

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA (TÜRKİYE COĞRAFYASI)
ANABİLİM DALI**

KARPAZ YARIMADASI'NIN (KKTC) ARAZİ KULLANIMI

Doktora Tezi

Kerime KARABACAK

Ankara, 2015

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA (TÜRKİYE COĞRAFYASI)
ANABİLİM DALI**

KARPAZ YARIMADASI'NIN (KKTC) ARAZİ KULLANIMI

Doktora Tezi

Kerime KARABACAK

Tez Danışmanı

Prof.Dr. Ali Özçağlar

Ankara, 2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA (TÜRKİYE COĞRAFYASI)
ANABİLİM DALI

KARPAZ YARIMADASI'NIN (KKTC) ARAZİ KULLANIMI

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Ali Özçağlar

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof.Dr. Ali ÖZÇAĞLAR (Danışman)

.....

Prof.Dr. İhsan ÇİÇEK

.....

Prof.Dr. İ. Tunç SİPAHİ.....

.....

Prof. Dr. Servet KARABAĞ.....

.....

Doç.Dr. Salih ŞAHİN

.....

Tez Sınavı Tarihi 20.05.2015

İÇİNDEKİLER

ÇİZELGELER LİSTESİ.....	iii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
HARİTALAR LİSTESİ.....	xiv
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xix
Kısaltmalar:	xxii
I. GİRİŞ.....	1
A. ARAŞTIRMA ALANININ YERİ, SINIRLARI VE İDARİ BÖLÜNÜŞÜ... 1	
B. ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI VE ÖNEMİ..... 5	
C. MATERYAL VE YÖNTEM	9
D. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	16
1. KURAMSAL ÇERÇEVE	16
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	18
3. ARAŞTIRMA KONUSU VE ALANIYLA İLİŞKİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR.....	28
II. KARPAZ YARIMADASI'NIN ARAZİ KULLANIMINI ETKİLEYEN FİZİKİ COĞRAFYA FAKTÖRLERİ.....	34
A. Jeolojik ve Jeomorfolojik Yapı	34
B. İklim	46
C. Hidrografya.....	49
D. Toprak	54
E. Doğal Bitki Örtüsü.....	58
III. KARPAZ YARIMADASI'NIN ARAZİ KULLANIMINI ETKİLEYEN BEŞERİ COĞRAFYA FAKTÖRLERİ.....	63
A. YERLEŞİM FAALİYETLERİNİN ARAZİ KULLANIMINA ETKİLERİ	64
B. NÜFUSUN ARAZİ KULLANIMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	78
1. İlçe Nüfusunun Gelişimi	78
2. Nüfusun Alansal Dağılımı.....	87
3. Nüfusun Sosyo-Ekonomik Yapısı	91
IV. KARPAZ YARIMADASI'NIN GENEL ARAZİ BÖLÜNÜŞÜ	98
V. KARPAZ YARIMADASI'NDA ARAZİ SINIFLANDIRMALARI	107
1. Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflaması (AKK)	112
2. Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflaması (TKUS).....	152
3. Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflaması (SAT).....	182
VI. KARPAZ YARIMADASI'NDA ARAZİDEN YARARLANMA	208

A. HAMMADDE ÜRETİM ALANLARI	210
1. Tarım Alanları.....	210
1.1. Ekili Tarım Alanları.....	212
1.2. Dikili Tarım Alanları	245
1.3. Sera ve Modern Sulama Sistemleri.....	260
2. Orman Alanları	268
3. Otlak Alanları.....	292
B. SANAYİ ALANLARI.....	311
C. TURİZM ve REKREASYON ALANLARI	320
1. Kıyı Kaynakları ve Turizm Amaçlı Kullanımı.....	322
2. Kırsal ve Doğal Yaşam Kaynaklarının Kullanımı	329
3. Tarihsel Kaynaklar ve Kullanımı	357
D. YERLEŞİM ALANLARI	363
1. Belediye Örgütlü Yerleşmeler	367
1.1. İskele Kasabası	367
1.2. Büyükkonuk Kasabası	375
1.3. Mehmetçik Kasabası	381
1.4. Yenierenköy Kasabası.....	385
1.5. Dipkarpaz Kasabası	388
2. Kırsal Yerleşmeler	392
VII. KARPAZ YARIMADASI'NDA ARAZİ KULLANIMI PLANLAMASINA İLİŞKİN ÖNERİLER.....	395
A. HAMMADDE ÜRETİM ALANLARININ PLANLANMASINA İLİŞKİN ÖNERİLER.....	396
1. Tarım Alanları ve Tarımsal Faaliyetlere İlişkin Öneriler	396
2. Orman Alanları ve Ormancılık Faaliyetlerine İlişkin Öneriler.....	405
3. Otlak Alanları ve Hayvancılık Faaliyetlerine İlişkin Öneriler	411
B. SANAYİ ALANLARI ve SANAYİ FAALİYETLERİNİN PLANLANMASINA İLİŞKİN ÖNERİLER.....	416
C. TURİZM ALANLARI ve TURİZM FAALİYETLERİNİN PLANLANMASINA İLİŞKİN ÖNERİLER.....	422
D. YERLEŞİM ALANLARI ve YERLEŞİM FAALİYETLERİNİN PLANLANMASINA İLİŞKİN ÖNERİLER.....	429
SONUÇ.....	434
ÖZET.....	444
ABSTRACT	446
KAYNAKÇA	448

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1: İskele İlçesinin idari bölünüşü.....	5
Çizelge 2: Çalışma Alanındaki En Yüksek, En Düşük ve Ortalama Sıcaklık Değerlerinin Aylara Göre Dağılışı	47
Çizelge 3: İlçelere Göre Orman Alanının Dağılışı	59
Çizelge 4: Karpaz Yarımadası'ndaki Yerleşmeler ve Eski Adları	69
Çizelge 5: Karpaz Yarımadası'ndaki Yerleşmelerin Ortalama Yükseltisi	72
Çizelge 6: 1996, 2006 ve 2011 Yılı Nüfus Sayım Sonuçlarına Göre İlçe Nüfuslarındaki Değişim.....	80
Çizelge 7: 1996, 2006 ve 2011 Yıllarında Nüfus Artış Hızındaki Değişimler.....	81
Çizelge 8: İskele İlçesi İçerisindeki İdari Ünitelerdeki Nüfus Miktarlarının Nüfus Sayımlarına Göre Dağılımı.....	82
Çizelge 9 : İskele İlçesi İçerisindeki İdari Ünitelerdeki Nüfus Miktarlarının ve Aritmetik Nüfus Yoğunluğunun Dağılımı (2011).....	88
Çizelge 10: Karpaz Yarımadası'ndaki (İskele İlçesi) Nüfusun Cinsiyet Yapısı (1996, 2006, 2011).....	92
Çizelge 11: İskele İlçesinde Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2011).....	94
Çizelge 12: Karpaz Yarımadası ve KKTC'nin Genel Arazi Bölünüşü-2010.....	99
Çizelge 13: Karpaz Yarımadası'ndaki İdari Alanlara Göre Arazi Bölünüşü (Dekar- %)	101
Çizelge 14: Corine Sınıflandırma Sisteminde Yer Alan Temel ve Alt Sınıflar	110
Çizelge 15: Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarındaki Arazilerin Özellikleri.....	113

Çizelge 16: Karpaz Yarımadası'nda Arazi Kullanım Kabiliyet (AKK) Sınıflarının Dağılımı.....	114
Çizelge 17: Karpaz Yarımadasında Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının İdari Alanlara Göre Dağılımı (Dekar).....	117
Çizelge 18: Karpaz Yarımadası'ndaki Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflarının (TKUS) Dağılımı.....	152
Çizelge 19: Karpaz Yarımadası'nda Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflarının İdari Alanlara Göre Dağılımı (Dekar).....	156
Çizelge 20: Karpaz Yarımadası'ndaki Sulu Tarıma Uygunluk (SAT) Sınıflarının Dağılımı.....	184
Çizelge 21: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflarının (SAT) İdari Birimlere Göre Dağılımı (Dekar)	187
Çizelge 22: KKTC ve İskele İlçesindeki Tarım Arazilerinin Dağılımı ve İskele İlçesinin Ülke İçerisindeki Yeri.....	218
Çizelge 23: Karpaz Yarımadası'nda Ekili Alanlarda Yetiştirilen Tarım Ürünlerinin Bucaklara Göre Dağılımı.....	220
Çizelge 24: Çalışma Alanındaki Tahıl Ekim Alanları, Verim ve Üretim Durumu	221
Çizelge 25: Buğday Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı	222
Çizelge 26: Arpa Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı	223
Çizelge 27: Yulaf Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı ...	224
Çizelge 28: Çalışma Alanındaki Baklagillerin Ekim Alanları, Verim ve Üretim Durumu.....	225
Çizelge 29: Bakla Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı ...	225
Çizelge 30: Fasulye Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı	226

Çizelge 31: Böğrölce Ekim Alanı, Verim ve Üretimnin Bucaklara Göre Dağılımı	227
Çizelge 32: Bezelye ekim alanı, verim ve üretiminin bucaklara göre dağılımı.....	227
Çizelge 33: Çalışma Alanındaki Yumrulu Bitkilerin Ekim Alanları, Verim ve Üretim Durumu	229
Çizelge 34: Patates Ekim Alanı, Verim ve Üretimnin Bucaklara Göre Dağılımı .	230
Çizelge 35: Soğan Ekim Alanı, Verim ve Üretimnin Bucaklara Göre Dağılımı ..	231
Çizelge 36: Çalışma Alanındaki Yem Bitkilerinin Ekim Alanları, Verim ve Üretim Durumu.....	232
Çizelge 37: Tahıl Balyası Ekim Alanı, Verim ve Üretimnin Bucaklara Göre Dağılımı	233
Çizelge 38: Baklagil Balyası Ekim Alanı, Verim ve Üretimnin Bucaklara Göre Dağılımı.....	234
Çizelge 39: Fiğ Ekim Alanı, Verim ve Üretimnin Bucaklara Göre Dağılımı	234
Çizelge 40: Favetta Ekim Alanı, Verim ve Üretimnin Bucaklara Göre Dağılımı .	235
Çizelge 41: Çalışma Alanındaki Sebzelerin Ekim Alanları, Verim ve Üretim Durumu.....	237
Çizelge 42: Enginarın Ekim Alanı, Verim ve Üretimnin Bucaklara Göre Dağılımı	240
Çizelge 43: Karpuzun Ekim Alanı, Verim ve Üretimnin Bucaklara Göre Dağılımı	240
Çizelge 44: Kavunun Ekim Alanı, Verim ve Üretimnin Bucaklara Göre Dağılımı	241

Çizelge 45: Molehiyanın Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı.....	242
Çizelge 46 : Çalışma Alanındaki Dikili Alanlarda Yetiştirilen Ürünlerin Verim ve Üretim Durumu	248
Çizelge 47: Çalışma Alanındaki Dikili Tarım Alanlarının Bucaklara Göre Dağılımı	251
Çizelge 48: Karpaz Yarımadası'nda Sulanan ve Sulanmayan Dikili Alanların Bucaklara Göre Dağılımı (Dönüm).....	252
Çizelge 49: Karpaz Yarımadası'ndaki Zeytinliklerde Verim ve Üretim Durumunun Bucaklara Göre Dağılımı.....	254
Çizelge 50: Karpaz Yarımadası'ndaki Keçiboynuzunun Ekim Alanı, Verim ve Üretim Durumunun Bucaklara Göre Dağılımı	256
Çizelge 51: Bağ Alanlarındaki Üzüm Türlerinin Alan, Verim ve Üretim Durumlarının Bucaklara Göre Dağılımı	257
Çizelge 52: Badem Ağaçlarının Alan, Verim, Üretim Durumunun Bucaklara Göre Dağılımı.....	259
Çizelge 53: Karpaz Yarımadası'ndaki Sera ve Tünel Arazisinin Bucaklara Göre Dağılımı (m ²).....	262
Çizelge 54: Karpaz Yarımadası'ndaki Sera ve Tünellerde Yetiştirilen Ürünlerin Ekim Alanı, Verim ve Üretim Durumunun Bucaklara Göre Dağılımı....	263
Çizelge 55: Tarımda Kullanılan Sulama Sistemlerinin Bucaklara Göre Dağılımı (m ²)	266
Çizelge 56: KKTC'deki Orman Alanlarının İlçelere Göre Dağılımı	270

Çizelge 57: Orman Alanlarının Karpaz Yarımadası'ndaki İdari Ünitelere Göre Dağılımları (Dönüm-%)	271
Çizelge 58: Karpaz Yarımadası'ndaki İğne Yapraklı Orman Alanlarının İdari Ünitelere Göre Dağılışı.....	279
Çizelge 59: Karpaz Yarımadası'ndaki Makilik Alanların İdari Ünitelere Göre Dağılışı	287
Çizelge 60: Karpaz Yarımadası'ndaki Mera Alanlarının İdari Ünitelere Göre Dağılımı.....	294
Çizelge 61: Karpaz Yarımadası'ndaki Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayısının Bucaklara Göre Dağılımı.....	301
Çizelge 62: Karpaz Yarımadası'ndaki Et ve Yavru Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı.....	305
Çizelge 63: Karpaz Yarımadası'ndaki Süt, Deri, Gübre ve Yapağı Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı.....	306
Çizelge 64: Karpaz Yarımadası'ndaki Balıkçı Barınakları ve Teknelerinin Belediyelere Göre Dağılımı.....	309
Çizelge 65: Karpaz Milli Park Alanında Yer Alan Arkeolojik Sit Alanları.....	350
Çizelge 66: Karpaz Milli Park Alanında Yer Alan Tarihi Eserler.....	351
Çizelge 67: Karpaz Yarımadası'nda bulunan bazı Tarihi Eserler ve Arkeolojik Sit Alanları	358
Çizelge 68: Karpaz Yarımadası'ndaki Kasaba, Köy ve Mahalle Yerleşmelerinin Kapladıkları Alanlar	365
Çizelge 69: Karpaz Yarımadası'nın Tarımsal Arazi Kullanımı için Uygulanan SWOT Analizi	399

Çizelge 70: Karpaz Yarımadası'ndaki Orman Alanları ve Ormancılık Faaliyetleri için Uygulanan SWOT Analizi.....	407
Çizelge 71: Karpaz Yarımadası'ndaki Otlak Alanları ve Hayvancılık Faaliyetleri için Uygulanan SWOT Analiz.....	412
Çizelge 72 : Karpaz Yarımadası'ndaki Sanayi Alanları ve Sanayi Faaliyetleri için Uygulanan SWOT Analizi.....	417
Çizelge 73: Karpaz Yarımadası'ndaki Turizm Alanları ve Turizm Faaliyetleri için Uygulanan SWOT Analiz.....	423
Çizelge 74: Karpaz Yarımadası'ndaki Yerleşim Alanları ve Yerleşim Faaliyetleri için Uygulanan SWOT Analiz.....	431

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Çalışma Alanındaki En Yüksek, En Düşük ve Ortalama Sıcaklık Değerlerinin Aylara Göre Dağılışı	48
Şekil 2: Çalışma Alanında Yağışın Aylara Göre Dağılışı	49
Şekil 3: Karpaz Yarımadası'ndaki Yerleşmelerin Yer Aldıkları Yükselti Basamağına Göre Oransal Dağılışı.....	74
Şekil 4: İskele Merkez, Mehmetçik ve Yenierenköy Bucaklarında Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2011).....	95
Şekil 5: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Topraklarının Genel Arazi Bölünüşü-2010.	100
Şekil 6: Karpaz Yarımadası'ndaki Toprakların Genel Arazi Bölünüşü-2010.....	100
Şekil 7: Yenierenköy Bucak Alanındaki Toprakların Arazi Bölünüşü	104
Şekil 8: Mehmetçik Bucak Alanındaki Toprakların Arazi Bölünüşü.....	105
Şekil 9: İskele Bucak Alanındaki Toprakların Arazi Bölünüşü	106
Şekil 10: Karpaz Yarımadasında Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının Oransal Dağılımı.....	117
Şekil 11: İskele Bucağındaki Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının Dağılımı.....	120
Şekil 12: Mehmetçik Bucağındaki Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının Dağılımı	122
Şekil 13: Yenierenköy Bucağında Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının Oransal Dağılımı.....	124
Şekil 14: Karpaz Yarımadası'ndaki I. Sınıf Arazilerin Bucaklara Göre Oransal Dağılımı.....	125

Şekil 15: Karpaz Yarımadası'nın I. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Oransal Dağılımı	126
Şekil 16: Karpaz Yarımadası'ndaki II. Sınıf Arazilerin Bucaklara Göre Oransal Dağılımı.....	129
Şekil 17: Karpaz Yarımadası'ndaki II. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Oransal Dağılımı	131
Şekil 18: Karpaz Yarımadası'ndaki III. Sınıf Arazilerin Bucaklara Göre Oransal Dağılımı.....	135
Şekil 19 : Karpaz Yarımadası'ndaki III. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Oransal Dağılımı	136
Şekil 20: Karpaz Yarımadası'ndaki IV. Sınıf Arazilerin Bucaklara Göre Oransal Dağılımı.....	139
Şekil 21: Karpaz Yarımadası'nda IV. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Oransal Dağılımı	140
Şekil 22 : Karpaz Yarımadası'ndaki VI. Sınıf Arazilerin Bucaklarına Göre Oransal Dağılımı.....	143
Şekil 23: Karpaz Yarımadası'ndaki VI. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Oransal Dağılımı	144
Şekil 24: Karpaz Yarımadası'nda VII. Sınıf Arazilerin Bucaklarına Göre Oransal Dağılımı.....	147
Şekil 25: Karpaz Yarımadası'nda VII. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Oransal Dağılımı	148
Şekil 26: Karpaz Yarımadasında Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflarının Oransal Dağılımı.....	155

Şekil 27: Karpaz Yarımadası'ndaki TKUS Sınıflarının Bucaklar Arasındaki Dağılımı (Dekar).....	158
Şekil 28: Karpaz Yarımadası'ndaki TKUS Sınıflarının Bucaklara Göre Oransal Dağılımı.....	158
Şekil 29: Karpaz Yarımadası'ndaki I. Sınıf Seçkin Tarım Arazilerinin Bucak Alanlarına Oransal Dağılımı.....	160
Şekil 30: Karpaz Yarımadası'nda I. Sınıf Seçkin Tarım Arazileri Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimlerinin Oransal Dağılımı	164
Şekil 31: Karpaz Yarımadası'nda II. Sınıf Arazilerin Bucak Alanlarına Göre Dağılımı.....	166
Şekil 32: Karpaz Yarımadası'nda TKUS II. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Dağılımı.....	168
Şekil 33: Karpaz Yarımadası'ndaki III. Sınıf Sorunlu Tarım Arazilerinin Bucaklar Arasındaki Dağılımı	170
Şekil 34: Karpaz Yarımadası'nda III. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Dağılımı.....	172
Şekil 35: Karpaz Yarımadası'ndaki IV. sınıf arazilerin bucaklara göre dağılımı ..	174
Şekil 36: Karpaz Yarımadası'ndaki IV. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Dağılımı.....	176
Şekil 37: Karpaz Yarımadası'ndaki V. Sınıf Arazilerin Bucaklara Göre Dağılımı	178
Şekil 38: Karpaz Yarımadası'ndaki V. sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Dağılımı.....	179
Şekil 39: Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflarının Bucaklara Göre Dağılımı (Dekar) ..	189

Şekil 40: Bucak Alanlarına Göre Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflarının (SAT) Oransal Dağılımı.....	190
Şekil 41: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Çok Uygun Arazilerin (SAT-I. Sınıf) Kullanım Biçimlerine Göre Dağılımı.....	194
Şekil 42 : Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Orta Uygun Arazilerin (SAT-II. Sınıf) Kullanım Biçimlerine Göre Dağılımı.....	197
Şekil 43: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Az Uygun Arazilerin (SAT-III. Sınıf) Kullanım Biçimlerine Göre Dağılımı.....	199
Şekil 44: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarımda Sadece Özel Bitkilere Uygun Arazilerin (SAT-IV. Sınıf) Kullanım Biçimlerine Göre Dağılımı	203
Şekil 45: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Elverişsiz Arazilerin (SAT-VI. Sınıf) Kullanım Biçimlerine Göre Dağılımı.....	204
Şekil 46: Karpaz Yarımadası'ndaki Ekili Tarım Alanlarının Bucaklara Göre Dağılımı.....	219
Şekil 47: Karpaz Yarımadası'ndaki Sebzelerin Ekim Alanlarının Bucaklara Göre Oransal Dağılımı	238
Şekil 48 : Karpaz Yarımadası'ndaki Sebzelerin Ekim Alanlarının Bucaklara Göre Oransal Dağılımı	239
Şekil 49: KKTC İçerisindeki Keçiboynuzu (Harnup) Ekim Alanlarının İlçelere Göre Dağılımı.....	246
Şekil 50: KKTC İçerisindeki Zeytin Ekim Alanlarının İlçelere Göre Dağılımı.....	246
Şekil 51: KKTC İçerisindeki Sultani Üzüm Ekim Alanlarının İlçelere Göre Dağılımı	247

Şekil 52: Karpaz Yarımadası'nda Dikili Alanlarda Yetiştirilen Ürünlerin Ekim Alanlarının Oransal Dağılımı	249
Şekil 53: Karpaz Yarımadası'nda Dikili Tarım Alanlarının Bucaklara Göre Dağılımı	250
Şekil 54: KKTC'deki Sera ve Tünel Arazisinin İlçelere Göre Oransal Dağılımı ..	261
Şekil 55: Karpaz Yarımadası'ndaki Sera ve Tünellerde Yetiştirilen Tarım Ürünlerinin Oransal Dağılımı	262
Şekil 56: Ülkedeki Sulama Sistemlerinin Kapladığı Alanın İlçelere Göre Dağılımı	264
Şekil 57: Karpaz Yarımadası'ndaki Orman Alanlarının Oransal Bölünüşü.....	276
Şekil 58: KKTC'deki Otlak Alanlarının İlçelere Göre Oransal Dağılımı	293
Şekil 59: KKTC'ndeki Küçükbaş ve Büyükbaş Hayvan Varlığının İlçelere Göre Oransal Dağılımı	300
Şekil 60: Karpaz Yarımadası'ndaki Sığır Sayısının Bucaklara Göre Dağılımı.....	301
Şekil 61: Karpaz Yarımadası'ndaki Koyun Sayısının Bucaklara Göre Dağılımı...	303
Şekil 62: Karpaz Yarımadası'ndaki Keçi Sayısının Bucaklara Göre Dağılımı.....	305

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Karpaz Yarımadasının (İskele İlçesi) Coğrafi Konumu	3
Harita 2: İskele ilçesinin idari bölünüşü	4
Harita 3 : Kıbrıs Üzerindeki Jeolojik Birliklerin Ana Hatlarıyla Dağılımı	36
Harita 4: Karpaz Yarımadası'nın Jeoloji Haritası	38
Harita 5: Karpaz Yarımadası'nın Fiziki Haritası.....	42
Harita 6: Karpaz Yarımadası'nın Morfografya Haritası.....	43
Harita 7: Karpaz Yarımadası'nın Eğim Haritası	44
Harita 8: Karpaz Yarımadası'ndan Alınan Profiller	45
Harita 9: Karpaz Yarımadasının Hidrografya Haritası.....	51
Harita 10: Çalışma Alanındaki Toprak Tipleri.....	55
Harita 11: Karpaz Yarımadası İçerisinde Orman Arazisinin İdari Ünitelere Göre Dağılımı.....	62
Harita 12: Karpaz Yarımadası'ndaki Yerleşmelerin Yükselti Basamaklarına Göre Dağılımı.....	73
Harita 13: İskele İlçesindeki İdari Birimlerin Nüfus Miktarları (2011 Yılı).....	85
Harita 14: İskele İlçesindeki İdari Birimlerin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2011). 90	
Harita 15: Karpaz Yarımadası'ndaki İdari Birimlere Göre Nüfusun Cinsiyet Yapısı (2011)	93
Harita 16: Karpaz Yarımadasında Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının İdari Birimlere Göre Dağılımı.....	116
Harita 17: Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının İskele Merkez Bucağındaki İdari Birimlere Göre Dağılımı.....	119

Harita 18: Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının Mehmetçik Bucağındaki İdari Birimlere Göre Dağılımı.....	121
Harita 19: Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının Yenierenköy Bucağındaki İdari Birimlere Göre Dağılımı.....	123
Harita 20: Karpaz Yarımadası'ndaki AKK I. Sınıf Topraklar Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri.....	127
Harita 21 : Karpaz Yarımadası'ndaki AKK II. Sınıf Topraklar Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri.....	133
Harita 22: Karpaz Yarımadası'ndaki AKK III. Sınıf Topraklar Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri.....	137
Harita 23: Karpaz Yarımadası'ndaki AKK IV. Sınıf Topraklar Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri.....	141
Harita 24: Karpaz Yarımadası'nda AKK VI. Sınıf Topraklar Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri.....	145
Harita 25: Karpaz Yarımadası'nda AKK VII. Sınıf Topraklar Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri.....	149
Harita 26: Karpaz Yarımadası'nda Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflarının (TKUS) İdari Birimlere Göre Dağılımı.....	154
Harita 27: İskele Bucağındaki İdari Birimlerde Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflarının Dağılımı.....	161
Harita 28: Mehmetçik Bucağı'ndaki İdari Birimlerde Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflarının Dağılımı.....	162
Harita 29: Yenierenköy Bucağındaki İdari Birimlerde Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflarının Dağılımı.....	163

Harita 30: Karpaz Yarımadası'nda Seçkin Tarım Arazileri (TKUS I. Sınıf) Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri	165
Harita 31: Karpaz Yarımadası'nda TKUS II. Sınıf Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri	169
Harita 32: Karpaz Yarımadası'ndaki TKUS III. Sınıf Araziler Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri	173
Harita 33: Karpaz Yarımadası'ndaki TKUS IV. Sınıf Araziler Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri	177
Harita 34: Karpaz Yarımadası'nda TKUS V. Sınıf Araziler Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri	180
Harita 35: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflarının (SAT) İdari Birimlere Göre Dağılımı.....	186
Harita 36: Mehmetçik Bucağındaki İdari Birimlerde Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflarının (SAT) Dağılımı	191
Harita 37: İskele Bucağındaki İdari Birimlerde Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflarının (SAT) Dağılımı.....	192
Harita 38: Yenierenköy Bucağındaki İdari Birimlerde Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflarının (SAT) Dağılımı	193
Harita 39: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Çok Uygun Araziler (SAT I. Sınıf) Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri	195
Harita 40: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Orta Uygun Araziler (SAT II. Sınıf) Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri	198
Harita 41: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Az Uygun Araziler (SAT III. Sınıf) Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri	200

Harita 42: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarımda Sadece Özel Bitkilere Uygun Araziler (SAT IV. Sınıf) Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri	202
Harita 43: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Elverişsiz Araziler (SAT VI. Sınıf) Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri	205
Harita 44: Karpaz Yarımadası'ndaki İdari Ünitelere Göre Tarım Alanlarının Toplam Alanlar İçindeki Yeri	214
Harita 45: Karpaz Yarımadası'ndaki İdari Ünitelere Göre Tarım Alanlarının Oransal Dağılışı	215
Harita 46: Karpaz Yarımadası'ndaki Ekili ve Dikili Tarım Alanlarının Bucaklara Göre Bölünüşü.....	216
Harita 47: Karpaz Yarımadası'ndaki Orman Alanlarının İdari Ünitelere Göre Sayısal Dağılımı (Dönüm).....	273
Harita 48: Karpaz Yarımadası'ndaki Orman Alanlarının İdari Ünitelere Göre Oransal Dağılımı (%).....	274
Harita 49: Karpaz Yarımadası'ndaki İğne Yapraklı Ormanlar ile Makilik Alanların Dağılımı.....	278
Harita 50: Karpaz Yarımadası'ndaki Otlak Alanlarının İdari Ünitelere Göre Dağılımı (Dekar).....	295
Harita 51: Karpaz Yarımadası'ndaki Otlak Alanlarının İdari Ünitelere Göre Oransal Dağılımı.....	297
Harita 52: Karpaz Yarımadası'ndaki Sanayi Tesislerinin Dağılışı.....	313
Harita 53: Karpaz Yarımadası'ndaki Önemli Plaj, Kamp ve Fauna Alanlarının Dağılışı	326

Harita 54: Karpaz Yarımadası'ndaki Milli Park Alanı ile Özel Çevre Koruma Bölgelerinin Dağılışı	339
Harita 55: Karpaz Özel Çevre Koruma Bölgesinin Sınırları	341
Harita 56: Karpaz Yarımadası'ndaki Önemli Tarihi Eserler ve Sit Alanları.....	359
Harita 57: İskele Kasabasının Arazi Kullanım Haritası	374

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto 1: Balalan Köyü Yakınında Yüze Çıkış Yastık Lavlar.....	39
Foto 2: Kantara Dağları Üzerinde Yer Alan Kantara Kalesi'nden Doğuya Zafer Burnu'na Doğru Bakış.	60
Foto 3: Dipkarpaz İdari Alanı İçerisinde Kalan Makiler	61
Foto 4: Engebeli bir arazide yer alan Kaleburnu Köyü.....	70
Foto 5: Mehmetçik Kasabasında Yer Alan İççe Geçmiş Eski ve Modern Meskenler	76
Foto 6: Ada'nın Doğu Sahilinde İskele Bucağında Yer Alan Boğaz Mahallesiindeki Villalardan Oluşan Site Alanı	77
Foto 7: Ziyamet Köyünde Yer Alan Üzüm Bağları.....	251
Foto 8: Dipkarpaz Kasabası'ndaki Zeytin hasadı Sırasında Son Dönemlerde Kullanılan Zeytin Silkme ve Toplama Makineleri	253
Foto 9: Yenierenköy ile Dipkarpaz arasında maki bitki örtüsüyle birlikte bulunan zeytinlikler.	255
Foto 10: Mehmetçik Kasabası Yönetmel Alanında Yer Alan Keçiboynuzu Tarlaları	256
Foto 11: Ziyamet Köyü Çevresindeki İç İç Geçmiş Olan Bağ Alanları İle Sebze Alanları.	258
Foto 12: Ziyamet Köyü Yönetmel Alanında Yer Alan Tarlaların Yanına Kurulan Sebze ve Meyve Tezgâhları.....	260
Foto 13: Kantara Dağları Üzerinde Yer Alan Kantara Kalesi'nden Kuzeydoğuya Doğru Bakış ve Kuzey Yamaçlardaki Orman Alanları.	280

Foto 14: Kantara Dağları Üzerinde Yer Alan Kantara Kalesi'nden Güneydoğuya Doğru Bakış ve Güney Yamaçlardaki Bitki Örtüsü.	281
Foto 15: Kantara Dağlarının Güney Yamaçlarında Yer Alan Orman Alanlarının Tarım Alanlarına Dönüşmesi.....	282
Foto 16: Kantara Dağlarının Kuzeyinde Yer Alan Kaplıca Köyündeki Orman Alanlarının Tarım Alanlarına Dönüşmesi.....	283
Foto 17: Karpaz Yarımadası'ndaki Makilik Alanlar	284
Foto 18: Dipkarpaz Kasabasının Girişinde Yer Alan Kuru Tarım Alanları ve Gerisindeki Makilik Alanlar	286
Foto 19: Dipkarpaz Kasabası'ndaki Bağ Alanları ile Makilik Alanlar.....	286
Foto 20: Bafra Köyündeki Makilik Alanlar İle Tarım Alanları.....	289
Foto 21: Dipkarpaz Kasabası ile Zafer Burnu Arasında Kalan Kesimdeki Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri.....	303
Foto 22: Dipkarpaz Kasabası İle Zafer Burnu Arasında Kalan Kesimdeki Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri.....	304
Foto 23: Karpaz Yarımadası'nda Yapılan Geleneksel El Sanatları Arasındaki Lefkara İşi ile İpek Kozası İşi.	315
Foto 24: Çayırova'daki Zeytinyağı Fabrikası	317
Foto 25: Kaplıca Plajında Yer Alan Konaklama Tesisleri ve Kamp Alanı	323
Foto 26: Dipkarpaz Yönetmelik Alanının Güneyinde Yer Alan Altın Kum Plajı.....	325
Foto 27: Altın Kum Plajında Yer Alan Tesisler (Doğuya Zafer burnuna doğru bakış)	325
Foto 28: Bafra Turizm Bölgesi ile Bölgedeki İnşaatı Biten ve Devam Eden Oteller	328

Foto 29: Yenierenköy Kasabasında Yapılan Karpaz Marina Projesi.....	329
Foto 30: Altın Kum Plajındaki Yeşil Kaplumbağaların Yumurtlama Alanı.....	334
Foto 31: Karpaz Yarımadası'nda Altın Kum Mevkisindeki Karpaz Eşekleri	336
Foto 32: Apostolos Andreas Kilisesi ve Manastırı	344
Foto 33: Apostolos Andreas Manastırı Yanında Kurulan Açık Pazar	345
Foto 34: Dipkarpaz kasabasındaki İlk Köy Pansiyonu Olan Karpaz Arch Houses.	354
Foto 35: Büyükkonuk Eko Gün Etkinlikleri	356
Foto 36: Büyükkonuk Eko Gün Etkinlikleri Kapsamında Yapılan Geleneksel Ürünlerin Tanıtılması.....	356
Foto 37: Yarımada Hâkim Konumda Olan Kantara Kalesi (Batıya Girne'ye Doğru Bakış)	360
Foto 38: Büyükkonuk Kasabasına Kuzeyden Bakış.	378
Foto 39: Büyükkonuk Kasabasında Bulunan Eski Bir Dolap Kuyusu	378
Foto 40: Mehmetçik Kasabasının Kurulu Olduğu Plato Alanı ve Güneyindeki Ovalık Saha.....	382
Foto 41: Mehmetçik Kasabası.....	383
Foto 42: Mehmetçik Kasabasındaki Konut Alanları.....	384
Foto 43: Yenierenköy Kasabası	387
Foto 44: Dipkarpaz Kasabasındaki Geleneksel Mimariyle Kemerli Yapılardan ve Taş Malzemedен Yapılmış Olan Bir Tesisin Restore Edilmiş Hali	390
Foto 45: Dipkarpaz Kasabasında Taş Malzeme Kullanılarak Yeniden İnşa Edilen Tesislerden Biri	390

Kısaltmalar:

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

GKRY: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

USDA: ABD Toprak Koruma Teşkilatının geliştirdiği sınıflama sistemi, (Amerikan Kullanım Kabiliyet Sınıfları Sistemi)

CORINE: Coordination of Information on the Environment - Çevre Bilgi Düzeni

DPÖ: Devlet Planlama Örgütü

ÖÇKB: Özel Çevre Koruma Bölgesi

AB: Avrupa Birliği

BM: Birleşmiş Milletler

AKK: Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflaması

TKUS: Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflaması

SAT: Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflaması

TÜK: Toprak Ürünleri Kurumu

YAGA: Kıbrıs Türk Yatırım Geliştirme Ajansı

Önsöz

Küreselleşen dünyada gelişen teknoloji, hızla artan dünya nüfusu ve buna bağlı olarak çoğalan insan ihtiyaçları doğal ortam üzerindeki baskıyı giderek artırmaktadır. Azalan hammaddeler ise planlamanın gerekliliğini ortaya koymakta ve bu noktada arazi kullanım çalışmaları büyük önem kazanmaktadır.

Çalışma alanı olarak seçilen Karpaz Yarımadası, tarımsal potansiyeli ve turizm değerleri ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ön plana çıkan yerler arasındadır. Ancak son yıllarda Yarımada'nın hızlı bir şekilde turizme açılması, turizme yönelik hizmet alanlarının hızlı artışı, su kaynaklarının bilinçsizce ve aşırı kullanımı; kıyı kullanımı, bitki örtüsünün tahribi, yetenek sınıflarına uygun olmayan arazi kullanımı gibi pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle bu çalışmada Karpaz Yarımadası'ndaki mevcut arazi varlığı, potansiyeli ve kullanım şekli belirlenmiş, arazi kullanımına yönelik sorunlar saptanmıştır. Yarımada'nın sahip olduğu potansiyel doğrultusunda ileriye yönelik arazi kullanım planlama önerileri geliştirilmiştir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında ve bugünlere gelmemde yardımlarını esirgemeyen, çalışma sırasında değerli bilgi, görüş ve deneyimlerini benimle paylaşan ve bana yol gösteren, çalışmamı yöneten değerli hocam sayın Prof.Dr. Ali ÖZÇAĞLAR'a teşekkürü bir borç bilirim. Bana her zaman yakın ilgi gösteren ve yanımda olan, problem noktalarında bana yol gösteren, beni cesaretlendiren, yetişmemde katkısı bulunan değerli hocam Öğr.Gör.Dr. Rüya BAYAR'a ve çalışmam sırasında özellikle metodoloji konusunda kendisinden çok şey öğrendiğim, bana fikirleriyle destek veren, cesaretlendiren hocam sayın Yrd.Doç.Dr. Nurettin ÖZGEN'e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmama başladığım andan bugüne kadar geçen sürede karşılaştığım her türlü zorlukta benimle birlikte olan, çözüm arayan, tezimin her aşamasında yardımlarını esirgemeyen ve gösterdiği sabırla her zaman varlığını ve desteğini hissettiğim değerli eşim Ersoy KARABACAK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kerime KARABACAK

Ankara, 2015

I.GİRİŞ

A. ARAŞTIRMA ALANININ YERİ, SINIRLARI VE İDARİ BÖLÜNÜŞÜ

Karpaz Yarımadası, KKTC’de İskele ilçe merkezi yakınlarından doğuya doğru daralarak uzanan, dar ve uzun bir alanı kapsayan sahadır. Karpaz Yarımadası’nın yeri ve sınırlarından bahsetmeden önce yarımadanın yer aldığı Kıbrıs adası ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nden söz etmek yerinde olacaktır. Kıbrıs; Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine yaklaştığı Doğu Akdeniz Havzasında yer alan bir adadır. 34°35’ ve 35°41’ kuzey enlemleri ile 32°17’ ve 34°35’ doğu boylamları arasında yer alan Kıbrıs Adası’nın yüzölçümü yaklaşık 9,248 km²’dir. Bu alan ile Sicilya ve Sardunya adasından sonra Akdeniz’deki üçüncü büyük ada konumundadır.

Adanın en yakın iki komşusu 70 km kuzeyindeki Türkiye ve 110 km doğusundaki Suriye’dir. Ayrıca güneydoğusunda İsrail (300 km), Filistin ve Lübnan (200 km), güneyinde Mısır (400 km) yer almaktadır.

Kıbrıs, Zafer Burnu ile Baf Limanı arasında doğu-batı doğrultusunda en fazla 225 km, Koruçam Burnu ile Doğan Burnu arası kuzey-güney doğrultusunda 96 km uzunluğa sahiptir. Çalışma alanımız olan Karpaz Yarımadası dikkate alınmazsa Kıbrıs’ın en dar yeri Dikelya ile Esentepe Plajı arasındır ve uzunluğu 43 km’dir. Kuzey-güney doğrultusunda Kıbrıs’ın ortalama genişliği 64 km’dir. Kıbrıs Adası yaklaşık 34° doğu boylamından sonra daralıp doğuya doğru uzanır. Adanın kuzey bölümünde yaklaşık 3,299 km²’lik alan kaplayan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yer almaktadır. Adanın 256 km²’lik alanını İngiliz üs bölgeleri, 244 km²’lik alanını sınır hattında kullanılmayan “Ara Bölge (Tampon Bölge)” ve yaklaşık 5,449 km²’lik alanını da Güney Kıbrıs Rum Yönetimi toprakları oluşturmaktadır.

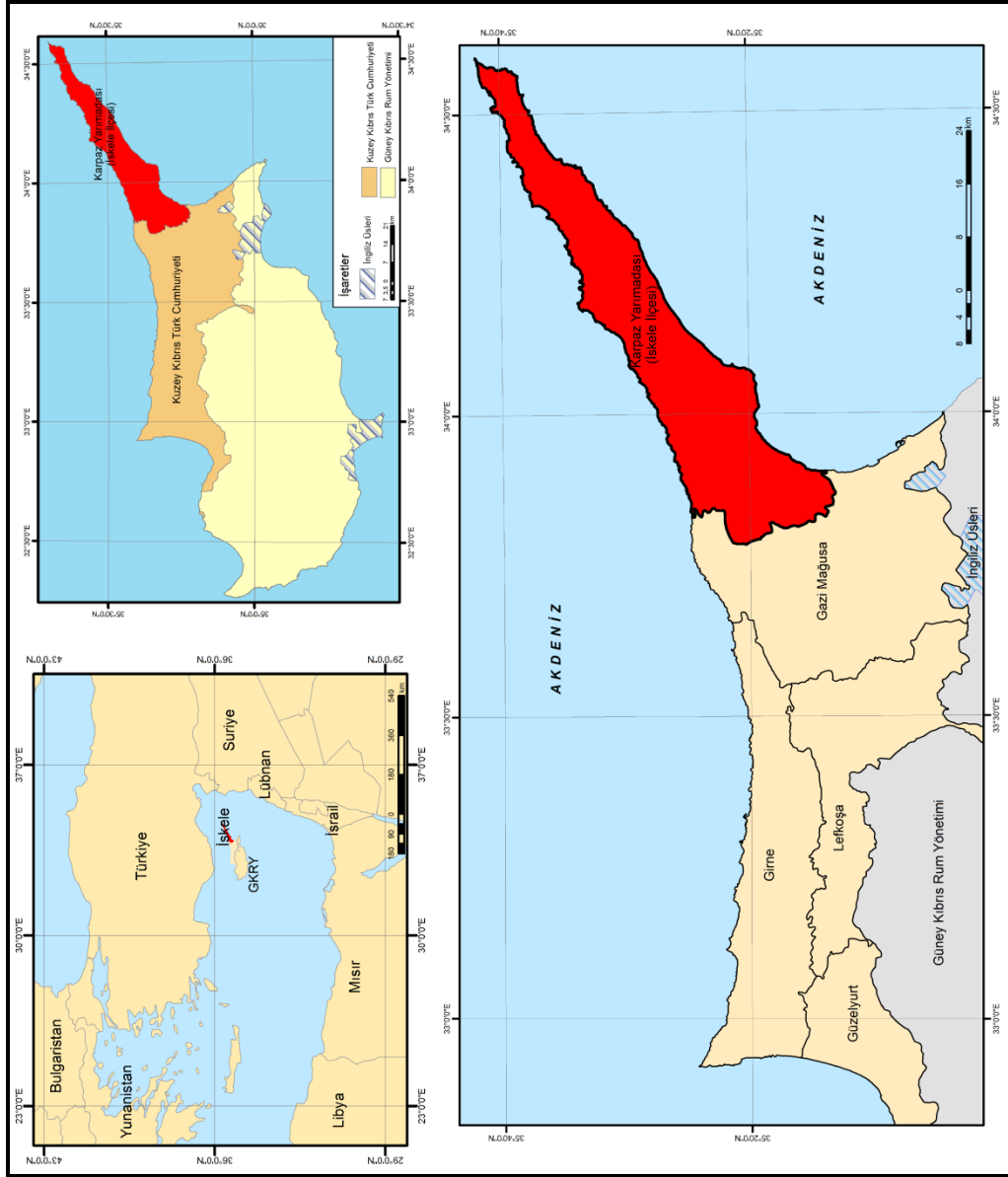
Araştırma alanı olarak belirlenen ve ana kütlede kuzeydoğuya doğru bir işaret parmağı gibi uzanan Karpaz Yarımadası, Mesarya Ovası'nın kuzeydoğu kenarından başlayarak doğu ve kuzeydoğuya doğru genel olarak daralarak uzanan ve Zafer Burnu'nda sonlanan alandır. Bu alan, yaklaşık olarak 80 km uzunluğa ve genel olarak 5-15 km genişliğe sahiptir (Harita 1). Yarımada'nın sınırları çizilirken doğal sınırların yanında idari sınırlara da dikkat edilmiştir. Çalışma için elde edilen verilerin daha verimli bir şekilde değerlendirilmesi açısından yarımada'nın batı sınırı ile İskele ilçesinin sınırları örtüştürülmüştür. Bu doğrultuda yaklaşık 817 km²'lik alan kaplayan ilçe, Gazimağusa'ya bağlı bir bucak iken 1 Haziran 1998 tarihli yasa ile ilçe statüsü kazanmış ve yasaya göre İskele, Mehmetçik ve Yenierenköy olmak üzere 3 bucak ve toplamda 43 yerleşim biriminden oluşmuştur¹ (Çizelge 1, Harita 2).

Çalışma alanı içerisinde 5 belediye yönetsel alanı ve 38 kırsal idari alan yer almaktadır. Yarımada'da ilçe merkezi konumunda olmasından dolayı şehir unvanı verilen tek yerleşme İskele'dir. İskele Merkez, Boğaz, Boğaztepe ve Bahçeler (Cevizli) mahalleri olmak üzere 4 mahalleden meydana gelmektedir. İskele merkez mahallesinin nüfusu 2011 yılında 1,948 kişidir. Diğer mahallerin nüfusu eklendiği zaman ise toplamda 3,527 kişidir. Dolayısıyla mahallelerin nüfusları eklense bile şehir statüsünde olmadığı görülmüştür. Ayrıca yapılan incelemeler ve değerlendirmeler sonucunda, ilerideki bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır, fonksiyonel özellikleri yönünden de şehir yerleşmesi olmadığı, kasaba özellikli bir yerleşme olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla çalışma alanımızda şehir yerleşmesi bulunmamaktadır. Ayrıca Mehmetçik bucağında Büyükkonuk ve Mehmetçik ile

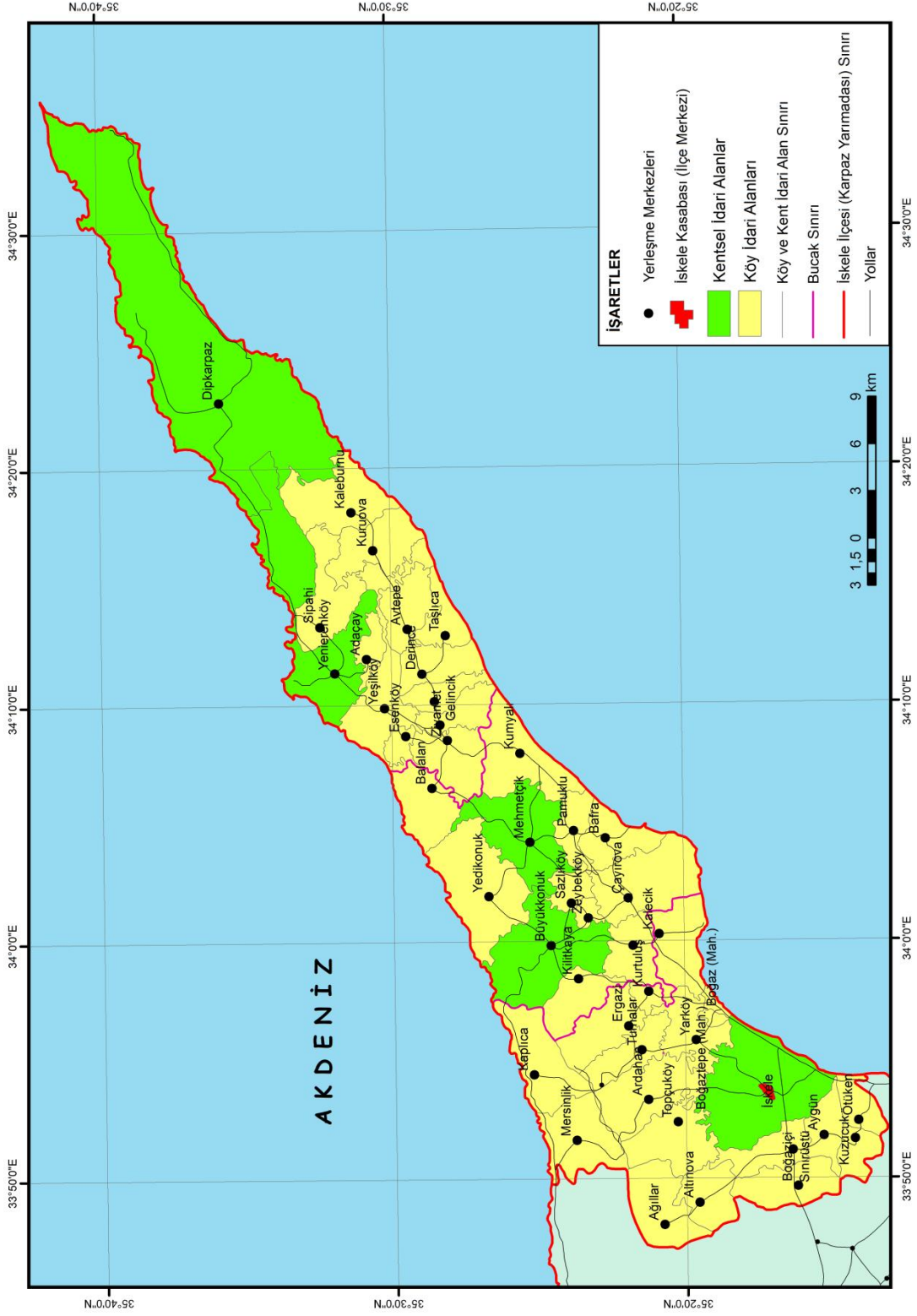
¹ 33/1998 sayılı KKTC Mülki Yönetim ve Bölümleri Yasası.

Yenierenköy bucaak alanı içerisindeki Dipkarpaz ve Yenierenköy kasaba özellikli yerleşmelerdir.

Harita 1: Karpaz Yarımadasının (İskele İlçesi) Coğrafi Konumu

Harita 2: İskele İlçesinin İdari Bölünüşü

Çizelge 1: İskele İlçesinin İdari Bölünüşü

İskele İlçesi				
Bucaklar		İskele Bucağı	Mehmetçik Bucağı	Yenierenköy Bucağı
Yerleşim Birimleri	Kasaba Yerleşmeleri	İskele	Büyükkonuk	Dipkarpaz
			Mehmetçik	Yenierenköy
	Köy Yerleşmeleri	Ağıllar	Bafra	Adaçay
		Altınova	Balalan	Avtepe
		Ardahan	Çayırova	Boltaşlı
		Aygün	Kilitkaya	Derince
		Boğaziçi	Kumyalı	Esenköy
		Ergazi	Pamuklu	Gelincik
		Kalecik	Sazlıköy	Kaleburnu
		Kaplıca	Tuzluca	Kuruova
		Kurtuluş	Yedikonuk	Sipahi
		Kuzucuk	Zeybekköy	Taşlıca
		Mersinlik		Yeşilköy
		Ötüken		Ziyamet
		Sınırstü		
		Topcuköy		
		Turnalar		
Yarköy				

B. ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı, insan-doğal ortam etkileşimi açısından Karpaz Yarımadası'nın coğrafyasını analiz etmek ve alansal planlamayla (arazi kullanımıyla) ilgili ne tür kararların alınabileceğini ortaya koymaktır. Bu kapsamda araştırma; üç ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci aşamada; Karpaz Yarımadası'nın doğal ortam özellikleri (fiziki coğrafya özellikleri ve potansiyelini) saptamak,

İkinci aşamada; mevcut beşeri coğrafya faaliyetleri ve ekonomik zenginlikleri (tüm beşeri coğrafya unsurlarını) analiz etmek,

Üçüncü aşamada ise;

1. Karpaz Yarımadası'ndaki mevcut arazi kullanımını doğal yapıya ve beşeri potansiyele uygunluk gösteriyor mu?
2. Karpaz Yarımadası'nda, mevcut (beşeri) faaliyetlerin dışında ne tür faaliyetler gerçekleştirilebilir?
3. Mevcut coğrafi ortamdan (mekândan) en verimli şekilde yararlanabilmek için ne tür coğrafi planlamalar yapılabilir?
4. Arazi planlaması ve kullanımı bakımından, Karpaz Yarımadası'nda ne tür bir yapılanmaya gereksinim vardır?
5. Özellikle, ekolojik dengelerin hassasiyeti ve önemi de göz önüne alınarak, yörede ekonomik gelirlerin nasıl artırılabilceği vb. sorulara cevaplar bulmak, çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Araştırma, monografik² incelemeye dayalı arazi çalışması ve elde edilen verilerle Karpaz Yarımadası'nın "**arazi kullanımı ve planlaması**"nı kapsamaktadır. Bu kapsamda, öncelikle, yörenin doğal yapısını oluşturan jeolojik, jeomorfolojik, iklimik, hidrografik ve edafik unsurların, yerleşim birimlerinin kurulması ve gelişmesi üzerindeki etkileri ile sosyoekonomik gelişmişlik derecesi arasında ilişki kurularak açıklanmıştır. Yöredeki geri kalmışlığın temelinde doğal kaynakların (su kaynakları, tarımsal alanlar vb.) ve beşeri faaliyetlerin (sanayi, tarımsal aktiviteler, turizm yatırımları ve politik yaptırımlar vb.) yetersizliği ile planlamaya yönelik aksaklıkların belirgin olduğu görülmektedir. Bu aksaklıkları, neden sonuç ilişkisine

² Coğrafya içinde yer alan konuların bütün konuların sistematik sıraya göre belirlenen bir plan dâhilinde seçilen bölgenin (dünya geneli, kıta, ülke, bölge, bölüm, yöre, kesim, alan) incelenmesidir. Monografik araştırmalarda, coğrafyanın dağılışı, nedensellik, ilişki kurma ve karşılaştırma prensiplerine bağlı kalınarak mutlaka konular arasında bağıntı kurulması ve mümkün olduğu kadar sentez yapılması gerekmektedir (Özçağlar, 2009:218).

dayalı ve bilimsel veriler ışığında, yörenin fiziki özelliklerinin beşeri faaliyetlere yansımalarının yanı sıra, beşeri faaliyetlerin özellikle politik yaptırımların yörenin sosyoekonomik gelişimi üzerindeki etkilerinin açıklanması ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi, araştırmanın kapsamını oluşturan temel başlıklardır. Bu kapsamda Karpaz Yarımadası'nın;

- Jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerinin ekonomik potansiyelleri,
- Klimatik durum ve tarımsal ürünlerin ekonomik getirisi,
- Hidrografik durum, bitki örtüsü ve toprak ürünlerinin potansiyelleri,
- Sanayi ve ihracat durumu açısından sahip olduğu zenginlikler,
- Tarım ve hayvancılık bakımından potansiyelinin gelişimi,
- Turizm sektörüne yönelik potansiyellerin durumu,
- Lojistik ve jeostratejik açıdan ulusal ve uluslar arası açıdan önemi vb.

ana temalar araştırmanın ana kapsamını oluşturmaktadır. Bu ana başlıklardan hareketle, araştırma sahasının arazi kullanımı ve planlamasının ne tür planlamalarla makro derecede *"yararlanılabilir ve sürdürülebilir"* bir duruma getirilebileceği, araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır.

İnsanoğlu, tarih boyunca doğal ortam ile karşılıklı bir etkileşim içerisinde yer almıştır. İnsanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetlere bağlı olarak ortaya çıkan arazi kullanım özellikleri, insan ile doğal ortam arasındaki etkileşimin en somut sonucudur³. İnsanların, üzerinde yaşadıkları ve ekonomik faaliyetlerini sürdürdükleri arazi, insan yaşamı açısından çok önemli bir doğal kaynaktır. İnsanların yerleşik hayata geçmesiyle birlikte tarımsal faaliyetler

³ Rüya Bayar (2003). "Arazi Kullanımı-Nüfus İlişkisi: Anamur Örneği". Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt I, Sayı), s. 97.

başlamış; giderek kalabalıklaşan dünyada, toprak üzerindeki baskı daha da artmıştır. Küreselleşen dünyada hızlı nüfus artışı yanında insanların bilinçsizce, aşırı bir şekilde doğal kaynakları tüketmesi, azalan hammaddelerin planlı şekilde kullanılması gerektiğini açıkça ortaya koymuştur. Bu noktada ise “arazi kullanımı” büyük önem taşımaktadır. Arazi kullanımı, genel anlamda arazinin hâlihazır tespiti, değer bakımından sınıflandırılması ve kullanma tarzının planlanması şeklinde tanımlanabilir⁴. İnsan ile doğal ortam arasındaki etkileşimi ve bu etkileşim sonucunda ortaya çıkan faaliyetleri inceleyen coğrafya, doğal ortamın mevcut potansiyeli ve bu potansiyelden insanın nasıl ve ne ölçüde yararlanabildiğinin ortaya çıkarılması şeklinde tanımlanan⁵ arazi kullanımı ve planlaması konusunda büyük önem arz etmektedir.

Yarımada, iklim özellikleri, doğal, tarihi ve kültürel zenginlikleri ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin önemli tarım ve turizm alanlarından biridir. Kuzey Kıbrıs'ın en fazla yağış alan yerleri arasında yer alması, yeraltı suyu potansiyelinin varlığı, vejetasyon süresinin uzun oluşu alanın tarımsal yönden önemini artırmaktadır. Sıcak, kurak ve uzun süren yaz mevsimi, tertemiz kumlardan oluşan ve yeşil kaplumbağalara ev sahipliği yapan sahilleri, yine pek çok göçmen kuşa ev sahipliği yapan kıyıları, yaban eşeklerinin yer aldığı milli parkı, bozulmamış maki bitki örtüsü, dini açısından kutsal sayılan tarihi mekânların varlığı ile araştırma alanı aynı zamanda önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Ancak, son yıllarda yarımadanın hızlı bir şekilde turizme açılması, turizme yönelik hizmet alanlarının hızlı artışı, su kaynaklarının bilinçsizce ve aşırı kullanımı; kıyı kullanımı, bitki

⁴ Selami Gözenç, (1980), "Arazi kullanma "Land Use" haritalarında standardizasyon ve Türkiye için bir öneri", İst.Ü. Coğrafya Enst.Dergisi Sayı 23, s.37.

⁵ Ali Özçağlar, (1994), "Çarşamba Ovası ve Yakın Çevresinde Araziden Yararlanma", Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı 3, s. 93.

örtüsünün tahribi, yetenek sınıflarına uygun olmayan arazi kullanımı gibi pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, Karpaz Yarımadası'nda arazi kullanımına yönelik sorunların belirlenmesi, arazi kullanımı tiplerine göre inceleme yapılması ve kalkınmanın sağlanabilmesine yönelik planlama önerileri geliştirilmesi oldukça büyük bir öneme sahip olmuştur.

C. MATERYAL VE YÖNTEM

Doktora tezi olarak hazırlanan “Karpaz Yarımadası'nın Arazi Kullanımı ve Planlaması” adlı bu çalışmayla, şimdiye kadar ayrıntılı bir coğrafya analizinin yapılmadığı Karpaz Yarımadası'ndaki doğal ve beşeri unsurların arazi kullanımı üzerindeki etkisi incelenmiş, sonuçları ortaya konulmuş ve planlamaya yönelik kararlar geliştirilmiştir. Bu yöntem ile ilk aşamada, Karpaz Yarımadası'nın doğal coğrafyası, yani jeolojik yapı ile birlikte jeomorfolojisi, iklimi, hidroğrafyası, toprak ve bitki örtüsü ele alınmıştır. Daha sonra yörenin sosyoekonomik coğrafyası, doğal coğrafya koşullarının etkisi göz önünde bulundurularak, coğrafyanın temel ilkeleri (nedensellik, dağılışı, ilişki kurma, karşılaştırma) kapsamında incelenmiştir⁶.

Coğrafyada, diğer bilim dallarında olduğu gibi bir çalışma sırasında çeşitli yöntemlerden faydalanılmaktadır ve bu yöntem ve teknikler gün geçtikçe geliştirilmektedir. Özgüç'ün de belirttiği gibi doğrudan doğruya “gözlem” önemli bir veri kaynağı olarak coğrafi düşünce tarihinde derinlemesine kök salmıştır⁷. Haring ve Lounsbury de Özgüç'ün bu düşüncesini şu sözlerle desteklemektedir: “Yüzyıldan daha az bir süre önce bile coğrafyacı demek, ekzotik bölgelere geziye çıkan ve

⁶ Ali Özçağlar, (2011), *Coğrafyaya Giriş*, s.13.

⁷ Nazmiye Özgüç, (1984), *Beşeri Coğrafya'da Veri Toplama ve Değerlendirme Yöntemleri*, s.63.

yaptığı gözlemlere dayanarak geziyi anlatmak üzere ülkesine dönen biri demekti⁸. Coğrafyacılar; haritalar, istatistiksel yayınlar ve bu yayınlardaki sayısız tablolarda yer alan bilgilerden yararlanmak yanında, “alan çalışmaları” kapsamında “alan gözlem ve ölçümleri” ile “anket ve mülakat” yöntemlerini kullanmaktadır⁹.

Alan çalışmalarının basamağı olan gözlem ve ölçümler, alan ile ilgili temin edilen verilerin doğrululuğunu, güvenilirliğini ve alan ile uygunluğunu, meydana gelen değişiklikleri saptamak açısından çok önemlidir. Platt’ın deyimiyle, “alan” coğrafyacının laboratuvarı’dır; daha önce ileri sürülmüş bazı genel fikir ya da kuralların doğruluk derecesin, sınamak ya da bunların gerçeğe uyup uymadığını kanıtlamak için malzemeni toplandığı, gözlemlerin kaydedildiği yerdir¹⁰. Kuşkusuz bu gözlem ve ölçümlerin yapılabilmesi için Corey’in de belirttiği gibi coğrafyacının alan çalışması için algılama gücünün belirli bir seviyeye gelmiş olması gerekmektedir¹¹. İnsanların başka bir yerde elde edemeyeceği bilgileri toplayacağı yer olan alan çalışmalarında¹², yapılan gözlemleri daha sonra değerlendirmek üzere taslaklar hazırlanabilir¹³, notlar alınabilir ve fotoğraflarla desteklenebilir. Bu çalışmada pek çok kez farklı dönemde alan çalışmalarına çıkılarak, elde edilen gözlemler kaydedilmiş, notlar alınarak taslaklar oluşturulmuş, temin edilen haritaların alan ile uygunluğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu arada araştırma alanı ve yakın çevresi ile ilgili diğer disiplinlerin çalışmaları dikkatle incelenmiş ve yörenin doğal ortam ve beşeri faaliyetleri

⁸ L. Lloyd Haring, ve John F. Lounsbury (1977), “Introduction to Scientific Geographic Research”, s.36.

⁹ Nazmiye Özgüç, (1984), *Beşeri Coğrafya’da Veri Toplama ve Değerlendirme Yöntemleri*, s.63.

¹⁰ Robert, S. Platt, (1967), “The Role of Field Work”, Introduction to Geography: Selected Readings.

¹¹ Kenneth E. Corey, (1968), “The Role of Field Work in Geographic Research and Instruction”, Field Training in Geography.

¹² Peirce F. Lewis, (1968), “On Field Trips in Geography”, Field Training in Geography.

¹³ R. Daugherty, (1975), *Data Collection*.

arasındaki etkileşimler, coğrafi bir sentez halinde yorumlanmıştır. Araştırma süresince gerçekleştirilen uygulamalar, aşağıda sırasıyla belirtilmiştir;

Literatür çalışması: Araştırma alanında arazi kullanım özelliklerinin ortaya konulması amacıyla öncelikle konu ve araştırma sahası ile ilgili literatür taraması yapılmış, çeşitli kamu ve özel kuruluşlardan alan ile ilgili istatistikî veriler, temel haritalar temin edilmiştir. Bu kapsamda; KKTC Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı, İstatistik ve Planlama Şubesi'nden 1975'ten 2010 yılına kadar olan tarımsal yapı ve üretim istatistik yıllıkları temin edilmiştir. 1975 – 2003 yılları arasındaki veriler tek bir kitapta incelenmiş ve daha çok genel özelliklere göre ele alınmıştır. Bu kitapta tarımsal, hayvansal üretim, tarımsal araç gereç varlığı gibi konular ele alınırken ülke bazında incelenmiş, ilçelere göre verilere yer verilmemiştir. Bu nedenle bu döneme ait verilerden sadece arazi varlığı yönünden bir karşılaştırma imkânı olmuştur. 2003'ten sonraki yıllar ise ayrı ayrı istatistik yıllıkları şeklinde düzenlenmiştir. Bu nedenle söz konusu yıllıklarda daha ayrıntılı şekilde bilgilere erişilebilmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır. Söz konusu tarımsal yapı yıllıklarından; köylere göre arazi varlığı durumu, bucaklara göre bitkisel ve hayvansal üretim, tarımsal araç-gereç varlığı ile bitkisel ve hayvansal ürünlerin ihracat ve ithalat durumları ile ilgili verilere ulaşılmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamına, excel programına aktarılmıştır. Söz konusu veriler kullanılarak alanın arazi varlığı, tarımsal üretimi, hayvansal üretimi, araç-gereç varlığı ile ilgili grafik ve tablolar hazırlanmıştır.

KKTC Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığından Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Toprak bölümü ile bilimsel ve teknik işbirliği çerçevesinde ortaklaşa yapılan “KKTC Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi” temin edilmiştir. Bu

çalışmada ülke toprakları ayrıntılı bir şekilde haritalandırılmış arazi kullanım kabiliyet sınıflaması haritası, sulu tarıma uygunluk haritası ve tarımsal kullanıma uygunluk sınıflaması haritaları oluşturulmuştur. Bu çalışmadan arazi kullanım haritaları oluşturulurken yararlanılmıştır.

KKTC Harita Dairesinden alanın 1/25000 ölçekli topografya haritaları alınmıştır. Çalışma sahası 13 paftadan oluşmaktadır. Ayrıca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin 1/350.000 ölçekli idari bölünüş haritası alınmış elde edilen haritalar CBS yazılımlarından ArcGIS 10'a aktarılmış ve işlenilmiştir.

Jeolojik çalışmalar için KKTC Jeoloji ve Maden Dairesinden çalışma sahasının jeoloji haritası alınmıştır. Ayrıca Jeoloji ve Maden Dairesinden alan ile ilgili Maden Tetkik Arama Enstitüsü ile ortak yapılmış "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Hidrojeolojisi" raporunun Karpaz Yarımadası ile ilgili olan kısmı alınmış ve incelenmiştir. Elde edilen raporla alanın içerisindeki mevcut akiferler ve özellikleri hakkında bilgi edinilmiştir.

KKTC Meteoroloji Dairesi'nden alan ile ilgili iklim verileri alınmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda Karpaz Yarımadası'nın ortalama sıcaklık, en yüksek en düşük sıcaklık, ortalama nispi nem, ortalama yağış grafikleri hazırlanmıştır.

KKTC Eski Eserler ve Müzeler Dairesi'nden alan içerisinde yer alan tarihi eserler ve sit alanları ile ilgili bilgiler temin edilmiştir.

KKTC Orman Dairesi Müdürlüğü'nden Karpaz Milli Parkı'nın ve Milli Park içerisindeki telli sahanın sınırları alınmıştır. Ayrıca Kuzey Kıbrıs'ın orman alanları ile ilgili haritalar da kurumdan temin edilmiştir. Elde edilen veriler ise haritalandırılmıştır.

KKTC Devlet Planlama Örgütü'nden "15 Aralık 1996 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri" kitabı temin edilmiştir. Bu kitap doğrultusunda; alan içerisindeki yerleşmelerin toplam nüfusu, nüfusun cinsiyet yapısı ile ilgili bilgiler elde edilmiştir. 1996 yılında İskele ilçesi Gazimağusa ilçesine bağlı olduğu için veriler buna göre düzenlenmiştir. Yine Devlet Planlama Örgütü'nden 30 Nisan 2006 yılına ait; nüfus ve konut sayımında istihdamda olan nüfusun ilçelere ve iktisadi faaliyete göre dağılımları, bir yıl önce ikamet edilen yere ve cinsiyete göre göç eden nüfus, konut ve nüfus sayımına göre ilçe, bucak, köy, mahalle ve cinsiyete göre sürekli ikamet eden (De-jure) nüfus ile ilgili veriler alınmıştır. 2011 yılında ülkede nüfus sayımı yapılmıştır; ancak bu yıla ait verilerin sonuçlarının tamamı yayımlanmamıştır. Bu yıla ait veriler içerisinde sadece ilçedeki yerleşmelerin nüfus miktarına ulaşılmıştır. Elde edilen verilerin tabloları hazırlanmış ve ekonomik faaliyetler ile ilişkilendirilmiştir.

KKTC Turizm, Çevre ve Kültür Bakanlığı'ndan; alan içerisindeki turistik tesislerin sınıfı ve yatak kapasiteleri, turizm danışma ofislerinin bölgelere göre dağılımı, turizm acentelerinin bölgelere göre dağılımı, turistik konaklama tesislerinde konaklayan kişi sayısı, geceleme, ortalama kalış süresi ve doluluk oranının T.C., Yabancı, K.K.T.C. bazında ilçelere göre dağılımı (2005-2009) ile ilgili istatistikler ve Karpaz eko turizm birliği ve alan ile ilgili veriler temin edilmiştir.

Ön hazırlık ve etüd: Çalışma programı ve planı tayin edilmiş, yapılacak işler kararlaştırılarak temel haritaların çizimine başlanmıştır (alan çalışmasına çıkmadan önce ön bilgi sahibi olmak amacıyla topografya ve jeoloji haritaları çizilmiştir). Ayrıca saha ile ilgili doğal ve sosyoekonomik niteliklerin tespitine yönelik anket formları hazırlanarak yerleşim birimlerinde uygulanmıştır.

Alan çalışmaları: Büro çalışmalarını pekiştirmek ve gözlem yapmak için arazi durumu ile ilgili harita taslakları oluşturulmuş ve muhtelif aralıklarla araziye çıkılmıştır. Ayrıca saha çalışmaları sırasında bol miktarda fotoğraf çekilmiş ve yöre halkı ile coğrafi ortam özellikleri hakkında söyleşiler kayıt altına alınmıştır.

2011 yılı temmuz ayında yarımada yaşayan nüfusun sorunlarının belirlenmesi amacıyla yöre halkı ile görüşmeler yapılmış, muhtarlara anket ve görüşme uygulanmıştır. KKTC’nde muhtarlık ek iş olarak yapıldığı için tüm muhtarlara erişilememiş, bu nedenle ancak 20 tanesi ile görüşülmüş ve anket uygulanmıştır. Yöre halkından yaklaşık 100 kişi ile görüşülmüştür. Yöneltilen sorular ile tarım alanlarındaki sorunlar, geçmişte ve günümüzde üretilen ürünler, bu ürünlerin nasıl ve nerelere pazarlandığı, elde edilen gelirler ile halkın beklentileri hakkında bilgiler elde edilmiştir.

Büro çalışması: Son aşamada, araştırma- inceleme ve gözlemler sonucunda elde edilen veriler bir araya getirilerek, inceleme alanı ile ilgili problemler, coğrafi metot ve teknikler ışığında bir araya getirilmiştir. Saha ile ilgili çizilen harita, şekil ve diyagramlar yardımıyla, farklı bakış açısı geliştirilmiş ve sonuçlar bir sentez halinde yorumlanarak, sorunlara bilimsel temellere dayalı çözüm ve öneriler getirilmeye çalışılmıştır. Bilgisayar ortamında yapılan tüm çizimler, Coğrafi Bilgi Sistemlerine ait Arc-GIS programı ile çizilmiştir. Köylerin coğrafi mekan özellikleri arasındaki spesifik bulgular şekil ve grafiklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Elde edilen verilerin arazideki uygunluğunu tespit etmek ve doğal ortam ile ilişkilendirme yaparak planlama önerileri geliştirmek amacıyla çeşitli dönemlerde arazi gözlemleri yapılmıştır. Öncelikle 2010 yılı yazında çalışma sahasında genel bir arazi çalışması yapılmış, elde edilen bulgular not edilmiş ve arazi sahasının

fotoğrafları çekilmiştir. 2011, 2012 ve 2013 yıllarında yaz aylarında çalışma sahasında arazi çalışmaları yapılmış, arazi çalışmasına kadar elde edilen verilerin arazi ile uygunluğu belirlenmiş, tutarsız olan verilerde gereken düzeltmeler yapılmış, alandaki değişiklikler not edilmiş ve fotoğraflanmıştır.

Araştırma alanına ait kaynakların veri tabanının oluşturulmuş ve Coğrafi Bilgi Sistemleri yardımıyla temel haritalar oluşturulmuş, elde edilen diğer veriler ile ilişkilendirilerek çeşitli analizler yapılmıştır.

İstatistikî veriler, anket, görüşmeler, arazi gözlemleri ve yapılan analizler sonucu mevcut arazi kullanımı ve sorunları belirlenmiş, bu problemlerin giderilmesi amacıyla planlama kararları geliştirilmiştir.

Planlama kararlarının geliştirilmesinde son olarak SWOT analizi uygulanmıştır. Karpaz Yarımadası'nın coğrafi ortam özellikleri açısından güçlü ve zayıf yönleri belirlenmiş, çalışma sahasını bekleyen fırsat ve tehditler saptanarak, bu doğrultuda, planlamaya yönelik kararlar geliştirilmiştir.

D. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Beşeri coğrafya literatürünün etkin bilimsel yaklaşımlarından; “*possibilist*¹⁴” (doğanın, insanın eylem sahası olarak görüldüğü) ve “*probabilist*¹⁵” (doğal ortam-insan etkileşiminin karşılıklı olduğunun ileri sürüldüğü) yaklaşımlar, araştırmanın temel kuramsal çerçevesini oluşturmakla birlikte, *serbest piyasa ekonomisine* de yelken açan bir ilişkiselliğe sahiptir. Bu bağlamda, ilgili yaklaşımlar üzerinden, Karpaz Yarımadası'nın coğrafi analizi ve bu analizler üzerinden yapılacak değerlendirmelerle, yarımadanın arazi varlığının ve buna yönelik ekonomik kazancının maksimum düzeye çıkarılmasının yanı sıra; sürdürülebilir mekânsal politikaların üretilmesi ve buna yönelik mekânsal planlamaların hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu planlamaların hayata geçirilmesi için de başta yerel ve bölgesel dinamikler olmak üzere, küresel ölçekli gelişmelerin de dikkate alınması gerekmektedir. Bilindiği gibi, arazi kullanımı ve planlaması daha çok beşeri coğrafyanın üretim “*boyutuyla*” ilgili olduğundan (*possibilist ve probabilist* yaklaşımlar), planlanan araziden elde edilen veya üretilen ürünlerin pazarlanması, transfer edilmesi (lojistik), rekabet koşulları, politik yaptırımlar ve jeostratejik

¹⁴ Özellikle sanayi devrimiyle birlikte, insanın mekâna ve dolayısıyla da doğal ortama yönelik çeşitli yaptırımlarda bulunması, *possibilist* paradigmanın dayanağını oluşturmaktadır. Hem çevresel determinizmi, hem de ona karşı ileri sürülen *possibilist* paradigmayı keskin bulan bazı coğrafyacılar ise insan- doğal ortam arasındaki etkileşimin karşılıklı olduğunu savunarak, *probabilizm* paradigmasını ileri sürmüşlerdir (Özgen, 2010:4). İnsan-mekân etkileşimini “*possibilist*” paradigmasıyla değerlendiren G.P.March'a göre; “... *her ne kadar başkaları dünyanın insanı yarattığını düşünüyorsa daaslında insan dünyayı yaratmıştır*” ifadesiyle, coğrafyanın insan odaklı olduğunu ve insanın mekânı şekillendirdiğini savunmaktadır (Özgüç ve Tümertekin, 2000:211). Kuhn'a (2008:54) göre insanın doğa ile ilişkisini yansıtan teknik ve pratik kaygılar, öznelerin nesnel deneyime sahip olabilmelerinin zorunlu koşullarıdır. Bilginin olduğu ortamla bilginin uygulanabileceği yapıyı birleştiren de bu yarardır, yani insanın doğaya teknik olarak hâkim olma çıkarıdır.

¹⁵ Probabilizm paradigmasıyla coğrafya kavramını; “coğrafi yeryüzü olayları arasındaki ilişkileri, bunların dağılım düzeni ve bu dağılımın nedenlerini araştırın” bilim olarak tanımlayan Doğanay (1994) ve benzer bir tanımı yapan Özçağlar'a (2003:1) göre, insanla doğal ortam arasındaki karşılıklı etkileşimleri nedensellik ilkelerine bağlı kalarak ve çeşitli araştırma yöntemleri uygulayarak araştırıp inceleyen, elde ettiği sonuçları bir sentez halinde ortaya koyan, bilimler topluluğudur.

süreçler, araştırma sahasının ve dolayısıyla bölgenin eko-politik ve jeostratejik süreçlerini önemli ölçüde etkilemektedir.

Yaklaşık 817 km² lik alana sahip Karpaz Yarımadası (araştırma alanı), Kıbrıs adasının kuzeydoğusunda yer almaktadır ve son derece önemli bir stratejik konuma sahiptir. Hem bulunduğu konum itibarıyla (Ortadoğu ve Levant bölgesine yakın olması) hem de Doğu Akdeniz'in barındırdığı petrol yatakları ve küresel güçlerin bu yer altı zenginliklerine göz dikmesi ve hatta çembere alması, Kıbrıs adasının ve dolayısıyla araştırma sahasının önemini büyük ölçüde artırmaktadır.

15 Kasım 1983 yılında kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) devletinin, Türkiye dışında hiçbir ülke veya uluslar arası teşkilat tarafından tanınmaması, KKTC'nin ve dolayısıyla nüfusunun üretim ve tüketim durumlarını sınırlandırmakta ve dolayısıyla halkın yaşamsal fonksiyonlarının gelişimini önemli ölçüde engellemektedir.

Uluslar arası politik yaptırımlar ve bu yaptırımların doğurduğu ekonomik sınırlandırmalar, KKTC nüfusunun (ve dolayısıyla araştırma sahasının) yerel ölçekli ekonomik faaliyetlere yönelmesini zorunlu kılmıştır. Bu zorunlu yönelmeler ise, mevcut arazi varlığının (jeomorfolojik birimler, bitki örtüsü, toprak türleri ve sınıfları, tarım alanları, hidrografik alanlar ve kaynak suları, maden, sanayi ve turizm alanları vb), en ideal biçimde kullanılmasını gerekli, hatta zorunlu kılmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Arazi sözcüğü dilimize Arapçadan girmiş olup “yer” anlamına gelmektedir. Ancak araziyi dar anlamlı düşünmemek gerekmektedir. Bu kavram yeryüzüne yani doğal ortama karşılık gelmektedir ki canlıların üzerinde yaşadıkları ve ekonomik faaliyetlerini yürüttükleri en önemli doğal kaynak olan coğrafi mekânı da karşılamaktadır.

Arazi kullanımı ise İngilizce “land use” terimine karşılık olarak kullanılmaktadır. Türkiye’deki bazı çalışmalarda hem arazi kullanımı hem de araziden yararlanma kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Aslında her iki terimin de aynı anlama geldiğini söylemek yanlış olmaz. Zira “kullanmak” sözcüğü bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak, işletmek, değerlendirmek ve yönetmek gibi anlamlar taşıırken, “yararlanmak” sözcüğü ise kendine yarar sağlamak, faydalanmak, istifade etmek gibi anlamlar barındırmaktadır¹⁶. Dolayısıyla, uluslararası çalışmalarda “land use” olarak kullanılırken dilimizde “arazi kullanımı” veya “araziden yararlanma” şeklinde kullanılmaktadır.

Arazi kullanımı, genel anlamda arazinin hâlihazır kullanma tespiti, değer bakımından sınıflandırılması ve kullanma tarzının planlanması şeklinde tanımlanabilir¹⁷. Yeryüzü üzerinde yaşayan canlılar tarafından çeşitli şekillerde kullanılmaktadır. Bu canlılar içerisinde ise kuşkusuz insanlar doğal çevreye en büyük müdahaleleri yapmakta ve ondan çeşitli şekillerde yararlanmaktadır. Bu noktada, insan ile doğal ortam arasındaki etkileşimi ve bu etkileşim sonucunda ortaya çıkan faaliyetleri inceleyen coğrafya, doğal ortamın mevcut potansiyeli ve bu

¹⁶ Genel Türkçe Sözlük

¹⁷ Selami Gözenç (1980), “Arazi kullanma "Land Use" haritalarında standardizasyon ve Türkiye için bir öneri”, İstanbul Ü. Coğrafya Enst. Dergisi Sayı 23, s.37.

potansiyelden insanın nasıl ve ne ölçüde yararlanabildiğinin ortaya çıkarılması şeklinde tanımlanan¹⁸ arazi kullanımı ve planlaması konusunda büyük önem arz etmektedir.

Arazi kullanımı ile “*arazi örtüsü*” kavramı genellikle birlikte kullanılan ancak aynı anlama gelmeyen iki terimdir. İngilizce “land cover” terimine karşılık olarak kullanılan arazi örtüsü, genel olarak yeryüzünü kaplayan bitki örtüsü ve insan yapımı yapıları ifade ederken, arazi kullanımı ise araziye ilişkin insan faaliyetlerini ifade etmektedir¹⁹. Orman alanları, göller, yollar, tarım alanlarının her biri birer arazi örtüsüdür. Arazi örtülerinin nasıl kullanıldığı, insanların faaliyetlerinin ne olduğu ve arazi örtüsünün ekonomik fonksiyonu ile ilişkisi ise arazi kullanımının kapsamına girmektedir. Örneğin orman alanı bir arazi örtüsü çeşididir. Orman alanlarından kesrete üretimi, rekreasyon faaliyetleri gibi amaçlarla yararlanılabilir. O zaman ise devreye arazi kullanımı girmektedir. Son yıllarda uzaktan algılama yöntemleri ile arazi örtüsü tipleri belirlenebilmektedir. Ancak bu yöntemle, insanların bu alanları nasıl kullandıklarını belirlemek için alansal çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Arazi örtüsü kendi içerisinde bir takım arazi parçalarından oluşmaktadır. Herhangi bir alandaki araziden yararlanma biçimlerinin ayrıntıya inilmeden genel hatlarıyla verilmesine “*Genel Arazi Bölünüşü*” denilmektedir. Orman alanları, tarım alanları, otlak alanları, yerleşme alanları gibi sahalar bu amaçla belirlenmektedir. Söz konusu sahaların toplam arazi içerisindeki dağılışı arazi bölünüşünü göstermektedir. Arazi bölünüşü içerisinde yer alan arazilerin ne şekilde kullanıldığı

¹⁸ Ali Özçağlar (1994), “Çarşamba Ovası ve Yakın Çevresinde Araziden Yararlanma”, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi Sayı 3, s.93.

¹⁹ TC Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Arazi Kullanımı ve Arazi Örtüsü, (http://aris.ormansu.gov.tr/index.php?q=tr/arazi_kullanim/arazi_kullanimi)

ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmez. Bu bilgiler arazi kullanımı çerçevesinde ele alınıp değerlendirilir.

Genel arazi bölünüşü içerisinde yer alan “*orman alanları*”, üzerinde ağaç bulunsun veya bulunmasın Orman Bakanlığı tarafından orman için ayrılmış alanların bütününe denilmektedir. Orman ise yeryüzünde parçalar halinde geniş alanlar kaplayan sık ve gür ağaçlardan oluşmuş bitki örtüsüdür²⁰. Dünyada kendiliğinden yetişen ağaç ve orman altı florasından meydana gelen ormanların yanı sıra insanlar tarafından yetiştirilen antropojen ormanlardan söz etmek mümkündür.

Orman alanları içerisinde, çalışma alanında olduğu gibi, “*makilik alanlar*” da bulunmaktadır. Maki formasyonu, Akdeniz ikliminin hâkim olduğu sahalarda orman örtüsünün tahribi sonucunda gelişen, 3-5 m. yüksekliğinde, daimi yeşil yapraklı türlerden oluşan bitki formasyonudur²¹. Maki formasyonundaki bitkilerde kuraklığa ve terlemeye uyum sağlayabilmek için bir takım değişiklikler görülmektedir. Bitkilerin bir kısmının yaprakları küçük, tüsü bir tabaka ile kaplanır ve genellikle gelişmiş bir kök sistemine sahiptirler.

“*Tarım alanı*”, tarım ürünlerinin yetiştirildiği alanları ifade etmektedir. Tarım, insanların yaşamını sürdürmesi için gerekli olan bitkileri yetiştirmek amacıyla toprak üzerinde yaptığı çalışmalardır. Ürün yetiştirmek amacıyla toprağın işlenmesi ve bakımının yapılması, yetiştirilecek kültür bitkilerinin tohumlarının ekilmesi veya fidanlarının dikilmesi, bu bitkilerin yetişme döneminde gerekli olan her türlü bakım ve mücadelenin yapılması ise “*tarımsal faaliyet*” olarak adlandırılmaktadır²². Tarımsal faaliyetler geçmişten beri yeryüzünde en yaygın faaliyet olup, bu faaliyetler

²⁰ Ali Özçağlar, (2009), *Coğrafyaya Giriş*, s.149.

²¹ Nurten Günel, (2013), *Türkiye’de İklimin Doğal Bitki Örtüsü Üzerindeki Etkileri*, s.14.

²² Ali Özçağlar, (2009), *Coğrafyaya Giriş*, s.132.

sonucunda gıda, tekstil gibi tarıma dayalı sanayi kolları için de gerekli hammaddeler karşılanmaktadır.

Tarım alanları kendi içerisinde ekili ve dikili tarım alanları olarak ikiye ayrılmaktadır. “*Ekili tarım alanı*”, tohum ekerek üzerinde yıllık veya sezonluk zirai bitki yetiştirilen, her ürün alınıştan sonra yeniden işlenen tarım alanlarını ifade etmektedir²³. Ekili alanlar tarım alanlarının dağılışında önemli bir yer tutmaktadır. Ekili tarım alanları içerisinde ise geçmişten beri en büyük pay tahıl tarımına aittir. “*Dikili tarım alanları*” ise üzerinde uzun ömürlü kültür bitkilerine yer veren tarım alanlarına dikili alanlar denir. Genelde fidan dikilerek oluşturulduğu için dikili alan adı verilen bu tarım alanlarında tarımsal bitkiler devamlı olarak toprakta kalmaktadır²⁴. Ekili ve dikili tarım alanları sulama durumuna göre de sınıflandırılmaktadır. “*Sulu tarım alanları*”, bitkilerin normal gelişme, büyüme ve olgunlaşma devresinde doğal yağışların yeterli olmadığı kurak alanlarda, ihtiyaç duyduğu suyun, su kaynağından alınarak yeterli miktarda ve kontrollü bir şekilde karşılandığı tarım arazileridir. “*Kuru tarım alanı*” ise yıl içinde kurak dönemlerin yaşandığı yerlerde, bitkilerin su ihtiyacının sadece doğal yağışlarla karşılanabildiği tarım alanlarıdır. Kuru tarım alanlarında nadasa bırakılan tarım alanları da yer almaktadır. Bitkilerin su ihtiyaçlarına göre sulu ve kuru tarım alanlarında yetiştirilen ürünler farklılık göstermektedir.

“*Otlak alanı*” küçükbaş ve büyükbaş hayvanların doğal beslenme alanı olan çayır ve mera alanlarına denilmektedir. Çayırlar, taban suyunun yüzeye çok yakın

²³ Ali Özçağlar , a.g.e. s.134.

²⁴ Ali Özçağlar, (2011), *Coğrafyaya Giriş*, s.134.

olduğu alanlarda ve yılın büyük bir bölümünde yeşil kalan otlak alanlarıdır. Mera alanları ise daha cılız ve uzun süre yeşil kalamayan bitkilerden oluşmaktadır.

Barınmak ya da belirli bir faaliyeti sürdürmek amacıyla bir arazi parçası üzerine inşa edilmiş bir veya birden fazla sayıda konuttan oluşan ünitelere “yerleşme” denilmektedir²⁵. Burada sözü geçen konut kavramı ev olarak kullanılabilmesi gibi çeşitli amaç ve sosyoekonomik faaliyetler için de kullanılabilir. Dolayısıyla insanların içinde barındığı ve çeşitli faaliyetlerini sürdürdüğü binaların hepsine konut ya da mesken denilebilir. Yapılan bu faaliyete de yerleşme faaliyeti demek yanlış olmaz.

Arazi kullanım çalışmalarında arazi bölünüşünün belirlenmesinden sonra alan içerisinde yer alan arazinin yetenek sınıflandırması da bir o kadar önemlidir. “*Arazi yetenek sınıflandırması (tasnifi)*”, toprak bozulmasına neden olmayacak şekilde arazinin en uygun kullanım şeklini belirlemek için kullanım ve koruma verilerini bir araya getirerek temel toprak etütlerine ve iklim koşullarına dayalı yapılan plânlamalara yönelik arazi sınıflamasını ifade eder²⁶. Tarım alanları, orman alanları, otlak alanları sahip oldukları coğrafi özellikler bakımından farklılıklar göstermektedir. Dolayısıyla, topraklar da buldukları her yerde aynı özelliklere sahip değildir. Bu nedenle insanların sosyoekonomik faaliyetlerini yürüttükleri topraklar kabiliyetlerine göre sınıflandırılmaktadır. “*Yerleşme alanı*” ise insanların üzerinde yerleşim faaliyetlerini gerçekleştirdikleri arazi örtüleridir. Yerleşmeler dokusuna göre toplu veya dağınık olabileceği gibi, yerleşme süresine göre de geçici veya sürekli olabilmektedir. Ayrıca sahip oldukları nüfus ve fonksiyonlarının

²⁵ Ali Özçağlar, a.g.e., s.77.

²⁶ 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu, (2005).

özelliklerine göre de köy, kasaba ve şehir yerleşmeleri olarak da tasnif etmek mümkündür.

Arazilerin sınıflandırılması sırasında arazi üzerindeki toprakların özelliklerinin, arazinin fiziki özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Özellikle herhangi bir alanın coğrafi potansiyelini en açık şekilde yansıtan şey ise, mekân üzerinde yer alan bitki örtüsüdür. Bitki örtüsü, bir yerin özellikleri, ana kaya, bakı, drenaj, yeraltı suyu durumunu en iyi yansıtan unsurdur. Bu açıdan arazinin sınıflandırılmasında, bitki birliklerinin, daha geniş anlamda, bio-klimatik özelliklerin de değerlendirilmesi gerekmektedir²⁷.

Dünyada arazi sınıflandırmasına yönelik pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak, ABD toprak koruma teşkilatının geliştirdiği sınıflandırma sistemi (USDA), dünya genelinde kullanılan en yaygın sınıflandırma sistemidir. Türkiye’de ve KKTC’de de kullanılan bu sınıflandırma sistemine göre, arazi 8 ayrı kabiliyet sınıfına ayrılmıştır. Ancak, bu sınıflandırma sisteminin de eksik yanları bulunmaktadır. İklim, yükselti ve fiziki faktörlerin göz ardı edildiği bu sınıflandırma sisteminde, sınıfların belirlenmesinde arazi kullanım özelliklerinin de etkisi olmadığı görülmektedir. Nitekim Tunçdilek, bu konu üzerinde durarak, farklı yükseltilere sahip arazilerin yararlanma durumunun da mutlaka değerlendirmeye alınması gerektiğini vurgulamıştır²⁸.

Arazi kullanım çalışmalarında ele alınan mekânın sınırları doğal sınırlardan oluşabileceği gibi idari sınırlardan da meydana gelebilir. Özellikle planlama yapılan

²⁷ Necdet Tunçdilek, (1986), "Araziden Yararlanmada Yeni Bir Yöntem Denemesi için Coğrafi Gerekeç", İstanbul Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enst. Bülteni, C:2, S: 3, s.6.

²⁸ Necdet Tunçdilek, (1986), "Araziden Yararlanmada Yeni Bir Yöntem Denemesi için Coğrafi Gerekeç", İstanbul Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enst. Bülteni, C:2, S: 3, s.7.

sahalarda önerilen uygulamaların hayata geçirilmesi ve daha kolay işleyişini sağlamak açısından idari sınırlar önem kazanmaktadır. Bu çalışmada da olduğu gibi araştırma sahası ele alınırken sadece doğal sınırlara değil yönetsel sınırlara da dikkat edilerek yapılan değerlendirmeler ile planlama çalışmaları idari ünitelerle ilişkilendirilebilir. KKTC'deki idari bölünüş sistematığı içerisinde ilçe, bucak ve köy idari alanları bulunmaktadır.

“*Köy yönetsel alanı*” belirli bir idari sınırı bulunan ve bu sınırlar içerisinde yer alan sürekli ve dönemlik kır yerleşmeleriyle ekonomik faaliyet sahalarından oluşan, hammadde üretimi (tarım, hayvancılık, ormancılık, avcılık, toplayıcılık) ve evsel sanayi ile ilgili faaliyetlerin egemen olduğu kırsal kesimi oluşturan yerel yönetim alanlarıdır. “*Köy Yerleşmesi*” ise köy idari alanları içerisinde tarım, hayvancılık, avcılık, toplayıcılık, ormancılık gibi birincil ekonomik faaliyetlerin yaygın olduğu yerleşmelerdir. Köy idari alanları tek bir sürekli yerleşim merkezinden oluşabileceği gibi bazı köy idari alanları birden çok yerleşim alanından meydana gelmektedir. Söz konusu bu yerleşmeler yönetim olarak tek bir muhtarlığa bağlı olup, bir kısmı sürekli yerleşmelerden (mahalleler) oluşurken bir kısmı ise ekonomik faaliyetlerini yürütmek amacıyla kullandıkları dönemlik yerleşmelerden meydana gelmektedir.

“*Kentsel idari alan*” belediye teşkilatlı ilçe merkezi, il merkezi durumundaki yerleşmelerle, ilçe ve il merkezliği görevi olmayan belediye örgütlü yerleşmelerin (=beldelerin) içerisinde yer aldıkları idari alanlardır²⁹. KKTC'deki idari taksimat içerisinde iller bulunmamaktadır. Bu nedenle kentsel idari alanlar belediye teşkilatlı

²⁹ Ali Özçağlar, (2011), *İdari Coğrafya*, s.137.

ilçe merkezleri ve ilçe merkezliği görevi olmayan belediye örgütlü yerleşmelerin bulunduğu yönetsel alanlardır.

Köy idari alanlarının bir araya gelmesiyle oluşan mülki idari alanlara “*ilçe*” denilmektedir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ndeki en büyük mülki idare alanlarıdır. Ülkenin idari taksimatından Türkiye’deki gibi il yönetimi yer almamaktadır. Osmanlı döneminde “kaza” olarak adlandırılan ilçeler, merkezden atanan kaymakamlar tarafından yönetilmektedir. İlçe sınırları içerisinde kalan arazinin tümüne ise ilçe alanı denilmektedir.

“*İlçe merkezi*” ilçelerin idari alanlarına yönetim merkezliği yapan kentsel yerleşmelerdir. Diğer bir ifadeyle, bir ilçenin idari alanının bütününe merkezlik yapan, içerisinde kaymakamlık teşkilatının ve ilgili diğer resmi kuruluşların yer aldığı belediye örgütlü yerleşmelerdir.

Osmanlı döneminde nahiye olarak adlandırılan “*bucaklar*”; coğrafya, ekonomi, güvenlik ve yerel hizmet bakımından aralarında ilişki bulunan şehir, kasaba ve köylerden oluşan yönetim bölümü olarak ifade edilmektedir³⁰. Bucaklar tek başına bir yerleşme değildir, içerisinde çok sayıda yerleşme bulunan bir yönetim alanıdır. Bucak alanı içerisinde merkez konumda olan bir yerleşme “*bucak merkezi*” olarak belirlenmektedir.

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından “*CORINE*”³¹ arazi örtüsü programı başlatılmıştır. Corine projesi önemli arazi yönetimi projelerinden biridir. Avrupa Çevre Ajansı kriterlerine göre, 2000 ve 2006 yıllarına ait uydu görüntüleri kullanılarak çevre koruma amaçlı çevrenin izlenmesine yönelik arazi örtüsündeki

³⁰ 9/1980 Sayılı KKTC Mülki Yönetim ve Bölümleri Yasası (1980).

³¹ CORINE: Coordination of Information on the Environment - Çevre Bilgi Düzeni

değişikliklerin uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemleri yardımıyla tespit edilmesi ve 2006 yılı arazi kullanım haritalarının oluşturulması projenin temel amacıdır³². Bu proje ile Avrupa birliğine üye ülkelerin arazi kullanımı ve değişim haritaları hazırlamıştır. CORINE Arazi örtüsü sınıflama sistemine göre oluşturulan haritalarda 5 temel sınıf ve 44 alt sınıf bulunmaktadır (Çizelge 14).

Avrupa birliğine üye olan Kıbrıs'ın da corine kapsamında 2000 ve 2006 yıllarına ait arazi örtüsü haritaları çizilmiştir. Arazi kullanım ve genel arazi bölünüşü çalışmalarında Avrupa Birliği'nin hazırlamış olduğu bu haritalardan yararlanılmıştır. Ancak Corine sınıflarında bir takım değişiklikler yapma ihtiyacı doğmuştur. Özellikle temel sınıflardan biri olan “yapay alanlar” kavramı üzerinde tartışılması gereken bir konudur. Yapay kavramı genel olarak insan yapısı olan unsurları kapsadığına göre tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü alanlar da yapay alanların içerisine girmektedir. Bu nedenle Corine haritaları kullanılırken ileride ayrıntılı olarak ele alınacak olan yeni bir tasnif yapma ihtiyacı doğmuştur.

Yapılacak olan herhangi bir işin gerçekleştirilmesi için uyulması tasarlanan düzene “*plan*”, plan yapma eylemine ise “*planlama*” denilmektedir³³. Planlama çalışmaları coğrafyada olduğu gibi pek çok bilim dalında da önemli bir yere sahiptir. “*Coğrafi Planlama*” yeryüzünün bütününde veya bir kısmındaki doğal ve beşerî kaynakların tümünü, kalkınmanın temel aracı sayarak, bunlardan en verimli şekilde nasıl yararlanılabileceğini tespit etmek ve uygulamaya geçirmek amacıyla yapılan yönlendirici coğrafi çalışmaların bütünüdür³⁴.

³² TC Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Avrupa Çevre Ajansı Corine Sınıflandırma Sistemi.

³³ Barış Taş, (2006), Tosya İlçesinde Araziden Yararlanma ve Planlamaya Yönelik Öneriler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.21.

³⁴ Ali Özçağlar, (2011), *Coğrafyaya Giriş*, s.215.

Arazi kullanım çalışmalarında özellikle karar geliştirmeye yönelik öneriler oluşturmak amacıyla “*SWOT Analizi*”nden yararlanılmaktadır. SWOT analizi, bir karar durumunu etkileyen iç ve dış faktörleri incelemek için yaygın olarak kullanılan bir araçtır³⁵. SWOT analizi değerlendirme ve strateji geliştirme için iyi bir temel sağlamakta ve genel koşullarıyla açıklamalarda bulunmaktadır.³⁶ Bazı çalışmalarda ise mekânsal faktörler ile ilgili sorunları çözme ve bunları belirli değerlere ve hedeflere bağlayarak daha kapsamlı bir karar destek aracı sağlamak için kullanılmaktadır³⁷. SWOT analiz temelinde, çalışma alanı ve onu çevreleyen ortamın tüm yönleriyle ve çıplaklığıyla gözler önüne serilmesini sağlayarak anlamayı ve algılamayı kolaylaştırırken, diğer yandan mevcut durumun görölüp, ileriye dönük adımların, daha sağlıklı, daha gerçekçi ve daha etkin atılmasını sağlayarak karar almayı kolaylařtırmaktadır³⁸.

³⁵ T.L. Wheelan ve J.D. Hunger, (1995), *Strategic Management and Business Policy* (fifth edition ed.): MA: Addison-Wesley

³⁶ J. Kangas, M. Kurttila, M. Kajanus, ve A. Kangas, (2003), “Evaluating the management strategies of a forestland estate- the S-O-S approach”, *Journal of Environmental Management* 69, s.349.

³⁷ D. Geneletti, S. Bagli, P. Napolitano, ve A. Pistocchi., (2007) “Spatial decision support for strategic environmental assessment of land use plans. A case study in southern Italy”, *Environmental Impact Assessment Review*, 27: s.417.

³⁸ Özçağlar ve vd., (2006) “Çamlıhemşin İlçesinde Doğal ve Beşeri Kaynak Tespitine Bağlı Olarak Geliştirilen Arazi Kullanım Kararları”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, C. IV, Sayı 1, s. 6.

3. ARAŞTIRMA KONUSU VE ALANIYLA İLİŞKİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Dünya nüfusundaki hızlı artış, gelişen teknoloji, her geçen gün artan insan ihtiyaçları yeryüzünde yararlanılan alanların hızla genişlemesine ve doğal kaynakların bilinçsizce tükenmesine neden olmuştur. Gittikçe artan bu baskı sınırlı olan doğal kaynakların sürdürülebilirliğini, verimli ve etkili bir şekilde kullanımını sağlamak ve geleceği de düşünerek planlama yapılma zorunluluğunu gündeme getirmektedir. Bu bağlamda, arazi kullanım çalışmaları birçok ülkede önem kazanmış ve konuyla ilgili pek çok çalışma, uygulama yapılmış ve yöntemler geliştirilmiştir. Bilgisizce ve hesapsızca yapılan işlemler dünya üzerinde pek çok yaralar açılmasına neden olmuş, bu gelişen yeni ortamda uygulamalı coğrafya dünya üzerinde yer alan mekân birimlerinin nasıl en iyi ve en verimli şekilde kullanılabileceği hususlarını aramak ve çareler bulabilmek için bunlardan bilimsellik içinde yararlanma yöntemlerini oluşturmuştur. Bu nedenledir ki, 1950'lerden sonraki yıllarda dünyanın hemen her ülkesinde, bu amaca yönelik çalışmalar birbirini izlemiştir³⁹. Bu dönemden sonra yapılan çalışmaların bir kısmından söz edilecek olursa; kuzey Sudan'da Nil vadisindeki arazi kullanım tiplerinin lokasyonlarını belirttiği makalesinde Lee, özellikle tarım alanlarının kullanım durumlarını ve bu alanların Nil nehrinden ne derece etkilendiklerini ortaya koymuştur⁴⁰. McNee, coğrafyanın bölgesel planlamada aktif bir rol oynadığını belirtmiş ve bu konuda yapılan ve yapılacak olan çalışmalarda coğrafyacıların karşılaştıkları bürokratik engeller üzerinde durmuştur⁴¹. Şehir içi arazi kullanım çalışmalarına bir örnek teşkil eden 1971 yılında yayınlanan makalesinde Natoli, Worcester şehrinin (ABD) 1925-

³⁹ Necdet Tunçdilek, (1985), *Türkiye'de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı*, s.VIII.

⁴⁰ D.R. Lee, (1970), "The Location of Land Use Types". *Economic Geography*, Vol:35, S.53-62.

⁴¹ Robert B. McNee, (1970). "Regional Planning, Bureacracy and Geography". *Economic Geography*, Vol:46, s.190.

1965 yılları arasındaki fonksiyonel gelişimini ele almış ve bu gelişim içerisindeki planlı ve plansız bölgeleri tespit etmiştir⁴². Platt, 1996 yılındaki kitabının genişletilmiş ikinci baskısı olan “Arazi Kullanımı ve Toplum: Coğrafya, Hukuk ve Kamu Politikası” adlı kitabında Amerika Birleşik Devletleri’ndeki arazi kullanımı ve şehirlerin gelişimi üzerinde hukuk, coğrafya, tarih ve kültür ile bunların ortak etkisini ele almaktadır. Önceki baskıdan farklı olarak 2004 yılındaki bu kitapta, 20. yüzyıldaki Amerikan şehirlerinde ve metropollerindeki değişikliğin yer aldığı iki bölümle kentsel arazi kullanımı ve onun ilişkili olduğu toplum konularına dikkat çekmektedir. Ayrıca son yıllarda arazi kullanımı ve politikasının şekillenmesinde sosyal adalet ve çevre hareketinden bahsetmektedir. Kitapta kentsel su temininin, kentsel biyolojik çeşitliliğin korunması ve ekolojik şehirler gibi güncel konulara değinilmiş ve bugüne kadar kentsel arazi politikalarının bazı olumlu ve olumsuz sonuçları özetlenmiştir⁴³.

Türkiye’de coğrafyacıların yapmış olduğu arazi kullanımı ile ilgili çalışmalar daha çok 1980’li yıllarda artış göstermiştir. Yapılan çalışmalarda genellikle mevcut arazi kullanım durumları tespit edilmiştir. 1979 yılında Gözenç, “Bolu Depresyonu ve Yakın Çevresinde Araziden Yararlanma (Land Use)” adlı kitabında Bolu Depresyonu ve çevresindeki arazi kullanımından bahsetmiştir. Bu çalışması yazarın 1962-67 yılları arasında yapmış olduğu doktora çalışmasının 1976-77 yılları arasında yeniden gözden geçirilmesi sonucunda oluşturulmuştur. İki bölümden oluşan çalışmanın ilk kısmında, daha çok çalışma alanının fiziki coğrafya özelliklerine değinilmiş; ikinci bölümde ise arazi kullanımının tarihi araştırılarak bugünkü durumu

⁴² Salvatore J. Natoli, (1971). "Zoning and The Development of Urban Land Use Patterns". *Economic Geography*, Vol:47, s.173.

⁴³ Robert, S. Platt, (2004). *Land Use and Society: Geography, Law and Public Policy* (Revised Edition).

tespit edilmiştir⁴⁴. 1980 yılında ise Gözenç, "Arazi kullanma "Land Use" haritalarında standardizasyon ve Türkiye için bir öneri" adlı makalesinde arazi kullanımı hakkında açıklamalarda ve tanımlarda bulunmuştur. Ayrıca arazinin hâlihazır kullanımın tespiti, değer bakımından sınıflandırılması ve kullanım tarzı ile ilgili örnekler vermiştir⁴⁵. Tunçdilek 1985 yılında "Türkiye'de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı" adlı kitabında Türkiye'deki birbirinden farklı özellikteki relief birimlerinin ne şekilde kullanıldığına dikkat çekmiştir⁴⁶. Özçağlar, "Çarşamba ovası ve yakın çevresinde araziden faydalanma" adlı makalesinde söz konusu sahadaki araziden yararlanma durumunu alanın coğrafi özellikleri ile ilişkilendirerek vermiştir⁴⁷. Özçağlar ve arkadaşlarının 2006 yılında "Rize ili Çamlıhemşin ilçesinde doğal ve beşeri kaynakların belirlenmesi" adlı projelerinde Çamlıhemşin ilçesinde doğal ve beşeri kaynaklar tespit edilmiş bunun sonucunda elde eden bulgu ve bilgiler yardımıyla, ilçenin doğal ve beşeri potansiyeline uygun olarak arazi kullanım kararları geliştirmişlerdir⁴⁸. Arazi kullanımı konusunda pek çok tez çalışması da yapılmıştır. Bunlar arasında "Anamur ilçesinde araziden yararlanma"⁴⁹, "Tosya ilçesinde araziden yararlanma ve planlamaya yönelik öneriler"⁵⁰, "Bakırçay Havzası'nda doğal ortam koşulları ile arazi kullanımı arasındaki ilişkiler"⁵¹, "Sapanca

⁴⁴ Selami Gözenç (1979). *Bolu Depresyonu ve Yakın Çevresinde Araziden Faydalanma (Land Use)*, İstanbul Ü., Coğrafya Enstitüsü Yayınları, Yay. No:108.

⁴⁵ Selami Gözenç (1980). "Arazi kullanma "Land Use" haritalarında standardizasyon ve Türkiye için bir öneri". İstanbul Ü.Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Sayı 23.

⁴⁶ Necdet Tunçdilek (1985), *Türkiye'de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı*, İstanbul Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enst.Yay., No:3.

⁴⁷ Ali Özçağlar (1994). "Çarşamba Ovası ve Yakın Çevresinde Araziden Yararlanma". Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi Sayı 3, s.93-128.

⁴⁸ Ali Özçağlar vd., (2006), *Çamlıhemşin İlçesinde Doğal ve Beşeri Kaynakların Belirlenmesi ve Arazi Kullanım Kararlarının Geliştirilmesi Projesi*.

⁴⁹ Rüya Bayar (2002). *Anamur İlçesinde Araziden Yararlanma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

⁵⁰ Barış Taş (2006). *Tosya İlçesinde Araziden Yararlanma ve Planlamaya Yönelik Öneriler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

⁵¹ Ali Ekber Gülersoy (2008). *Bakırçay Havzası'nda Doğal Ortam Koşulları ile Arazi Kullanımı Arasındaki İlişkiler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Gölü Havzası'nda arazi kullanımı ve mekânsal değişim”⁵², “Beypazarı İlçesinde arazi varlığının tespiti ve arazi kullanım planlamasına yönelik öneriler”⁵³, adlı doktora tezleri ile çok sayıda yüksek lisans tezi yer almaktadır.

Coğrafyacıların Kıbrıs ile ilgili yapılmış arazi kullanım çalışmalarından biri Kutoğlu'nun “Girne-Lefkoşa hattının batısında kalan sahadaki hatalı arazi kullanımının neden olduğu jeomorfolojik problemler” adlı yüksek lisans tezidir. Yazar bu çalışmasında, Girne-Lefkoşa hattı batısının fiziki coğrafya özellikleri ve insanların yaşamları ile ilgili gereksinimlerinin karşılanması sırasında gerçekleşen hatalı arazi kullanımlarını ve bunların neden olduğu jeomorfolojik problemleri, bu problemlerin nedenlerini, doğa ve insan üzerindeki etkilerini belirlemeye çalışmıştır⁵⁴. Dimililer ise “Mesarya ve Omorfo (Güzelyurt) Ovalarının (KKTC) karşılaştırmalı arazi kullanımı” başlıklı yüksek lisans tezinde ülkenin doğusunda yer alan ve kuru tarım yapılan doğu, batı ve orta olmak üzere üçe ayrılan Mesarya ovası ile ülkenin batısında yer alan, sulu tarım yapılmasına uygun olan Omorfo (Güzelyurt) ovalarını ele almıştır. Söz konusu iki ovanın arazi kullanımını inceleyerek, farklı tarım ürünlerinin yetişmesindeki nedenleri araştırmış, her iki ovanın benzer ve farklı yönlerini ortaya koymuş, tarımda daha yüksek verim elde etmek ve birim alandan en iyi şekilde yararlanabilmeyi sağlamak amacıyla alternatif çözüm önerileri geliştirilmeye çalışmıştır⁵⁵. Arazi kullanımı pek çok disiplin tarafından incelenen ve araştırılan bir konudur; ziraat, şehir ve bölge planlama, peyzaj mimarlığı gibi pek çok

⁵² Muhammet Kaçmaz, (2010). Sapanca Gölü Havzası'nda Arazi Kullanımı ve Mekânsal Değişim, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

⁵³ Okan Türkan (2012). Beypazarı İlçesinde Arazi Varlığının Tespiti ve Arazi Kullanım Planlamasına Yönelik Öneriler, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

⁵⁴ Sibel Kutoğlu (2004). Girne-Lefkoşa Hattının Batısında Kalan Sahadaki Hatalı Arazi Kullanımının Neden Olduğu Jeomorfolojik Problemler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

⁵⁵ Aylin Dimililer, (2008), Mesarya ve Omorfo (Güzelyurt) Ovalarının (KKTC) Karşılaştırmalı Arazi Kullanımı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

bilim dalı tarafından da çalışmalar yapılmaktadır. Ziraat, Toprak anabilim dalında hazırladığı “KKTC Lefkoşa-Gazi Mağosa bölgesi arazi kullanım haritalarının uydu görüntüsü yardımı ile hazırlanması” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında Fırtına, SPOT ve İRS uydu verileri ile KKTC Lefkoşa-Gazi Mağosa arasındaki bölgeye ait 1/25.000 ölçekli topoğrafya haritaları kullanarak 1/100.000 ölçekli arazi kullanım haritası hazırlamıştır⁵⁶. İderman’ın Arkeometri anabilim dalında hazırladığı “Salamis antik kenti ve çevresinin uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak tarihsel ve güncel arazi kullanımları yönünden incelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde yazar, ülkenin önemli arkeolojik yerleşimlerinden biri olan Salamis antik kenti ve çevresinde yer alan Salamis mezarlık alanını, St.Barnabas manastırını ile Enkomi (Alasia) şehrini Uzaktan Algılama yöntemleri kullanarak ve Coğrafi Bilgi Sistemleri veri tabanı oluşturarak incelemiştir⁵⁷. Bu amaçla çalışmada, 1/5 000 ölçekli topoğrafya haritaları, 1/25 000 ölçekli toprak haritaları ve IRS-1C uydu görüntüsü kullanmıştır. Oluşturulan veri tabanı kullanılarak tarihsel ve güncel arazi kullanımları yönünden incelenen çalışma alanında eski kullanımlarla güncel kullanımlar arasında bağlar kurulmuştur. Bu bağlardan yola çıkılarak hem kültürel dokuya hem de doğal zenginliklere zarar vermeden sürdürülebilir arazi kullanımları ve tarımsal kullanımlarla ilgili öneriler gündeme getirilip ülke ekonomisi de göz önünde bulundurularak yorumlar yapılmıştır.

⁵⁶ Fidan Fırtına, (2000). KKTC Lefkoşa-Gazi Mağosa Bölgesi Arazi Kullanım Haritalarının Uydu Görüntüsü Yardımı ile Hazırlanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

⁵⁷ Ersü İderman, (2006). Salamis Antik Kenti ve Çevresinin Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanılarak Tarihsel ve Güncel Arazi Kullanımları Yönünden İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi.

Arazi kullanımına yönelik çalışmalar, uygulamalı coğrafya çalışmalarının önemli bir parçası durumundadır. Tatbiki coğrafyayı kısaca, “mekândan, tabii ve beşeri bünye ve imkânlarına en uygun ve en verimli şekilde istifade etme yollarını gösteren ilim” şeklinde tarif etmek mümkündür (Erinç, 1963). Dolayısıyla, tatbiki coğrafya ve planlamayı birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Coğrafya, bir yandan insan ile mekân arasındaki ilişkileri açıklayıp ve yorumlarken bir yandan da insan ile mekân arasındaki söz konusu ilişkilerin nasıl olması gerektiğini de ortaya koymaktadır. Arazi kullanımına yönelik çalışmalar tatbiki coğrafya içinde yer almaktadır. Bu çalışmalarda arazinin geçmişteki ve bugünkü durumu belirlenmeli, arazinin potansiyeli saptanmalı, potansiyeli ile arazi kullanım durumu ilişkilendirilerek en uygun ve sürdürülebilir arazi kullanım durumu tespit edilmeye çalışılmalıdır. Bu amaçla çalışılan sahadaki arazi kullanımının nasıl olması gerektiği ile ilgili planlamaya yönelik önerilerde bulunulması gerekmektedir.

II. KARPAZ YARIMADASI'NIN ARAZİ KULLANIMINI ETKİLEYEN FİZİKİ COĞRAFYA FAKTÖRLERİ

Arazi kullanım çalışmalarında, öncelikle ele alınacak olan sahanın doğal ortam özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bir bölgedeki doğal ortam özelliklerine bağlı olarak oradaki insanların yaşayış tarzı, sosyoekonomik faaliyetleri değişiklik göstermektedir. Atmosfer, litosfer, hidrosfer ve biyosferden oluşan doğal ortam içerisinde yer şekilleri, iklim, toprak özellikleri, kayaçlar, su kütleleri, bitki ve hayvanlar gibi unsurlar yer almaktadır. İnsanlar ise bu unsurlardan çeşitli şekillerde yararlanmaktadır. Söz konusu yararlanma faaliyetleri gerek insanların ihtiyaçları ve beklentilerine gerekse buldukları doğal ortamın özelliklerine göre geçmişte, günümüzde ve gelecekte farklılık göstermiş ve göstermeye de devam edecektir. Dolayısıyla arazi kullanımı ve planlaması yapılırken öncelikli olarak araştırma sahasının fiziki coğrafya faktörleri ile bu faktörlerin arazi kullanımı üzerindeki etkileri incelenmelidir. Bu amaçla Karpaz Yarımadası'nın arazi kullanımına etki eden fiziki coğrafya faktörleri ele alınmıştır.

A. Jeolojik ve Jeomorfolojik Yapı

Karpaz Yarımadası'nın jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerinden bahsetmeden önce kısaca Kıbrıs Adası'nın bu özelliklerinden söz etmek yerinde olacaktır. KKTC'nin yeryüzü şekillerinin oluşumunda ve gelişiminde litolojik ve tektonik özelliklerin belirleyici bir etkisi bulunmaktadır. Kıbrıs Adası'nın genel olarak litostratigrafik ve tektonik özelliklerini aşağıdaki şekilde sınıflandırmak mümkündür.⁵⁸

⁵⁸ H.Y. Hakyemez; İ. Sönmez; M. Sümengen; N. Turhan. (2000). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Jeolojisi.

Ada'nın kuzeyinde yer alan ve genelde doğu-batı doğrultusunda uzanım gösteren, çoğunlukla Jura-Üst Kretase kayaçlarından oluşan Girne Dağları Serisi (Tripa Grubu) ile bu seriyi çepeçevre kuşatan ve Oligo-Miyosen yaşlı çoğunlukla türbiditik karakterdeki Değirmenlik Grubu kayaçları⁵⁹.

Batıda Güzelyurt Körfezi'nden, doğuda Gazimağusa'ya kadar uzanan; Trodos ve Girne Dağları arasında yer alan, yine iki dağ silsilesi arasındaki düzlük anlamına gelen Mesarya Ovası'nda bulunan ve çoğunlukla Pliyo-Kuvaterner çökel birimlerinden oluşan Mesarya Baseni (Mesarya Grubu)⁶⁰.

Ada'nın orta bölümünde yer alan ve çoğunlukla Triyas – Üst Kretase magmatik kayaçlardan oluşan Trodos Ofiyolitik Masifi ile bu masifi çevreleyen ve Üst Kretase–Geç Miyosen dönemine ait tebeşirlerdir. Bu kayaçlar, derin denizel ortamdan sıg karbonat fasiyesine kadar değişen karakterdeki çökeller olup (Lefkara Grubu/ Çakmaklıtepe Formasyonu), en üstte yer alan jips yataklanması ile sonlanır.⁶¹

İhsan Ketin, (1987), “Anahatlarıyla Kıbrıs'ın Jeolojisi ve Güney Anadolu İle Bağlantısı- Outlines Of The Geology Of Cyprus And Its Comparison With The Southern Anatolia”, *Yerbilimleri*, 14, s. 207-229.

Mehmet Necdet, (2002), *Kuzey Kıbrıs Jips Yatakları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

⁵⁹ W.Dreghorn, (1978). *Landforms In The Girne Range Northern Cyprus*. MTA Enstitüsü Yayınları No: 172.

Mehmet Necdet, (2002), a.g.e. s.43.

⁶⁰ H.Y. Hakyemez; İ. Sönmez; M. Sümengen; N. Turhan. (2000). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Jeolojisi*.

M. Necdet, (2002), *Kuzey Kıbrıs Jips Yatakları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 43.

⁶¹ Dixey, F. (1972). *The Geology of the Kyrenia Range*.

Sibel Kutoğlu, (2010). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Jeomorfolojik ve Uygulamalı Jeomorfolojik Etüdü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.13.

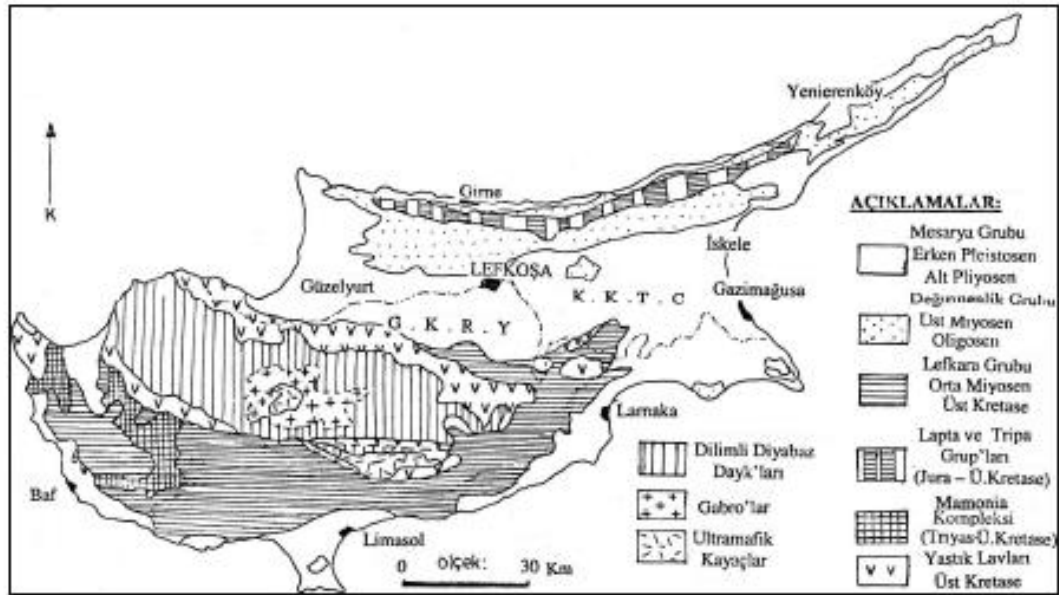
Mehmet Necdet, a.g.e., s.43.

Troodos Masifi'nin batı-güneybatı bölümünde ise Orta Triyas'tan –Üst Kretase'ye kadar değişen volkano-sedimanter özellikteki Mamonia Kompleksi yayılım gösterir⁶².

Kretase-Geç Miyosen aralığında çökelmiş, Trodos ofiyolitik istifini örten ve derin deniz çökellerinden üstte doğru sığlaşan karbonat çökellerinin ve jipslerle resif oluşumlarını kapsayan Yiğitler Grubu⁶³.

Troodos Dağları'nın güneyinde yer alan Limasol Ormanı Kompleksi ile “Fosil Transform Fayı” olarak adlandırılan Arakapas Fay Kuşağı içerisinde lav breşleri, plütonik kayalar ve ezilmiş serpantin zonları bulunur. Kıbrıs üzerindeki jeolojik birliklerin ana hatları ile yayılımı Harita 3'te görülmektedir⁶⁴ (Harita 3).

Harita 3 : Kıbrıs Üzerindeki Jeolojik Birliklerin Ana Hatlarıyla Dağılımı

Kaynak: İhsan Ketin, Ana hatlarıyla Kıbrıs'ın Jeolojisi ve Güney Anadolu İle Bağlantısı (1987).

⁶² Dixey, F., a.g.e. ve Mehmet Necdet, a.g.e. s.44.

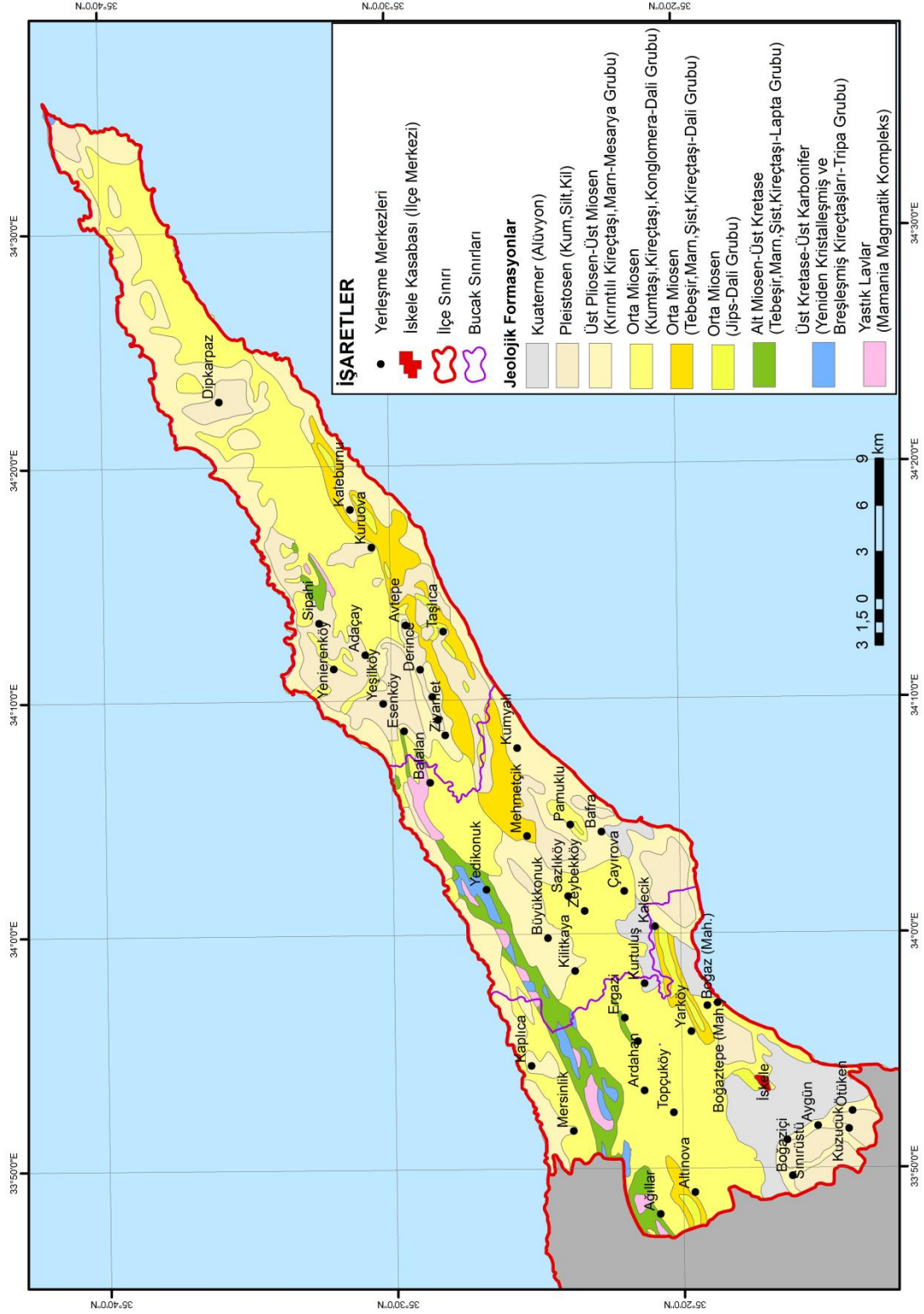
⁶³ H.Y. Hakyemez; İ. Sönmez; M. Sümengen; N. Turhan, a.g.e. s.3 ve Kutoğlu, S. a.g.e s.13.

⁶⁴ Mehmet Necdet, (2002), Kuzey Kıbrıs Jips Yatakları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 43.

Çalışma sahası olan Karpaz Yarımadası çoğunlukla miosen yaşlı arazilerden oluşmuştur. Ada'nın kuzeyinde uzanan Girne Dağları'nın devamı olan Kantara Dağları Lapta ve Tripa grubu olarak adlandırılan jura-kretase yaşlı kireçtaşı, tebeşir, marn gibi kayaçlardan oluşmakta ve onun çevresinde ise Dali grubu olarak isimlendirilen oligo-miosen yaşlı kumtaşı, kireçtaşı gibi kayaçlar yer almaktadır (Harita 4).

Yarımada'nın gerek kuzey gerekse güneyinde yer alan kıyı ovaları ise kuaterner ve pleistosen yaşlı alüvyon, kumtaşı, kil gibi kayaçlardan oluşmaktadır. Yarımada'nın güneybatısında İskele kasabasına kadar olan alanda Mesarya Ovası'nın uzantısı yer almakta ve kuaterner yaşlı alüvyonlardan oluşmaktadır (Harita 4).

Harita 4: Karpaz Yarımadası'nın Jeoloji Haritası

Kantara Dağları'ndan Balalan köyü çevrelerine kadar yer yer volkanik kayalara rastlanmaktadır. Özellikle Balalan köyünde ağırlıklı olarak bazalttan oluşan yastık lavlar yüzeye çıkmışlardır (Foto 1).

Foto 1: Balalan Köyü Yakınında Yüzeye Çıkmış Yastık Lavlar

Kıbrıs'ın bugünkü yeryüzü şekilleri Türkiye'deki Toros Dağları'nda olduğu gibi üçüncü zamanın genç kıvrımlarına aittir ve dördüncü zaman başlarında adanın İskenderun Körfezi yönünde Toros sistemi ile bağlı olduğuna dair deliller vardır.⁶⁵ Kıbrıs'ın geniş alanlarını, genelde doğu – batı yönünde uzanan iki dağ sırası oluşturmaktadır. Bu iki dağ sırasının arasında geniş Mesarya Ovası yer alır. Verimli topraklara sahip Güzelyurt yöresi ise Mesarya'nın batı ucunu oluşturur. Ada'nın

⁶⁵ Cevat Rüştü Gürsoy, (1962). "Kıbrıs Müşahedeleri", Ankara Ü., D.T.C.F. Dergisi, Cilt: XX, Sayı:3-4, s.168.

güney ve batı kesiminin büyük bölümünü Trodos Dağları kaplar. Ada'nın tüm kıyılarında ise genelde dar bir şekilde uzanan bazen genişleyen kıyı ovaları bulunur. Kıyı ovaları yer yer falezlerle kesintiye uğrar. Dolayısıyla Kıbrıs'ın yeryüzü şekillerini dört bölgeye ayırmak mümkündür⁶⁶:

- a. Girne (Beşparmak) Sıra Dağları
- b. Güzelyurt Ovası-Lefkoşa Eşik Alanı-Mesarya Ovası
- c. Trodos Dağları
- d. Kıyı Ovaları

Girne Dağları batıda Koruçam'dan başlayarak doğuda Yedikonuk'a kadar uzanır. Yedikonuk'ta yükseltisini yitirerek sona erer. Buradan itibaren üzerinde yer yer alçak tepelerin bulunduğu Zafer Burnu'na doğru ilerleyen Karpaz Platosu başlar. Doğuya gittikçe platonun yükseltisi daha da alçalır ve Zafer Burnu'nda son bulur. Beşparmak (Girne) Dağları, üzerinde yer alan üç önemli geçitle beş bölgeye ayrılır; batıdan doğuya doğru sırasıyla Kayalar Dağları, Lapta Dağları, Beşparmak Dağları, Kantara Dağları ve Karpaz yükseltileri. Geçitköy geçidi ile Kayalar ve Lapta Dağları, Girne Boğazı ile Lapta Dağları ve Beşparmak Dağları, Mersinlik geçidi ile de Beşparmak Dağları ve Kantara Dağları birbirinden ayrılmaktadır. Kantara Dağları'ndan sonra ise Karpaz yükseltileri görülmektedir. Bazı kaynaklarda bu yükseltilere Karpaz Dağları denilmişse de aslında, kalkerli kumtaşlarından oluşan 100-150m yüksekliğinde ve kuzey kuzeybatıya doğru hafif eğimli bir yapıdan oluşan bir platodur. Plato yüzeyi üzerinde yer yer daha eski (eosen) kıvrımlı fliş tabakalarının meydana getirdiği tepeler dikkati çeker. Kıbrıs'ın kuzey sahili boyunca uzanan Girne silsilesinin, Karpaz Yarımadası üzerindeki devamına işaret eden bu

⁶⁶ Günay Yorgancıoğlu, (1998), *Kıbrıs Coğrafyası (Fiziki)*, s.34.

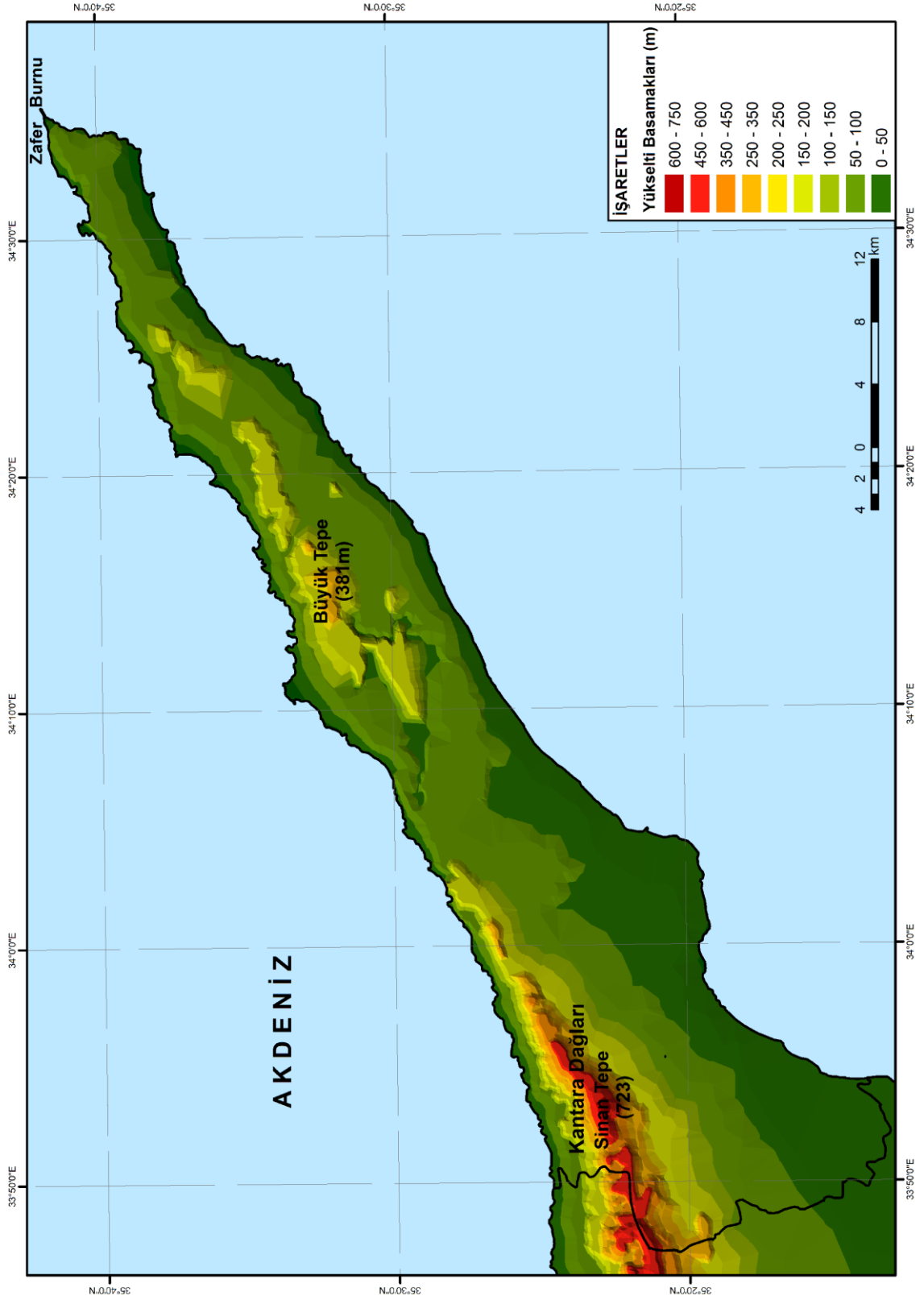
tepelerin plato sathı üzerinde nisbi yükseklikleri 50-150 m arasında değişir. Bazıları deniz seviyesinden itibaren 300 metreden fazla yükseklik gösterir ki, bunlardan en çok göze çarpanı yaklaşık Yenierenköy kasabası doğusunda sahanın en yüksek noktasını teşkil eden 381 metre yüksekliğindeki Büyük tepedir⁶⁷. Ancak çalışma alanımızın sınırlarını İskele ilçesi sınırına kadar genişlettiğimiz için araştırma alanının içerisine Yarımada'nın batısında yer alan Kantara Dağları'nın da bir kısmı girmektedir. Bu nedenle çalışma sahamızın en yüksek noktası Kantara Dağları'nın üzerinde yer alan 723 metre yükseklikteki Sinan Tepe'dir. Miyosen devrine ait kalkerli kumtaşlarından ibaret platonun altından yükselen, daha eski kıvrımlı taşlarla (eosen-tebeşir flişleri) Üst Kretase devrine ait yastık lâvlarından (pillow lavas), serpantinlerden oluşan olan bu tepeler, Kıbrıs Adası'nın kuzey kenarı boyunca uzanan Girne-Karpaz silsilesinin doğudaki öncülerini teşkil ederler⁶⁸. Özellikle Balalan çevresinde ağırlıklı olarak bazalttan oluşan yastık lavlar yüzeye çıkmışlardır. Miyosen tabakalardan oluşan bu plato, Yarımada'nın gerek kuzey-kuzeybatı tarafında ve gerekse güney-güneydoğu tarafında derin vadilerle kazılmış ve bu vadiler içerisinde alttaki fliş temel ortaya çıkmıştır⁶⁹. Karpaz Yarımadası'ndaki yükseltiler Girne Dağları'ndaki gibi şiddetli kırılmalara ve kıvrılmalara uğramamıştır. Karpaz yükseltileri, Girne Dağları'nın doğu kısmını meydana getiren Kantara Dağları'ndan enine kesen bir vadi ile tamamıyla ayrılmaktadır. Genel olarak Yarımada'nın doğusuna doğru yükseklik azalırken, kuzey yamaçlarda güney yamaçlara göre eğimin daha fazla olduğu görülmektedir.

⁶⁷ Cevat Rüştü Gürsoy, (1962). "Kıbrıs Müşahedeleri", Ankara Ü., D.T.C.F. Dergisi, Cilt: XX, Sayı:3-4, s.171.

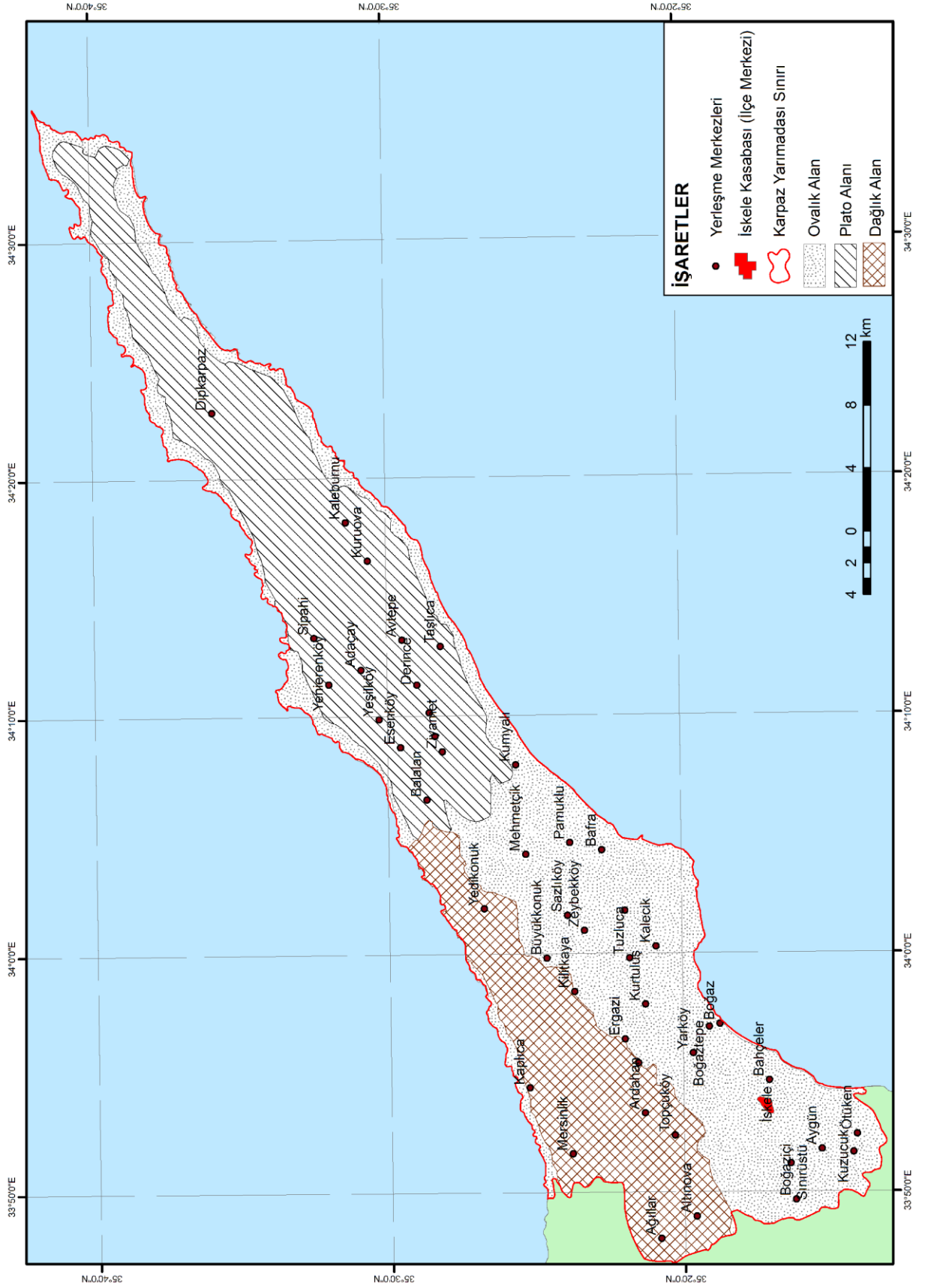
⁶⁸ A.g.e., s.171.

⁶⁹ A.g.e. s.171.

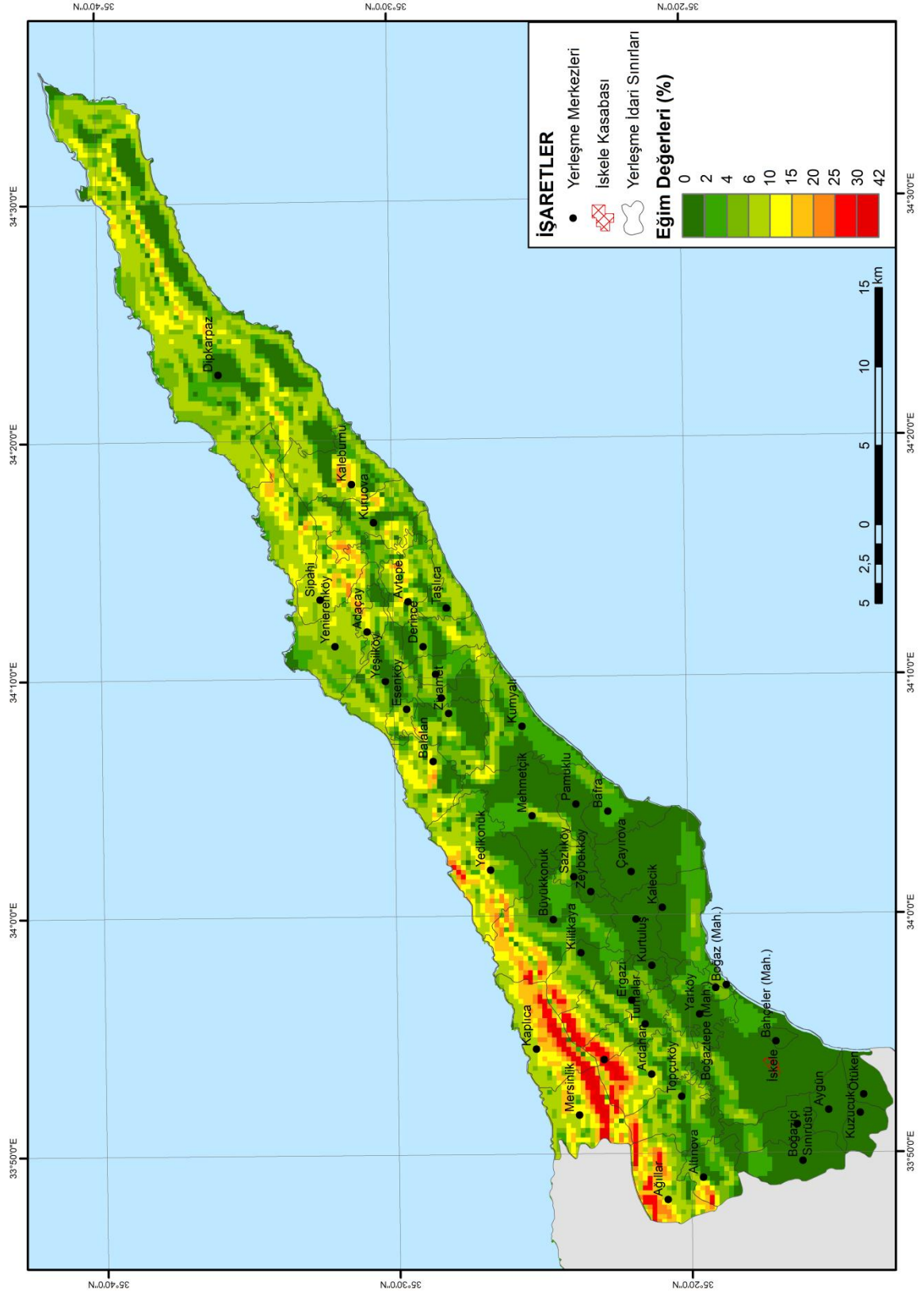
Harita 5: Karpaz Yarımadası'nın Fiziki Haritası

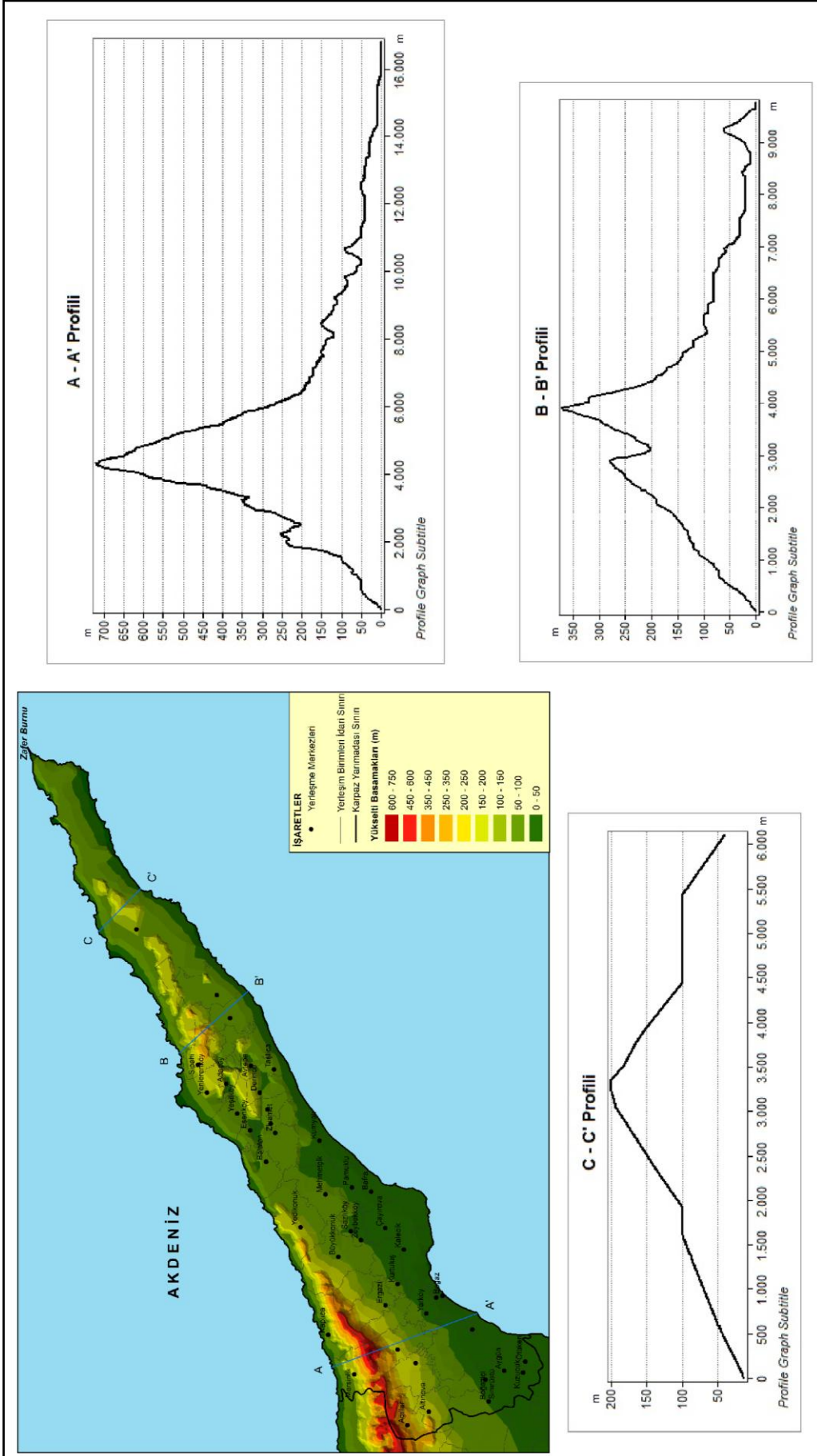
Harita 6: Karpaz Yarımadası'nın Morfografya Haritası

Harita 7: Karpaz Yarımadası'nın Eğim Haritası

Harita 8: Karpaz Yarımadası'ndan Alınan Profiller

Ayrıca Yarımada'nın özellikle güneybatı kısmında ovaların daha geniş yer kapladığı görülmektedir. Ancak uzun ve dar bir görünüme sahip Yarımada'nın doğu bölümü yağış getiren batı rüzgârlarına açık olduğu için doğu kesimindeki ovalarda daha çok sulu tarım yapıldığı gözlenmektedir. Hatta önceleri bu bölgedeki yerleşmelerde tütün, pamuk, susam tarımı yapılmaktayken bugün yine bol su isteyen ve ülkenin ihraç ettiği ürünler arasında yer alan patates ve adanın çeşitli bölgelerinde yetiştirilen patates türünde, iri yapraklı ve suyu çok seven bir bitki olan kolokas tarımı yapılmaktadır. Yarımada'nın batı bölümündeki Kantara Dağları'nın varlığından dolayı güneybatı kesimdeki geniş ovalık alan bu dağların gerisinde kaldığı için bu sahada yağış miktarı azalmakta ve daha çok kuru tarım alanları yer almaktadır.

B. İklim

Doğu Akdeniz havzasında yer alan bir ada olan Kıbrıs bulunduğu konum itibariyle, subtropikal kuşak içinde gelişen Akdeniz Makroklimasının özelliklerini yansıtmakta⁷⁰ ve bu özelliği ile kurak ve ılıman bölge iklimler arasında bir geçiş zonu niteliği taşımaktadır⁷¹. Ada'da yazları sıcak ve kurak geçerken, kışları ılık ve yağışlıdır. Kıbrıs, batı Akdeniz havzasında yer alan adalara göre enlem farkı ve güneydeki çöllere yakınlığı nedeniyle daha az yağış almaktadır. Ülkedeki, kuzey sıradağları iklim bakımından kuvvetli bir duvar teşkil etmektedir. Genellikle nemli kuzeybatı rüzgârları, kuzey kıyılarında bulutlu ve güneye göre daha yağışlı bir iklim tipi meydana getirmektedir⁷².

⁷⁰ Barbaros Gönençgil ve Erkan Çavuş (2006), *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İklimi*, s.10.

⁷¹ Mete Tayanç, (1997), *The possibility of Applying Cloud Seeding Over Cyprus*, s.165.

⁷²M. Tevfik Tarkan, (1978) "Kıbrıs Adasında Tabii-Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Bakımından Bir Araştırma", Atatürk Ü. Yay. No:131, s.7.

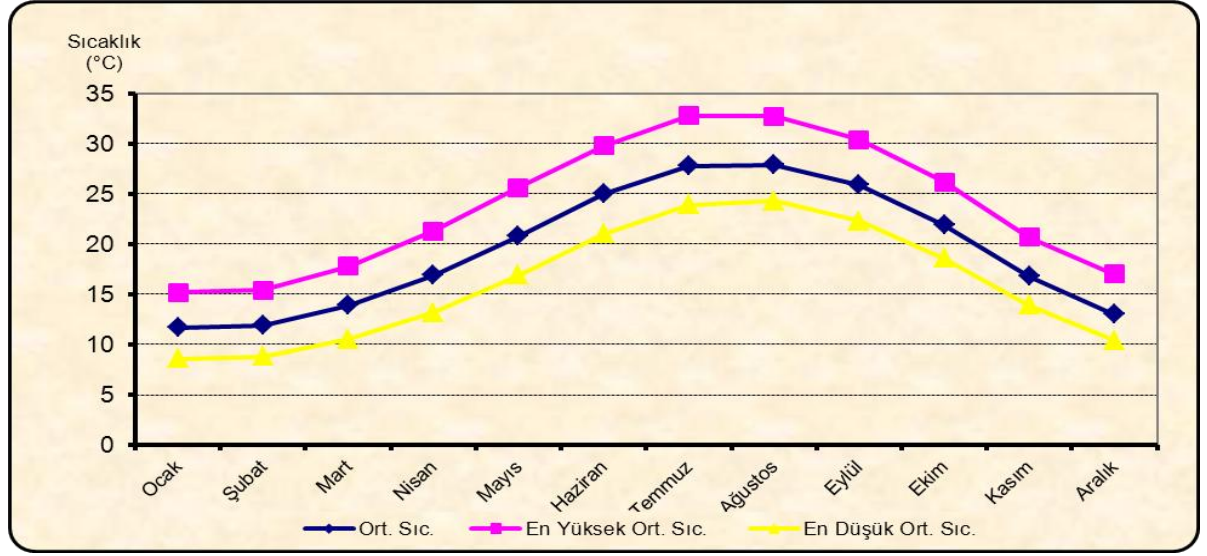
Kuzey Kıbrıs'ta yıllık ortalama sıcaklık yaklaşık 18,6°C iken, Karpaz Yarımadası'nda bu değer yaklaşık 19,4°C'dir. Kuzey Kıbrıs'ın yazları en serin, kışları en soğuk geçen yerleri Beşparmak Dağları'nın yaklaşık 800 m üstündeki alanlardır. Kışın en düşük sıcaklıklara ülke genelinde ocak ayında rastlanılmaktadır. En sıcak yerler ise Mesarya ile Güzelyurt ovasıdır. Kıyı kesimleri gündüz denizden esen meltemler sayesinde daha serindir. Ancak kıyılardaki aşırı nem ve buharlaşma nedeniyle hissedilen sıcaklık daha yüksektir. Ülkede genellikle en yüksek sıcaklık değerlerine temmuz ayında rastlanılırken çalışma alanında yer alan Yenierenköy istasyonundan alınan verilere göre ağustos ayı çalışma sahasındaki en yüksek değerleri içermektedir. Genel olarak Yarımada'da yıllık ortalama sıcaklık 19,4°C, en yüksek sıcaklık ortalaması 23,7°C ve en düşük sıcaklık ortalaması ise 16°C'dir (Çizelge 2, Şekil 1).

Çizelge 2: Çalışma Alanındaki En Yüksek, En Düşük ve Ortalama Sıcaklık Değerlerinin Aylara Göre Dağılışı

Aylar	Ort. Sıcaklık	En Yüksek Ort. Sıcaklık	En Düşük Ort. Sıcaklık
Ocak	11,7	15,2	8,6
Şubat	11,9	15,4	8,8
Mart	13,9	17,8	10,5
Nisan	16,9	21,3	13,2
Mayıs	20,8	25,6	16,9
Haziran	25	29,8	21
Temmuz	27,8	32,8	23,9
Ağustos	27,9	32,7	24,3
Eylül	25,9	30,4	22,3
Ekim	21,9	26,2	18,6
Kasım	16,8	20,7	13,9
Aralık	13	17	10,4
Yıllık	19,4	23,7	16

Kaynak: KKTC Meteoroloji Dairesi

Şekil 1: Çalışma Alanındaki En Yüksek, En Düşük ve Ortalama Sıcaklık Değerlerinin Aylara Göre Dağılışı

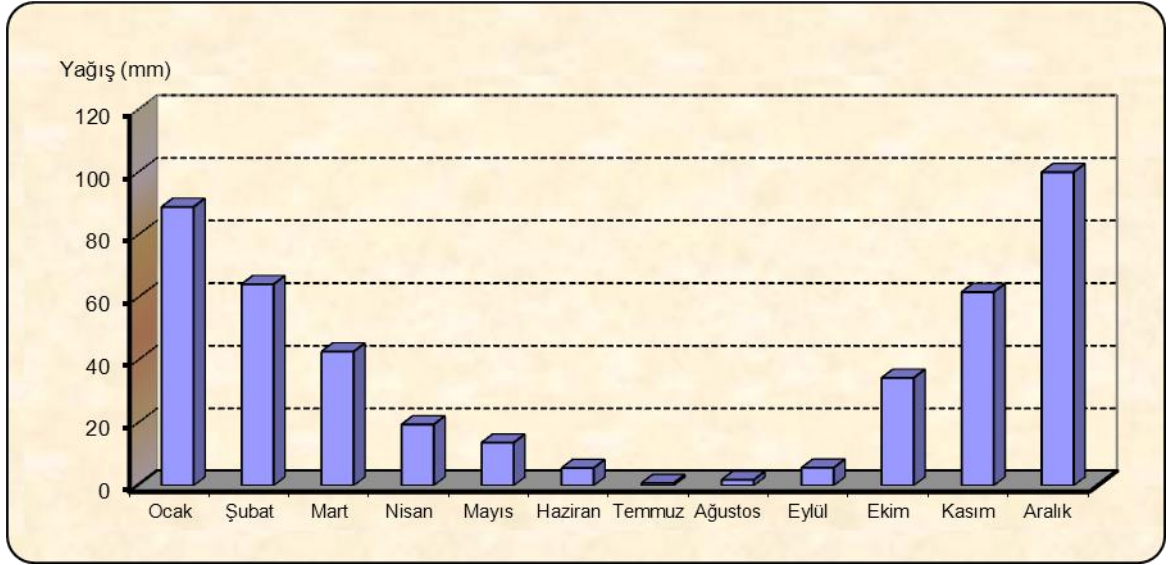
Kaynak: KKTC Meteoroloji Dairesi

Ülkede yağışlar eylül ayından aralık ayına kadar artış göstermekte ve en fazla yağış aralık ayında düşmekte ve onu ocak ayı takip etmektedir. Kuzey sahil şeridi, ülkede yağış miktarının en fazla olduğu alandır. Lapta istasyonu en fazla yağış miktarının kaydedildiği yerdir. Kuzey Kıbrıs'ta Kuzey Sahil ve Beşparmaklar bölgesine yıllık ortalama 460,4 mm, Batı Mesarya bölgesine 296,9 mm, Orta Mesarya bölgesinde ise 307,6 mm, Doğu Mesarya bölgesinde 311,3mm, Doğu Sahil'de 335 mm ve Karpaz bölgesinde ise 455,5 mm/m²'ye yağış düşmektedir⁷³. Girne bölgesinden sonra en fazla yağışın kaydedildiği bölge Karpaz Yarımadası'dır. Kuzey Kıbrıs'ın ortalama yağış miktarı yaklaşık 400 mm iken, Karpaz Yarımadası'nın ortalama yağış miktarı 440mm civarındadır. Yağış miktarının en az ve kuraklığın en fazla olduğu dönem, ülkenin diğer kesimlerinde olduğu gibi yaz aylarıdır (Temmuz ve Ağustos). Ancak Karpaz Yarımadası'nda bu dönem, iç

⁷³ Aylin Dimililer, (2008), Mesarya ve Omorfo (Güzelyurt) Ovalarının (KKTC) Karşılaştırmalı Arazi Kullanımı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 42.

kesimlerde yer alan Mesarya ve Güzelyurt yörelerine göre daha yağışlı geçmektedir. Kış aylarından sonra yağışın en fazla olduğu mevsim, pek çok bölgenin aksine, sonbahardır. Ne var ki ilkbahar ve sonbahar aylarında düşen yağış miktarı kış aylarında düşen yağış miktarından azdır (Şekil 2).

Şekil 2: Çalışma Alanında Yağışın Aylara Göre Dağılışı

Kaynak: KKTC Meteoroloji Dairesi

C. Hidrografya

Diğer ülkelerde olduğu gibi Kuzey Kıbrıs için de su vazgeçilmez bir doğal kaynaktır. Özellikle de KKTC'nin gerek iklimi gerekse tarım ve turizm potansiyeli göz önüne alındığında mevcut su kaynaklarının önemi ve verimli bir şekilde kullanımı daha da önem kazanmaktadır. Kuzey Kıbrıs'ın hidrografik unsurları arasında dönemlik akarsular, baraj ve göletler, yeraltı suları ve pınarlar bulunmaktadır.

Kuzey Kıbrıs'ta maalesef sürekli akış gösteren bir akarsu yer almazken çok sayıda mevsimlik akış gösteren dereler bulunmaktadır. Bu dereler kaynağını Güney

Kıbrıs'ta yer alan ve aynı zamanda Kıbrıs'ın en yüksek yeri olan Trodos Dağı (1952m) ile kuzey kesimde yer alan Girne Dağları'ndan almaktadır. Ülkedeki önemli akarsular arasında Kanlıdere, Çakılıdere, Doğancı Deresi, Maden Dere ve Yeşilirmak sayılabilir. Yarımada'da ise en önemli akarsu Dipkarpaz köyünün batısındaki kaynaktan doğan ve denize kadar uzanan, debisi 1.51/sn olan Kocası Deresi'dir⁷⁴. Bunun dışında, Karpaz Yarımadası'nda gerek kuzeye gerekse güneye doğru akan pek çok küçük dere bulunmaktadır (Harita 9).

Ülkede sulama ve yeraltı sularını besleme amaçlı olarak baraj ve göletler de mevcuttur. Bu göletlerin en büyüğü ise yaklaşık 4200 m³'lük su tutma kapasitesi ile Gemikonağı Göleti'dir. Çalışma sahamız içerisinde ise Ergazi'de yer alan Ergazi Göleti, Mersinlik idari alanı içerisindeki Mersinlik Göleti ve Mehmetçik kasabasının yaklaşık olarak batısında yer alan, kışları alanı oldukça genişleyen, yazın ise büyük bir bölümü kuruyan doğal bir göl olan Mehmetçik Gölü yer almaktadır (Harita 9).

Kıbrıs'ta arazinin geçirimsizlik yapısına bağlı olarak pek çok yerde yer altı sularına rastlanılmaktadır. Ada'daki yağış azlığı, yağışın belli bir dönemde artması ve yaşanan şiddetli buharlaşma sonucunda kuraklık oluşmaktadır. Ancak Kıbrıs'ın kendine has jeolojik yapısı, yağış azlığına rağmen, su potansiyeli açısından üstün bir değere sahip olmasını sağlamıştır. Ada'da birbirinden farklı üç su kaynağı mevcuttur: karstik yapının eseri olan su kaynakları, geniş ve verimli akifere dayanan derin su kaynakları ile yüzeye yakın ve kuyu yatağına dayanan su kuyuları⁷⁵.

⁷⁴ Osman Gökmenoğlu, Barbaros Erduran, Cahit Özgür ve Ömer Faruk Tamgaç (2002). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Hidrojeolojisi, MTA Raporu, s. 88.

⁷⁵ Necdet Tunçdilek, (1980) "Kıbrıs Adasının Türk Federe Devleti Bölümünde Fiziki Ortam ve Potansiyeli", İstanbul Ü. Coğrafya Enst. Dergisi Sayı 23'den ayrı baskı, s187.

Harita 9: Karpaz Yarımadasının Hidrografi Haritası

Bölgede birbirinden bağımsız üç ana akifer bulunmaktadır. Bunlar Dipkarpaz akiferi, Yeni Erenköy-Sipahi akiferi ve Yeşilköy akiferidir⁷⁶. Bunlar içerisinde Yeşilköy akiferi en büyük potansiyele sahiptir. Yeşilköy akiferi, Karpaz Bölgesi'ndeki Yeşilköy çevresinde yer almaktadır. Pleistosen ve Kuaterner (Pliokuaterner) yaşlı killi kireçtaşlarından oluşan bu akifer toplam kalınlığı 50-70 metre arasında değişmektedir⁷⁷. Bu kaynağın %9'u ev, %91'i de sulama amacı ile kullanılmaktadır⁷⁸. Su tüketiminin çok fazla olması, kontrolsüz ve aşırı çekim nedeniyle yer altı su seviyesi oldukça azalmakta ve rezerv tükenme noktasına yaklaşmaktadır. Kuaterner yaşlı denizel sekilerin ana akiferi oluşturduğu Dipkarpaz bölgesinde, Dipkarpaz akiferinin kalınlığı 12-35 metre arasında değişmektedir⁷⁹. Yaklaşık 1 km²'lik alan kaplayan Dipkarpaz akiferinin yıllık beslenme miktarının tamamı bölgenin ihtiyacını karşılamaktadır. Yenierenköy-Sipahi akiferinde ise sahil boyunca açılan kuyulardan fazla çekim yapıldığından dolayı tuzlu su girişleri yaşanmaktadır. Ayrıca bölgedeki akiferler arasında Büyükkonuk ve Yedikonuk arasında yer alan Büyükkonuk-Yedikonuk akiferi ise başta Mehmetçik olmak üzere Büyükkonuk, Yedikonuk, Sazlıköy ve Zeybekköy'e içme suyu temin eden yegâne kaynaktır⁸⁰. Çalışma alanında açılmış kuyuların yaklaşık %95'i sulama amaçlı kullanılmaktadır. Yarımada'daki yerleşmelerin bir kısmı içme sularını Yeşilköy akiferine açılan derin sondaj kuyularından sağlamaktadır. Araştırma alanımız içinde yer altı suyunu boşaltan ve kurak dönemde neredeyse yok denecek kadar az olan iki

⁷⁶ Osman Gökmenoğlu, Barbaros Erduran, Cahit Özgür ve Ömer Faruk Tamgaç (2002). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Hidrojeolojisi, MTA Raporu, s. 90.

⁷⁷ Osman Gökmenoğlu vd, a.g.e., s. 91.

⁷⁸ F. Turan, (1997) Water and Land Resources Potential of Turkish Republic of Northern Cyprus, s. 564.

⁷⁹ Osman Gökmenoğlu vd., a.g.e., s. 90.

⁸⁰ Mehmet Necdet, (1999) "Ülkemizdeki Su Sorununun Nedenleri Akiferlerimizin Durumu ve Çözüm Önerileri", 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı Su Özel İhtisas Komisyonu Yeraltı Su Kaynakları Raporu, s.14-15.

kaynak mevcuttur. Bunlar, Dipkarpaz'ın batısından doğan kaynak ile Sipahi köyünün kuzeydoğusunda bulunan kaynaktır. Ayrıca mevsimsel kaynaklara da alan içerisinde rastlanmaktadır.

Yer altı sularından fazla çekim yapılması, suyun aşırı ve bilinçsiz kullanımı, bazı köylerde salma sulamanın yapılması, bilinçsizce yeni kuyuların açılması ve aşırı pompalama yapılması mevcut su potansiyelinin özellikle yaz aylarında ihtiyacı karşılamada yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca, son yıllarda Yarımada'nın hızlı bir şekilde turizme açılmasıyla birlikte su kaynaklarının önemli bir kısmı bu sektörde kullanılmaktadır. Yarımada içerisinde Mehmetçik belediyesinin yönetsel alanı içerisinde kalan Bafra Turizm Bölgesi ile birlikte bölgedeki su kaynaklarından, özellikle Yeşilköy akiferinden bu bölgeye su verilmekte ve özellikle yazın köylerde gerek tarım alanlarında sulama gerekse içme-kullanma suyu temininde ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Yöre halkı ve köy muhtarlarıyla yapılan anket ve görüşmeler sonucunda bazı köylere 2-3 gün su gitmediği, yöre halkının temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandığı ve bu nedenle tarım üretiminde de azalmalar yaşandığı belirlenmiştir. Sonuç olarak, mevcut su kaynaklarının Yarımada'da yaşayan insanların ihtiyaçlarını ve tarım ile turizm sektöründeki su talebini karşılamakta son yıllarda yetersiz kaldığı saptanmıştır. Bu sıkıntıların giderilmesi ve verimli bir şekilde su kullanımı için var olan su kaynaklarının potansiyelinin iyi değerlendirilmesi ve bir su tüketim planlanması yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda kuyulardan su çekilmesi ile yeni kuyu açılmalarının denetim altına alınması, tarımda bazı bölgelerde sulu tarım yerine kuru tarımın tercih edilmesi ve modern sulama yöntemlerinin kullanılması sağlanmalıdır.

D. Toprak

2000 yılında KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı ile Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Toprak Bölümü arasındaki bilimsel ve teknik işbirliği ile “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi” yapılmıştır. Bu proje sonucunda KKTC toprakları dünyada yaygın olarak kullanılan Toprak Taksonomisine⁸¹ ve FAO/UNESCO Dünya Toprak Haritası lejandına⁸² göre sınıflandırılmıştır ve 1/25.000 ölçekli toprak haritaları hazırlanmıştır. Buna göre çalışma alanımızda en yaygın görülen toprak grubu entisoller ve inceptisollerdir. Yer yer, özellikle de Yarımada'nın batı kesimlerinde mollisollere ve vertisollere rastlanmaktadır. Kumyalı'nın batısında çok dar bir alanda ise alfisoller görülmektedir (Harita 10).

Entisoller, genç toprakları bünyesine almaktadır. Genetik horizonları gelişmemiş veya zayıf gelişmiş topraklardır. Diğer gruplara girmesi gereken topraklarla, profilleri zayıf gelişmiş veya gelişmemiş topraklar bu sıra içerisinde⁸³. Alüviyal, regosol ve litosollar bu gruba girmektedir. Entisollerin verimi, oluştukların yerin özelliklerine göre değişmektedir. Örneğin kum yığınları üzerinde oluşanlar ile subartktik bölgeler ve çöllerdeki entisollerin tarımsal verimi düşükken, delta ve taşkın ovalarındaki entisollerin ince bünyeli olması ve toprak neminin yeterli seviyede bulunması ve bol miktarda besin maddeleri içermeleri tarımsal verimini artırmaktadır⁸⁴. Yarımada'da görülen bu topraklar daha çok genç alüviyal depozitler, yandere alüviyalleri, kolüviyaller ve miosen yaşlı yüksek araziler üzerinde oluşan türlerinden oluşmaktadır.

⁸¹ Soil Survey Staff. (1999), Soil Taxonomy.

⁸² FAO-UNESCO. (1990), Soil Map of the World, Revised Legend, World Soil Resources Report.

⁸³ Barış Mater, (2004), *Toprak Coğrafyası*, s. 160.

⁸⁴ İbrahim Atalay, (2006), *Toprak Oluşumu ve Sınıflandırılması ve Coğrafyası*, s. 284-285.

Entisollerin alt takımları arasında yer alan orthentler ve psammentlerin Yarımada'da daha yaygın olduğu görülmektedir ki orthentlerin eski sistemdeki karşılığı litosol ve regosollar iken, psammentlerin eski sistemdeki karşılığı ise regosollerdir⁸⁵. Entisollerin üzerinde daha çok karışık ormanlara rastlanmaktadır. Yarımada'da yer yer bu toprakların üzerinde karışık ormanlar ile makilik alanlar karışık halde görülmektedir. Tarımda bu topraklar daha çok kuru tarım alanı olarak değerlendirilmekte ve bu alanlara buğday, arpa gibi ürünler ekilmektedir.

Yarımada içerisinde yaygın olarak görülen diğer toprak grubu olan inseptisoller ise genetik gelişiminin başlangıcında olan nispeten genç topraklardır. Bu toprak grubu içerisine kahverengi orman, tundra, volkan küllerinin toprakları, kahverengi asit toprakları, iskelet toprakları ve regosoller girmektedir⁸⁶. Dünyanın geniş alanına yayılan bu topraklar üzerinde yer yer tarım yapılır ve otlak olarak kullanılır⁸⁷. Yarımada içerisinde yer alan bu topraklarının da genelde Alüviyal depozitler ve koluvialler üzerinde geliştiğini görmekteyiz. İnseptisoller üzerinde yaygın olarak makilik alanlar yer almaktadır. Makilik alanlardan sonra daha çok kuru tarım alanlarının yer tuttuğu görülmektedir. Bu alanlarda buğday ve arpa tarımının yanı sıra harup ve zeytin tarımı da yapılmaktadır. Yer yer sulu ve kuru tarım alanları ile kuru tarım ve makilik alanlar iç içe geçmiştir. Özellikle Yeni Erenköy, Yeşilköy ve Dipkarpaz yerleşmelerinin idari alanları içerisinde sulu ve kuru tarım alanları göze çarpmaktadır. Bu alanlarda bağcılık, sebze ve meyve tarımı yapılmaktadır.

Çalışma alanının daha çok batı kesiminde yer alan Mollisoller, kurak bölgelerin dışında genellikle yağış miktarının fazla ve çayır vejetasyonu altında

⁸⁵ İbrahim Atalay, a.g.e. s. 286.

⁸⁶ Barış Mater, a.g.e. s.160.

⁸⁷ İbrahim Atalay, (2006), *Toprak Oluşumu ve Sınıflandırılması ve Coğrafyası*, s. 288.

gelişmiş, humuslu, kalın ve gözenekli A horizonuna sahip topraklardır⁸⁸. Orta enlemlerdeki bozkır alanları ile sıkı bir şekilde ilişkili olan bu topraklar, nemli karasal iklimlerin yarı nemli bölgelerinde ve nemli subtropikal iklimlerin az nemli alanlarında yaygın olarak görülmektedirler⁸⁹. Bu topraklar tarıma elverişli ve verimi yüksek olmakla birlikte tahıl tarımına, otlak alanlarına ve sulama yapılabilen yerlerde meyve ve sebze tarımına uygudurlar. Eski sistemdeki kestane renkli topraklar, çernezyomlar, preri (brunizem) toprakları, rendzinalar, kırmızımsı preri toprakları ve humuslu gley toprakları mollisollere karşılık gelmektedir. Yarımada içerisindeki bu topraklar daha çok kurak bölgelerde gelişmiş ve bu alanlarda daha çok kuru tarım özellikle tahıl tarımı yapılmaktadır. Çalışma alanının güneybatı kesiminde, özellikle Kuzucuk, Ötüken çevrelerinde, tahıl tarımı ve yer yer sulu tarım ile karışık halde bu topraklardan yararlanılmaktadır. Çayırova'da yine kuru tarım ve bazı alanlarda zeytin tarımı yapılmaktadır. Kuzeybatıdaki Ardahan, Turnalar, Ergazi gibi yerleşim alanlarının idari alanının kuzey kesiminde yükselti ve eğimin artmasına bağlı olarak bu topraklarda tarım yapılmazken, bu alanlarda orman alanları gelişmiştir.

Mollisoller gibi daha çok batı kesimde yer alan vertisoller, yarı kurak, tropikal ve subtropikal bölgelerde görülen siyah ve koyu gri, genellikle kireç bakımından zengin killi marnlı ana materyal üzerinde gelişmiş AC horizonlu topraklardır⁹⁰. Sulama ve gerekli bakımların yapılması halinde verimli tarım alanına dönüşebilirler. Yarımada'da bu toprakların görüldüğü alanlarda, özellikle Aygün çevresinde, sulu ve kuru tarım karışık halde yapılmaktadır. Görüldüğü diğer alanlarda ise genellikle kuru tarım yapılmakta ve yer yer makilik alanlar bu

⁸⁸ İbrahim Atalay, a.g.e. s.290 ve Barış Mater, (2004), *Toprak Coğrafyası*, s. 161.

⁸⁹ İbrahim Atalay, a.g.e. s.290.

⁹⁰ İbrahim Atalay, (2006), *Toprak Oluşumu ve Sınıflandırılması ve Coğrafyası*, s. 304 ve Barış Mater, (2004), *Toprak Coğrafyası*, s. 192.

toprakların üzerinde gelişmektedir. Yarımada'da Kumyalı yönetsel alanında çok dar bir alanda görülen alfisoller üzerinde kuru tarım yapılmaktadır.

E. Doğal Bitki Örtüsü

Kıbrıs eski dönemlerde çok zengin bitki örtüsüne sahipken zamanla tahribat sonucunda giderek bu özelliğini kaybetmiştir. Bronz Çağı'nın başlangıcından itibaren gemi yapımı, bakır madeninin işletilmesi amacıyla yoğun olarak ormanlar kullanılmıştır. Daha sonra orman kesimi, otlatma ve yanlış veya aşırı toprak işlenmesi ile yangınlar sonucunda tahribat devam etmiştir. Bugün ormanlara Trodos Dağları'nda, Girne Sıra Dağları'nda (özellikle kuzey yamaçlarında) rastlanmaktadır. Kıbrıs'ın yüksek boylu makileri (4-5m) arasında sandal ağacı, ardiç, erguvan, zeytin, Halep çamı, yabani mersin, incir, cılbırtı çalısı yer almaktadır. Alçak boylu makiler (1,5-2m) ise sakız ağacı, cılbırtı çalısı, biberiye, adaçayı, İspanyol çalısı ve erika türleridir⁹¹.

Kuzey Kıbrıs'ta ormanlar toplam 643,23 km²'lik (480,740 dönüm) alan kaplamaktadır. Bunun yanı sıra, 25.116 km²'lik bir orman açması ve orman içi açıklık alanı bulunmaktadır⁹².

2008 yılında yapılan Orman Amenajman Planı verilerine göre gerçek orman alanı miktarı 65,426 hektar olup ülkenin %19,69'unu teşkil etmektedir. Bunun 25,712 hektarı (%39.30) verimli orman, 39,714 (%60.70) hektarı ise bozuk orman alanıdır. Bu verilere göre, ülke arazisinin yaklaşık %7'si verimli ormanlarla kaplıdır ve bu, ormanların işlevini yerine getirebilmesi için gerekli olan %30'un çok altındadır⁹³.

⁹¹ Vesile Vehbi, (1991), *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Yabani Çiçekleri ve Tıbbi Bitkileri*.

⁹² KKTC Orman Dairesi Müdürlüğü

⁹³ KKTC Orman Dairesi Müdürlüğü

KKTC Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı ile KKTC Orman Dairesi Müdürlüğü verileri arasında bazı küçük uyumsuzluklar bulunmakla beraber genel olarak ülkedeki orman alanının ülke topraklarının yaklaşık %20'sini kapladığı söylenebilir. Çalışma alanı olan İskele ilçesinde ise orman alanı yaklaşık 246 km²'lik bir alan kaplayarak ilçedeki arazinin %30'una karşılık gelmektedir. Bu değerle İskele ilçesi Girne ilçesinden (247 km²) sonra en fazla orman alanına sahip olan ikinci ilçe konumundadır (Çizelge 3).

Çizelge 3: İlçelere Göre Orman Alanının Dağılışı

İlçeler	Orman Alanı	
	km ²	Ülke içindeki payı (%)
Lefkoşa	18,95	2,95
Gazi Mağusa	99,88	15,52
Girne	247	38,40
Güzelyurt	31,10	4,84
İskele	246,28	38,29
KKTC	643,23	100

Orman dairesinden alınan verilerde ilçe içerisindeki orman alanlarının niteliğine ve orman alanı içerisindeki ağaç türlerine ilişkin bilgilerin olmayışından dolayı net rakamlara ulaşamamıştır. Ancak ilçenin batı kesiminde yer alan Kantara Dağları'nın nemli kuzeybatı rüzgârlarına bakan kuzey yamaçlarının orman bakımından daha zengin ve gür olduğu yapılan arazi gözlemlerinden elde edilmiştir (Foto 2). Karpaz Yarımadası'nda kuzey kesimlerde Dipkarpaz'a kadar kızılçam ormanlarına rastlanmaktadır. Kızılçamlarla birlikte ardıç, servi gibi türlerle ağaç formundaki maki türleri de görülmektedir. Dipkarpaz'dan itibaren ise ormanlar yerini makilere bırakmaktadır. Yarımada içerisindeki makiler uzun boylu, gür ve bozulmamış haldedir. Makiler alan içerisinde adeta maki ormanı şeklindedir (Foto 3). Makiler içerisinde keçiboynuzu, zeytin, kermez meşesi, sakız ağacı, sandal ağacı,

menengiç ve laden gibi türlere rastlanmaktadır. Yarımada'da özellikle keçiboynuzu ve zeytinler yaygındır.

Foto 2: Kantara Dağları Üzerinde Yer Alan Kantara Kalesi'nden Doğuya Zafer Burnu'na Doğru Bakış.

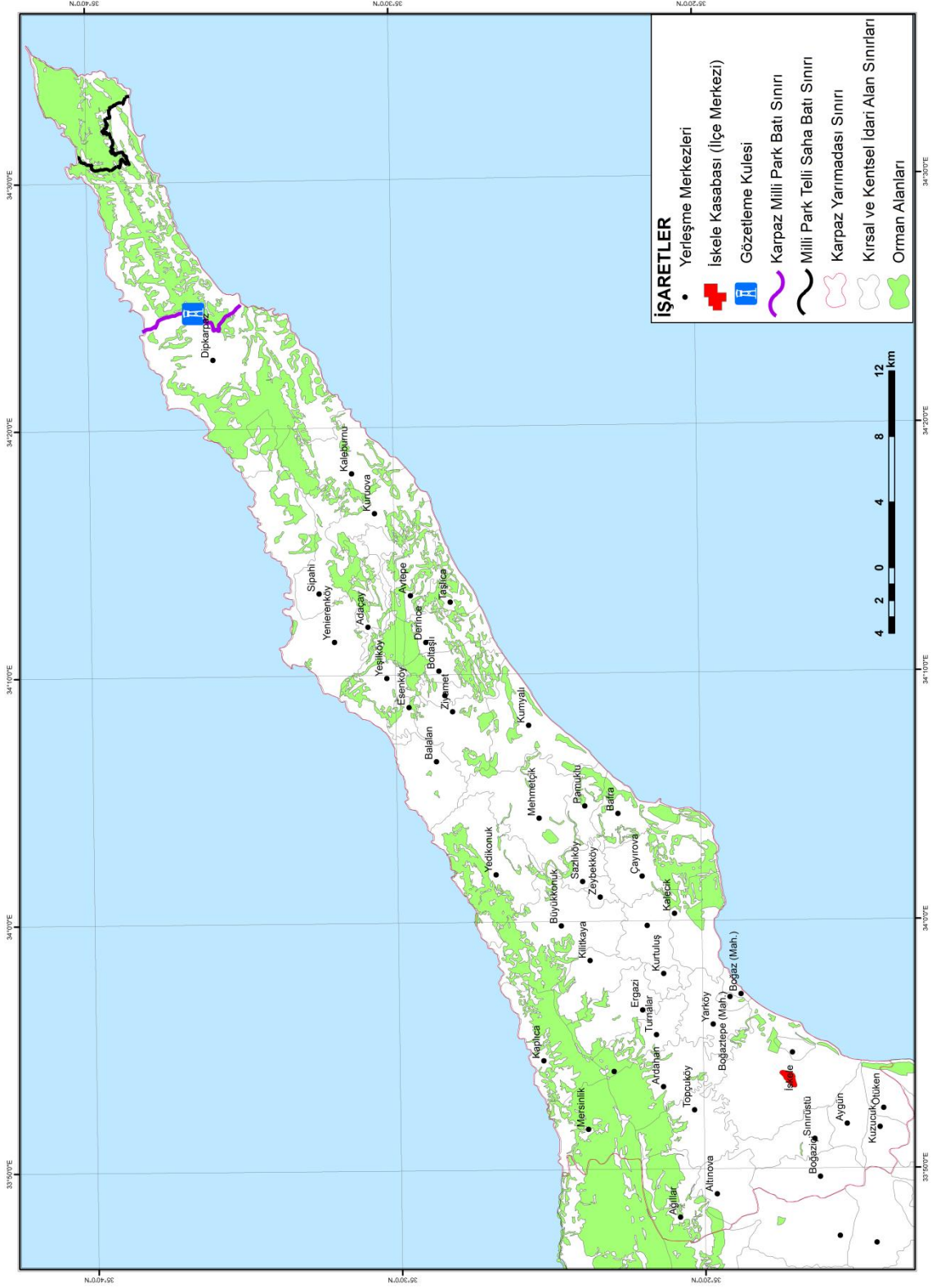

Foto 3: Dipkarpaz İdari Alanı İçerisinde Kalan Makiler

İlçe içerisinde en fazla orman alanı Yenierenköy bucağında yer alırken onu sırasıyla İskele ve Mehmetçik bucakları izlemektedir. Orman arazisinin toplam arazi içerisindeki payı incelendiğinde ise Mehmetçik bucağının (%26) İskele bucağını (%23) geçtiği görülmektedir. Yerleşim birimleri içerisinde ise Dipkarpaz, Yenierenköy kasabalarının idari üniteleri ile Ağıllar, Topçuköy, Çayırova, Yedikonuk ve Mersinlik köylerinin yönetsel alanları orman alanının en fazla olduğu yerlerdir (Harita 11).

Harita 11: Karpaz Yarımadası İçerisinde Orman Arazisinin İdari Ünitelere Göre Dağılımı

Kaynak: KKTC Orman Dairesi Müdürlüğü

III. KARPAZ YARIMADASI'NIN ARAZİ KULLANIMINI ETKİLEYEN BEŞERİ COĞRAFYA FAKTÖRLERİ

Nüfus ve yerleşme gibi beşeri coğrafya faktörleri arazi kullanım faaliyetlerini etkilemektedir. Bir bölgedeki beşeri yapı kültür ve teknoloji ile ilişkili olduğu kadar doğal yapı ile de yakından ilgilidir. Beşeri faaliyetler doğal ortamın sunduğu olanaklara bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Elbette gelişen teknolojiye ve yeniliklere bağlı olarak doğal ortamın beşeri faaliyetler üzerindeki etkisi azalmıştır. Özellikle sanayi devriminden sonra yaşanan hızlı gelişmelere bağlı olarak doğal ortama olan bağımlılık azalmıştır. Gelişmiş ülkelerde bu bağımlılık daha fazla azalırken, teknoloji ve olanakların yeteri kadar gelişmediği bölgelerde ise beşeri faaliyetler hala doğal ortamın etkisi altında şekillenmektedir. Gerek KKTC'de gerekse Karpaz Yarımadası'nda teknolojik gelişmeler gelişmiş ülkeler ile aynı seviyede değildir. Dolayısıyla, doğal ortam özellikleri beşeri ve ekonomik yapıyı etkilemektedir.

Arazi kullanım çalışmalarında doğal ve beşeri kaynakların nicelik ve niteliklerinin belirlenmesi önemlidir. Yapılan planlama çalışmalarının istenilen amaca ulaşabilmesi için sadece doğal kaynakların değil beşeri kaynakların da özelliklerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu bölümde Karpaz Yarımadası'ndaki beşeri coğrafya faktörleri ele alınarak bunların arazi kullanımı üzerindeki etkileri incelenecektir.

A. YERLEŞİM FAALİYETLERİNİN ARAZİ KULLANIMINA ETKİLERİ

İnsanların barınmak, ya da belirli bir faaliyeti sürdürmek amacıyla bir saha üzerinde inşa edilmiş bir veya birden fazla sayıda konuttan oluşan ünitelere yerleşme denir⁹⁴. Yerleşmeler, buldukları yerin coğrafi şartlarına göre dağınık ve toplu özellik gösterebilmektedir. Kır ekonomisi ve yaşam biçiminin, başka bir deyişle, hammadde üretiminin yaygın halde bulunduğu yerleşmeler kır yerleşmelerini; tarım, hayvancılık, ormancılık ve avcılık gibi primer faaliyetler dışındaki işlerin, yani, endüstri ve bu sektörlerinin egemen olduğu veya bu faaliyet dallarının günlük hayatta kendini hissettirdiği yerleşmeler ise şehir yerleşmelerini oluşturmaktadır⁹⁵.

Yerleşmelerin yeryüzündeki dağılışında, kuruluş yerininin seçiminde, meskenlerdeki yapı malzemesinde buldukları coğrafi mekânın önemi büyüktür. Bir bölgedeki yerşekilleri, yükselti, iklim ve toprak özellikleri ile hidrografik koşullar gibi fiziki unsurlar yerleşmeler üzerinde oldukça etkilidir. Ancak doğal faktörlerin yanı sıra beşeri ve ekonomik unsurlar da yerleşim düzenini etkilemektedir. Özellikle kırsal yerleşmelerde fiziki ve sosyo-ekonomik unsurların etkisi daha belirgindir. Örneğin tarım alanlarının dar ve yerşekillerinin engebeli olduğu sahalarda kurulan yerleşmelerde, düz ve düze yakın sahalarda tarımsal faaliyetler için ayrılırken, tarım yapılmayan engebeli arazilerde ise yerleşim yapılmaktadır. Yerleşim faaliyetleri için kaçınılmaz olan su kaynakları da yerleşmelerin dokusunu belirlemektedir. Su kaynaklarının kısıtlı olduğu, düz alanların geniş yer kapladığı kesimlerde yerleşmeler toplu bir görünüm sergilemektedir.

⁹⁴ Ali Özçağlar, (2011), *Coğrafyaya Giriş*, s.77.

⁹⁵ E. Murat Özgür, (2000), *Türkiye Nüfus Coğrafyası*, s.99.

Bu bölümde, Karpaz Yarımadası'nı kapsayan İskele ilçesi ve çevresindeki sahanın tarihsel süreç içerisinde geçirmiş olduğu evreler ele alınacaktır. Ayrıca yerleşmelerin yarımada içerisindeki dağılışı ve bu dağılışı üzerinde etkili faktörler üzerinde durulacaktır.

İskele kasabasının kimler tarafından ve ne zaman kurulduğu ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte, çok eskiye dayanan bir tarihi olduğu çeşitli belge ve kalıntılardan anlaşılmaktadır. Arkeolojik kazılara göre Kıbrıs'ta ilk insan izlerine Neolitik'te rastlanmıştır. Raymond Fmon'a göre bu ilk insanlar Kıbrıs'a Anadolu'dan geçmişlerdir⁹⁶. Karpaz Yarımadası'ndaki arkeolojik sit alanlarına bağlı olarak Neolitik dönemden itibaren yerleşmelere rastlanıldığı söylenebilir. Yarımada'daki ilk yerleşme izlerine Neolitik döneme tarihlendirilen Kastros (Dipkarpaz) yerleşiminde rastlanılmaktadır. Tunç Çağı'nda ise Karpaz Yarımadası'nda yerleşim sayısının oldukça arttığı görülmektedir. Demir Çağı'nda ise bilinen yerleşim alanlarının sayısı Tunç Çağı'na göre azdır. Yarımada genelinde Arkaik ve Klasik dönemlere yönelik araştırmaların sayısı ise fazla olmadığından ve bölgede çok iyi bilinmediğinden bu dönemlerle ilgili arkeolojik bilgiler sınırlıdır. Hellenistik ve Romada ise Karpasia ve Urania gibi büyük yerleşimlerin yanında yüzey araştırmalarında tespit edilmiş küçük ölçekli yerleşimler ile temsil edilmektedir⁹⁷.

İskele kasabasının 2,5 km kadar doğusunda yer alan bir Orta Tunç Çağı mezarlığı tespit edilmiştir. Kasabanın 3 km kadar batısında ise Geç Tunç Çağı buluntuları ele geçmiştir⁹⁸. Yenierenköy kasabasının yakınında Erken Tunç Çağı'na

⁹⁶ Tevfik Tarkan, (1975), *Kıbrıs (Genel Çizgileriyle)*, s.43 ve Saliha Koday, (1995), "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Yerleşmeler", Atatürk Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enst. Derg. Sayı:2, s1.

⁹⁷ Erhan Öztepe, (2007), "Karpaz Yarımadası Arkeolojik Yerleşimleri", *Anatolia* 33, s.143.

⁹⁸ Erhan Öztepe, (2007), a.g.e. s.147, 148.

tarihlendirilen bir mezarlık bulunmuştur. Yenierenköy kasabası ile Sipahi köyü arasında kalan ve Vikla tepesi olarak adlandırılan mevkide Arkaik Dönem heykeli bulunmaktadır⁹⁹. Dipkarapaz kasabasının yönetsel alanı içerisinde ise çok sayıda arkeolojik kalıntıya rastlanılmıştır. M.Ö. 7. Binin ikinci yarısı ile M.Ö. 6. bin yılın ilk yarısı arasına tarihlendirilen, Neolitik Döneme ait bir yerleşmeden, Erken Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı'na ait yerleşim ve mezarlık alanlarına, Erken Demir Çağı mezarlarını içeren mezarlık alanlarına, Arkaik Dönem'den erken Bizans Dönemi'ne kadar iskân gördüğü anlaşılan yerleşim alanlarına rastlanılmaktadır. Ayrıca Bizans Dönemi'nden kalma kiliselere, Klasik, Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemine ait mezarlık ve yerleşim alanlarına da rastlanılmaktadır¹⁰⁰.

Büyükkonuk kasabasının yerleştiği alan Erken ve Orta Tunç Çağı'na ait büyük bir mezarlık alanıdır. Yapılan araştırmalarda söz konusu dönemlere ait seramik buluntulara rastlanılmıştır. Boltaşlı köyünün 1 km kadar kuzeybatısındaki tepe üzerinde Erken Tunç Çağı yerleşimi ve mezarlığı bulunmaktadır. Sazlıköy'ün batısındaki mezarlık alanında Erken ve Orta Tunç Çağı buluntuları ele geçmiştir. Altınova köyünün kuzeyinde Tunç ve Demir Çağı'na ait alanlar yer almaktadır. Kaleburnu köyünün çevresindeki mezarlık alanında ise Orta Tunç Çağı buluntuları ele geçmiştir. Kuruova köyünün 4 km kadar güneyinde deniz kıyısındaki Nitovikla Kalesi Orta Tunç Çağı'na tarihlendirilen antik bir kaledir. Kuruova ve Kaleburnu köyleri arasında Tunç Çağı'na ait önemli bir yerleşim ve mezarlık alanı bulunmaktadır. Gelincik köyünün 2 km kadar güneydoğusunda Tunç Çağı yerleşimi ile batısında mezarlık yer alır. Gelincik köyü çevresinde tesadüfen bulunmuş olan bir Arkaik heykel Karpaz Yarımadası'nda son yıllarda bulunan Arkaik Dönem

⁹⁹ Erhan Öztepe, (2007), "Karpaz Yarımadası Arkeolojik Yerleşimleri", *Anatolia* 33, s.145, 149.

¹⁰⁰ Erhan Öztepe, (2007), a.g.e.

heykellerinden biridir. Sipahi köyünün 6-7 km kadar kuzeydoğusundaki Ayios Thyrso Kilisesi'nin biraz kuzeyinde yer alan etrafı küçük sur sistemi ile çevrili olan akropol Orta ve Geç Tunç Çağı dönemine aittir. Boğaziçi köyünde Orta Tunç Çağı buluntuları veren bir olası mezarlık alanı bulunurken, Ergazi köyünün kuzeyinde ve Altınova köyü çevresinde Orta Tunç Çağı buluntuları ele geçmiştir. Kumyalı köyünün güneybatısında denize doğru olan kesimde Tunç Çağı Mezarlığı yer almaktadır. Kalecik köyünün 3 km kadar güneyinde, Kaleburnu köyünün hemen doğusundaki Kraltepe üzerinde, Ziyamet köyünün 1,5 km kadar kuzeyinde ve kuzeybatısında, Çayırova köyünün 3 km kadar güneydoğusunda, Kantara mevkiindeki orman gözetleme kulesinin bulunduğu alanda, İskele kasabasının 3 km kadar batısında Geç Tunç Çağı buluntuları veren sahalar tespit edilmiştir¹⁰¹.

Boltaşlı köyü çevresinde Arkaik Döneme ait olan heykel bulunmuş, Dipkarpaz kasabasının 5 km kadar güneydoğusunda Arkaik Dönem'den erken Bizans Dönemi'ne kadar olan döneme ait iskân izlerine rastlanılmıştır. Ziyamet köyü çevresinde, Dipkarpaz köyünün 8 km kadar kuzeydoğusunda yer alan Antik Urania şehrinde, Yenierenköy kasabası ile Sipahi köyü arasında kalan ve Vikla tepesi olarak adlandırılan mevkide, Tuzluca ve Kurtuluş köyleri arasında, Ardahan köyünde Arkaik Dönem'e ait mezar, yerleşim alanları tespit edilmiştir¹⁰².

Dipkarapaz kasabasının yönetsel alanında, Zafer Burnundan 6 km kadar uzaklıkta ve güneyde bulunan sahada Klasik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar tarihlendirilen mimari kalıntılar ya da izler bulunmaktadır. Ayrıca kasabada Karpasia antik yerleşiminin batısında yer alan ve kent ile ilişkilendirilen, Klasik ve Hellenistik

¹⁰¹ Erhan Öztepe, (2007), "Karpaz Yarımadası Arkeolojik Yerleşimleri", *Anatolia* 33, s.145-148.

¹⁰² Erhan Öztepe, (2007), a.g.e, s.148-150.

Dönem buluntuları veren bir mezarlık alanı bulunmaktadır. Karpasia antik kentinde Hellenistik ve Roma Dönemlerine ait izler yer almaktadır¹⁰³.

Genel olarak Karpaz Yarımadası'nda ilk yerleşim izlerinin Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanında yer alan Kastros'ta gerçekleştirilen arkeolojik çalışmalara göre Neolitik Dönem'e kadar gittiği anlaşılmaktadır. Neolitikleşme sürecinde Karpaz Yarımadası'nın denizi kontrol eden noktalarının özellikle tercih edildiği dikkat çekmektedir. Özellikle Erken Tunç Çağı'ndan itibaren Yarımada'daki yerleşim sayısında önemli bir artış görülmektedir. Bugün Yarımada'da var olan yerleşmelerin ve yakın çevresinin geçmiş dönemlerde de yerleşme alanı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Jeopolitik ve jeostratejik öneminden dolayı Kıbrıs adası pek çok devletin egemenliğine girmiştir. Kıbrıs tarih boyunca; Hititler, Akalar, Mikenler, Fenikeliler, Asurlular, Mısırlılar, Persler, Ptolemiler, Romalılar, Bizanslılar, Haçlılar, Templar Şovalyeleri, Lüzinyanlar, Venedikliler, Osmanlılar, İngilizler gibi devletlerin eline geçmiştir. 1960 yılında Kıbrıs'lı Türkler ile Kıbrıs'lı Rumlar üç yıl süren Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kurmuştur. 1974 yılında gerçekleştirilen "Barış Harekâtı"ndan sonra Ada güney kesimde Rumlar kuzey kesimde Türkler olmak üzere ikiye bölünmüş ve 1975'te Ada'nın kuzeyinde Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuş, 15 Kasım 1983'te ise bu devlet bağımsızlığını ilan ederek Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti adını almıştır.

O dönemde KKTC üç ilçe, yedi bucak alanı ve 186 yerleşim biriminden oluşmaktaydı. Yarımada'da Gazimağusa ilçesine bağlı iki bucak ve 43 yerleşim

¹⁰³ Erhan Öztepe, (2007), "Karpaz Yarımadası Arkeolojik Yerleşimleri", *Anatolia* 33, s.150, 151.

ünitesinden meydana gelmekteydi. Daha önce de belirtildiği gibi 1998 yılında ilçe ilan edilen İskele, 3 bucak ve 43 yerleşim biriminden oluşmaktadır. Yarımada'nın önceden Rum nüfusun yoğun olarak yaşadığı bir bölge olmasından dolayı yerleşmelerin eski adlarının büyük çoğunluğu Rumca kökenlidir. Karpaz Yarımadası'nda yer alan yerleşmeler ve eski adları Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 4: Karpaz Yarımadası'ndaki Yerleşmeler ve Eski Adları

	Yerleşmenin Bugünkü Adı	Yerleşmenin Eski Adı		Yerleşmenin Bugünkü Adı	Yerleşmenin Eski Adı
1.	Adaçay	Melanarga	23.	Kumyalı	Kumyalık
2.	Ağıllar	Mondras	24.	Kurtuluş	Avgalida
3.	Altınova	Aynakofo	25.	Kuruova	Korovya
4.	Ardahan	Ardana	26.	Kuzucuk	Arnayi
5.	Avtepe	Ay Simeo	27.	Mehmetçik	Galatya
6.	Aygün	Ayyorgi	28.	Mersinlik	Flamudi
7.	Bafra	Vogolida	29.	Ötüken	Spatarigo
8.	Balalan	Planadinissa	30.	Pamuklu	Tavro
9.	Boğaziçi	Lapatos	31.	Sazlıköy	Livadya
10.	Boltaşlı	Litrangomi	32.	Sınırustü	Singrasi
11.	Büyükkonuk	Komikebir	33.	Sipahi	Aytrias
12.	Çayırova	Aytotoro	34.	Taşlıca	Neda
13.	Derince	Vatilakka	35.	Topçuköy	-
14.	Dipkarpaz	Rizokarpaso	36.	Turnalar	Yerani
15.	Ergazi	Ovgoroz	37.	Tuzluca	Patriç
16.	Esenköy	Cilanemo	38.	Yarköy	Ayilya
17.	Gelincik	Vasili	39.	Yedikonuk	Eptagomi
18.	İskele	Trikomo	40.	Yenierenköy	Yalusa
19.	Kaleburnu	Galinopourni	41.	Yeşilköy	Ay Andronigo
20.	Kalecik	Gastria	42.	Zeybekköy	Ayistat
21.	Kaplıca	Davlos	43.	Ziyamet	-
22.	Kilitkaya	Kridya			

İskele ilçesinde 2014 yılı itibarıyla, 5 belediye (İskele, Mehmetçik, Büyükkonuk, Yenierenköy ve Dipkarpaz kasabaları) ve 38 köy yönetsel alanı bulunmaktadır. Ayrıca İskele kasabası Merkez, Boğaz, Boğaztepe ve Bahçeler (Cevizli) olmak üzere dört mahalleden meydana gelmektedir. Dipkarpaz kasabası ise Ersinpaşa, Polatpaşa ve Sancarpaşa mahalleleri olmak üzere üç mahalleden

oluşmakta ancak söz konusu mahallelerin sınırları bulunmamaktadır. Bu nedenle bu mahalleler harita üzerinde gösterilmemiştir.

Yarımada'daki yerleşmelerin tamamı sürekli yerleşmelerden oluşmaktadır. Yerleşmeler şekil olarak değerlendirildiğinde ülkenin diğer bölgelerinde olduğu gibi toplu dokulu oldukları görülmektedir. Ancak bazı kesimlerde özellikle engebenin arttığı kesimlerde yerleşmelerin gevşek dokulu olduğu dikkati çekmektedir (Foto 4). Köylerde hâkim ekonomik faaliyetin tarım ve hayvancılık olması, köy halkının meskenlerinin çevresinde tarım alanlarının yer alması da yerleşmelerin gevşek dokulu olması üzerinde etkili olmuştur. Söz konusu sahalarda meskenler nispeten birbirine uzakta yer almaktadır.

Foto 4: Engebeli bir arazide yer alan Kaleburnu Köyü.

Yerleşmelerdeki evlerin toplu veya dağınık olmasındaki en önemli etkenlerden biri su'dur. Su kaynaklarının seyrek ve belirli noktalarda toplandığı az yağışlı veya kalker gibi geçirimli araziden oluşan bölgelerde yerleşmeler dağılamaz. Bu gibi bölgelerde evler toplu köy ve kasabalar teşkil edecek şekilde su başlarında toplanır¹⁰⁴. Yarımada'da su kaynaklarının kıt olması köy yerleşmelerinin toplu olmasına neden olmuştur. Köylerde sondaj yapılarak açılmış su kuyularından çıkarılan sular depolarda toplanmakta, içme ve kullanma suyu bu depolardan verilmektedir. Toplu yerleşme karakteri gösteren köyler, düzenli bir şekilde köy meydanına ulaşan sokaklar ve bu sokakların kenarında kurulmuş, genelde tek katlı meskenleriyle dikkati çekmektedir. Köy meydanı, köyün en önemli ve en etkili parçasıdır. Burada kahvehane ve birkaç bakkal dükkânı bulunmaktadır. Ülkede olduğu gibi Yarımada'daki köylerde de kahvehaneler ayrı bir öneme sahiptir. Köy sakinleri boş zamanlarında burada toplanarak çay veya kahvelerini içerken, sohbetlerini sürdürmektedirler. Kahvehaneler çoğu zaman günlük olayların tartışıldığı, zaman zaman köyün ortak sorunlarının tartışılıp görüşüldüğü köy meclis binası durumundadır. Hatta devlet adamlarının sık sık ziyaret ettikleri, köy sakinlerinin hatırlarını sordukları yerlerdir¹⁰⁵.

Yarımada'daki köylerin tamamı tek mahallelidir. Köylerin geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. İskele bucağında yer alan köylerde daha çok tahıl tarımı (arpa, buğday) yaygınken, Mehmetçik ve Yenierenköy bucaklarında yer alan yerleşmelerde bu tablo biraz değişiklik göstermektedir. Örneğin Mehmetçik kasabası üzüm bağları, Ziyamet köyü zeytinlikleri ve üzüm bağları, Yeşilköy patatesi ile

¹⁰⁴ Ali Tanoğlu, (1969), *Beşeri Coğrafya: Nüfus ve Yerleşme*, s.241.

¹⁰⁵ Saliha Koday, (1995), "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Yerleşmeler", Atatürk Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enst. Derg. Sayı:2, s. 3-4.

ünlüdür. Su kaynaklarına bağlı olarak bu iki bucak alanındaki yerleşmelerde sebze ve meyve tarımı öne çıkmaktadır.

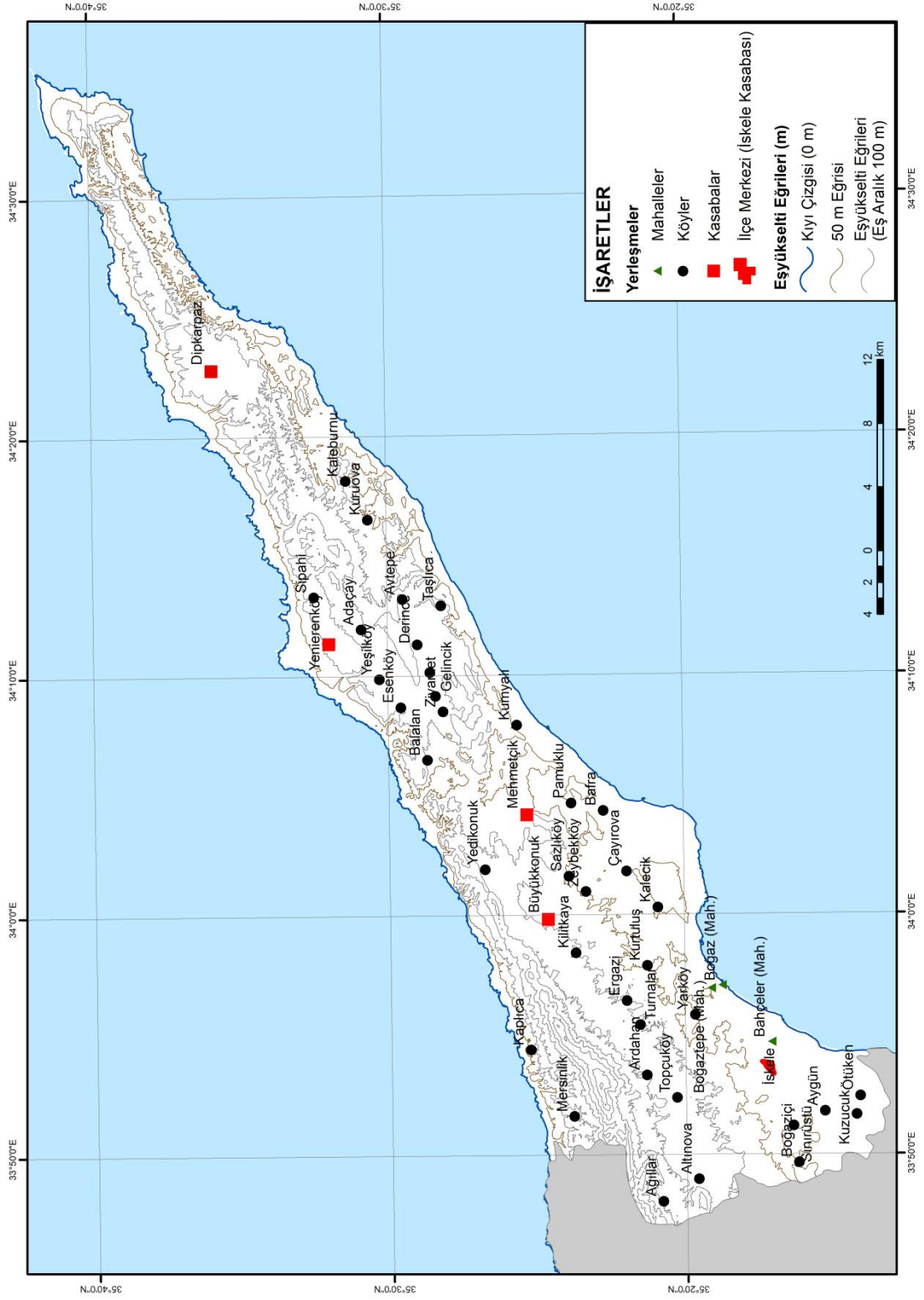
Ortalama yükseltisi düşük olan Yarımada'da yerleşmeler de buna bağlı olarak alçak kesimlerde kurulmuştur (Çizelge 5). Özellikle kıyı ovalarının yerleşme alanı olarak seçildiği görülmektedir.

Çizelge 5: Karpaz Yarımadası'ndaki Yerleşmelerin Ortalama Yükseltisi

	Yerleşme Adı	Ortalama Yükseltisi (m)		Yerleşme Adı	Ortalama Yükseltisi (m)
1.	Adaçay	200	24.	Kaplıca	70
2.	Ağıllar	280	25.	Kilitkaya	100
3.	Altınova	160	26.	Kumyalı	30
4.	Ardahan	230	27.	Kurtuluş	70
5.	Avtepe	190	28.	Kuruova	80
6.	Aygün	20	29.	Kuzucuk	20
7.	Bafra	15	30.	Mehmetçik	95
8.	Bahçeler (Mah.)	15	31.	Mersinlik	160
9.	Balalan	100	32.	Ötüken	10
10.	Boğaz (Mah.)	30	33.	Pamuklu	60
11.	Boğaziçi	50	34.	Sazlıköy	50
12.	Boğaztepe (Mah.)	40	35.	Sımrüstü	35
13.	Boltaşlı	150	36.	Sipahi	150
14.	Büyükkonuk	90	37.	Taşlıca	120
15.	Çayırova	30	38.	Topçuköy	180
16.	Derince	170	39.	Turnalar	110
17.	Dipkarpaz	150	40.	Tuzluca	30
18.	Ergazi	110	41.	Yarköy	30
19.	Esenköy	110	42.	Yedikonuk	150
20.	Gelincik	130	43.	Yenierenköy	120
21.	İskele	30	44.	Yeşilköy	120
22.	Kaleburnu	100	45.	Zeybekköy	50
23.	Kalecik	20	46.	Ziyamet	130

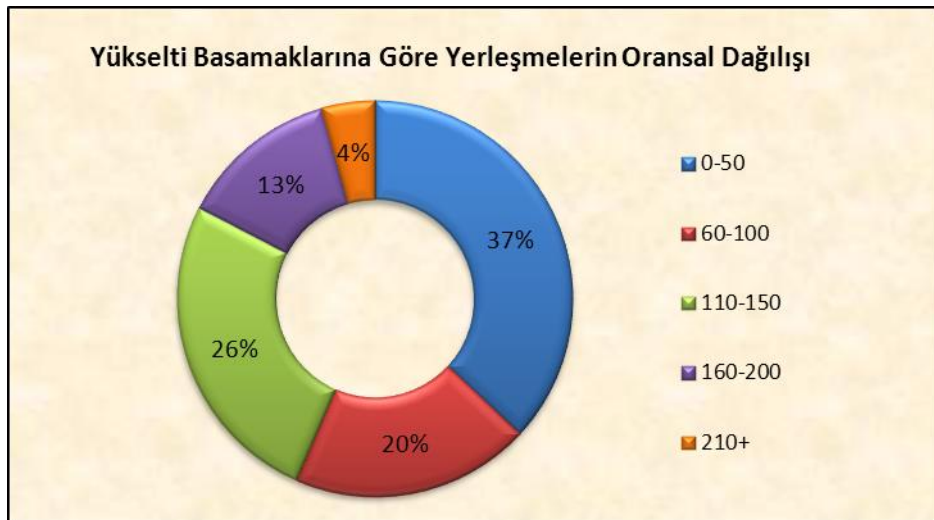
Karpaz Yarımadası'nda yerleşmeler ortalama 10 metreden itibaren başlamakta ve yaklaşık 280 metreye kadar çıkmaktadır (Çizelge 5). Aslında kıyı ovalarında bulunan yerleşmelerin bir kısmında meskenler deniz seviyesinden itibaren başlamaktadır. Ancak yerleşme merkezlerinin bulunduğu yerler göz önüne alındığı zaman genel olarak yerleşmelerin 10-15 metreden itibaren başladığı söylenebilir.

Harita 12: Karpaz Yarımadası'ndaki Yerleşmelerin Yükselti Basamaklarına Göre Dağılımı

Yarımada'daki yükseltisi en az olan yerleşmeler Ötüken ve Bafra köyü ile Bahçeler mahallesidir. Söz konusu yerleşmeler Yarımada'nın yaklaşık güney kesiminde yer almaktadır. Ötüken köyü ve Bahçeler Mahallesi İskele bucak alanında Mesarya Ovası'nın devamında yer almaktadır. Yerleşmelerin yönetsel alanı içerisindeki meskenler neredeyse deniz seviyesinden itibaren başlamaktadır. Bafra köyü ise, Mehmetçik bucağında, Yarımada'nın güneyinde kıyı ovasında bulunmaktadır. Yarımada'nın yaklaşık kuzeybatısında bulunan Ağıllar köyü ortalama 280 metre yükseltisi ile Yarımada içerisindeki en yüksek yerleşim birimidir. Ağıllar köyü çalışma alanının en yüksek kesimi olan Kantara Dağları'nın güney eteklerinde kurulmuştur. Yarımada'daki en alçak yükselti basamağında olan yerleşmeler güney kesimdeki kıyı ovalarında yer almaktadır. 0-50 metre yükselti basamağında 17 yerleşme bulunmakta ve bu rakam yarımada'daki yerleşmelerin % 37'sine karşılık gelmektedir (Şekil 3, Harita 12). 110-150 m aralığında 12 yerleşme bulunurken, onu 60-100 m basamağında 9 yerleşme, 160-200 m arasında 6 ve 210 metrenin üzerinde 2 yerleşme izlemektedir. Genel olarak bakıldığında Yarımada'daki yükselti koşullarının yerleşmeyi sınırlandıracak ölçüde olmadığı görülmektedir.

Şekil 3: Karpaz Yarımadası'ndaki Yerleşmelerin Yer Aldıkları Yükselti Basamağına Göre Oransal Dağılışı

Kırsal yerleşmelerdeki meskenler, gerek yapı malzemesi gerekse yapılaş tarzlarıyla coğrafi ortam koşullarını en iyi şekilde yansıtmaktadır. Karpaz Yarımadası'nda eski tip meskenler ile modern meskenler iç içedir (Foto 5). Eski tip meskenler daha çok kerpiç ve taştan yapılmaktadır. Taş meskenlere her yerde rastlanmakla beraber, Girne Dağlarının eteklerinde yer alan köylerde daha fazla görülmektedir. Kalker ve kumtaşı kayaçlarından kesilerek çimento harcı ile duvarların örülmesinden meydana getirilen tek veya iki katlı meskenlerin örtü malzemesi kiremittir. Yarımada'da eski tip taş meskenlerin yanında, kesme taştan, villalar da inşa edilmektedir. Özellikle villaların yapımında yontulmuş dikdörtgen şeklindeki taşlar (kalker) kullanılmaktadır. Taştan inşa edilmiş villalara Mehmetçik ile Gazimağusa-Dipkarpaz yolu arasında sıkça rastlanmaktadır¹⁰⁶. Taştan yapılan meskenler özellikle yazın serin olmaları nedeniyle tercih edilmektedir. Çalışma alanının iklimi dikkate alındığı zaman evlerin sıcak olmasından ziyade serin olması konutların inşa edilmesi sırasında tercih sebebi olmaktadır. Yarımada'da kerpiçten yapılan meskenlere de köylerde rastlanmaktadır. Bilhassa Yarımada'nın batısında bulunan ve Mesarya Ovası'nın devamı durumunda olan İskele bucağındaki köylerin bir bölümünde kerpiçten yapılmış olan meskenler görülmektedir. Bu durum üzerinde geçmiş dönemlerde kerpiç toprağının çevreden ucuz ve kolay temin edilmesi etkilidir. Ayrıca toprağın yalıtkan bir madde olması nedeniyle kerpiç meskenler, yazın serin, kışın sıcak olmasından dolayı da tercih edilmişlerdir¹⁰⁷. Kerpiç meskenler çabuk yapılır fakat süratle bozular. Bu sebepten dolayı, kerpiç meskenler

¹⁰⁶ Saliha Koday, (1995), "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Yerleşmeler", Atatürk Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enst. Derg. Sayı:2, s. 9.

¹⁰⁷ Saliha Koday, (1995), a.g.e., s. 10.

yerden fazla yükselemez, iki veya üç katlı meskenler sadece kerpiç kullanılarak yapıldıkları takdirde çok çabuk oturulamaz hale gelir¹⁰⁸.

Foto 5: Mehmetçik Kasabasında Yer Alan İççe Geçmiş Eski ve Modern Meskenler

Eski tip meskenlerle iç içe bulunan modern meskenler ise çoğunlukla bir veya iki katlı olup villa diye nitelendirebilen tiptedir. Yarımada'da özellikle İskele bucağında Ada'nın doğu sahili diye adlandırılan sahasındaki yerleşmelerde (Kuzucuk, Ötüken ve Aygün köyleri ile Bahçeler, Boğaz ve Boğaztepe mahalleleri) bu tip villalar oldukça yaygındır (Foto 6). Ayrıca Mehmetçik, Yenierenköy kasabalarında bu tip meskenler son dönemlerde artış göstermiştir. Bu meskenlerin üstü düz, betondan yapılmaktadır. Kurak bir iklime sahip olan çalışma alanında yağışın fazla olmaması nedeniyle çatı eğimleri düz denecek kadar azdır. Konutların çatılarının üzerinde bulunan güneş panelleri ise ülkede olduğu gibi Yarımada'da da meskenlerin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Özellikle evlerdeki sıcak su ihtiyacı söz

¹⁰⁸ Hayati Doğanay, (1994), *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, s. 324.

konusu güneş ısıtıcıları sayesinde sağlanmaktadır. Ayrıca yaşanan su sıkıntısından dolayı meskenlerde birkaç tonluk su depoları bulunmaktadır.

Foto 6: Ada'nın Doğu Sahilinde İskele Bucağında Yer Alan Boğaz Mahallesiindeki Villalardan Oluşan Site Alanı

Yarımada'da bulunan kasaba yerleşmelerinde ise az da olsa çok katlı yapılara rastlanılmaktadır. Özellikle ilçe merkezi olan İskele kasabasında bu tip apartmanların sayısı artmaktadır. Söz konusu apartmanlar birkaç kattan oluşan betonarme yapılardır.

Çalışma alanındaki meskenler fonksiyonlarına göre ele alındığında, kırsal kesimdeki konutlarda, ailelerin geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılık faaliyetlerine bağlı olarak, evin oturma alanından bağımsız bir şekilde bahçesinde ahır, samanlık gibi eklentiler yer almaktadır. Ancak son dönemlerde mandıralar (ahırlar) köyün dışına yapılmaya başlanmıştır. Bu sayede hayvanlar köyün içine girmeden mera alanlarından doğrudan mandıralara götürülmekte ve yerleşim alanlarının temiz ve hijyenik kalması sağlanmaktadır. Bazı köylerde ise hâlâ ahırlar evin yakınında bulunmaktadır.

B. NÜFUSUN ARAZİ KULLANIMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

1. İlçe Nüfusunun Gelişimi

Kıbrıs, geçmişten günümüze kadar coğrafi konumu, stratejik ve jeopolitik öneminden dolayı gerek nüfus gerekse idari yönden pek çok değişikliğe sahne olmuştur. Osmanlılardan önce pek çok medeniyet Akdeniz'deki üstünlüğü ele geçirmek amacıyla Ada'da hâkimiyet kurmuştur. 1531 – 1540 yılları arasında Kıbrıs'ta 197.000 kişilik bir nüfus bulunmaktaydı¹⁰⁹. Osmanlıların adayı fethetmesiyle birlikte Anadolu'dan adaya göçler yaşanmıştır. 1777 yılında Kıbrıs'ın 17 nahiyesinde 564 köy ve bu köylerde toplam Rum nüfusu 37.000 kişi iken Türk nüfusu da toplam 47.000 kişiydi. Ada toplam nüfusu ise 84.000 kişiydi¹¹⁰. 1800'lü yılların başında Ada'da 30.524 Rum nüfusu ve 67.000 Türk nüfusu olmak üzere toplam 97.524 kişi yaşamaktaydı. 1881 yılına gelindiğinde adadaki Rum – Türk nüfusu sayıları, Osmanlı savaşları ve Ada'daki Türk göçleri nedeniyle tersine değişerek 137.631 Rum nüfusuna karşılık 45.458 Türk nüfusu haline dönmüştür. 1960 yılında Rum nüfusu, Türk nüfusundan yaklaşık 4,3 kat daha fazla artarak 448.861 kişi olurken, Türk nüfusu ilk defa 100 bini aşarak 105.494 kişi olmuştur.¹¹¹ Bu dönemlerde Rumlar daha çok bugün Güney Kıbrıs'ta yer alan Baf, Piskobu gibi yerleşmeler ile kuzeyde yer alan Gazimağusa, Mesarya bölgelerinde yoğun olarak yaşamaktaydı. Çalışma alanımız olan İskele ilçesi eskiden Rumların yoğun olarak yaşadığı bölgeler arasındaydı.

1963 olaylarından sonra 1967'de kurulan Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi 1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kuruluşunu ilan etmiştir. 1983 yılında ise

¹⁰⁹ Ahmet Atasoy, (2011) “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Nüfus Coğrafyası” Mustafa Kemal Ü. Sosyal Bilimler Enst. Dergisi, Cilt 8, Sayı 15, s.32.

¹¹⁰ Nuri Çevikel, (2000) “Kıbrıs-Akdeniz'de Bir Osmanlı Adası (1570-1878)”, s. 220.

¹¹¹ Ahmet Atasoy, a.g.e. s.35.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanı ile federe devleti son bulmuştur. Bu dönemlerde çıkarılan 1980 ve 1998 tarihli yasalar ile ülkenin mülki yönetim bölümleri belirlenmiştir. Buna göre ülke 1980'de Lefkoşa, Gazimağusa ve Girne ilçeleri olmak üzere 3 ilçe ve Lefkoşa, Güzelyurt, Lefke, Gazimağusa, Geçitkale, İskele ve Mehmetçik bucağı olmak üzere 7 bucağa ve toplamda 186 yerleşim birimine ayrılmıştır. İskele ilçesi o dönemler Gazimağusa ilçesine bağlı bir bucak konumunda ve 20 yerleşim biriminden oluşmaktaydı. Bugünkü ilçe sınırlarının geri kalanında ise 23 yerleşim alanına sahip olan Mehmetçik bucağı yer almaktaydı. 1998 yılına gelindiğinde İskele ilçe statüsü kazanarak bugünkü idari yapısına kavuşmuştur.

1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde kapsamlı bir nüfus sayımı yapılmış, daha sonra ise KKTC kurulduktan sonra 1996, 2006 ve 2011 yılında nüfus sayımları yapılmıştır. Bu nedenle söz konusu üç sayım dönemine ait olan veriler incelenmiştir. İskele ilçesi her zaman ülkenin en az nüfusa sahip ilçesi konumunda olmuştur (Çizelge 6). 1996 yılında ilçede ülke nüfusunun yaklaşık % 14'ü yaşamaktayken, 2006 ve 2011 yılında bu rakam yaklaşık % 8'e düşmüştür. İlçede yaşayan nüfus oranı düşse de aslında nüfus miktarı artış göstermiştir. Ancak sonradan ilçe olan ve diğer ilçe merkezlerine göre daha az gelişmişlik gösteren Güzelyurt ve İskele diğer ilçe merkezleri kadar cazibe merkezi durumunda olamamışlardır. Özellikle iş olanaklarının diğer şehirlerde daha fazla olmasına bağlı olarak genellikle genç nüfusun evlendikten sonra Lefkoşa, Girne, Gazimağusa gibi daha büyük şehirlerde ikamet ettiği görülmektedir.

Çizelge 6: 1996, 2006 ve 2011 Yılı Nüfus Sayım Sonuçlarına Göre İlçe Nüfuslarındaki Değişim.

İlçeler	Sayımın Yapıldığı Yıllar							
	1996		2006			2011		
	(de-facto)	Dağılım (%)	(de-facto)	(de-jure)	Dağılım (de-jure-%)	(de-facto)	(de-jure)	Dağılım (de-jure-%)
Lefkoşa	62,295	31	85,577	84,776	33	97,293	94,824	33
Gazimağusa	52,875	26	64,269	63,603	25	69,838	69,741	24
Girne	38,715	19	62,158	57,902	23	73,577	69,163	24
Güzelyurt	27,523	14	31,116	29,264	11	30,590	30,037	11
İskele	19,179	10	21,978	21,099	8	23,098	22,492	8
KKTC Toplamı	200,587	100	265,100	256,644	100	294,396	286,257	100

De-Facto Nüfus: Sayım günü KKTC sınırları içerisinde sayım anında kişinin bulunduğu (veya sayıldığı) yere göre belirlenen nüfustur. Dolayısıyla toplam sayı içerisinde turistler ve geçici nedenlerle ülkede bulunan herkes toplam sayı içerisinde ve o gün sayıldığı ilçede yer almaktadır.

De-jure Nüfus: Sayımı yapılan kişinin KKTC sınırları içerisindeki sürekli ikamet yeri esasına göre belirlenen nüfustur.

Sürekli İkamet: Kişinin bir yıl veya daha fazla sürede günlük geceleme ihtiyacını çoğunlukla karşıladığı yerdir.

Sayım dönemleri arasındaki nüfus artış hızları incelendiği zaman 2006-2011 dönemleri arasında ülke genelinde nüfus artış hızında bir düşüş olduğu gözlenmiştir. Bu durum üzerinde 2006-2011 yılları arasında 5 yıllık, 1996-2006 yılları arasında 10 yıllık bir dönemin olmasının etkisi söz konusudur. Özellikle İskele ilçesinin 2011 yılına geldiği zaman nüfus artış hızının diğer ilçeler kadar düşmediği görülmektedir (Çizelge 7). Özellikle 2003 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasındaki sınır kapılarının açılması ve zaman içinde bu kapıların sayısının artması ile Güney Kıbrıs'tan ülkeyi ziyaret edenlerin sayısı da artmıştır. İskele ilçesi de gerek tarihi gerek dini gerekse doğal turizm potansiyeli ile pek çok ziyaretçiyi ağırlamıştır. Özellikle 1963 yılından önce çalışma alanında daha çok Rumların yaşaması, onların bu bölgeyi daha fazla ziyaret etmesine neden olmuştur. Zaman içerisinde bölge turizmüne yönelik olarak gerçekleştirilen devlet ve özel sektör yatırımları ilçedeki iş alanlarının artmasını sağlamıştır. Bu durum bölge dışına olan göçlerin azalmasında etkili olmuştur.

Çizelge 7: 1996, 2006 ve 2011 Yıllarında Nüfus Artış Hızındaki Değişimler

İlçeler	Sayımın Yapıldığı Yıllar	
	1996-2006 yılları arasında De-facto nüfustaki artış oranı (%)	2006-2011 yılları arasında De-jure nüfustaki artış oranı (%)
Lefkoşa	37.4	11,9
Gazimağusa	21.5	9,7
Girne	60.6	19,4
Güzelyurt	13.1	2,6
İskele	14.6	6,6
KKTC Toplamı	32.2	11,5

İskele ilçesinin nüfusu yıllar içerisinde küçük artışlar göstererek artmıştır. İlçe içerisinde yer alan idari ünitelerin nüfuslarında genellikle büyük değişiklikler yaşanmamıştır. İlçe merkezi olan İskele kasabası en fazla nüfusa sahipken onu sırasıyla Dipkarpaz, Yenierenköy, Mehmetçik kasabaları takip etmiştir. İlçe içerisindeki en az nüfusa sahip yerleşme ise Zeybekköy olmuştur (Çizelge 8). Zeybekköy’ü 1996 yılında Esenköy, Adaçay ve Taşlıca köyleri; 2006 yılında Esenköy, Kurtuluş ve Adaçay köyleri; 2011 yılında ise Sazlıköy, Esenköy ve Taşlıca köyleri takip etmiştir. Söz konusu köylerdeki arazilerin tarım açısından çok verimli olmayışı, daha çok kuru tarıma uygun oluşu ve nüfusun geçimini sağlayacak düzeyde olmaması köy nüfuslarının artmasına engel olmuştur. Genel olarak köylerin önemli bir kısmının nüfuslarında az da olsa düşüşler yaşanmıştır. Örneğin Altınova, Balalan, Ergazi, Kuruova ve Sazlıköy’ün belirtilen yıllar içerisinde nüfuslarının sürekli azaldığı görülmüştür. Buna karşılık Bafra, Ötüken, Aygün, Kuzucuk gibi köylerin ise nüfuslarının sürekli arttığı görülmüştür. Bafra’nın nüfusundaki artışın nedeni “Bafra Turizm Bölgesi”nin ilan edilmesi ve idari alanında pek çok büyük otel projesinin

yapılması ve planlanmasıdır. Bafra'daki turizm sektöründeki yatırımlar, bölgedeki iş olanaklarını artırmış ve civar köylerden de Bafra'ya çalışmak için gelen nüfusun oluşmasına neden olmuştur. Öte yandan turizm bölgesi ile birlikte bölgedeki su sıkıntısı daha da artmıştır. Kuzucuk, Aygün ve Ötüken köyleri ise gerek Gazimağusa'ya gerekse İskele şehrine olan yakınlıklarından dolayı avantajlı konumdadırlar. Ayrıca son dönemlerde lüks villaların, konut projelerinin yapıldığı 'Salamis Yolu' ve 'Long Beach' denilen alana yakınlıklarından dolayı gelişme göstermişlerdir. İleriki dönemlerde de bu yerleşmelerin nüfuslarının giderek artacağını öngörmek yanlış olmayacaktır.

Çizelge 8: İskele İlçesi İçerisindeki İdari Ünitelerdeki Nüfus Miktarlarının Nüfus Sayımlarına Göre Dağılımı

İdari Birimler	1996	2006	2011	İdari Birimler	1996	2006	2011
Adaçay	80	88	100	Kumyalı	561	666	686
Ağıllar	172	176	188	Kurtuluş	99	86	106
Altınova	255	250	229	Kuruova	170	145	132
Ardahan	346	350	330	Kuzucuk	271	283	344
Avtepe	150	151	119	Mehmetçik	1054	1196	1249
Aygün	367	380	414	Mersinlik	159	169	158
Bafra	301	514	1019	Ötüken	342	386	550
Balalan	152	97	89	Pamuklu	262	256	280
Boğaziçi	554	475	514	Sazlıköy	118	96	44
Boltaşlı	253	266	228	Sınırüstü	144	154	186
Büyükkonuk	779	775	812	Sipahi	508	659	614
Çayırova	411	430	406	Taşlıca	95	99	80
Derince	513	524	488	Topçuköy	285	336	310
Dipkarpaz	1764	1935	2016	Turnalar	138	134	142
Ergazi	251	207	202	Tuzluca	317	334	389
Esenköy	61	58	58	Yarköy	352	348	429
Gelincik	482	458	496	Yedikonuk	728	859	860
İskele	2814*	3349	3527	Yeni Erenköy	1378	1640	1774
Kaleburnu	377	354	354	Yeşilköy	841	777	799
Kalecik	*	308	435	Zeybekköy	39	31	36
Kaplıca	368	408	389	Ziyamet	691	715	739
Kilitkaya	177	177	172	TOPLAM	19179	21099	22492

*1996 yılındaki nüfus sayımında Kalecik yerleşmesinin nüfus miktarı İskele kasabasına dâhil edildiğinden nüfus miktarına ulaşılmamıştır. KKTC Devlet Planlama Örgütü Kalecik köyünü İskele kasabasının mahallesi olarak kabul etmekte ve verilerini kasabanın verilerine eklemektedir.

1996 yılında İskele henüz ilçe statüsü kazanmamıştı. Çalışma alanı, Gazimağusa ilçesine bağlı olan İskele ve Mehmetçik bucağı olmak üzere iki bucak alanından oluşmaktaydı. İki bucak alanın toplam nüfusu 19,179 kişiden oluşmaktaydı. Bu nüfusun 9,594'ü erkek, 9,585'i ise kadın nüfustan meydana gelmekteydi. O dönemde kasaba konumunda olan İskele, aynı zamanda bucak merkeziydi. Bu dönemde nüfusu 1000'in üzerinde olan, İskele dışında, 3 yerleşme dikkati çekmektedir. Bunlar Dipkarpaz (1764), Yenierenköy (1378) ve Mehmetçik'tir (1054). Bunun yanı sıra nüfusu 500-1000 arasında olan 8 köy yerleşmesi bulunurken nüfusu 100'ün altında olan 5 köy bulunmaktaydı. Nüfusu en az olan köy ise 39 kişi ile Zeybekköy'dür.

2006 yılında İskele artık ilçe statüsü kazanmış ve ilçe merkezi olmasından dolayı yerleşmeye şehir unvanı verilmiştir. Ancak, ileride ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere, İskele henüz şehirleşme sürecini tamamlamış bir kasaba yerleşmesidir. Üç bucaktan oluşan ilçenin toplam nüfusu 21,099 kişiye yükselirken ilçe nüfusun yaklaşık %14,6 oranında arttığı görülmüştür. Nüfusu 1000'in üzerinde olan yerleşmeler değişmemiş, bu yerleşmelerin sadece nüfusları artmıştır. Nüfusu 500-1000 arasında olan yerleşme sayısı aynı kalmıştır. Ancak 1996 yılında bu grupta yer alan Boğaziçi köyünün nüfusu 500'ün altına inerken, 1996 yılında nüfusu 301 kişi olan Bafra, 2006 yılındaki 514 kişilik nüfusuyla bu grup içerisinde yer almıştır. Nüfusu 100'ün altında olan yerleşme sayısı ise 7'ye yükselmiştir. Zeybekköy ise 31 kişi ile nüfusu en az olan köy durumundadır. İlçede bu yılda 10,896 erkek, 10,203 kadın nüfus bulunmaktaydı.

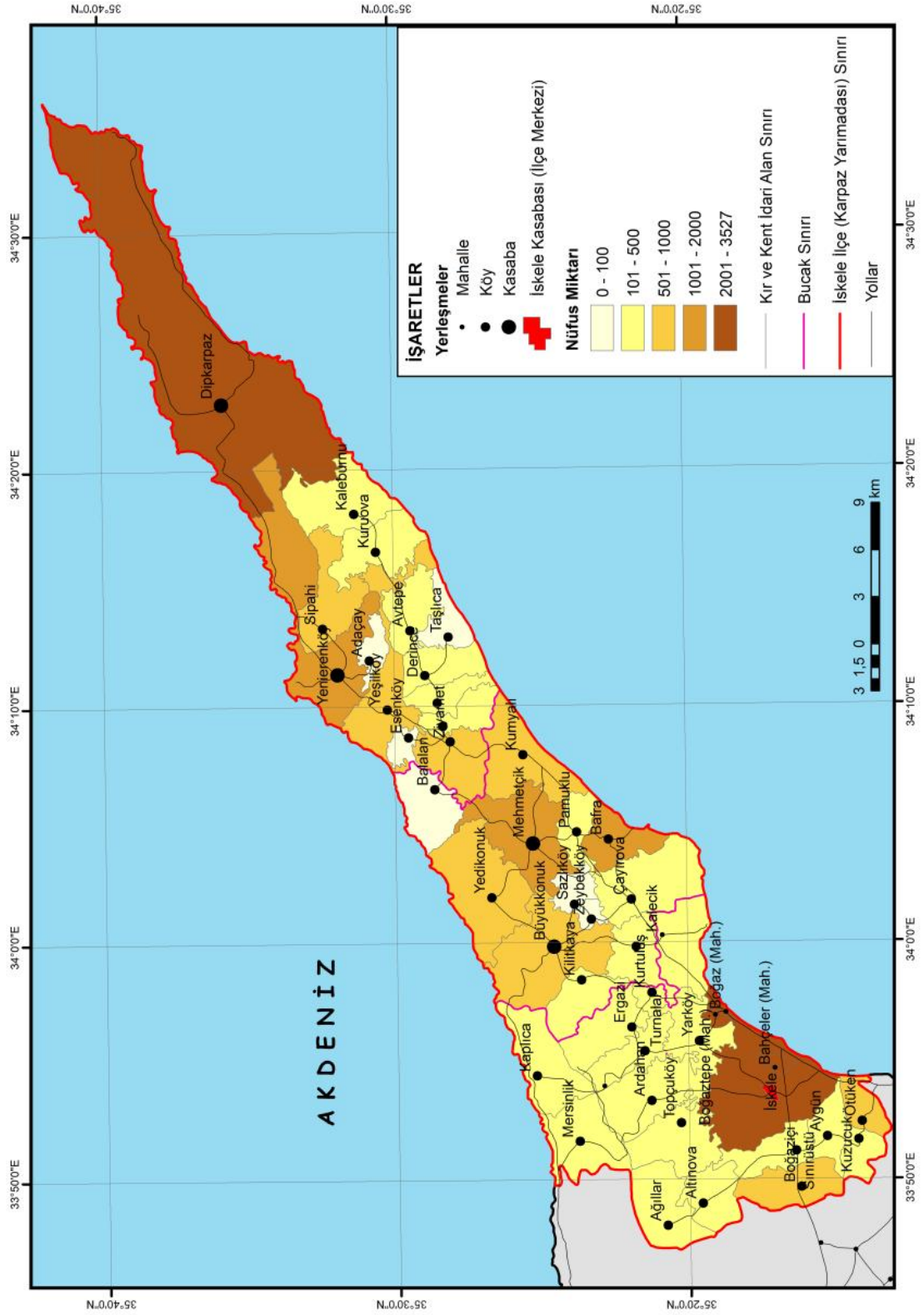
2011 yılına gelindiğinde ise ilçe nüfusu 22,492 kişiye yükselerek, beş yıllık dönemde %6,6 oranında bir artış yaşanmıştır. Nüfusun 11,524'ü erkek, 10,968'i

kadın nüfustan oluşmaktaydı. Nüfusun yaklaşık %44'ü belediye yönetsel alanlarında yaşarken, %56'sı ise kırsal kesimde yaşamaktaydı. Nüfusu 2000'in üzerinde İskele (mahalle nüfusları ile birlikte) ile Dipkarpaz kasabası yer almaktadır. Nüfusu 1000'in üzerinde yer alan yerleşme sayısı 3'tür. Bunlar Yenierenköy (1,774), Mehmetçik (1,249) ve Bafra'dır (1019). Bafra'nın nüfus miktarındaki hızlı artış bu dönemde de devam etmiş ve nüfusunu neredeyse ikiye katlamıştır. Nüfusu 500-1000 arasındaki yerleşme sayısı 8 iken, nüfusu 100'ün altında olan köy sayısı 5'e düşmüştür. Zeybekköy ise 36 kişi ile yine en az nüfusa sahip köy yerleşmesi durumundadır.

İskele kasabası İskele Merkez, Boğaz, Boğaztepe ve Bahçeler (Cevizli) Mahallerinden meydana gelmektedir. İskele Merkez mahallesinin nüfusu 1948 kişi iken, Boğaz mahallesi 157, Boğaztepe mahallesi 312 ve Cevizli (Bahçeler) mahallesi 1110 kişilik nüfustan oluşmaktadır. İskele Merkez mahallesine yakınlığından dolayı Bahçeler mahallesi merkez mahalleden sonra en fazla nüfus barındıran mahalle durumundadır (Harita 13).

Yarımada'nın en doğusunda yer alan Dipkarpaz kasabası Ersinpaşa (861), Sancarpaşa (652) ve Polatpaşa (503) olmak üzere üç mahalleden oluşmaktadır. Mahalle sınırları ve mahalle merkezlerinin yerleri ile ilgili bilgi edinilemediğinden mahalle merkezleri haritaya işlenememiştir. Dipkarpaz kasabası son yıllarda eko, agro ve inanç turizmi kapsamında pek çok ziyaretçiyi ağırlamaktadır. Kasabanın idari alanı içerisinde köy pansiyonculuğunun artması, Hristiyanlar tarafından kutsal sayılan Apostolos Andreas Manastırı'nın varlığı, milli parkın burada yer alması turizm faaliyetlerinin artmasına ve bu durum da fazla nüfuslanmasına neden olmuştur.

Harita 13: İskele İlçesindeki İdari Birimlerin Nüfus Miktarları (2011 Yılı)

Yenierenköy, Mehmetçik, Bafra ve Büyükkonuk yerleşmelerinde de benzer bir durum söz konusudur. Bafra köyü, turizm bölgesinin ilan edilmesiyle birlikte hızlı bir gelişme süreci içerisine girmiştir. Yenierenköy kasabası pansiyonculuğun ve balıkçılığın geliştiği yerlerden biridir. Aynı zamanda kuru ve sulu tarım faaliyetlerinin yapıldığı verimli tarım arazilerine sahip yerleşmelerden biridir. Mehmetçik hem tarım hem de turizm faaliyetlerinin yapıldığı bir kasaba yerleşmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle meyve bahçelerinin yaygın olduğu yerleşmede, son yıllarda kurulan eko pazarlarda yörede üretilen tarım ürünleri ve evsel ürünler satılmaktadır. Bu sayede halkın ürettiklerini satma imkânını elde etmesiyle birlikte hane halkı gelirlerine katkı sağlamaktadırlar. Büyükkonuk eko ve agro turizm faaliyetlerinde pilot bölge konumundadır. Burada her yıl mayıs ve ekim aylarında olmak üzere iki kez “ekogün” faaliyetleri düzenlenmektedir. Bu faaliyetler kapsamında gerek kasabada gerekse yakın çevrede üretilen ürünler tanıtılmakta ve pazarlanmaktadır. Kurulan pazarlara sadece ilçe içerisinden değil ülkenin diğer bölgelerinden hatta Rum Yönetiminden de pek çok ziyaretçi gelmektedir. Büyükkonuk’un idari alanı içerisinde turizm faaliyetlerini geliştirmek amacıyla köy pansiyonlarının da sayısı arttırılmaktadır. Bunların yanı sıra, tarım faaliyetleri de oldukça yaygındır. Yerleşme alanı içerisinde kuru tarımın yanında özellikle kasaba alanına yakın kesimlerde bahçe ve bağ tarımının yapıldığı verimli topraklar bulunmaktadır. Genel olarak nüfusun fazla olduğu yerleşmelerde tarım ve turizm faaliyetlerinin yaygın olduğunu söyleyebiliriz.

2. Nüfusun Alansal Dağılımı

İskele ilçesi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin en az nüfus yoğunluğuna sahip ilçesidir. Ülkede 2011 yılı nüfus sayımına göre aritmetik nüfus yoğunluğu km^2 'ye yaklaşık 88 kişidir. Bu rakam ilçe içerisinde km^2 'ye yaklaşık 28 kişidir. Bu durum üzerinde ilçenin nüfus miktarı açısından da son sırada yer alması, alan bakımından Gazimağusa ilçesinden sonra en fazla alan kaplayan ikinci ilçe olması ve Yarımada'daki arazinin yaklaşık %32'sinin orman alanı olması etkilidir.

Yarımada yer şekilleri yönünden sade bir yapıya sahiptir. Yüksek ve engebeli sahalar yaklaşık olarak Yarımada'nın kuzeybatısında Kantara Dağları'nın devamında yer almaktadır. Bu alanlar nüfus ve yerleşme yönünden تنها alanlardır. Genelde ovalık alanlara kurulan yerleşmelerden verimli tarım alanlarına sahip olan ve turizm yönünden öne çıkan yerleşmeler yoğun nüfuslanmıştır.

Yarımada içerisindeki idari birimlerin 2011 yılı nüfuslarına göre yoğunlukları incelendiği zaman İskele ilçesinin mahallelerinden biri olan Bahçeler (Cevizli) mahallesinin nüfus yoğunluğunun km^2 'ye yaklaşık 554 kişi olduğu görülmektedir (Çizelge 9). Bahçeler mahallesinin yoğunluğunun fazla oluşunda alanının çok küçük olmasının (yaklaşık 2 km^2) yanında nüfus miktarının da fazla olması etkilidir. Ayrıca Bahçeler mahallesinin İskele Merkez mahallesine yani İskele kasabasına olan yakınlığı bu mahallenin nüfuslanmasının artmasına neden olmuştur. İskele ilçesinin Boğaz ve Boğaztepe mahallelerinde de nüfus yoğunluğu fazladır. Bu durum üzerinde daha çok yüzölçümlerinin küçük olması etkilidir.

Çizelge 9 : İskele İlçesi İçerisindeki İdari Ünitelerdeki Nüfus Miktarlarının ve Aritmetik Nüfus Yoğunluğunun Dağılımı (2011)

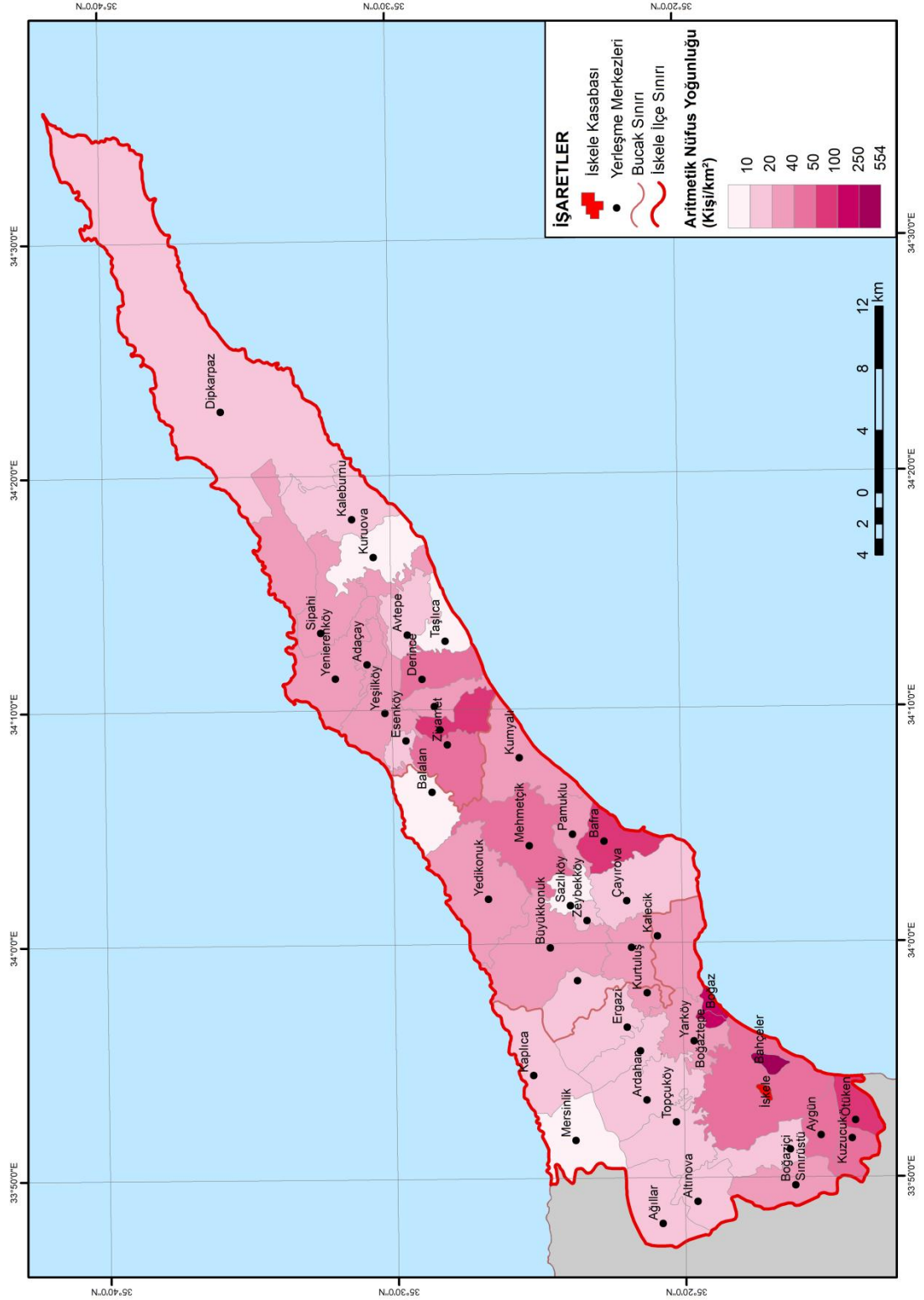
İdari Birimler	Nüfus Yoğ.	Nüfus Miktarı	Yüzölçümü (km ²)	İdari Birimler	Nüfus Yoğ.	Nüfus Miktarı	Yüzölçümü (km ²)
Bahçeler (Mah.)	554	1110	2	Kalecik	26	435	16
Boğaztepe (Mah.)	238	312	1	Büyükkonuk	23	812	35
Boğaz (Mah.)	100	157	1	Adaçay	20	100	5
Boğaziçi	100	514	15	Altınova	19	229	12
Bafra	81	1019	12	Kaplıca	19	389	21
Ötüken	71	550	8	Topçuköy	17	310	18
Gelincik	56	496	9	Çayırova	16	406	25
İskele	48	1948	42	Sınırüstü	16	186	12
Kuzucuk	48	344	7	Ardahan	15	330	22
Aygün	47	414	9	Esenköy	15	58	4
Ziyamet	47	739	16	Kaleburnu	15	354	22
Mehmetçik	46	1249	27	Kilitkaya	14	172	12
Derince	41	488	12	Zeybekköy	14	36	3
Yeni Erenköy	39	1774	45	Dipkarpaz	13	2016	149
Pamuklu	35	280	8	Ergazi	13	202	15
Sipahi	35	614	18	Turnalar	12	142	12
Kurtuluş	34	106	3	Ağıllar	10	188	18
Yeşilköy	33	799	24	Avtepe	10	119	12
Kumyalı	31	686	21	Taşlıca	9	80	8
Boltaşlı	30	228	8	Kuruova	8	132	17
Tuzluca	30	389	13	Mersinlik	8	158	20
Yarköy	30	429	14	Sazlıköy	7	44	6
Yedikonuk	27	860	32	Balalan	6	89	15
TOPLAM	28	22492	826				

İskele Merkez mahallesinin nüfus yoğunluğu km²'ye 48 kişidir. İskele kasabasının tüm mahalleleri hesaba katıldığı zaman ise İskele kasabasında km²'ye yaklaşık 73 kişi düşmektedir. Dikkat çeken yerleşmelerden biri de Bafra'dır. Daha önce belirtildiği gibi Bafra son yıllarda turizm faaliyetlerinin etkisiyle hızla nüfuslanmaktadır. 1996 yılında Bafra'nın aritmetik nüfus yoğunluğu km²'ye yaklaşık 24 kişiyken bu rakam 2006 yılında 41 kişiye ve 2011 yılında katlanarak 81 kişiye yükselmiştir. Yerleşme alanına son yıllarda yapılan göçler bu rakamın artmasına neden olmuştur. Yatırımların ve projelerin devam etmesiyle Bafra'nın bu artışının daha da artacağı söylenebilir.

Ötüken, Kuzucuk ve Aygün yerleşmelerindeki yoğunluk kapladıkları alanlarının küçük oluşu, İskele ve Gazimağusa ilçe merkezlerine olan yakınlığı ve bölgede artan konut projeleri ile ilişkili iken; Gelincik köyündeki yoğunluk, köyün verimli tarım alanlarına sahip olması ile ilişkilidir (Harita 14).

Öte yandan Dipkarpaz, Yenierenköy, Büyükkonuk, Yedikonuk, Mehmetçik gibi yerleşmelerin nüfus miktarları fazla olmasına rağmen kapladıkları alandan dolayı yoğunluklarının az oluşu dikkati çekmektedir (Harita 14). Özellikle Dipkarpaz kasabası bu yerleşmelerin başında yer almaktadır. Yarımada içerisinde en büyük alana (yaklaşık 150 km²) sahip olan kasabada nüfus miktarı 2000'in üstünde olması rağmen yoğunluk düşüktür. Kapladığı alanın yaklaşık yarısının orman alanından meydana gelmesi de yerleşme alanını daraltmaktadır.

Harita 14: İskele İlçesindeki İdari Birimlerin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2011)

3. Nüfusun Sosyo-Ekonomik Yapısı

Karpaz Yarımadası'nın nüfusunun sosyo-ekonomik özellikleri kapsamında nüfusun cinsiyet ve yaş yapısı, okuryazarlık ve eğitim durumu, iş gücü durumu, ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımı ve hane halkı büyüklüğü incelenecektir. Nüfus ile ilgili elde edilen verilerin büyük bir kısmının ilçe bazında olmasından dolayı İskele ilçesi genelinde nüfus verileri değerlendirilmiştir. 2011 sayımının sonuçlarının tamamı yayınlanmadığı için verilerin bir kısmı 2006 yılında yapılan sayım sonuçlarına göre değerlendirilmiştir.

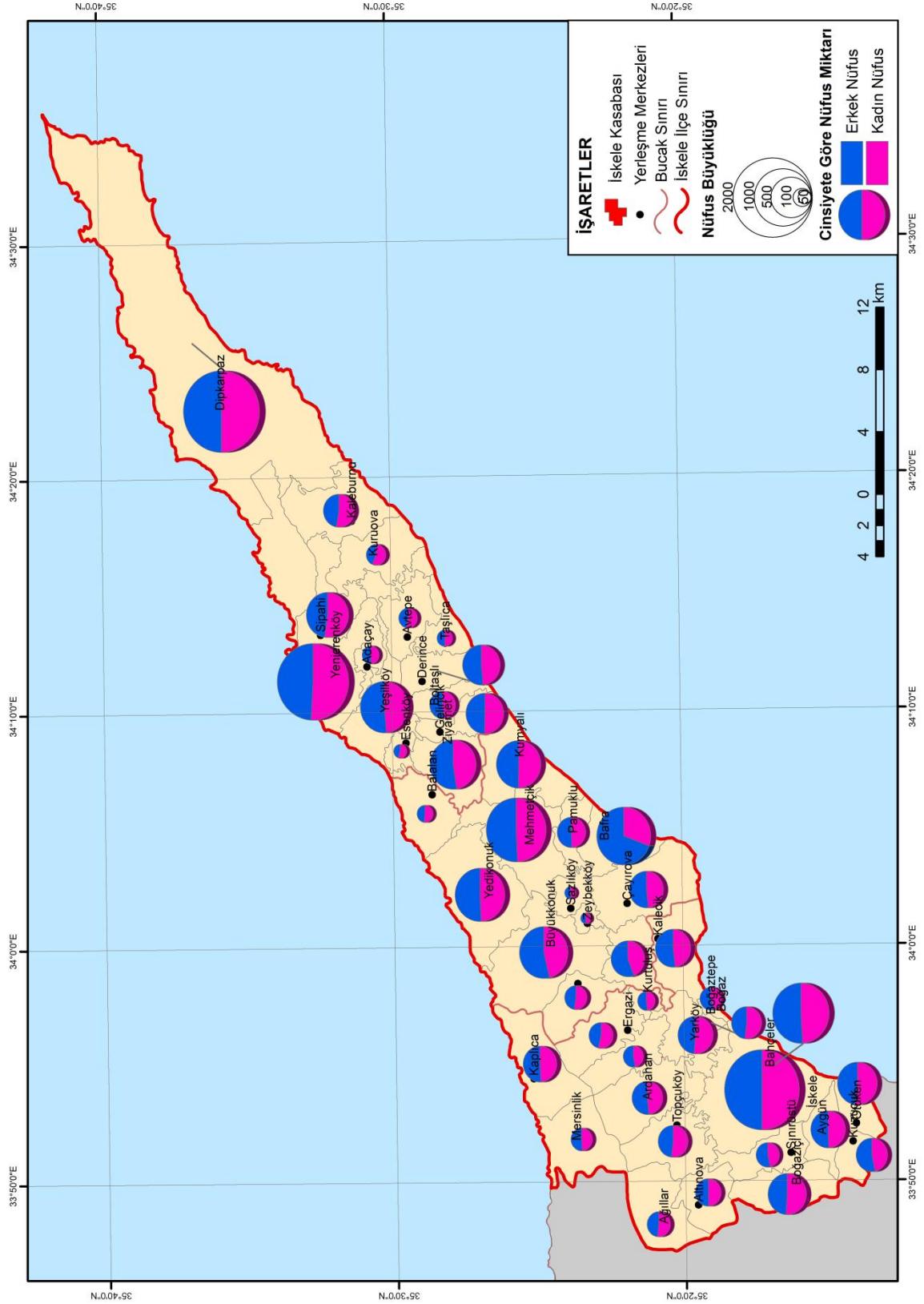
2011 yılında Yarımada'daki 22,492 kişiden 11,524'ü erkek nüfustan, 10 968'i ise kadın nüfustan meydana gelmektedir. İlçede erkek ile kadın nüfus arasında büyük bir fark olmamakla birlikte, yerleşmelerin yaklaşık %60'ında az da olsa erkek nüfusun daha fazla olduğu görülmektedir (Çizelge 10). Nüfusun cinsiyet yapısında dikkat çekecek derecede bir farkın olduğu tek yerleşme Bafra'dır. Toplam 1,019 kişilik nüfusa sahip olan yerleşmenin yaklaşık %70'i erkek nüfustan (705), %30'u ise kadın nüfustan (314) meydana gelmektedir. 1996 yılında 142'si erkek nüfus, 159'u kadın nüfustan olmak üzere toplam 301 kişiden oluşan Bafra köyü, 2006 yılında yaklaşık %41 oranında artarak 514 kişiye ulaşmıştır. Önceki sayımda kadın nüfus oranı %53 iken, 2006 yılında %33'e gerilemiş ve erkek nüfus oranı 344 kişi ile %67'ye ulaşmıştır. 2011 yılına gelindiğinde ise yaklaşık %50 oranında gerçekleşen nüfus artış hızı ile toplam nüfusu 1,019'a ulaşırken, erkek nüfus oranı yaklaşık %70'e ulaşmıştır (Çizelge 10, Harita 15). Cinsiyet yapısı ve nüfus artış hızındaki bu değişiklik, daha önce de bahsedildiği gibi, turizm faaliyetlerine bağlı olarak yerleşmeye yapılan göçlerle ilişkilidir.

Çizelge 10: Karpaz Yarımadası'ndaki (İskele İlçesi) Nüfusun Cinsiyet Yapısı (1996, 2006, 2011)

İdari Birimler	1996			2006			2011		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T
Adaçay	39	41	80	44	44	88	51	49	100
Ağıllar	93	79	172	87	89	176	91	97	188
Altınova	137	118	255	115	135	250	115	114	229
Ardahan	179	167	346	178	172	350	170	160	330
Avtepe	69	81	150	67	84	151	56	63	119
Aygün	168	199	367	187	193	380	209	205	414
Bafra	142	159	301	344	170	514	705	314	1019
Balalan	75	77	152	47	50	97	43	46	89
Boğaziçi	275	279	554	234	241	475	252	262	514
Boltaşlı	130	123	253	143	123	266	118	110	228
Büyükkonuk	411	368	779	399	376	775	435	377	812
Çayırova	202	209	411	221	209	430	210	196	406
Derince	255	258	513	264	260	524	250	238	488
Dipkarpaz	858	906	1764	968	967	1935	1007	1009	2016
Ergazi	122	129	251	92	115	207	94	108	202
Esenköy	31	30	61	28	30	58	26	32	58
Gelincik	238	244	482	233	225	458	246	250	496
İskele	1477	1337	2814	2042	1615	3657	1999	1963	3962
Kaleburnu	177	200	377	157	194	351	158	175	333
Kalecik*	-	-	-	171	137	308	225	210	435
Kaplıca	188	180	368	205	203	408	197	192	389
Kilitkaya	97	80	177	87	90	177	82	90	172
Kumyalı	289	272	561	344	322	666	342	344	686
Kurtuluş	50	49	99	44	42	86	55	51	106
Kuruova	82	88	170	64	81	145	58	74	132
Kuzucuk	135	136	271	149	134	283	183	161	344
Mehmetçik	528	526	1054	621	575	1196	633	616	1249
Mersinlik	74	85	159	87	82	169	80	78	158
Ötüken	181	161	342	192	194	386	267	283	550
Pamuklu	125	137	262	129	127	256	141	139	280
Sazlıköy	58	60	118	46	50	96	23	21	44
Sınırüstü	77	67	144	85	69	154	99	87	186
Sipahi	233	275	508	322	337	659	295	319	614
Taşlıca	49	46	95	53	46	99	40	40	80
Topçuköy	135	150	285	169	167	336	150	160	310
Turnalar	73	65	138	72	62	134	75	67	142
Tuzluca	166	151	317	165	169	334	216	173	389
Yarköy	181	171	352	177	171	348	208	221	429
Yedikonuk	384	344	728	450	409	859	436	424	860
Yeni Erenköy	652	726	1378	816	824	1640	874	900	1774
Yeşilköy	402	439	841	386	391	777	411	388	799
Zeybekköy	17	22	39	16	15	31	18	18	36
Ziyamet	340	351	691	365	350	715	387	352	739
İlçe Toplamı	4516	4581	9097	11065	10339	21404	11730	11176	22906

*1996 yılındaki nüfus sayımında Kalecik yerleşmesinin nüfus miktarı İskele kasabasına dâhil edildiğinden nüfus miktarına ulaşılammıştır. KKTC Devlet Planlama Örgütü Kalecik köyünü İskele kasabasının mahallesi olarak kabul etmekte ve verilerini kasabanın verilerine eklemektedir.

Harita 15: Karpaz Yarımadası'ndaki İdari Birimlere Göre Nüfusun Cinsiyet Yapısı (2011)

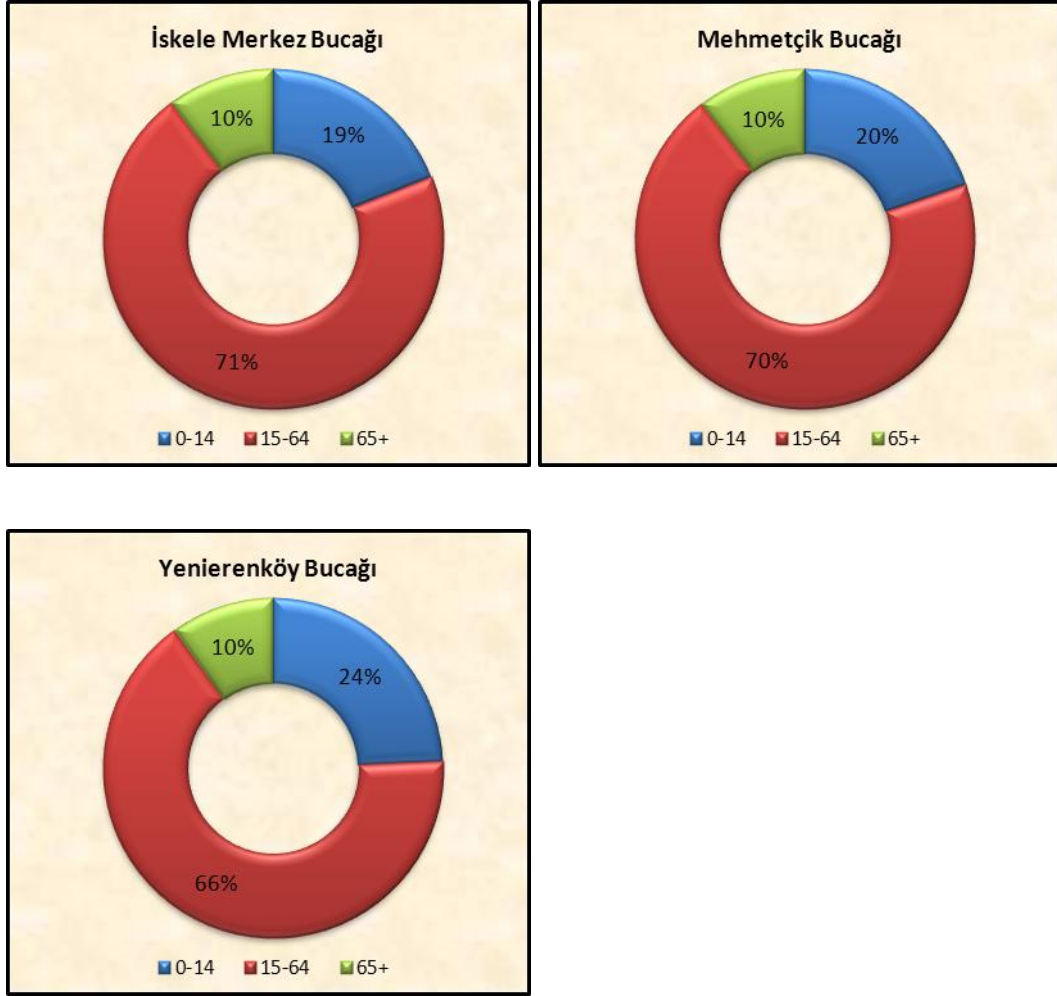
İlçedeki nüfusun yaş yapısı, yapılan sayımlarda ilçe genelinde verildiği için çalışma sahasındaki köy ve kasabalara göre dağılım belirlenememiştir. 2011 yılında ilçede 0-14 yaş grubu 4,754 kişi, 15-64 yaş grubu 15,459 kişi ve 65 yaş üstü nüfus 2,279 kişiden oluşmaktadır (Çizelge 11).

Çizelge 11: İskele İlçesinde Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2011)

Yaş Grubu	KKTC TOPLAMI	İSKELE									
		İSKELE İLÇE TOPLAMI	Bucak								
			İSKELE MERKEZ BUCAĞI			MEHMETÇİK BUCAĞI			YENİ ERENKÖY BUCAĞI		
			T	Cinsiyet		T	Cinsiyet		T	Cinsiyet	
E	K	E		K	E		K				
0 - 4	18454	1509	503	249	254	403	201	202	603	326	277
5 - 9	17431	1637	509	259	250	452	242	210	676	358	318
10 - 14	16825	1608	493	221	272	455	230	225	660	324	336
15 - 19	20807	1534	487	253	234	426	223	203	621	291	330
20 - 24	33309	1732	530	252	278	590	357	233	612	285	327
25 - 29	29293	1922	642	314	328	653	394	259	627	307	320
30 - 34	27823	1982	743	397	346	591	329	262	648	351	297
35 - 39	22853	1930	711	371	340	572	323	249	647	339	308
40 - 44	19119	1486	552	297	255	453	256	197	481	246	235
45 - 49	17708	1557	579	304	275	448	253	195	530	274	256
50 - 54	15271	1244	507	262	245	341	186	155	396	189	207
55 - 59	13154	1132	462	243	219	304	167	137	366	190	176
60 - 64	10952	940	382	182	200	236	113	123	322	156	166
65 - 69	8261	720	290	150	140	182	81	101	248	122	126
70 - 74	6091	584	203	84	119	186	91	95	195	80	115
75 - 79	4372	477	151	60	91	161	77	84	165	79	86
80 - 84	2711	313	95	41	54	105	33	72	113	37	76
85 ve üzeri	1823	185	67	28	39	52	24	28	66	23	43
Toplam	286257	22492	7906	3967	3939	6610	3580	3030	7976	3977	3999

Çalışma alanında yer alan İskele Merkez bucağında nüfusun %19'u 0-14 yaş grubundan oluşurken, %71'i 15-64 ve %10'u 65 yaş üstü nüfustur. Mehmetçik bucağı yaş grupları dağılımında İskele Merkez bucağı ile benzerlik göstermekte, 0-14 yaş %20, 15-64 yaş %70 ve 65 yaş üstü ise % 10'luk bir paya sahiptir (Şekil 4).

Şekil 4: İskele Merkez, Mehmetçik ve Yenierenköy Bucaklarında Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2011)

Yenierenköy bucağında bu durum biraz değişmektedir. Bucak alanındaki nüfusunun çocuk, ergin ve yaşlı nüfus oranları sırasıyla; %24, %66 ve %10'dur. Genel olarak ilçe içerisinde 15-64 ile 0-14 yaş grubunun fazla olduğu, ilçenin genç nüfusa sahip olduğu söylenebilir.

İlçe genelinde yaş gruplarında belirgin farklar görülmemekle birlikte, 25-49 yaş grubunda erkek nüfusun kadın nüfustan daha fazla olduğu görülmektedir. Özellikle Mehmetçik bucağında çalışma çağındaki nüfus içerisinde erkek nüfusun payının fazla olduğu dikkati çekmektedir. 20-49 yaş grubu içerisinde erkek nüfus

oranı yaklaşık %60'lık bir paya sahiptir. Bu durum bucak alanına çalışmak için gelen nüfusu işaret etmektedir ki, daha önce de bahsedildiği gibi, Mehmetçik bucağı içerisinde kalan Bafra turizm bölgesi projesi ile birlikte söz konusu alan göç almaktadır. Gerek bölgede yapılan otel inşaatlarında gerekse inşaatı tamamlanan otellerde çalışmak üzere erkek nüfus bölgeye göç etmektedir.

2011 sayımının verileri ayrıntılı olarak yayımlanmadığı için 2006 verilerine göre değerlendirme yapıldığında İskele ilçesinde işgücündeki nüfusun %82'si (5,902) istihdam edilirken, %18'i (1,277) işsizdir. İskele %18 işsiz nüfus oranı ile diğer ilçeler arasında ilk sırada yer almaktadır. İstihdam edilen nüfus içerisinde erkek nüfus (%79-4,675) oranının; işsiz nüfus içerisinde ise kadın nüfus (%52-665) oranının en fazla olduğu ilçedir¹¹². KKTC Devlet Planlama Örgütü'nden (DPÖ) alınan veriler doğrultusunda ekonomik faaliyet kollarına göre dağılım yapılmaya çalışılmıştır. Ancak veriler tutulurken yapılan sınıflamada birincil, ikincil ve üçüncül sektörlere göre bir ayırım yapılmadığı için nüfusun ekonomik faaliyet grupları düzenlenip klasik ayrıma göre bir dağılım oluşturulamamıştır. DPÖ'nün verilerinde iki tür dağılım verisi olmasına rağmen iki veri grubunda da tarım-sanayi, sanayi-hizmet hatta tarım-sanayi-hizmet sektörlerinin verileri bir arada verilmiştir. Örneğin, nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar başlığı altında; gerek satış ve hizmetler, tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri, gerekse madencilik, inşaat, imalat ve ulaştırma sektörlerinde çalışanların verileri toplanmıştır¹¹³. Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünlerinde çalışanlar yine bir başlıkta toplanmıştır. İskele ilçesi %10'luk pay ile bu grupta çalışanların oranının en fazla

¹¹² Kerime Karabacak ve Keziban Merey, (2012), "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Aktif Nüfusun Nitelikleri", I. Ulusal Coğrafya Sempozyumu 2012, s. 176.

¹¹³ A.g.e. s. 180.

olduğu ilçedir. Eğer nitelik gerektirmeyen işlerde (tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık, su ürünleri, madencilik, inşaat, satış ve hizmetler gibi) çalışan nüfus da bu gruba eklenecek olursa nüfusun yaklaşık %19'unun birincil sektörde çalıştığını ve tarım sektöründe çalışanların Yarımada içinde önemli bir paya sahip olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Ancak Yarımada'daki genç nüfusun önemli bir kısmı diğer ilçelere göç etmektedir. Yapılan anket ve görüşmeler sonucunda gençlerin, özellikle evlendikten sonra diğer ilçelerdeki daha iyi iş olanaklarından faydalanmak amacıyla ve bölge içinde tarımdan elde ettikleri gelirlerin azalmasından dolayı göç ettikleri belirlenmiştir.

IV. KARPAZ YARIMADASI'NIN GENEL ARAZI BÖLÜNÜŞÜ

Arazi bölünüşü kavramı, bir bölgedeki arazinin hangi amaçla kullanıldığını ifade etmektedir. Bu nedenle arazideki tarım alanları, orman alanları, otlak alanları ve yerleşme alanlarının toplam alan içerisindeki dağılımları arazi bölünüşü içerisinde yer almaktadır. Lizbon'da 1949 yılında toplanan uluslararası coğrafya kongresinde, arazi kullanımı haritalarının hazırlanması sırasında nasıl bir tasnif yapılması gerektiği tartışılmış ve arazi bölünüşünün ortak bir paternde birleştirilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Bu doğrultuda Gözenç Türkiye için uygun bir tasnif sistemi geliştirmiştir. Bu sınıflandırmaya göre tarım alanları (ekili-dikili alanlar), orman alanları (iyi ormanlar, bozuk ormanlar, makilik ve çalılık alanlar), çayır ve meralar (iyi otlaklar, kuru bozuk meralar, yüksek sahaların yayla çayırları), kullanılmayan boş alanlar (kayalık, taşlık, kumluk, bataklık) ve yerleşme alanları şeklinde bir arazi bölünüşü öngörülmüştür.¹¹⁴ KKTC'de Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı, arazi bölünüşü ile ilgili sınıflandırmada genel hatlarıyla Gözenç'in yaptığı tasnifi kullanmaktadır. Kullanılmayan boş alanlar ile yerleşme alanlarını ayrı birer başlık halinde değil, bir başlık altında toplayarak diğer alanlar şeklinde ele almaktadır. Bu nedenle Karpaz Yarımadası'nın genel arazi bölünüşü ele alınırken bu tasnif dikkate alınmıştır.

KKTC Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı, İstatistik ve Planlama Şubesi'nin hazırladığı tarımsal yapı ve üretim yıllıklarından KKTC'nin arazi bölünüşü ile ilgili sayısal değerlerle Corine arazi örtüsü sınıflaması haritalarında, KKTC detaylı toprak projesi kapsamında üretilen haritalarda yapılan alan

¹¹⁴ Selami Gözenç, (1980), "Arazi Kullanma 'Land Use' Haritalarında Standardizasyon ve Türkiye İçin Bir Öneri", İstanbul Ü., Coğrafya Enst. Dergisi, Sayı:23, s.23.

hesaplamaları arasında küçük uyumsuzluklar bulunmaktadır. Bu nedenle çalışma alanının genel arazi bölünüşü verilirken Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı'nın verilerine bağlı kalınmış, ancak Karpaz Yarımadası'nın ayrıntılı arazi kullanımı verilirken hesaplamalar harita üzerinden yapılmıştır.

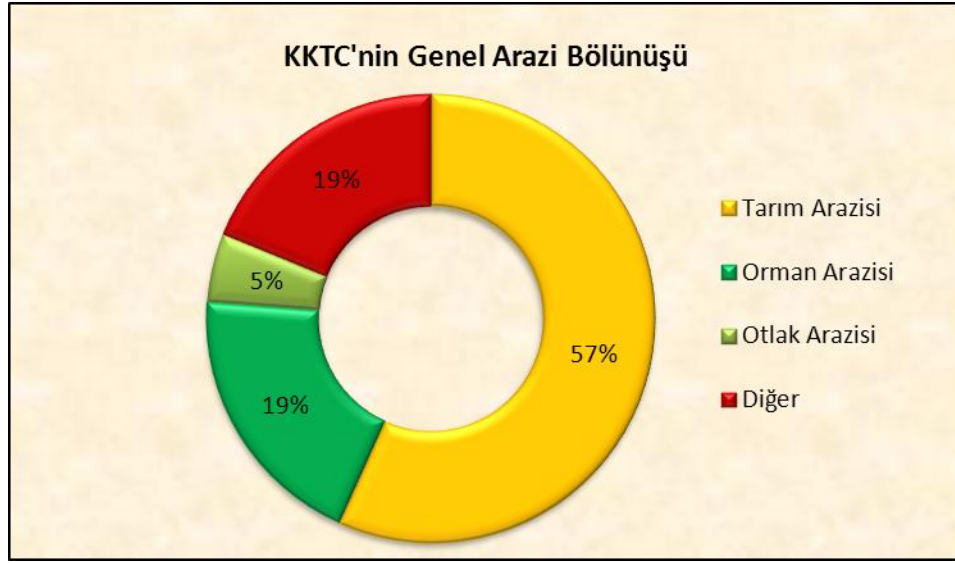
KKTC topraklarının yaklaşık %57'si tarım arazisi olarak kullanılırken, orman ve diğer kullanım alanlarının %19'luk paya sahip olduğu, %5'inin ise otlak arazisi şeklinde olduğu görülmektedir (Şekil 5, Çizelge 12). İskele ilçesi sınırlarına karşılık gelen Karpaz Yarımadası'ndaki toprakların yaklaşık yarısının tarım arazisi olarak kullanıldığı görülmektedir. Orman arazisi ise 246,280 dekar alan ve %30'luk pay ile yarımada toprakları içerisinde ikinci sırada yer almaktadır. Diğer kullanım alanlarının %15 ve otlak alanlarının %5 oranında alan kapladığı görülmektedir (Şekil 6).

Çizelge 12: Karpaz Yarımadası ve KKTC'nin Genel Arazi Bölünüşü-2010

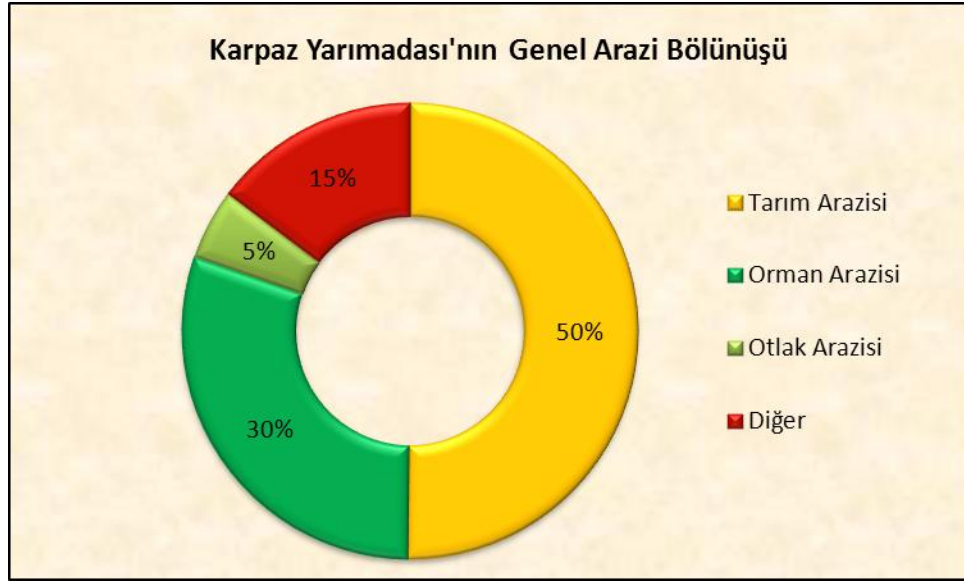
	Karpaz Yarımadası (İskele İlçesi) (Dekar)	KKTC (Dekar)	Karpaz Yarımadasının KKTC içindeki payı (%)
Tarım Arazisi	409,789	1,870,689	21,9
Orman Arazisi	246,280	643,230	38,3
Otlak Arazisi	40,629	163,446	24,8
Diğer	120,295	621,543	19,4
Toplam	816,993	3,298,908	24,8

(Kaynak: KKTC Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı)

Şekil 5: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Topraklarının Genel Arazi Bölünüşü-2010.

Şekil 6: Karpaz Yarımadası'ndaki Toprakların Genel Arazi Bölünüşü-2010.

Ülkedeki orman alanlarının yaklaşık % 38'i çalışma alanı içerisinde yer almaktadır. Ülkedeki orman arazisi ülkenin kuzeyinde bulunan ve yağış miktarının ülke geneline göre fazla olduğu Girne Dağları silsilesinin üzerindedir. Yarımada içerisinde de bu dağ sırasının uzantılarının yer almasından dolayı orman alanı miktarı artmaktadır. Ülkede gerek dağlık alan ile engebenin artmasına gerekse yağış

miktarına bağılı olarak kuzey kesimlerde orman alanları görülmektedir. Bu nedenle söz konusu alanlarda bulunan Girne (247,004 dekar) ve İskele ilçesi (246,280) orman arazisinin en fazla olduğu iki ilçe alanıdır. Çalışma alanında özellikle kuzeybatıdaki Kantara Dağları üzerinde ve doğuya Karpaz Milli Park alanına doğru yer alan engebeli sahalarda orman arazilerine rastlanılmaktadır.

Karpaz Yarımadası'ndaki tarım alanları daha çok güney kesimlerde eğimin azaldığı, genellikle alüvyal topraklardan oluşan geniş kıyı ovalarında bilhassa Kantara Dağları'nın güneyinde yer alan bölümde yaygınlık kazanmaktadır. Ayrıca kuzey kesimlerdeki daha dar olan kıyı ovaları ile yerleşme merkezlerine yakın kesimlerde tarım arazilerine rastlanılmaktadır. Tarım arazilerinde ise yaşanan su sıkıntısı daha çok kuru tarımın yapılmasına ve arpa, buğday tarımının yaygınlık kazanmasına neden olmuştur. Yerleşme merkezlerine yakın alanlarda karışık tarım alanları öne çıkmakta, meyve-sebze tarımı ile bağcılık yapılmaktadır. Ayrıca Yarımada'daki akiferlere yakın sahalarda sulu tarım alanları dikkat çekmektedir.

Otlak alanları Yarımada içerisinde az bir alan kaplamaktadır. Çalışma alanındaki otlak arazileri dağlık alanların yamaçları ile köy yerleşmelerinin yakınındaki alanlarda hayvancılık faaliyetlerine bağılı olarak görülmektedir.

Çizelge 13: Karpaz Yarımadası'ndaki İdari Alanlara Göre Arazi Bölünüşü (Dekar-%)

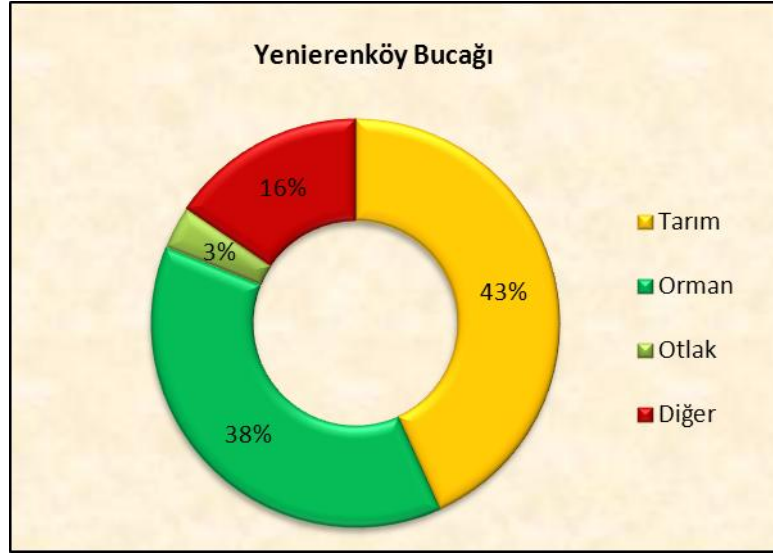
İdari Birimler	Kullanıma Göre Arazi Bölünüşü								
	Tarım		Orman		Otlak		Diğer		Toplam
	Dekar	%	Dekar	%	Dekar	%	Dekar	%	
Adaçay	3077	49	1309	21	333	5	1572	25	6291
Avtepe	4405	34	7340	57	157	1	1032	8	12933
Boltaşlı	3722	50	2403	33	183	2	1070	15	7379
Derince	6010	52	3006	26	217	2	2406	21	11639
Dipkarpaz Kasabası	58749	41	69398	49	1927	1	12030	8	142104
Esenköy	973	24	1725	43	106	3	1181	30	3985
Gelincik	4609	47	2052	21	1416	14	1735	18	9813
Kaleburnu	10988	49	9092	40	1452	6	1073	5	22604
Kuruova	9153	54	5915	35	206	1	1583	9	16857
Sipahi	8574	46	2632	14	1057	6	6285	34	18547

Taşlıca	1995	31	2442	38	587	9	1333	21	6357
Yenierenköy Kasabası	18003	36	13257	26	2386	5	16435	33	50080
Yeşilköy	10562	46	8102	35	1575	7	2845	12	23083
Ziyamet	9868	58	3400	20	206	1	3511	21	16985
Toplam	150688	43	132073	38	11807	3	54090	16	348657
Mehmetçik Bucağı	Tarım		Orman		Otlak		Diğer		Toplam
	Dekar	%	Dekar	%	Dekar	%	Dekar	%	
Bafra	5562	44	5905	46	64	1	1200	9	12731
Balalan	11313	51	7398	33	2932	13	686	3	22329
Büyükkonuk Kasabası	22160	54	9153	22	1766	4	7714	19	40793
Çayırova	13289	50	11258	43	369	1	1449	5	26365
Kilitkaya	7932	67	2747	23	431	4	796	7	11906
Kumyalı	11879	58	4688	23	583	3	3417	17	20568
Mehmetçik Kasabası	22747	91	16	0	1386	6	737	3	24887
Pamuklu	4803	64	1948	26	155	2	577	8	7483
Sazlıköy	4834	87	252	5	379	7	84	2	5549
Yedikonuk	15750	48	10103	31	953	3	5942	18	32748
Zeybekköy	2224	94	0	0	17	1	119	5	2360
Toplam	122493	59	53468	26	9036	4	22722	11	207718
İskele Bucağı	Tarım		Orman		Otlak		Diğer		Toplam
	Dekar	%	Dekar	%	Dekar	%	Dekar	%	
Altınova	7165	63	2485	22	1523	13	272	2	11444
Ardahan	6657	33	7089	35	2002	10	4552	22	20299
Ağıllar	4846	23	12195	59	856	4	2843	14	20740
Boğaz	66	8	142	18	92	12	476	61	776
Boğaztepe	585	67	0	0	124	14	163	19	872
Ergazi	9899	67	3099	21	1373	9	361	2	14731
Kalecik	7344	58	1860	15	1956	15	1503	12	12663
Kaplıca	3255	13	7530	30	807	3	13145	53	24737
Kurtuluş	2913	85	0	0	333	10	193	6	3439
Mersinlik	2090	9	10270	44	591	3	10222	44	23174
Topçuköy	8738	41	11186	52	1171	5	314	1	21409
Turnalar	5161	45	2462	22	1291	11	2487	22	11401
Yarköy	11480	82	32	0	1288	9	1228	9	14029
İskele Kasabası	29655	78	1908	5	2545	7	3904	10	38013
Aygün	5814	77	0	0	1058	14	725	10	7597
Boğaziçi	10175	97	0	0	0	0	293	3	10469
Kuzucuk	4326	70	0	0	1726	28	104	2	6156
Ötüken	5644	82	483	7	277	4	482	7	6885
Sınırustü	10796	92	0	0	773	7	215	2	11785
Toplam	136608	52	60740	23	19788	8	43484	17	260620
GENEL TOPLAM	409789	50	246280	30	40629	5	120295	15	816993

Çalışma sahasındaki idari ünitelerdeki arazi varlığının dağılımı incelendiğinde, Yenierenköy bucağının yaklaşık 348,657 dekar alanıyla ilk sırada olduğu, onu yaklaşık 260,620 dekar alanıyla İskele'nin ve 207,718 dekar alan ile Mehmetçik'in izlediği görülmektedir.

Yenierenköy bucağında 14 yerleşim birimi bulunmaktadır. Bu yerleşim birimlerinin toplamında tarım alanlarının payı %43, orman alanlarının %38 ve otlak alanlarının ise %3'tür. Yenierenköy bölgesinde tarım alanları miktar olarak diğer bölgelerden fazla olmasına rağmen bölge içerisindeki oransal dağılımı diğer bölgelerden daha azdır. Orman alanları ise bölge içerisinde en fazla yer tutan alandır. Bucak alanında Dipkarpaz ve Yenierenköy kasabaları ile Kaleburnu köyünde orman arazisi miktarı fazla iken, Avtepe, Dipkarpaz ve Esenköy yönetsel alanlarında orman alanının payı fazladır. Bu bölge içerisinde yer alan yerleşim yerlerinin idari alanları içerisinde tarım alanlarının en fazla olduğu yerler sırasıyla Dipkarpaz, Yenierenköy, Kaleburnu ve Yeşilköy'dür. Şüphesiz bu durum üzerinde söz konusu yerlerin yönetsel alanlarının büyüklüğü önemli rol oynamıştır. Bu nedenle söz konusu ünitelerin arazi kullanımını kendi içerisinde değerlendirecek olursak tarım alanlarının arazi dağılımı içerisinde en fazla yer tuttuğu yerleşmeler sırasıyla Ziyamet (%58), Kuruova (%54) ve Derince (%52) olduğu görülmektedir. Otlak arazisi miktarı olarak ikinci sırada yer alan bucak alanında bu araziler sadece %3'lük yer tutmaktadır. Genellikle yürütülen hayvancılık faaliyetlerine bağlı olarak otlak alanları yerleşme merkezlerinde dağılım göstermektedir.

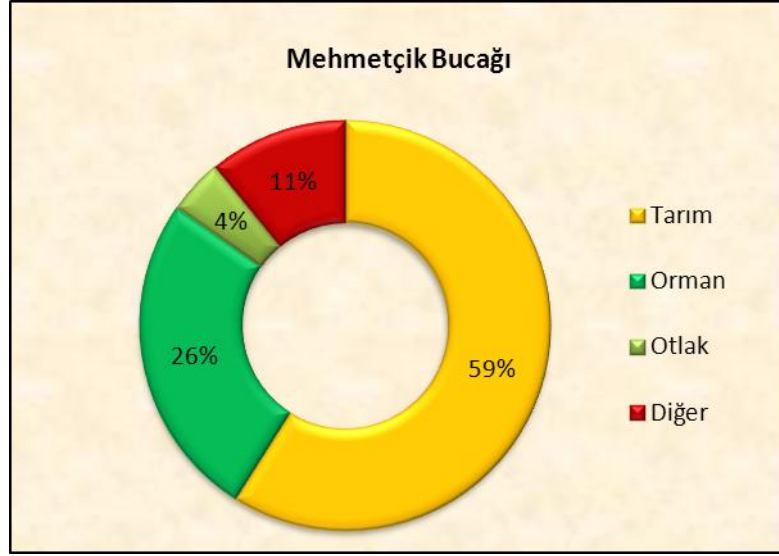
Şekil 7: Yenierenköy Bucak Alanındaki Toprakların Arazi Bölünüşü

Mehmetçik bucağı, tarım alanlarının payının (%59) en fazla olduğu idari ünitelerdir. Orman alanlarında Yenierenköy bucağından ve otlak alanlarında İskele bucağından sonra ikinci sırada yer almaktadır. Orman alanının fazla olduğu yerler Çayırova, Yedikonuk ve Büyükkonuk iken, küçük bir köy yerleşmesi olan Zeybekköy’de orman arazisine rastlanılmamaktadır. Tarım alanlarının payının fazla oluşunda yer şekillerinin etkisi söz konusudur. Mehmetçik bucağındaki yerleşim birimlerinde tarım alanlarının payının en fazla olduğu yerler arasında Zeybekköy (%94), Mehmetçik (%91) ve Sazlıköy (%87) yer almaktadır. Ziyamet ve Sazlıköy’deki oranın yüksek olmasında yüzölçümlerinin çok küçük ve yer şekillerinin sade olması etkili olurken, Mehmetçik kasabasında tarım alanlarının hem oransal hem de sayısal miktarının fazla oluşu dikkat çekmektedir. Bu durum üzerinde Mehmetçik kasabasındaki yer şekillerinin etkisi büyüktür. Mehmetçik’in yerleşim alanı bir plato üzerinde yer almaktadır ve etrafında yoğun bir şekilde tarım yapılmakta özellikle bağcılık alanları, zeytin ve harnup (keçiboynuzu) tarımı dikkat çekmektedir. Mehmetçik’in yönetsel alanı içerisinde yerleşmenin güneybatısında

yaklaşık altı bin dönümlük arazide Mehmetçik göleti bulunmaktadır. Yerleşmenin güney ve güneydoğusu plato yamacıyla çevriliyken, yamacın altında ovalık alan yer almaktadır.

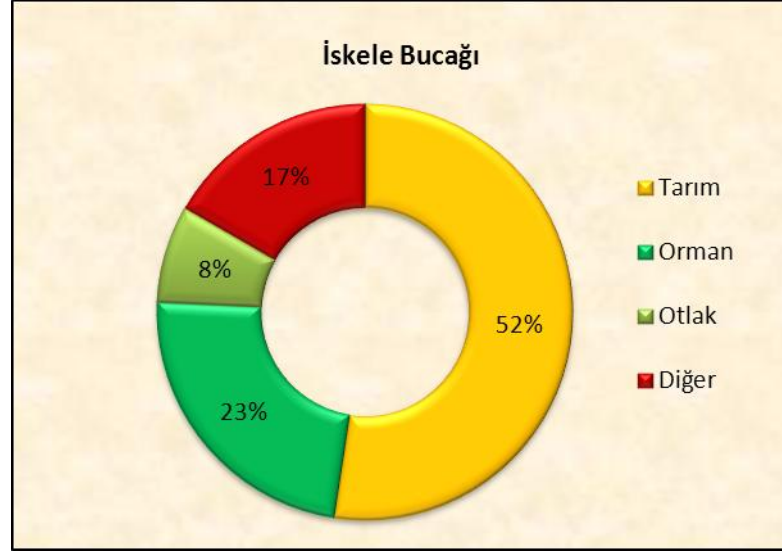
Şekil 8: Mehmetçik Bucak Alanındaki Toprakların Arazi Bölünüşü

Son olarak İskele bucak alanında ise tarım alanlarının payının %52 olduğu görülmektedir. Orman arazisi %23, otlak arazisi ise %8'lik bir yer kaplamaktadır. İskele bucağının yönetsel sınırları içerisindeki yerleşim birimlerinden tarım alanlarının oranının en fazla olduğu yerler; Boğaziçi (%97), Sınırüstü (%92) ve Kurtuluş köyleridir. (%85). Boğaziçi ve Sınırüstü köylerinin idari alanları içerisinde tarım alanlarının payının fazla olmasında tamamen yer şekilleri etkiliyken, Kurtuluş köyünde yüzölçümün küçük oluşu da etkili olmuştur. Tarım arazisi miktarının dağılımına dikkat edildiğinde İskele kasabası göze çarpmaktadır. İskele bucak alanı içerisinde en büyük yer kaplayan İskele kasabasının yönetsel alanı yaklaşık 30 km²'lik tarım arazi ile ilk sırada gelmektedir. Söz konusu tarım alanlarında ise daha çok kuru tarım yapılmaktadır. Orman arazileri daha çok bucak alanının kuzeybatı bölümündeki Kantara Dağları'nda ve yamaçlarındaki yerleşim birimlerinde

görülmektedir. Otlak arazisinin en yaygın bucak alanı olduğu İskele’de, küçükbaş hayvancılık oldukça yaygındır. Hayvancılığın ön plana çıktığı yerleşmeler ile Kantara Dağları’nın eteklerinde yer alan yerleşim birimlerinde otlak arazileri artış göstermektedir.

Şekil 9: İskele Bucak Alanındaki Toprakların Arazi Bölünüşü

Genel olarak değerlendirildiğinde, Karpaz Yarımadası’nın arazi bölünüşü ile ülkenin arazi bölünüşünün paralellik gösterdiği söylenebilir. Çalışma alanı içerisinde coğrafi özelliklere bağlı olarak tarım ve orman arazisi geniş yer kaplamaktadır.

V. KARPAZ YARIMADASI'NDA ARAZİ SINIFLANDIRMALARI

Toprak örtüsünün yapısı ve sahip olduğu nitelikler üzerindeki kullanım biçimini etkilemektedir. Toprağın nitelikleri kabiliyetini belirlemekte ve sahip olduğu özelliklerine göre sınıflara ayrılmaktadır. Buna göre ortaya çıkan arazi tasnifi; toprak bozulmasına neden olmayacak şekilde arazinin en uygun kullanım şeklini belirlemek için kullanım ve koruma verilerini bir araya getirerek temel toprak etütlerine ve iklim koşullarına dayalı yapılan plânlamalara yönelik arazi sınıflamasını ifade etmektedir¹¹⁵. Bölümlere ayırma, tasnif etme anlamlarına gelen sınıflandırma; görünüm, nitelik ve sahip olduğu özellikler bakımından birbirine benzeyen olguların gruplandırılarak bir bütün olarak bir araya getirilmesi olarak da tanımlanmaktadır¹¹⁶. İnsanların ihtiyaçları ve hedefleri doğrultusunda yeryüzünden çeşitli şekillerde yararlanması amacıyla arazinin yararlanma biçimlerine en uygun nitelikte olması kaçınılmazdır. Doğal halde bulunan sahaların veya tarım alanlarının aynı derecede üretim gücüne sahip alanların gruplandırılması diyebileceğimiz arazilerin değer bakımından sınıflandırılmasında esas amaç, arazinin değerine göre en faydalı şekilde yararlanabilmeyi temin etmektir¹¹⁷. Mater ise arazi sınıflandırmasındaki en önemli amaçlardan birinin arazinin tarıma yönelik kullanımını belirlemek olduğunu vurgulamıştır¹¹⁸.

Dünyada arazi sınıflandırma sistemleri ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır.

Dünyada ve Türkiye'de de yaygın olarak kullanılan sınıflandırma sistemlerinden biri

¹¹⁵ 5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu.

¹¹⁶ Barış Taş, (2006), Tosya İlçesinde Araziden Yararlanma ve Planlamaya Yönelik Öneriler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.64.

Okan Türkan, (2012), Beypazarı İlçesinde Arazi Varlığının Tespiti ve Arazi Kullanım Planlamasına Yönelik Öneriler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 130.

¹¹⁷ Selami Gözenç, (1978), Küçük Menderes Havzasında Arazinin Kullanılışı ve Sınıflandırılması, s. 51.

¹¹⁸ Barış Mater, (1982), Urla Yarımadasında Arazinin Sınıflandırılması İle Kullanılışı Arasındaki İlişkiler, s. 95.

Amerikan Kullanım Kabiliyet Sınıfları Sistemidir (USDA). KKTC’de Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı bu sınıflandırma sistemini kullanmaktadır. Bu sisteme göre, arazinin farklılığını meydana getiren fiziki faktörler temel unsur olarak ele alınmıştır. Morfolojik özellikler, kayaçların durumu, toprak yapısı, eğim değerleri, drenaj, su kaynaklarından meydana gelen sentezlere göre sınılama yoluna gidilmiştir. Sonuç olarak arazi, birbirinden farklı özellikleri yönünden sekiz sınıfa ayrılmıştır¹¹⁹.

Sauer, coğrafi konum ve çevre koşullarına göre sınıflandırma yapmış; ekonomik faktörler, işgücü, pazarlama, vergi ve kredi imkânları gibi faktörleri de değerlendirmeye alarak 7 kabiliyet sınıfı belirlemiştir¹²⁰. Bu sınıflama sistemine göre tarıma uygun araziler ilk dört gruptan oluşurken, orman alanları beşinci gruptan, otlak alanları altıncı gruptan, kullanılmayan alanlar ise yedinci gruptan oluşmaktadır. Benett’in yaptığı sınıflama sistemine göre 5 ana sınıf belirlenmiş ve erozyon problemleri ön plana çıkarılmıştır¹²¹. Nitelikli tarım arazileri ilk iki sınıftan oluşurken, dönemlik veya nadaslı tarım arazileri üçüncü sınıfa karşılık gelmekte, otlak alanları dördüncü ve doğal bitki örtüsü ile kaplı alanlar ise beşinci sınıfı meydana getirmektedir. Diğer bir sınıflama yönteminde Stamp, arazinin verim yeteneği, fiziki koşullar, sulama olanakları ve elde edilen kâr durumuna göre tarım arazilerini iyi, orta ve düşük kaliteli olmak üzere üç sınıfa ayırmıştır¹²². Gözenç, Türkiye’deki arazileri eğim, iklim, yükselti, drenaj, toprak koşulları yanında tarım

¹¹⁹ Necdet Tunçdilek, (1986), "Araziden Yararlanmada Yeni Bir Yöntem Denemesi için Coğrafi Gerekeç", İstanbul Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enst. Bülteni, Cilt: 2, Sayı: 3, s.2.

¹²⁰ C.O. Sauer, (1942), "Problem of Land Classification", Ann. of American Geographier, Vol: XI, s. 3-16.

¹²¹ H. H. Bennet,. (1939), Soil Conservation, s. 958-995.

¹²² L.D. Stamp, (1950), The Land of Britain: Its Use and Misuse, s. 1-10.

tekniki, arazinin kültür bitkilerini yetiştirme durumundaki verimi, ürün darlık kapasitesi, meracılık, orman durumlarını göz önüne alarak sekiz sınıfa ayırmıştır¹²³.

Türkiye’de, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, USDA’nın kullandığı sınıflandırma sistemini kullanarak arazi kabiliyet sınıflarını sekiz ayrı sınıfa ayırmış, il ve ilçe bazında düzenlediği “Arazi Varlığı” raporlarını bu sınıflandırma sistemine göre hazırlamıştır. KKTC’de de, Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı bu sistemi kullanarak “Tarımsal Yapı ve Üretim Yıllıkları” düzenlemektedir.

KKTC’de ülke arazileri bir takım sınıflandırma sistemlerine göre tasnif edilmiştir. Bunlar arasında; belirtilen USDA sınıflama sistemine göre Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflaması, Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflaması ve Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflaması yer almaktadır. Bu bölümde söz konusu sınıflandırma sistemleri ve Yarımada’daki arazilerin bu sistemlere göre dağılımı ele alınacaktır. Ayrıca arazi sınıflarında yer alan arazi kullanım biçimleri değerlendirilecektir.

Elde Edilen arazi sınıfları çalışma alanı olan İskele ilçe sınırı ve onun idari alanı içerisinde kalan köy idari sınırları ile karşılaştırılarak harita üzerinden hesaplamalar yapılmış, bunun sonucunda alan içerisinde kalan yönetsel alanların belirtilen arazi sınıflarına göre arazi miktarları belirlenmiştir. Daha sonra arazi sınıflarında hangi arazi kullanım biçimlerinin olduğunu tespit etmek amacıyla Corine Arazi Sınıflandırma Sistemi’nden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda arazi sınıflarında yer alan arazilerin yetenek sınıfına uygun olarak değerlendirilip değerlendirilmediğini belirlemek hedeflenmiştir. Ancak Corine Arazi Sınıflandırma Sistemi’nde yer alan temel sınıflarda bir takım değişiklik yapma ihtiyacı doğmuştur.

¹²³ Selami Gözenç, (1978), Küçük Menderes Havzasında Arazinin Kullanılışı ve Sınıflandırılması, s. 60.

Çizelge 14: Corine Sınıflandırma Sisteminde Yer Alan Temel ve Alt Sınıflar

Temel Sınıflar		Alt Sınıflar
1.Yapay Alanlar	1.1. Şehir Yapısı	1.1.1. Sürekli Şehir Yapısı
		1.1.2. Sürekli Olmayan Şehir Yapısı
	1.2. Endüstriyel, Ticari ve Ulaşım Birimleri	1.2.1. Endüstriyel ve Ticari Birimler
		1.2.2. Karayolları, Demiryolları ve İlgili Alanlar
		1.2.3. Limanlar
		1.2.4. Havaalanları
	1.3. Maden Ocağı, Boşaltım ve İnşaat Sahaları	1.3.1. Maden Çıkarım Sahaları
		1.3.2. Boşaltım Sahaları
		1.3.3. İnşaat Sahaları
	1.4. Yapay, Tarımsal Olmayan Alanlar	1.4.1. Yeşil Şehir Alanları
1.4.2. Spor ve Eğlence Alanları		
2.Tarım Alanları	2.1. Ekilebilir Alanlar	2.1.1. Sulanmayan ekilebilir Alanlar
		2.1.2. Sürekli Sulanan Alanlar
		2.1.3. Pirinç Tarlaları
	2.2. Sürekli Ürünler	2.2.1. Üzüm Bağları
		2.2.2. Meyve Ağaçları
		2.2.3. Zeytinlikler
	2.3. Meralar	2.3.1. Meralar
	2.4. Karışık Tarımsal Alanlar	2.4.1. Sürekli Ürünlerle Birlikte Bulunan Senelik Ürünler
		2.4.2. Karışık Tarım Alanları
		2.4.3. Doğal Bitki örtüsüyle Birlikte Bulunan Tarım Alanları
2.4.4. Ormanla Karışık Tarım Alanları		
3.Orman ve Yarı Doğal Alanlar	3.1. Ormanlar	3.1.1. Geniş Yapraklı Ormanlar
		3.1.2. İğne Yapraklı Ormanlar
		3.1.3. Karışık Ormanlar
	3.2. Maki ve/veya Otsu Bitkiler	3.2.1. Doğal Çayırliklar
		3.2.2. Fundalıklar
		3.2.3. Sklerofil Bitki Örtüsü
		3.2.4. Bitki Değişim Alanları
	3.3. Bitki Örtüsü Az ya da Olmayan Alanlar	3.3.1. Sahiller, Kumsallar, Kumluklar
		3.3.2. Çıplak Kayalıklar
		3.3.3. Seyrek Bitki Alanları
3.3.4. Yanmış Alanlar		
3.3.5. Buzul ve Kalıcı Kar		
4.Sulak Alanlar	4.1. İç Sulak Alanlar	4.1.1. Bataklıklar
		4.1.2. Turbalıklar
	4.2. Kıyısız Sulak Alanlar	4.2.1. Tuz Bataklıkları
		4.2.2. Tuzlalar
		4.2.3. Gel-git Olayı ile Oluşan Düzlükler
5.Su Yapıları	5.1. Karasal Sular	5.1.1. Su Yolları
		5.1.2. Su Kütleleri
	5.2. Denizel Sular	5.2.1. Kıyı Lagünleri
		5.2.2. Nehir Ağzları, Deltalar
		5.2.3. Deniz ve Okyanuslar

CORINE Arazi örtüsü sınıflama sistemine göre oluşturulan haritalarda Çizelge 14’de de görüldüğü üzere 5 temel ve 44 alt sınıf bulunmaktadır. Belirtilen

sınıflardan 4. ve 5. temel sınıfta yer alan arazi örtüleri çalışma alanında yer almamaktadır. Sadece 5. sınıfta bulunan deniz alanları görülmektedir ancak arazi sınıflarında hesaba katılmadığından göz ardı edilmiştir. Ayrıca diğer üç temel sınıf içerisinde bazı alt takımlara da Yarımada'da rastlanmamaktadır (şehir yapısı, hava limanı, pirinç tarlaları v.s.). Belirtilen sınıflar arasında Yarımada'da görülen arazi sınıfları yeniden gözden geçirilmiş ve düzenlenmiştir. Daha önce yeniden sınıflama ihtiyacının nedenlerinden kısaca bahsedilmişti¹²⁴. Özellikle yapay alan denildiğinde beşeri faaliyetler sonucu oluşan sahalar anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu grubun içerisine 2. temel sınıf olan tarım alanlarının da girmesi gerekmektedir. Tarımsal faaliyetlerin beşeri olduğu göz önüne alınır ise hem yapay alan hem de tarım alanı diye bir ayrım uygun değildir. Bir diğer temel sınıf olan orman ve yarı doğal alanlar için de benzer bir durum söz konusudur. Buradaki “yarı doğal” kavramı da çelişki yaratmaktadır. Burada anlatılmak istenen net değildir. Doğal mı yoksa insan yapısı mı olduğu kesin değildir. Beşeri faaliyetlere bağlı oluşan bir alan ise o zaman yapay alanlar diye ayrılan ilk sınıfta neden yer almadığı soruları akla gelmektedir. Bu ayrımlarda bunlar gibi çelişki yaratan ifadeler olduğu için yeni bir sınıflandırma yapılmıştır. Haritalarda ayrıntılı olarak hangi arazi kullanım türlerinin yer aldığını görmek amacıyla alt sınıflara yer verilmiştir. Ancak temel sınıflar yeniden gruplandırılmıştır. Yapılan sınıflandırmaya göre yerleşim alanları, tarım alanları, orman ve makilik alanlar ile diğer alanlar olmak üzere 4 ana grup oluşturulmuştur. Yerleşim alanları arasında; yerleşme (sürekli olmayan şehir yapısı), sanayi ile ticaret (endüstriyel ve ticari birimler), turizm (spor ve eğlence sahaları), maden, boşaltım ve inşaat sahaları ele alınmıştır. Söz konusu sahalarda yerleşme, turizm, ticaret, sanayi

¹²⁴ Bknz. Kavramsal Çerçeve bölümü.

gibi faaliyetleri sürdürmek için yapılan ünitelerin birer yerleşim birimi olduğu göz önüne alındığında bu ayırım daha doğru olacaktır. Ayrıca boşaltım sahalarının yerleşim birimlerine yakın olduğu ve inşaat sahalarının da birer yerleşim ünitesi haline geleceği düşünüldüğü zaman bu alanları da yerleşim alanları grubuna dâhil etmek yerinde olacaktır.

İkinci grup olarak tarım alanları bulunmaktadır. Bu sınıf içerisinde fazla bir değişiklik yapılmamıştır. Sulu-kuru tarım alanları, karışık tarım alanları, zeytinlikler, bağ alanları, meyve bahçeleri gibi alanlar bu grup içerisinde değerlendirilmiştir.

Orman ve makililik alanlar arasına ise Yarımada'da yaygın olarak görülen iğne yapraklı ormanlar, makilikler (sklerofil bitki), karışık ormanlar, seyrek bitki alanları, bitki değişim alanları ve doğal çayırliklar alınmıştır.

Son olarak ise sahil, plaj, çıplak kayalık alanlar ise diğer alanlar başlığı altında birleştirilmiştir.

1. Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflaması (AKK)

Arazi kullanım yetenek sınıfları I. sınıftan başlayarak VIII. sınıfa kadar Romen rakamları ile gösterilmektedir. Çizelge 15'te de belirtildiği gibi, birinci sınıftan başlayarak sınıf yükseldikçe sınırlayıcı faktörlerin çeşidi, şiddet derecesi ve kullanma tehlikeleri artar. I., II., III. ve IV. sınıflara giren araziler iyi bir toprak yönetimi ve bazı toprak koruma önlemleri alınmak koşuluyla işlenerek tarım kültürüne elverişli hale getirilebilmektedir. V., VI. ve VII. sınıf araziler ise toprağın işlenerek tarım kültürüne uygun bulunmayıp ancak çayır, mera ve ağaç yetiştiriciliği

için yeteneklidir. Bununla birlikte V. ve VI. sınıflarda bazı özel meyve türleri ve sebzeler yetişebilir. VIII. sınıf arazilerden ise hiçbir bitkisel ürün alınmaz¹²⁵.

Çizelge 15: Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarındaki Arazilerin Özellikleri

Kabiliyet Sınıfı	Özellikleri
I. Sınıf Araziler	Seçkin tarım arazileridir. Buldukları bölgenin hemen hemen tüm kültür bitkilerinin yetiştiriciliğine elverişli bulunmakla birlikte diğer kullanım şekillerine de uygun arazilerdir. Bu araziler hiçbir sınırlayıcı faktör içermemektedir.
II. Sınıf Araziler	Oldukça iyi tarım arazileridir. Hafif derecede eğim, su ve rüzgâr erozyonu tehlikesi, hafif şiddette tuzluluk gibi bir takım sınırlayıcı faktörler içerirler. Ancak gereken önlemlerin alınması ve bakımların yapılması ile bu arazilerden alınan verim artmaktadır.
III. Sınıf Araziler	Sorunlu tarım arazileri olarak nitelendirilmektedirler. Eğim, erozyon derecesi, tuzluluk oranı II. sınıf arazilere göre artarken, toprak derinliği, su tutma kapasitesi düşmektedir.
IV. Sınıf Araziler	Tarımda kullanımı sınırlı olan arazilerdir. Dik eğim, şiddetli su ve rüzgâr erozyonu, sık toprak derinliği, düşük su tutma kapasitesi, çok sık taşkınlar, tuzluluk ve alkalilik sorunları içeren arazilerdir. Tarım yapılabilmesi için çok dikkatli tedbirler alınması gerekmektedir. Genellikle birkaç bitki türü için uygundur.
V. Sınıf Araziler	İçerdikleri sınırlayıcı unsurlardan dolayı tarıma elverişli olmayan topraklardır.
VI. Sınıf Araziler	Çok dik eğim, şiddetli erozyon tehlikesi, tuzluluk, alkalilik, çok düşük su tutma kapasitesi gibi nedenlerden dolayı tarıma elverişli değildirler. Genellikle bu araziler orman ve otlak (çayır, mera) alanı olarak kullanılmaktadır.
VII. Sınıf Araziler	Sözü edilen sınırlayıcı unsurların sayısının ve şiddetinin giderek arttığı bu araziler genellikle orman alanlarına karşılık gelmektedir.
VIII. Sınıf Araziler	Sınırlayıcı unsurların en fazla olduğu arazilerdir. Çıplak kayalık alanlar, Kumullar, sahiller maden ocakları bu gruba girmektedir.

Kaynak: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi (2000)

¹²⁵ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi (2000), Cilt I, s. 288, 289.

Çizelge 16: Karpaz Yarımadası'nda Arazi Kullanım Kabiliyet (AKK) Sınıflarının Dağılımı

Kabiliyet Sınıfı	Oranı (%)	Kapladığı Alan (Dekar)
VI. Sınıf	36	300802
II. Sınıf	19	158936
III. Sınıf	19	153644
IV. Sınıf	12	98403
VII. Sınıf	5	45152
Diğer Alanlar	5	36918
Etüd Dışı	3	22968
I. Sınıf	1	9147
V. Sınıf	0	93
TOPLAM	100	826063

Karpaz Yarımadası'ndaki yaklaşık 826,063 dekarlık arazideki en büyük payı %36 ile VI. sınıf araziler kaplamaktadır. Alan içerisinde VIII. sınıf arazilere rastlanmamaktadır, ayrıca V. sınıf araziler yok denecek kadar azdır (Çizelge 16). V. sınıf araziler genellikle işleyerek tarım kültürü yapmaya elverişli olmayan topraklardır. Çünkü içerdikleri sınırlayıcı faktörler normal sürüm ile kültür bitkilerinin yetiştirilmesini önemli derecede engellemiş bulunmaktadır. Bu sınıfa giren topraklar düz ve toprak derinliği yeterli olan ancak taşlılık, kayalık, drenaj, taşkın gibi nedenlerle mevcut durumda işlenerek tarım yapılamayan arazilerdir¹²⁶. Bu araziler ülke içerisinde sadece 1,425 dekarlık bir alan kaplamakta ve bu rakam ile ülke arazisinin sadece % 0,04'üne karşılık gelmektedir. Çalışma alanında ise sadece Kurtuluş köyünde rastlanılmaktadır (93 dekar, %0,01). Diğer alanlar olarak verilen arazilerin içerisinde atıkların döküldüğü alanlar, kuru dere yatakları, hareketli kıyı

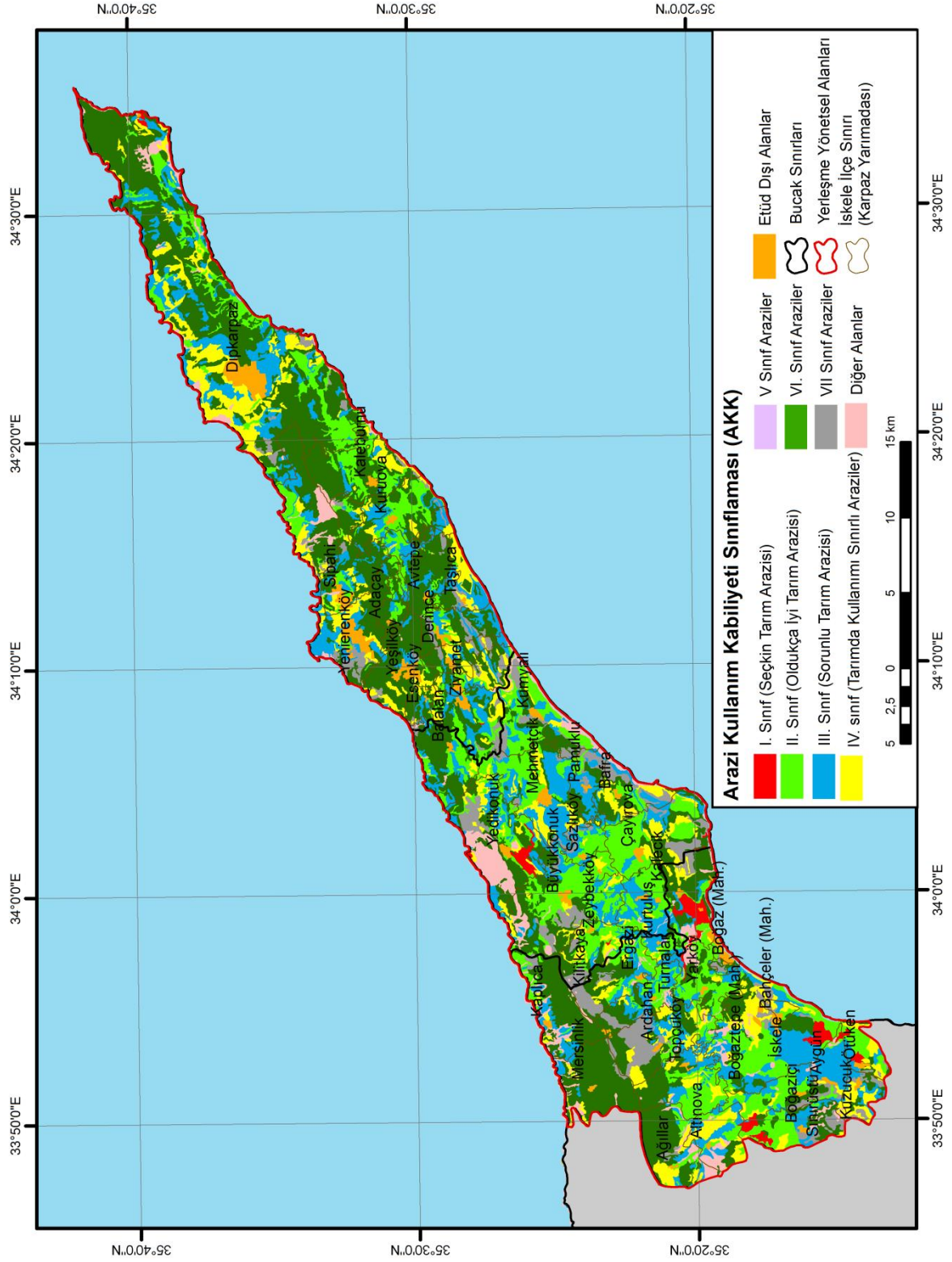
¹²⁶ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi (2000), Cilt I., s. 293.

kumulları, taş ocağı, kristalize kireçtaşı ve kumtaşı kayalık araziler, kumtaşı arakatmanlı marno kalker ve kıyı yarması araziler, toprağı alınmış araziler yer almaktadır. VIII. sınıf arazilerden bitkisel ürün almak mümkün değildir. Sadece eğlence yeri, av hayvanı sahası ve su temini için uygundur. Bu şekilde toprak veya arazi şekillerinden içerdiği çok şiddetli sınırlayıcı faktörlerden dolayı kültür bitkileri, çayır, mera ve orman yetiştirmek suretiyle gelir sağlamak olanaksızdır. Çok yarılmış dağlık araziler, yüzeydeki kayalar, kumlu sahiller, kumullar, nehir yığıntıları, maden ocakları, taş ve kum ocakları ile diğer çıplak araziler bu sınıfı oluşturmaktadır¹²⁷. Bu arazilere gerek çalışma alanında gerekse ülkenin diğer kesimlerinde rastlanmamaktadır. Ancak, aslında diğer araziler adı altında verilen çeşitli arazi tipleri içerisinde yer alan alanlardan doğal toprağı olmayanlar VIII. sınıf arazileri oluşturmaktadır.

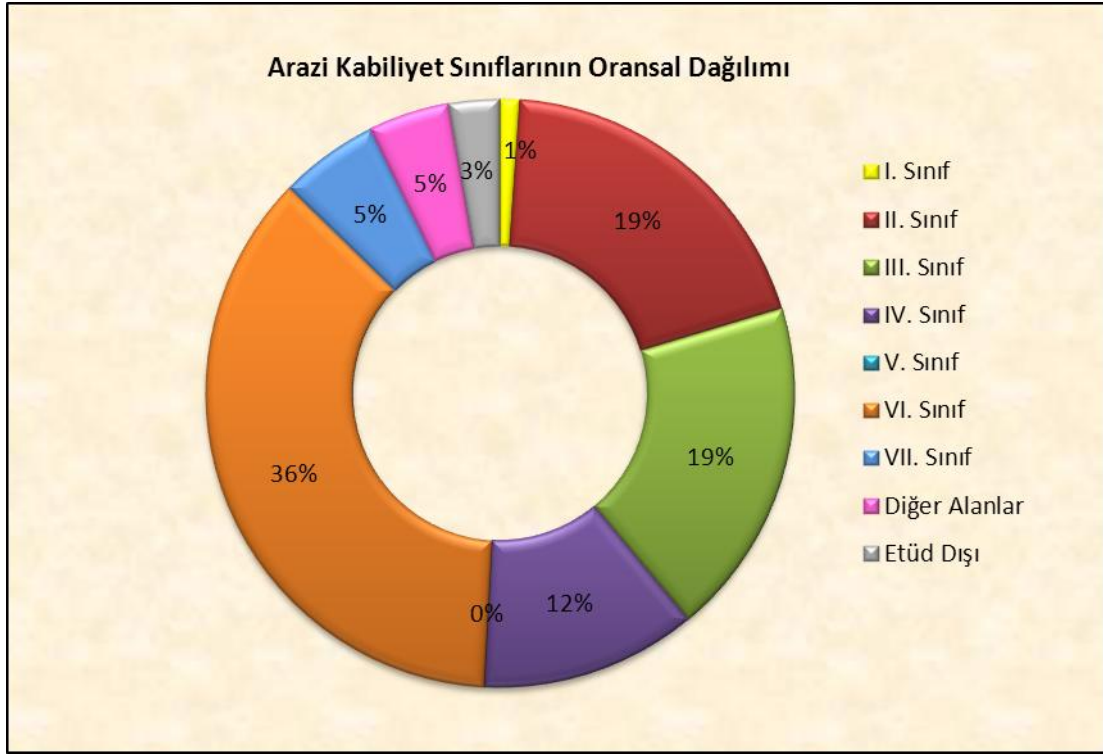
I. sınıf arazilerin çalışma sahası içerisinde çok az (%1) bir yer kapladığı görülürken, II. ve III. sınıf arazilerin kapladığı oranının fazla olduğu dikkat çekmektedir.

¹²⁷ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi (2000), Cilt I., s. 294.

Harita 16: Karpaz Yarımadasında Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının İdari Birimlere Göre Dağılımı

Şekil 10: Karpaz Yarımadasında Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının Oransal Dağılımı

Çizelge 17: Karpaz Yarımadasında Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının İdari Alanlara Göre Dağılımı (Dekar)

İdari Alan	1.Sınıf Arazi	2.Sınıf Arazi	3.Sınıf Arazi	4.Sınıf Arazi	6.Sınıf Arazi	7.Sınıf Arazi	Etüd Dışı	Diğer Araziler	Toplam
İskele Bucağı									
İskele Kasabası	1604	11440	11861	6012	7117	1793	1051	1535	42413
Bahçeler Mah.	0	306	348	769	141	258	182	0	2004
Boğaz Mah.	0	277	5	0	69	53	712	0	1116
Boğaztepe Mah	0	106	321	0	397	380	107	0	1311
Ağıllar Köyü	0	1621	1596	2712	10232	0	126	2002	18289
Altınova Köyü	76	1805	3250	3993	1090	0	134	1757	12105
Ardahan Köyü	0	2405	3341	3908	11941	0	208	452	22255
Aygün Köyü	173	742	5161	682	439	863	235	466	8761
Boğaziçi Köyü	1125	4541	2498	857	3247	1896	264	863	15291
Ergazi Köyü	0	3356	2609	1682	4432	2559	187	502	15327
Kalecik Köyü	2590	1875	1189	1065	6605	1028	615	1048	16015
Kaplıca Köyü	0	2086	2840	560	11819	594	325	2467	20691
Kurtuluş* Köyü	0	1044	1407	293	172	0	77	26	3112*
Kuzucuk Köyü	0	0	1799	2637	1149	1280	258	21	7144
Mersinlik Köyü	0	0	780	859	16270	548	157	1188	19802
Ötüken Köyü	571	2695	1049	1870	834	337	309	0	7665
Sınırstü Köyü	154	5285	2669	923	1759	626	203	123	11742
Topçuköy Köyü	0	6597	3515	2550	5120	59	259	148	18248
Turnalar Köyü	0	2668	3940	275	3181	962	233	473	11732
Yarköy	463	6400	2147	525	3297	76	175	1173	14256
Bucak Toplamı	6756	55249	52325	32172	89311	13312	5817	14244	266167

Mehmetçik Bucağı									
Büyükkonuk Kasabası	7	11593	5152	1784	10175	3552	569	2071	34903
Mehmetçik Kasabası	0	7000	10379	4146	3837	1043	910	0	27315
Bafra Köyü	0	1626	1906	2693	2992	2116	233	438	12004
Balalan Köyü	0	3475	2793	508	8016	127	212	202	15333
Çayırova Köyü	132	10095	2439	3497	5387	2629	482	74	24735
Kilitkaya Köyü	57	4252	1084	1964	3086	1629	159	219	12450
Kumyalı Köyü	0	7925	2742	1090	4183	2986	441	1747	21114
Pamuklu Köyü	0	474	3592	60	1947	1570	183	155	7981
Sazlıköy	0	2731	1869	203	231	716	181	0	5931
Yedikonuk K.	1814	4078	5409	3302	7699	2698	491	6763	32254
Zeybekköy	0	1924	125	432	0	0	66	0	2547
Bucak Toplamı	2010	55173	37490	19679	47553	19066	3927	11669	196567
Yenierenköy Bucağı									
Dipkarpaz Kasabası	319	17375	25592	22530	69845	2268	4600	6207	148736
Yenierenköy Kasabası	0	3841	7800	5291	19092	2870	2489	3487	44870
Adaçay Köyü	0	990	538	53	3396	0	102	0	5079
Avtepe Köyü	0	755	2157	319	8594	410	218	0	12453
Boltaşlı Köyü	0	191	1163	1572	3113	1035	450	16	7540
Derince Köyü	0	1086	2732	648	5224	1509	522	0	11721
Esenköy	0	111	557	636	2342	113	72	9	3840
Gelincik Köyü	0	787	1720	2192	2848	902	357	61	8867
Kaleburnu K.	0	5679	966	2314	11751	274	388	432	21804
Kuruova Köyü	0	5084	2548	1447	6980	203	301	0	16563
Sipahi Köyü	0	1623	2846	2001	9218	515	1202	264	17669
Taşlıca Köyü	0	308	2106	2595	2013	701	106	0	7829
Yeşilköy	0	1883	3802	2561	13644	875	1432	198	24395
Ziyamet Köyü	30	2877	4203	1874	5042	1099	625	51	15801
Bucak Toplamı	349	42590	58730	46033	163102	12774	12864	10725	347167
GENEL TOPLAM	9147	158936	153644	98403	300802	45152	22968	36918	826063

*5. sınıf arazi sadece Kurtuluş köyünde yer aldığı için çizelgede verilmemiştir. Ancak Kurtuluş köyündeki 93 dekar 5. sınıf arazi miktarı köyün toplam alanına eklenmiştir.

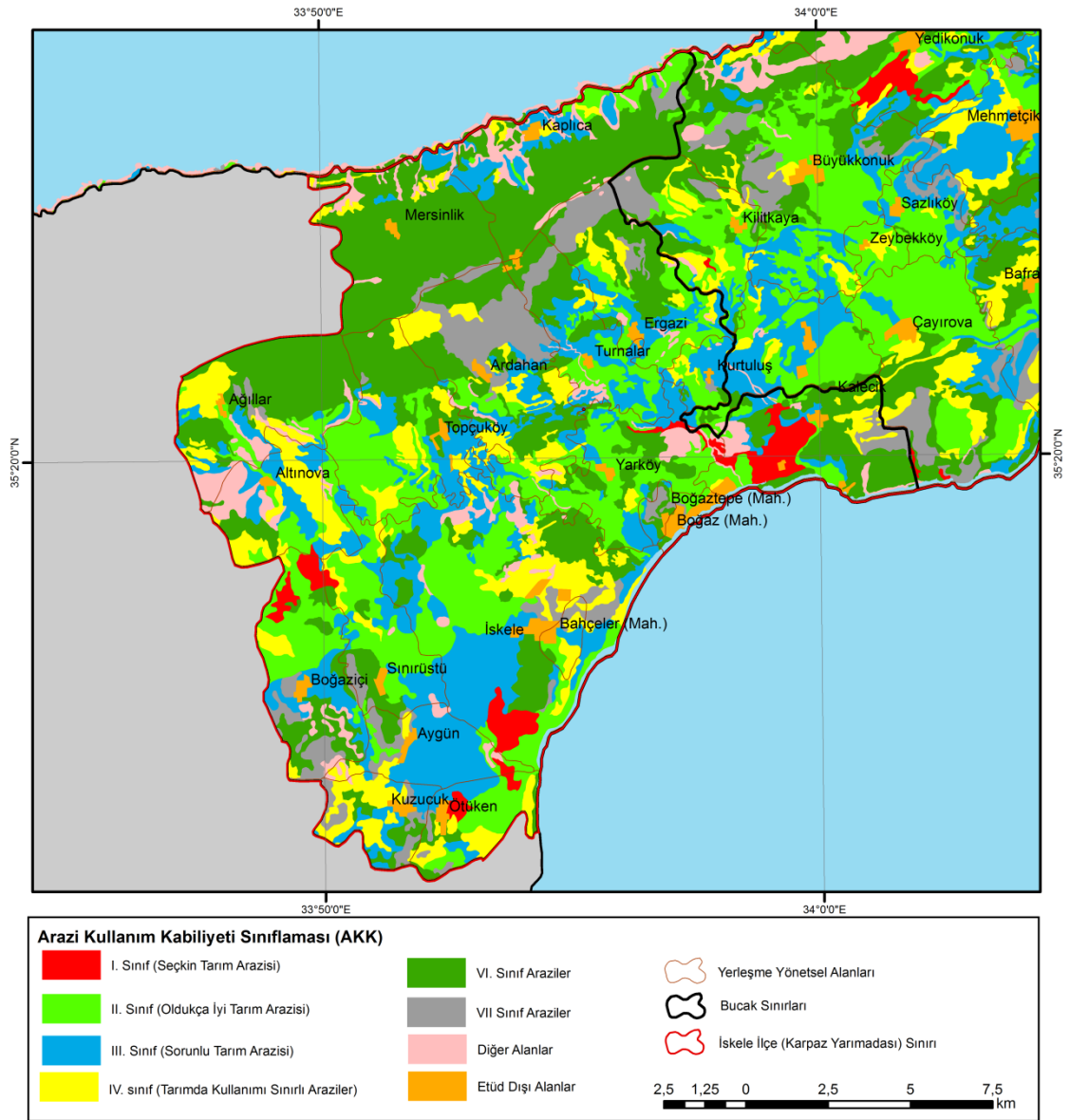
Arazi kullanım kabiliyet sınıflarının bucak alanlarına göre dağılımında bir takım farklılıklar göze çarpmaktadır. Yenierenköy ile İskele bucaklarında ilk sırada VI. Sınıf araziler yer alırken, Mehmetçik bucağında II. sınıf arazilerin en fazla yer kapladığı görülmektedir.

İskele Bucağı:

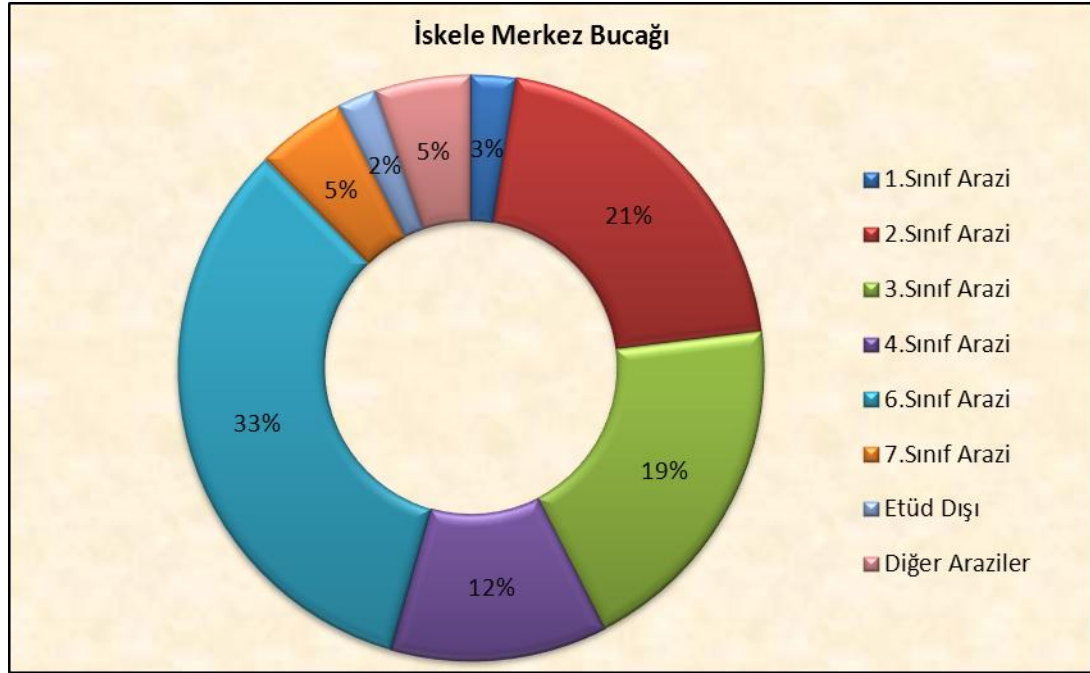
İskele merkez bucağındaki 89,311 dekarlık alan ile VI. sınıf araziler % 33 oranında paya sahiptir. Ayrıca % 21 ile II. sınıf ve % 19 ile III. sınıf arazilerin de

yaygın olduğu görülmüştür. Kantara Dağları'nın devamının İskele bucağı içerisinde yer alması VI. sınıf arazilerin artmasında etkili olmuştur. Ayrıca Kantara Dağları'nın güneyinde yer alan dolgu alanlarındaki ovalar da tarım faaliyetlerinin yapıldığı II. ve III. sınıf arazilerin yaygın olmasına neden olmuştur.

Harita 17: Arazi Kullanım Kabiliyeti Sınıflarının İskele Merkez Bucagındaki İdari Birimlere Göre Dağılımı

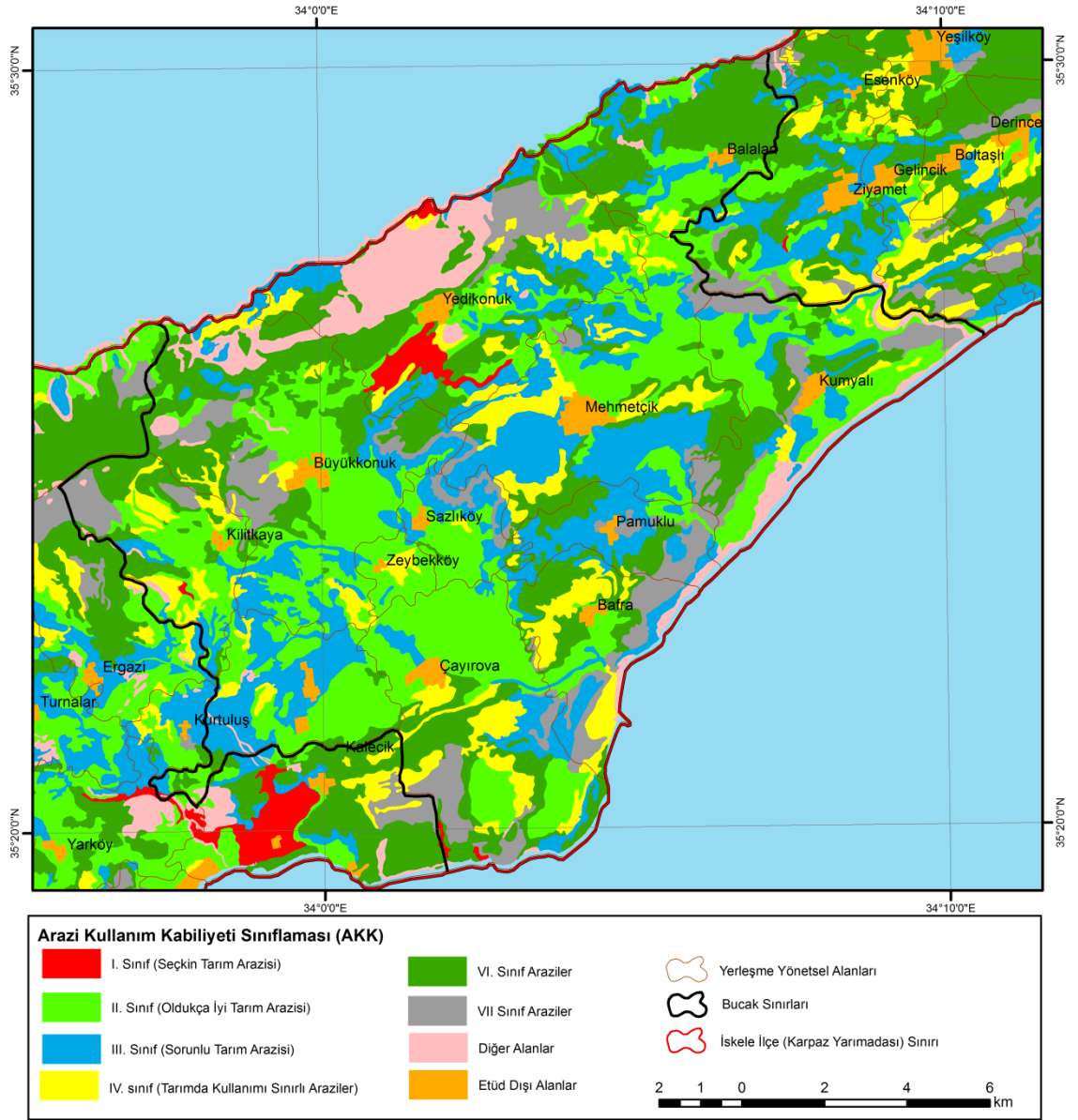
Şekil 11: İskele Bucağındaki Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının Dağılımı

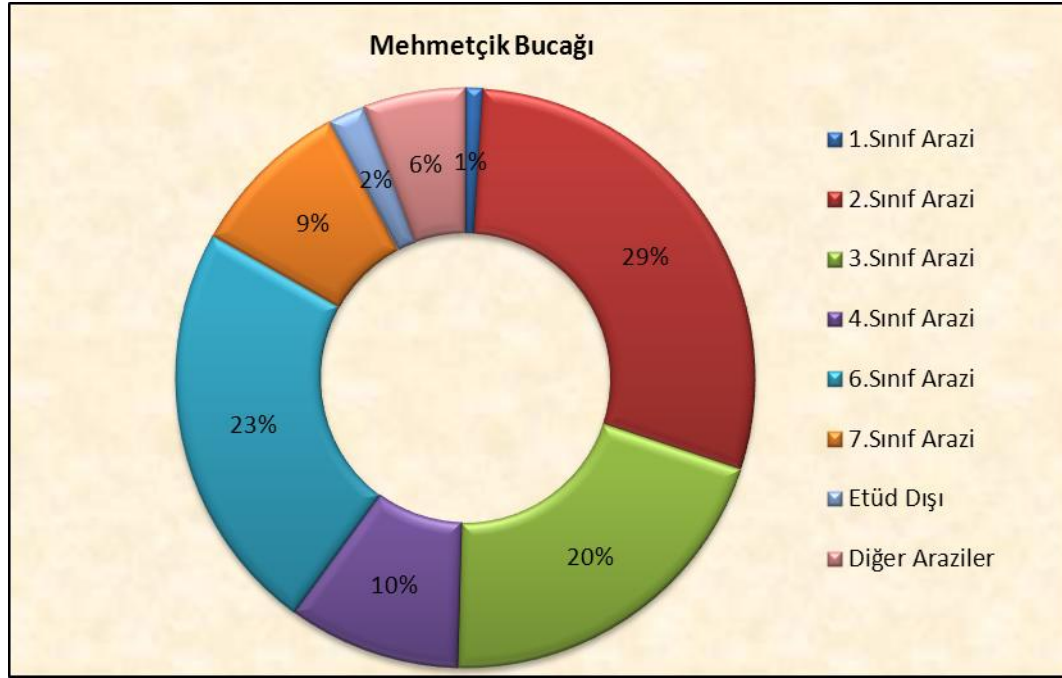
Mehmetçik Bucağı:

Mehmetçik bucağında arazi kabiliyet sınıflarının dağılımı, İskele bucağından biraz farklılık göstermektedir. Bucak alanında en yaygın arazi sınıfı olarak II. sınıf araziler (%29) görülmektedir. VI. sınıf araziler % 23 ve III. sınıf araziler ise bucak alanında % 20 oranında yer kaplamaktadır. Mehmetçik bucağının önemli bir kısmının platoluk sahalar ve kıyı ovalarından meydana gelmesi tarım faaliyetlerine uygun olan II ve III. sınıf arazilerin yaygın olmasını sağlamıştır. Öte yandan özellikle plato sahasının üzerinde yer yer yükselen tepelik alanlarda ve eğimin arttığı sahalarda ise VI. sınıf arazilere geçilmektedir.

Harita 18: Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının Mehmetçik Bucağındaki İdari Birimlere Göre Dağılımı

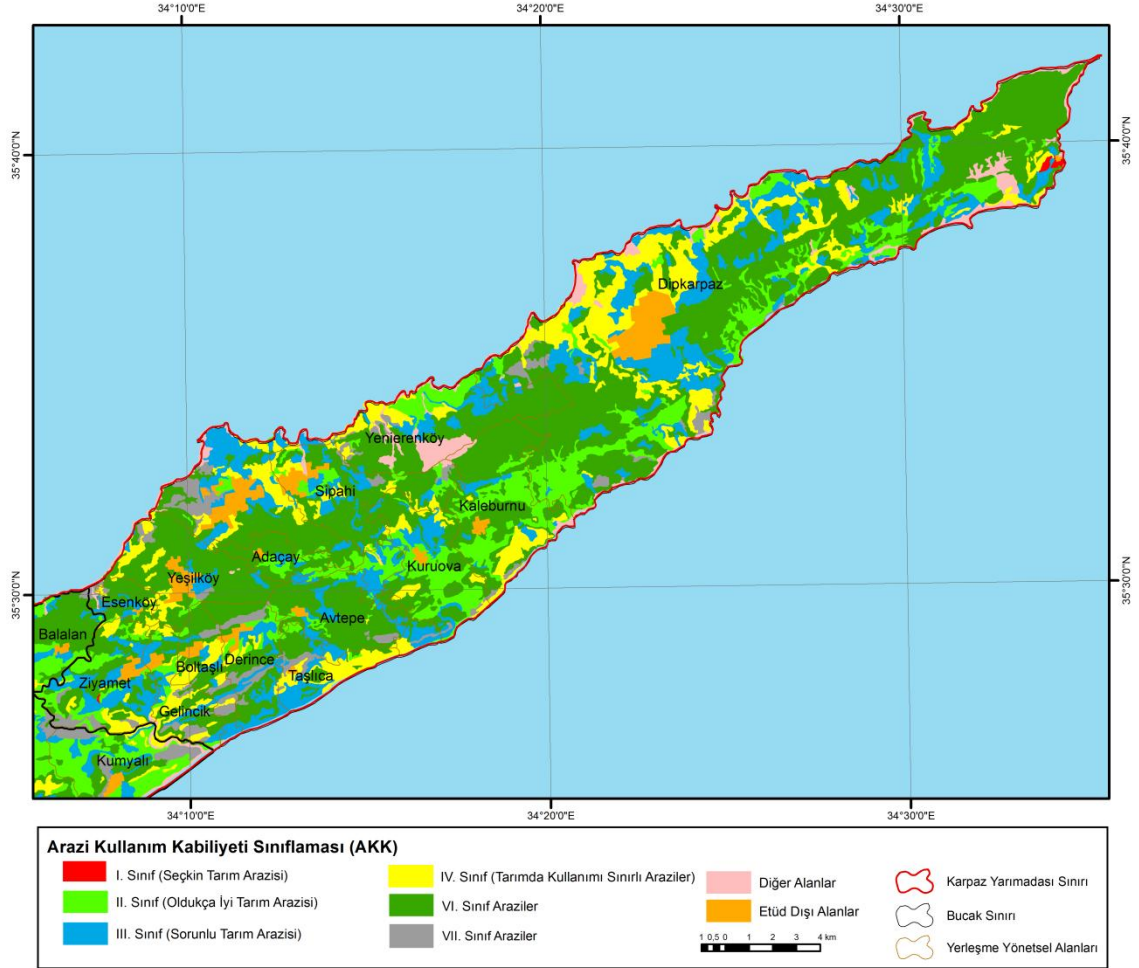
Şekil 12: Mehmetçik Bucağındaki Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının Dağılımı

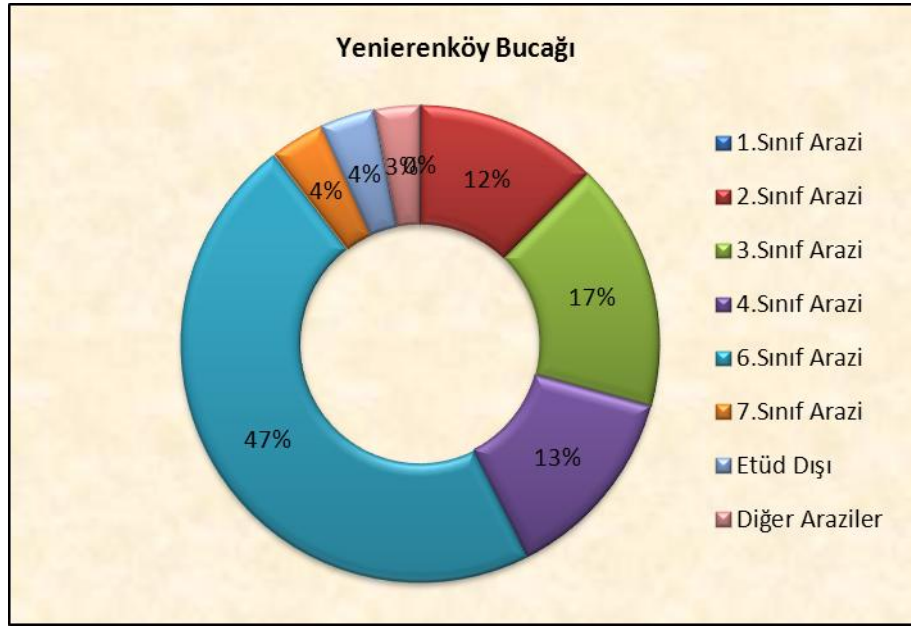
Yenierenköy Bucağı:

Yarımada'nın en doğusunda yer alan Yenierenköy bucağında VI. sınıf araziler yaygındır. VI. sınıf araziler yaklaşık 163,102 dekar alan ile bucak alanının neredeyse yarısını kaplamaktadır. Bu arazileri sırasıyla III., IV. ve II. sınıf araziler izlemektedir. Yenierenköy bucağında daha çok tarımsal faaliyetlerin yapıldığı I-IV. sınıfların diğer bucaklara göre daha az yer tuttuğu görülmüştür. Bu durum üzerinde bucak alanındaki düz ve ovalık alanların daha az yer kaplaması etkilidir. Ayrıca eğimin ve engebeli sahaların artmasıyla birlikte alan içerisinde pek çok yerde VI. sınıf araziler üzerinde görülen maki ormanları oluşmuştur ki Yarımada'nın en doğusunda bulunan milli park alanı da Yenierenköy bucağının yönetsel alanında yer almaktadır.

Harita 19: Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının Yenierenköy Bucagındaki İdari Birimlere Göre Dağılımı

Şekil 13: Yenierenköy Bucağında Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının Oransal Dağılımı

I. Sınıf Araziler: Yarımada'nın doğal koşulları göz önüne alındığında tüm kültür bitkilerinin yetiştiriciliğine elverişli olan arazilerdir. Bu araziler düz veya düze yakın, erozyon tehlikesi çok az (su ve rüzgâr), iyi drene olmuş kolayca işlenebilen topraklardan oluşmaktadırlar. Su tutma kapasiteleri iyi olup, bitki besinlerini iyi şekilde sağlamalarının yanı sıra uygulanan gübreleme ile verimlilikleri daha da yükselmektedir.

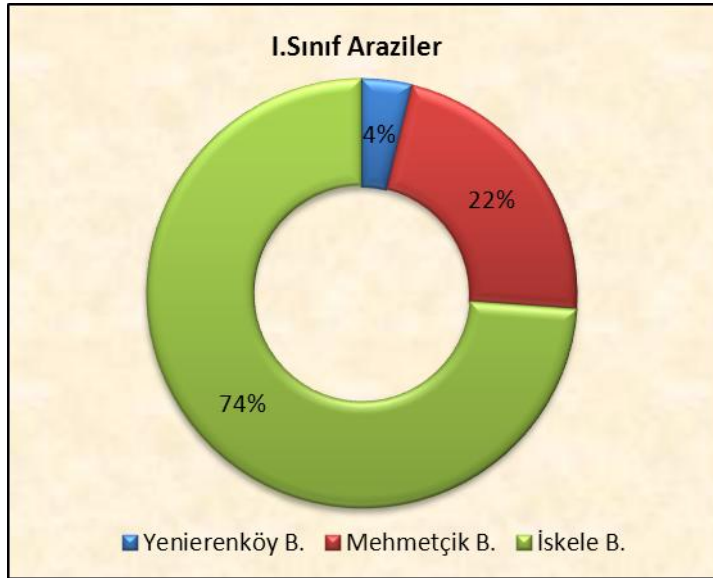
Yarımada'da 9,147 dekarlık alan kaplayan 1. sınıf araziler, toplam arazinin %1'ine karşılık gelmektedir. Söz konusu araziler daha çok yaşlı alüvyal depozitler, yandere alüvyalleri, kolüvyaller, miosen yaşlı jipsler üzerinde oluşan topraklar ve pliyosen-pleistosen yaşlı depozitler üzerinde özellikle marn üzerini örten konglomera üzerinde oluşan toprakların yoğunlaştığı alanlarda görülmektedir¹²⁸. I. sınıf araziler

¹²⁸ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi (2000).

daha çok Yarımada'nın güneyinde eğimin çok az olduğu düz veya düze yakın arazilerde yer almaktadır.

Çalışma alanındaki I. sınıf arazilerin bucak alanlarına göre dağılımında 6,756 dekarlık alan ile İskele merkez bucağı ilk sırada yer alırken, onu sırasıyla 2,042 ve 349 dekarlık alan ile Mehmetçik ve Yenierenköy takip etmektedir. Bu rakamlar ile İskele bucağı %74 gibi bir paya sahiptir. I. sınıf arazilerin kırsal ve belediye yönetsel alanlarına göre dağılımı incelendiğinde en fazla I. sınıf araziye sahip idari birimin 2,590 dekarlık alan ile Kalecik köyü olduğu görülmektedir. Kalecik'in ardından Yedikonuk, İskele, Boğaziçi gibi yerleşmelerin yönetsel alanlarında da I. sınıf arazilerin fazla olduğu görülmektedir.

Şekil 14: Karpaz Yarımadası'ndaki I. Sınıf Arazilerin Bucaklara Göre Oransal Dağılımı

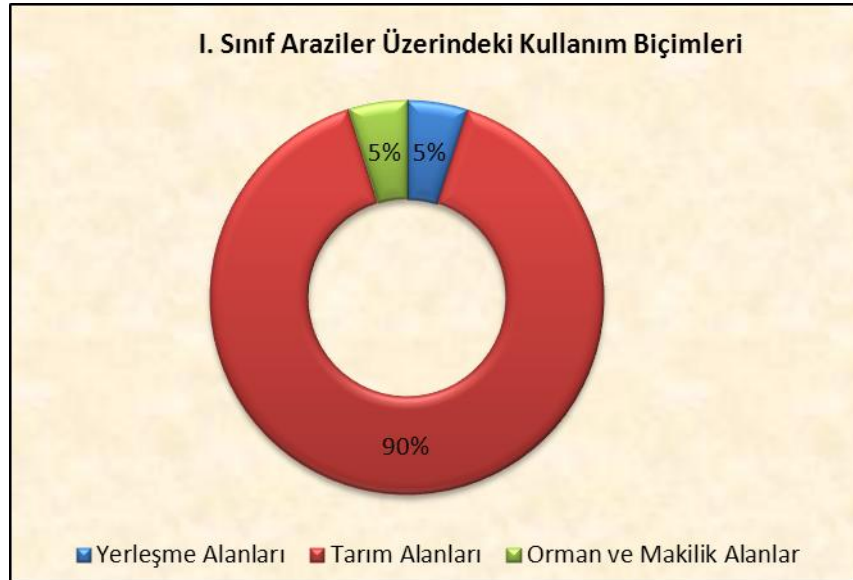

I. sınıf arazilerin idari birimler içerisindeki dağılımına oransal olarak bakıldığında zaman ise ilk sırada %16 ile Kalecik köyü gelirken, onu % 8 ile Ötüken izlemektedir. Ötüken köyü, yüzölçümünün küçük olmasına bağlı olarak Yedikonuk,

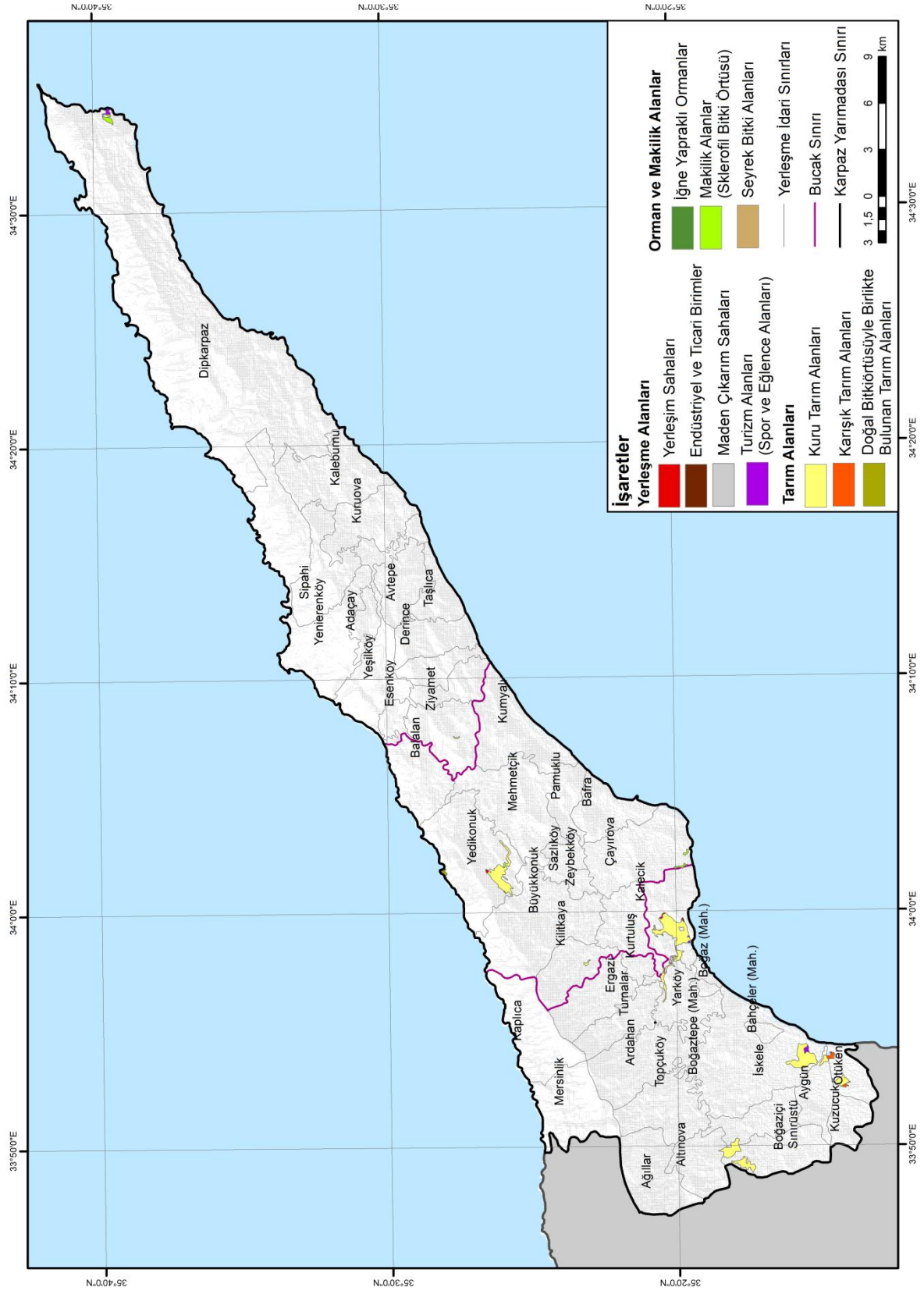
İskele Kasabası, Boğaziçi gibi I. sınıf arazi miktarının daha fazla olduğu yerleşmeleri geride bırakmıştır.

Arazi kullanım kabiliyet sınıflarındaki araziler Corine arazi kullanım biçimi sınıflarına göre ilişkilendirilmiştir. Arazi kullanım biçimi yönünden I. sınıf arazilerin % 90'ında tarım yapıldığı görülmektedir. Bu araziler üzerinde yapılan tarım faaliyetlerinin yaklaşık % 96'sında (7,929 dekar) kuru tarım faaliyetleri yapılmaktadır. Bu arazilerden daha çok kuru tarım yönünden faydalanılmasında kuşkusuz ülkede olduğu gibi Yarımada içerisinde de su probleminin fazla olması etkilidir. Geri kalan % 4'lük payın % 2'sinde kuru-sulu tarım ile diğer % 2'sinde doğal bitki örtüsüyle birlikte bulunan tarım alanları yer almaktadır. Karışık tarım alanları genelde yerleşme merkezlerine yakın yerlerde yapılmaktadır.

Şekil 15: Karpaz Yarımadası'nın I. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Oransal Dağılımı

Harita 20: Karpaz Yarımadası'ndaki AKK I. Sınıf Topraklar Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri

Yarımada içerisindeki I. sınıf araziler üzerinde yer alan yerleşme alanları içerisinde yerleşim sahaları, endüstriyel ve ticari birimler¹²⁹, maden çıkarım sahaları ile turizm alanları yer almaktadır. Bu kullanım biçimleri arasında en büyük payı % 62 ile spor ve eğlence alanları olarak nitelendirilen turizm alanları almaktadır. Yerleşim alanları % 18, maden çıkarım sahaları % 14 ve endüstriyel ve ticari birimler % 6 oranında paya sahiptir.

Orman ve makilik alanları olarak nitelendirilen araziler içerisinde I. sınıf araziler üzerinde iğne yapraklı ormanlar, makilik alanlar ve seyrek bitki alanları görülmektedir. Bu alanlar arasında ilk sırada yarımadada yaygın olan makilik araziler % 92'lik paya sahiptir. Seyrek bitki alanları % 7 ve iğne yapraklı ormanlar % 1 oranındadır.

II. Sınıf Araziler: Bu sınıfta yer alan topraklar kültüre alındığında erozyona karşı koruma önlemleri ve su-hava ilişkilerinin geliştirilmesini de içine alan dikkatli bir yönetimi gerektirirler. Ancak, alınacak önlemlerin uygulanması kolaydır. İçerdikleri sınırlayıcı faktörler nedeniyle ekilen kültür bitkisi çeşidi I. sınıfa göre daha azdır¹³⁰. Çalışma alanındaki toprakların II. sınıfa girmesine neden olan sınırlayıcı faktörler şunlardır: hafif derecede eğim, hafif eğimle birlikte, az taşlı veya toprak derinliğinin 90-120 cm arasında olan arazilerin yer alması ve az tuzlu veya jipsli olan arazilerin bulunmasıdır.

Karpaz Yarımadası içerisinde 158,936 dekarlık bir alan kaplayan bu araziler, alan içerisinde diğer arazi sınıfları arasında yaklaşık %19'luk bir paya sahiptirler. I. sınıf araziler gibi eğimin daha az olduğu Yarımada'nın güneyinde ve güney

¹²⁹ Endüstriyel ve Ticari Birimler: Endüstriyel ve ticari kuruluşlara ait yapıların oluşturduğu alanları içermektedir.

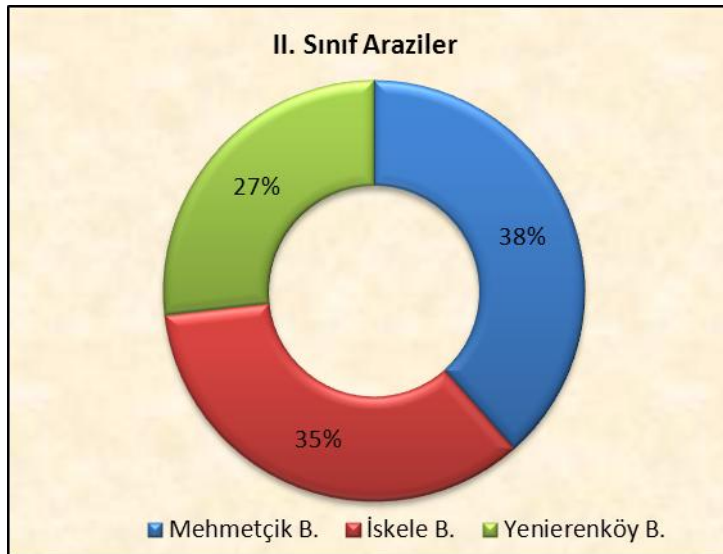
¹³⁰ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi (2000), Cilt I, s. 291.

yamaçlarda yoğunlaşmaktadırlar. Kuzey kesimde yer alan II. sınıf arazilerin ise daha çok kıyı ovalarına karşılık geldiği görülmektedir (Harita 5, Harita 21).

Çalışma alanı içerisindeki II. sınıf araziler, I. sınıf araziler gibi, daha çok yaşlı alüviyal depozitler, yandere alüviyalleri, kolüviyaller, miosen yaşlı jipsler üzerinde oluşan topraklar ve pliyosen-pleistosen yaşlı depozitler üzerinde özellikle marn üzerini örten konglomera üzerinde oluşan toprakların yoğunlaştığı alanlarda; ayrıca genç alüviyal depozitler, kumtaşı ara tabakalı kireçli killer üzerinde oluşan topraklar, marn ve kumlu marn üzerinde oluşan topraklar, stabil kıyı kumulları üzerinde oluşan toprakların olduğu yerlerde görülmektedir.

II. sınıf araziler bucak alanlarına göre genel olarak dengeli bir dağılım göstermekle birlikte, özellikle Mehmetçik ve İskele merkez bucağında daha yaygın oldukları görülmektedir. Mehmetçik bucağı yaklaşık 61,097 dekar araziye sahipken, İskele’de 55,249, Yenierenköy’de ise 42,590 dekar II. sınıf arazi bulunmaktadır (Harita 21, Şekil 16).

Şekil 16: Karpaz Yarımadası’ndaki II. Sınıf Arazilerin Bucaklara Göre Oransal Dağılımı

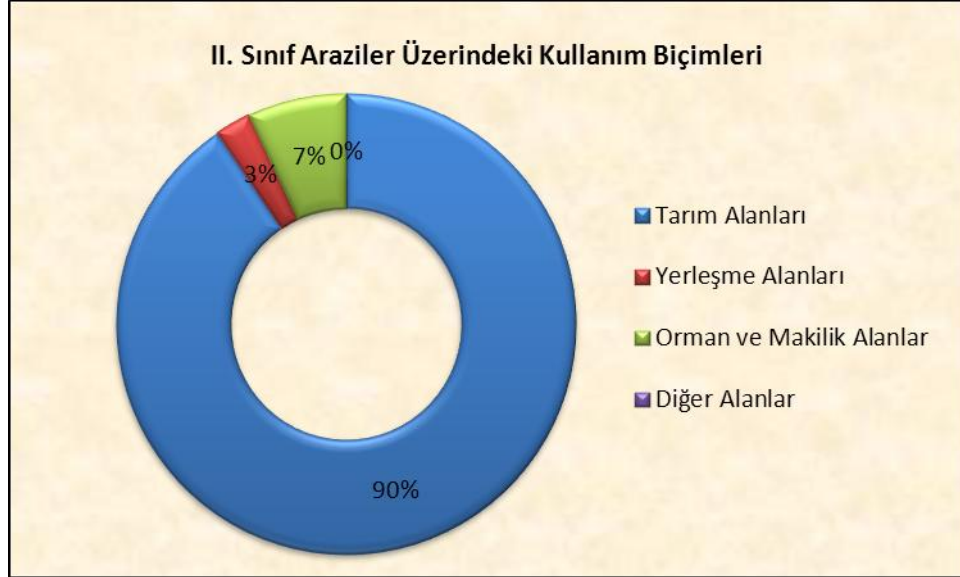
II. sınıf arazilerin kırsal ve belediye yönetsel alanlarına göre dağılımı incelendiğinde ilk sırada 17,375 dekarlık alan ile Dipkarpaz kasabası gelmektedir. Onu sırasıyla Büyükkonuk, İskele, Çayırova, Kumyalı, Mehmetçik takip etmektedir. Ancak alan içerisindeki idari ünitelerin kendi alanları içerisinde II. sınıf arazilerin kapladığı alana oransal olarak bakıldığı zaman sıralamanın değiştiği görülmektedir. İlk sırada % 75 gibi büyük oranla Zeybekköy gelmektedir. Daha sonra % 46'lık pay ile Sazlıköy, % 45 ile Sınırüstü, Tuzluca ve Yarköy gelmektedir. Arazi miktarı olarak ilk sırada yer alan Dipkarpaz'da ise II. sınıf araziler toplam alanının sadece % 12'sini kaplamaktadır (Çizelge 17, Harita 21).

I. sınıf arazilerde olduğu gibi II. sınıf arazilerin de neredeyse tamamına yakınında (% 90) tarımsal faaliyetler yapılmaktadır. Orman ve makilik alanlar II. sınıf araziler üzerinde % 7 ve yerleşme alanları ise yaklaşık % 3 oranında yer kaplamaktadır. Tarım alanlarının yaklaşık % 89'unda (127,239 dekar) kuru tarım yapılmaktayken, sadece 218 dekarlık arazide sulu tarım alanları bulunmaktadır. Ayrıca II. sınıf arazilerin üzerindeki tarım alanlarının % 8'inde sürekli ürünlerle birlikte bulunan senelik ürünler¹³¹, % 2'sinde karışık tarım alanları ve % 0,4'ünde (562 dekar) zeytinlikler yer almaktadır. Bu arazilerdeki sulu tarım yapılan alanlar, Yarımada'da Yeşilköy yönetsel alanında yer almaktadır. Bu durum üzerinde çalışma alanındaki en önemli akiferlerden biri olan Yeşilköy akiferinin varlığı etkili olmuştur. II. sınıf araziler üzerindeki yoğun zeytinlik alanlarına Yenierenköy kasabası ve Sipahi köyünün idari alanlarında rastlanmaktadır. Karışık tarım alanları

¹³¹ Sürekli ürünlerle birlikte bulunan senelik ürünler, TC Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından "Sürekli olmayan ekilebilir alanla/merayla yan yana ya da parsel sınırınca uzanan sürekli ürünlerin bulunduğu alanları içerir. Sürekli olmayan ürünlerin alan kullanım oranı %50'den fazladır" şeklinde tanımlanmaktadır. Aslında bu ürünlerle meyve ve sebze tarımının yani ekili ve dikili tarım alanlarının bir arada bulunduğu sahalar ifade edilmektedir.

belli bir alanda yoğunlaşmamakla birlikte daha çok yerleşme merkezlerine yakın yerlerde ve sulama yapılan alanlarda görülmektedir.

Şekil 17: Karpaz Yarımadası'ndaki II. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Oransal Dağılımı

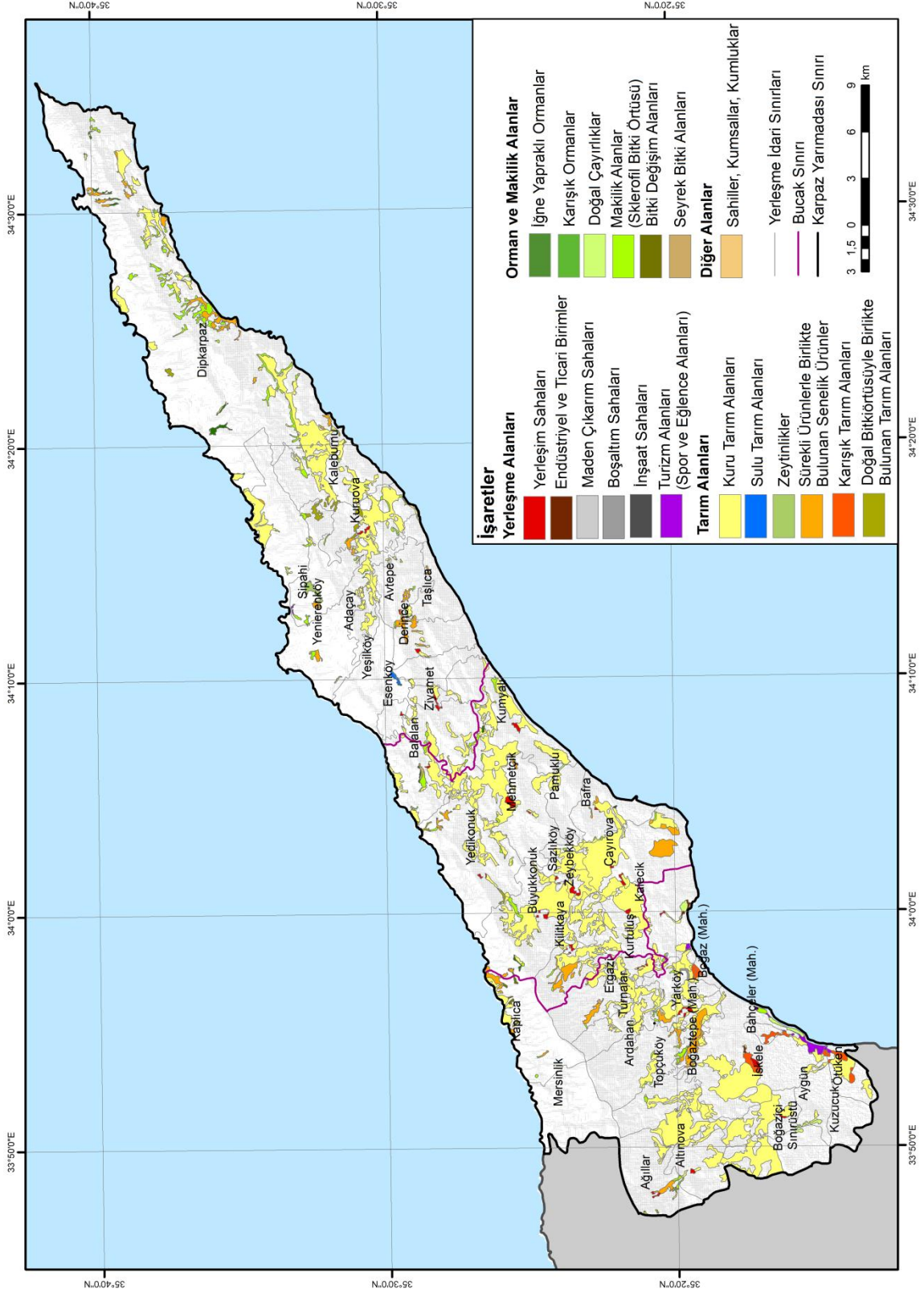
II. sınıf araziler üzerinde yer alan yerleşme alanları içerisinde yerleşim sahaları, endüstriyel ve ticari birimler, maden çıkarım sahaları, boşaltım sahaları, inşaat sahaları ile turizm alanları yer almaktadır. Bu kullanım biçimleri arasında en büyük payı % 63 ile yerleşim sahaları almaktadır. Yerleşmelerin bu araziler üzerinde kurulması tarımsal faaliyetlerin, özellikle sulu tarım ile karışık tarım alanlarının bu alanlar üzerinde yaygınlaşmasına neden olmuştur. % 26'lık pay ile turizm alanları ikinci sırada yer almakta, bu alanların özellikle adanın doğusunda Gazi Mağusa-Karpaz ana yolu üzerinde ve Yenierenköy kasabesindeki turistik tesislerin yer aldığı alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir (Harita 21). Bu iki kullanım biçimini sırasıyla endüstriyel ve ticari birimler (% 5), boşaltım sahaları (% 4), maden çıkarım sahaları (% 1) ve inşaat sahaları (% 1) izlemektedir. Endüstriyel ve ticari birimlere İskele şehrinde ve Kalecik köyündeki petrol dolum tesislerinin olduğu sahalarda

rastlanılmaktadır. Son yıllarda Yarımada içerisinde turizm sektörüne yönelik inşaat alanları artış göstermiştir. II. sınıf araziler üzerine denk gelen inşaat sahaları da Bafra turizm bölgesinde yapılan otel inşaatlarına karşılık gelmektedir.

II. sınıf araziler üzerindeki orman ve makilik alanlar arasında sırasıyla makilikler, doğal çayırliklar, iğne yapraklı ormanlar, bitki değişim alanları, seyrek bitki alanları ve karışık ormanlar bulunmaktadır. Makilik alanlar II. sınıf arazilerin % 74'ünü kaplarken, % 11'inde doğal çayırliklar ve % 10'unda ise bitki değişim alanları bulunmaktadır. Makilik alanlar Yarımada'nın pek çok yerinde yaygın olmakla birlikte Dipkarpaz kasabasının idari alanı içerisindeki II. sınıf arazilerde daha yaygın olduğu görülmektedir (Harita 21).

Söz konusu araziler üzerinde diğer alanlar arasında yer alan sahiller, kumsallar, kumluklar ise yaklaşık 25 dekar araziye karşılık gelmektedir.

Harita 21 : Karpaz Yarımadası'ndaki AKK II. Sınıf Topraklar Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri

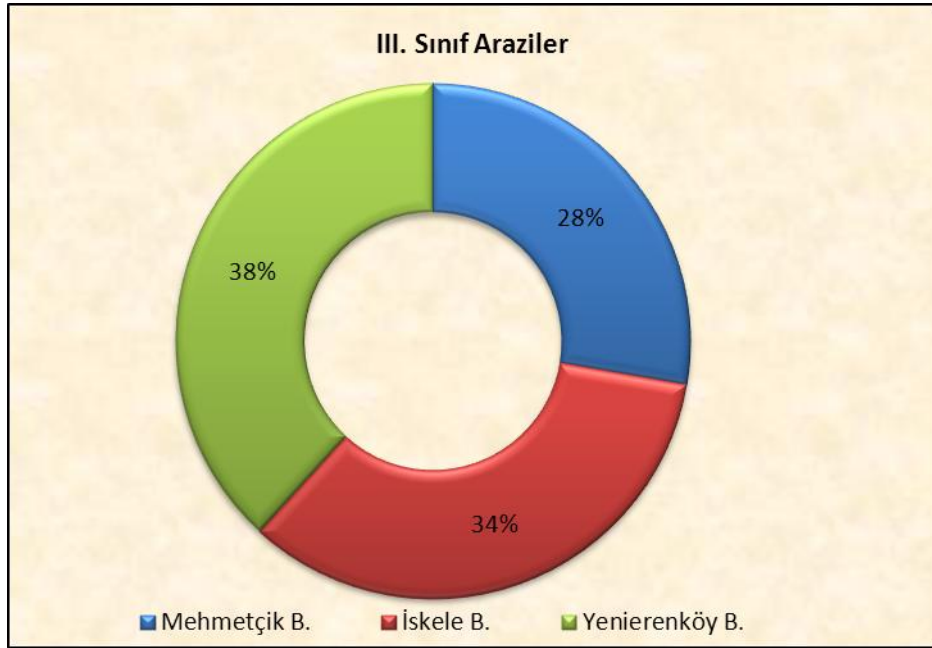

III. Sınıf Araziler: Bu sınıftaki topraklar II. sınıf arazilere göre daha fazla sınırlayıcı unsur içermektedir. Orta derecede eğim, geçmişteki orta şiddette erozyon etkileri veya orta derecede su ve rüzgâr erozyonu tehlikesi, bitkisel üretime zarar veren sık taşkınlar, alt toprağın çok yavaş geçirgen olması, yaşlık, orta derecede toprak derinliği, çok düşük su tutma kapasitesi, kolay düzeltilebilecek düşük verimlilik, orta tuzluluk veya alkalilik sorunlarını içermektedir¹³². Bu sınıftaki araziler gerekli bakımların yapılması ve önlemlerin alınması ile tarım alanı olarak kullanılabilirler. Ancak II. sınıftaki arazilere göre su ihtiyaçları daha fazladır, gereken su ihtiyacının sağlanmasıyla verim artırılabilir. Eğim şartlarının fazla olmasına ve dolayısıyla erozyonun şiddetinin artmasına bağlı olarak tarım alanlarında bir takım uygulamaların yapılması erozyonu azaltarak verimi artırmada yardımcı olacaktır.

Yarımada içerisinde III. sınıf araziler 153,644 dekarlık alan kaplamaktadır. Bu rakam ile Yarımada'daki arazilerin % 19'una karşılık gelmekte ve ikinci sırada (II. sınıf araziler ile birlikte) yer almaktadır. Bucak alanları arasında ise büyük farklar olmamakla birlikte Yenierenköy bucağı 58,730 dekar arazi ile ilk sırada yer alırken onu 52,325 dekar ile Mehmetçik ve 42,589 dekar ile İskele bucağı izlemektedir.

¹³² Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi (2000), Cilt I, s. 292.

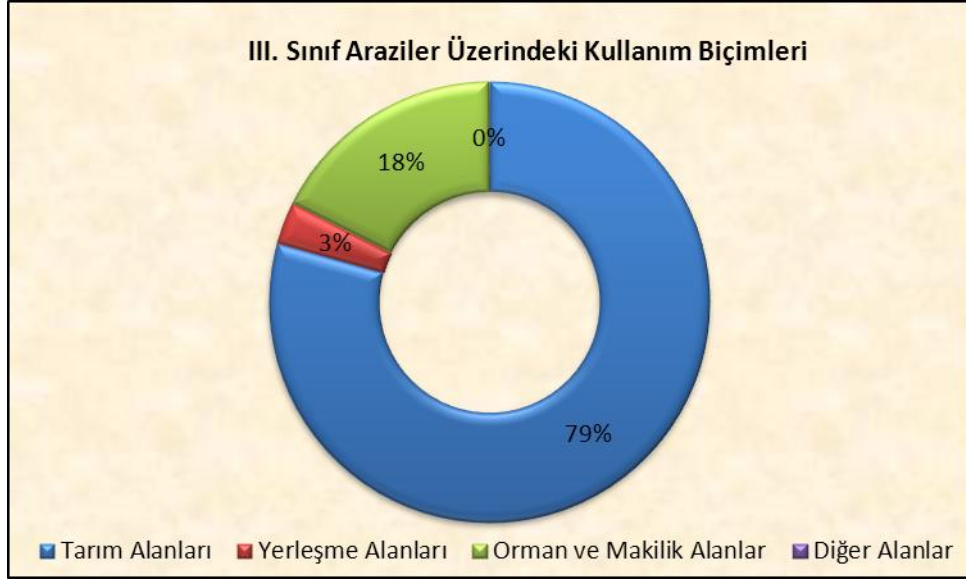
Şekil 18: Karpaz Yarımadası'ndaki III. Sınıf Arazilerin Bucaklara Göre Oransal Dağılımı

Çalışma alanı içerisindeki III. sınıf araziler sırasıyla Dipkarpaz, İskele, Mehmetçik, Yenierenköy, Yedikonuk, Aygün, Büyükkonuk ve Tuzluca'nın idari alanlarında daha fazla yer kaplamaktadır. III. sınıf arazilerin idari birimler içerisindeki payına bakıldığında ise Aygün (%59), Kurtuluş (%45), Pamuklu (%45), Tuzluca (%39), Mehmetçik (%38), Turnalar (%34), Sazlıköy (%32), İskele'nin (%23) ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir (Çizelge 17, Harita 22).

III. sınıf araziler üzerindeki kullanım biçimlerine bakıldığında en fazla % 79 ile tarım alanları, ardından %18 ile orman ve makilik alanlar ve % 3 ile yerleşme alanları gelmektedir.

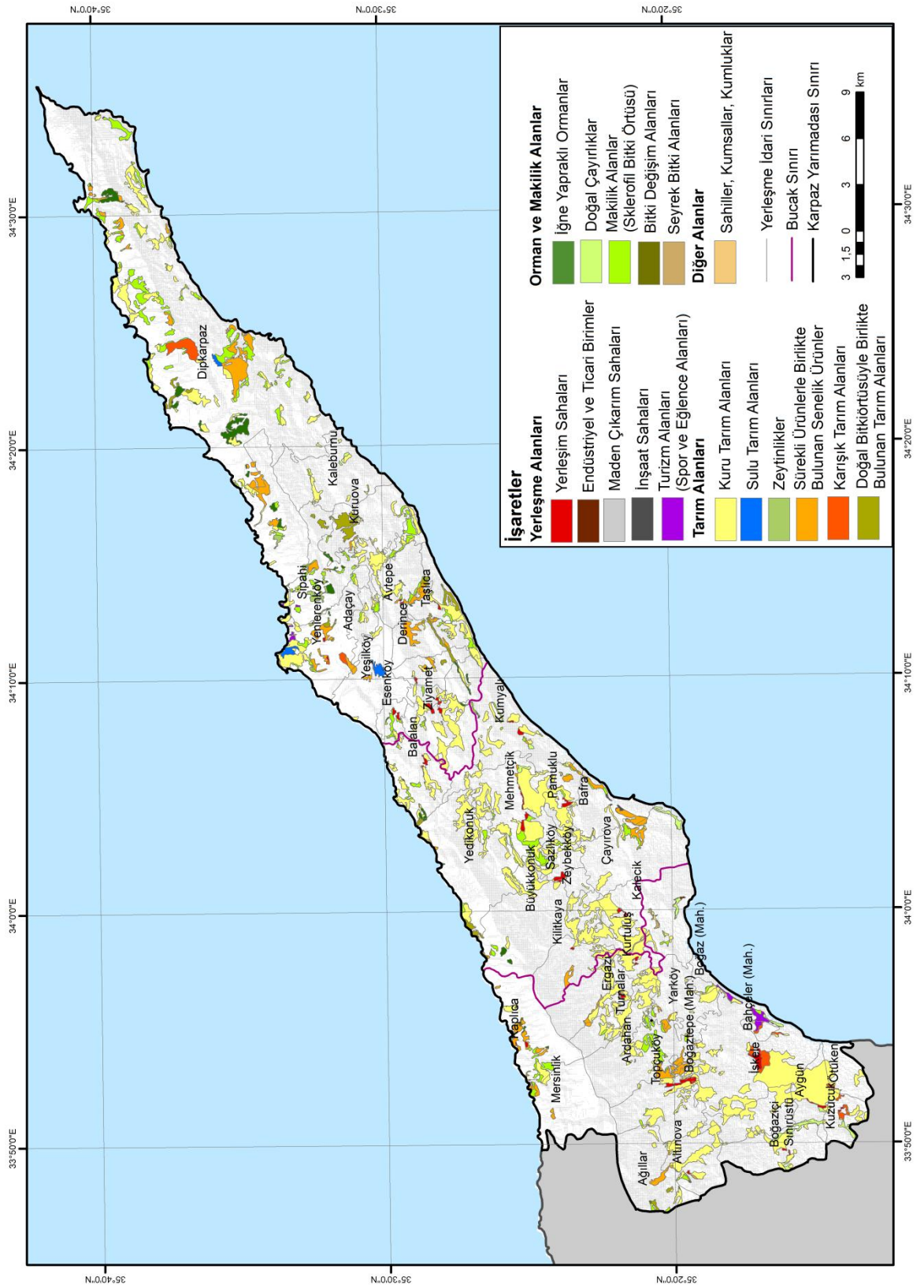
Şekil 19 : Karpaz Yarımadası'ndaki III. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Oransal Dağılımı

Tarım alanları içerisinde %78 ile kuru tarım alanları ilk sırada yer alır. Kuru tarım alanlarını, % 20 ile karışık tarım alanları, %1'er oran ile sulu tarım ve zeytin alanları takip etmektedir. Alanları oldukça dar olan sulu tarım alanları, Dipkarpaz, Yeni Erenköy-Sipahi ve Yeşilköy akiferlerine yakınlığa bağlı olarak Dipkarpaz, Yeşilköy ve Yenierenköy yönetsel alanlarında görülmektedir.

Karpaz Yarımadası'ndaki III. sınıf araziler üzerindeki yerleşme alanları içerisinde yerleşime sahaları, endüstriyel ve ticari birimler, maden çıkarım sahaları, inşaat sahaları ile turzim alanları yer almaktadır. Bu alanlar içerisindeki en büyük pay % 72 ile yerleşim alanlarına ve % 24 ile turzim alanlarına aittir. III. sınıf arazilerdeki turizm alanlarına Ada'nın doğu sahilinde, Yarımada'nın güneybatısında, İskele kasabası ve onun mahallelerinin yönetsel alanlarında rastlanılmaktadır.

Harita 22: Karpaz Yarımadası'ndaki AKK III. Sınıf Topraklar Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri

Orman ve makilik alanlar arasında III. sınıf araziler üzerinde Yarımada'da, iğne yapraklı ormanlar, doğal çayırliklar, makilikler, bitki değişim alanları ve seyrek bitki alanları görölmektedir. Bu alanlar arasında maki sahaları % 71, iğne yapraklı ormanlar % 17 ve doğal çayırliklar %10 oranında yer kaplamaktadır. Diğer alanlar arasında yaklaşık 103 dekar arazi ile sahiller, kumsallar, kumluk alanlar bulunmaktadır.

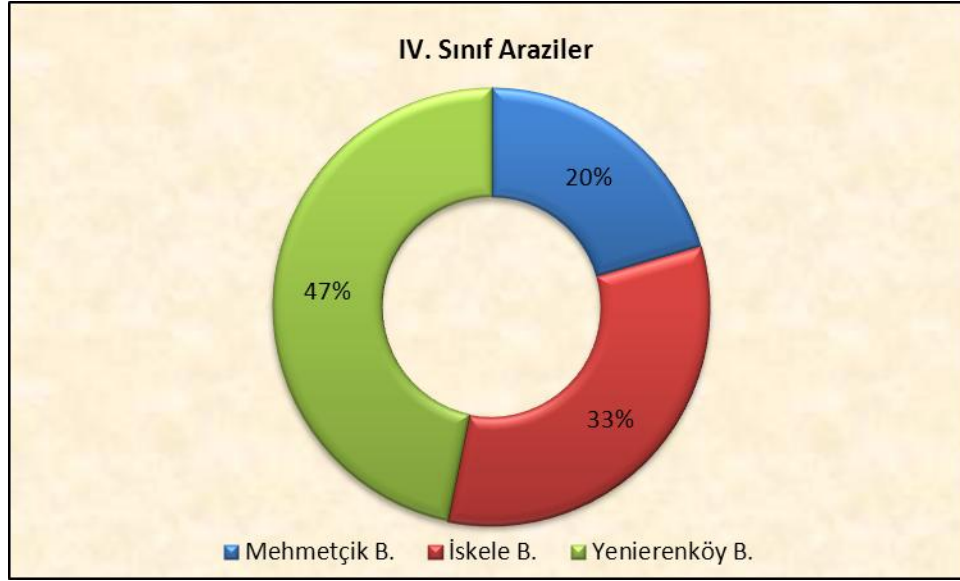
IV. Sınıf Araziler: Bu sınıftaki arazilerde bitki seçimi III. sınıftaki arazilere göre daha sınırlıdır ve sınırlayıcı unsurların şiddet derecesi de bu sınıfta daha fazladır. İşlenerek tarım yapılması halinde çok dikkatli yönetimler gerektirirler. Bunun yanı sıra toprak koruma önlemlerinin uygulanması ve sürekliliğın sağlanması çok daha güçtür. IV. sınıf araziler sadece iki veya üç belirli bitki çeşidinin yetiştiriciliğine uygundur. Kültür bitkileri için kullanılmaları; dik eğimler, şiddetli su ve rüzgâr erozyonu veya bunların geçmişteki şiddet etkileri, sık topraklar, düşük su tutma kapasitesi, tuzluluk ve alkalilik gibi bir veya birkaç devamlı faktörün etkisi sonucu kısıtlanmıştır¹³³. Çalışma alanındaki IV. sınıf araziler sürekli kültüre elverişli olmamakla birlikte bazı meyve türleri, sebzeler gibi birkaç tür bitkiye elverişli bulunabilirler. Bu arazilerden elde edilecek ürün miktarı tamamen yağış miktarına bağlıdır. Az yağışlı yıllarda çoğu kez ürün, hasat edilemeyecek kadar az olabilir. Bu nedenle toprak ve toprak rutubetini koruma işlemleri özellikle, IV. sınıf topraklarda büyük bir anlam taşır¹³⁴.

¹³³ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi (2000), Cilt I, s. 292.

¹³⁴ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi (2000), Cilt I, s. 293.

Yarımada içerisinde 98,403 dekar alan kaplayan IV. sınıf araziler, % 47 ile en fazla Yenierenköy bucağının yönetsel alanı içerisinde bulunmaktadır. Yenierenköy bucağını % 33 ile İskele ve % 20 ile Mehmetçik bucağı izlemektedir.

Şekil 20: Karpaz Yarımadası'ndaki IV. Sınıf Arazilerin Bucaklara Göre Oransal Dağılımı

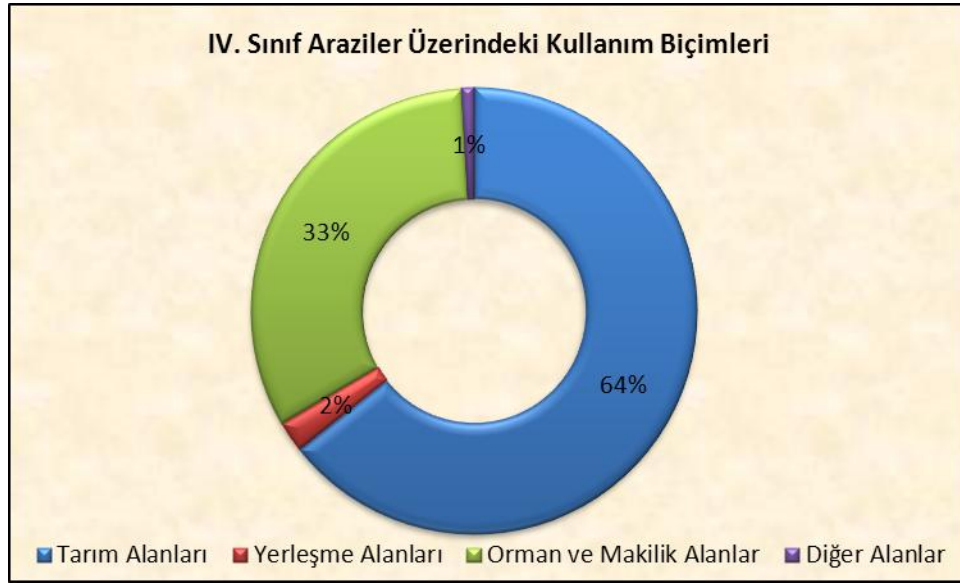

Yarımada'nın en doğusunda yer alan Dipkarpaz yönetsel alanı 22,530 dekar alan ile en fazla IV. sınıf araziye sahiptir. Ayrıca İskele, Yenierenköy, Mehmetçik, Altınova, Ardahan, Çayırova, Yedikonuk yönetsel alanları da bu arazilerin yaygın olduğu diğer idari birimlerdir. IV. sınıf arazilerin idari birimler içerisindeki payı incelendiğinde ilk sırada İskele kasabasının mahallesi durumunda olan Bahçeler (%38) yer almaktadır. Kuzucuk (% 37), Taşlıca (% 33) ve Altınova (% 33) köylerinin yönetsel alanlarında da IV. sınıf araziler yaygındır.

Yarımada'nın genelinde IV. sınıf araziler üzerinde tarım alanları (% 64) yer almaktadır. Tarım alanlarının önemli bir kısmında kuru tarım (% 69) yapılmakta, ayrıca yaklaşık % 16'sında da karışık tarım alanları bulunmaktadır. Karışık tarım alanları içerisinde corine sınıflamasında sürekli ürünlerle birlikte bulunan senelik

ürünler denilen meyvelik alanlarına çalışma alanında rastlanılmaktadır. Söz konusu meyvelik alanlar Yarımada'daki yerleşim birimlerinin çoğunda yerleşme merkezlerine yakın sahalarda görülmektedir. Özellikle Dipkarpaz, Yenierenköy ve Çayırova'da meyvelik alanları daha yaygındır.

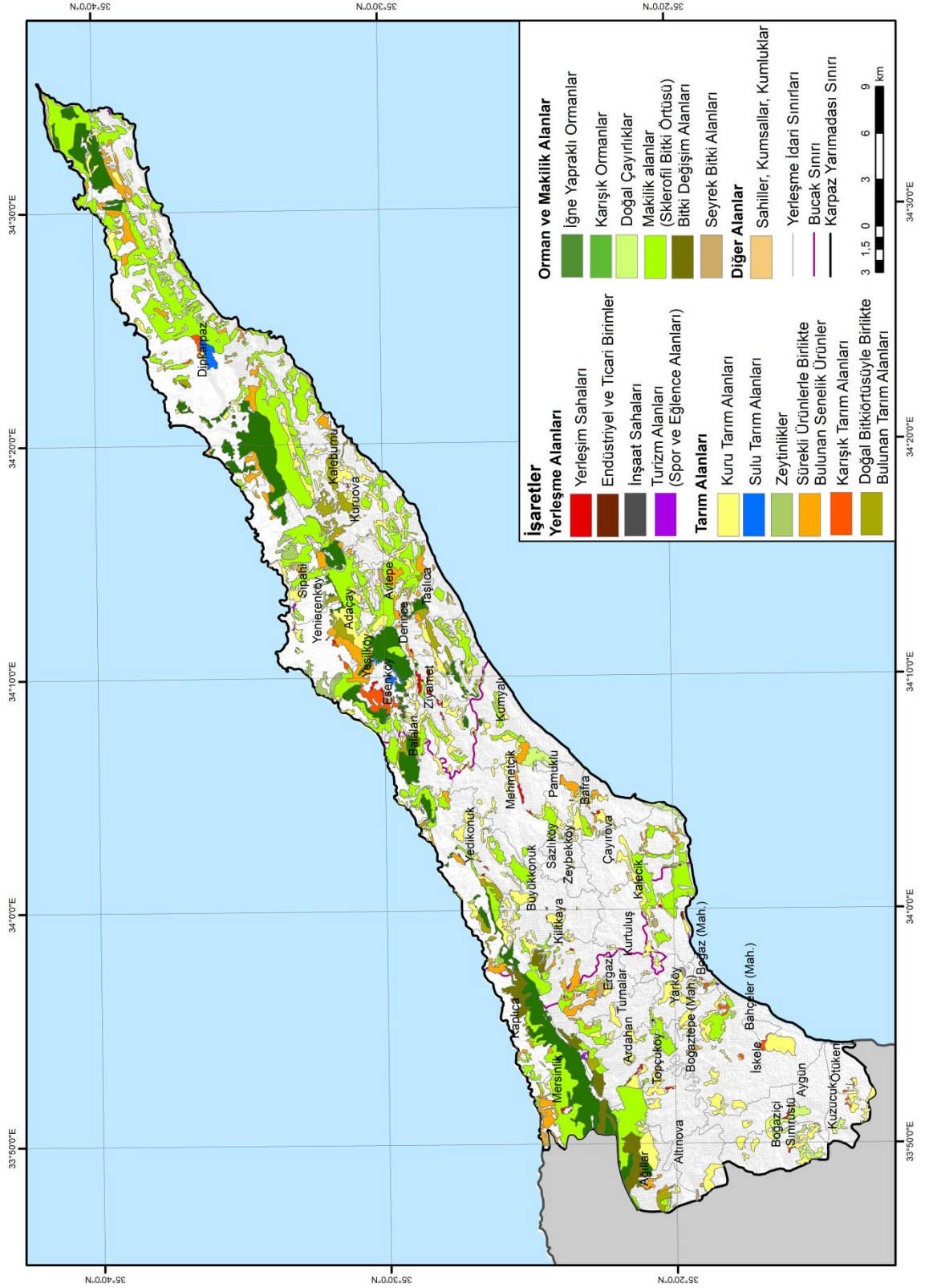
Şekil 21: Karpaz Yarımadası'nda IV. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Oransal Dağılımı

Orman ve makilik alanlar arasında en büyük pay maki ve otsu bitkilere (%81) aittir. Bu grup içerisinde ise maki alanlarının çok yaygın olduğu görülmektedir. Orman alanları içerisinde yaklaşık % 19'luk bir paya sahip olan IV. sınıf araziler üzerindeki iğne yapraklı ormanlar daha çok Mehmetçik ve Yenierenköy bucaklarındaki yönetsel alanlarda görülmektedir.

IV. sınıf araziler üzerinde çok az bir alan kaplayan yerleşme alanlarının %46'sı turizm, % 34'ü ise yerleşime sahalarına aittir. III. sınıf arazilerde olduğu gibi turizm alanları Yarımada'nın güneybatı sahilinde yer almaktadır. Ötüken köyü, İskele kasabası ve Bahçeler mahallesinin yönetsel alanlarında görülmektedir.

Harita 23: Karpaz Yarımadası'ndaki AKK IV. Sınıf Topraklar Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri

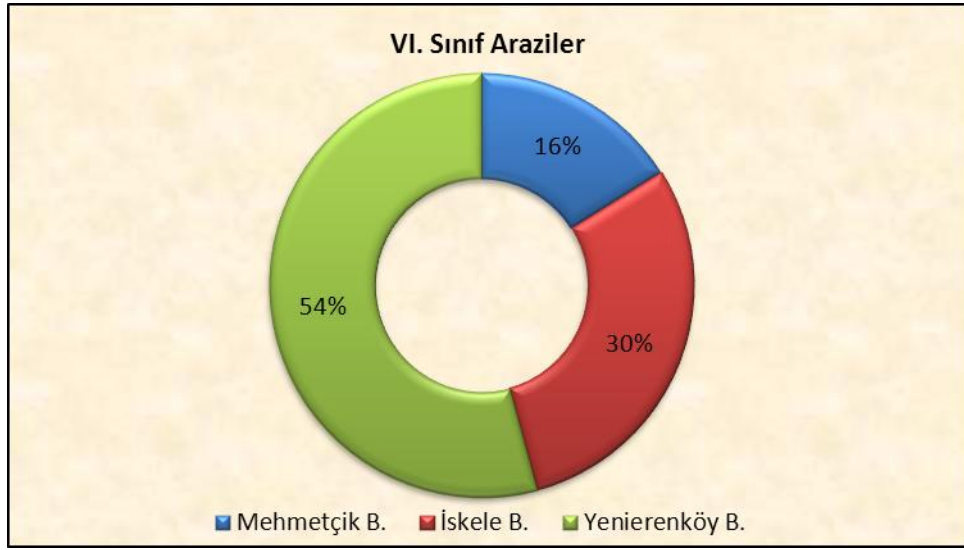
V. Sınıf Araziler: Daha önce de belirtildiği gibi, V. sınıf araziler genellikle işlenerek tarım yapmaya elverişli olmayan topraklardır. Gerek ülkenin tümünde gerekse Yarımada içerisinde yok denecek kadar az olan bu topraklar, Yarımada'da sadece Kurtuluş köyünün yönetsel alanında yaklaşık 93 dekarlık bir alan kaplamaktadır. Bu alanın ise % 55'i Kurtuluş yerleşme alanına, % 45'i ise kuru tarım alanına karşılık gelmektedir.

VI. Sınıf Araziler: Bu sınıfa giren topraklar, devamlı ve düzeltilemeyecek şiddetle sınırlayıcı faktörler içermektedir. Bunlar arasında; dik veya çok dik eğim, şiddetli erozyon tehlikesi veya geçmişteki erozyon etkisi, toprak işlemeyi engelleyecek kadar taşlılık, kayalılık, çok düşük su tutma kapasitesi, sığlık, tuzluluk ve alkalilik yer almaktadır. Bu sınırlayıcı etmenlerin bir veya birkaçının varlığı kültür bitkisinin yetişmesini engellemektedir. Ancak mera, çayır, orman ve doğal hayata veya diğer tarım dışı kullanımlara uygundur¹³⁵. Bu topraklar özellikle otlak alanlarının geliştirilmesine olanak sağlamaktadır.

Karpaz Yarımadası'ndaki VI. sınıf topraklar 300,802 dekar alan kaplamakta ve toplam yüzölçümü içerisinde % 36'lık paya sahiptirler. Bu rakam ile VI. sınıf araziler Yarımada'daki arazi kabiliyet sınıfları arasında en yaygın olanıdır. Bu arazilerin % 54'ü özellikle makilik alanların hatta maki ormanlarının en yaygın olduğu Yenierenköy bucağında yer almaktadır. Mehmetçik bucağı VI. sınıf arazilerin % 30'una, İskele bucağı ise % 16'sına sahiptir.

¹³⁵ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi (2000), Cilt I, s. 293.

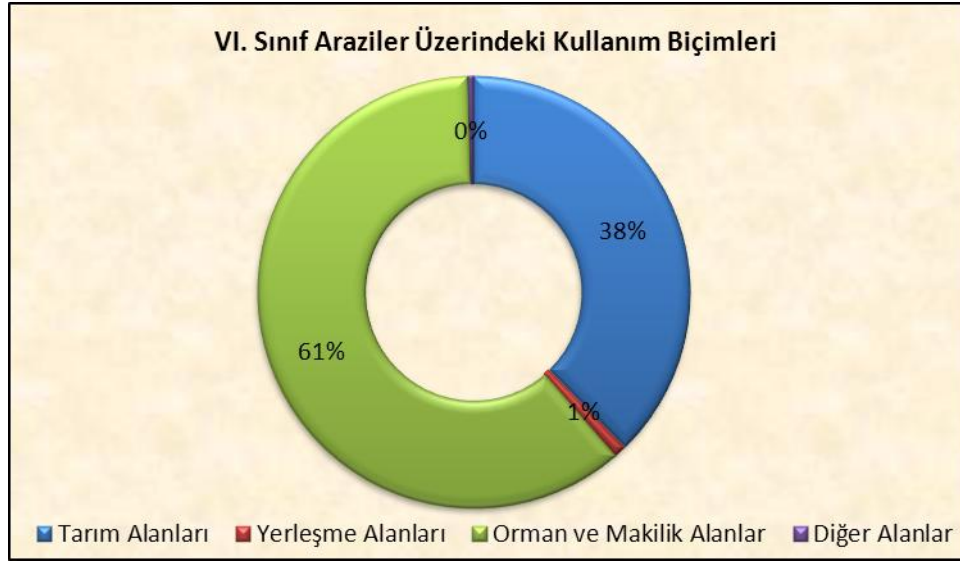
Şekil 22 : Karpaz Yarımadası'ndaki VI. Sınıf Arazilerin Bucaklarına Göre Oransal Dağılımı

Yarımada'daki VI. sınıf arazilerin en fazla yoğunlaştığı yönetsel alan Yenierenköy bucağında yer alan Dipkarpaz kasabasıdır. Dipkarpaz 69,845 dekar VI. sınıf arazisi ile çalışma alanındaki arazilerin yaklaşık % 23'ünü barındırmaktadır. Dipkarpaz yönetsel alanının bulunduğu sahanın jeomorfolojik yapısı, eğim koşulları Dipkarpaz'daki orman ve makilik alanların artmasına neden olmuştur. Milli park alanının varlığı, makilik alanlar ve kızılçam ormanlarının bölgedeki yoğunluğuna bağlı olarak Yarımada'da en fazla VI. sınıf araziye sahip olan yerleşim birimi konumuna gelmiştir. Ayrıca, Yenierenköy, Mersinlik, Yeşilköy, Ardahan, Kaplıca, Kaleburnu, Ağıllar ve Büyükkonuk yerleşmelerinin yönetsel alanlarında da bu araziler yaygındır. Ancak, VI. sınıf araziler idari birimlerin kendi alanlarına oranlandığı zaman durum değişiklik göstermektedir. Mersinlik köyünün yönetsel alanının yaklaşık % 82'si VI. sınıf arazilerden oluşmaktadır. Avtepe (% 69), Adaçay (% 67), Esenköy (% 61), Kaplıca (% 57), Ağıllar (% 56), Yeşilköy (% 56), Kaleburnu (% 54), Ardahan (% 54), Balalan (% 52) ve Sipahi (% 52) köylerinin yönetsel alanlarının da çoğu VI. sınıf arazilerden meydana gelmektedir.

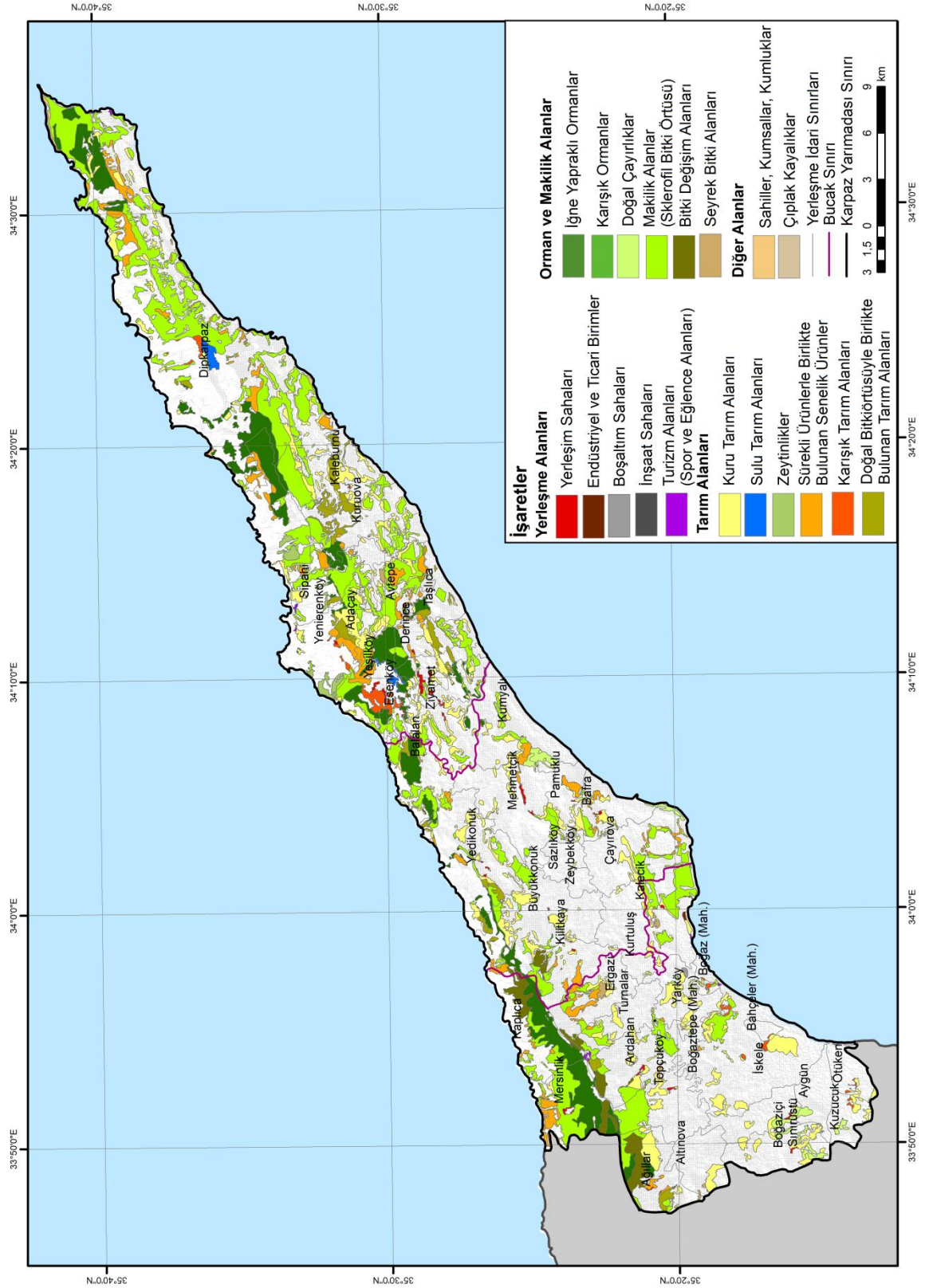
VI. sınıf araziler daha çok çayır, mera ve orman alanlarına elverişli olmakla birlikte Yarımada içerisinde tarım alanı olarak kullanıldığı da görülmektedir. Orman ve makilik alanlar arazinin kullanım biçimine uygun bir biçimde % 61'lik pay ile ilk sırada yer alırken, tarım alanları da % 38 gibi azımsanmayacak bir oranla ikinci sıradadır.

Şekil 23: Karpaz Yarımadası'ndaki VI. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Oransal Dağılımı

Orman ve makilik alanlar içerisinde en büyük paya makilikler (% 63) ve iğne yapraklı ormanlar (% 28) sahiptir. VI. sınıf araziler üzerindeki iğne yapraklı ormanlar, Yarımada'nın kuzeybatısındaki Kantara Dağları üzerinde, Mehmetçik bucağının yönetsel alanı içerisindeki plato sahasındaki tepelik alanlarda ve Karpaz Milli Park alanında yaygındır. Makilik alanlar ise daha dağınık bir görünüm arz etmekte birlikte, iğne yapraklı ormanların etrafında ve özellikle Dipkarpaz yönetsel alanında daha yoğunlardır (Harita 24).

Harita 24: Karpaz Yarımadası'nda AKK VI. Sınıf Topraklar Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri

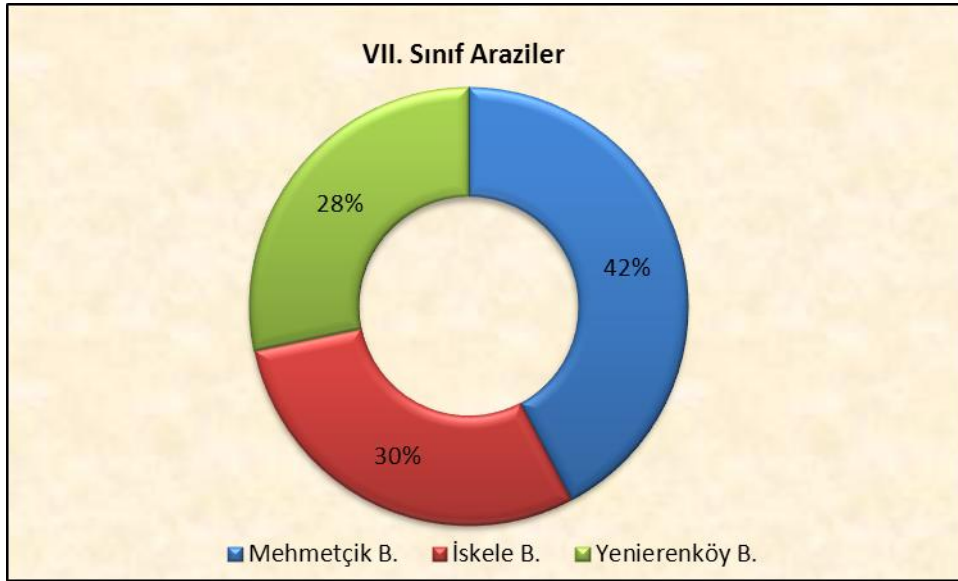
VI. sınıf arazilerin tarımsal kullanıma elverişli olmamasına rağmen Yarımada'daki arazilerin % 38'inde tarım alanı olarak kullanılmaktadırlar. Tarım alanlarının ise % 60'ında kuru tarım, yaklaşık % 33'ünde karışık tarım alanları mevcuttur (Harita 24).

VII. Sınıf Araziler: Bu sınıftaki topraklardaki sınırlayıcı faktörler VI. sınıftan daha şiddetlidir. Bu nedenle çayır, mera ve özellikle orman ağaçlarının yetiştiriciliği oldukça engellenmiştir. Bu sınıfa giren topraklar, karakterlerine ve yerel iklim koşullarına göre orman alanı olabilirler¹³⁶. Temelde kültür bitkilerinin yetiştirilmesine uygun olmamakla birlikte, nadiren özel tarım yöntemleri uygulanarak, toprak koruma önlemleri alınarak kültür bitkileri tarımı yapılabilmektedir.

İlçe topraklarının 45,152 dekar alanı ve % 5'i VII. sınıf araziler ile kaplıdır. Yarımada'da çok yaygın olmayan bu topraklarda belirli bir alan ve yükselti sınırlaması yoktur. Diğer bir ifadeyle, farklı yükseltilerde pek çok alanda görülmektedirler. Bucak alanları arasında sırasıyla en fazla Mehmetçik (% 42), İskele (% 30) ve Yenierenköy (% 28) bucaklarında görülmektedirler.

¹³⁶ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi (2000), Cilt I, s. 294.

Şekil 24: Karpaz Yarımadası'nda VII. Sınıf Arazilerin Bucaklarına Göre Oransal Dağılımı

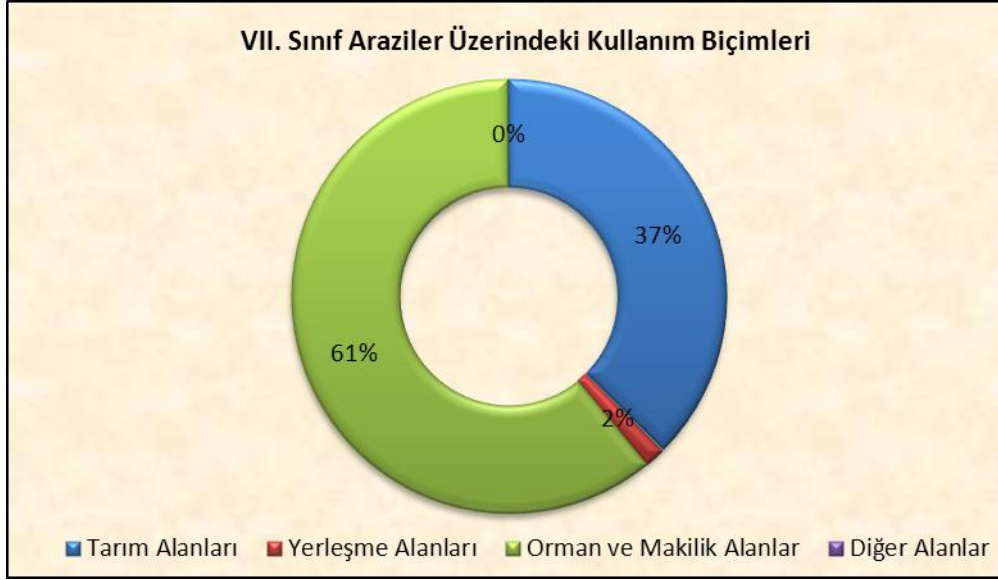

VII. sınıf arazilerin kapladığı alan Büyükkonuk, Kumyalı, Yenierenköy, Yedikonuk, Çayırova ve Ergazi yerleşmelerini yönetsel alanlarında fazla iken, bu arazilerin yönetsel alanlar içerisinde kapladığı oran Boğaztepe (% 29), Pamuklu (%20), Kuzucuk (% 18), Bafra (% 18) ve Ergazi (% 17) köylerinde daha fazladır (Çizelge 17, Harita 25).

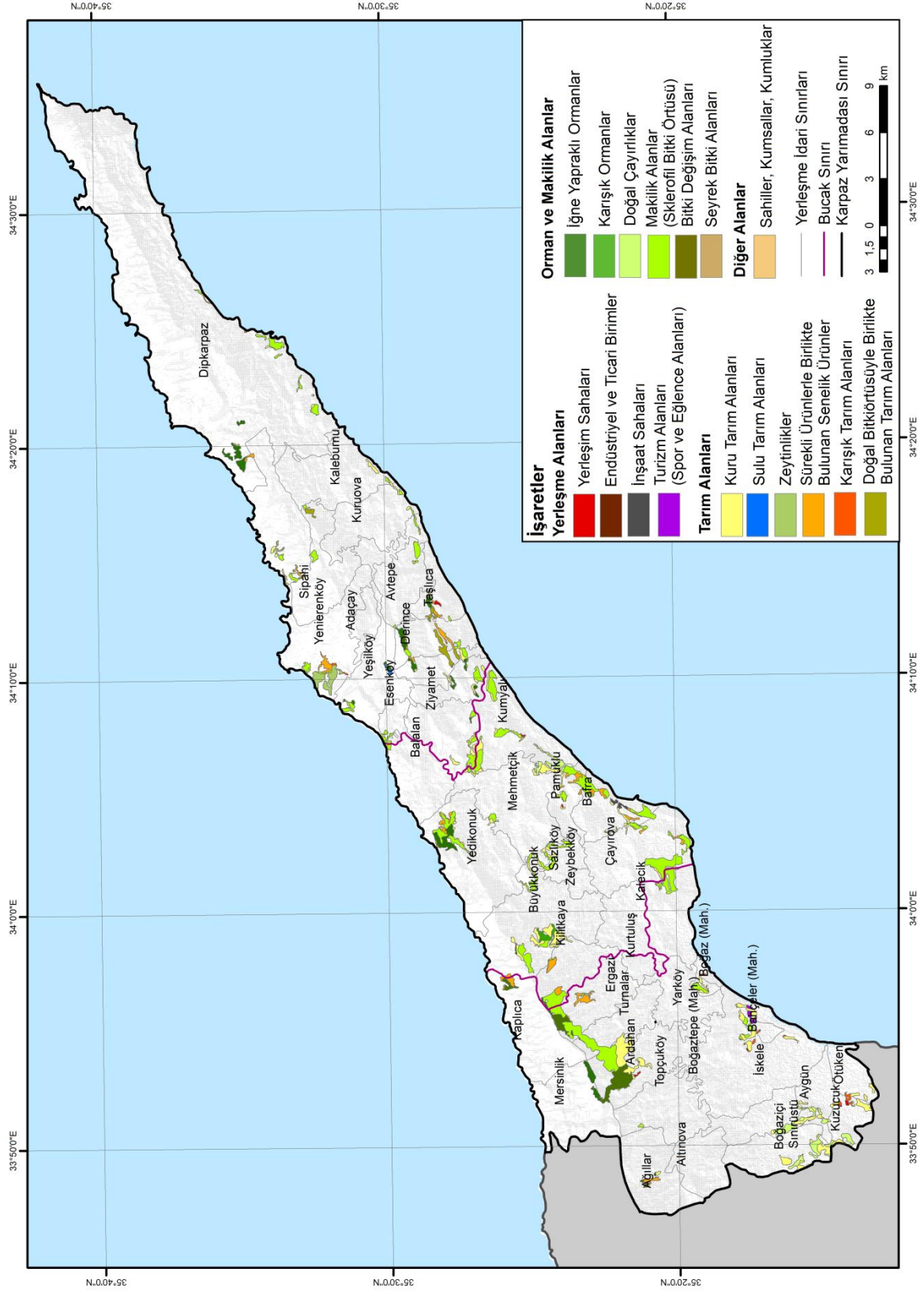
Yarımada'daki VII. sınıf araziler içerisinde genellikle orman ve makilik alanlar yer alırken, tarım alanlarının da önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Orman alanları içerisinde ise ilk sırada yine makilikler (% 65) gelirken, iğne yapraklı ormanlar da % 12'lik oran ile ikinci sıradadır. Yükselti ve eğimin arttığı alanlarda iğne yapraklı ormanlar artmaktadır (Harita 25).

VII. sınıf araziler üzerindeki yaklaşık 19,013 dekarlık tarım alanlarının %61'inde kuru tarım ve % 22'sinde karışık tarım alanları bulunmaktadır.

Şekil 25: Karpaz Yarımadası'nda VII. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Oransal Dağılımı

Harita 25: Karpaz Yarımadası'nda AKK VII. Sınıf Topraklar Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri

Karpaz Yarımadası'nın arazi kabiliyet sınıflandırılması genel olarak değerlendirilecek olursa; VI. sınıf arazilerin alan içerisinde oldukça yaygın olduğu, ayrıca II. ve III. sınıf arazilerin de yoğun olduğu, I. sınıf arazilerin ise dar bir alanda yayıldığı görülmektedir. V. sınıf araziler ise Yarımada'da yok denecek kadar az olup, tamamı Kurtuluş köyünün yönetsel alanında yer almaktadır. Bu arazilerin % 55'inde kuru tarım, geri kalanında ise yerleşme alanları bulunmaktadır.

Çalışma alanında arazi kabiliyet sınıflandırması üzerinde yükselti faktörünün fazla etkili olmadığı, yer şekilleri ile toprak özelliklerin daha etkili olduğu görülmektedir. Akarsu vadilerindeki alüvyal topraklarda, eğimin az olduğu, düz ve düze yakın sahalarda I. sınıf araziler görülmektedir. Özellikle İskele bucağında, Kantara Dağları'nın güneyindeki düz sahalarda I. sınıf araziler yer almaktadır. II. sınıf araziler I. sınıf araziler gibi daha çok Yarımada'nın güney kesimlerinde ve güney yamaçlarda görülmekle Yarımada'nın kuzeyindeki kıyı ovalarında da bulunmaktadır. III ve IV. sınıf araziler Yarımada'nın pek çok yerinde görülürken, daha çok kuru tarım yönünden bu arazilerden yararlanılmaktadır. Sınıflamada genel olarak I-IV arasındaki arazilerde tarım alanları yaygınken, bu alanlarda Yarımada'daki su sıkıntısından dolayı daha çok kuru tarım yapılmaktadır. Kuru tarımı ise genelde karışık tarım alanları izlemektedir. Özellikle yerleşme merkezlerinin etrafında sulu tarım alanlarına, meyve bahçelerine, bağ alanlarına rastlanılmaktadır. Ayrıca Yeşilköy, Dipkarpaz, Yenierenköy-Sipahi akiferlerinin yakınındaki yerleşmelerde su kaynaklarına yakınlıktan dolayı söz konusu tarım alanları artmaktadır. Eğimin arttığı alanlar ise VI. ve VII. sınıf arazileri oluşturmaktadır. Bu arazilerde daha çok orman alanları yaygınken, tarım alanlarının da önemli yer tuttuğu görülmektedir. Yarımada'da orman alanları içerisinde sklerofil

bitki alanları denilen maki ve otsu bitkiler yaygındır. İğne yapraklı ormanlar ise daha çok Kantara Dağları'nda, yükseltinin arttığı özellikle kuzey yamaçlarda ve Yenierenköy-Dipkarpaz arasında rastlanılmaktadır. Engebenin arttığı, III. ve IV. sınıf arazilerde kuru tarım alanlarının yanı sıra otlak ve fundalık alanların artmasıyla birlikte küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin de önem kazanmaya başladığı görülmektedir. Arazi kullanım biçimleri arasında az yer tutan yerleşme alanları belli bir arazi kullanım sınıfında görülmemektedir. Bu grup içerisinde önemli yer tutan turizm alanları pek çok arazi sınıfında görülmekle beraber, bilhassa Yarımada'nın güneybatı sahilinde, Bafra turizm bölgesinde, Yenierenköy ve Dipkarpaz yerleşmelerinin yönetsel alanları içerisindeki turizm alanlarında artış göstermektedir.

Karpaz Yarımadası'nda genel olarak arazi kullanım kabiliyetinin mekân üzerinde son derece etkili olduğu görülmüştür. Arazinin hangi biçimlerde kullanılacağı arazinin sahip olduğu kabiliyeti ile ilişkilidir. I. sınıf arazilerde tarım en önemli arazi kullanım biçimi iken, VII. sınıf arazilere doğru toprağın verim kabiliyetinin düşmesine bağlı olarak tarım ekonomik olmaktan çıkmakta, bu alanlardan farklı şekillerde yararlanılmaktadır. I. sınıf arazilerden VII. sınıf arazilere doğru tarımın payı giderek azalmakta, hayvancılık ve ormancılık artmaktadır.

2. Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflaması (TKUS)

Çalışma alanındaki araziler için KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı ile Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Toprak bölümünün işbirliği çerçevesinde tarımsal kullanıma uygunluk sınıflamaları belirlenmiştir¹³⁷.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda Yarımada'daki araziler 5 sınıfa ayrılmıştır. Bunlardan I. sınıf ve II. sınıf araziler tarıma elverişli olan ve mutlak tarım arazisi olarak ayrılması gereken arazilerdir. III. sınıf araziler bir takım iyileştirme çalışmaları gerektiren veya korumalı tarım uygulanacak alanlara karşılık gelmektedir. IV. ve V. sınıf araziler işlemeli tarım yerine tarım dışı amaçlarla kullanılabilen arazilerdir¹³⁸.

Çizelge 18: Karpaz Yarımadası'ndaki Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflarının (TKUS) Dağılımı

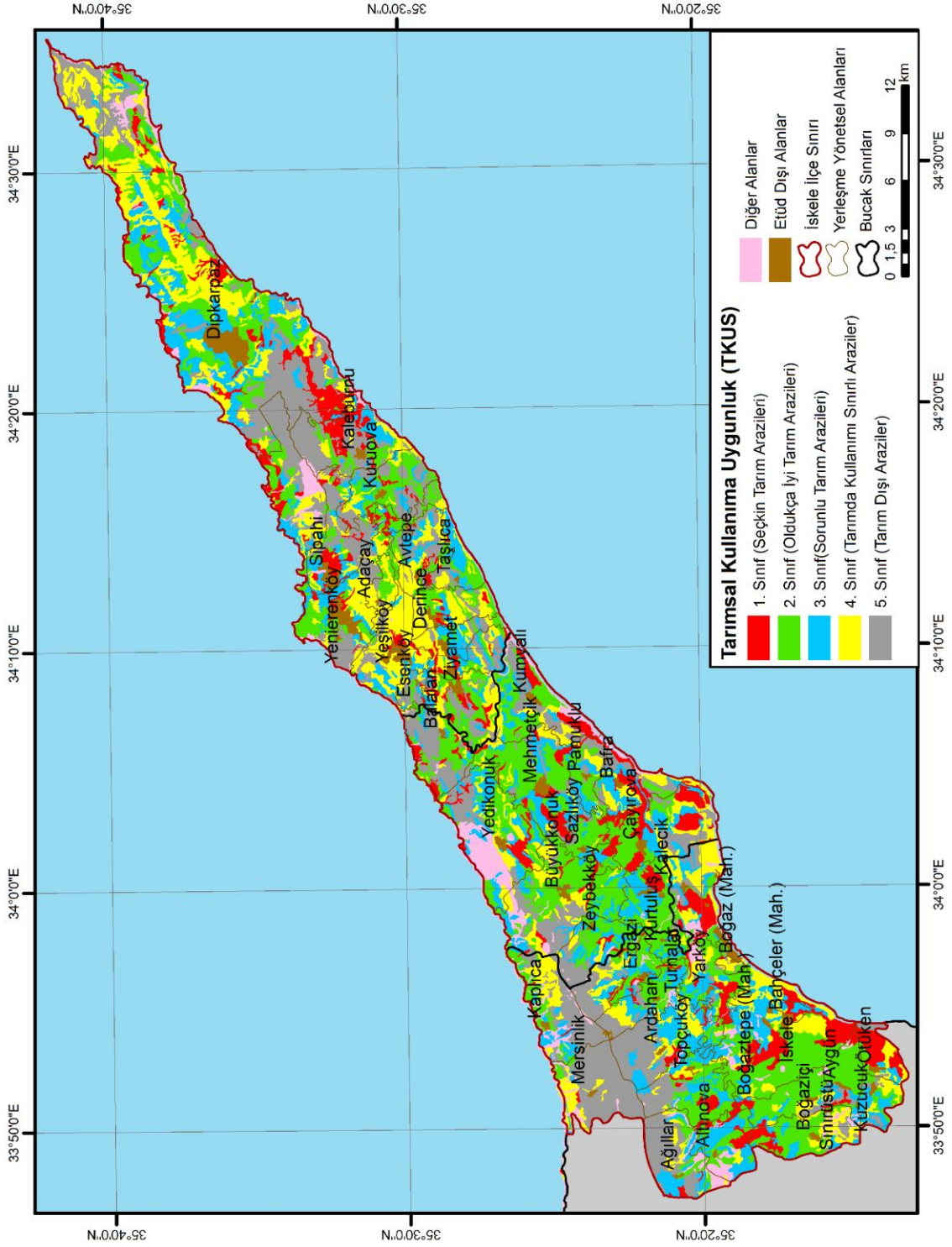
TKUS Sınıfı	Kapladığı Alan (Dekar)	Oranı (%)
I. Sınıf - Seçkin Tarım Arazileri	78190	9
II. Sınıf - Oldukça İyi Tarım Arazileri	212533	26
III. Sınıf - Sorunlu Tarım Arazileri	144548	17
IV. Sınıf - Tarımda Kullanımı Sınırlı Araziler	151691	18
V. Sınıf - Tarım Dışı Araziler	179215	22
Etüd Dışı	22968	3
Diğer Araziler	36918	4
Toplam	826063	100

¹³⁷ Tarımsal kullanıma uygunluk sınıflamalarını belirlemek için haritalama birimlerine değerlendirmeye alınan arazi kullanım türleri (AKT) için hesaplanan fiziksel haritalama birim endeksi (FHBE) değerlerinin toplamı alınmakta ve bütün tarımsal kullanımlar için FHBE'si 1.00 olduğu (bütün toprak özellikleri optimum olduğu) varsayılan temsili harita biriminin toplamına oranlanarak oransal haritalama birimi endeksleri (OHBE) hesaplanmaktadır. OHBE değerlerine göre haritalama birimlerinin Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıfları (TKUS) belirlenmektedir (KKTC Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi, Cilt 1, s.329).

¹³⁸ KKTC Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi, (2000), Cilt 1, s.329.

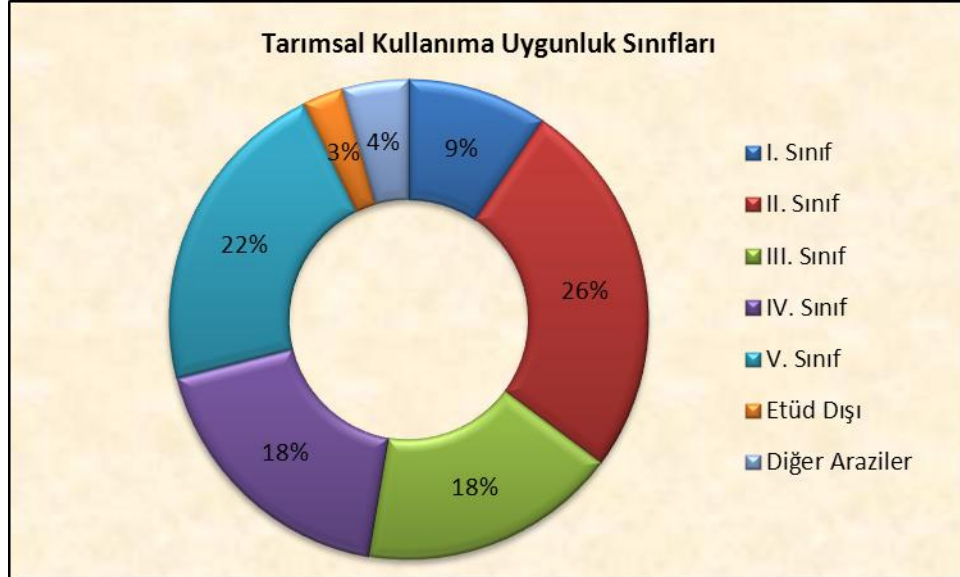
Karpaz Yarımadası'ndaki tarımsal kullanıma uygunluk sınıflarından en yaygın olanı % 26 ile oldukça iyi tarım arazileri yani II. sınıf arazilerdir. Diğer araziler ile etüdü yapılmayan araziler dikkate alınmazsa en az paya seçkin tarım arazileri olan I. sınıf araziler sahiptir. Tarım dışı araziler (V. sınıf) ise Yarımada'nın % 22'sine karşılık gelmektedir. I ve II. sınıf arazilerin tarımda kullanıma uygun olduğu göz önüne alındığı zaman çalışma alanının yaklaşık 1/3'ünde tarıma uygun arazilerin yaygın olduğu görülmektedir ki bu da Yarımada'da tarımın önemini işaret etmektedir. Ayrıca bazı bakım, ıslah çalışmaları ile tarımda değerlendirilebilecek olan III ve IV. sınıf araziler de Yarımada'nın % 35'ini kapsamaktadır.

Harita 26: Karpaz Yarımadası'nda Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflarının (TKUS) İdari Birimlere Göre Dağılımı

Çalışma alanı içerisindeki I. ve II. sınıf araziler düz ve düze yakın, eğimin az olduğu alanlarda görülmektedir. Başka bir ifadeyle, Yarımada'nın güneyindeki ovalarda ve kuzey kesimdeki kıyı ovalarında bu arazilere rastlanmaktadır. Tarımda kullanımı sınırlı olan III. ve IV. sınıf araziler ise I. ve II. sınıf arazilerin çevresinde, yükselti ve eğimin arttığı alanlardadır. Tarım dışı araziler ise genel olarak Kantara Dağları ve etekleri ile Yarımada'daki makilerle kaplı olan tepelik alanlarda yayılım göstermektedir.

Şekil 26: Karpaz Yarımadasında Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflarının Oransal Dağılımı

Yarımada'daki kırsal ve belediye yönetsel alanlarına göre tarımsal kullanıma uygunluk sınıfları incelendiğinde, tüm sınıflardaki arazinin en fazla Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanında yer aldığı görülmektedir (Çizelge 19). Bu durum üzerinde Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanının yüzölçümünün büyük olmasının yanı sıra alanı içerisinde çeşitli arazi tiplerini barındırması da etkilidir.

Çizelge 19: Karpaz Yarımadası'nda Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflarının İdari Alanlara Göre Dağılımı (Dekar)

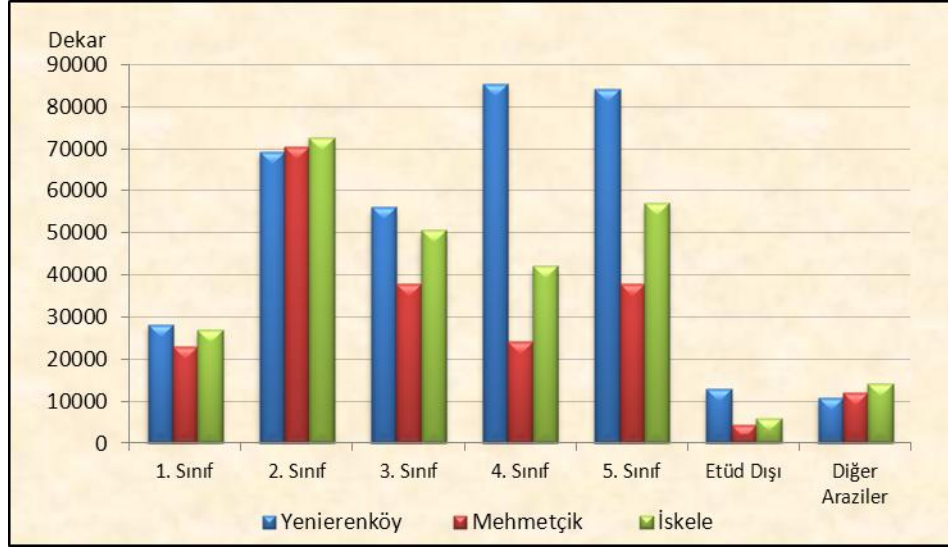
Yerleşmeler	I. Sınıf	II. Sınıf	III. Sınıf	IV. Sınıf	V. Sınıf	Etüd Dışı	Diğer	Toplam
Adaçay	0	1478	103	2798	598	102	0	5079
Ağıllar	500	2224	3414	1426	8596	126	2002	18288
Altınova	1390	3535	4903	386	0	134	1757	12105
Ardahan	919	1772	7269	3132	8503	208	452	22255
Avtepe	357	2029	2356	3857	3636	218	0	12453
Aygün	765	5311	951	179	854	235	466	8761
Bafra	2094	1027	2893	2536	2783	233	438	12004
Bahçeler Mah.	635	19	769	399	0	182	0	2004
Balalan	1494	4436	1281	756	6952	212	202	15333
Boğaz Mah.	6	276	0	50	72	712	0	1116
Boğaziçi	1528	6636	1726	3268	1006	264	863	15291
Boğaztepe Mah.	46	381	0	617	160	107	0	1311
Boltaşlı	312	1042	2481	2134	1105	450	16	7540
Büyükkonuk Kasabası	980	14643	3982	5452	7206	569	2071	34903
Çayırova	6886	5630	4307	3755	3601	482	74	24735
Derince	732	3086	924	5062	1395	522	0	11721
Dipkarpaz Kasabası	12306	29477	27104	38162	30880	4600	6207	148736
Ergazi	933	4362	3232	2186	3925	187	502	15327
Esenköy	111	425	873	789	1561	72	9	3840
Gelincik	926	1359	2081	1995	2088	357	61	8867
İskele Kasabası	7989	14819	8070	8947	2	1051	1535	42413
Kaleburnu	3664	2913	2294	2235	9878	388	432	21804
Kalecik	3110	1671	2164	5150	2257	615	1048	16015
Kaplıca	173	3646	2483	3913	7684	325	2467	20691
Kilitkaya	402	4490	2964	862	3354	159	219	12450
Kumyalı	2499	6519	2610	2614	4684	441	1747	21114
Kurtuluş	77	2169	632	131	0	77	26	3112
Kuruova	615	6065	2373	1614	5595	301	0	16563
Kuzucuk	0	1799	2637	1607	822	258	21	7144
Mehmetçik Kasabası	3334	12170	6160	2140	2601	910	0	27315
Mersinlik	118	638	409	2689	14603	157	1188	19802
Ötüken	3592	717	665	1544	838	309	0	7665
Pamuklu	403	2706	1637	928	1969	183	155	7981
Sazlıköy	462	3572	781	219	716	181	0	5931
Sınırüstü	909	7200	1246	1435	626	203	123	11742
Sipahi	2608	1775	2906	2166	6748	1202	264	17669
Taşlıca	305	2109	2705	1370	1234	106	0	7829
Topçuköy	1434	7333	3915	1103	4056	259	148	18248

Turnalar	347	3501	3035	1771	2372	233	473	11732
Tuzluca	1488	6335	3850	593	144	360	280	13050
Yarköy	2329	4727	3093	2150	609	175	1173	14256
Yedikonuk	2419	7568	6897	4209	3907	491	6763	32254
Yenierenköy Kasabası	2690	8884	5705	8835	12780	2489	3487	44870
Yeşilköy	1698	3638	3029	10790	3610	1432	198	24395
Zeybekköy	640	1352	467	22	0	66	0	2547
Ziyamet	1965	5069	1172	3715	3204	625	51	15801
TOPLAM	78190	212533	144548	151691	179215	22968	36918	826063

Seçkin tarım arazileri ile oldukça iyi tarım arazileri İskele, Çayırova, Büyükkonuk, Mehmetçik gibi yerleşmelerin yönetsel alanlarında yaygındır. Tarım dışı araziler ise daha çok Kantara Dağları'nın bir kısmını yönetsel alanları içerisinde barındıran Mersinlik, Ağıllar, Ardahan, Büyükkonuk yerleşmelerinin yönetsel alanları ile Yenierenköy ve Kaleburnu yerleşmelerinin yönetsel alanları içerisinde kalan eğim, engebenin arttığı sahalarda yoğunluk kazanmaktadır.

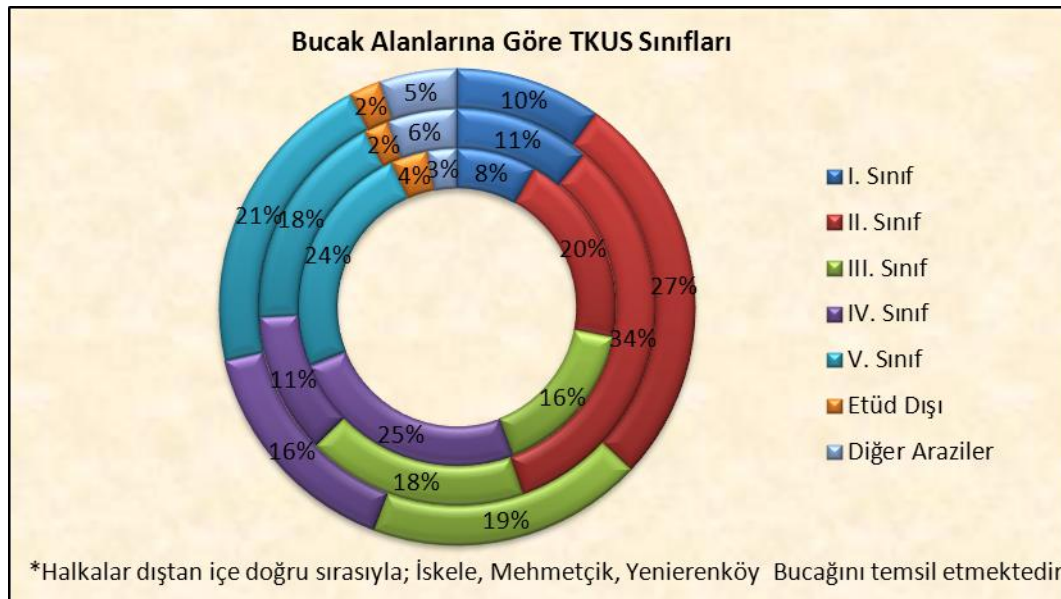
Tarımsal kullanıma uygunluk sınıflarının bucaklara göre dağılımında, Yenierenköy bucağı II. sınıf araziler dışındaki tüm sınıflarda ilk sırada gelmektedir. II. sınıf arazilerin miktarı bucaklar arasında birbirine çok yakın olmakla beraber İskele bucağı ilk sırada gelmektedir. İskele bucağı, kuzeyindeki dağlık ve engebeli saha hariç, genellikle düz ve düze yakın arazilerden ve genellikle alüvyal topraklardan oluşmaktadır. Buna bağlı olarak II. sınıf arazilerin en yaygın, I. ve III. sınıf arazilerin ise oldukça yoğun olduğu bucağın alanı İskele'dir. İskele bucağında tarımdaki en büyük problem diğer bucaklarda olduğu gibi su sıkıntısıdır. Özellikle İskele bucağının yönetsel alanının önemli bir kısmının Kantara Dağları'nın yağış duldasında kalmasından dolayı bu arazilerde kuru tarım alanları yaygınlık kazanmaktadır (Harita 27).

Şekil 27: Karpaz Yarımadası'ndaki TKUS Sınıflarının Bucaklar Arasındaki Dağılımı (Dekar)

En büyük yüzölçümüne sahip olan Yenierenköy bucağında tüm arazi sınıfları önemli yer tutmakla birlikte II. sınıf araziler dışında diğer arazi sınıflarında ilk sırada olduğu görülmektedir (Şekil 27). Özellikle Yenierenköy kasabasının yönetsel alanından Dipkarpaz'a doğru olan sahadaki engebenin arttığı tepelik alanlarda V. sınıf araziler yoğunluk göstermektedir (Harita 29).

Şekil 28: Karpaz Yarımadası'ndaki TKUS Sınıflarının Bucaklara Göre Oransal Dağılımı

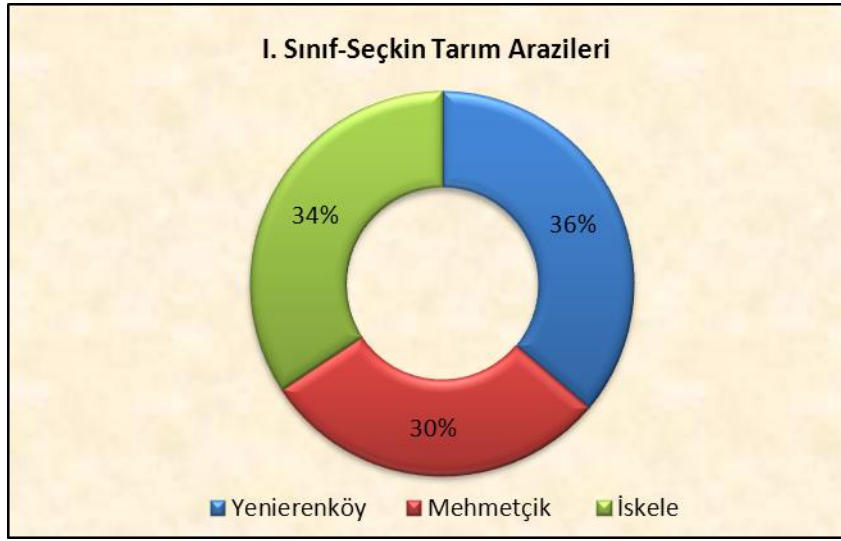

TKUS sınıflarının bucağın alanları içerisindeki payı incelendiğinde, Mehmetçik bucağında I ve II. sınıf arazilerin payının daha fazla olduğu görülmektedir. Mehmetçik bucağında yer şekillerinin daha sade olması bu durumu etkilemiştir. İskele bucağında II. sınıf arazilerden sonra kuzeydeki Kantara Dağları'nın varlığına bağlı olarak tarım dışı arazilerin de payı fazladır (Şekil 28, Harita 37).

I. Sınıf Araziler (Seçkin Tarım Arazileri): Tarıma en elverişli arazi sınıfı olan bu araziler alan içerisinde yaklaşık 78,190 dekar alan kaplamaktadırlar. Bu rakam ile Yarımada2daki arazilerin % 9'una karşılık gelmektedir. I. sınıf araziler çalışma alanının belli bir yerinde kümelenmemekle birlikte, genellikle kıyı ovalarını ve güneydeki ovaları takip ettiği görülmektedir. Özellikle dere yataklarına yakın yerlerde yaygınlık kazanmaktadırlar.

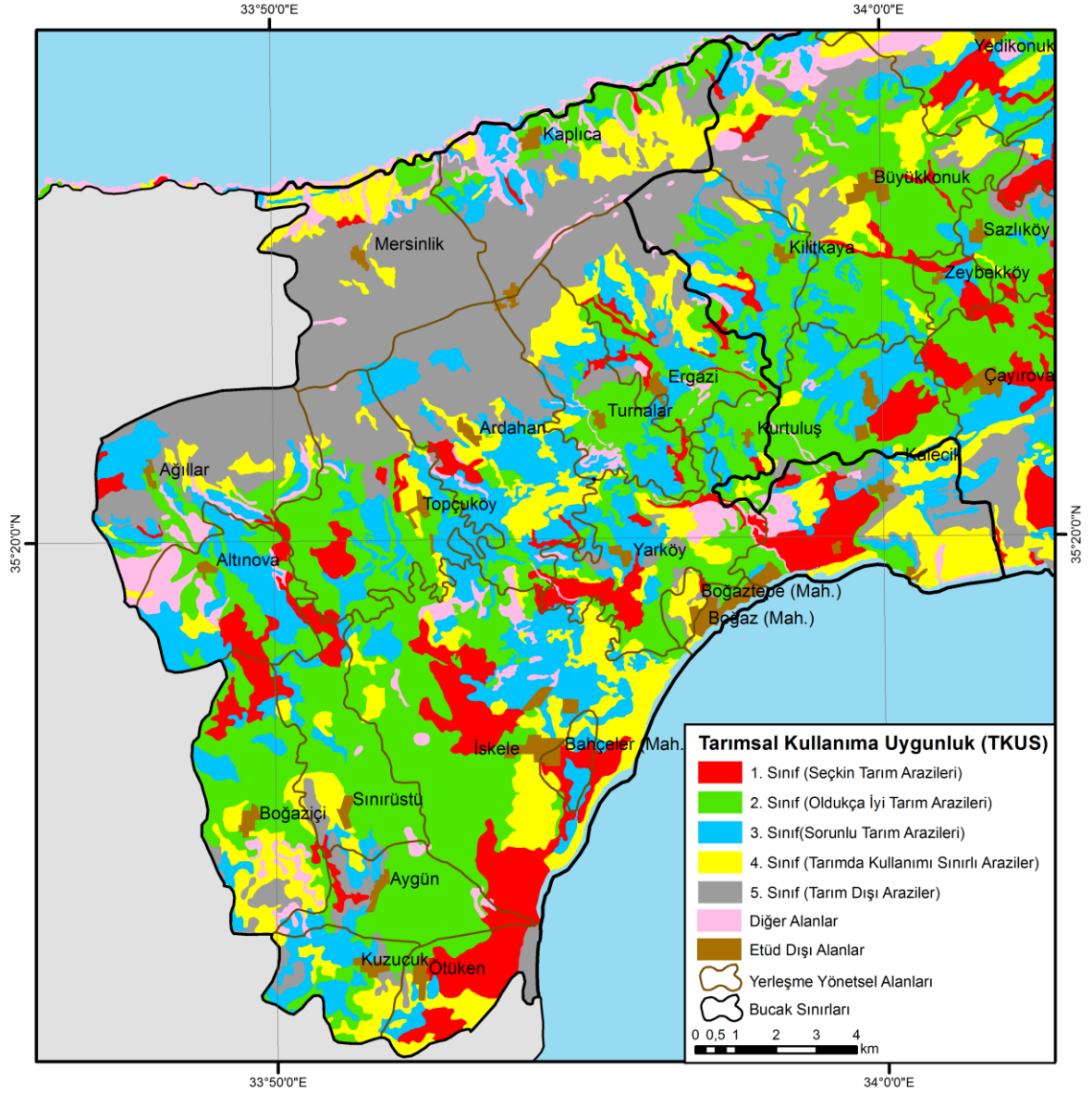
Seçkin tarım arazileri bucaklar arasında dengeli bir dağılım sergilemektedir. İskele bucağı % 36 ile ilk sırada gelirken, Yenierenköy bucağı % 34 ve Mehmetçik bucağı % 30 paya sahiptir (Şekil 29). Bu arazilerin yaklaşık % 16'sı sadece Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanında bulunmaktadır. Ayrıca İskele (% 10), Çayırova (% 9), Kaleburnu (% 5), Ötüken (% 5) yerleşmelerinde de I. sınıf araziler yaygındır.

Şekil 29: Karpaz Yarımadası'ndaki I. Sınıf Seçkin Tarım Arazilerinin Bucak Alanlarına Oransal Dağılımı

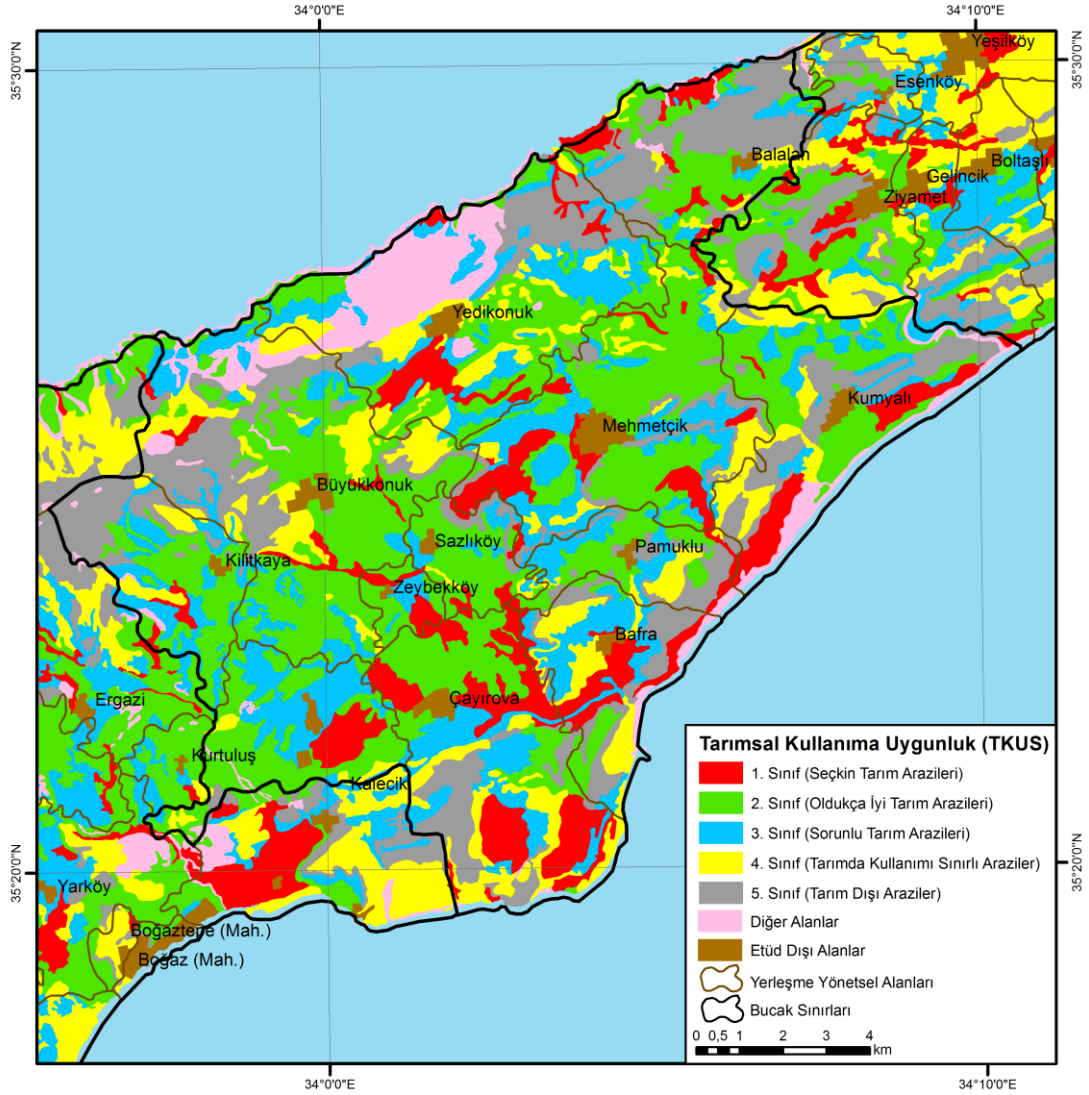
İskele bucağındaki yaklaşık 26,800 dekar seçkin tarım arazisinin % 30'u İskele kasabasının yönetsel alanı içerisinde. Ayrıca Ötüken (% 13), Kalecik (%12) ve Yarköy (% 9) köylerinin yönetsel alanlarının 0-50 metre yüksekliği arasına gelen kısımlarında I. sınıf araziler yaygındır. İdari birimlerin alanları içerisinde seçkin tarım arazilerinin kapladığı pay ise değişiklik göstermektedir. Ötüken'in arazilerinin % 47'si I. sınıf araziler ile kaplıdır. Küçük bir yüzölçümüne sahip olan İskele'nin mahallesi konumundaki Bahçeler'in yönetsel alanının % 32'si, Kalecik köyü ile İskele kasabasının yönetsel alanının % 19'unda seçkin tarım arazilerine rastlanmaktadır (Harita 27).

Harita 27: İskele Bucağındaki İdari Birimlerde Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflarının Dağılımı

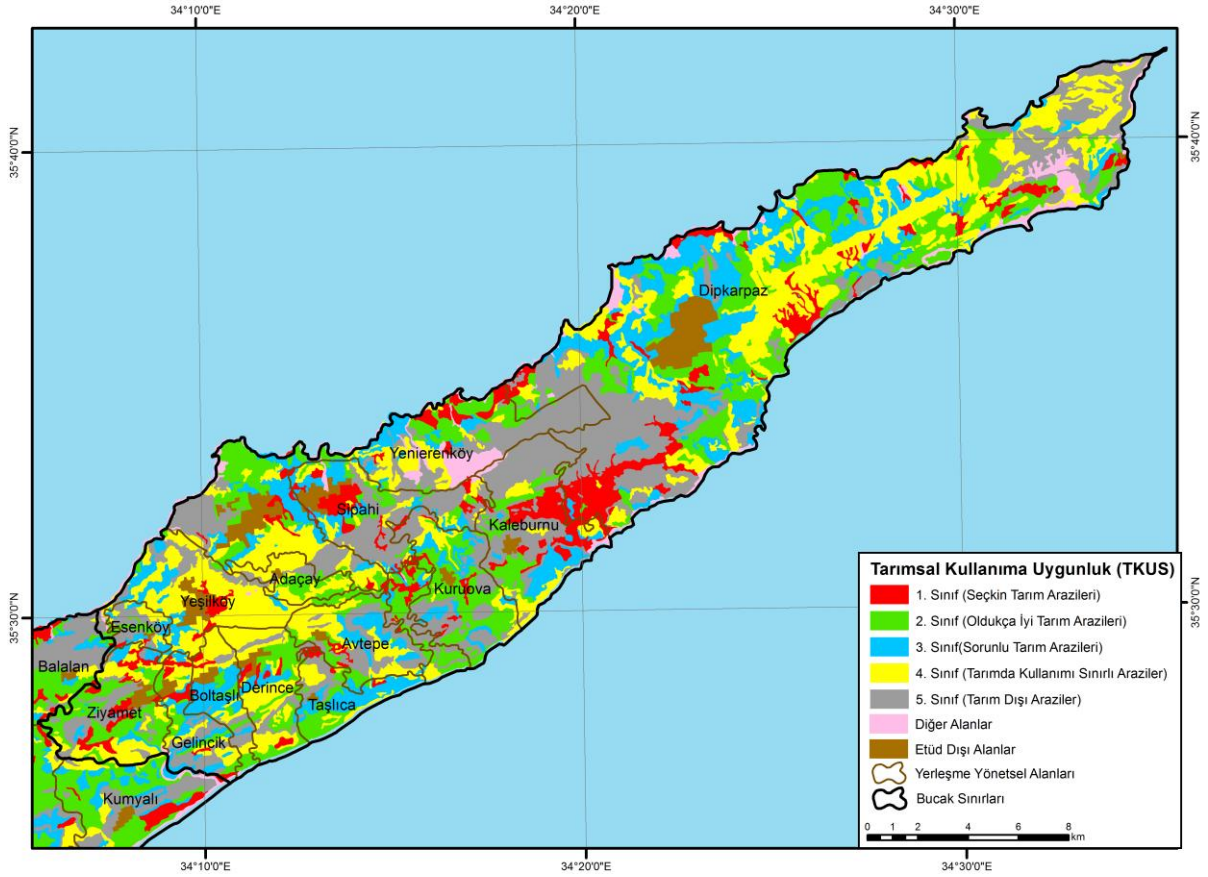
Mehmetçik bucağında seçkin tarım arazisi 23,101 dekadır. 6,886 dekar alan ile Çayırova yönetsel alanı bucağ alanındaki I. sınıf arazilerin yaklaşık % 30'unu barındırmaktadır. Çayırova köyünün yönetsel alanının kıyı ovası üzerinde yer alması bu üzerinde etkilidir. II. araziler yine güney kısımdaki kıyı ovalarını takip ederek Bafra ve Kumyalı yönetsel alanları ile iç kesimlere ve kuzeye doğru eğimin az olduğu, plato alanlarında Mehmetçik ve Yedikonuk yerleşmelerinin yönetsel alanlarında da yaygındır.

Harita 28: Mehmetçik Bucağı'ndaki İdari Birimlerde Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflarının Dağılımı

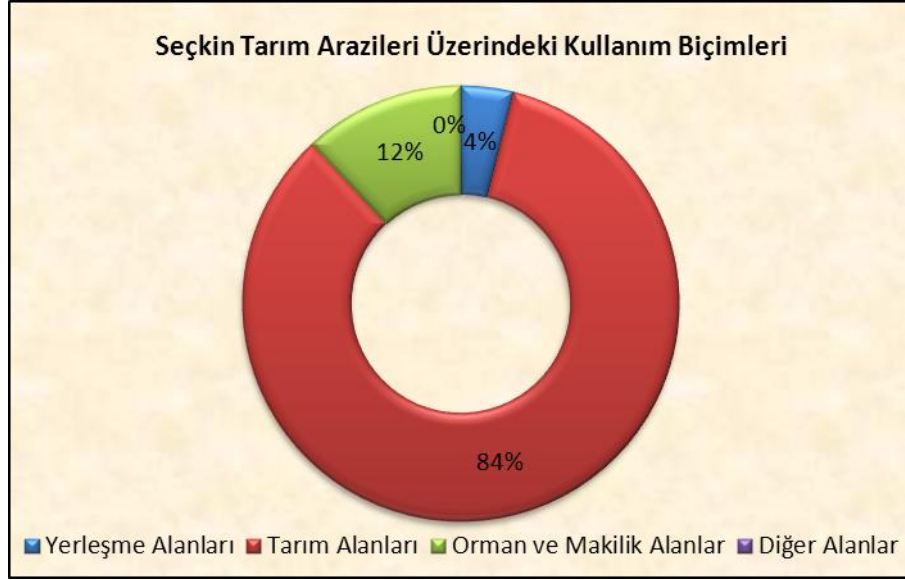
Yenierenköy bucağında ise 28,289 dekar alan kaplayan I. sınıf araziler, bucağın topraklarının yaklaşık % 8'ine karşılık gelmektedir. Bu arazilerin yaklaşık % 45'i Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanında görülmektedir. Özellikle Dipkarpaz yönetsel alanının güneybatısındaki Kaleburnu köyü yönetsel alanına yakın yerlerde yoğun bir şekilde görülmekle birlikte, kuzeyinde ve güneyindeki eğimin az olduğu, dere yataklarına yakın yerlerde de dağınık şekillerde görülmektedir. Yaygın olarak görüldüğü diğer sahalar arasında Kaleburnu, Yenierenköy ve Sipahi yerleşmelerinin yönetsel alanları bulunmaktadır.

Harita 29: Yenierenköy Bucağındaki İdari Birimlerde Tarımsal Kullanıma Uygunluk Sınıflarının Dağılımı

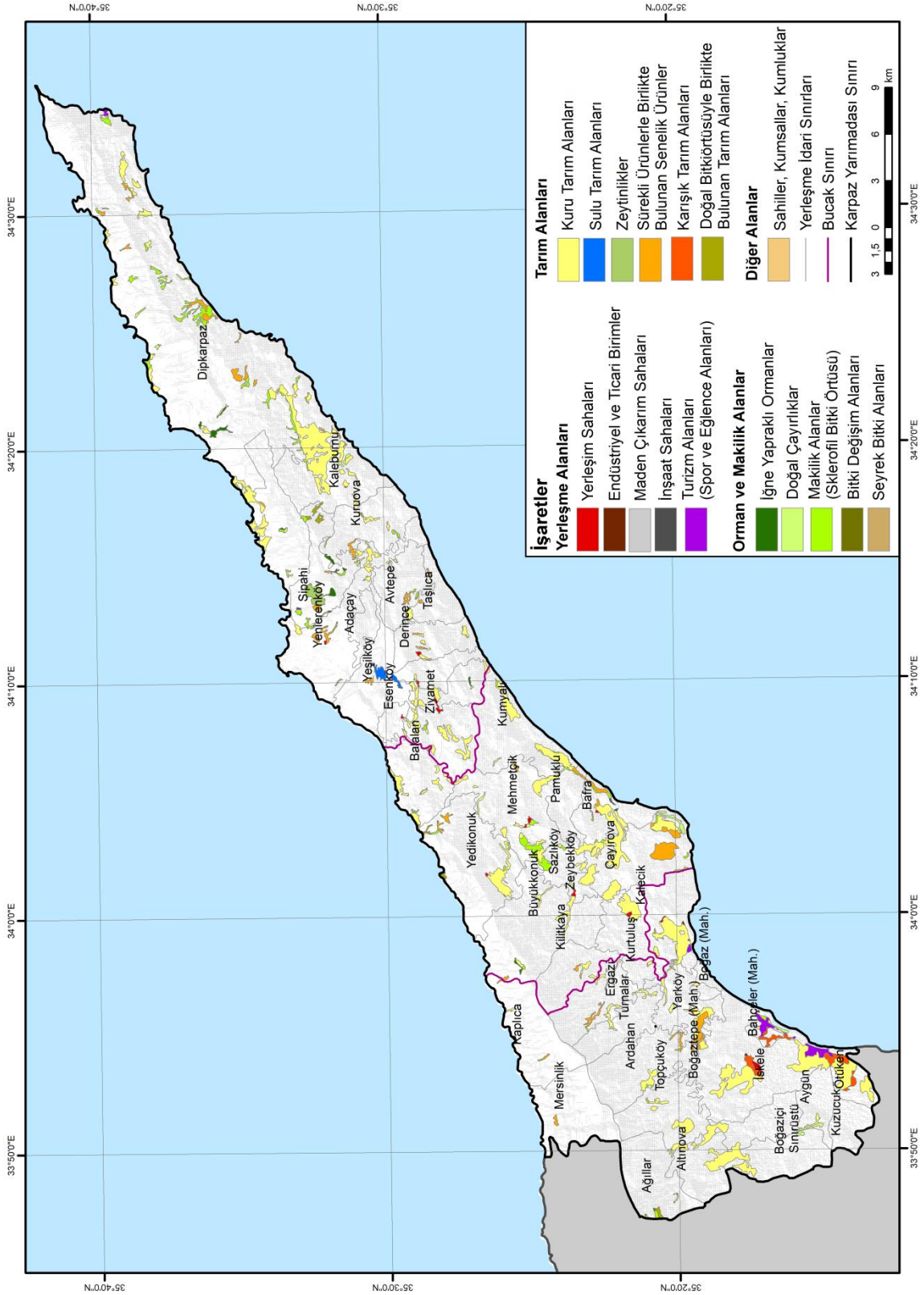
I. sınıf araziler üzerindeki arazi kullanım biçimleri genelde amacına uygundur. Bu arazilerin % 84'ünde tarım, % 12'sinde orman ve makilik alanlar ve %4'ünde yerleşme alanları yer almaktadır. Tarım alanlarının % 81'inde kuru tarım yapılırken, sadece % 1'inde sulu tarım yapılmaktadır. Geri kalan %16'lık kısımda karışık tarım alanları ve % 2'lik alanda zeytinlikler bulunmaktadır (Harita 30). Sulu tarım alanlarının tamamı Yeşilköy akiferinin varlığına bağlı olarak Yeşilköy yönetsel alanındadır (Harita 9).

Şekil 30: Karpaz Yarımadası'nda I. Sınıf Seçkin Tarım Arazileri Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimlerinin Oransal Dağılımı

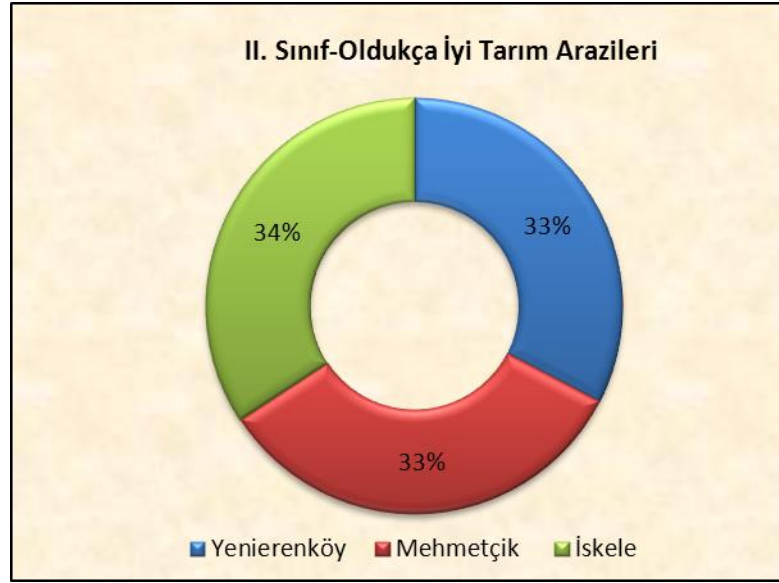
Yerleşme alanları her ne kadar da I. Sınıf arazilerin sadece % 4'ünü kaplamaktaysa da, bu arazilerin % 59'u turizm ve % 35'i yerleşim alanlarından meydana gelmektedir. Özellikle I. sınıf arazilerin yaygın olduğu Ötüken, İskele, Bahçeler ve Kalecik gibi yerleşmelerin yönetsel alanlarındaki arazilerde turizm alanlarının seçkin tarım alanlarını işgal ettiği görülmektedir (Harita 30). Söz konusu alanların turizm yönünden gittikçe geliştiği göz önüne alınırsa bu işgalin daha da artacağını söylemek yanlış olmaz.

Harita 30: Karpaz Yarımadası'nda Seçkin Tarım Arazileri (TKUS I. Sınıf) Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri

II. Sınıf Araziler (Oldukça İyi Tarım Arazileri): Tarımsal faaliyetlere elverişli olan II. sınıf araziler yaklaşık 212,533 dekar alan ve % 26'lık pay ile Yarımada'da en yaygın durumdadır. Yarımada'nın genelinde yaygın bir şekilde görülen bu topraklar bucak alanları arasında da dengeli bir dağılıma sahiptir.

Şekil 31: Karpaz Yarımadası'nda II. Sınıf Arazilerin Bucak Alanlarına Göre Dağılımı

II. sınıf araziler başta Dipkarpaz olmak üzere, İskele, Büyükkonuk, Mehmetçik ile Yenierenköy, Yedikonuk, Topçuköy ve Sınırüstü yerleşmelerinin yönetsel alanlarında yaygınlık göstermektedir. İskele bucak alanında İskele kasabasının yönetsel alanı, I. sınıf arazilerde olduğu gibi, 14,819 dekar ile en fazla II. sınıf arazisiye sahiptir. İskele kasabasının da kurulduğu güneybatıdaki geniş ova alanında yer alan Boğaziçi, Sınırüstü, Topçuköy ve Aygün köylerinin yönetsel alanlarında da söz konusu araziler yoğunur.

Küçük bir alana kurulan Kurtuluş köyünün idari alanının yaklaşık %70'i oldukça iyi tarım arazileri ile kaplıdır. Ayrıca Sınırüstü, Aygün, Boğaziçi, Topçuköy, İskele, Yarköy ve Turnalar gibi yerleşmelerin alanlarında da 2. sınıf araziler önemli yer tutmaktadır (Harita 27, Harita 31).

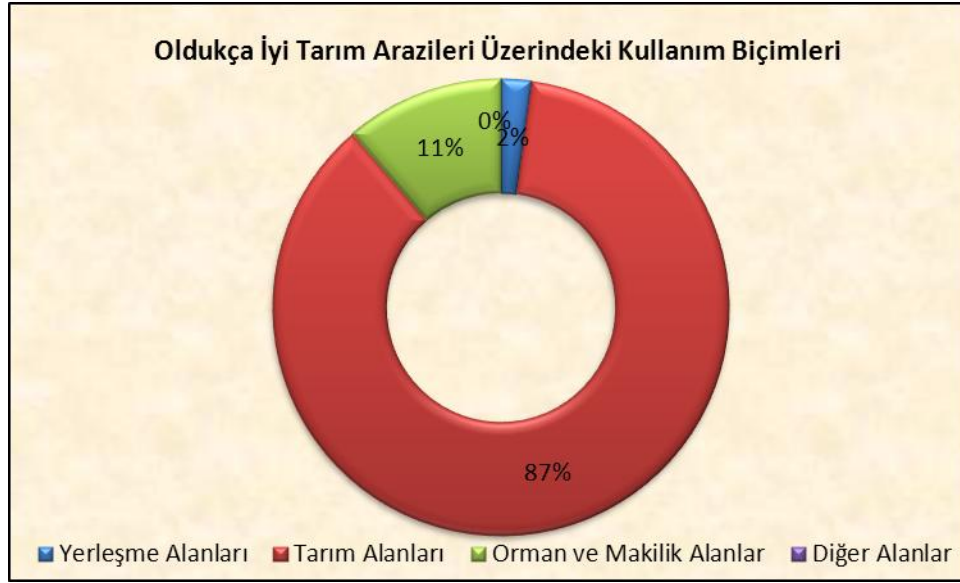
Mehmetçik bucağında II. sınıf araziler en yaygın tarımsal kullanıma uygunluk sınıfıdır. 70,448 dekar alan kaplayan II. sınıf araziler bu rakamla bucak topraklarının % 34'üne karşılık gelmektedir. Mehmetçik bucak alanındaki yerleşmelerin büyük çoğunluğunda, bilhassa bucak alanının orta kesimlerinde, II. sınıf araziler büyük yer tutmaktadır. Özellikle Büyükkonuk ve Mehmetçik kasabaları ile Yedikonuk, Kumyalı, Tuzluca, Çayırova köylerinin yönetsel alanlarında bu araziler görülmektedir.

Yenierenköy bucağında 69,349 dekar alan kaplayan II. sınıf araziler bucak yönetsel alanındaki kıyı ovalarında daha yaygın görülmektedir. Bucak alanının orta kesimlerinde arazinin engebeli olması yüzünden oldukça iyi tarım arazilerine pek rastlanmamaktadır (Harita 28, Harita 31).

Alüvyal toprakların yer aldığı Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanının özellikle kuzey ve güney kesimlerinde bu tip araziler yaygındır. Bucak alanındaki oldukça iyi tarım arazilerinin neredeyse yarısı Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanında bulunmaktadır (% 43). Bucak alanında II. sınıf arazilerin yaygın olduğu diğer alanlar arasında Yenierenköy, Kuruova, Ziyamet, Yeşilköy ve Derince yer almaktadır. Kuruova, Ziyamet, Adaçay, Taşlıca ve Derince köylerinin yönetsel alanında ise bu arazilerin payı büyüktür.

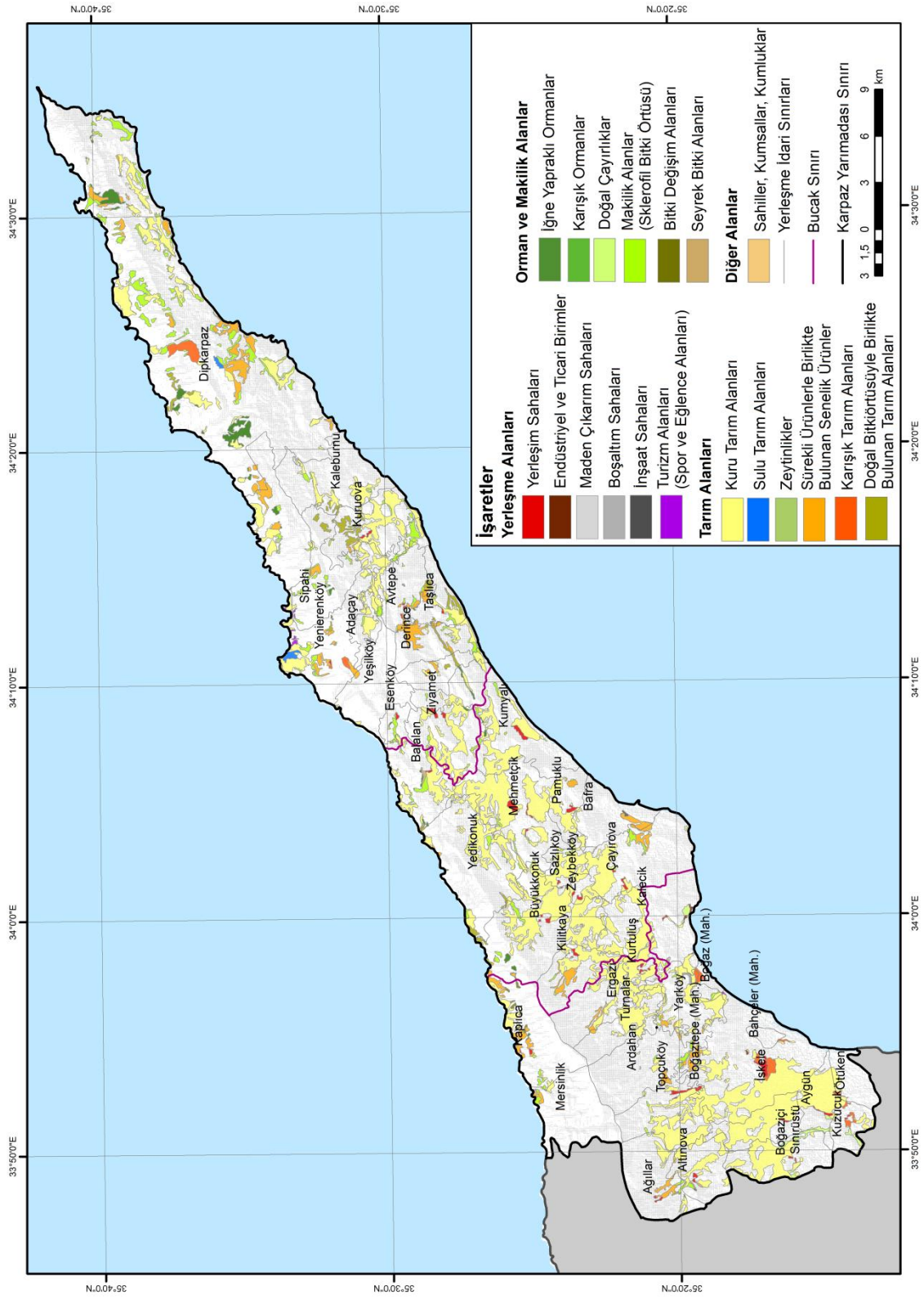
II. sınıf araziler üzerindeki kullanım biçimlerinin büyük bir kısmında (%84) tarım arazileri yer almaktadır. I. sınıf arazilere göre II. sınıf arazilerde orman ve makilik alanlar ile yerleşme alanlarının oranı azalmış gibi görünse de aslında miktar olarak iki kullanım biçimi de artış göstermiştir (Şekil 32).

Şekil 32: Karpaz Yarımadası'nda TKUS II. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Dağılımı

II. sınıf araziler üzerindeki tarım alanlarında en fazla kuru tarım alanları (% 85) yer alırken, karışık tarım alanları ise neredeyse % 15 oranında alan kaplamaktadır. Çok az bir alan kaplayan zeytinlikler Yenierenköy ve Sipahi çevrelerinde, sulu tarım alanları ise Dipkarpaz ile Yenierenköy çevresinde görülmektedir (Harita 31).

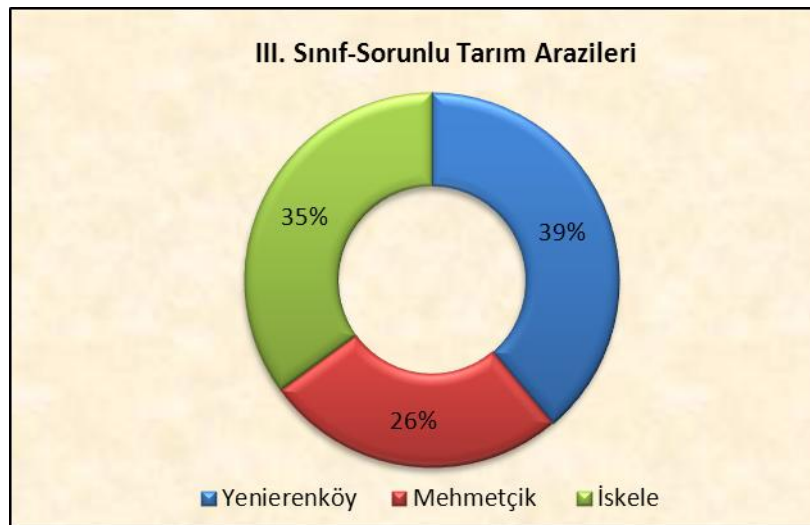
Harita 31: Karpaz Yarımadası'nda TKUS II. Sınıf Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri

Yerleşme alanları içerisinde oldukça iyi tarım arazileri üzerinde yaygın olarak yerleşim alanları (% 83) görülmekte, turizm alanları ise % 7 oranında alan kaplamaktadır. Turizm alanları Yenierenköy ile ülkenin doğu sahilindeki arazilerde bulunmaktadır. II. sınıf araziler üzerinde yerleşme alanları içerisinde bulunan diğer kullanım biçimleri arasında endüstriyel ve ticari birimler ile maden ocağı, boşaltım ve inşaat sahaları yer almaktadır. II. sınıf arazilerde yer alan endüstriyel ve ticari birimler Kalecik'teki petrol dolun tesislerine karşılık gelmektedir. II. sınıf arazilerdeki orman ve makilik alanlarda yaygın olarak başta maki ve otsu bitkiler ile iğne yapraklı ormanlar görülmektedir.

III. Sınıf Araziler (Sorunlu Tarım Arazileri): Tarımsal faaliyetlerde kullanırken bir takım bakımların yapılmasını ve önlemlerin alınmasını gerektiren bu araziler Yarımada içerisinde 144,548 dekar alan kaplamaktadır. Genelde I. ve II. sınıf arazilerin çevresinde görülen bu araziler en fazla Yenierenköy bucağında bulunmaktadır. Yenierenköy bucağını ise İskele ve Mehmetçik bucağı izlemektedir (Şekil 33).

Şekil 33: Karpaz Yarımadası'ndaki III. Sınıf Sorunlu Tarım Arazilerinin Bucaklar Arasındaki Dağılımı

İskele bucağındaki 50,613 dekar III. sınıf arazi İskele, Ardahan, Altınova, Topçuköy, Ağıllar, Ergazi, Yarköy ve Turnalar yerleşmelerinin yönetsel alanlarında daha yaygındır. III. sınıf araziler aynı zamanda Altınova, Bahçeler, Kuzucuk, Ardahan, Turnalar, Yarköy, Topçuköy, Ergazi ve Kurtuluş köylerinin yönetsel alanında önemli paya sahiptirler.

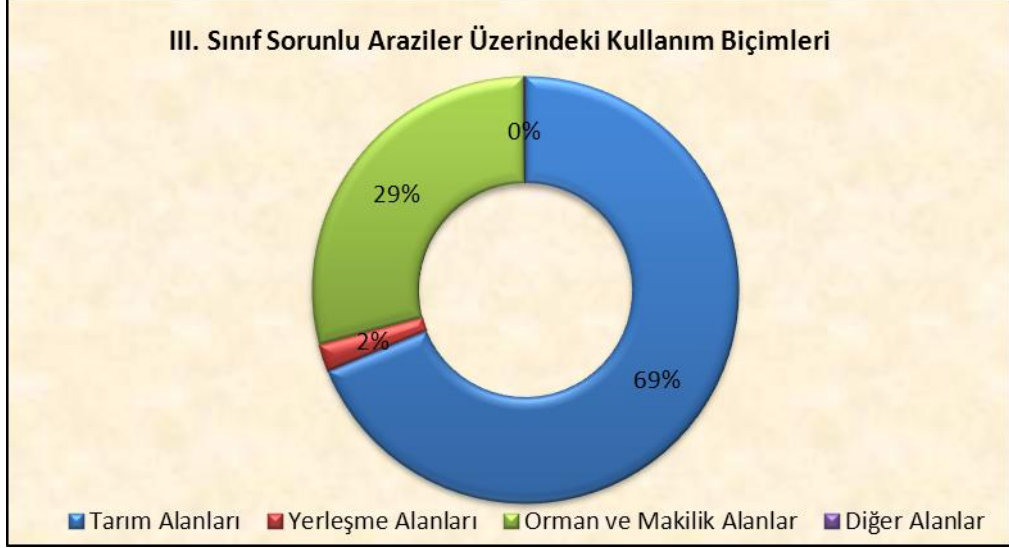
III. sınıf arazinin en az alan kapladığı bucak Mehmetçik bucağıdır. Bu araziler II. sınıf arazilerden sonra % 18'lik oran ile ikinci sırada yer almaktadır. Bucak alanında dağınık bir görünüm arz eden sorunlu tarım arazileri Çayırova, Pamuklu, Mehmetçik, Tuzluca ve Yedikonuk'ta yaygındır (Çizelge 19, Harita 28). Özellikle Pamuklu köyünün yönetsel alanının yaklaşık % 77'si III. sınıf arazilerle kaplıdır. Bu arazilerin önemli bir kısmında kuru tarım yapılmakta, bir kısmında ise Pamuklu köyünün yerleşim alanı bulunmaktadır. Ayrıca Zeybekköy, Sazlıköy, Tuzluca, Çayırova ve Kilitkaya köylerinin yönetsel alanlarında bu arazilerin kapladığı alan fazladır.

Yenierenköy bucak alanında III. sınıf araziler 56,106 dekar alan kaplamaktadır. Bucak alanındaki III. sınıf arazilerin neredeyse yarısı Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanında görülmektedir. Özellikle kasabanın yönetsel alanının kuzey kesimlerinde bu araziler artış göstermektedir (Harita 29). Yüzölçümleri küçük olan Taşlıca, Boltaşlı, Gelincik, Esenköy, Avtepe yerleşmelerinin yönetsel alanlarında III. sınıf arazilerin payı fazladır.

III. sınıf arazilerde tarımda sınırlayıcı faktörlerin artmasına paralel olarak bu araziler üzerindeki tarım alanları I. ve II. sınıfa göre azalma göstermiştir. Bu

arazilerin % 69'unda tarım arazileri, % 29'unda orman ve makilik alanlar ve %2'sinde ise yerleşme alanları mevcuttur (Şekil 34).

Şekil 34: Karpaz Yarımadası'nda III. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Dağılımı

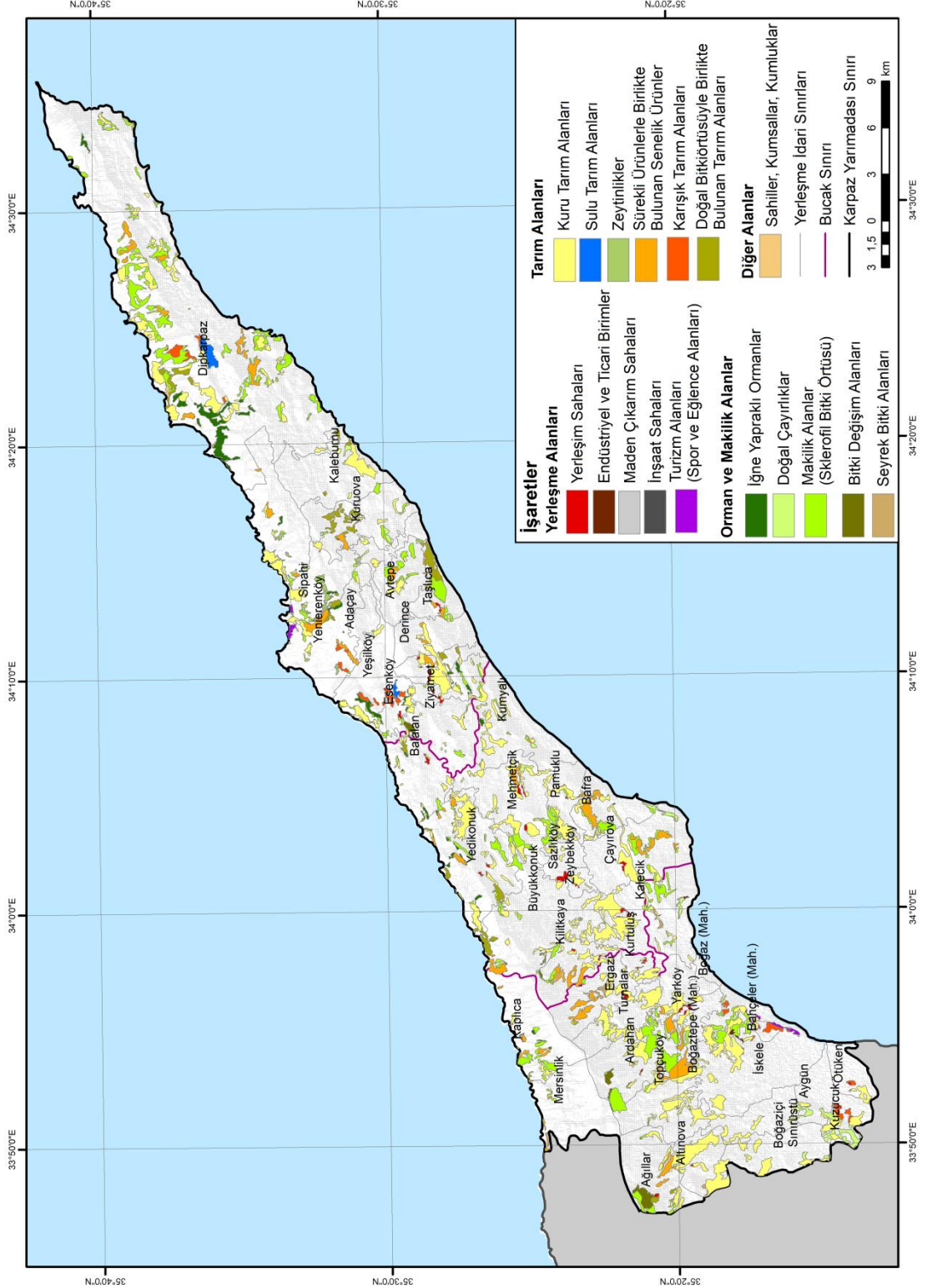

98,730 dekar alan kaplayan tarım alanlarının % 72'sinde kuru tarım yapılmaktadır. III. sınıf arazilerin yaklaşık % 7'sinde sulu tarım alanları bulunmaktadır. Bu alanlar Dipkarpaz ve Yeşilköy çevrelerinde görülmektedir (Harita 32). III. sınıf arazilerin yaklaşık % 18'inde görülen karışık tarım alanları ise yerleşme merkezlerine yakın sahalarda iken, zeytinlikler Yenierenköy ile Sipahi yerleşmelerinin yönetsel alanında yaygındır.

Orman ve makilik alanların artış gösterdiği sorunlu tarım alanlarında maki ve otsu bitkiler en yaygın grubu oluştururken, iğne yapraklı ormanlar ile doğal çayırılık alanların da payının arttığı görülmektedir. Yerleşme alanlarında ise III. sınıf araziler üzerinde en fazla yerleşim (% 68) ve turizm alanlarına (% 25) rastlanmaktadır. Turizm alanları yine Yenierenköy ve Yarımada'nın güneybatı sahilinde yer almakta, ayrıca Bafra civarında inşaat sahaları bulunmaktadır ki yapılan arazi gözlemleri

sonucunda o arazilerin bir kısmında inşaatların bitmiş olduğu ve turizm alanına dönüştüğü tespit edilmiştir (Harita 32, Foto 28).

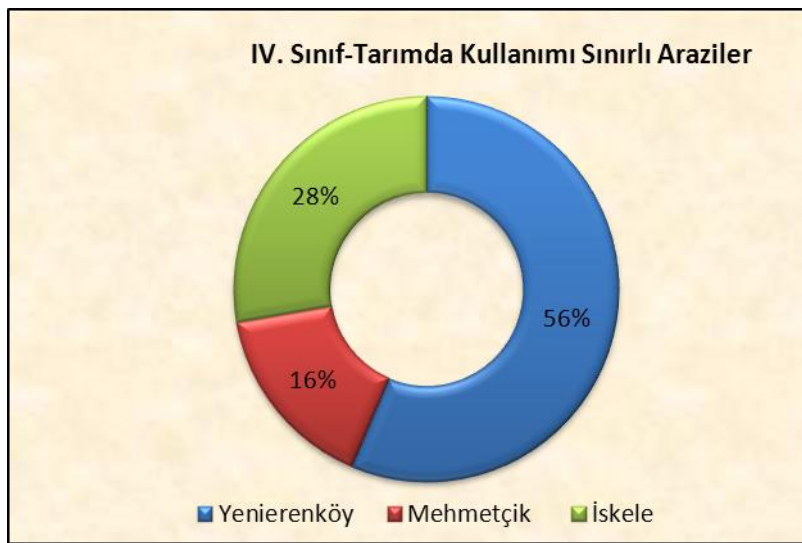
Harita 32: Karpaz Yarımadası'ndaki TKUS III. Sınıf Araziler Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri

IV. Sınıf Araziler (Tarımda Kullanımı Sınırlı Araziler): Sınırlayıcı faktörlerin sayısının ve şiddetinin daha da arttığı IV. sınıf arazilerde tarımsal faaliyetler için diğer arazilere göre daha fazla toprak koruma önlemlerinin alınması gerekmektedir. Çalışma alanında yaklaşık 151,691 dekar alan kaplayan IV. sınıf araziler özellikle Yarımada'nın doğusunda ve orta kesimde Yeşilköy-Yenierenköy çevrelerinde yoğunluk kazanmaktadır (Harita 33).

Tarımda kullanımı sınırlı arazilerin yaklaşık % 56'sı Yenierenköy bucak alanı içerisinde bulunmaktadır (Şekil 35). Özellikle bucak alanının batı ve doğu bölümlerinde bu araziler daha yaygındır (Harita 29). Yarımada'nın en doğusunu meydana getiren Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanında IV. sınıf arazilerin yaklaşık % 45'i bulunmaktadır. Bucak alanının batısındaki Yeşilköy ve Yenierenköy yerleşmelerinin yönetsel alanlarında da bu araziler yaygındır. Yeşilköy ile Yenierenköy'e komşu olan ve engebeli arazilerin önemli yer tuttuğu Adaçay köy yönetsel alanının % 55'ini IV. sınıf araziler meydana getirir.

Şekil 35: Karpaz Yarımadası'ndaki IV. sınıf arazilerin bucaklara göre dağılımı

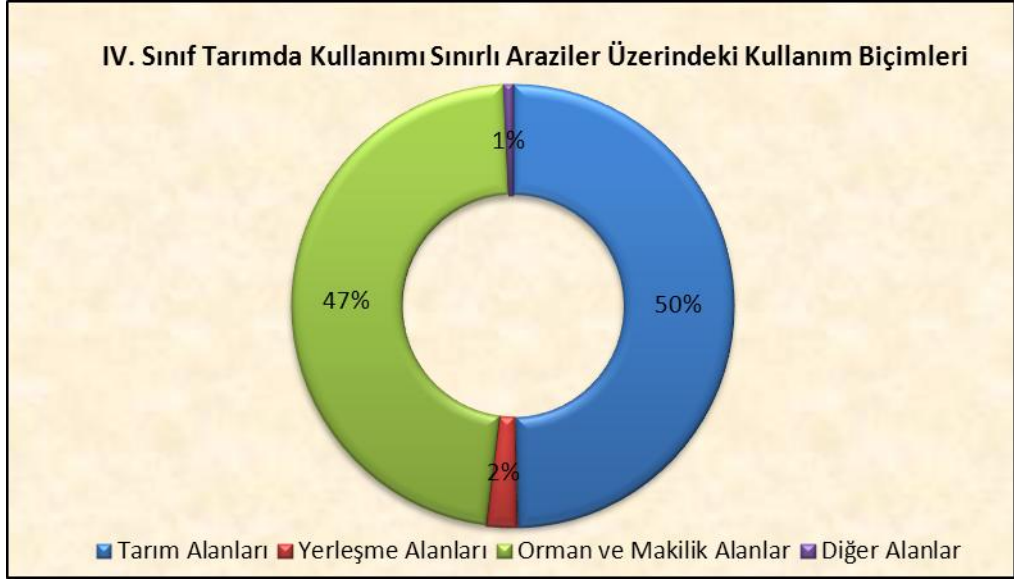
İskele bucağındaki tarımda kullanımı sınırlı araziler Yenierenköy bucağındaki gibi belirli bir alanda yoğunlaşmamakla birlikte, İskele, Kalecik, Kaplıca, Boğaziçi ve Ardahan gibi yerleşmelerin yönetsel sahalarında daha yaygındır. İskele kasabasının mahallelerinden biri olan Boğaztepe’de miktar olarak söz konusu araziler az olmasına rağmen mahallenin yönetsel alanının % 47’si IV. sınıf arazilerden meydana gelmektedir. Ayrıca genel olarak Kıbrıs’ın doğu sahilinin devamında yer alan Kalecik, Kuzucuk, Boğaziçi, İskele, Ötüken ve Bahçeler’in yönetsel alanlarında IV. sınıf araziler önemli bir paya sahiptir (Harita 27).

Mehmetçik bucağında ise IV. sınıf araziler çok az bir yer kaplamaktadır. Büyükkonuk, Yedikonuk, Çayırova, Kumyalı, Bafra yerleşmelerinde bu araziler daha yaygındır (Harita 28).

IV. sınıf topraklar üzerinde tarımdaki kısıtlayıcı faktörlere bağlı olarak tarım alanlarının oranı azalmış, en fazla orman ve makilik alanların yer kapladığı görülmüştür. Tarım alanlarının % 61’inde kuru tarım, % 36’sında ise karışık tarım alanları yer almaktadır (Harita 33).

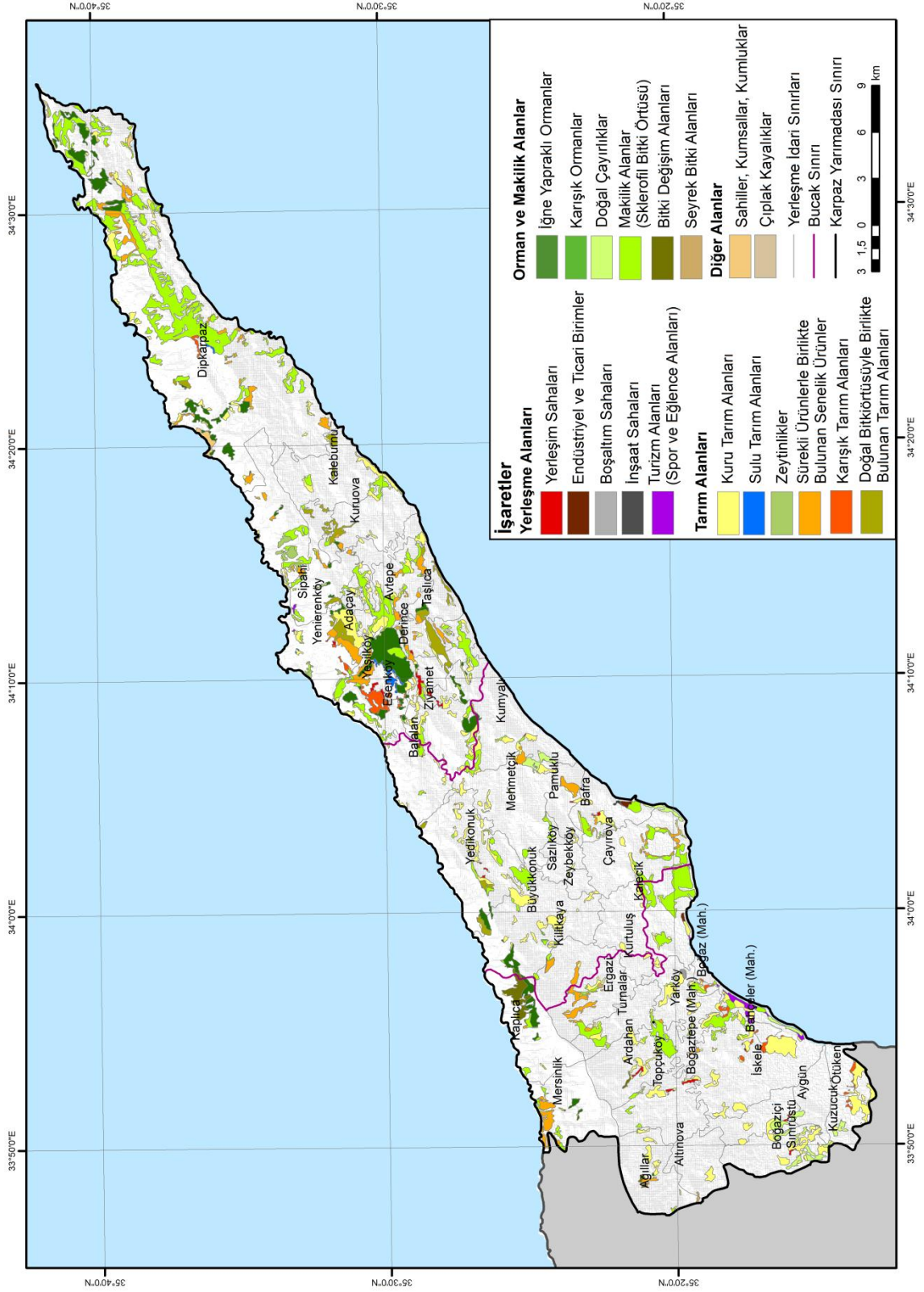
Orman ve makilik alanlar IV. sınıf araziler üzerinde 78,252 dekar alan kaplarlar. Bu alanların % 67’sinde makilikler, % 6’sında doğal çayırıklar ve %23’ünde iğne yapraklı ormanlar görülmektedir. İğne yapraklı ormanlara diğer bir deyişle kızılçam ormanlarına batıda Kantara Dağları’nda, yaklaşık orta kesimde yükselti ve engebenin arttığı Yeşilköy civarında ve Yarımada’nın doğusunda Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanında yer alan milli park alanında rastlanmaktadır (Harita 33).

Şekil 36: Karpaz Yarımadası'ndaki IV. Sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Dağılımı

Son olarak 3,224 dekar alan kaplayan yerleşme alanlarının % 50'sinde yerleşim, % 32'sinde turizm, % 10'unda endüstriyel ve ticari birimler, % 5'inde boşaltım (çöp alanları) ve % 3'ünde inşaat sahaları yer almaktadır.

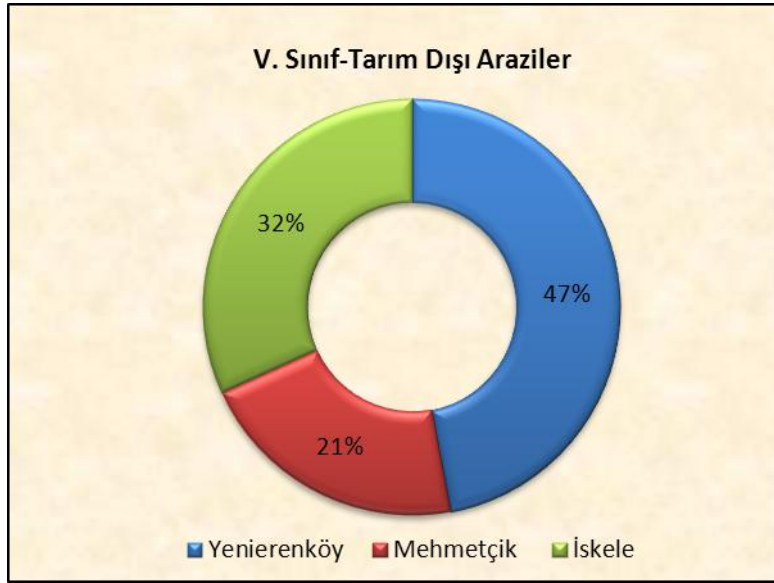
Harita 33: Karpaz Yarımadası'ndaki TKUS IV. Sınıf Araziler Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri

V. Sınıf Araziler (Tarım Dışı Araziler): Tarımsal faaliyetlere elverişli olmayan, tarım dışı faaliyetlerde değerlendirilebilecek olan V. sınıf araziler Yarımada'da 179,215 dekar alan kaplamakta ve çalışma alanının % 22'sine karşılık gelerek ikinci sırada yer almaktadır.

Tarım dışı araziler Yarımada'nın batısındaki Kantara Dağları'nın devamında, Yenierenköy bucak alanının orta kesimindeki tepelik alanlarda yaygındır. Buna bağlı olarak Yenierenköy bucağı V. sınıf arazilerde ilk sırada gelirken, İskele bucağı da ikinci sırada bulunmaktadır (Şekil 37).

Şekil 37: Karpaz Yarımadası'ndaki V. Sınıf Arazilerin Bucaklara Göre Dağılımı

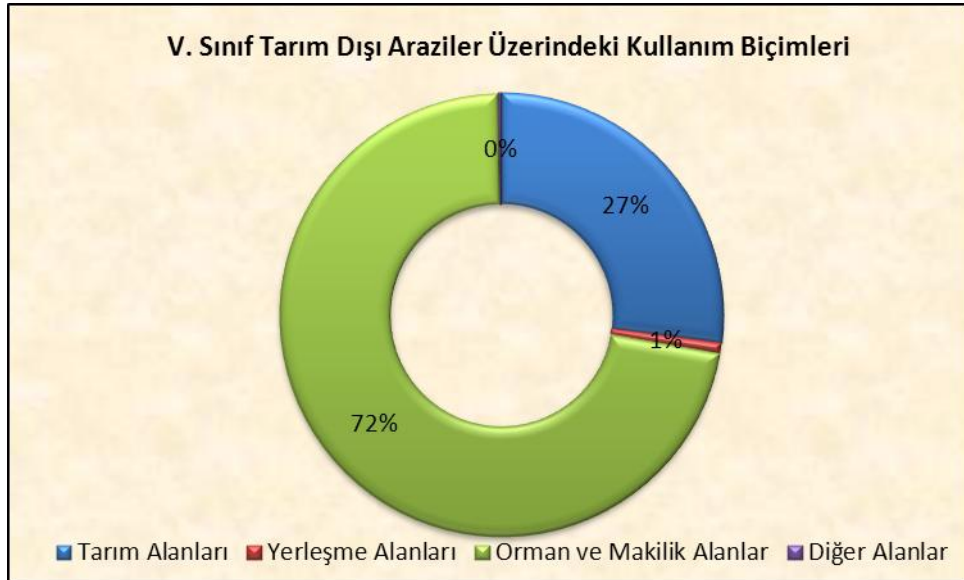

Tarım dışı arazilerde 84,312 dekar ile ilk sırada yer alan Yenierenköy bucağında Dipkarpaz, Yenierenköy, Kaleburnu, Sipahi ve Kuruova yerleşmelerinin idari alanlarında bu araziler yaygındır. İskele bucağında Kantara dağları'nın yönetsel alanları içerisine girdiği Mersinlik, Ağıllar, Ardahan, Kaplıca ve Topçuköy'de tarım dışı araziler geniş yer kaplamaktadır. V. sınıf arazilerin en az alan kapladığı Mehmetçik bucağında Kantara Dağları'nın uzantılarının devam ettiği Büyükkonuk

ve bucak alanının güneybatısındaki nispeten engebeli sahada bulunan Çayırova köy yönetsel alanında tarım dışı araziler fazladır.

Tarım dışı araziler üzerinde, arazinin özelliklerine nispeten uygun olarak, en fazla orman ve makilik alanlar (% 72) yaygındır. Ancak bu araziler her ne kadar da tarım dışı olarak belirtilse de yarımada'daki V. sınıf arazilerin % 27'sinde hala tarım alanları mevcuttur (Şekil 38).

Şekil 38: Karpaz Yarımadası'ndaki V. sınıf Araziler Üzerindeki Kullanım Biçimlerinin Dağılımı

Orman ve makilik alanlar arasında en fazla payı % 59 ile makilikler ve %29 ile iğne yapraklı ormanlar kaplamaktadır. Yarımada'daki iğne yapraklı ormanlara çalışma alanındaki yüksek sahalarda rastlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle batıda Kantara Dağları'nda, Yarımada'nın orta kesimine doğru Yedikonuk- Balalan-Esenköy hattındaki tepelik alan ile Sipahi-Yenierenköy-Dipkarpaz hattındaki tepelik alanlarda ve doğuda milli park alanı içerisinde görülmektedir. Makilik alanlar ise yoğun olarak belirtilen yerleri çevrelemektedir (Harita 34).

V. sınıf araziler üzerinde tarım alanlarının payı azalmakla birlikte hala Yarımada'da dağınık halde görülmektedir. Tarım alanlarının % 60'ında kuru tarım yapılırken, % 34'ünde karışık tarım alanları görülür. Karışık tarım alanları içerisinde arazi şartlarına bağlı olarak doğal bitki örtüsü ile birlikte bulunan tarım arazileri de mevcuttur.

Tarımsal kullanıma uygunluk sınıflarının Yarımada içerisindeki dağılımı genel olarak değerlendirilecek olursa, II. ve V. sınıf arazilerin yaygın olduğu, I. sınıf arazilerin ise az alan kapladığı söylenebilir. Söz konusu sınıflar yer şekillerine, eğime, toprak yapısına bağlı olarak yayılım göstermektedir. Bu nedenle çalışma alanının batısındaki Kantara Dağları'nın yer aldığı sahada, orta kesimdeki plato sahasının üzerindeki tepelik alanlarda ve doğudaki engebeli arazilerde tarımsal kullanıma uygunluk sınıflarının V. sınıfa doğru yaklaştığı görülmektedir. Buna karşılık Yarımada'nın güneybatısındaki geniş ovalık sahada ve kıyı ovalarında I. ile III. sınıf arasındaki araziler daha yaygındır.

Bucak alanlarında Yenierenköy bucağının gerek yüzölçümünün büyük oluşu gerekse yer şekillerinin çeşitli olması farklı arazi tiplerini barındırmasına neden olmuştur. Benzer bir durum hem dağlık engebeli alanları hem de geniş ovaları içeren İskele bucağı için de söylenebilir. Yerleşim birimlerinde ise Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanının tüm arazi sınıflarında ilk sırada olduğu görülmektedir. Aynı şekilde Dipkarpaz'ın en büyük yüzölçümüne sahip idari birim oluşu ve yer şekillerinin çeşitlilik arz etmesi bu durumu etkilemiştir.

Tarımsal kullanıma uygunluk sınıflarının kullanım biçimlerinde genel olarak arazi yapısına uyduğu söylenebilir. Ne var ki Yarımada'daki su sıkıntısından dolayı

I. ve II. sınıf verimli arazilerde bile hâkim olan tarımsal faaliyetin kuru tarım olduğu görülmektedir. Sulu tarım alanları hangi arazi sınıfında olursa olsun genellikle çalışma alanındaki akiferlere yakın yerlerde bulunmaktadır. Karışık tarım alanları ise yerleşme alanlarına yakın arazilerde daha yaygındır. Orman ve makilik alanlar içerisinde Yarımada'da makilikler ve otsu bitkiler yaygındır. Onu ise iğne yapraklı ormanlar takip etmektedir. Buna bağlı olarak özellikle IV. ve V. sınıf arazilerde bu alanlar artmakta ve iğne yapraklı ormanları makilikler çevrelemektedir. Yerleşme alanlarında ise dikkati çeken en önemli nokta turizm alanlarının Yarımada'da artışıyla birlikte I. ve II. sınıf araziler üzerinde de yer almasıdır. Bu alanlar adada doğu sahili diye adlandırılan Yarımada'nın güneybatısında bulunan sahil şeridindeki yerleşmelerde, Bafra turizm bölgesinde, Yenierenköy ve Dipkarpaz yönetsel alanlarında görülmektedir. Bugün turizm alanlarının bir kısmı verimli tarım arazileri üzerinde yer alırken, söz konusu sahalardaki turizm yatırımlarının son yıllarda giderek arttığı düşünülürse bu durum Yarımada'daki verimli tarım alanları için tehlike arz etmektedir.

3. Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflaması (SAT)

Bir diğer toprak gruplama biçimi de sulu tarıma uygunluk sınıflamasıdır. KKTC detaylı toprak etüd ve haritalama projesi kapsamında yapılan bu sınıflama temel toprak haritasındaki bireysel haritalama birimlerinin özelliklerinin yorumlanması sonucu elde edilmiştir. Bu sınıflama sulu tarıma açılacak alanları ve bu alanlarda drenaj ve tuzluluk, alkalilik iyileştirilmesi yapılarak toprakları belirlemek amacıyla yapılmıştır. ABD'de toprak iyileştirme bürosu tarafından

önerilen sınıflama sistemi kullanılmaktadır¹³⁹. Sistem, topraklarının fiziksel, kimyasal, özelliklerini inceleyerek arazilerin ekonomik olarak sulu tarıma uygunluk derecelerini farklı kademelerde yorumlayan bir sınıflama şeklidir¹⁴⁰.

Toprak, topografya ve drenaj özelliklerine ait sınırlamalar toprakların sulu tarıma elverişli olup olmadığını belirlemektedir. Yapılan proje kapsamında; etkili toprak derinliği, tekstür, geçirimsiz kil katlarının varlığı, toprağın su ve havayı geçirme yeteneği gibi devamlı toprak karakteristikleri ile düzeltilebilen tuzluluk, alkalilik, değişken taban sularının varlığı, bazı koşullarda taşlılık ve kayalılık gibi geçici karakteristikleri gözetilerek toprakların sulamaya ne kadar elverişli olduğu belirleyen sınıflar kurulmuştur. Genel olarak iyi bir sulu tarım arazisi düz düze yakın, derin, orta tekstürlü, süzek ve tuzluluk, alkalilik sorunlarından yoksun bulunmalıdır¹⁴¹.

Sulu tarım sınıflamasında 6 sınıf bulunmaktadır. Bu sınıflar arasında I. sınıf araziler sulu tarıma çok uygunken, II. sınıf topraklar orta uygun, III. sınıf ise az uygun topraklardan oluşmaktadır. IV. sınıf sadece özel bitkilere uygun arazileri temsil ederken, V. sınıf içerdiği düzeltilebilir sınırlamalar nedeniyle sulu tarıma geçici olarak uygun olmayan toprakları ifade etmektedir. Son olarak VI. sınıf topraklar ise sulu tarıma uygun olmayan sahalardan meydana gelmektedir.

Yapılan sınıflama sonucunda gerek Yarımada'da gerekse ülkede şimdiki durumu sulamaya elverişli olmayan alanları temsil eden V. sınıf topraklar yer almamaktadır. Elde edilen sınıflamada I., II. ve III. sınıfa giren, sulu tarıma sırasıyla

¹³⁹ USBR (1953), Irrigated Land Use: Bureau of Reclamation Manual, Vol. V., Part 2 Land Classification, Denver, U.S. Dept. Interior Colorado.

¹⁴⁰ KKTC Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi, (2000), Cilt 1, s.295.

¹⁴¹ KKTC Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi, (2000), Cilt 1, s.295-296.

çok uygun, orta uygun ve az uygun olan topraklar KKTC’de etüd yapılan arazilerin % 53’ünü (1,481,133 da) kaplarken, bu araziler Yarımada’da 359,690 dekar alan kaplamaktadır. Bu rakam ülkedeki söz konusu sınıftaki arazilerin yaklaşık % 24’üne, Yarımada içerisindeki toplam alanının ise yaklaşık % 44’üne karşılık gelmektedir. Sulu tarıma elverişli olmayan VI. sınıf araziler ülkede % 31,8 (1,068,197 da) yer tutarken, çalışma alanında bu toprakların 391,174 dekar olduğu görülmektedir. VI. sınıf arazilerin yaygın olduğu Yarımada, bu rakam ile ülke genelindeki VI. sınıf toprakların yaklaşık % 37’sini sınırları içerisinde barındırmaktadır. Sulu tarıma uygun olmayan araziler genellikle dik eğimli, toprak derinliği çok yetersiz, aşırı taşlı ve kayalı ya da bitkisel ürün alınamayacak kadar tuzluluk içeren alanlardır.

Çizelge 20: Karpaz Yarımadası’ndaki Sulu Tarıma Uygunluk (SAT) Sınıflarının Dağılımı

SAT Sınıfı	Kapladığı Alan (Dekar)	Oranı (%)
I. Sınıf - Sulu Tarıma Çok Uygun Araziler	19167	2
II. Sınıf - Sulu Tarıma Orta Uygun Araziler	131461	16
III. Sınıf - Sulu Tarıma Az Uygun Araziler	209062	25
IV. Sınıf – Sulu Tarımda Sadece Özel Bitkilere Uygun Araziler	75199	9
V. Sınıf – Sulu Tarıma Geçici Olarak Uygun Olmayan Araziler	0	0
VI. Sınıf – Sulu Tarıma Uygun Olmayan Araziler	391174	47
Toplam	826063	100

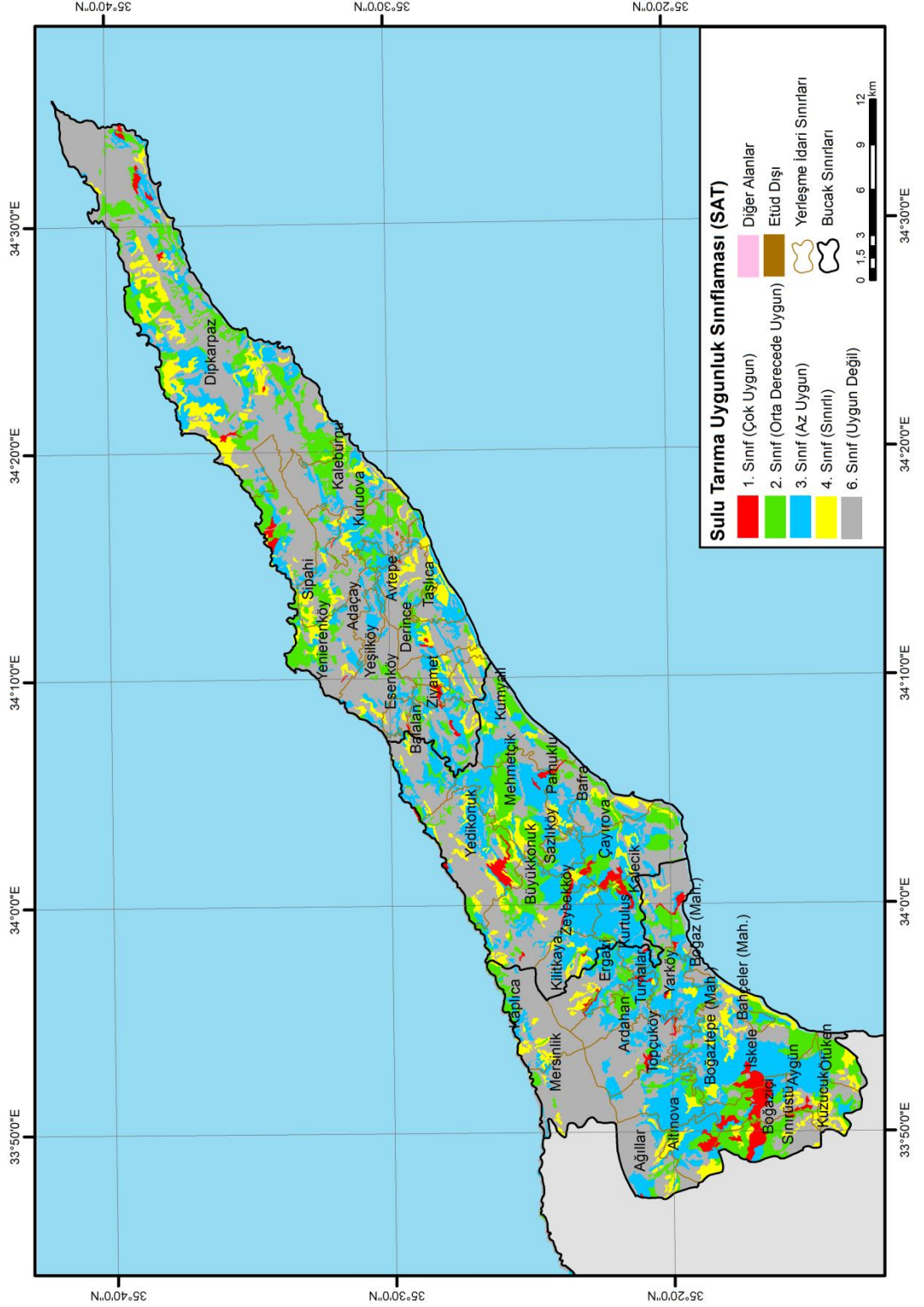
Sulu tarıma çok uygun araziler çalışma alanının sadece % 2’sine karşılık gelmektedir. Bu araziler daha çok Yarımada’nın güneybatısındaki Mesarya Ovası’nın devamındaki geniş ovalık alanda görülmektedir. Alan içerisindeki en yaygın sınıf olan III. sınıf araziler Yarımada’nın batı bölümündeki İskele ile Mehmetçik bucak alanlarının güneyinde görülmektedir. II. sınıf topraklar dağınık bir

görünüm arz etmekle birlikte güney kesimdeki eğimin az olduğu (% 2-5 arasında) sahalar ile kuzey kesimdeki dar kıyı ovalarında yaygındır. Genel olarak II. sınıf araziler tarıma çok uygun olan I. sınıf arazilerin etrafında yer alırken, III. sınıf topraklar da II. sınıf arazileri çevrelemektedir (Çizelge 20, Harita 35).

Karpaz yarımadası'nda oldukça az yer kaplayan I. sınıf arazilerin yaygın olduğu idari birimler sırasıyla Sınırüstü, Boğaziçi, Yedikonuk, İskele, Dipkarpaz, Çayırova'dır. Çalışma alanının % 16'sını kaplayan sulu tarıma orta derecede uygun II. sınıf araziler başta Dipkarpaz olmak üzere Yenierenköy, Mehmetçik, İskele, Büyükkonuk, Boğaziçi ve Çayırova gibi yerleşmelerin yönetsel alanlarında yaygındır. Son yıllarda hızla turizm ve yerleşme alanları¹⁴² ile işgal edilen Ötüken ve Boğaziçi yerleşmelerinin yönetsel alanlarının sırasıyla % 48'i ve % 39'u II. sınıf arazilerden oluşmaktadır. VI. sınıf arazilerden sonra en fazla paya sahip olan III. sınıf arazilere tüm idari ünitelerde rastlanılmaktadır. Bunlar arasında öne çıkanları ise Dipkarpaz, İskele, Büyükkonuk, Mehmetçik, Topçuköy, Tuzluca, Çayırova ve Yarköy'dür (Çizelge 21, Harita 35).

¹⁴² Yarımada'nın güneybatı sahilinde, Gazimağusa-Karpaz anayolu üzerinde yer alan yerleşmelerde son yıllarda artan turizm faaliyetlerine bağlı olarak inşaat sahalarında artış gözlenmektedir. Özellikle bu sahil şeridindeki deniz turizmine paralel olarak lüks konutlar ve site alanları yapılmaktadır.

Harita 35: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflarının (SAT) İdari Birimlere Göre Dağılımı

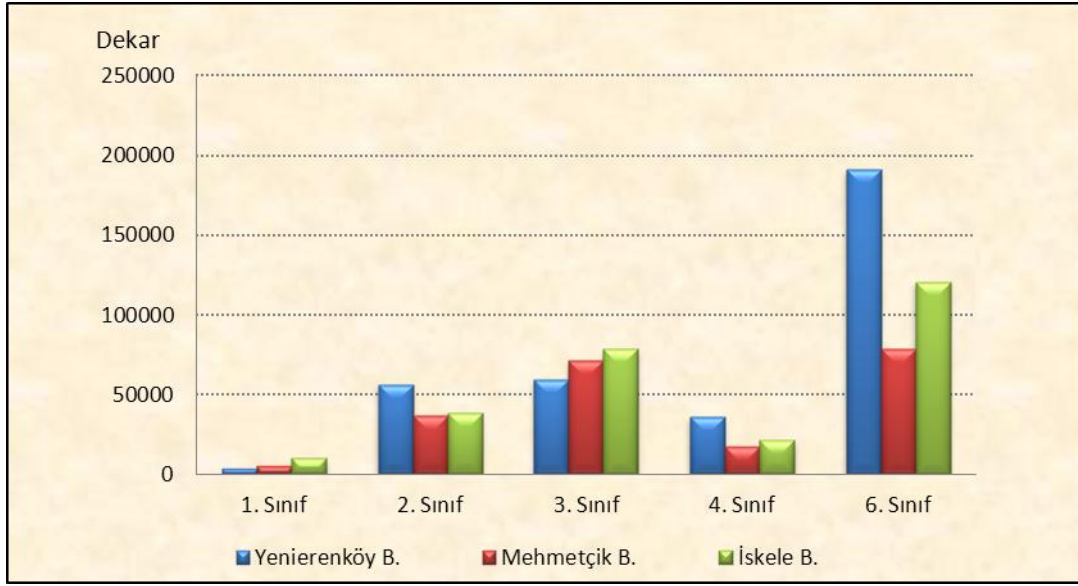
Çizelge 21: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflarının (SAT) İdari Birimlere Göre Dağılımı (Dekar)

İdari Alan	I. Sınıf	II. Sınıf	III. Sınıf	IV. Sınıf	VI. Sınıf	Toplam
Adaçay	0	0	1581	0	3498	5079
Ağıllar	42	1310	3254	1533	12150	18289
Altınova	891	1873	4779	2285	2277	12105
Ardahan	543	613	6156	160	14783	22255
Avtepe	6	1067	1865	2109	7406	12453
Aygün	357	1040	4679	956	1729	8761
Bafra	0	1931	3169	1649	5255	12004
Bahçeler	0	636	768	19	581	2004
Balalan	34	1420	4629	770	8480	15333
Boğaz	0	0	281	0	835	1116
Boğaziçi	2190	5974	692	1252	5183	15291
Boğaztepe	0	0	427	0	884	1311
Boltaşlı	46	448	1800	1694	3552	7540
Büyükkonuk	392	6421	10716	2227	15147	34903
Çayırova	1156	5567	8582	1518	7912	24735
Derince	176	962	2827	1051	6705	11721
Dipkarpaz	1580	27681	20734	17886	80855	148736
Ergazi	409	1707	4144	1404	7663	15327
Esenköy	72	39	966	240	2523	3840
Gelincik	350	770	2005	1433	4309	8867
İskele	1732	6624	18593	5587	9876	42413
Kaleburnu	0	4745	3019	1369	12671	21804
Kalecik	667	2822	2851	605	9070	16015
Kaplıca	0	1980	2090	1976	14645	20691
Kilitkaya	56	485	4726	1698	5485	12450
Kumyalı	23	4915	5856	1099	9221	21114
Kurtuluş	77	254	2267	0	514	3112
Kuruova	81	4400	3636	1450	6996	16563
Kuzucuk	0	1649	840	1947	2708	7144
Mehmetçik	455	7905	10539	2705	5711	27315
Mersinlik	0	583	582	474	18163	19802
Ötüken	0	3667	642	1403	1953	7665
Pamuklu	120	852	3045	745	3219	7981
Sazlıköy	8	879	3916	12	1116	5931
Sımrüstü	2981	2705	3307	506	2243	11742
Sipahi	3	2953	2131	2482	10100	17669
Taşlıca	0	598	2972	1896	2363	7829
Topçuköy	0	1908	9543	763	6034	18248
Turnalar	233	1762	4521	92	5124	11732
Tuzluca	779	1787	8631	267	1586	13050
Yarköy	183	1305	8074	558	4136	14256
Yedikonuk	1814	3911	6203	4491	15835	32254
Yenierenköy	867	8203	5786	2520	27494	44870
Yeşilköy	67	2361	5153	1076	15737	24394
Zeybekköy	464	543	1041	410	89	2547
Ziyamet	313	2205	5044	882	7358	15802
TOPLAM	19167	131461	209062	75199	391174	826063

Bazı sebze ve meyvelerin tarımına elverişli olan IV. sınıf araziler Yarımada içerisinde pek yaygın değildir. Dipkarpaz, İskele, Yedikonuk, Mehmetçik, Yenierenköy ve Sipahi yerleşmelerinin yönetsel alanlarında bu topraklara daha fazla rastlanmaktadır. Çalışma alanının neredeyse yarısına karşılık gelen sulu tarıma uygun olmayan araziler ise Dipkarpaz, Yenierenköy, Mersinlik, Yedikonuk, Yeşilköy, Büyükkonuk, Ardahan, Kaplıca, Kaleburnu, Ağıllar ve Sipahi gibi yerleşmelerde yaygındır. Özellikle bu alanlarda yerşekillerinin engebeli olması ve eğim değerlerinin % 12'den fazla olduğu sahaların bulunması VI. sınıf arazilerin artmasına neden olmuştur. Çalışma alanının kuzeybatısında yer alan Mersinlik köyünün yönetsel alanının yaklaşık % 92'si VI. sınıf araziler ile kaplıdır. Mersinlik köyünün yönetsel alanında Kantara Dağları ve eteklerinin yer alması bu durum üzerinde etkilidir. İdari alanlarının yaklaşık yarısı ve yarısından fazlası bu arazilerle kaplı olan yerleşme alanları arasında sırasıyla Boğaz, Kaplıca, Adaçay, Boğaztepe, Ağıllar, Ardahan, Esenköy, Yeşilköy, Yenierenköy, Avtepe, Kaleburnu, Derince, Sipahi, Kalecik, Balalan, Dipkarpaz ve Ergazi yer almaktadır.

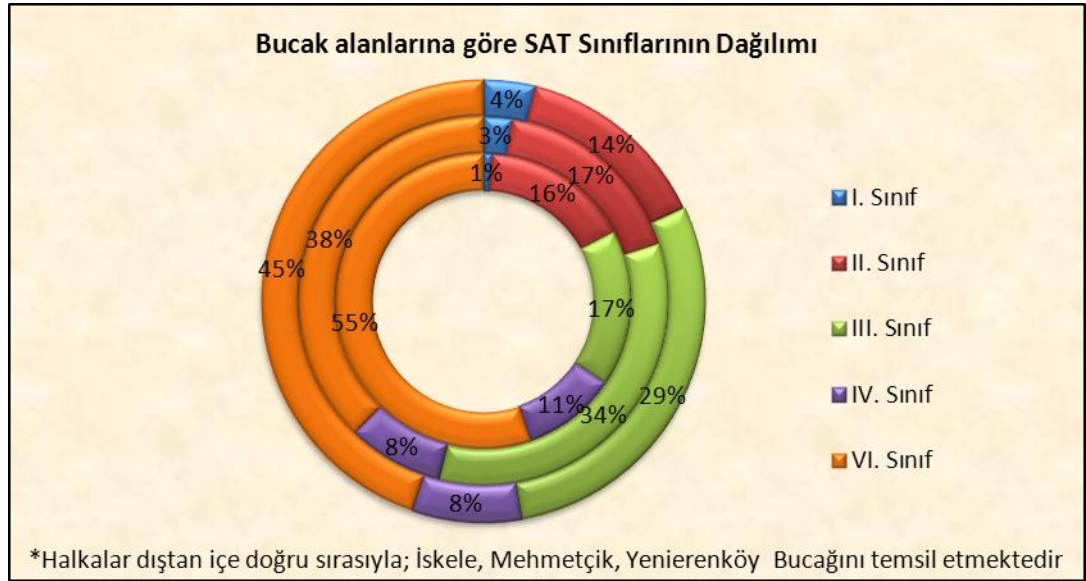
Sulu tarıma çok uygun, orta uygun ve az derecede uygun olan I., II. ve III. sınıf arazilerin toplamının en fazla olduğu bucak İskele'dir. IV. ve V. sınıf araziler ise en fazla Yenierenköy bucağında görülmekte (% 49), onu yaklaşık % 30 ile İskele ve % 21 ile Mehmetçik bucağı izlemektedir (Şekil 39).

Şekil 39: Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflarının Bucaklara Göre Dağılımı (Dekar)

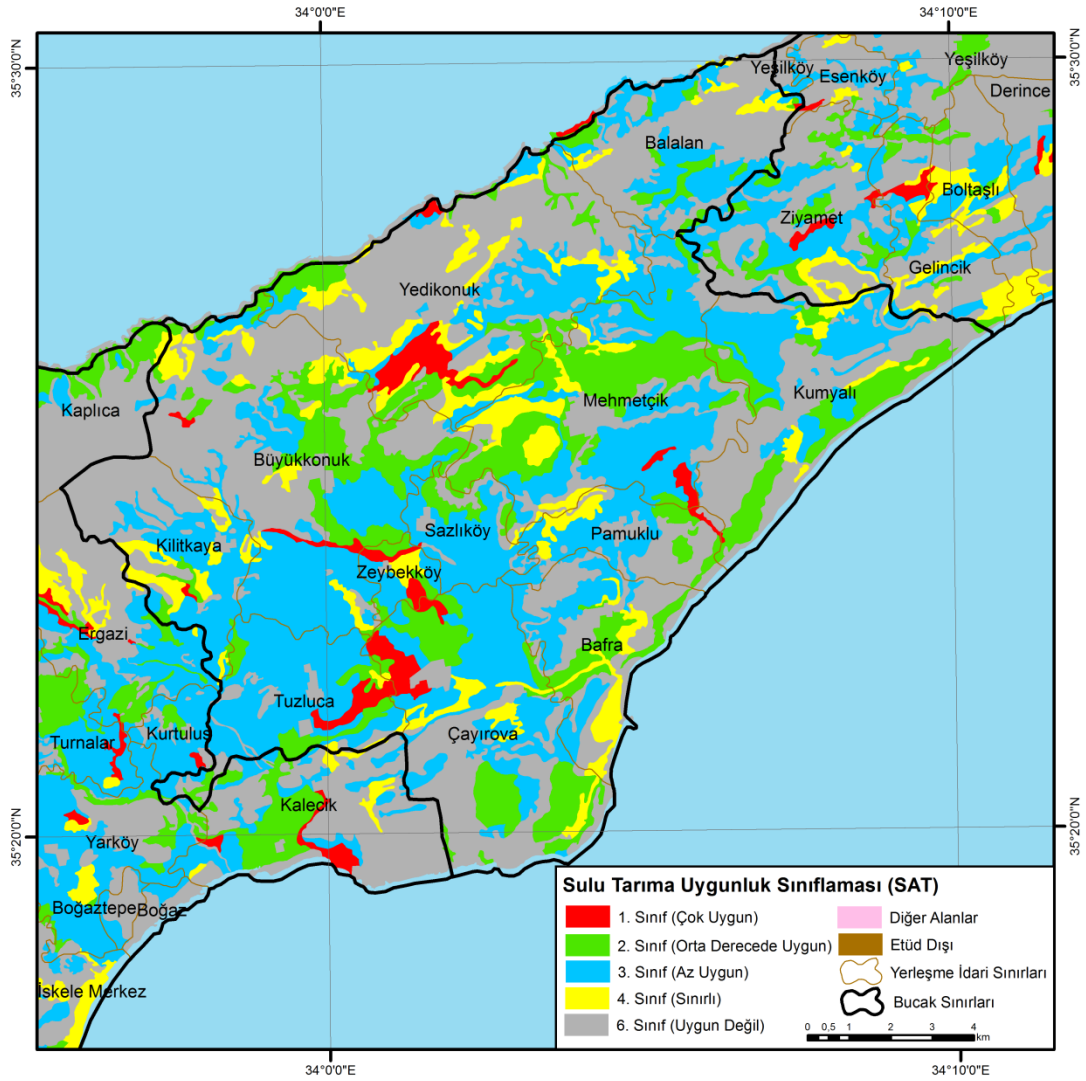
VI. sınıf araziler üç bucak alanında da diğer arazilere göre daha fazla yer kaplamaktadır. Ancak Mehmetçik bucağında bu toprakların payı diğer bucaklara göre daha azdır. Mehmetçik bucağında bu toprakların payı diğer bucaklara göre daha azdır. Mehmetçik bucağında III. ve II. sınıf arazilerin payı büyükken, I. sınıf araziler oldukça dar bir alanı kaplamaktadır. Özellikle Yedikonuk, Çayırova, Tuzluca ve Zeybekköy köylerinin yönetsel alanlarında bu araziler görülmektedir (Harita 36).

Şekil 40: Bucak Alanlarına Göre Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflarının (SAT) Oransal Dağılımı

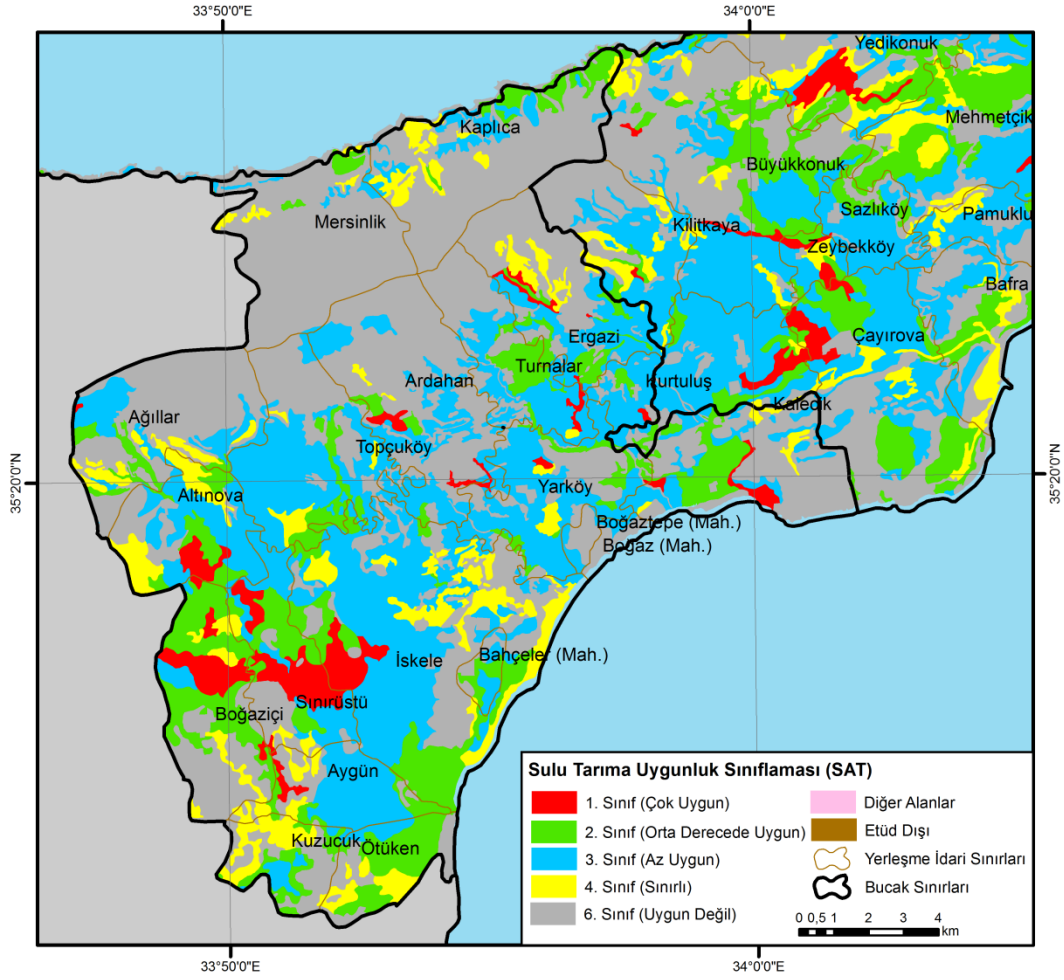
Mehmetçik bucağındaki II. sınıf araziler genellikle orta kesimdeki Büyükkonuk ile Mehmetçik ve güney kesimdeki kıyı ovalarında Çayırova ile Kumyalı yerleşmelerinin yönetsel alanlarında yaygındır. Arazi incelemeleri sırasında bu sahalarda özellikle meyve tarımı, bağcılık ve sebze alanlarına rastlanmıştır. III. sınıf araziler Mehmetçik bucağında en yaygın ikinci sınıf olup, genel olarak Büyükkonuk ile Mehmetçik çevresindeki II. sınıf arazilerin etrafında görülmektedir. En yaygın sınıf olan sulu tarıma uygun olmayan araziler genellikle Yedikonuk, Büyükkonuk, Kumyalı, Balalan ve Çayırova'da bulunmaktadır. Özellikle kuzeydeki yerleşmelerin yönetsel alanında engebeli arazilerin varlığına bağlı olarak VI. sınıf araziler artış göstermektedir. Balalan'da bu topraklar % 55 yer kaplamaktadır (Harita 36).

Harita 36: Mehmetçik Bucağındaki İdari Birimlerde Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflarının (SAT) Dağılımı

İskele bucağında sulu tarım alanlarına çok uygun arazilerin payı en az olmasına rağmen, diğer bucaklara göre bu araziler bucak içerisinde daha fazla tutmaktadır. Sınırustü, Boğaziçi ve İskele yerleşmelerinin yönetsel alanlarında yaygın olan I. sınıf arazilerin etrafında II. sınıf araziler yer almaktadır. Ayrıca güney kesimdeki kıyı ovalarında, Ötüken ile Kalecik'te de bu araziler yaygındır (Harita 37).

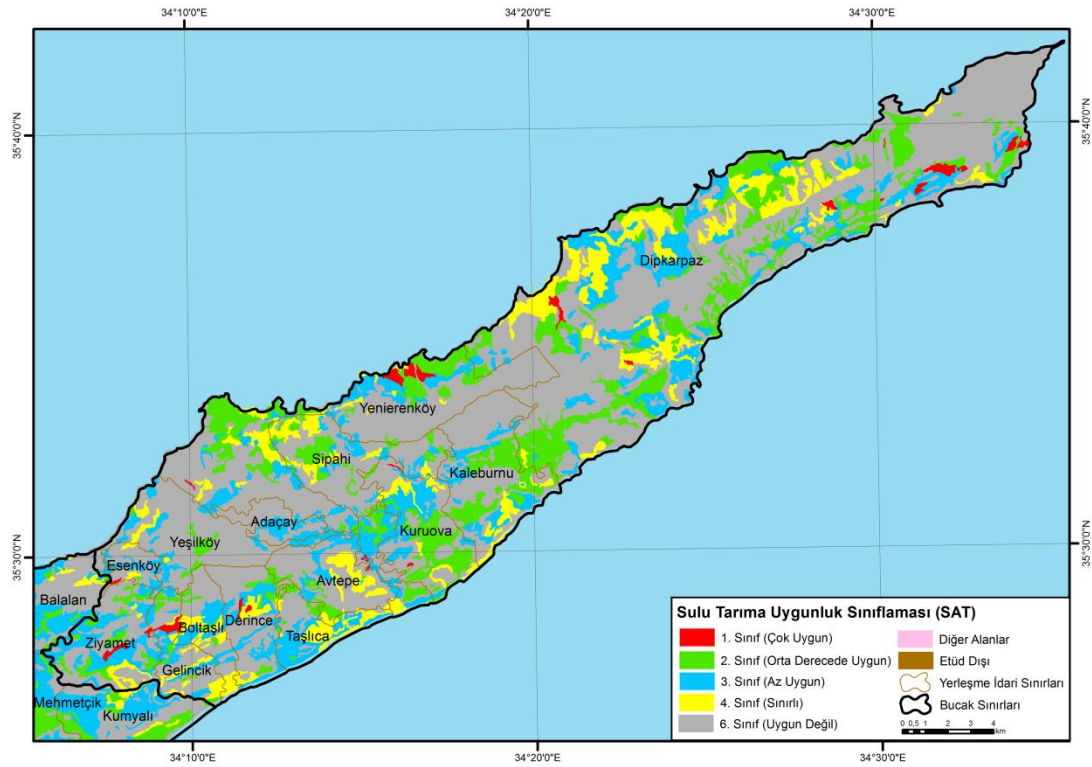
Harita 37: İskele Bucağındaki İdari Birimlerde Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflarının (SAT) Dağılımı

İskele bucağında geniş alan kaplayan III. sınıf araziler İskele, Topçuköy, Yarköy, Ardahan, Altınova, Aygün, Turnalar ve Ergazi'nin yönetsel alanlarında görülmektedir. Özellikle Kurtuluş köyünün yönetsel alanının yaklaşık % 73'ü bu araziler ile kaplıdır. Yarköy, Aygün, Topçuköy ve İskele'nin alanının da önemli bir bölümünde III. sınıf araziler yaygındır. IV. sınıf araziler bucak içerisinde az bir alan kaplarken, en geniş alana sahip olan VI. sınıf araziler genellikle kuzeydeki dağlık sahada yer almaktadır.

Yenierenköy bucağının önemli bir kısmında (% 55) sulu tarıma uygun olmayan araziler görülmektedir. Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanının yaklaşık %54'ü bu arazilerden oluşurken, aynı zamanda bucak alanındaki VI. sınıf arazilerin de % 42'si burada yer almaktadır. Dar bir alan kaplayan sulu tarıma çok uygun olan I. sınıf arazilerin neredeyse % 70'i Dipkarpaz ile Yenierenköy kasabalarının yönetsel alanları içerisinde yer almaktadır. I. sınıf arazilere göre daha geniş alana yayılan II. ve III. sınıf araziler bucağın kuzey ve güneyinde bir hat boyunca kıyı ovalarını takip etmektedir (Harita 38).

Harita 38: Yenierenköy Bucağındaki İdari Birimlerde Sulu Tarıma Uygunluk Sınıflarının (SAT) Dağılımı

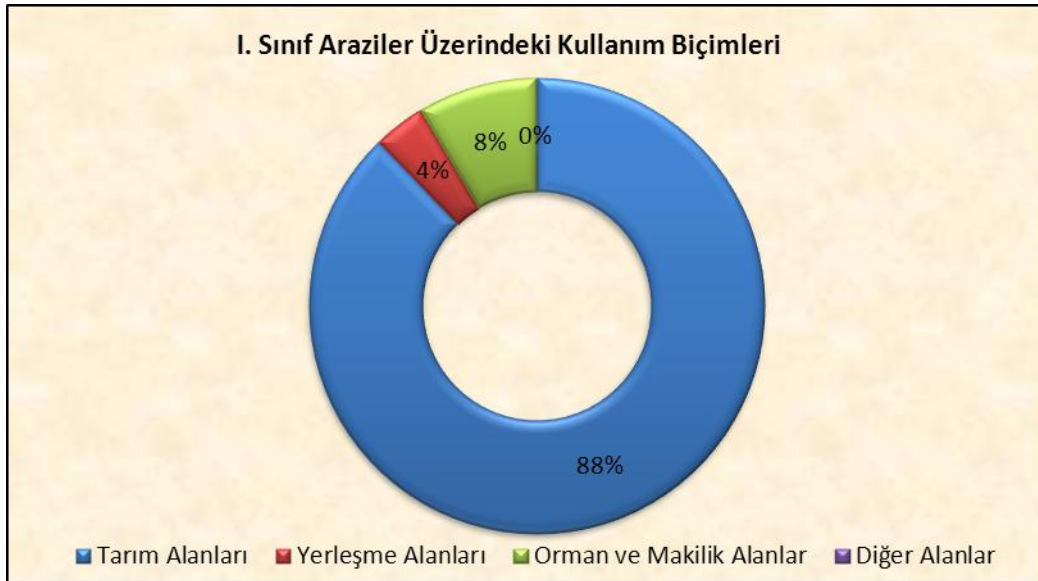

I. Sınıf Araziler (Sulu Tarıma Çok Uygun Araziler):

Bu sınıfta yer alan arazilerin toprak, yerşekilleri ve drenaj gibi faktörler yönünden avantajlı olmasına bağlı olarak sulamaya çok elverişlidirler. Genellikle bu sınıftaki arazilerde topraklar 100 cm'den daha derindir ve eğim ise genel olarak % 0-2 arasında değişmektedir¹⁴³.

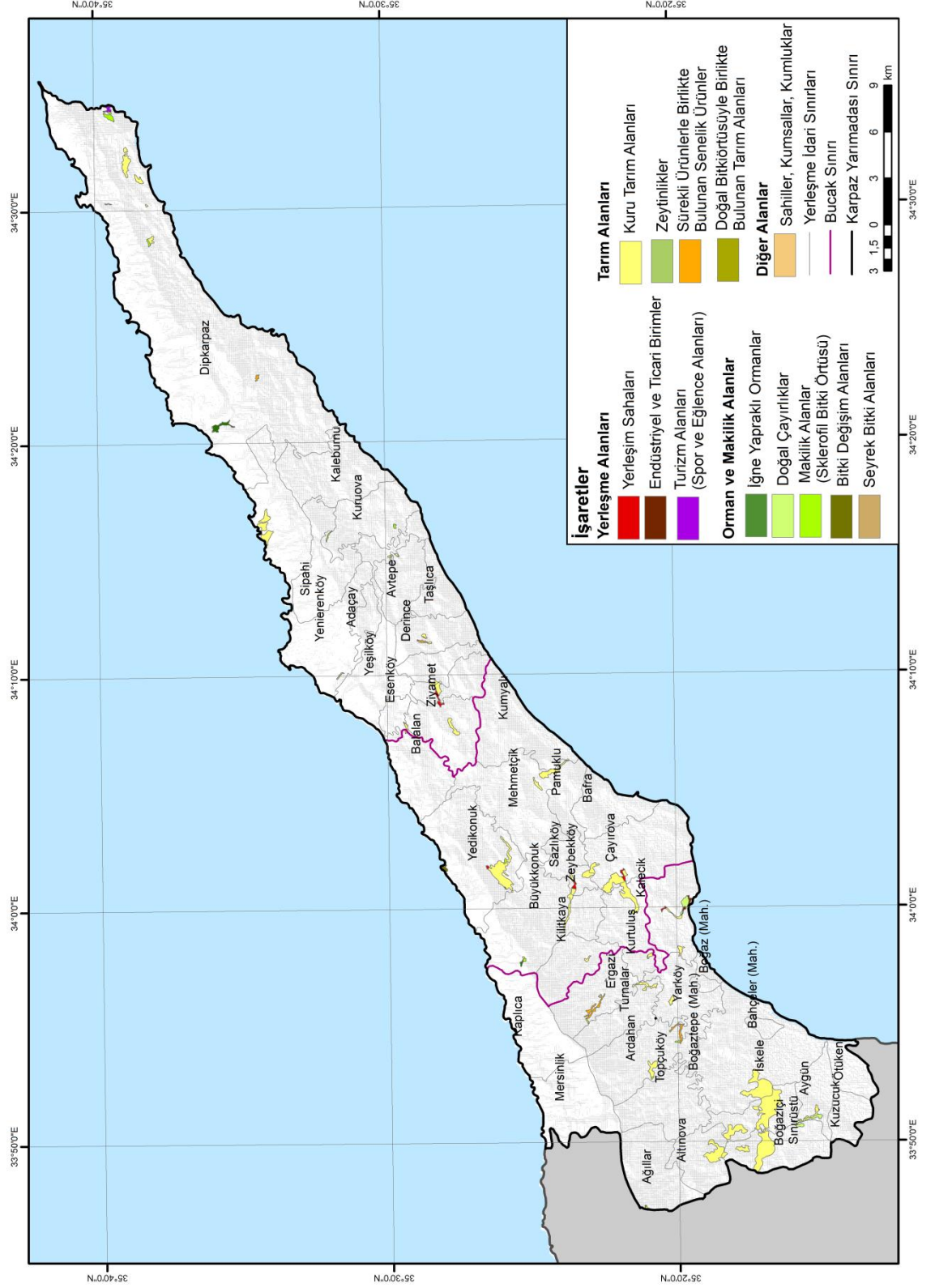
Yarımada'da son derece kısıtlı olan sulu tarıma çok uygun araziler üzerinde sırasıyla en fazla tarım, orman ve makilik alanlar, yerleşme alanları ve diğer alanlara rastlanmaktadır (Şekil 41). Tarım alanlarının ise % 95'inde kuru tarım alanları, yaklaşık % 5'inde karışık tarım alanları bulunur (Harita 39).

Şekil 41: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Çok Uygun Arazilerin (SAT-I. Sınıf) Kullanım Biçimlerine Göre Dağılımı

¹⁴³ KKTC Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi, (2000), Cilt 1, s.298.

Harita 39: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Çok Uygun Araziler (SAT I. Sınıf) Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri

I. sınıf arazilerin % 8'inde yer alan orman ve makilik alanlar belirli bir yerde kümelenmemiştir. Bu alanların % 41'inde doğal çayırliklar, % 33'ünde makilikler ve % 21'inde iğne yapraklı ormanlar bulunmaktadır.

Yerleşme alanlarının % 64'ünde yerleşim sahaları, % 20'sinde Kalecik'te bulunan endüstriyel ve ticari birimler ve % 16'sında Karpaz Milli Parkı'nda yer alan manastır civarını kapsayan turizm alanları görülmektedir. Buradaki turizm alanlarında Apostolos Andreas Manastırına bağlı olarak genellikle inanç turizm faaliyetleri gerçekleştirilmektedir.

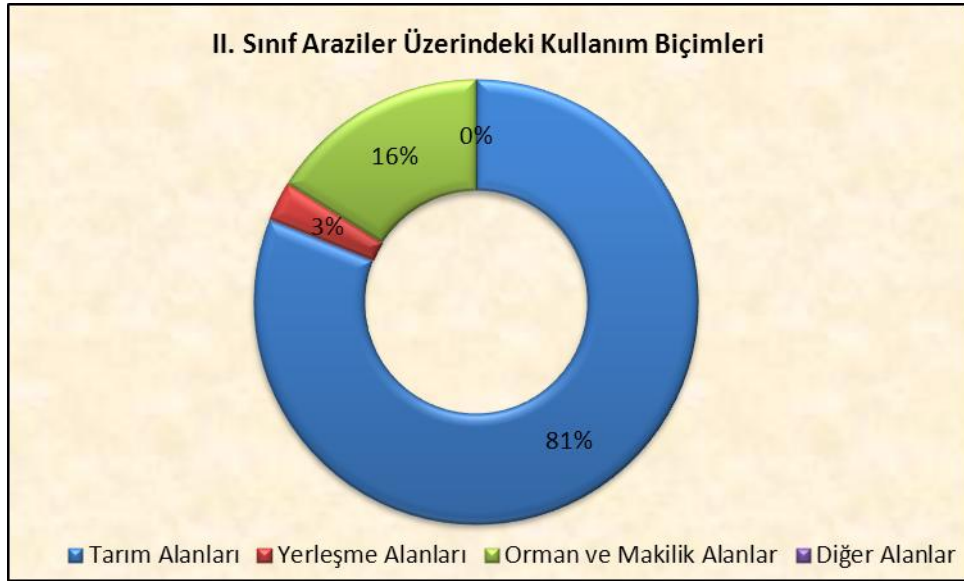
II. Sınıf Araziler (Sulu Tarıma Orta Uygun Araziler):

Toprak, topografya ve drenaj ile ilgili olarak orta şiddette sorunu olan bu topraklar sulamaya orta derecede uygun arazilerdir. Bu arazilerdeki toprakların derinlikleri 60 cm'den fazla, eğimleri %2-5 arasında bulunabilir¹⁴⁴.

Çalışma alanında 131,461 dekar alan kaplayan sulu tarıma orta derecede uygun araziler bucaklar arasında dengeli bir dağılım gösterir. II. sınıf arazilerde en fazla tarım alanları mevcutken, orman ve makilik alanlar ile yerleşme alanlarının payının I. sınıf arazilere göre arttığı görülür (Şekil 42).

¹⁴⁴ KKTC Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi, (2000), Cilt 1, s.298.

Şekil 42 : Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Orta Uygun Arazilerin (SAT-II. Sınıf) Kullanım Biçimlerine Göre Dağılımı

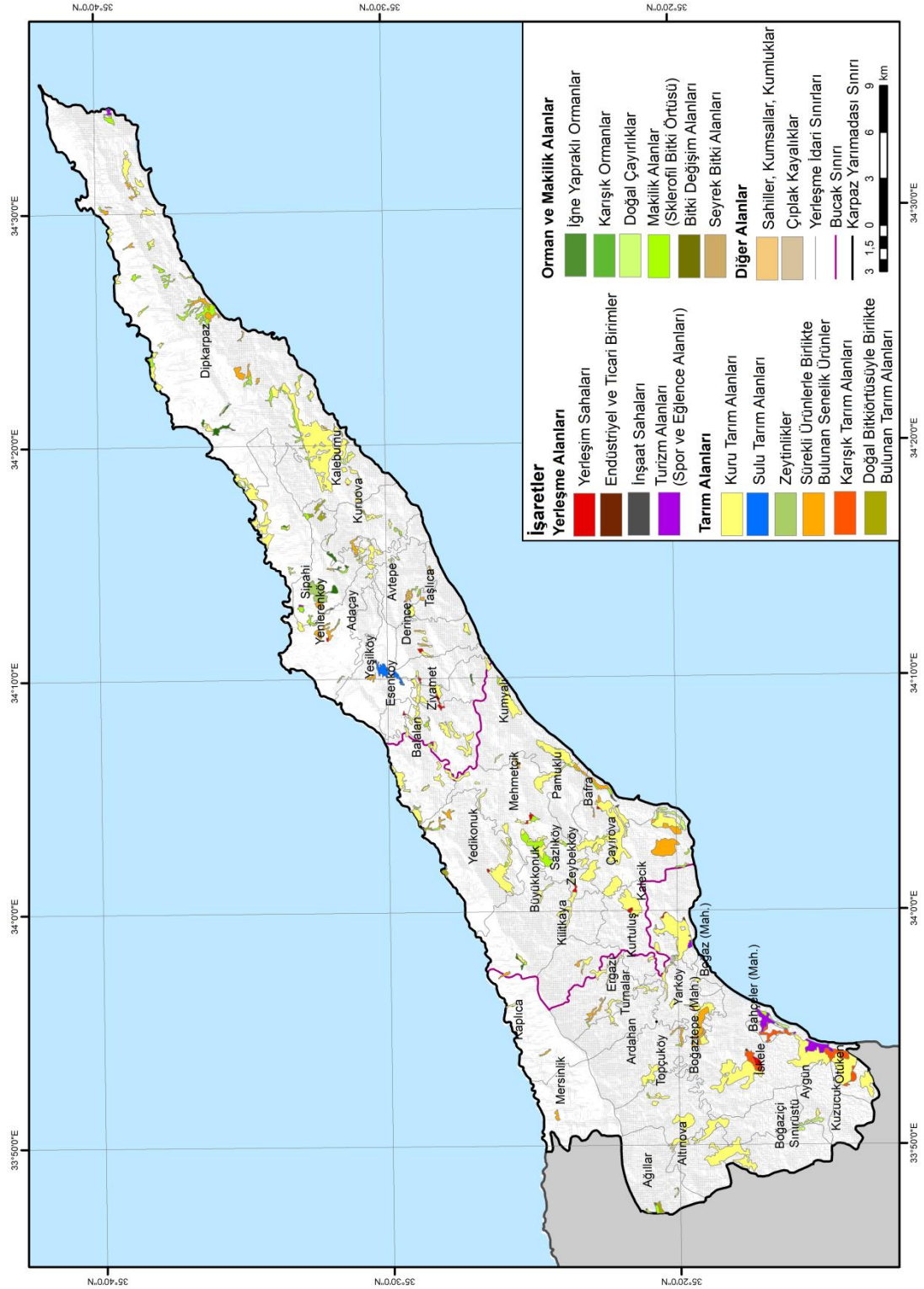

Sulu tarıma orta derecede uygun olmasına rağmen tarım alanlarındaki en büyük pay % 82 ile kuru tarım alanlarına aittir. Bu arazilerin sadece % 1'inde bulunan sulu tarım alanları ise Yeşilköy ile Yenierenköy'dedir. Yerleşme merkezlerine yakın alanlarda rastlanılan karışık tarım sahaları II. sınıf araziler üzerinde % 12 paya sahiptir. Bu araziler üzerinde dar bir alanda görülen zeytin alanları ise Yenierenköy ile Sipahi civarındadır (Harita 40).

II. sınıf araziler üzerindeki orman ve makilik alanlar arasında makilikler (%70) ile iğne yapraklı ormanlar (%18) diğer kullanım biçimlerine göre daha yaygındır (Harita 40).

Sulu tarıma orta derecede uygun alanları işgal eden yerleşme alanlarının %49'unda turizm alanları ve % 43'ünde yerleşim sahaları vardır. Turizm alanları TKUS ve AKK sınıflamalarında olduğu İskele bucağının güney kıyısında ve Yenierenköy'de görülür (Harita 40).

Harita 40: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Orta Uygun Araziler (SAT II. Sınıf) Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri

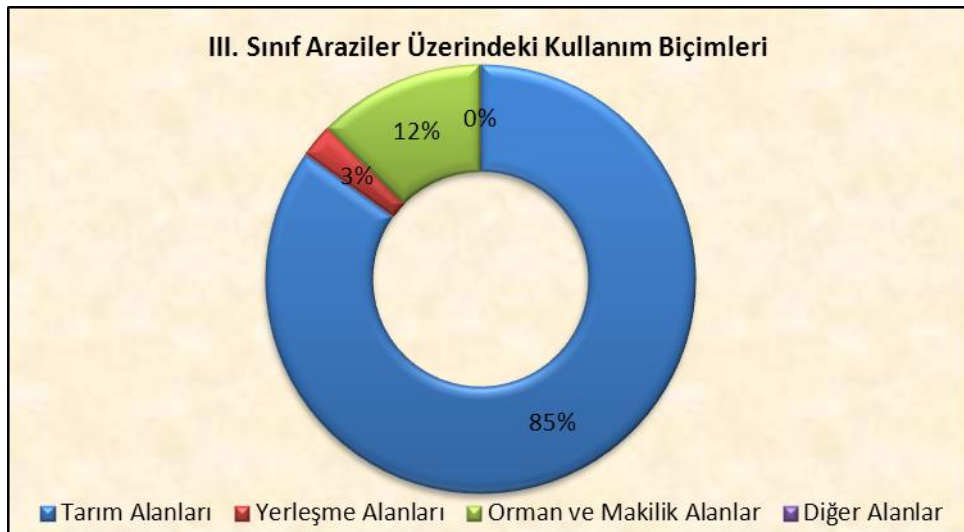

III. Sınıf Araziler (Sulu Tarıma Az Uygun Araziler):

Bu arazilerin içerdiği toprak, topografya ve drenaja ilişkin sınırlayıcı faktörler arazilerin geliştirilmesine ait giderlerin yüksek olmasını ve üretkenlik kapasitesini etkilemektedir. Bu nedenle III. sınıf topraklar sulu tarıma az uygun araziler olarak nitelendirilmektedir. Genel olarak III. sınıf araziler toprakların sulamaya uygunluk sınıfının sonunu oluşturmaktadır. Bu topraklar, %5-8 arasında eğim, orta şiddette tuzluluk, tınlı kumlu veya geçirgen kile kadar değişen tekstür, 45-60 cm'den daha derin toprak kalınlığına sahiptirler¹⁴⁵.

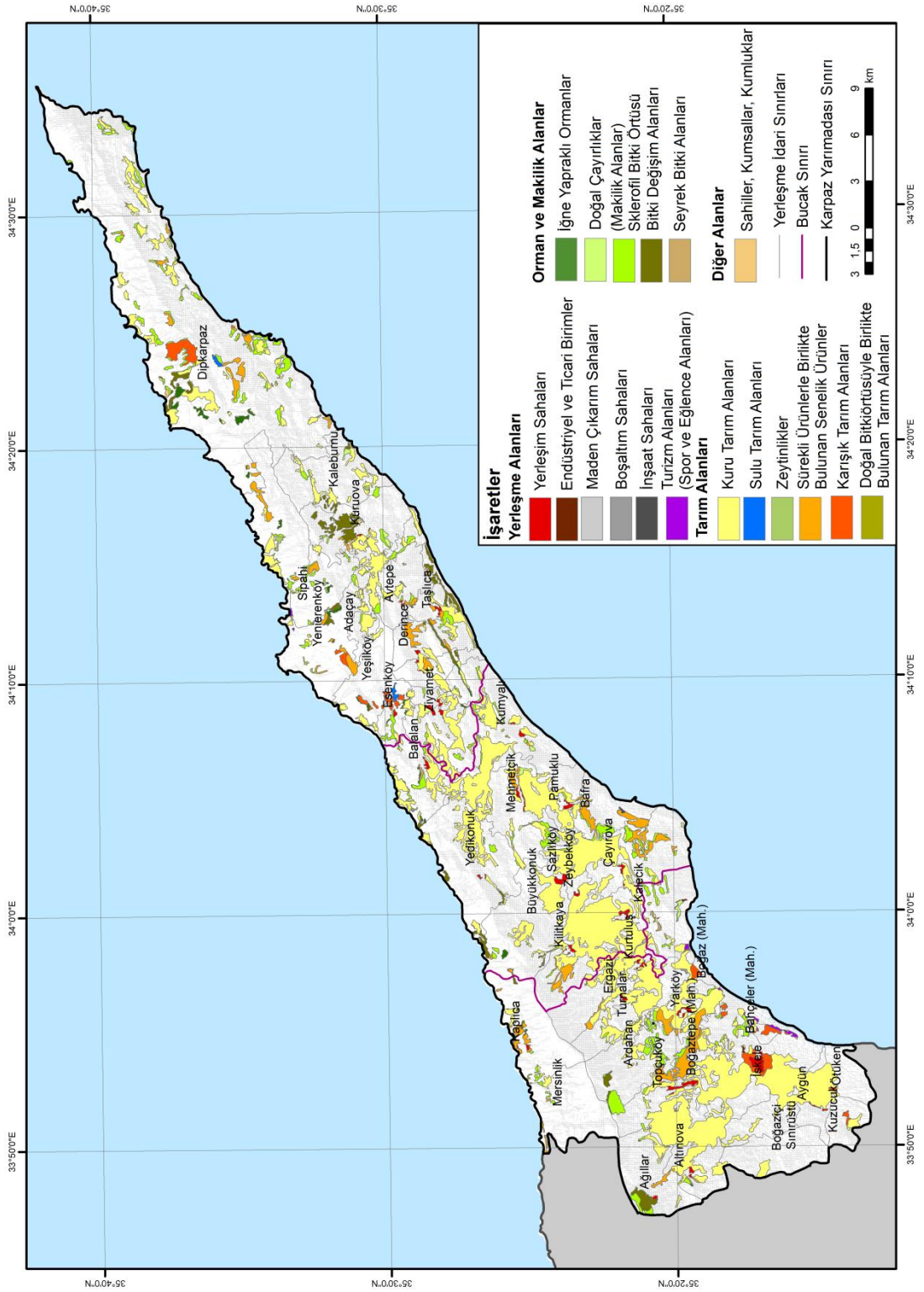
VI. sınıf arazilerden sonra Yarımada'da en fazla görülen III. sınıf topraklar Mehmetçik ve İskele bucaklarında bilhassa güney kesimlerde yoğunlaşmaktadır. Bu araziler üzerinde de hâkim arazi kullanım biçimi tarım alanlarından oluşur. Tarım alanlarının % 83'ünde kuru tarım, % 13'ünde karışık tarım, % 4'ünde doğal bitki örtüsüyle birlikte bulunan tarım alanları yer alırken, sulu tarım alanları ise Dipkarpaz ile Yeşilköy'de çok küçük bir alanda bulunur (Şekil 43, Harita 41).

Şekil 43: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Az Uygun Arazilerin (SAT-III. Sınıf) Kullanım Biçimlerine Göre Dağılımı

¹⁴⁵ KKTC Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi, (2000), Cilt 1, s.299.

Harita 41: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Az Uygun Araziler (SAT III. Sınıf) Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri

III. sınıf arazilerde bulunan orman ve makilik alanlar arasında sırasıyla makilikler, iğne yapraklı ormanlar, bitki değişim alanları, doğal çayırliklar ve seyrek bitki alanları görülür. Bu arazilerdeki yerleşme alanlarındaki en büyük pay % 83 ile yerleşim sahalarına aittir. Yarımada'daki yerleşme alanlarının VI. sınıf arazilerden sonra en fazla görüldüğü araziler III. sınıf arazilere karşılık gelmektedir. % 12 yer tutan turizm sahaları II. sınıf araziler ile aynı bölgelerde görülür. Diğer alanlar arasında ise çok küçük bir alanda sahiller, kumsallar, kumluklar görülür (Harita 41).

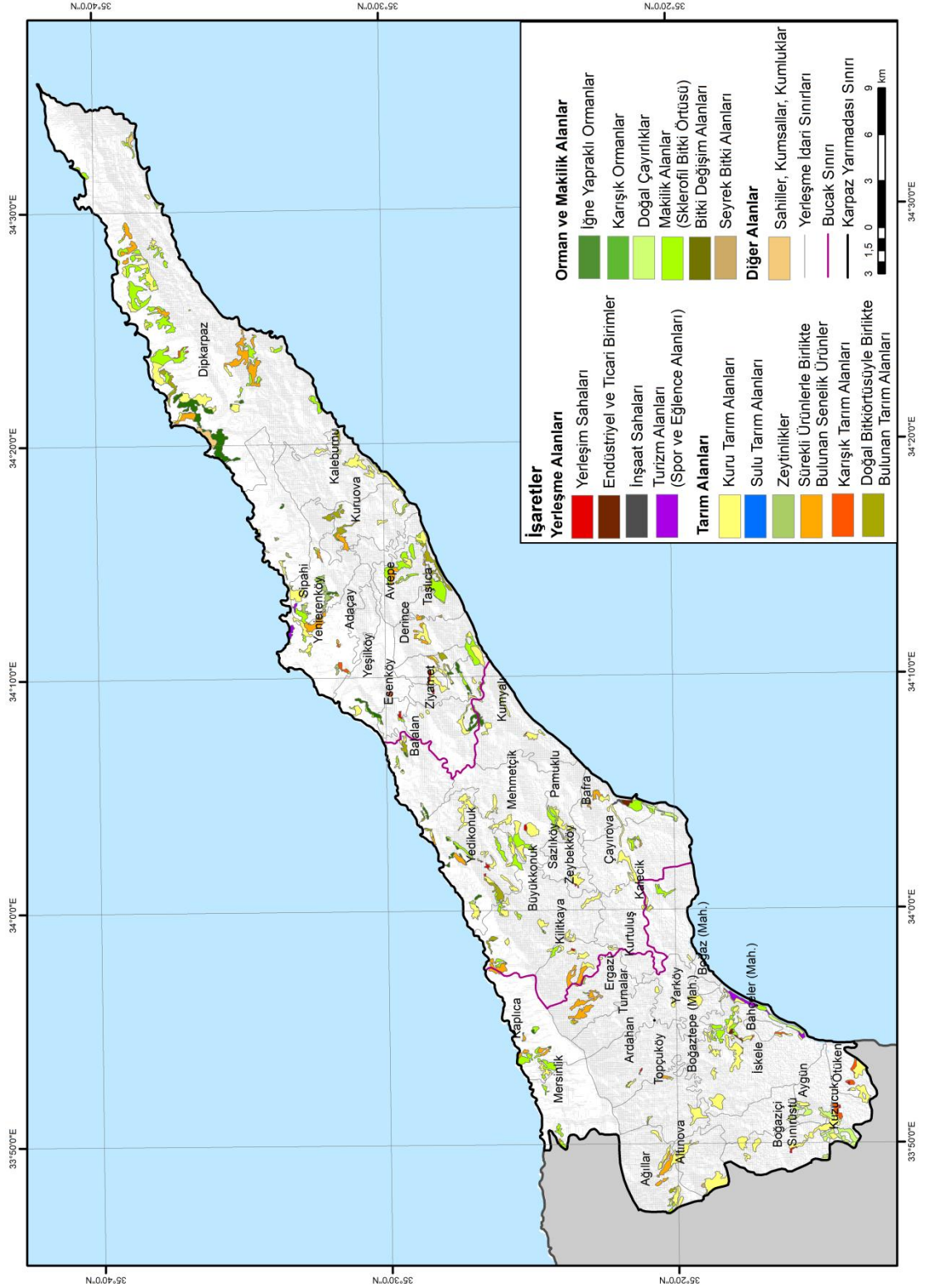
4. Sınıf Araziler (Sulu Tarımda Sadece Özel Bitkilere Uygun Araziler):

Şiddetli sınırlayıcı faktörleri nedeniyle meyve, sebze ve mera gibi belirli birkaç bitki için özel olarak sulamaya elverişli arazilerdir. Örnek vermek gerekirse sığ topraklar sebze ve bazı meyvelere, drenajı bozuk olan araziler ise pirinç veya çayır yetiştiriciliği için sulamaya uygundur. IV. sınıf araziler % 8-12 eğime; orta taşlı veya toprak derinliği 45-60 cm arasında olan arazilere; çok ince tekstürlü, çok kaba tekstürlü ya da toprak derinliği 30-45 cm arasında olan arazilerden bir veya birkaçından oluşabilmektedir¹⁴⁶.

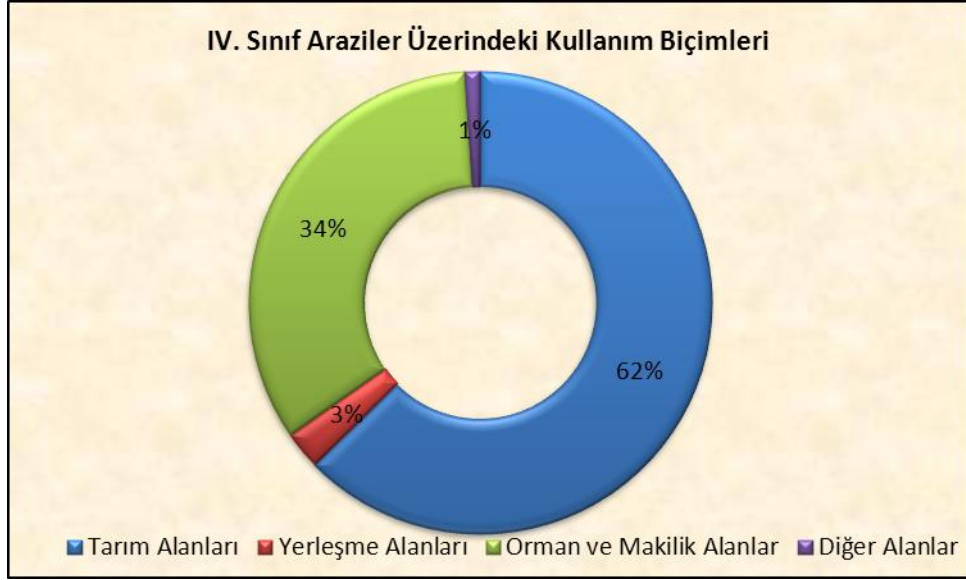
IV. sınıf araziler Yarımada'da az bir alan kaplamaktadır. Kullanım biçimlerinin dağılımı bu sınıftan itibaren değişiklik göstermeye başlamaktadır. İlk üç sınıfta tarım alanlarının payının çok yüksek olduğu görülürken, IV. ile VI. sınıfa doğru payının azaldığı dikkati çekmektedir. Bu durum bize arazilerin kabiliyet ve özelliklerine göre kullanım biçiminin de nispeten şekillendiğini gösterir.

¹⁴⁶ KKTC Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi, (2000), Cilt 1, s.299.

Harita 42: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarımda Sadece Özel Bitkilere Uygun Araziler (SAT IV. Sınıf) Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri

Şekil 44: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarımda Sadece Özel Bitkilere Uygun Arazilerin (SAT-IV. Sınıf) Kullanım Biçimlerine Göre Dağılımı

IV. sınıf üzerindeki tarım arazilerinin % 67'sinde kuru tarım, yaklaşık % 30'unda sulu-kuru karışık tarım alanları görülür. Yerleşme alanlarında ise turizm alanlarının payının arttığı ve yerleşim sahalarından daha yaygın olduğu belirlenmiştir. Orman ve makilik alanlarda ise yine makilik alanların yaygın olduğu görülmekle birlikte, iğne yapraklı orman alanlarının miktarı da artmıştır.

VI. Sınıf Araziler (Sulu Tarıma Elverişsiz Araziler):

VI. sınıfta yer alan araziler sahip oldukları çok şiddetli ve düzeltilmesi güç sorunlar nedeniyle ekonomik olarak sulamaya elverişli değildirler. Dik ve kesik araziler, çok sığ, taşlı ve çakıllı topraklar ile şiddetli tuzlu ve alkali topraklar bu sınıf içerisinde yer almaktadır¹⁴⁷.

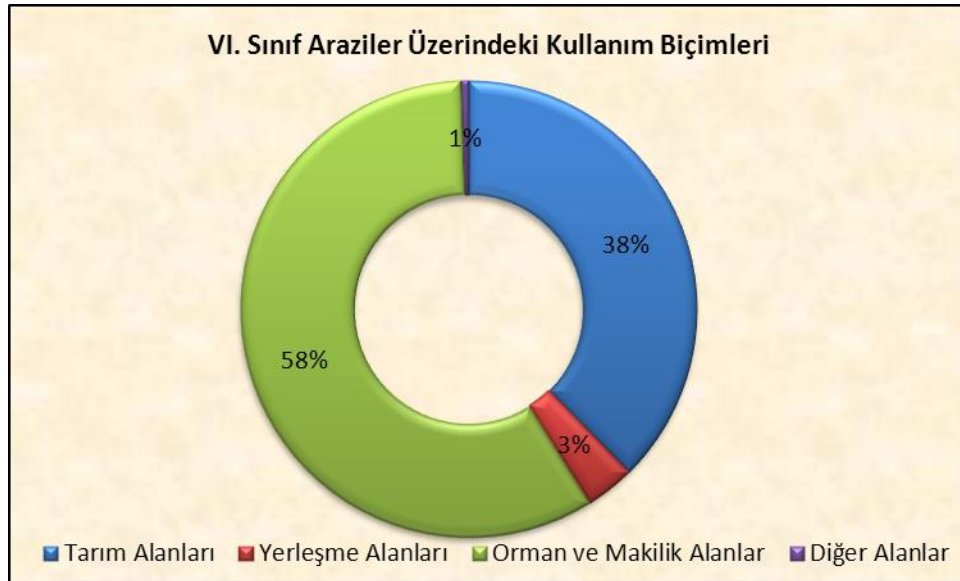
Sulu tarıma elverişsiz olan VI. sınıf araziler 391,174 dekar alan ile çalışma alanındaki arazilerin neredeyse yarısına karşılık gelmektedir. Özellikle Yarımada'nın

¹⁴⁷ KKTC Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi, (2000), Cilt 1, s.300.

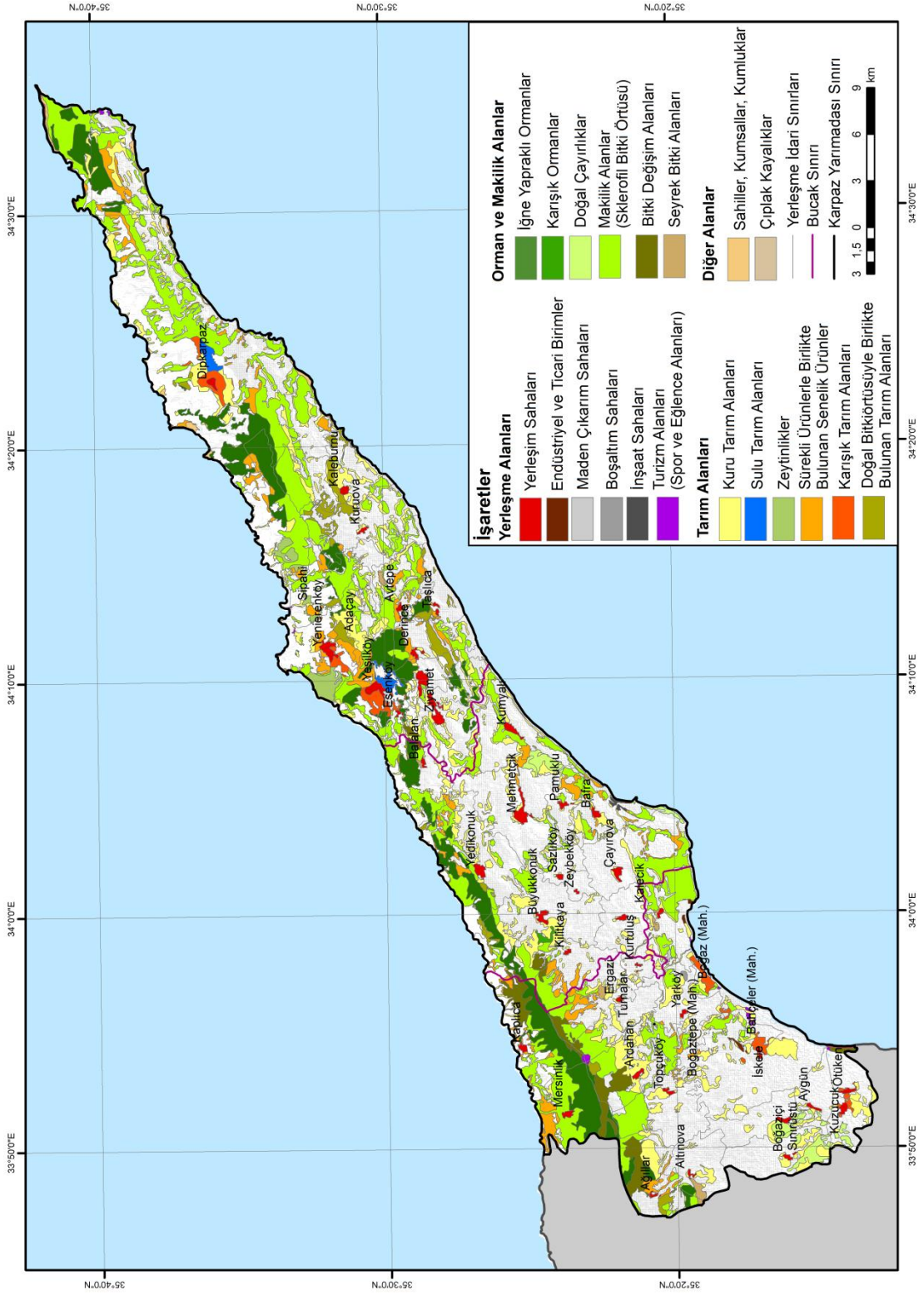
kuzeyinde yaygın olan bu topraklar Yenierenköy bucağında daha geniş alan kaplamaktadır.

Eğim ve engebenin arttığı bu arazilerde en yaygın arazi kullanım şekli %59 ile orman ve makilik alanlardır. Orman ve makilik alanlar arasındaki en büyük pay %62 ile makiliklere aitken, iğne yapraklı ormanlar da % 26 alan kaplamaktadır. İğne yapraklı ormanların en fazla olduğu arazi sınıfı VI. sınıftır. Çalışma alanının batısında Kantara Dağları'ndan başlayarak doğuda Karpaz Milli Park alanına doğru kuzey kesimde çizilecek bir hat boyunca yükselti ve eğimin arttığı sahalarda iğne yapraklı ormanlar görülür. Bu alanların ise çevresinde makilikler yayılmaktadır. VI. sınıf araziler üzerindeki orman alanlarının % 4'ünde görülen doğal çayırılık alanlar genellikle Yarımada'nın güneyinde daha az yağış alan, eğimin arttığı Çayırova, Bafra, Kumyalı Kuruova, Kaleburnu ile batıda Boğaziçi, Sınırüstü, Aygün ve Kuzucuk gibi köylerin yönetsel alanlarında görülür (Harita 43).

Şekil 45: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Elverişsiz Arazilerin (SAT-VI. Sınıf) Kullanım Biçimlerine Göre Dağılımı

Harita 43: Karpaz Yarımadası'nda Sulu Tarıma Elverişsiz Araziler (SAT VI. Sınıf) Üzerindeki Arazi Kullanım Biçimleri

VI. sınıf arazilerdeki tarım alanlarında ilk sırada % 59 ile kuru tarım alanları gelirken, karışık tarım alanları ise ikinci sırada yer alır. Sulu tarıma elverişsiz olan bu topraklarda sulu tarım alanlarının miktarı diğer SAT sınıflarında yer alan sulu tarım alanları miktarından fazladır. Söz konusu araziler üzerinde yer alan sulu tarım alanları Yeşilköy ile Dipkarpaz'da görülür. VI. sınıf arazilerde yerleşim sahaları yerleşme alanları arasında en yaygın görülen kullanım biçimidir (%85).

Sulu tarıma uygunluk sınıflamasının Yarımada'daki dağılımı ile arazi kullanım biçimlerinin tarımsal kullanıma uygunluk sınıfları ile benzer özellikler taşıdığı görülmektedir. Sulu tarıma elverişli olmayan VI. sınıf araziler neredeyse Yarımada'nın yarısını kaplarken, III. ve II. sınıf arazilerin de yaygın olduğu, I. sınıf arazilerin çok az bir alan işgal ettiği ve V. sınıf arazilere ise hiç rastlanmadığı tespit edilmiştir. SAT sınıflarının belirlenmesinde etkili olan toprak, topografya ve drenaj koşulları Yarımada'nın bu özelliklerine bağlı olarak bir dağılımın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Batıdaki dağlık alanlardan doğudaki engebeli arazilere doğru, özellikle kuzey kesimlerde IV. ve bilhassa VI. sınıf araziler yer alır. III. sınıfa kadar olan sulu tarıma uygun diyebileceğimiz araziler ise daha çok güney bölümlerde, Yarımada'nın güneybatısındaki geniş ovalık arazilerde ve kuzeyde kıyı ovalarında görülür. TKUS sınıflamasındaki arazi tiplerinde olduğu gibi yer şekillerinin çeşitliliği ve yüzölçümünün büyüklüğüne bağlı olarak Yenierenköy ile İskele bucaklarında ve Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanında farklı SAT sınıfları oluşmuştur. Sulu tarıma uygun olmasına rağmen bu arazilerin büyük bir bölümünde su sıkıntısından dolayı kuru tarım alanları yaygındır. Sulu tarım alanlarının dağılımını etkileyen faktör toprak sınıflarından, verim ve üretkenlik koşullarından ziyade Yarımada'daki su kaynakları olan akiferlere yakınlıktır. Bunun en güzel

örneği sulu tarıma elverişli olmamasına rağmen VI. sınıf arazilerde Dipkarpaz ve Yeşilköy akiferine bağlı olarak sulu tarım yapılmasıdır. Orman ve makilik alanlar IV. ve VI. sınıf arazilerde artmaktadır. Özellikle makiliklerin yaygın olduğu ve bu alanları iğne yapraklı ormanların takip ettiği görülür. Turizm alanlarının yine tarıma elverişli alanlarda bulunduğu görülür. Özellikle II. sınıf araziler üzerinde daha yaygın olan bu alanlar, Yarımada'nın turizm açısından öne çıkan sahalarında yoğunluk kazanmaktadır.

VI. KARPAZ YARIMADASI'NDA ARAZİDEN YARARLANMA

Arazi kullanımını ve planlamasına yönelik çalışmalar Türkiye’de bölgesel veya yöresel ölçekte kalmış, genellikle ülke düzeyine yayılamamıştır. Özellikle köylere ait arazi kullanım çalışmaları 1980’lerde yapılmış ancak daha sonra bu tür çalışmalar yapılmamıştır. Benzer bir durum Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti için de geçerlidir. Cumhuriyetin geç kurulmuş olması da bu durum üzerinde etkilidir. KKTC Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı tarafından 1975-1995 yılları arasına ait tarımsal yapı ve üretim yıllığı hazırlanmış, ancak söz konusu çalışmada ülkedeki bitkisel, hayvansal üretim, ormancılık, arazi varlığı ile ilgili veriler ülke genelinde verilmiş, ayrıntılı çalışmalar yapılmamıştır. Ülkede özellikle tarımsal arazi kullanımını ile ilgili yapılmış ilk önemli çalışma KKTC Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı ile Türkiye Cumhuriyeti Devlet İstatistik Enstitüsü (TUIK) işbirliği ile 13.09.1995 tarih ve A-1150-95 karar numaralı kanun hükmündeki kararname gereğince 1995 yılında yapılan Genel Tarım Sayımıdır. 2004 yılından itibaren ise her yıl düzenli olarak tarımsal yapı ve üretim istatistikleri yayınlamıştır. Söz konusu yıllıklarda ilçe ve köylere göre arazi varlıkları verilmiştir. Bitkisel üretim, sera ve modern sulama sistemleri, hayvansal üretim, tarımsal araç-gereç varlığı, ithalat ve ihracat ile ilgili veriler tutulmuştur. Ancak bu veriler ilçe ve bucak ölçeğinde kalmış, köy bazında çalışılmamıştır. Yapılan çalışmalarda mevcut bilgiler harita üzerinde belirtilmemiş, sadece istatistikî veriler tutulmuştur.

Ülkedeki diğer bir önemli çalışma ise KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı ile Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi arasında 21.09.1998 tarihinde imzalanan protokol gereği “KKTC Topraklarının Detaylı Etüd ve Haritalama Projesi” hayata geçirilmiş ve proje 2000 yılında tamamlanmıştır. Yapılan bu projede ülkedeki

toprakların türleri, özellikleri belirlenmiş, sınırları çizilmiş, toprakların niteliklerine göre çeşitli sınıflandırmalar yapılmış, mevcut durumlarına en uygun arazi kullanım şekilleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Ayrıca Corine Projesi kapsamında Avrupa birliği tarafından Kıbrıs Adası'nın 2000 ve 2006 yıllarına ait arazi kullanım haritaları uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemleri yardımıyla üretilmiştir. Bu haritalardan belirtilen yıllara ait arazi kullanım durumları ve iki dönem arasındaki arazi kullanımındaki değişiklikler elde edilmiştir.

Bu tez çalışması kapsamında İskele ilçe sınırı ile örtüştürülen Karpaz Yarımadası'nın arazi çalışmaları yapılarak güncel arazi kullanım durumu belirlenmiştir. Karpaz Yarımadası'ndaki arazi kullanımı ile ekonomik faaliyetler arasında sıkı ilişkiler bulunmaktadır. Yarımada'daki ovalık alanlara bağlı olarak tarım faaliyetleri yaygınlaşmış, su sıkıntısından dolayı daha çok kuru tarım hâkim duruma gelmiştir. Otlak alanları çalışma alanında oldukça sınırlıdır. Daha çok küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı Yarımada'da bu faaliyetler mandıracılık şeklinde yapılmaktadır. Özellikle kuzey sahillerde balıkçılık faaliyetleri de görülmektedir. Kıyı birikim şekillerine ve iklimine bağlı olarak deniz turizm potansiyeli yüksek olan sahada turizm faaliyetleri ön plana çıkmıştır. Ayrıca orman ve Milli Park alanı ile bozulmamış doğal yapısı eko turizm faaliyetlerini de tetiklemiştir. Ülke genelinde olduğu gibi çalışma alanında da siyasi tanınmamışlık ve ambargolar nedeniyle sanayi ve ticaret faaliyetleri gelişmemiştir. Kalecik'teki petrol dolum tesisleri, taş ocakçılığı ve az sayıda tarıma dayalı sanayi tesisleri bölgedeki en önemli sanayi ve ticaret etkinlikleridir.

A. HAMMADDE ÜRETİM ALANLARI

İnsanın hiçbir etkisi olmadan doğada kendiliğinden yetişmiş, işlenmemiş haldeki türlü doğal ürünlerle, insanın bizzat uğraşarak yetiştirdiği işlenmemiş ürünlere hammadde denilmektedir¹⁴⁸.

Hammadde üretimi, mekândan yararlanmayı da beraberinde getirdiğinden dolayı arazi kullanımının belirlenmesinde, hammadde üretim alanları önemli bir yere sahiptir. Tarım, hayvancılık, ormancılık, avcılık-toplayıcılık ve madencilik faaliyetleri doğal ortamla birebir ilişkili olan hammadde üretim gruplarıdır¹⁴⁹. Bu faaliyetler, doğal şartların yanı sıra beşeri özelliklerin de etkisiyle farklı nitelikler taşımakla birlikte bir mekânda biri diğerinden ya da diğerlerinden daha baskın veya eşdeğer olabilmektedir.

Karpaz Yarımadası sahip olduğu doğal şartlara bağlı olarak tarım alanlarının ve buna bağlı olarak tarım faaliyetlerinin ön plana çıktığı bir bölgedir. Bu nedenle, bu çalışmada arazi kullanımı bakımından öncelikle Karpaz Yarımadası'ndaki tarım alanları ele alınacaktır.

1. Tarım Alanları

Tarım, gerekli ve yararlı bitkileri yetiştirmek amacıyla toprak üzerinde yapılan çalışmaların bütünü olarak tanımlanmaktadır¹⁵⁰. Tarım, yeryüzündeki en eski ve en yaygın olan üretim faaliyetidir. Başta besin ve giyim ihtiyacı gibi temel ihtiyaçların büyük bir bölümünün karşılanmasında tarım ürünlerinden yararlanılması tarımın önemini artıran en önemli unsurdur. Tarımın yeryüzündeki en yaygın faaliyet

¹⁴⁸ Ali Özçağlar, (2011), *Coğrafyaya Giriş*, s.124.

¹⁴⁹ Barış Taş, (2006), *Tosya İlçesinde Araziden Yararlanma ve Planlamaya Yönelik Öneriler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.136.

¹⁵⁰ Ali Özçağlar, a.g.e., s.125.

olması yanında, tarım toprakları da yeryüzünün en önemli kaynaklarıdır¹⁵¹. Tarımsal faaliyetler, buldukları alanların doğal ve beşeri koşullarından etkilenmektedirler. Aynı zamanda buldukları mekândaki doğal şartların değişmesine de neden olan tarımsal faaliyetlerle mekân arasında karşılıklı etkileşimler söz konusudur¹⁵². Tarımsal faaliyetler yapılırken tarımsal verimi artırmak amacıyla insanlar tarafından sulama, gübreleme, zirai mücadele gibi müdahaleler yapılarak doğal çevre koşulları değiştirilmektedir.

Karpaz Yarımadası'ndaki tarım alanları daha çok Yarımada'nın güney kesimlerinde, bilhassa güneybatıda yoğunluk kazanmaktadır. Çalışma alanı içerisindeki idari üniteler arasında ise en fazla tarım alanı Dipkarpaz ve İskele kasabalarının yönetsel alanı içerisinde görülmektedir. En az tarım alanı ise İskele kasabasının mahallesi olan Boğaz ve Boğaztepe mahallelerinin yönetsel alanları ile Esenköy yönetsel alanında yer almaktadır. Yükselti ve eğim şartlarının tarım alanlarının çalışma sahasındaki dağılışı büyük etkisi olmuştur. Genellikle geniş kıyı ovalarında ve dolgu sahalarından dağlık ve engebeli alanlara doğru tarım alanlarının kapladıkları alanlar azalmaktadır. Özellikle Kantara Dağları'nın üzerinde ve eteklerinde yer alan köylerin yönetsel alanlarında tarım arazilerinin belirgin bir şekilde azaldığı görülmektedir. Yükselti ve engebenin fazla oluşu tarım yapılabilecek alanları sınırlayarak Kantara Dağları çevresindeki köy idari alanlarında tarımsal faaliyetlerin dar bir kuşakta yapılmasına neden olmuştur. Öte yandan Kantara Dağları'nın güney kesiminde yer alan geniş ovalık alan ile bilhassa güney kıyılarda yer alan dolgu alanlarında tarım yapılabilen alanlar genişlemektedir.

¹⁵¹ Erol Tümertekin ve Nazmiye Özgüç (2005), *Ekonomik Coğrafya*, s.118.

¹⁵²Barış Taş, (2006), *Tosya İlçesinde Araziden Yararlanma ve Planlamaya Yönelik Öneriler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.156.

Çalışma alanı içerisindeki idari birimlerin yüzölçümleri içerisinde tarım alanlarının dağılışı incelendiğinde ise Boğaziçi, Zeybekköy, Sınırüstü, Mehmetçik, Sazlıköy, Kurtuluş, Yarköy ve Ötüken'in yönetsel alanlarında tarım alanları %80'den daha fazla yer kaplamaktadır. Buna karşın, Kantara Dağları'ndan eteklerine doğru kurulmuş olan Kaplıca, Mersinlik, Ağıllar köy yönetsel alanları ile engebe ve yükseltinin arttığı bir sahada kurulan Esenköy'ün yönetsel alanında tarım alanlarının payı azdır. Ayrıca küçük bir yüzölçümüne sahip olan Boğaz mahallesinin yönetsel alanında da daha çok turizm faaliyetlerinin ağırlık kazanmasına bağlı olarak tarım alanlarının oranı oldukça azdır.

Tarımsal ürünlerin yetiştirildiği alan olarak tanımlanan tarım alanları ekili ve dikili tarım alanları olarak iki gruba ayrılmaktadır. Bu çalışmada da Karpaz Yarımadası'ndaki tarım alanları bu şekilde ele alınıp incelenmiştir (Çizelge 13, Harita 46).

1.1. Ekili Tarım Alanları

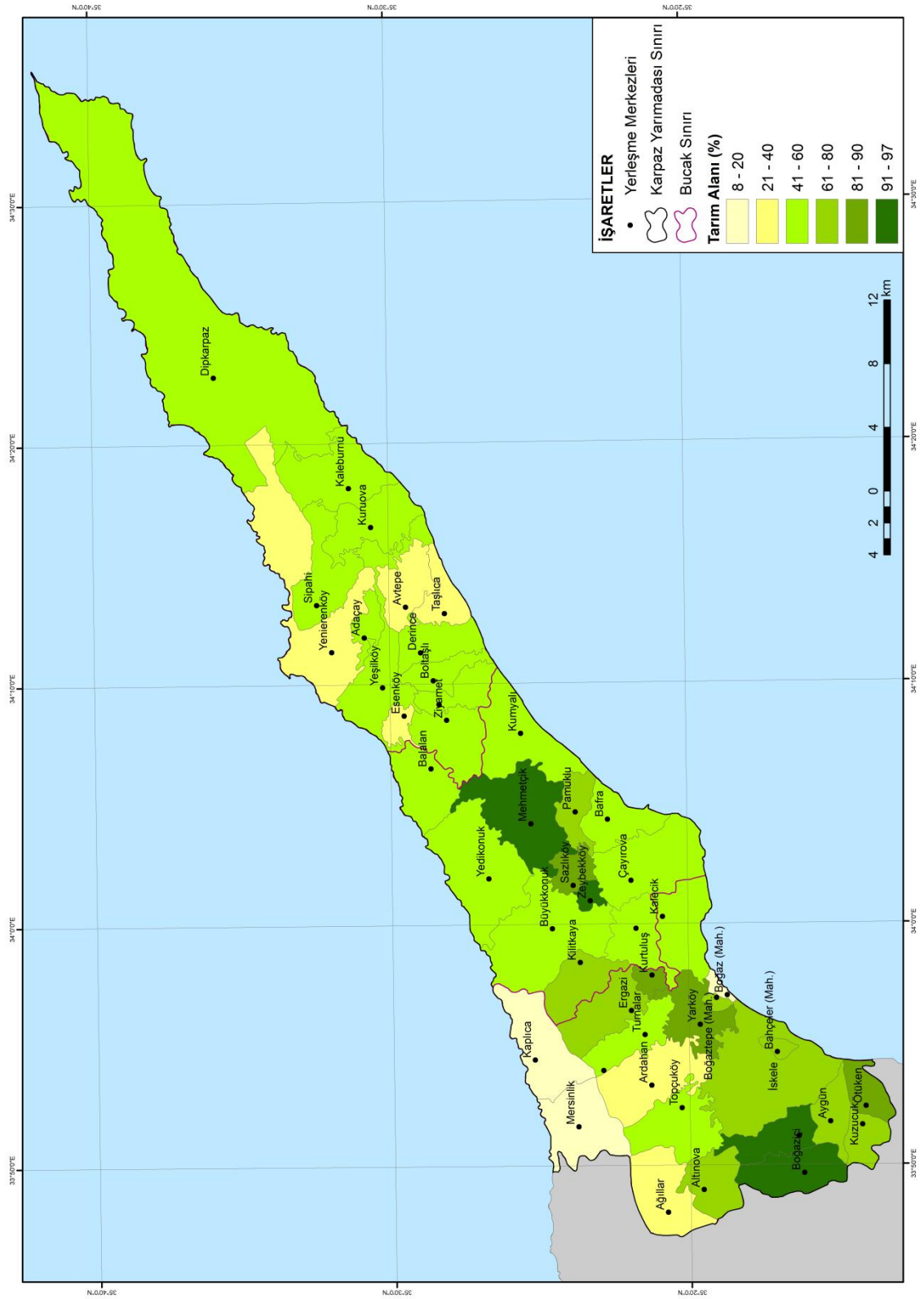
Tohum ekerek üzerinde yıllık veya sezonluk zirai bitki yetiştirilen, her ürün alınıştan sonra yeniden işlenen tarım alanlarına ekili alanlar denilmektedir. Ekili tarım alanları ise sulanan ve sulanmayan ekili alanlar şeklinde ikiye ayrılabilir. Sulanan tarlalar, sebze ve çiçek bahçeleri sulanan ekili alanları meydana getirirken, nadasa bırakılan kuru tarım alanları ile nadasa bırakılmayan kuru tarım alanları ise sulanmayan ekili alanları oluşturmaktadır. Ekili tarım alanlarında yıl içerisinde bir veya birden fazla ürün alınabildiği gibi, nadas tarım yöntemi ile iki yılda bir de ürün alınabilmektedir¹⁵³. Karpaz Yarımadası'nda arpa, buğday, patates, fasulye, nohut, sebze çeşitleri ile karpuz, kavun gibi meyveler ekili tarım alanlarında

¹⁵³ Ali Özçağlar, (2011), *Coğrafyaya Giriş*, s.127.

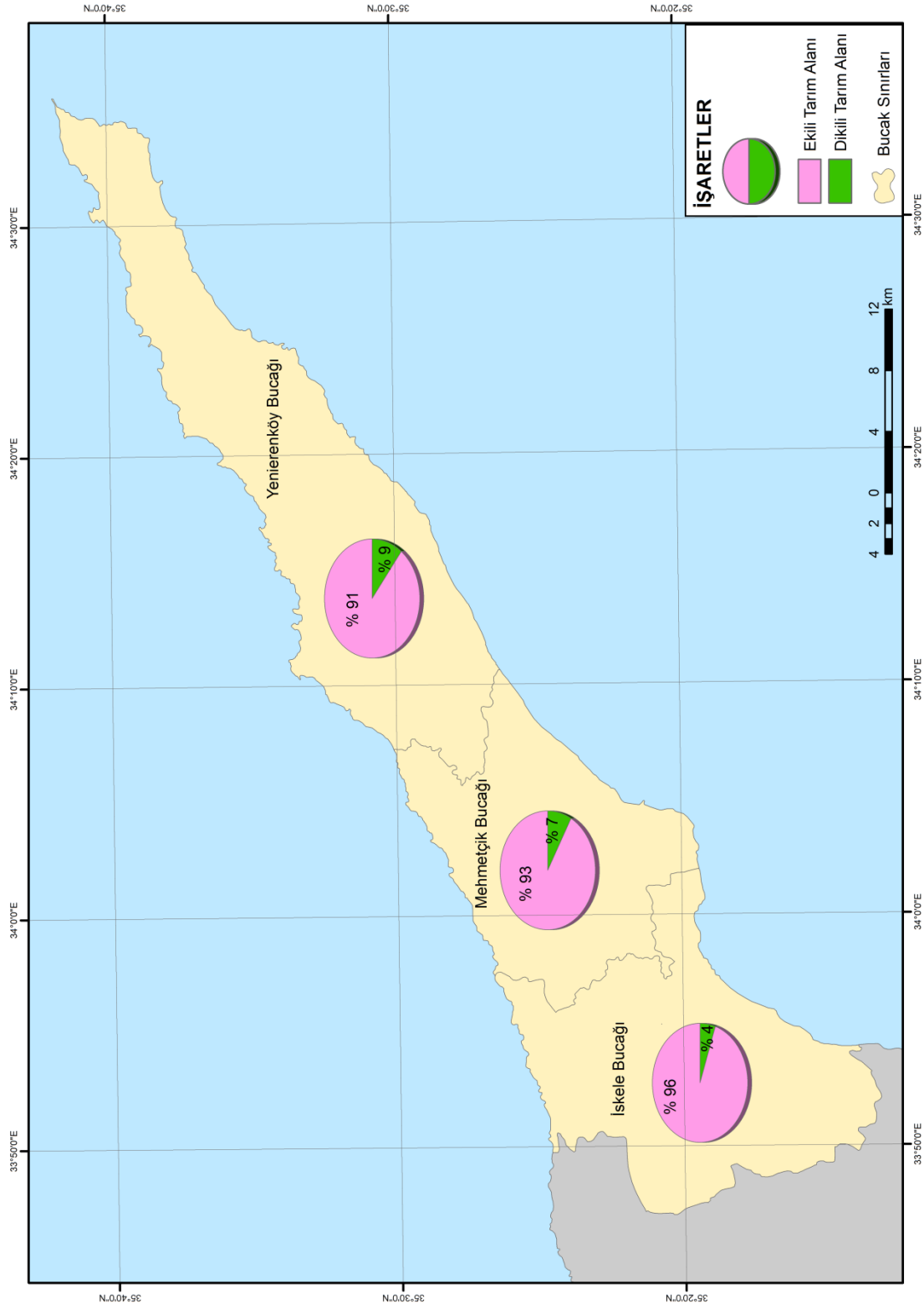
yetiştirilmektedir. Diğer bir ifadeyle, yetiştirilen bitkilerin gövdeleri; meyveleri veya tohumları toplandıktan sonra topraktan çıkarılmakta ve bir sonraki dönemde toprağa yeniden tohum ekilerek üretimin yapıldığı sahalarda ekili alanları oluşturmaktadır.

KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından tarım alanlarının miktarının ölçü birimi olarak dönüm kullanılmaktadır. Bakanlığın kullandığı ölçü birimleri dönüşüm hesaplamasına göre 1 dönüm: 1337.8 m² veya 1.338 dekara karşılık gelmektedir. KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından mevcut arazi varlığı köy bazında verilirken, bitkisel üretim hakkında tutulan veriler ilçe ve tarım bölgeleri bazında tutulduğundan dolayı çalışmada söz konusu veriler köy ölçeğinde incelenememiştir. Bakanlığın Yarımada içerisinde ayırdığı tarım bölgeleri ise bucak alanlarına karşılık geldiğinden veriler bucak alanlarına göre değerlendirmeye alınmıştır. Tarım arazilerinin ne kadarında tarım yapıldığı, ekili ve dikili arazi miktarları, sulu ve kuru tarım arazileri ile ilgili veriler ülke bazında verilmiş, ilçe, bucak veya köy ölçeğine inilmemiştir. Bu nedenle bitkisel üretim verileri tutulurken bakanlığın yayınladığı veriler ışığında ekili ve dikili araziler, sulu ve kuru tarım arazileri ile tarım yapılmayan alanlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Ancak bakanlığın köylere ait olan tarım arazileri verileri ile bitkisel üretim verilerindeki alan verilerinin gerek ülke toplamında gerekse ilçe toplamında yer yer örtüşmediği görülmüştür. Bu durum çalışmayı sınırlandırmıştır.

Harita 45: Karpaz Yarımadası'ndaki İdari Ünitelere Göre Tarım Alanlarının Oransal Dağılışı

Harita 46: Karpaz Yarımadası'ndaki Ekili ve Dikili Tarım Alanlarının Bucaklara Göre Bölünüşü

Karpaz Yarımadası içerisindeki ekili alanların dağılımının tam bir homojenlik gösterdiği söylenemez. Bölgede farklı büyüklükte ve farklı yerlerde dağılmışlardır. Ancak genellikle batıda İskele bucağının yönetsel alanı içinde daha çok ekili alanların ağırlık kazandığını ve bu alanda daha çok kuru tarım, özellikle de buğday, arpa ve yem bitkilerinin yaygın olduğu görülmektedir. Söz konusu sahanın Kantara Dağları'nın yağış duldasında kalması ve yer altı sularının yetersizliği bu durum üzerinde etkili olmuştur.

KKTC'de ekili alanlar, tarım arazileri içerisinde oldukça geniş alan kaplamaktadır. Ülkedeki 1,870,689 dekar tarım arazisinin yaklaşık 1,239,583 dekarlık alanı ekili ve dikili alanlardan meydana gelirken, 631,105 dekarlık saha ekilmeyen alanlardan oluşmaktadır. Ekili ve dikili arazilerin ise yaklaşık 1,121,839 dekarlık alanı yani yaklaşık %91'i ekili alanlardan oluşmaktadır¹⁵⁴

Karpaz Yarımadası'nda toplam 409,789 dekar tarım arazisi bulunmaktadır. Mevcut tarım arazisinin 2010 yılı verilerine göre % 67'sinde (276 km²) tarım yapılmaktadır. Bu miktar ülkedeki tarım alanlarının % 22'sine karşılık gelmektedir. Ülkedeki kuru tarım alanlarının % 23,5'i ve sulu tarım alanlarının ise % 7'si çalışma alanı içerisinde yer almaktadır (Çizelge 22). Yarımada'da tarım yapılan alanların sadece % 2'sinde (6.5 km²) sulu tarım yapılmaktadır. Sulu tarım alanlarının ise yaklaşık % 63'ü ekili, %37'si ise dikili alanlardan oluşmaktadır.

¹⁵⁴ KKTC Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı (2010), Tarımsal Yapı ve Üretim Yıllığı.

Çizelge 22: KKTC ve İskele İlçesindeki Tarım Arazilerinin Dağılımı ve İskele İlçesinin Ülke İçerisindeki Yeri

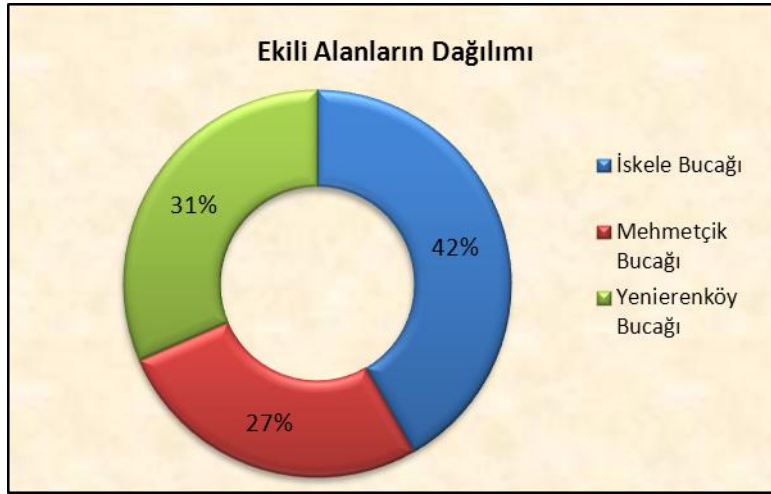
	KKTC (km ²)	İskele (km ²)	İskele İlçesinin KKTC İçindeki Payı (%)
Tarım Alanı	1871	410	22
• Ekilen Alan	1240	276	22
• <i>Kuru Tarım Alanı</i>	1144	269,5	23,5
• <i>Sulu Tarım Alanı</i>	96	6,5	7
• Ekilmeyen Alan	631	134	21

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010.

Yaklaşık 276 km² yer kaplayan ekili ve dikili alanların % 90'ı (249 km²) ekili tarım alanlarından oluşmaktadır. Ekili tarım alanlarının sadece yaklaşık 4 km²'lik bir bölümünde sulu tarım yapılmaktadır. Ekili tarım alanları içerisinde tahıl, baklagil, yem ve yumru bitkileri ile sebze tarımı yapılmaktadır. Tarla tarımında en büyük payı tahıl tarımı almaktadır. Tahıl tarımı yapılan arazi miktarı ülkedeki tahıl ekim alanının yaklaşık % 20'sine (166 km²) karşılık gelmektedir.

Ekili tarım alanlarının önemli bir kısmı daha çok kuru tarım alanlarının yaygın olduğu İskele bucağında yer almaktadır. Bu bucak alanını ise Yenierenköy ve Mehmetçik bucakları izlemektedir.

Şekil 46: Karpaz Yarımadası'ndaki Ekili Tarım Alanlarının Bucaklara Göre Dağılımı

Karpaz Yarımadası'nda Ekili Alanlarda Yetiştirilen Tarım Ürünleri

Ekonomik bir faaliyet olan tarımın yeryüzünün çeşitli bölgelerinde, değişiklik veya benzerlikler göstermesinde doğal ve beşeri unsurların önemli etkisi bulunmaktadır. Doğal bitki örtüsü iklim koşullarının uygun olduğu alanlarda gelişmektedir. Fakat tarımsal ürünler insanlar tarafından iklim bakımından asıl yetişme ortamının dışında değilse bile, en uygun olmadığı yerlerde bile yetiştirilebilmektedir¹⁵⁵. Karpaz Yarımadası'nın doğal ve beşeri unsurları göz önüne alındığı zaman, çalışma alanındaki su sıkıntısı ve kuraklık faktörü giderildiği takdirde Yarımada doğal koşulları bakımından pek çok tarım bitkisinin yetişmesine ve yılda birden fazla ürün alınmasına uygun bir zemin hazırlamaktadır. Türkiye ile KKTC arasındaki su projesinin¹⁵⁶ tamamlanması ile ülkedeki gerek tarım

¹⁵⁵ Erol Tümertekin, (1984). *Ekonomik Coğrafya*.

¹⁵⁶ KKTC Su Temin Projesi: Anamur-Dragon Çayı üzerinde inşa edilecek Alaköprü Barajı'ndan sabit debi esasına göre alınacak yıllık 75 milyon m³ su, KKTC'ye aktılacaktır. 106 km uzunluğundaki hat ile KKTC'ye iletilecek yıllık 75 milyon m³ suyun 37,76 milyon m³'ü (% 50,3) içme-kullanma suyuna ve 37,24 milyon m³'ü (% 49,7) sulama suyuna tahsis edilmiştir. Projenin gerçekleşmesi ile, halen yeraltı ve yüzeysel su kaynaklarının kısıtlı olması sebebiyle su sıkıntısı çekilen KKTC'ye içme, kullanma ve sulama suyu temin edilerek 50 yıllık bir perspektifte içme-kullanma suyu ihtiyacı

alanlarındaki gerekse içme ve kullanma suyu ihtiyacının karşılanması hedeflenmektedir. Bu koşulların hayata geçmesiyle önceden Yarımada'da yetiştirilen pamuk, tütün gibi tarımsal ürünlerin yeniden üretimi yapılabilir. Söz konusu ürünlerin su ihtiyaçlarının fazla oluşu, bu ürünleri işleyecek tesislerin olmaması veya kapanması, elde edilen gelirin azalması gibi nedenlerle bu ürünlerin tarımı yapılmamaktadır.

Çalışma alanında ekili alanlarda çoğunlukla kuru tarım ürünleri özellikle tahıllar ile yem bitkileri yetiştirilmektedir. Bu ürünler ise Yarımada'nın batısında yer alan ve su kaynakları az olan İskele bucağında yoğunluk kazanmaktadır.

Çizelge 23: Karpaz Yarımadası'nda Ekili Alanlarda Yetiştirilen Tarım Ürünlerinin Bucaklara Göre Dağılımı

Tarım Ürünleri	Ekili Alan (Dönüm)			Toplam
	İskele Bucağı	Mehmetçik Bucağı	Yenierenköy Bucağı	
Yem Bitkileri	58054	34618	37277	129949
Tahıllar	50918	34175	39110	124203
Baklagiller	5829	5040	7966	18835
Yumru Bitkiler	77	20	2278	2375
Meyvesi Yenen Sebzeler	5	177	231	413
Yaprağı Yenen Sebzeler	185	29	64	278
Diğer Sebzeler	0,50	5	0	5,50
Soğansı, Yumru ve Kök Sebzeleri	0	1	0	1
Genel Toplam	115068,5	74065	86926	276059,5

Kaynak: KKTC Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010.

karşılacak ve adanın en büyük ovalarından biri olan ancak kuraklıktan verimli kullanılmayan Meserya Ovası'nda 4,824 ha'lık bir alanda yapılacak sulu tarım ile yüksek gelir artışları sağlanması hedeflenmektedir (Kaynak: TC Devlet Su İşleri). KKTC'ye gelecek olan suyun ülke içinde dağıtımı için Lefkoşa ve Girne sahil şeridi isale (akıtma) hattının montajına başlanmış, İskele isale hattının ise ihale süreci devam etmektedir.

Tahıllar

Tahıllar (hububat) terimi; buğday, pirinç, mısır, arpa, çavdar, yulaf, kaplıca, darılar, kuşyemi ve mahlüt gibi taneli bitkiler ve bunların tohum ürününü ifade etmektedir. Tahıllar gerek insanların beslenmesinde gerekse hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Genellikle buğday, çavdar, mısır, yulaf hem insanlar hem de hayvanlar tarafından tüketilirken, pirinç tamamen insanlar tarafından, arpa ise daha çok hayvan yemi olarak kullanılmaktadır¹⁵⁷. Toplam üretim miktarları yönünden dünyada en fazla yetiştirilen ürün olan tahıl üretiminin yaklaşık % 85'ten fazlasını buğday, pirinç ve mısır oluşturmaktadır¹⁵⁸. Çalışma alanında ise tahıllardan 2010 yılı üretim miktarlarına göre arpa, buğday ve yulaf yetiştirilmektedir.

Çizelge 24: Çalışma Alanındaki Tahıl Ekim Alanları, Verim ve Üretim Durumu

Ürün Adı	Alan (Dönüm)	Verim (Kg/Dönüm)	Üretim (Ton)
Arpa	100,992	131	13300
Buğday	18,071	161	2912
Yulaf	5,140	92	474

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Karpaz Yarımadası'nı kapsayan İskele ilçesi, buğday ekim alanında diğer ilçeler arasında % 44,6'lık pay ile ilk sırada gelmekte, Gazimağusa (% 25.58) ve Lefkoşa (% 19.94) onu takip etmektedir. Arpa ekim alanında ise Gazimağusa ve Lefkoşa ilçelerinden sonra % 17.32 ile üçüncü sırada yer almaktadır. İlçe alanı içerisinde ise, buğday ekim alanları daha çok İskele bucağında yer alırken, arpa ekim alanları Mehmetçik ve Yenierenköy bucaklarında daha fazladır.

- *Buğday*

Günlük kalori ihtiyacının yüzde 20 kadarını karşılayan ve dünya nüfusunun üçte birinin temel gıdası olan buğday üretiminin sınırlarını iklimin çizdiği

¹⁵⁷ Hayati Doğanay, (2007), *Ziraat Coğrafyası (Ekonomik Coğrafya 3)*, s.93.

¹⁵⁸ Erol Tümertekin ve Nazmiye Özgüç (2005), *Ekonomik Coğrafya*, s.133.

söylenbilir¹⁵⁹. Her ürün gibi buğdayın da vejetasyon döneminde belirli bir sıcaklık ve yağış isteği bulunmaktadır. Filizlenme döneminde nemli ve serin toprağı seven buğday, olgunlaşma evresinde sıcak ve kurak hava koşullarına gereksinim duymaktadır. Yaz yağışları, başaklardaki buğday tanelerini ıslatarak küflenmesine, buğdayın olgunlaşmamasına neden olmaktadır¹⁶⁰. Ülkede genellikle buğday ekimi, kasım ve aralık aylarında yapılmakta, ayrıca buğday türüne göre sert ve yumuşak buğday tarımının ekimi yapılmaktadır. Ülkede olduğu gibi Yarımada içerisinde de daha çok sert buğday tarımı yaygındır.

Çizelge 25: Buğday Ekim Alanı, Verim ve Üretimnin Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Buğday (Genel)			Sert Buğday			Yumuşak Buğday		
	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
İskele	8.642	150	1.295	8.274	151	1.250	368	122	45
Mehmetçik	4.585	148	678	-	-	-	4.585	148	678
Yeni Erenköy	4.844	194	939	4.844	194	939	-	-	-
Toplam	18.071	161	2.912	13.118	167	2.189	4.953	146	723

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Buğday ekim alanının en fazla olduğu bucak İskele iken, Yeni Erenköy bucağında ekilen buğdaydan daha fazla verim elde edilmektedir. Ülkede buğdaydan elde edilen verim 175 Kg/Dö iken, bu rakam Yarımada'da 161 Kg/Dö'dür. Genellikle sert buğday tarımı yapılan çalışma sahasında Mehmetçik bucağındaki buğday ekim alanlarının tamamında genellikle daha serin ve nemli yerlerde yetişen yumuşak buğday tarımı yapılmaktadır. Genel olarak su kaynaklarının göreceli olarak İskele bucağına göre Mehmetçik ve Yenierenköy bucaklarında daha iyi oluşu; Mehmetçik bucağında yumuşak buğday türünün, Yenierenköy bucağında ise verimin

¹⁵⁹ Erol Tümertekin ve Nazmiye Özgüç (2005), *Ekonomik Coğrafya*, s.133.

¹⁶⁰ Hayati Doğanay ve Cemalettin Şahin (2000), *Türkiye Coğrafyası*, s.234.

artmasına neden olmuştur. Çalışma alanında buğday ekim alanı ve üretiminde yıllar arasında dalgalanmalar yaşanmakla birlikte çok büyük değişiklikler görülmemiştir.

- *Arpa*

Hem ülkede hem de yarımadada en fazla tarımı ve üretimi yapılan bitkidir. Arpa, zengin ülkelerde hayvan yemi olarak, bira ve viski yapımında kullanılırken, Asya'nın bazı kesimlerinde ve Etiyopya gibi açlık sıkıntısı olan yerlerde önemli bir gıda maddesidir¹⁶¹. İklim ve toprak istekleri bakımından seçici olmayışı, yetişme koşullarının kolaylığı ve yetişme devresinin kısa oluşu gibi nedenlerle tahıllar arasında yatay ve dikey sınırları en geniş olan ürün arpadır denilebilir¹⁶². Yarımada'da ülkedeki arpa ekim alanının yaklaşık % 17'si ile üretiminin % 13'ü yer almakta ve bu rakamlar ile Gazimağusa ve Lefkoşa'dan sonra üçüncü sıradadır¹⁶³.

Çizelge 26: Arpa Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
İskele	41.876	119	4.963
Mehmetçik	29.590	127	3.744
Yeni Erenköy	29.526	156	4.593
Toplam	100.992	132	13.300

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Hem sulama imkânlarının hem de yıllık yağış miktarının düşük olması nedeniyle İskele bucağının Kantara Dağları'nın güney kesiminde kalan tarım alanları sulu tarıma uygun değildir. Bu nedenle özellikle bu sahada tahıl tarımı kaçınılmaz olmuş ve tahıllar içerisinde de en fazla arpa tarımı yapılmaktadır. Genellikle hayvan yemi olarak kullanılan arpa, bölgedeki küçükbaş hayvanların da besin maddesi durumundadır.

¹⁶¹ Erol Tümertekin ve Nazmiye Özgüç (2005), *Ekonomik Coğrafya*, s.139.

¹⁶² Hayati Doğanay (2007), *Ziraat Coğrafyası (Ekonomik Coğrafya 3)*, s.138.

¹⁶³ KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010.

Arpa ekim alanı, verim ve üretiminde buğdayda olduğu gibi yıllar arasında dalgalanmalar yaşanmaktadır. Ekstansif tarım metodu ile yetiştirilen arpa, iklim koşullarından etkilenmekte, dolayısıyla söz konusu yıldaki yağış durumuna göre değişiklikler göstermektedir. Kurak geçen yıllarda arpanın üretimi ve verimi düşmüştür.

- *Yulaf*

Ülkede ve Yarımada'da sınırlı bir alanda ekimi ve üretimi yapılan yulaf yem bitkisi olarak kullanılmaktadır. Serin ve nemli yerlerde yetişen bir tahıl türüdür. Fazla talep edilmediğinden dolayı üretimi de kısıtlıdır. 2010 yılında ekim alanının yaklaşık % 97'si Yarımada içerisinde yer alırken, yulaf üretiminin tamamı çalışma alanında gerçekleşmiştir. Çalışma alanında üretilen yulafın tamamı Yenierenköy bucağından elde edilmiştir (Çizelge 27).

Çizelge 27: Yulaf Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
İskele	400	-	-
Mehmetçik	-	-	-
Yeni Erenköy	4.740	100	474
Toplam	5.140	92	474

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Baklagiller

Protein bakımından zengin içeriğe sahip olan baklagiller, toprağı azot yönünden zenginleştirmektedir. Baklagiller nöbetleşe tarım yöntemine uygun olması bakımından önemlidirler¹⁶⁴. KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, baklagiller arasında nohut, mercimek, bakla, fasulye, bögürölce, fiğ, favetta gibi ürünleri değerlendirmektedir. Ancak fiğ ve favetta bitkilerinin hayvan yemi olarak

¹⁶⁴ Mahmut Abi (2006), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Tarım Coğrafyası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.113.

kullanılmasından dolayı söz konusu ürünlerin yem bitkileri başlığı altında incelenmesi uygun görülmüştür. 2010 yılında nohut ve mercimek ekimi ve üretimi yapılmamıştır. Bakla, fasulye ve böğrülce'nin hem taze hem de kuru olarak üretimi yapılmakla birlikte, taze olarak tüketilmesine olan talebin fazla oluşu üretime de yansımaktadır.

Çizelge 28: Çalışma Alanındaki Baklagillerin Ekim Alanları, Verim ve Üretim Durumu

Ürün Adı	Alan (Dönüm)	Verim (Kg/Dönüm)	Üretim (Ton)
Fasulye (taze)	96	1.682	161,5
Fasulye (kuru)			36
Böğrülce (taze)	45	1.822	82
Böğrülce (kuru)			2
Bakla (taze)	23	1.304	30
Bakla (kuru)			9
Bezelye	20	1.725	34,5

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

- *Bakla*

Bakla toprak yönünden seçici olmamakla birlikte organik madde yönünden zengin olan topraklarda yaygın olarak gelişmektedir. Yüksek sıcaklık isteyen bu ürün, sıcaklık düşüşlerine karşı dayanıklı değildir. Ülkede hem kuru hem de sulu olarak ekimi yapılmakta olan bitki, kuruda gelişimi sırasında suya daha az ihtiyaç duymaktadır. Yetiştirme şartlarına en uygun alan olan Güzelyurt ilçesi ekim ve üretimde ilk sırada yer alırken çalışma alanı dördüncü sırada yer almaktadır.

Çizelge 29: Bakla Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Bakla (Kuru)		Bakla (Taze)		
	Alan Dönüm	Üretim Ton	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
Yeni Erenköy	20	9	20	1.300	26
İskele	3	-	3	1.333	4
Mehmetçik	-	-	-	-	-
Toplam	23	9	23	1.304	30

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Baklanın gerek kuru gerekse sulu tarım şeklinde yapılan tarımında ekim alanı aynıdır. Ancak sulu tarımı yapılan taze bakla sebzesinin üretim ve verimi daha yüksektir. Ülkede tüketimi fazla olan bakla Yarımada'da yaygın olmamakla birlikte ekiminin büyük kısmı Yenierenköy bucağında su kaynaklarına yakın sahalarda yapılmaktadır.

- *Fasulye*

Taze olarak tüketilebildiği gibi kuru olarak da tüketilen fasulye yüksek miktarda vitamin içermektedir. Ayrıca konserve olarak da tüketilmektedir. Organik madde bakımından zengin, iyi gelişmiş topraklarda gelişen ılık iklim bitkisidir. Güzelyurt ilçesi bakla gibi fasulyenin de üretimi uygun koşulları sağlamakta ve ilk sırada yer almaktadır. Yarımada ise % 27'lik üretim oranı ile Güzelyurt ilçesinden sonra ikinci sıradadır.

Çizelge 30: Fasulye Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Fasulye (Kuru)		Fasulye (Taze)		
	Alan Dönüm	Üretim Ton	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
Yeni Erenköy	77	36	77	1.617	124,5
İskele	19	-	19	1.947	37
Mehmetçik	-	-	-	-	-
Toplam	96	36	96	1.682	161,5

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Sulama olanaklarının daha iyi olduğu Yenierenköy bucağı fasulye tarımında da ilk sırada yer almaktadır.

- *Böğrülce*

Yarı nemli koşullarda iyi gelişen bitki, ilkbahar ve sonbahardaki don olaylarına karşı hassastır. Ülkede pek çok alanda üretimi yapılan böğrülce hem taze hem de kuru olarak tüketilmektedir. Özellikle iç tüketimde önemli bir yere sahip olan

ürün en fazla Güzelyurt ve Mesarya ovalarında yani Güzelyurt ve Gazimağusa ilçelerinde yaygındır. İskele ilçesi dördüncü sırada yer almakta ve ilçede Yenierenköy ve Mehmetçik bucaklarında üretimi yapılmaktadır.

Çizelge 31: Böğrülce Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Böğrülce (Kuru)		Böğrülce (Taze)		
	Alan Dönüm	Üretim Ton	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
Yeni Erenköy	37	-	37	1.946	72
Mehmetçik	8	2	8	1.250	10
İskele	-	-	-	-	-
Toplam	45	2	45	1.822	82

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

- *Bezelye*

Serin ve nemli iklim koşullarında iyi gelişme gösteren bezelye, yetiştirme döneminde sıcaklığın donma noktasının üzerinde olmasını istemektedir. Toprak bakımından daha seçici olan bitki alüvyial ve su tutma kapasitesi yüksek olan toprak türlerinde daha iyi gelişmektedir. Genellikle ekimi ve üretimi Güzelyurt ilçesinde yapılmaktadır. 2010 yılında sadece Güzelyurt ve İskele ilçelerinde tarımı yapılmıştır. İskele ilçesi ülkedeki ekim alanının % 9'una ve üretiminin ise % 16'sına karşılık gelmiştir. Diğer baklagil ürünlerinde olduğu gibi böğrülcede de Yenierenköy bucağı ilk sırada yer almaktadır (Çizelge 32).

Çizelge 32: Bezelye ekim alanı, verim ve üretimini bucaklara göre dağılımı

Bucaklar	Bezelye		
	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
Yeni Erenköy	15	1.933	29
Mehmetçik	4	1.000	4
İskele	1	1.500	1,5
Toplam	20	1.725	34,5

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Genel olarak baklagil sebzeleri daha çok sulamanın yapıldığı alanlarda görülmektedir. Bu nedenle Yenierenköy bucağı bu ürünlerde ilk sırada gelmektedir.

Yumrulu Bitkiler

Patates, soğan, kolokas, sarımsak, pancar gibi ürünlerden oluşan yumrulu bitkilerin ekim alanı gerek ülkede gerekse Yarımada'da çok yaygın değildir. Söz konusu ürünler içerisinde en önemli paya patates sahiptir. Ayrıca soğan ve sarımsak tarımı yapılmakta, pancar ekiminin ise ekonomik bir değeri bulunmamaktadır. Kolokas ise görüntü olarak yer elmasına benzeyen, yeşil ve uzun yaprakları olan bir bitkidir. Toprağın altında yetişen bitki, iki küreği andıran bir aletle çıkarılmakta, yeşil yaprakları kesilmekte ve geriye kalan patatesi andıran kolokas ise satışa sunulmaktadır. Kırmızı toprakları ve bol suyu seven bitki ülkede Güzelyurt ve İskele ilçesinde üretilmekteydi. İskele ilçesinde ise sadece Yenierenköy bucağında özellikle Yeşilköy'de üretilmekteydi. Hatta Yeşilköy kolokası ile ülkede ünlü bir köydür. Ancak son yıllarda üretimi giderek azalmış ve 2010 yılında ekimi yapılmamıştır. Bu durum üzerinde son yıllarda bölge içerisinde giderek artan su ihtiyacı, özellikle Yeşilköy akiferinin suyunun artık bölge ihtiyacını karşılayamayacak duruma gelmesi etkilidir. Yarımada'da yapılan arazi gözlemlerinde halen kolokas ekiminin yapıldığı gözlemlenmiş ancak bu ekim alanları çok dar alanları kapsamakta olup ekonomik değeri yoktur.

Çizelge 33: Çalışma Alanındaki Yumrulu Bitkilerin Ekim Alanları, Verim ve Üretim Durumu

Ürün Adı	Alan (Dönüm)	Verim (Kg/Dönüm)	Üretim (Ton)
İlkbahar Patatesi	1.349	2.543	3.431
Sonbahar Patatesi	909	4.000	3.636
Soğan (kuru)	70	2.486	174
Soğan (taze)		1.951	136,6
Sarımsak	46	4.000	184
Pancar	1	3.000	3
Turp	1	2.000	2

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

- *Patates*

Ülkede oldukça fazla tüketilen bir bitki olan patates, az miktarda protein, fazla miktarda nişasta içermektedir. Patatesin kökleri çok derinlere inmediğinden aynı tarlada üst üste tarımı yapıldığı zaman üst toprak fakirleşmekte ve toprağı sömürmektedir¹⁶⁵. Bu nedenle neöbetleşe ekim yapılarak özellikle fazla su istemeyen, kökleri derine giden baklagiller, yem bitkileri tercih edilebilir. Patates bol su isteyen bir ürün olup, ülkedeki kırmızı topraklarda iyi gelişmektedir.

Patates ihraç edilen ürünler arasında olup, devlet tarafından çiftçilere destek verilmektedir. Ancak ihracat koşullarına bağlı olarak patates ekimi sınırlı gerçekleşmektedir.

İlkbahar ve sonbahar patatesi olmak üzere iki tür patates üretilmektedir. Gerek ülkede gerekse Yarımada'da ilkbahar patatesi daha fazla yetiştirilmektedir. Patates tarımı Gazimağusa, Güzelyurt ve İskele ilçelerinde yaygın olarak yapılmaktadır. Kırmızı topraklarda daha iyi geliştiğı belirtilen patatesten çalışma alanında yüksek verim elde edilmektedir.

¹⁶⁵ Mahmut Abi (2006), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Tarım Coğrafyası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.126.

Çizelge 34: Patates Ekim Alanı, Verim ve Üretimini Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	İlkbahar Patatesi			Sonbahar Patatesi		
	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
Yeni Erenköy	1.304	2.500	3.260	909	4.000	3.636
İskele	27	5.000	135	-	-	-
Mehmetçik	18	2.000	36	-	-	-
Toplam	1.349	2.543	3.431	909	4.000	3.636

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Çalışma alanında sulu tarım olanaklarının ve kırmızı toprakların yaygın olduğu Yenierenköy bucağı patates üretiminde önemli bir yere sahiptir. Özellikle Yenierenköy ile Yeşilköy yerleşmelerinin çevrelerinde tarımı yaygın olup elde edilen verim yüksektir. İskele bucağında İskele, Sınırustü, Boğaziçi yerleşmelerinin yönetsel alanlarında tarımı yapılan patatesten toprak özelliklerine bağlı olarak yüksek verim elde edilmektedir. Patates ülke ihtiyacını karşılamakla birlikte, sınırlı ihracat koşullarına rağmen ihraç edilmekte ayrıca cips fabrikalarında da değerlendirilmektedir.

- *Soğan*

Besin değeri yüksek olan soğan, hafif bünyeli ve killi topraklarda yetişmektedir¹⁶⁶ (Dimililer, 2008). Patates gibi kırmızı topraklarda ve sulu ortamlarda daha iyi gelişim göstermektedir. Yarımada bu şartları sağlayan Yenierenköy bucağında özellikle Yeşilköy çevresinde yaygındır. Çalışma alanında çok geniş bir ekim alanı olmayan bitki, yumrulu bitkiler arasında patatesten sonra ikinci sırada yer almaktadır.

¹⁶⁶ Aylin Dimililer, (2008), Mesarya ve Omorfo (Güzelyurt) Ovalarının (KKTC) Karşılaştırmalı Arazi Kullanımı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.108.

Çizelge 35: Soğan Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Soğan (kuru)			Soğan (taze)		
	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
Yeni Erenköy	65	2.431	158	65	2.092	136
İskele	4	4.000	16	4	-	-
Mehmetçik	1	-	-	1	600	0,6
Toplam	70	2.486	174	70	1.951	136,6

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Yumrulu bitkiler arasında yer alan sarımsak ülkede en fazla çalışma alanında üretilmekte ve ülke üretiminin yaklaşık % 83'ü burada gerçekleşmektedir. Üretim ise tamamı İskele bucağından karşılanmaktadır. Sadece 1 dönüm alan kaplayan pancar ile Turp ise Mehmetçik bucağında üretilmektedir.

Yem Bitkileri

Hayvancılığın vazgeçilmez unsurlarından olan yem bitkileri, hayvancılıkta gelişmişlik ölçüsü olarak yem bitkileri ile ekim oranlarının ilişkilendirilmesiyle kullanılmaktadır. Örneğin küçükbaş hayvancılıkta ilk sırada yer alan Avustralya'da ekilen arazinin %50'si yem bitkilerinden oluşmaktadır. KKTC'de iklime bağlı olarak geniş otlak alanlarının bulunmayışı büyükbaş hayvancılığın fazla gelişmemesine ve yem bitkilerinin öneminin artmasına neden olmuştur. Yem bitkileri arasında arpa hasılı, tahıl ve baklagil balyası, fiğ, favetta, yonca ve yulaf hasılı yer almaktadır.

Yarımadadaki arpa ve buğday tarımının yaygın olmasına bağlı olarak en fazla tahıl balyası üretimi yapılmaktadır. Devletin yaptığı teşviklere bağlı olarak fiğ üretimi de önemli bir paya sahiptir. Bu durum üzerinde hayvancılığın etkisi büyüktür. Fiğ ve favetta ekim alanında diğer ilçeler arasında ilk sırada yer alırken, üretim bakımından fiğ üretiminde üçüncü, favetta üretiminde ise ilk sırada yer almaktadır.

Çizelge 36: Çalışma Alanındaki Yem Bitkilerinin Ekim Alanları, Verim ve Üretim Durumu

Ürün Adı	Alan (Dönüm)	Verim (Kg/Dönüm)	Üretim (Ton)
Tahıl Balyası	109.266	107	11.680
Baklagil Balyası	18.660	334	6.234
Fiğ	16.141	58	935
Favetta	2.510	122	305
Yonca	8	1.465	13
Arpa Hasılı	1.965	-	-
Yulaf Hasılı	50	-	-

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

- *Arpa Hasılı*

Kış döneminde hayvanların otlatılması için ekilen arpa tarlalarına hasıl denilmektedir. Çayır ve meraların kısıtlı ya da yeşil otlardan yoksun olan sahalarda arpa hasıllıkları hayvancılık için vazgeçilemez sahalardan biridir. Bu nedenle ağıllara yakın olan tarlalar hasıllık olarak ekilmektedir¹⁶⁷. Besi hayvancılığının gelişmesine bağlı olarak arpa hasılı ekimi yıllar içerisinde giderek artmıştır. Ancak çalışma alanı ekim alanının en dar olduğu ilçe konumundadır. 1,965 dönüm arpa hasılı arazisinin tamamı İskele bucağındadır.

- *Tahıl Balyası*

Arpa ve buğday hasat edildikten sonra geriye sap kısımları kalmaktadır. Bunlar hayvan yemi olarak değerlendirilmektedir. Hayvancılık yapılan yerlere yakın olan tarlalarda çiftçiler az da olsa yaz aylarında hayvanlarını bu alanlarda otlatmaktadır. Uzak olan sahalarda ise kalan bu hasat artığı kısımlar balya makineleriyle toplanarak prizma veya silindir şeklinde bağlanmaktadır. Bunlara ise balya denilmektedir¹⁶⁸. Bu sayede hayvanların kışlık besinleri de sağlanmaktadır.

¹⁶⁷ Mahmut Abi (2006), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Tarım Coğrafyası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.136.

¹⁶⁸ Mahmut Abi (2006), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Tarım Coğrafyası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.137.

Arpa ve buğday tarımına paralel olarak Gazimağusa, Lefkoşa ve İskele ilçesinde tahıl balyası üretimi yaygındır.

Çizelge 37: Tahıl Balyası Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Tahıl Balyası		
	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
İskele	50.150	111	5.590
Yeni Erenköy	29.526	129	3.820
Mehmetçik	29.590	77	2.270
Toplam	109.266	107	11.680

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Çalışma alanında ise besi hayvancılığı ile arpa ve buğday ekiminin yaygın olduğu İskele bucağında tahıl balyasının üretimi fazladır.

- *Baklagil Balyası*

Fiğ, favetta gibi ürünler hasat edildikten tahıl balyasındaki gibi kalan saplardan elde edilmektedir. Dolayısıyla fiğ ve favetta üretim alanlarına paralel olarak Girne, İskele ve Gazimağusa ilçelerinde yaygındır. Ekim alanı olarak çok az bir farkla Girne ilçesinden sonra ikinci sırada yer alan çalışma alanı, üretim bakımından ilk sıradadır. İlçedeki bucak alanları arasında baklagil balyası ekim alanında büyük farklar olmamakla birlikte, elde edilen verim ile de ilişkili olarak Yenierenköy bucağı üretim bakımından neredeyse Yarımada'daki üretimin yarısını karşılamaktadır.

Çizelge 38: Baklagil Balyası Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Baklagil Balyası		
	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
Yeni Erenköy	7.746	390	3.017
İskele	5.886	286	1.683
Mehmetçik	5.028	305	1.533
Toplam	18.660	334	6.234

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

• *Fiğ*

Genellikle hayvan yemi olarak kullanılan bir kültür bitkisi olan fiğ, verimsiz ve tarıma elverişsiz sahalarda da yetiştirme özelliği ile ülkede her ilçede yetiştirme olanağı bulabilmektedir. Fiğ, hasat edildikten sonra hayvan yemi olarak kullanılabilir gibi yeşil halde de hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Hatta hasat edilmeden hayvanlar fiğ tarlalarında otlatılmaktadır. Ülkede hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı bölgelerde ekimi artmaktadır. Örneğin küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğu İskele, Gazimağusa ve Girne ilçelerinde fiğ üretimi fazladır.

Çizelge 39: Fiğ Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
Yeni Erenköy	6.878	80	548
Mehmetçik	4.202	92	387
İskele	5.061	-	-
Toplam	16.141	58	935

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Yarımada'daki fiğ üretiminde yıldan yıla iklime bağlı olarak değişiklikler yaşanmıştır. Ancak genel olarak son yıllarda üretiminde artışlar görülmektedir. Bu durum üzerinde Yarımada içersindeki küçükbaş hayvancılığın artışı etkilidir. 2010 yılında koyun ve keçi varlığının en fazla olduğu bucak olan Yenierenköy,

fiğ üretiminde ilk sırada yer almıştır. Mehmetçik bucağında ise özellikle koyun yetiştiriciliği ön planda olup, ikinci sırada yer almaktadır.

- *Favetta*

Favetta, fiğ gibi ürünlerle birlikte üretilmekte ve hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Ülkede pek çok yerde ekimi yapılabilen bir ürün olan favetta, eskiden çok yaygın olmasına rağmen son yıllarda üretimi azalmıştır. Ülkedeki favetta ekim alanlarının % 64'ü Yarımada'da yer alırken ve üretiminin ise % 88'i gerçekleşmektedir¹⁶⁹.

Çizelge 40: Favetta Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
Mehmetçik	826	254	210
Yeni Erenköy	939	101	95
İskele	745	-	-
Toplam	2.510	122	305

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Favetta bitkisi de fiğ gibi bölgedeki hayvancılık faaliyetlerine bağlı olarak Yenierenköy ve Mehmetçik bucaklarında yaygın olduğu görülmektedir (Çizelge 40).

- *Yonca*

Yonca, en verimsiz toprağı verimli hale dönüştürebilecek çok değerli bir yem bitkisidir. Toprağın derinliklerine kadar inen kök sistemi sayesinde toprağın alt tabakalarını da işler; sert kısımlarını da parçalar. Böylece toprağın bitkiler için daha elverişli olmasını sağlar¹⁷⁰ (Abi, 2006). Yarımada'da çok dar bir ekim alanında üretimi yapılan bitki Yenierenköy ve İskele bucaklarında yetiştirilmektedir.

¹⁶⁹ KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010.

¹⁷⁰ Mahmut Abi (2006), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Tarım Coğrafyası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.140.

Son olarak ÷lkede pek yaygın olmayan yulaf hasılının tamamı ise İskele bucağında yer almaktadır. Sözü konusu bitki yıllar itibarıyla önemli dalgalanmalar göstermekte bazı yıllarda ekiminin tamamı Yarımada'dan karşılanırken 2010 yılında ekiminin % 24'ü Yarımada'dan geri kalanı ise Lefkoşa ilçesinden sağlanmıştır.

Sebzeler

İnsan sağlığı açısından önemli rol oynayan sebzeler, Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü araştırma alanında bolca yetiştirilmektedir. Sebze tarımı sulanabilen sahalarda bahçe tarımı şeklinde seralarda yetiştirilmektedir. Sebzeler, tarım ve orman bakanlığı tarafından yaprağı yenen, meyvesi yenen sebzeler ile baklagil sebzeleri, soğansı, yumru ve kök sebzeleri, diğer sebzeler olarak sınıflara ayrılmaktadır. Türleri birbirinden farklı olan sebzelerin yetiştirme koşulları da birbirinden ayrılmaktadır. Vejetasyon döneminin uzun olduğu ÷lkede bitkiler erken olgunlaştığı için ve yılda birden fazla ürün yetiştirilebilmektedir ve bu nedenle sebzeler nöbetleşe olarak ekilebilmektedir. Ayrıca meyve bahçelerinin tabanlarında da sebze yetiştiriciliği görülmektedir. Bu nedenle başta Yeşilköy olmak üzere, sulu tarım olanaklarına sahip bütün köylerde sebze yetiştiriciliği yaygın bir faaliyet durumundadır.

Sebze tarımı için ÷lkede uygulanan sulama sistemleri arasında damlama sistemi önem kazanmıştır. Bunun nedeni bu sistem ile belirli aralıklarla su damlatılan bitki kökleri, gelişimi için gerekli olan su miktarını sürekli ve yeteri kadar almaktadır. Dolayısıyla ÷lkenin tarımdaki en önemli sorunu olan su, bilinçli bir şekilde tüketilerek su tasarrufu sağlanmakta, bitkiler ihtiyacı kadar su tüketmekte ve toprağı fazla su verilmediğı için tuzlanma da önlenmektedir. Yarımada içerisinde yapılan sebze tarımının büyük çoğunluğunda damlama sistemi kullanılmaktadır.

Çizelge 41: Çalışma Alanındaki Sebzelerin Ekim Alanları, Verim ve Üretim Durumu

	Ürün Adı	Alan (Dönüm)	Verim (Kg/Dönüm)	Üretim (Ton)
Yaprığı Yenen Sebzeler	Enginar	161	4752	765
	Kereviz	23	8130	187
	Marul	43	2442	105
	Sarma Lahanası	34	2676	91
	Molehiya	13	1231	16
	Ispanak	2	2000	4
	Maydanoz	1	2000	2
	Kolyandro (Kışniş)	1	2000	2
Meyvesi Yenen Sebzeler	Karpuz (Sulu Tarım)	104	4471	465
	Kavun (Kuru Tarım)	170	2000	340
	Kavun (Sulu Tarım)	45	4844,4	218
	Domates	22	5455	120
	Hıyar	30	3733	112
	Patlıcan	21	4524	95
	Bamya	20	3550	71
	Biber	1	2000	2
Diğer Sebzeler	Alabaş	4,5	3000	13,5
	Çiçek Lahanası (Karnıbahar)	1	3000	3
	Turp	1	2000	2

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Yarımadada yetiştirilen sebzeler arasında ekim alanı en geniş olanlar kavun, enginar ve karpuzdur. Üretim açısından ise enginar önemli bir yere sahipken onu kavun ve karpuz izlemektedir. Ayrıca kereviz, domates, kavun (sulu), karpuz, enginar ve patlıcan üretiminde elde edilen verim yüksektir (Çizelge 41).

Sebze ekim alanlarının bucaklara göre dağılımı incelendiğinde Yenierenköy bucağının % 42 oran ve 295 dönüm arazi ile ilk sırada geldiği görülmektedir. Daha sonra sırasıyla Mehmetçik (% 31) ve İskele (% 27) bucakları gelmektedir (Şekil 47). Sebzelerin genellikle fazla miktarda sulamaya gereksinim duyuşu, İskele

bucağındaki tarım arazilerinin daha çok kuru tarıma, özellikle buğday ve arpa tarımına ayrılmış olması bu durumun ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Şekil 47: Karpaz Yarımadası'ndaki Sebze Ekim Alanlarının Bucaklara Göre Oransal Dağılımı

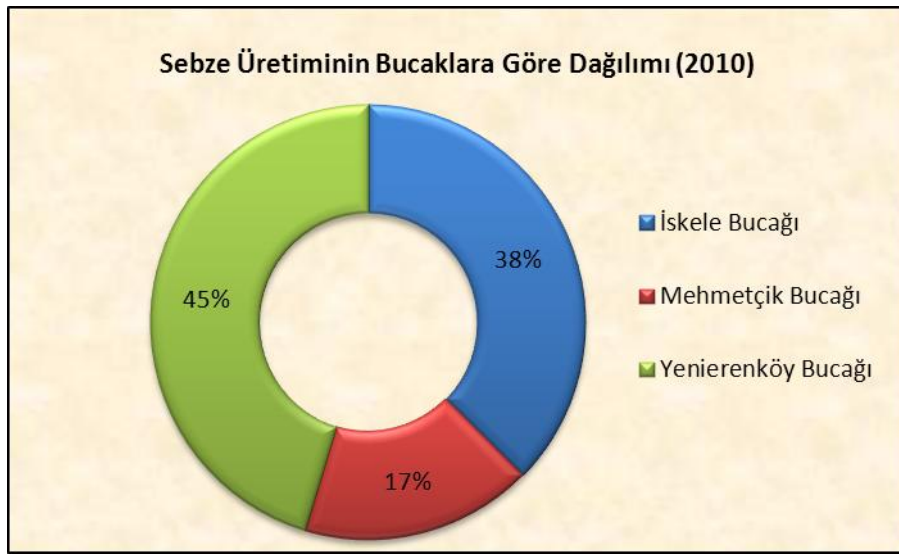
Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Sebze içerisine baklagillerden olan fasulye, bakla, bögürlice ve bezelye ile taze soğanın da ekim alanı hesaba katıldığı zaman sıralama değişmemekte, ancak bucakların payı farklılaşmaktadır. Yenierenköy'ün payı daha da artarken (% 53), Mehmetçik bucağının (% 24) payı azalarak neredeyse İskele bucağı (% 23) ile eşit orana sahip konuma gelmektedir.

Sebze üretim miktarlarına göre değerlendirme yapılacak olursa Yenierenköy bucağı yerini korurken, İskele bucağı ikinci sırayı almıştır. Yenierenköy bucağı 1,184 ton üretim ile ilk sıradayken, 2010 yılında İskele bucağında 977.5 ton ve Mehmetçik bucağında ise 452 ton sebze üretimi gerçekleşmiştir. Bu durum bize ekilen sebze ürünlerinde elde edilen verimin İskele bucağında daha yüksek olduğunu göstermektedir. İskele bucağındaki alüvyal ve kırmızı topraklarda bitkinin ihtiyacı olan su miktarı karşılandığı zaman yüksek verim

elde edilmektedir. Eğer baklagiller ile taze soğan üretimi de hesaba katılırsa Yenierenköy bucağının payı artarak % 51’i bulmakta, İskele % 34 ve Mehmetçik ise % 15 paya sahip olmaktadır. Daha önce belirtildiği gibi baklagil türü sebzeler Yenierenköy bucağındaki sulanan alanlarda yaygın olarak yetiştirilmekte ve bu da üretim miktarını etkilemektedir.

Şekil 48 : Karpaz Yarımadası’ndaki Sebzelerin Üretim Miktarının Bucaklara Göre Oransal Dağılımı

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

- *Enginar*

Ilık iklim koşullarında, derin, tınlı-kumlu iyi drene edilmiş su tutma kapasitesinin yüksek olduğu topraklarda enginar iyi gelişmektedir. Ülkede enginar tarımı en fazla Gazimağusa ve İskele ilçelerinde yapılırken son yıllarda Güzelyurt ilçesinde de ekimi oldukça artmıştır. Önceki yıllarda Gazimağusa’dan sonra ikinci sırada yer alan çalışma alanı 2010 yılında 161 dönüm (% 9) ile Güzelyurt’tan (% 29) sonra üçüncü sıradadır. Ancak üretim ve verim durumuna bakıldığında, İskele ilçesi

765 ton ile Gazimağusa ilçesinden (3,526 ton) sonra gelmektedir. Enginarın özellikle toprak isteği şartlarına bağlı olarak elde edilen verim İskele ilçesinde en fazladır.

Çizelge 42: Enginarın Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Enginar		
	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
İskele	141	5.000	705
Mehmetçik	20	3.000	60
Yeni Erenköy	-	-	-
Toplam	161	4.752	765

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Enginar en fazla İskele bucağında ekilmekte ve en yüksek verim de buradan elde edilmektedir. Bu bucak alanında ise İskele kasabasında ve çevresindeki köylerde yaygındır. Enginar ülkenin önemli ihraç ürünlerinden biridir.

- *Karpuz*

Su tutma kapasitesi yüksek olan kumlu-tınlı ve hafif kumlu topraklarda iyi gelişmektedir. Genellikle karpuz ve kavun birlikte üretilmektedir. Karpuz ülkede daha fazla tüketildiği için daha geniş alanda tarımı yapılmaktadır. Sulu tarım arazilerinin yaygın olduğu Güzelyurt karpuz ekiminde ilk sıradadır. İskele ilçesi 104 dönüm (% 7) ekim alanı ve 465 ton (% 9) üretim miktarı ile dördüncü sırada yer alır.

Çizelge 43: Karpuzun Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Karpuz		
	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
Yeni Erenköy	104	4.471	465
İskele	-	-	-
Mehmetçik	-	-	-
Toplam	104	4.471	465

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Ülkedeki karpuz ekim alanları arasında önemli bir paya sahip olmayan ilçede sebze tarımı içerisinde karpuz ekim alanı fazladır. Ekim alanının tamamı ise su

kaynaklarına bağılı olarak Yenierenköy bucağındadır. Verimin çok yüksek olduğu bucak alanı ÷lkede genelinde ilk sırada yer almaktadır.

- *Kavun*

Karpuz ile hemen hemen aynı iklim ve toprak koşullarında yetişen kavun sıcak ve ılık bir iklim bitkisidir. ÷lkede kavun üretimi yaygın olarak yapılmaktadır. Sulu tarım şeklinde yetiştirildiği gibi kavunun gönene de (kuru tarım alanlarında da) ekimi yapılmaktadır. Ancak sulanarak tarımı yapılan kavunun verimi daha yüksektir. Suluda yetiştirilen kavunda ilçe son sırada yer alırken, gönene ekilen kavunda ilk sıradadır. Ekim alanının %94'ü ve üretim miktarının % 95'i Yarımada içerisinde gerçekleşmektedir. Gönene ekilen kavunun tamamı ise Mehmetçik bucağında yer almaktadır. Suluda yetiştirilen kavunun ise yaklaşık % 89'u Yenierenköy'de geri kalan kısmı ise İskele bucağında üretilmektedir.

Çizelge 44: Kavunun Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Kavun (Sulu)			Kavun (Gönen)		
	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
Yeni Erenköy	40	4.875	195	-	-	-
İskele	5	4.600	23	-	-	-
Mehmetçik	-	-	-	170	2.000	340
Toplam	45	4.844	218	170	2.000	340

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

- *Molehiya*

Anavatani Hindistan olarak bilinen Molehiya tek yıllık, yazlık, otsu bir bitkidir. Sık sık sulama isteyen bitkiden aynı dönemde üç kez verim alınabilmektedir. Sulama ihtiyacından dolayı gölet çevrelerinde tarımı yaygındır. Birçok ÷lkede jüt olarak bilinen bitki, Güneydoğu Asya, İran ve çeşitli Akdeniz ÷lkeleri ABD gibi ÷lkelerin büyük bölümünde lif bitkisi olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca tohumları

yemeklere çeşni katmak için kullanılırken, taze ya da kurutulmuş yaprakları yemeklik olarak kullanılmakta, bazı yerlerde ise kuru yaprakları çay yapımında kullanılmaktadır. Kıbrıs'ta sebze olarak yapraklarından yararlanılmaktadır. Yaprakları kurutulmuş bitki yemeklik olarak ülkede yaygın olarak tüketilmektedir. Yaprakları toplandıktan sonra kalan bitkinin gövde kısmı ise hayvanlara verilmektedir.

Molehiya en fazla Lefkoşa ilçesinde Değirmenlik bucak alanında yetiştirilmektedir. Ayrıca Güzelyurt ilçesinde de tarımı yaygındır. Yarımada'da ise tarımı kısıtlıdır. Sulama olanaklarının daha fazla olduğu Yenierenköy ve Mehmetçik bucak alanlarında üretimi yapılmaktadır.

Çizelge 45: Molehiyanın Ekim Alanı, Verim ve Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Molehiya		
	Alan Dönüm	Verim Kg/Dö	Üretim Ton
Yeni Erenköy	9	1.000	9
Mehmetçik	4	1.750	7
İskele	-	-	-
Toplam	13	1.231	16

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Yukarıda açıklanan sebzeler dışında Yarımada içerisinde 2010 yılında ıspanak, sarma lahanası, maydanoz, kereviz, marul, kolyandro (kişniş), domates, hıyar, patlıcan, banya, biber, turp, çiçek lahanası ve alabaş sebzelerinin tarımı yapılmıştır. Söz konusu ürünlerden elde edilen verimde çalışma alanı genellikle ülkede ilk sırada yer almaktadır. Bu sebzeler çoğunlukla Yenierenköy bucağında yetiştirilirken onu Mehmetçik bucağı takip etmiştir. Bu durumun sebzelerin su istekleri ile Yenierenköy'deki sulama imkânlarının ilişkili olması ile alakalı olduğundan bahsedilmiştir.

Çalışma alanındaki ekili tarım alanları sulanma durumuna göre ekili sulu tarım alanları ve ekili kuru tarım alanları olarak ikiye ayrılabilir. Ekili kuru tarım alanları içerisinde özellikle buğday ve arpa gibi tahıllar, fiğ, favetta gibi yem bitkileri yer almaktadır. Ekili sulu tarım alanlarında ise patates, sebze tarımı özellikle enginar, kavun, karpuz gibi ürünlerin tarımı yaygındır. İlçe genelinde ekili kuru tarım alanlarının kapladığı alan oldukça fazladır. Bu alanlar ise daha çok İskele bucağında Kantara Dağları'nın yağış duldasında kalan güney kesimdedir. Bu bölgedeki kuru tarım arazileri geniş alan kaplarken Yenierenköy ve Mehmetçik bucaklarına doğru ekili kuru tarım alanlarının nispeten azaldığı ve daha dar alanlar kapladığı görülmektedir.

Yarımada içerisindeki sulu ekili alanlar ise bölgedeki akiferlerin varlığına bağlı olarak Yarımada'nın doğusunda bulunmaktadır (Harita 9). Özellikle çalışma alanındaki en büyük akifer olan Yeşilköy akiferinin yer aldığı Yenierenköy bucağı ekili sulu tarım arazilerinde ilk sıradadır. Bu bucak alanında ise Yeşilköy çevresi sulu tarımın en yaygın olduğu saha durumundadır. Yenierenköy'deki sulama ve toprak özelliklerine bağlı olarak elde edilen verim de yüksektir. Genel olarak İskele bucağında ekili kuru tarım, başta Yenierenköy olmak üzere Mehmetçik bucağında da ekili sulu tarım arazileri daha yaygındır.

Çalışma alanındaki ekili alanlar, ilçenin tarımsal üretimi üzerinde önemli bir yere sahiptir. Tarımın ilçe ekonomisinde önemli bir yere sahip olması ve tarım sektörü içerisinde ekili alanlardan elde edilen gelirin fazla oluşu bunun üzerinde etkilidir. Ekili ürünler içerisinde ise en büyük pay arpaya aittir. Yem bitkisi olarak kullanan bitki bölgedeki hayvancılık faaliyetleri açısından da önemlidir. Tarım ile hayvancılık faaliyetlerini birlikte yürüten üreticiler, yetiştirdikleri arpaları hayvan

yemi olarak depolarken, üretim fazlasını ise Toprak Ürünleri Kurumu (TÜK) aracılığı ile devlete satmaktadır. Diğer önemli bir ürün olan buğday ise un sanayisinde kullanılırken, tarlada hasat sonrası kalan kısımlar balya yapıp hayvan yemi olarak değerlendirilmektedir. Özellikle küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğu ilçede yem bitkileri kuru tarım alanlarında yaygındır. Çiftçiler ihtiyaç fazlalarını devlete satmaktadır. Sulu tarım ürünlerinde ise patates alan içerisinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle Yenierenköy bucağındaki Yeşilköy patates yetiştiriciliği için uygun şartları sunmakta ve yüksek verim elde edilmektedir. Üretilen patatesler genellikle iç piyasaya sunulmakta ve ihracatı kısıtlı olduğu için devletin denetimindedir. Önemli bir ihraç ürünü olan enginar da Yarımada'daki sulanan ekili alanlarda yetiştirilmektedir. Ayrıca kavun ve karpuz üretiminin de fazla olduğu görülmektedir. Genellikle üretilen sebzeler yöre halkının kendi ihtiyacını karşılamaya yönelik olup ihtiyaç fazlası iç piyasada pazarlarda ve marketlerde satılmaktadır.

1.2. Dikili Tarım Alanları

Üzerinde uzun ömürlü kültür bitkilerine yer veren tarım alanlarına dikili alanlar denilmektedir¹⁷¹. Dikili tarım arazilerinde fidan dikilerek tarım yapılmaktadır. Dikili alanlarda düzenli bakım yapılması halinde, bitkilerden uzun yıllar boyunca her yıl veya belirli periyotlarda ürün alınabilmektedir¹⁷².

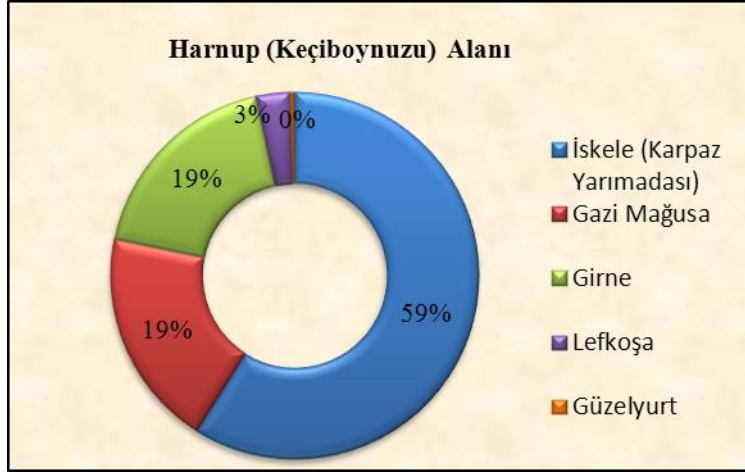
Genellikle meyve ağaçları özellikle turunçgiller ve üzüm bağlarından oluşan dikili araziler ülkede çok geniş yer kaplamamaktadır. Ülkedeki arazilerin yaklaşık %90'ı ekili tarım alanlarından, % 10'u ise dikili tarım alanlarından oluşmaktadır. Çalışma alanında da benzer bir durum görülmektedir. İlçedeki yaklaşık 223,889 dönüm tarım yapılan alanın 19,943 dönümü dikili alanlardan meydana gelmektedir. Bir başka ifadeyle Yarımada'daki tarım yapılan alanın % 9'u dikili tarım alanıdır. Dikili tarım alanlarında ise genellikle keçiboynuzu (harnup), zeytin ve meyve yetiştiriciliği yapılmaktadır. İlçede yetiştirilen başlıca meyve türleri arasında ise üzüm ve badem yer almaktadır.

Dikili tarım alanlarının neredeyse tamamı (% 90) kuru tarım alanlarından oluşmaktadır ki bu alanların tamamında zeytin ve harnup (keçiboynuzu) tarımı yapılmaktadır. Dikili alanların geri kalan % 10'luk kısmında ise başta bağcılık olmak üzere badem, nar, zerdali ve incir gibi ürünler yetiştirilmektedir. Yarımada'nın ülkedeki zeytin, harnup ve sultani üzüm denilen çekirdeksiz üzüm üretiminde ayrı bir yeri vardır (Şekil 49, 49 ve 50). Yarımada söz konusu üç üründe ekim alanı olarak ilk sırada, üretim miktarı olarak ise zeytin ve harnupta ilk sıradadır.

¹⁷¹ Ali Özçağlar (2011), *Coğrafyaya Giriş*, s.127.

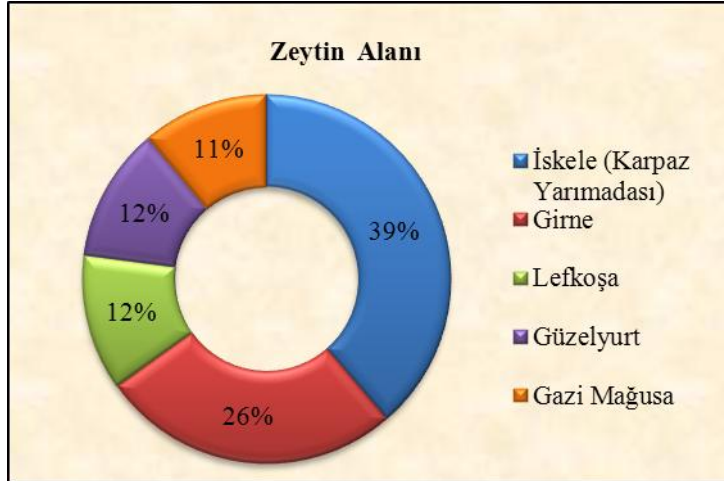
¹⁷² Sedat Benek (2005), *Coğrafi Planlama Yönünden Şanlıurfa İlinin Tarımsal Yapısı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.123.

Şekil 49: KKTC İçerisindeki Keçiboynuzu (Harnup) Ekim Alanlarının İlçelere Göre Dağılımı

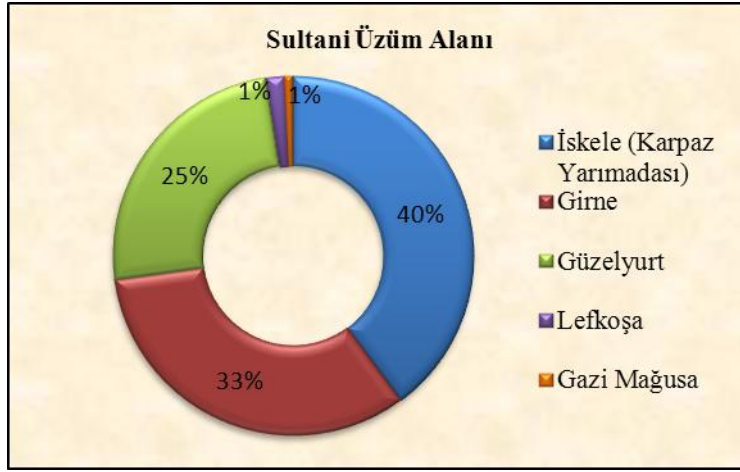
Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Şekil 50: KKTC İçerisindeki Zeytin Ekim Alanlarının İlçelere Göre Dağılımı

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Şekil 51: KKTC İçerisindeki Sultani Üzüm Ekim Alanlarının İlçelere Göre Dağılımı

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Bölgedeki dikili arazi miktarı az olmasına rağmen elverişli iklim, yer şekilleri, toprak özellikleri pek çok ürünün yetişmesine olanak sağlamaktadır. Dikili alanların ise yaklaşık % 90'ında keçiboynuzu ve zeytinlikler görülmektedir. Keçiboynuzu ve zeytin tarımı Yarımada'da daha dengeli dağılmıştır. Her iki ürünün de ekim alanı Yenierenköy bucağında diğer bucaklara göre daha fazla olmakla birlikte harnup üretiminin ve veriminin bucaklar arasında yıllara göre değiştiği görülmüştür.

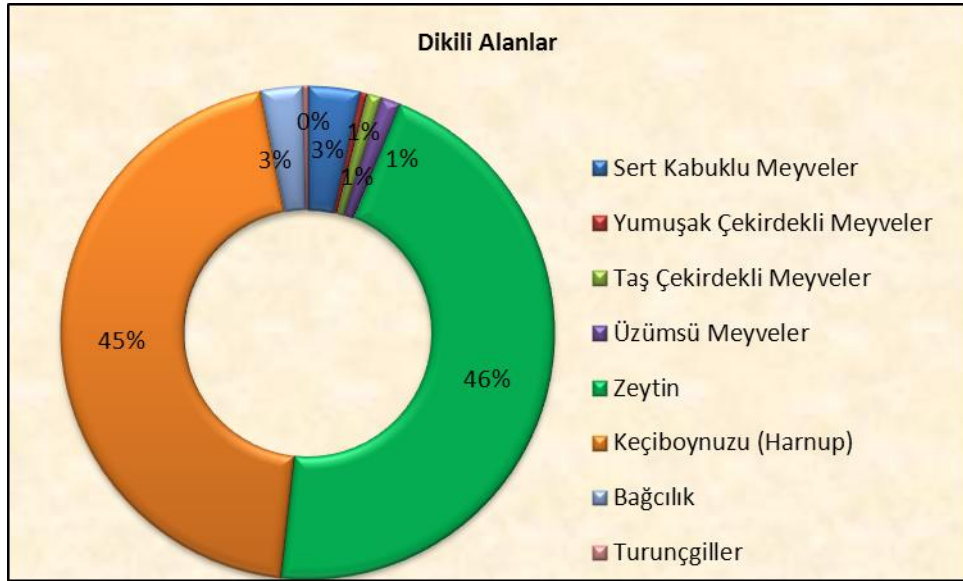
Çizelge 46 : Çalışma Alanındaki Dikili Alanlarda Yetiştirilen Ürünlerin Verim ve Üretim Durumu

Ürün Adı	Ağaç Adeti	Verim (Kg/Ağaç)	Üretim (Ton)
Zeytin	182165	25,5	4645,5
Harnup	180060	8,94	1609,5
Nar	5350	32	173,2
Badem	14765	11	155,5
Zerdali-Kayısı	3119	19	59,5
Yenidünya	2155	20	44
İncir	2749	15,17	42
Elma	1480	23	34
Erik	1240	19	23
Armut	200	85	17
Şeftali	417	26	11
Asma Talvarı	147	48	7
Antepfıstığı	1330	4,3	5,7
Ceviz	60	17	1
Ürün Adı	Alan (Dönüm)	Verim (Kg/Dö)	Üretim (Ton)
Sultani Üzüm	516	352	181,5
Greyfurt	71	2592	184
Siyah Üzüm	25	380	9,5
Beyaz Üzüm	3	500	1,5

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Bu iki üründen sonra bağcılığın bilhassa sultani üzümün yaygın olduğu görülmektedir. Özellikle Mehmetçik bucağında Yarımada'daki sultani üzüm alanlarının % 80'i bulunmaktadır. Mehmetçik bucağı aynı zamanda ülke üretiminin yaklaşık % 35'ini karşılamaktadır. Yetiştirilen çeşitli ürünler arasında sert kabuklu meyveler grubunun % 3 yer tuttuğu görülmektedir. Bu ürün grubunda Yarımada'da badem, ceviz ve antepfıstığı yetiştirilmektedir. Ancak ceviz ve antepfıstığının tarımı çok dar bir alanda yapılmaktadır. Sert kabuklu meyvelerin % 86'sı badem tarımına, % 13'ü antepfıstığına ve % 1'i ceviz tarımına aittir. Ekim alanı yönünden zeytin ve harnuptan sonra üçüncü sırada olan bademin Yarımada'nın pek çok yerinde tarımı yapılmaktadır.

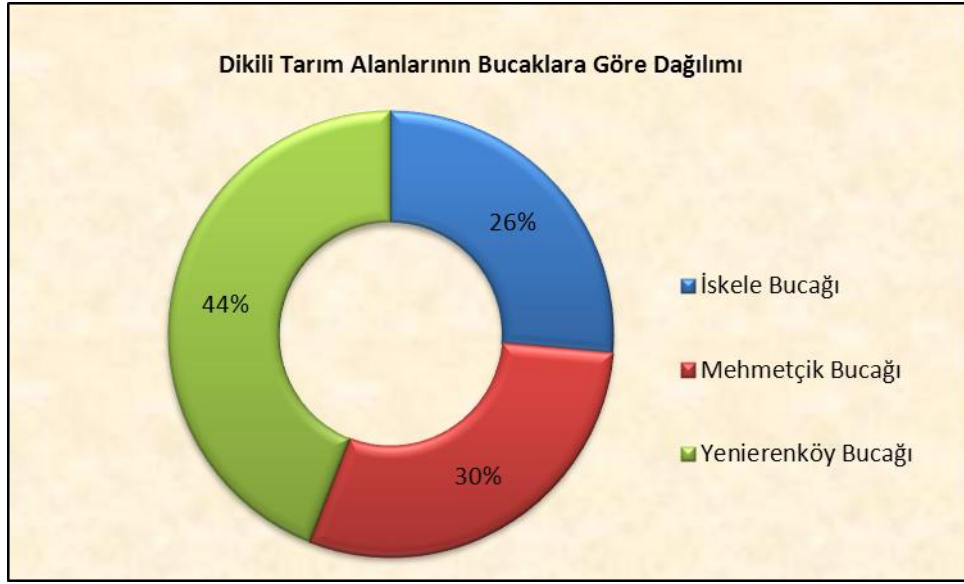
Şekil 52: Karpaz Yarımadası'nda Dikili Alanlarda Yetiştirilen Ürünlerin Ekim Alanlarının Oransal Dağılımı

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Dikili alanlar arasında % 1'lik paya sahip olan yumuşak çekirdekli meyveler grubunda elma, amut, yenidünya; taş çekirdekli arasında zerdali, şeftali, erik; üzüksü meyveler içerisinde ise nar ve incir yer almaktadır. Sözü edilen ürünlerin pek fazla ekonomik değeri olmayıp genellikle köylerde yerleşme merkezlerinin yakınında yetiştirilmektedir. Aileler kendi ihtiyaçları dışında kalan ürünleri pazarlarda veya marketlerde satışa sunmaktadır. Turunçgiller arasında sadece greyfurt tarımı yapılan çalışma alanında bu ürün grubunun ekonomik bir getirisi yoktur. Bu ürünün ekim alanının tamamı Yenierenköy bucağındaki Yeşilköy'de bulunmaktadır.

Şekil 53: Karpaz Yarımadası'nda Dikili Tarım Alanlarının Bucaklara Göre Dağılımı

Dikili tarım alanlarının yaklaşık yarıya yakını Yenierenköy bucağı içerisinde yer almaktadır. Mehmetçik bucağı bu alanların % 30'unu, İskele bucağı ise % 26'sını barındırmaktadır (Şekil 53). Yenierenköy bucağı alanlarında dikili alanların yaklaşık %90'ında zeytin ve keçiboynuzu ağaçları bulunmaktadır. Meyve ağaçları özellikle badem ve üzüm oldukça yaygındır. Yenierenköy, Ziyamet, Dipkarpaz ve Yeşilköy yerleşmelerinin yönetsel alanlarında dikili tarım alanları artmaktadır. Özellikle Ziyamet köyünde bağ alanları yoğunluk kazanmaktadır (Foto 7). Mehmetçik bucağında zeytin (% 54) ve keçiboynuzu (% 35) önemli bir yer tutmakla birlikte üzümün payı (%7) diğer bucağı alanlarından fazladır. Bafra, Mehmetçik, Gelincik ve Büyükkonuk yönetsel alanlarında dikili alanlar, özellikle bağcılık yaygındır. Arazi gözlemlerinde özellikle Mehmetçik yönetsel alanında çok sayıda meyve bahçesinin yer aldığı tespit edilmiştir. Son olarak İskele bucağında keçiboynuzu (% 56), zeytin (%36) ve sert kabuklu meyveler (%5) ve taş çekirdekli meyveler (%2) görülmektedir. Sert kabuklu meyveler içerisinde antepfıstığı ve taş çekirdekli arasında ise zerdali-kayısı tarımının en yoğun olduğu bucağıdır.

Foto 7: Ziyamet Köyünde Yer Alan Üzüm Bağları.

Çizelge 47: Çalışma Alanındaki Dikili Tarım Alanlarının Bucaklara Göre Dağılımı

Tarım Ürünleri	Dikili Alan (Dönüm)			Toplam
	İskele Bucağı	Mehmetçik Bucağı	Yenierenköy Bucağı	
Sert Kabuklu Meyveler	243,13	120	320,1333	683,27
Yumuşak Çekirdekli Meyveler	29,36	1,14	60,11	90,61
Taş Çekirdekli Meyveler	90,31	25,89	65,43	181,64
Üzümsü Meyveler	30,67	74,13	153,77	258,57
Zeytin	1908,25	3170	4030	9108,25
Keçiboynuzu (Harnup)	2936,5	2075	3991,5	9003
Üzüm	25,675	425	97	547,68
Turunçgiller	-	-	71	71
Genel Toplam	5263,90	5891,16	8788,95	19944,01

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Yarımada'daki dikili alanların büyük bir bölümünü zeytin ve keçiboynuzu ağaçları oluşturmuş olması dikili alanların yaklaşık % 90'ının sulanmayan dikili alanlara karşılık gelmesine neden olmuştur (Çizelge 48). Bu iki ürünün Yenierenköy bucağında yaygın olmasına bağlı olarak ise kuru dikili tarım alanlarının payı

artmıştır. Diğer taraftan sulama olanaklarının daha iyi olduğu bu bucak alanı sulanan dikili tarım arazileri yönünden de ilk sıradadır.

Çizelge 48: Karpaz Yarımadası'nda Sulanan ve Sulanmayan Dikili Alanların Bucaklara Göre Dağılımı (Dönüm)

İdari Ünite	Dikili Alan			Toplam Tarım Arazisi
	Toplam	Kuru	Sulu	
İskele Bucağı	5263,90	4844,75	419,15	102099
Mehmetçik Bucağı	5891,16	5245	646,16	91549
Yenierenköy Bucağı	8788,95	8021,5	767,45	112622
Toplam	19944,01	18111,25	1832,76	306270

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Yarımada'daki dikili tarım alanlarında yetiştirilen ürünlerden genel hatlarıyla bahsedilmiştir. Çalışma alanı içerisinde önemli bir yere sahip olan zeytin, keçiboynuzu, üzüm ve badem bu bölümde ele alınıp açıklanacaktır.

- *Zeytin*

Akdeniz ikliminin sembolü olan zeytin ağacı, ülkede kırsal kesimde hemen hemen her evin bahçesinde bulunan bir meyve ağacıdır. Ekonomik değeri yüksek olan zeytin ülkede genellikle sofralık ve yağlık olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle hasadı iki periyotta yapılmaktadır. Ülkede “çakıstes” adıyla bilinen yeşil kırma zeytin yapımı için hasat zamanı eylül-ekim dönemi iken, siyah zeytin ve yağ elde etmede kasım-aralık dönemi daha uygundur. Zeytin hasat edilirken silkme, çırpma, sarsma, elle sıyırma gibi yöntemler kullanırken son dönemlerde hasat makineleri da kullanılmaya başlanmıştır (Foto 8).

Foto 8: Dipkarpaz Kasabası'ndaki Zeytin hasadı Sırasında Son Dönemlerde Kullanılan Zeytin Silkme ve Toplama Makineleri

Ülkede son zamanlarda genç fidan dikimi yapılarak modern zeytinlikler oluşturulmasına rağmen, eskiden kalan yaşlı zeytin ağaçları da yaygındır. Özellikle çalışma alanında bu tür zeytinlik alanları yaygın olmakla birlikte, köylerden uzak ovalarda sahipsiz zeytin ağaçlarının sayısı da az değildir. Bu ağaçların büyük ve yaşlı olmasına bağlı olarak bakımları, hasatları zorlaşmakta, ağaçtan elde edilen verim düşmektedir. Ayrıca eski zeytin ağaçlarının şöminelik olarak kullanılmaya elverişli olması da zeytincilik için tehdit oluşturmaktadır. Yarımada'daki Ziyamet köyünde yer alan zeytin ağaçlarının bir kısmının kaçak yollarla kesildiği 2014 yılının şubat ayında basına yansımıştır.

Zeytin üreticilerinin ellerindeki zeytinleri değerlendirmek için Toprak Ürünleri Kurumu (TÜK) tarafından bir çalışma başlatılmış ve Girne'ye bağlı Karşıyaka'da, Güzelyurt'a bağlı Gemikonağı'nda, İskele'ye bağlı Çayırova'da ve

Gazimağusa'ya bağlı Geçitkale'de zeytin alımları gerçekleştirerek, bunlar asitlik derecelerine göre sınıflandırılmış, daha sonra da Yenierenköy'de kurulan depolama tesislerinde depolanarak "Salamis" adı altında piyasaya sunulmuştur. Böylece hem daha kaliteli bir ürün ortaya konulmuş hem de zeytin üreticileri ürünlerini satabilecek bir potansiyel yakalamıştır¹⁷³.

Doğal yetişme alanı dar olan zeytin ağacı, soğuğa karşı hassas olmasından dolayı kışları ılık geçen ve don olaylarının görülmediği yerlerde yetişir. Ülkede en fazla Girne Dağları'nın kuzeye bakan yamaçlarında ve Karpaz Yarımadası'nın kıyı kesimlerinde yoğun olarak yetiştirilmektedir. Ekim alanı ve üretim miktarı olarak ilk sırada yer alan çalışma alanında özellikle Yenierenköy ve Mehmetçik bucaklarında zeytinlikler daha geniş yer kaplamaktadır (Çizelge 49). Yarımada'da Yenierenköy ile Dipkarpaz kasabaları arasında makilikler ile kızılçamlar arasında zeytin ağaçlarına rastlanılmaktadır (Foto 9). Kuzey sahil yolu kapsamında inşa edilen yeni yol yapımında çalışma alanındaki zeytinlikler ile bitki örtüsü olumsuz etkilenmiştir.

Çizelge 49: Karpaz Yarımadası'ndaki Zeytinliklerde Verim ve Üretim Durumunun Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Zeytin			
	Alan Dönüm	Ağaç Adedi	Verim Kg/Ağaç	Üretim Ton
Yeni Erenköy	4030	80.600	22,39	1.805
Mehmetçik	3170	63.400	27,60	1.750
İskele	1908,25	38.165	28,57	1.091
Toplam	9108,25	182.165	25,50	4.645,5

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

¹⁷³ Aylin Dimililer, (2008), Mesarya ve Omorfo (Güzelyurt) Ovalarının (KKTC) Karşılaştırmalı Arazi Kullanımı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.196.

Foto 9: Yenierenköy ile Dipkarpaz arasında maki bitki örtüsüyle birlikte bulunan zeytinlikler.

- *Keçiboynuzu (Harnup-Harup)*

Kışların ılık geçtiği Akdeniz ikliminin hâkim olduğu sahalarda yetişen harnup açısından ülke şanslı bir konumdadır. Ancak son yıllarda harnup ağacı sayısı giderek azalmıştır. 1995 yılında Girne Dağları'nda çıkan büyük yangının ardından dağların kuzey eteklerindeki harnup ağaçlarının önemli bir kısmı yanmıştır. Ayrıca turistik bölgelerde arsa açma amacıyla harnup ağaçlarının kesilmesi ağaç sayısı ve ürün miktarında azalmaya neden olmuştur. Ülkede pek çok keçiboynuzu ağacı bakımsızlıktan kurumaktadır. Ovalarda, yerleşmelerden uzak sahalarda zeytin ile beraber görülmektedir. Pekmez yapımında, çikolata sanayisinde, şekerleme ve pasta yapımında kullanılan keçiboynuzu hayvan yemi olarak da değerlendirilir. Ülkede ise pekmez yapımında kullanılmaktadır. Keçiboynuzunun yaygın olduğu Yarımada pekmez yapımında ön sıradadır. Son yıllarda düzenlenen eko günlerde ve pazarlarda yörede yetiştirilip üretilen pekmezler satılmaktadır.

Çizelge 50: Karpaz Yarımadası'ndaki Keçiboynuzunun Ekim Alanı, Verim ve Üretim Durumunun Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Keçiboynuzu			
	Alan Dönüm	Ağaç Adedi	Verim Kg/Ağaç	Üretim Ton
İskele	2936,5	58.730	16,60	975
Yeni Erenköy	3991,5	79.830	6,91	551,5
Mehmetçik	2075	41.500	2,00	83
Toplam	9003	180.060	8,94	1609,5

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Ekim alanı ve ağaç miktarında ilk sırada Yenierenköy yer alırken, verim ve üretim miktarında İskele bucağı önde gelmektedir. Yarımada'daki köylerin çoğunda keçiboynuzu ağaçlarına rastlanılmaktadır.

Foto 10: Mehmetçik Kasabası Yönetsel Alanında Yer Alan Keçiboynuzu Tarlaları

- *Üzüm*

Ekonomik getirisi yüksek olan üzüm, iklim ve toprak isteği yönünden seçici olmayışı, kolay üretilmesi ve çeşitli şekillerde tüketilmesi nedeniyle yaygındır. Ne var ki yaşanan kuraklıklar, su problemi, ilgisizlik, pazar sorunu gibi nedenlerle

üretimi istenilen düzeyde değildir. Geçmişte geniş alanlar kaplarken bugün ekim alanı giderek daralmıştır.

Bölgede üretilen üzümler taze veya kuru olarak pazara sunulurken, aynı zamanda şarap, sirke, pekmez, sucuk¹⁷⁴ ve zivaniya¹⁷⁵ yapımında da kullanılmakta ve pazarlanmaktadır. Üzüm yaprakları iç pazarda oldukça talep görmektedir. İskele’de şarap üretimi için yeni bağ alanları kurulmaktadır. Bu ürünün ekim alanının yaklaşık % 18’i ise Yenierenköy bucağında bulunmakta ve bu alan içerisinde özellikle Ziyamet ve Yeşilköy çevrelerinde bağ alanlarının yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum üzerinde bölgedeki Yeşilköy akiferine yakınlık etkili olmuştur.

Çizelge 51: Bağ Alanlarındaki Üzüm Türlerinin Alan, Verim ve Üretim Durumlarının Bucaklara Göre Dağılımı

Ürünler		Bucaklar			Toplam
		İskele	Mehmetçik	Yeni Erenköy	
Sultani Üzüm	Alan (Dönüm)	9	415	92	516
	Verim (Kg/Dö)	278	369	283	352
	Üretim (Ton)	2,5	153	26	181,5
Beyaz Üzüm	Alan (Dönüm)	3	-	-	3
	Verim (Kg/Dö)	500	-	-	500
	Üretim (Ton)	1,5	-	-	1,5
Siyah Üzüm	Alan (Dönüm)	10	10	5	25
	Verim (Kg/Dö)	350	400	400	380
	Üretim (Ton)	3,5	4	2	9,5
Asma Talvarı	Adet	147			147
	Verim (Kg/Ağaç)	48			48
	Üretim (Ton)	7			7

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Mehmetçik bucak merkezi olan Mehmetçik kasabası ülkede üzümleri ile ün salmış olup her yıl burada üzüm festivalleri düzenlenmektedir. Üretilen üzüm türleri arasında sultani, beyaz, siyah üzüm yer almaktadır. Ancak bunlar arasında en

¹⁷⁴ Sucuk: İpe dizilen ceviz veya badem üzüm suyunun kaynatılması ile elde edilen şıraya batırılır ve güneşte kurutulur. Bu işlem birkaç kez tekrarlanarak sucuk elde edilir. Yarımada genellikle bölgede üretilen bademler kullanılarak yapılır.

¹⁷⁵ Zivaniya: Ülkede üretilen çeşitli üzümlerden ve üzüm posasından yapılan damıtılmış geleneksel bir Kıbrıs içkisidir.

önemlisi, ekonomik değeri daha yüksek olan çekirdeksiz sultani üzumdür. Üretilen üzümlerin büyük çoğunluğu bu türden oluşmaktadır.

Yarımada'daki bağ alanlarının kenarında sebze tarımı da yapılmaktadır. Bu nedenle ekili ve dikili tarım alanları yer yer iç içe geçmiş durumdadır (Foto 11).

Foto 11: Ziyamet Köyü Çevresindeki İç İçe Geçmiş Olan Bağ Alanları İle Sebze Alanları.

- *Badem*

Sert kabuklu meyveler grubuna giren badem, kurak iklim şartlarına uyum sağlayabilen, toprak özellikleri bakımından pek seçici olmayan bir üründür. Hafif derin, alüvyal topraklarda daha iyi gelişir, kök sistemleri sayesinde toprağın derinlerine inerek ihtiyacı olan su ve besinleri karşılar. Badem yetiştiriciliği ülkede birçok bölgede yapılabilir. Badem ağacı bakımından önemli pay İskele (% 34) ile Girne (% 27) ilçelerine aittir.

Çizelge 52: Badem Ağaçlarının Alan, Verim, Üretim Durumunun Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Badem			
	Alan Dönüm	Ağaç Adedi	Verim Kg/Ağaç	Üretim Ton
Yeni Erenköy	304,8	7.620	11	86,5
İskele	165,8	4.145	14	56,5
Mehmetçik	120	3.000	4	12,5
Toplam	590,6	14.765	11	155,5

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Çalışma alanında ise Yenierenköy bucağının ve bucak merkezi olan Yenierenköy kasabasının ayrı bir yeri vardır. Yenierenköy bucağında Yarımada'daki badem ağaçlarının yaklaşık yarısı (% 51,6) yer alırken, üretimin ise yaklaşık % 56'sı bu alandan gerçekleşmektedir.

Tarım alanları içerisinde az bir yer kaplayan dikili tarım alanlarının %90'ı kuru tarım alanlarından % 10'u sulu tarım alanlarından oluşmaktadır. Sulanmayan dikili tarım alanlarının tamamı Yarımada'nın simgesi durumuna gelen zeytin ve keçiboynuzu ağaçlarından oluşmaktadır. Bu ürünler yarımadanın geneline yayılmakla birlikte özellikle kıyı ovalarında yoğunlaşmaktadır. Son yıllarda bu ürünlerden elde edilen zeytin, zeytinyağı ve pekmez düzenlenen eko günlerde ve organik pazarlarda satılmaktadır. Ayrıca ülkedeki diğer bölgelerdeki pazar ve marketlerde satışa sunulmaktadır. Sulanan dikili tarım alanları genellikle yerleşme merkezlerine ve akiferlere yakın alanlarda yer almaktadır. Yenierenköy bucağında bilhassa Yeşilköy çevresi sulanan arazinin en yoğun olduğu sahadır. Sulanan dikili alanlarda en fazla çekirdeksiz üzüm ve badem yetiştirilmektedir. Mehmetçik, Ziyamet, Bafra, Yeşilköy çevrelerinde bağ alanları artış göstermektedir. Üretilen badem ve üzümlerden üzüm sucukları yapıp satılmaktadır.

Çalışma alanında dikili alanlarda üretilen meyveler genellikle pazarlarda veya çiftçilerin tarlalarının kenarına kurdukları tezgâhlarda satılmaktadır (Foto 12). Yarımada'da pek çok meyve ağacı yetiştirilir. Bunların önemli bir kısmı üreten aileler tarafından tüketilir.

Foto 12: Ziyamet Köyü Yönetmel Alanında Yer Alan Tarlaların Yanına Kurulan Sebze ve Meyve Tezgâhları.

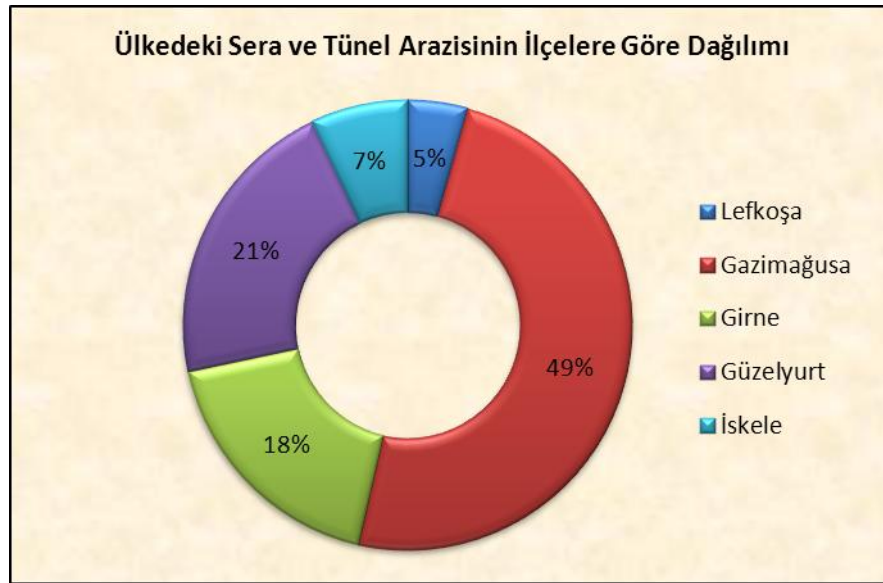
1.3. Sera ve Modern Sulama Sistemleri

Sebze ve meyvelerin insanların beslenmesindeki önemi anlaşıldıkça, her dönemde sebze ve meyveleri yararlanma isteği oluşmuştur. Bunun sonucunda sebze ve meyvelerin normal yetişme döneminin dışında yetiştirme yöntemleri kullanılmaya başlanılmıştır. Dış faktörlerin etkisini ortadan kaldırarak, gerekli özel çevre koşullarının ortaya çıkması ile alçak ve yüksek sistemler için yapılan sebze, meyve süs bitkileri yetiştiriciliğine genel anlamda “Örtü altı yetiştiriciliği” denir. Bu

sistemler içerisinde cam veya plastik örtülü yapılar ise sera olarak adlandırılır¹⁷⁶. Diğer bir ifadeyle, seralar, bitkilerin yetişmesine uygun şartları sağlamak ve gelişim faktörlerini denetim altında tutmak amacıyla çevre şartlarının kontrol edilebildiği veya düzenlenebildiği cam, plastik gibi ışığı geçiren materyallerle örtülü yapı elemanlarıdır.

Ülkedeki 1,065,750 m² sera ve tünel arazisinin 641,700 m²'si seralardan ve 424,050 m²'si ise tünellerden meydana gelmektedir. Karpaz Yarımadası ise toplam 74,650 m² sera ve tünel arazisi ile diğer ilçeler arasında son sırada yer almaktadır (Şekil 54).

Şekil 54: KKTC'deki Sera ve Tünel Arazisinin İlçelere Göre Oransal Dağılımı

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Ülkedeki sera ve tünel arazisinin % 60'ı seralardan, % 40'ı ise tünellerden oluşur. Sera arazisi diğer ilçelerde daha fazla iken çalışma alanında tersi bir durum söz konusudur. Sera arazisi % 37, tünel arazisi ise % 63'lük alan kaplamaktadır.

¹⁷⁶ Mahmut Abi (2006), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Tarım Coğrafyası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.215.

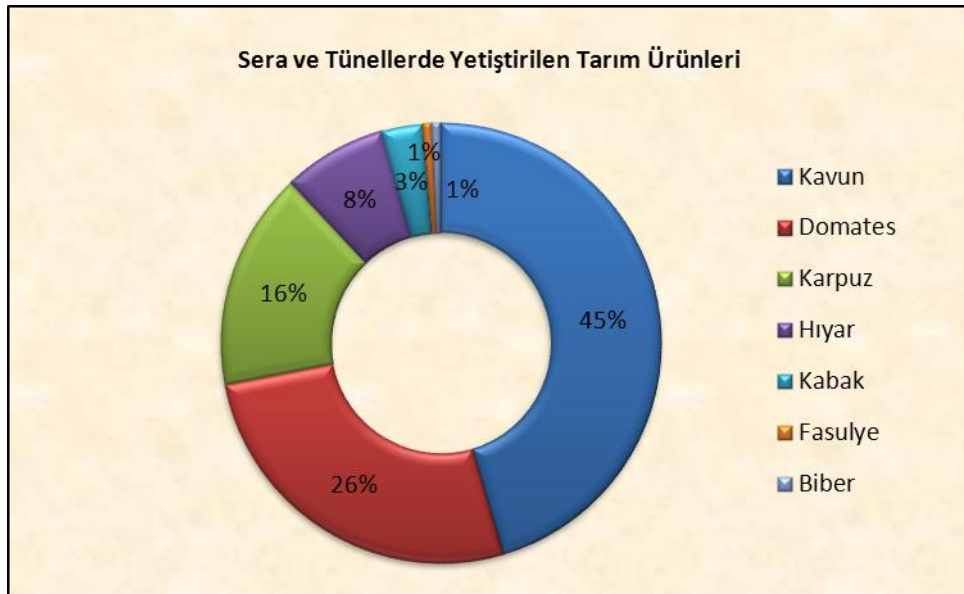
Çizelge 53: Karpaz Yarımadası'ndaki Sera ve Tünel Arazisinin Bucaklara Göre Dağılımı (m²)

Bucaklar	Sera ve Tünel Arazisi (m ²)		
	Sera	Tünel	Toplam
İskele	7.800	46.850	54.650
Mehmetçik	-	-	-
Yeni Erenköy	20.000	-	20.000
Toplam	27.800	46.850	74.650

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Çalışma alanındaki sera ve tünellerin % 73'ü İskele, % 27'si ise Yenierenköy bucağındadır. Yenierenköy bucağındaki arazilerin tamamı seralardan oluşurken, İskele bucağındaki arazilerin % 86'sı tünellerden meydana gelmektedir (Çizelge 53). Sera ve tünellerde yetiştirilen ürünlere bakılacak olursa kavun, domates ve karpuzun önemli yer tuttuğu görülmektedir (Şekil 55).

Şekil 55: Karpaz Yarımadası'ndaki Sera ve Tünellerde Yetiştirilen Tarım Ürünlerinin Oransal Dağılımı

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Ekili araziler içerisinde de önemli yer tutan kavun ve karpuz tünellerde de yetiştirilmektedir (Çizelge 54). Seraların dışında sulu tarım alanlarında yetiştirilen kavunun önemli bir kısmı Yenierenköy bucağındayken, İskele bucağındaki kavun

tarımının büyük bölümü tünellerde yapılmaktadır. Benzer bir durum karpuz için de geçerlidir. Sulu ekili tarım alanlarında karpuzun tamamının Yenierenköy bucağında üretildiği belirtilmişti. Tünellerde yetiştirilen karpuzun ise tamamı İskele bucağındadır. Diğer bir önemli ürün ise domatestir. Domates üretiminde gerek seralarda gerekse seraların dışındaki ekili arazilerde en fazla üretim Yenierenköy bucağında Yeşilköy çevresinde yaygındır.

Çizelge 54: Karpaz Yarımadası'ndaki Sera ve Tünellerde Yetiştirilen Ürünlerin Ekim Alanı, Verim ve Üretim Durumunun Bucaklara Göre Dağılımı

Ürünler	Bucaklar	Sera			Tünel		
		Alan (m ²)	Verim Kg/da	Üretim Ton	Alan (m ²)	Verim Kg/da	Üretim Ton
Kavun	İskele	-	-	-	34.000	3.000	102
	Yenierenköy	-	-	-	-	-	-
	Toplam	-	-	-	34.000	3.000	102
Domates	İskele	4550	4.615	21	300	6.667	2
	Yenierenköy	15.000	2.533	38	-	-	-
	Toplam	19.550	3.018	59	300	6.667	2
Karpuz	İskele	-	-	-	12.000	4.000	48
	Yenierenköy	-	-	-	-	-	-
	Toplam	-	-	-	12.000	4.000	48
Hıyar	İskele	2.250	4.444	10	300	3.333	1
	Yenierenköy	3.000	2.000	6	-	-	-
	Toplam	5.250	3.048	16	300	3.333	1
Kabak	İskele	-	-	-	250	4.000	1
	Yenierenköy	2.000	2.000	4	-	-	-
	Toplam	2.000	2.000	4	250	4.000	1
Fasulye	İskele	500	2.000	1	-	-	-
	Yenierenköy	-	-	-	-	-	-
	Toplam	500	2.000	1	-	-	-
Biber	İskele	500	4.000	2	-	-	-
	Yenierenköy	-	-	-	-	-	-
	Toplam	500	4.000	2	-	-	-

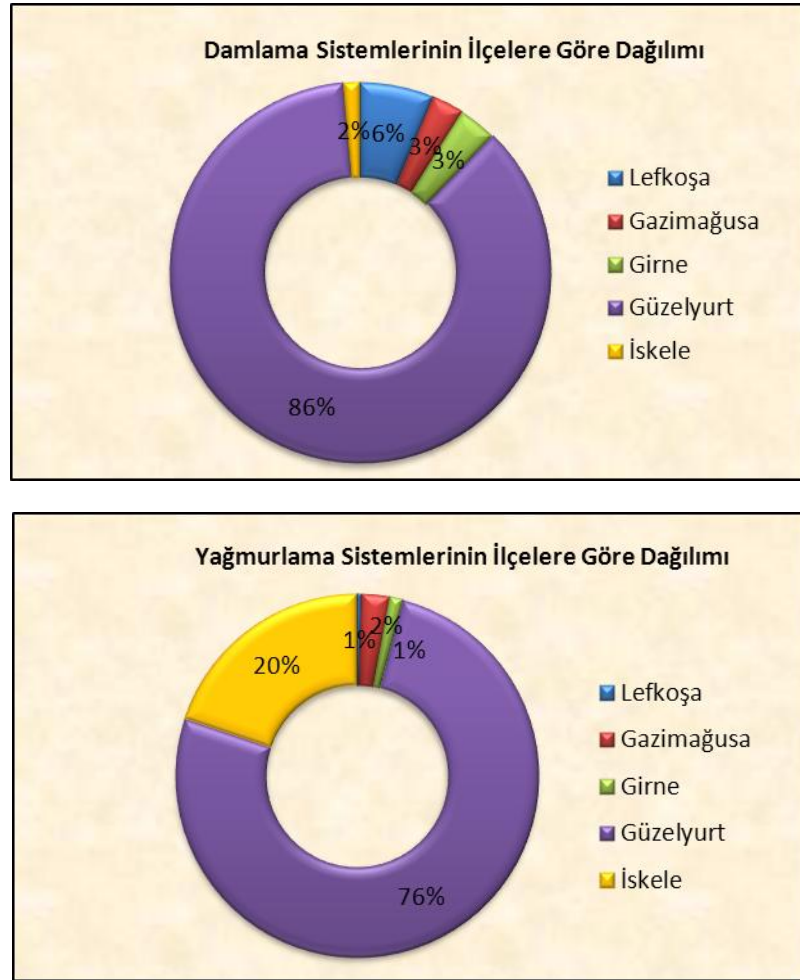
Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

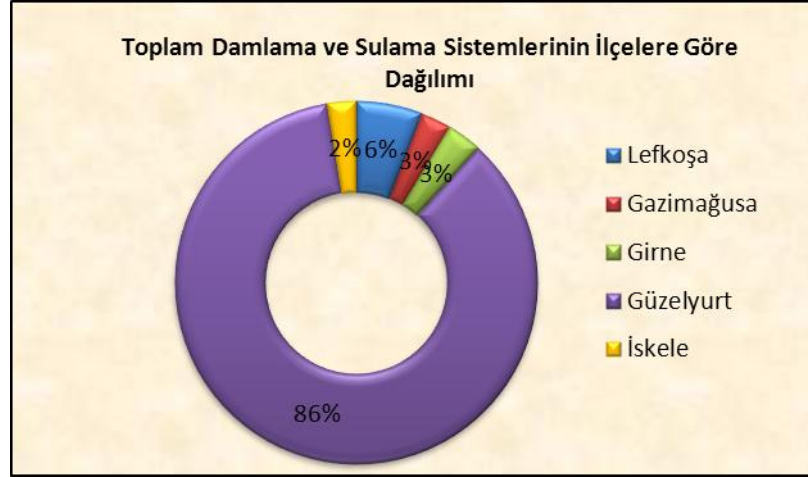
KKTC için hayati önem taşıyan su, ülkedeki tarımsal faaliyetlerde modern sulama sistemlerinin kullanılmasını zorunlu hale getirmiştir. Günümüzde ülkenin pek çok yerinde bu sistemler kullanılmakta, salma sulama yöntemi terk edilmektedir. Sulama sistemlerinde yağmurlama ve damlama yöntemleri kullanılmaktadır. Sebze

alanlarında genellikle yağmurlama yöntemi tercih edilirken meyve alanlarında damlama yöntemi kullanılmaktadır.

Damlama ve sulama sistemlerinin kapladığı alan açısından İskele ilçesi 1,878,300 m² lik alan ile son sıradadır. İlçede daha çok yağmurlama sistemi kullanılmaktadır. Yağmurlama sistemlerinde % 20'lik pay ile Güzelyurt'tan sonra ikinci sırada yer alır. Damlama sistemi ise kapladığı alan açısından yağmurlama sistemlerinden fazla olmasına rağmen diğer ilçelerle karşılaştırıldığında çalışma alanı en az paya sahiptir.

Şekil 56: Ülkedeki Sulama Sistemlerinin Kapladığı Alanın İlçelere Göre Dağılımı

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Çalışma alanında narenciye, meyve, sebze ve patates ekim alanlarında yağmurlama ve damlama sistemleri kullanılmaktadır. Bu ürünler içerisinde patates ve sebze üretiminde bu sistemlerden daha fazla yararlanılmaktadır. Patates alanlarında yağmurlama, sebze alanlarında ise damlama yöntemi tercih edilir. Sulama sistemlerinin en yaygın olduğu bucak Yenierenköy'dür. Bu durum üzerinde su kaynakları, ekilen ürünler etkili olmuştur. İkinci sırada yer alan İskele bucağında ise daha çok damlama yöntemi kullanılarak sebze tarımı yapılmaktadır (Çizelge 55).

Çizelge 55: Tarımda Kullanılan Sulama Sistemlerinin Bucaklara Göre Dağılımı (m²)

Ürünler	Bucaklar	Yağmurlama	Damlama	Toplam
Narenciye	İskele	-	-	-
	Mehmetçik	-	-	-
	Yenierenköy	-	170.000	170.000
	Toplam	-	170.000	170.000
Meyve	İskele	-	38.000	38.000
	Mehmetçik	-	-	-
	Yenierenköy	-	-	-
	Toplam	-	38.000	38.000
Patates	İskele	843.500	-	843.500
	Mehmetçik	50.000	-	50.000
	Yenierenköy	11.000	-	11.000
	Toplam	904500	-	904500
Sebze	İskele	-	371.800	371.800
	Mehmetçik	-	54.000	54.000
	Yenierenköy	6.000	334.000	340.000
	Toplam	6.000	759.800	765.800
Genel Toplam	İskele	50.000	409.800	459.800
	Mehmetçik	11.000	54.000	65.000
	Yenierenköy	849500	504.000	1.353.500
	Toplam	910500	967.800	1.878.300

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Genel olarak Karpaz Yarımadası'ndaki tarım alanları değerlendirildiğinde; çalışma alanında ekili alanların daha fazla yer kapladığı görülmektedir. Ekili alanların önemli bir kısmında kuru tarım özellikle tahıl tarımı yapılmaktadır. Ayrıca yem bitkilerinin tarımı da yaygındır. Arpa başta olmak üzere, buğday ve fiğ tarımı fazladır. İlçedeki tarım arazileri su sıkıntısından dolayı kuru tarım alanı olarak değerlendirilir. Ayrıca üretilen arpa, fiğ, balyalar ilçedeki hayvan yetiştiriciliğine önemli katkı sağlamaktadır. İlçe genelinde fazla olan ekili kuru tarım alanları İskele bucağında Kantara Dağları'nın güney kesimlerinde yaygındır. Yarımada genelinde dar bir alan kaplayan sulu ekili alanlar ise Yenierenköy ve Mehmetçik bucaklarında daha fazladır. Yerleşme merkezlerine ve akiferlere yakın alanlarda, özellikle en büyük akifer olan Yeşilköy akiferinin çevresinde bu alanlar artmaktadır. Yeşilköy çevresinde gerek sulama imkânlarının fazla oluşu gerekse toprak özelliklerinden

dolayı ekili alanlardan elde edilen verim yüksektir. Sulanan ekili alanlarda patates, karpuz, kavun ve enginar tarımı ağırlık kazanmaktadır. Üretilen ürünler bölge halkının ihtiyaçlarını karşılamakta, ihtiyaç fazlası ürünler iç piyasada pazarlanmaktadır. Tarım alanları içerisinde dar bir alan kaplayan dikili tarım alanlarının büyük çoğunluğu zeytin ve keçiboynuzu üretim alanlarından diğer bir deyişle kuru tarım alanlarından meydana gelmektedir. Bu alanlar Yarımada'nın geneline yayılmış durumdadır. Sulanan dikili alanlar, sulanan ekili sahalarda olduğu gibi yerleşme merkezlerine ve su kaynaklarına yakın yerlerde görülmektedir. Hatta bazı sahalarda iç içe geçmiş durumdadır. Dikili alanlarda yetiştirilen ürünlerden üzüm ve badem ekonomik olarak önem taşırken diğer ürünler çoğunlukla bölge içindeki tüketime yöneliktir.

2. Orman Alanları

Orman, ağaçların, başka bir takım bitkilerin, irili ufaklı hayvanların oluşturduğu bir yaşam topluluğudur. Görünüme ağaçlar egemendir. Bu nedenle, ormandan söz edildiğinde akla ve göze gelen, geniş alanlı ve boylu ağaç topluluğudur¹⁷⁷. Diğer bir ifadeyle orman sadece ağaçlardan oluşmamakta; ayrıca orman altı florası denilen bitkiler ile hayvanlar da orman alanlarının unsurları arasında bulunmaktadır.

İklim elemanlarının orman alanlarının oluşmasında büyük etkisi vardır. Yağış, sıcaklık ve toprak şartlarının elverişli, yetişme devresinin uzun olduğu her yerde ağaç yetişir. Bunun aksine yağış azlığı ve yetersizliği, fazla sıcaklığın sebep olduğu şiddetli buharlaşma, ağaç yetişmesini engeller¹⁷⁸. İklimin yanı sıra yer şekilleri ve beşeri faktörler de orman alanlarında etkilidir. Yeryüzünde genellikle kendiliğinden doğal olarak yetişen ağaçlardan ve orman altı florasından oluşan ormanlar yaygındır, ayrıca insanlar tarafından oluşturulan antropojen ormanlar da bulunmaktadır.

İçinde çok sayıda yabani hayvanın barındığı, geçit vermeyecek sıklık ve gürlükteki ağaç topluluklarından ve orman altı florasından oluşan ormanlar gerçek anlamdaki ormanları oluşturmaktadır. Üzerinde ağaç bulunsun veya bulunmasın orman için ayrılmış alanların tümüne orman alanı denilmektedir¹⁷⁹.

Ormanlar çoğunlukla dağlık bölgelerde bulunmaktadır. Ormanlar, dağlık alanların görünürdeki en büyük potansiyel kaynağını oluşturmaktadır. Dağlık bölgeler yükselti ve iklim faktörleri açısından ideal olarak ağacın yetişme ortamıdır.

¹⁷⁷ Ferruh Sanır (2000), *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, s.218.

¹⁷⁸ Yusuf Dönmez (1985), *Bitki Coğrafyası*, s.106.

¹⁷⁹ Ali Özçağlar (2011), *Coğrafyaya Giriş*, s.142,143.

Dağ topraklarının tabiatı ve bol nem, orman ağaçlarının gelişmesine olanak sağlamıştır¹⁸⁰. Ayrıca beşeri faaliyetlerin dağlık alanlarda, düz sahalara göre, daha az olması insanların orman alanlarından daha az faydalanmasına neden olmaktadır. Bu da dağlık sahalarda beşeri unsurlara bağlı tahribatın azalmasını sağlamaktadır. Ancak, düz alanların sınırlı veya elverişsiz olduğu, dağlık sahaların geniş yer kapladığı bölgelerde insanların dağlık alanlardan yararlanması kaçınılmaz olmaktadır.

Ormanlar, çeşitli hayvanların barınmasına ve beslenmesine kaynak oluşturduğu gibi insanlar için de pek çok yararlanma biçimi sunmaktadır. Ormanlardan elde edilen kütük yakıt olarak, inşaat malzemesi olarak, maden direği, elektrik direği olarak; alet, mobilya, oyma eşya, kâğıt ve paketleme malzemesi yapımında olduğu kadar, selofanın temel malzemesi olarak da kullanılmakta, birçok kimyasal maddeye kaynak ve çok çeşitli maddelerin üretiminde de hammadde olmaktadır¹⁸¹. Ayrıca, birçok meyve ve tohum, kabuklu yemişler, bitkisel yağlar, sakız, kauçuk, mantar gibi unsurlar da ormanlardan temin edilmektedir. Ormanlar, aşırı yağışlarda erozyonu ve selleri önlemede, su akışını yavaşlatmada, yer altı suyunun tutulmasında büyük rol oynamaktadır. Bütün bunların yanında ormanlar önemli rekreasyon alanlarıdır.

KKTC’de ormanlar Ada’nın kuzeyinde uzanan Girne Dağları silsilesinde yer almaktadır. Bu nedenle, KKTC topraklarının % 19,5’ini kaplayan ormanlar daha çok Girne ve İskele ilçelerinde bulunmaktadır. Girne ilçesi sahip olduğu iklim ve yer şekillerine bağlı olarak, çok az bir farkla, en fazla orman alanına sahiptir. Çalışma

¹⁸⁰ Necdet Tunçdilek (1985), *Türkiye’de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı*, s.144.

¹⁸¹ Erol Tümertekin ve Nazmiye Özgüç (2005), *Ekonomik Coğrafya*, s.245.

alanı olan İskele ilçesi 184,066 dönüm orman arazisi ile ikinci sıradadır (Çizelge 56). Girne Sıradağları'nın devamı olan Kantara Dağları ile Zafer Burnu'na kadar uzanan bölgedeki engebeli sahalar, ilçedeki ormanlara ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle kuzeybatıdan gelen ve yağış getiren nemli hava kütlelerine bağlı olarak kuzeye bakan yamaçlarda orman örtüsü daha gürdür (Foto 2).

Çizelge 56: KKTC'deki Orman Alanlarının İlçelere Göre Dağılımı

İlçeler	Orman Alanı		
	Alan (dönüm)	İlçe içindeki payı (%)	Ülke içindeki payı (%)
Girne	184,607	38,37	38,40
İskele	184,066	30,14	38,29
Gazi Mağusa	74,653	10,46	15,52
Güzelyurt	23,249	8,16	4,84
Lefkoşa	14,165	3,77	2,95
KKTC	480,740		100

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

İskele ilçesinde 7 idari ünite de orman alanı bulunmamaktadır. Bu yönetsel alanların neredeyse tamamı Yarımada'nın güneybatısındaki ovalık alanda yer almaktadır. Bu bölgenin Kantara Dağları'nın yağış duldasında kalması, buharlaşmayla kaybedilen su miktarının fazla olması bölgede orman alanlarının bulunmayışının temel nedenleridir. Ayrıca bu alanlarda gerçekleşen orman tahribatı da bir diğer nedendir. Bu idari birimlerde yerleşme, turizm ve tarım alanı elde etmek amacıyla bitki örtüsü tahrip edilmiştir.

Karpaz Yarımadası'ndaki 45 idari birimdeki toplam 184,066 dönüm orman arazisi tüm birimlere homojen olarak dağılmamıştır. Toplam orman alanı idari birimler arasına eşit dağıldığında ortalama değer 4,183 dönümdür. Buna göre, çalışma alanındaki 16 idari ünite de orman alanı ortalamasının üzerindeyken 28 idari birimde ortalama miktarın altındadır (Çizelge 57).

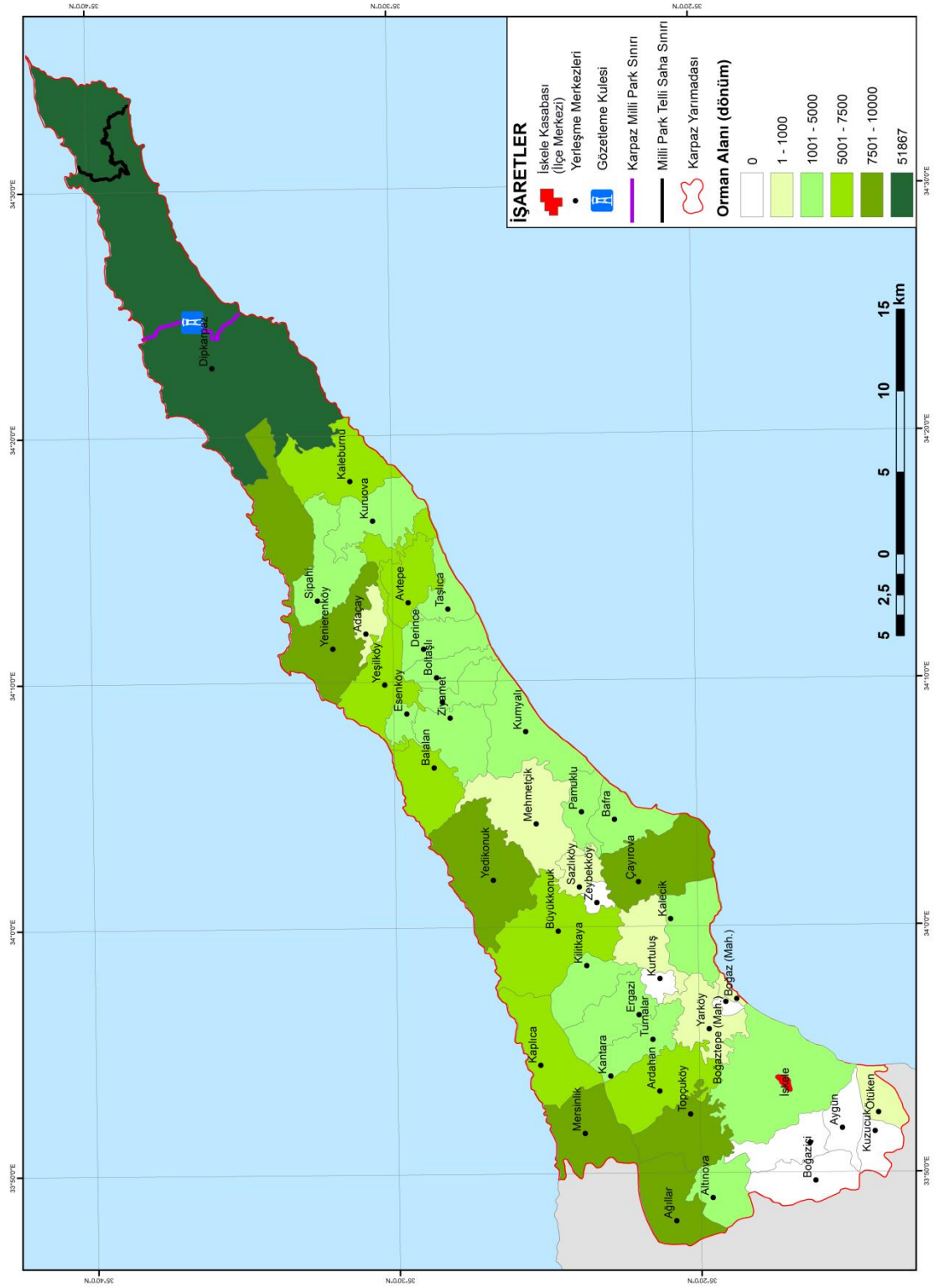
Çizelge 57: Orman Alanlarının Karpaz Yarımadası'ndaki İdari Ünitelere Göre Dağılımları (Dönüm-%)

İdari Birimler	Orman Alanı (dönüm)	Toplam Alan (dönüm)	Toplam Alandaki Yeri (%)
Ağıllar	9114	15501	58,80
Avtepe	5486	9666	56,76
Topçuköy	8360	16001	52,25
Dipkarpaz Kasabası	51867	106206	48,84
Bafra	4413	9515	46,38
Mersinlik	7676	17320	44,32
Esenköy	1289	2978	43,28
Çayırova	8414	19705	42,70
Kaleburnu	6795	16894	40,22
Taşlıca	1825	4751	38,41
Yeşilköy	6055	17252	35,10
Kuruova	4421	12599	35,09
Ardahan	5298	15171	34,92
Balalan	5529	16688	33,13
Boltaşlı	1796	5515	32,57
Yedikonuk	7551	24475	30,85
Kaplıca	5628	18488	30,44
Yenierenköy Kasabası	9908	37429	26,47
Pamuklu	1456	5593	26,03
Derince	2247	8699	25,83
Kilitkaya	2053	8898	23,07
Kumyalı	3504	15372	22,79
Büyükkonuk Kasabası	6841	30488	22,44
Altınova	1857	8553	21,71
Turnalar	1840	8521	21,59
Ergazi	2316	11010	21,04
Gelincik	1534	7334	20,92
Adaçay	978	4702	20,80
Ziyamet	2541	12694	20,02
Boğaz Mah.	106	580	18,28
Kalecik	1390	9464	14,69
Sipahi	1967	13862	14,19
Ötüken	361	5146	7,02
İskele Şehri	1426	28410	5,02
Sazlıköy	188	4147	4,53
Yarköy	24	10485	0,23
Mehmetçik Kasabası	12	18600	0,06
Zeybekköy	0	1764	0
Boğaztepe Mah.	0	652	0
Kurtuluş	0	2570	0
Aygün	0	5678	0
Boğaziçi	0	7824	0
Kuzucuk	0	4601	0
Sınırüstü	0	8808	0
GENEL TOPLAM	184066	610609	Ortalama 23,65

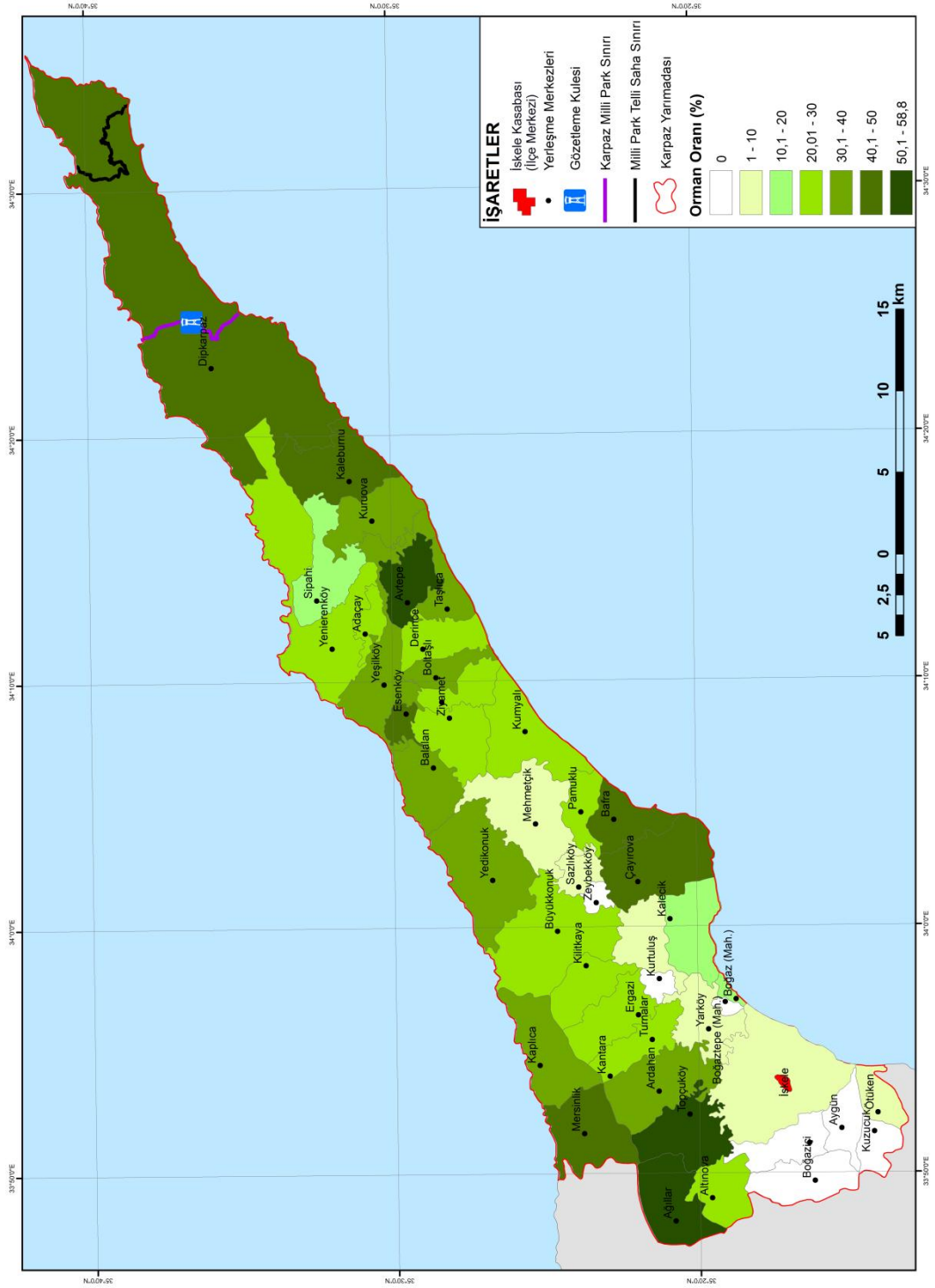
İlçede 6 idari ünite 1000 dönümden daha az orman alanına sahiptir. Bunlar; Mehmetçik, Yarköy, Boğaz, Sazlıköy, Ötüken ve Adaçay yönetsel alanlarıdır. Adaçay'da 948 dönüm olan orman alanı Mehmetçik'te sadece 12 dönümdür. Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanı hariç tutulduğunda, 13 idari birimde 5000 dönümden fazla orman alanı yer almaktadır. Bu birimler Ardahan, Avtepe, Balalan, Kaplıca, Yeşilköy, Kaleburnu, Büyükkonuk, Yedikonuk, Mersinlik, Topçuköy, Çayırova, Ağıllar ve Yenierenköy'dür. Orman alanı Yenierenköy'de 9,908 dönüm iken Ardahan'da 5,298 dönümdür. Dipkarpaz yönetsel alanı ise gerek yüzölçümü gerekse orman alanı bakımından Yarımada'da ilk sıradadır. 51,867 dönüm orman alanı ile Dipkarpaz yönetsel alanının yaklaşık yarısı orman alanları ile kaplıdır (Çizelge 57, Harita 47).

Karpaz Yarımadası'nı meydana getiren 45 idari birimdeki toplam orman alanı söz konusu 45 idari ünitenin toplam alanına oranlandığı zaman ortalama orman alanı % 23,65 çıkmaktadır. Orman alanı bulunmayan 7 idari ünite dikkate alınmadığı zaman 17 idari birimdeki orman alanı ortalama orman alanının altındayken 20 idari ünitedeki orman alanları ortalama değerin üzerinde yer almaktadır. Ağıllar (% 58,8), Avtepe (% 56,8) ve Topçuköy (% 52,3) yönetsel alanlarında orman alanları toplam alanlarının yarısından fazladır. Orman alanının toplam alan içinde % 40 ile % 50 arasında olduğu 6 idari ünite bulunmaktadır. Bunlar Dipkarpaz, Bafra, Mersinlik, Esenköy, Çayırova ve Kaleburnu yönetsel alanlarıdır. Ötüken, İskele, Sazlıköy, Yarköy ve Mehmetçik yönetsel alanlarında ise orman alanlarının payı % 10'un altındadır (Çizelge 57, Harita 48).

Harita 47: Karpaz Yarımadası'ndaki Orman Alanlarının İdari Ünitelere Göre Sayısal Dağılımı (Dönüm)

Harita 48: Karpaz Yarımadası'ndaki Orman Alanlarının İdari Ünitelere Göre Oransal Dağılımı (%)

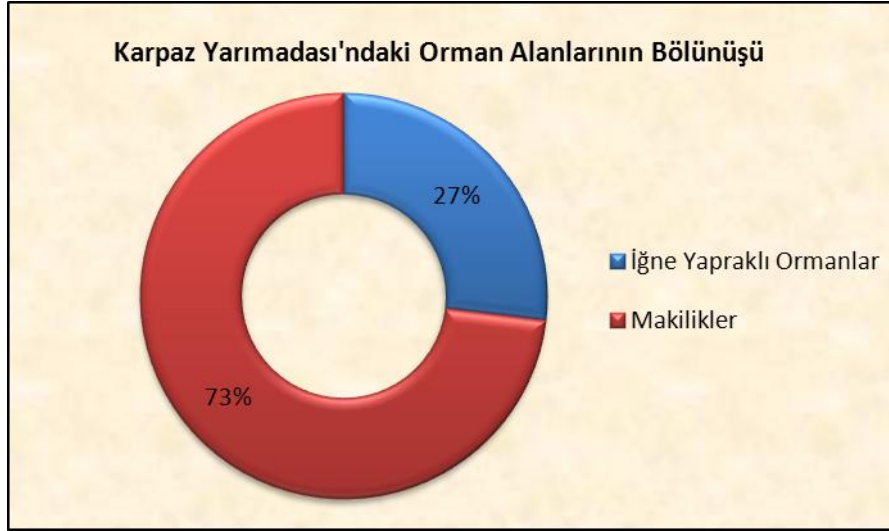
Karpaz Yarımadası'ndaki orman alanları, genel arazi bölünüşü içinde yaklaşık % 30'luk bir paya sahiptir. Yani Yarımada'nın yaklaşık 1/3'ü ormanlarla kaplıdır. Gerek KKTC Orman Dairesinden gerekse KKTC Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığında alınan verilerde ilçe içerisindeki orman alanlarının niteliğine ve orman alanı içerisindeki ağaç türlerine ilişkin bilgilerin bulunmamasından dolayı net rakamlara ulaşamamıştır. Bu nedenle orman alanlarının genel durumu hakkındaki bilgiler için Avrupa Birliği'nin Corine kapsamında ürettiği haritalardan yararlanılmıştır. Corine verilerine göre Yarımada'daki orman alanları ile KKTC Orman Dairesi ve KKTC Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığında alınan orman alanlarının miktarları arasında farklılıklar yer almaktadır. Corine verilerinde Yarımada'daki orman alanları yaklaşık 269,590 dekar iken, Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı orman alanlarını 246,280 dekar (184,066 dönüm) olarak açıklamaktadır. Elde edilen veriler arasındaki uyumsuzluğun nedeni uydu görüntüleri ve yapılan arazi gözlemleri sonucu değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, bakanlık verilerinde genellikle makilik alanlar ile makilikler ve iğne yapraklı ormanların iç içe geçtiği bazı bölgelerin orman alanı olarak belirtilmediği tespit edilmiştir. Corine haritalarından faydalanılarak Yarımada'daki orman alanları, bu kapsamda iğne yapraklı orman alanları ile makilik alanlar şeklinde iki grupta ele alınmıştır.

2.1. İğne Yapraklı Orman Alanları

Karpaz Yarımadası'ndaki iğne yapraklı orman ağaçları arasında hâkim tür kızılçamdır. Ayrıca ardıç, servi, fıstık çamı gibi türler de bulunmaktadır. Ardıçlar daha çok deniz seviyesine yakın alanlarda makilikler arasında da görülmektedir.

Karpaz Yarımadası'ndaki iğne yapraklı orman alanları yaklaşık 72,464 dekar alan ile Yarımada alanı içerisinde % 8, orman alanları içerisinde ise yaklaşık %27'lik bir paya sahiptir (Şekil 57).

Şekil 57: Karpaz Yarımadası'ndaki Orman Alanlarının Oransal Bölünüşü

Yarımada'nın kuzeyinde, batıda Kantara Dağları'ndan doğuda Zafer Burnu'na doğru uzanan saha, yer yer kesintiye uğramakla birlikte, iğne yapraklı orman alanlarının en fazla yayılım gösterdiği yerlerdir. Karpaz Yarımadası morfolojik ve iklimik özellikler gibi doğal faktörler bakımından birbirinden ayrılan alanlardan oluşmaktadır. Kuzeybatıdaki Kantara Dağları, Yarımada'nın orta kısmından doğuya doğru uzanan platoluk alan ile üzerindeki tepelik alanlar, kıyı ovaları ve güneybatıdaki geniş ovalık alanlardan oluşmaktadır. Bu sahalar doğal şartların farklılığına bağlı olarak iğne yapraklı ormanlar ile makilik alanların yayılışlarını ve miktarlarını etkilemektedir. Ayrıca bu dağılımlar üzerinde beşeri unsurlar da etkili olmuştur. Özellikle Dipkarpaz kasabasının yerleşim alanından doğuda Zafer Burnu'na doğru uzanan sahadaki orman alanlarının bugüne kadar gelmesinde bu sahalardaki insan faaliyetlerinin daha az oluşu da etkilidir. Bu

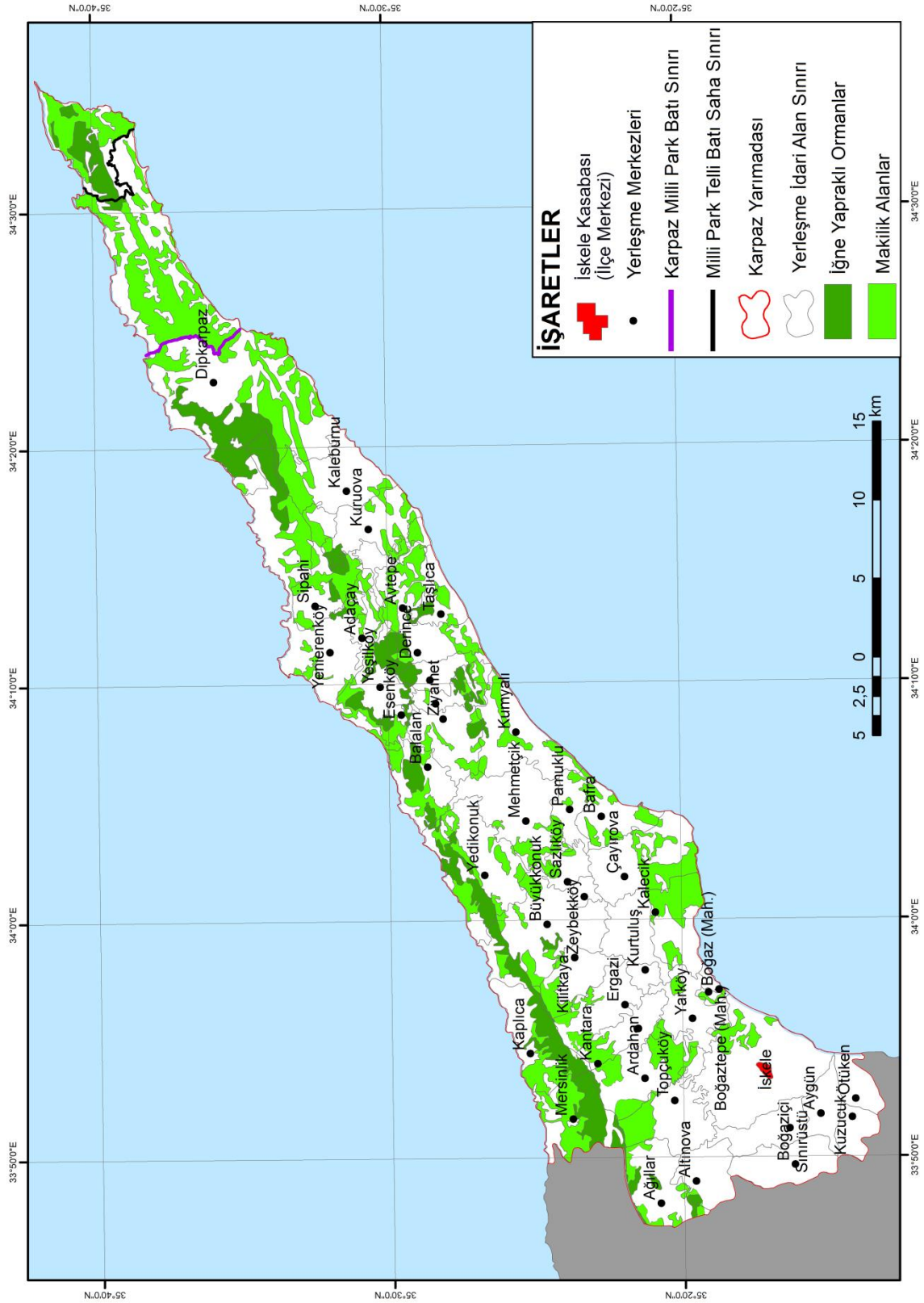
alanların Karpaz Milli Parkı'nın sınırları içinde kalması ve beşeri faaliyetlerin yasalarla kısıtlanması orman tahribatını azaltmıştır. Son yıllarda Yarımada'nın turizme açılmasıyla Milli Park sınırları içerisinde yapılaşmanın yasak olmasına rağmen bu tip faaliyetlerin de artış gösterdiğini belirtmek gerekir. Yapılan faaliyetler henüz büyük tahribatlara yol açmamakla birlikte gerekli önlemler alınmaz ve yasalar uygulanmaz ise gelecekte geri dönülemez çevre tahribatlarına ve sorunlara yol açılacağı da kaçınılmazdır.

İğne yapraklı ormanlar Yarımada'nın kuzeybatısındaki Kantara Dağları'nda, orta ve doğu kesimdeki tepelik alanlarda özellikle kuzey yamaçlarda yaygındır (Harita 49). Daha önce de belirtildiği gibi yükselti ve engebenin arttığı bu alanların kuzey yamaçları nemli kuzeybatı rüzgârlarına açıktır. Yağış miktarının bu sahalarda artmasıyla iğne yapraklı orman alanları yaygın duruma gelmiştir.

Kantara Dağları'nda görülen iğne yapraklı ormanlar kuzey yamaçlarda genellikle 100-150 metre yükseltiden itibaren başlamakta; bazı sahalarda örneğin Kaplıca köyü civarında 20-30 metreden itibaren görülmektedir. İğne yapraklı ormanlar Yarımada'nın en yüksek yeri olan Sinan Tepe'ye (723m) kadar çıkmaktadır. Kantara Dağları'nın güney yamaçlarında pek çok yerde iğne yapraklı ormanlar yerini maki ormanlarına bırakmaktadır. Bazı sahalarda ise 400-500 metre yükseklikte bu ormanlar başlamaktadır.

Yarımada'nın orta bölümünden doğuya doğru olan kısımdaki tepelik alanların kuzey yamaçlarında 0 metreden itibaren iğne yapraklı ormanlar başlamaktadır. Özellikle Yenierenköy ile Dipkarpaz kasabaları arasındaki saha ile Karpaz Milli Park alanının içinde bu alanlar yer almaktadır.

Harita 49: Karpaz Yarımadası'ndaki İğne Yapraklı Ormanlar ile Makilik Alanların Dağılımı

Çizelge 58: Karpaz Yarımadası'ndaki İğne Yapraklı Orman Alanlarının İdari Ünitelere Göre Dağılışı

İdari Birimler	İğne Yapraklı Ormanlar (dekar)	İğne Yapraklı Ormanlar İçindeki Payı (%)	Yüzölçümü İçindeki Payı (%)
Dipkarpaz	21616,50	29,83	14,53
Mersinlik	7113,75	9,82	35,92
Kaplıca	6561,23	9,05	31,71
Yenierenköy	5784,10	7,98	12,89
Yedikonuk	5644,16	7,79	17,50
Yeşilköy	5096,15	7,03	20,89
Balalan	3480,95	4,80	22,70
Büyükkonuk	3462,29	4,78	9,92
Gelincik	1884,90	2,60	21,26
Ağıllar	1810,67	2,50	9,90
Sipahi	1588,41	2,19	8,99
Derince	1498,94	2,07	12,79
Boltaşlı	1289,38	1,78	17,10
Ziyamet	958,16	1,32	6,06
Kuruova	937,41	1,29	5,66
Taşlıca	898,65	1,24	11,48
Esenköy	877,06	1,21	22,84
Kaleburnu	459,36	0,63	2,11
Altınova	430,38	0,59	3,56
Ardahan	297,79	0,41	1,34
Kumyalı	259,22	0,36	1,23
Kilitkaya	258,02	0,36	2,07
Ergazi	78,05	0,11	0,51
Avtepe	77,35	0,11	0,62
Topçuköy	57,16	0,08	0,31
Adaçay	43,44	0,06	0,86
Toplam	72463,51	100	

Kaynak: Corine Land Cover 2006 (<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/clc-2006-vector-data-version-2>)

İdari alanlara göre değerlendirildiğinde, iğne yapraklı ormanlar Yarımada'nın doğusundaki Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanında yaklaşık 21,617 dekar ile en fazladır (Çizelge 58). Yarımada'daki iğne yapraklı ormanların % 30'u Dipkarpaz'da yer almaktadır. Bu durum üzerinde Milli Park alanının Dipkarpaz yönetsel alanının içerisinde bulunması, dolayısıyla bu bölgedeki orman tahribatının daha az olması etkilidir.

Karpaz Yarımadası'nda kuzeybatıda yer alan Kantara Dağları, özellikle kuzey yamaçları, iğne yapraklı ormanlar bakımından zengindir (Foto 13). Buna bağlı olarak, Kantara Dağları'nın kuzeyinde yer alan Mersinlik ve Kaplıca köylerinin yönetsel alanlarının % 30'dan fazlası iğne yapraklı ormanlar ile kaplıdır. İğne yapraklı orman alanlarının yaklaşık % 20'nin üzerinde olduğu köy yönetsel alanları Esenköy (% 23), Balalan (% 23), Gelincik (% 21) ve Yeşilköy'dür (% 21). Bu köylerin yönetsel alanları, Yarımada'nın orta bölümünde yükselti ve engebenin arttığı sahada bulunmaktadır. Bu durum yağış miktarını etkileyerek orman alanlarının oluşmasına olanak sağlamıştır. Yarımada'daki toplam 8 yerleşmenin yönetsel alanında, iğne yapraklı ormanlar yaklaşık %10 ile % 20 arasındayken iğne yapraklı ormanların %10'un altında yer tuttuğu 12 idari alan bulunmaktadır (Çizelge 58).

Foto 13: Kantara Dağları Üzerinde Yer Alan Kantara Kalesi'nden Kuzeydoğuya Doğru Bakış ve Kuzey Yamaçlardaki Orman Alanları.

İskele ilçesinin güney kesimleri, özellikle güneybatı kısmı iğne yapraklı ormanlar bakımından en fakir sahadır (Harita 49). Daha önce de belirtildiği gibi bu sahanın Kantara Dağları'nın yağış duldasında kalması, bu alanlardaki yağış miktarını azaltmakta, kuraklığı artırmakta ve orman oluşumu için uygun şartları sağlamamaktadır (Foto 14). Sözü geçen sahada bulunan toplam 17 yerleşmenin yönetsel alanında iğne yapraklı orman alanlarına rastlanmamaktadır.

Foto 14: Kantara Dağları Üzerinde Yer Alan Kantara Kalesi'nden Güneydoğuya Doğru Bakış ve Güney Yamaçlardaki Bitki Örtüsü.

Yarımada içerisindeki bazı yerleşmelerin yönetsel alanları uygun yükselti, bakı ve yağış şartları gibi özelliklere sahip olmasına rağmen iğne yapraklı orman alanlarının bu idari ünitelerde az olduğu veya hiç olmadığı görülmüştür. Daha önce iğne yapraklı ormanların bulunduğu bu yönetsel alanlarda, orman alanları tarımsal faaliyetler için tahrip edilmiş ve eski orman alanları günümüzde tarım alanı veya

makilik alan haline dönüşmüştür. Örneğin, Kantara Dağları'nın güney yamaçlarında yer alan Ergazi ile Kilitkaya köylerinin yönetsel alanlarındaki orman örtüsü tahrip edilerek kuru tarım alanlarına, keçiboynuzu tarlalarına dönüştürülmüştür (Foto 15). Yer yer tahrip edilen alanlar makilike ve otlak alanlarına dönüştürülmüştür. Dönüştürülen kuru tarım alanlarında yetiştirilen yem bitkilerine ve otlak alanlarına bağlı olarak bu sahalarda hayvancılık faaliyetlerinin de sürdürüldüğü görülmüştür.

Foto 15: Kantara Dağlarının Güney Yamaçlarında Yer Alan Orman Alanlarının Tarım Alanlarına Dönüşmesi

Yarımada'daki orman alanlarının fazla olduğu yerleşmelerde yapılan tahribat sonucu orman alanlarında azalmalar meydana gelmiştir. Mersinlik, Kaplıca, Yenierenköy, Yeşilköy ve Dipkarpaz gibi yerleşmelerin yönetsel alanlarında orman alanlarının tahrip edilerek tarım alanlarına dönüştürüldüğü tespit edilmiştir (Foto 16). Özellikle Yeşilköy ve Dipkarpaz'da sulama olanaklarının elverişli olmasına bağlı olarak orman alanları sulu tarım alanlarına dönüştürülmüştür.

Foto 16: Kantara Dağlarının Kuzeyinde Yer Alan Kaplıca Köyündeki Orman Alanlarının Tarım Alanlarına Dönüşmesi

2.2. Makilik Alanlar

Maki, Akdeniz ikliminin görüldüğü alanlarda çoğunlukla bütün yıl yeşil kalan maki üyeleri, oldukça hızlı büyürler. Derin kök geliştirmelerinden dolayı, sığ topraklı, taşlık-kayalık arazilerde de yer alırlar¹⁸². Maki türleri genellikle 1-2 metre boyundaki çalı türleri ile 5 metreye kadar uzayabilen ağaç ve ağaççıklardan meydana gelmektedir. Kuraklığa dayanıklı olan makilikler, pek çok ağaç ve ağaççık türünden oluşmaktadır. Bunların arasında delice (yabani zeytin), keçiboynuzu, defne, sandal, yaban mersini, sakız, menengiç, çitlenbik, alçakesme, kermes meşesi, mazı meşesi, tesbih çalısı, funda, katran ardıcı gibi türler yer almaktadır. Karpaz Yarımadası'nda yer alan makilik alanlarda çeşitli türlerde ağaç toplulukları bulunmaktadır (Foto 17).

¹⁸² İbrahim Atalay, (1994), *Türkiye Vejetasyon Coğrafyası*, s. 185.

Tür çeşitliliği iğne yapraklı orman alanlarına göre makilik alanlarda daha fazladır. Makilik alanlarda kermes meşesi, delice, keçiboynuzu, menengiçler yaygın türlerdir.

Foto 17: Karpaz Yarımadası'ndaki Makilik Alanlar

Karpaz Yarımadası'ndaki makilikler genellikle ağaç ve ağaççıklardan oluşmakta, boyları yer yer 2 metreyi geçmektedir. Özellikle Yenierenköy kasabasından Zafer Burnu'na kadar olan sahada makilikler çok sık ve güdürlü, adeta bir maki ormanı şeklindedirler.

Karpaz Yarımadası'nda, makilik alanlar Yarımada topraklarının % 23'ünü, toplam ormanlık alanların ise % 73'ünü oluşturmaktadır. Çalışma alanında 0 metreden itibaren başlayan makilik alanlar, 450-500 metre yükseltilere kadar çıkmaktadır. Yarımada'nın pek çok yerinde yaygın olan makilik alanlar kuzey ve güney kıyı ovalarından itibaren görülmeye başlamakta, Kantara Dağları'nın özellikle güney yamaçlarında yüksek kesimlere kadar çıkmaktadır. Güney yamaçlarda

gerçekleşen orman tahribatı ile bu yamaçlarda geçiş kuşağında yer alan makilikler, kuru tarım alanları ve otlak alanları iç içe geçmiş durumdadır (Foto 15).

Makiliklerin, yerleşmelerin yönetsel alanlarına göre dağılımı incelendiğinde; Yarımada'nın doğusunda yaklaşık 0-250 metre yükselti aralığında bulunan Dipkarpaz kasabasının idari alanında makiliklerin en yaygın olduğu görülmektedir. Makilik alanlar kasaba yönetsel alanının yaklaşık % 40'ını kaplarken, Yarımada'daki makilik alanların yaklaşık % 30'u da burada yer almaktadır. Dipkarpaz yerleşmesinin kurulduğu alan geçmişte orman ve makilik alanlar ile kaplıken günümüzde bu alanların tarım alanlarına dönüştürüldüğü görülmüştür. Genellikle kuru tarım yapılan arazilerin yanı sıra, yerleşme merkezine yakın kısımlarda sulu tarım alanları da göze çarpmaktadır (Foto 18, Foto 19). Ayrıca kasabanın yönetsel alanı içerisinde, yerleşme merkezinden doğuya milli park alanına doğru yer alan kesimde, otlak alanları ile makilik alanlar da iç içe geçmiştir.

Foto 18: Dipkarpaz Kasabasının Girişinde Yer Alan Kuru Tarım Alanları ve Gerisindeki Makilik Alanlar

Foto 19: Dipkarpaz Kasabası'ndaki Bağ Alanları ile Makilik Alanlar

Çizelge 59: Karpaz Yarımadası'ndaki Makilik Alanların İdari Ünitelere Göre Dağılışı

İdari Birimler	Makilik Alanlar (dekar)	Makilik Alanlar İçindeki Payı (%)	Yüzölçümü İçindeki Payı (%)
Dipkarpaz	59436,41	30,15	39,96
Yenierenköy	9121,45	4,63	20,33
Ardahan	8562,41	4,34	38,47
Kalecik	8140,37	4,13	50,83
Mersinlik	7497,96	3,80	37,86
Sipahi	7271,10	3,69	41,15
Çayırova	6959,88	3,53	28,14
Yedikonuk	6934,93	3,52	21,50
Avtepe	5973,61	3,03	47,97
Yeşilköy	5538,70	2,81	22,70
Kaleburnu	5427,37	2,75	24,89
Büyükkonuk	5139,68	2,61	14,73
Kaplıca	4851,69	2,46	23,45
Kumyalı	4653,32	2,36	22,04
Topçuköy	4573,50	2,32	25,06
Mehmetçik	4255,50	2,16	15,58
Balalan	4002,65	2,03	26,10
İskele Merkez	3607,06	1,83	8,71
Kuruova	3603,25	1,83	21,75
Bafra	3574,19	1,81	29,77
Ağıllar	3313,06	1,68	18,12
Kilitkaya	3006,87	1,53	24,15
Turnalar	2798,54	1,42	23,85
Ergazi	2761,26	1,40	18,02
Ziyamet	2546,70	1,29	16,12
Derince	2271,46	1,15	19,38
Gelincik	1688,44	0,86	19,04
Esenköy	1551,63	0,79	40,41
Yarköy	1496,88	0,76	10,50
Pamuklu	1484,48	0,75	18,60
Taşlıca	1354,66	0,69	17,30
Adaçay	1123,35	0,57	22,12
Sazlıköy	872,08	0,44	14,70
Boltaşlı	605,17	0,31	8,03
Boğaztepe	408,81	0,21	31,18
Altınova	270,98	0,14	2,24
Tuzluca	116,47	0,06	0,89
Boğaz	71,47	0,04	6,40
Toplam	197126,85	100	

Kaynak: Corine Land Cover 2006 (<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/clc-2006-vector-data-version-2>)

Maki alanlarının 5000 ile 10000 dekar arasında olduğu yönetsel alanlar arasında Yenierenköy, Ardahan, Kalecik, Mersinlik, Sipahi, Çayırova, Yedikonuk, Avtepe, Yeşilköy, Kaleburnu ve Büyükkonuk yer almaktadır (Çizelge 59).

Yarımada'nın orta kısmında yer alan, birbirine yakın kurulmuş olan Yenierenköy, Sipahi, Yeşilköy, Avtepe ve Kaleburnu yönetsel alanlarında makilik alanların artışı buldukları sahadaki yükselti ve engebenin artmasına bağlıdır. Söz konusu saha kuzeybatıdaki Kantara Dağları'ndan sonra çalışma sahasının ikinci yüksek alanını oluşturmaktadır. Yarımada'nın ikinci yüksek olan noktası Büyük Tepe (381m) burada yer almaktadır (Harita 5) .

Mersinlik, Kaplıca, Ardahan, Topçuköy gibi Kantara Dağları'nın kuzey ve güney yamaçlarında yer alan yönetsel alanlarda makilik alanlar fazladır.

Makiliklerin yönetsel alanların yüzölçümü içerisindeki payı incelendiğinde; Kalecik köy yönetsel alanının yaklaşık % 51'inin makiliklerle kaplı olduğu görülür. Kalecik, Çayırova ve Bafra köy yönetsel alanlarının bulunduğu saha makilikler yönünden zengin olan diğer bir alandır. Bu bölgede de geçmişte daha fazla maki alanı yer almakla beraber, günümüzde de tarım alanları ile karışık halde makilikler bulunmaktadır (Foto 20).

Foto 20: Bafra Köyündeki Makilik Alanlar İle Tarım Alanları

Makiliklerin % 40 ile 50 arasında yer kapladığı dört yönetsel alan bulunmaktadır. Bunlar Avtepe, Sipahi, Esenköy ve Dipkarpaz'dır. % 30-40 arasında makilik alanın bulunduğu alanlar ise Ardahan, Mersinlik, Boğaztepe ve Bafra'dır.

Aygün, Boğaziçi, Kurtuluş, Kuzucuk, Ötüken, Sınırüstü ve Zeybekköy yönetsel alanlarında makilik alan bulunmamaktadır. Bunlardan Kurtuluş ve Zeybekköy hariç, diğer köy yönetsel alanları güneybatıdaki geniş ovalık alan ile Mesarya Ovası'nın devamında yer almaktadır. Bu nedenle bu köy yönetsel alanlarının topraklarında daha çok tarım yapılmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, su kaynaklarının yetersizliğinden dolayı bu alanlarda kuru tarım yapılmakta, daha çok tahıl tarımı ile yem bitkileri üretilmektedir. Kurtuluş ve Zeybekköy yönetsel alanlarında ise geçmişte makiliklere rastlanırken, günümüzde bu alanlar otlak ve kuru tarım alanı olarak değerlendirilmektedir.

Genel olarak Karpaz Yarımadası'ndaki orman alanları, arazi kullanımı açısından değerlendirildiğinde; çalışma alanındaki orman alanı ülkedeki orman alanlarının yaklaşık % 40'ını kapsamakta ve üretim rolünden ziyade, çok yüksek bir doğal değere ve önemli bir sosyal ve çevresel işleve sahiptir. Orman alanlarının yaklaşık % 21'i kereste üretimi için kullanılmaktadır¹⁸³. Otlak alanları ile kuru tarım alanları (özellikle arpa tarımı) arasında zeytinliklere ve harnup (keçiboynuzu) alanlarına rastlanmaktadır. Bu alanlardan da zeytinlikler aşılarak yağlık ve sofralık olarak değerlendirilirken, harnup yemişi ise genellikle Gazimağusa'daki tesislere gönderilerek işlenmekte, kalan kısımları ise hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

Orman altı flora bitkilerini toplayıcılık faaliyetleri Yarımada'da gerek hane halkı tarafından kullanılmak gerekse ek gelir elde etmek amacıyla marketlerde veya yol üzerine kurulan pazarlarda satmak suretiyle yapılmaktadır. Genellikle kuşkonmaz, yabani mantar, alıç, kapari, adaçayı, kekik, çamfıstığı, harnup gibi ürünler toplanmaktadır.

Yarımada içerisindeki orman alanları, otlak alanlarının bulunmadığı yerlerde hayvan otlatma amacıyla da kullanılmaktadır. Ayrıca orman alanları tahrip edilerek tarım alanı haline de dönüştürülmüştür. Aslında KKTC Orman Dairesi, çalışma alanının da içerisine girdiği Karpaz bölgesine koruma ve ağaçlandırma çalışmaları kapsamında ayrı bir önem vermektedir. Bu amaçla, Kıbrıs akasyası ve okaliptus gibi ağaçlarla ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca Yarımada'da bulunan iki adet

¹⁸³ Karpaz Bölgesi Yerel Kalkınma Stratejisi, (2010): Yerel paydaşlar ve topluluklar tarafından Kırsal Kalkınma Destek Ekibi'nin desteği ile hazırlanmıştır. Kırsal Kalkınma Destek Ekibi, Avrupa Birliği yönergeleri doğrultusunda belirlenen bölgelerde Kırsal Kalkınma Planı hazırlayarak, LEADER yaklaşımını başlatmayı, kırsal kalkınma ve toplum kalkınması için teklife çağrılar hazırlamayı ve yerel ortaklıkların oluşturulması dâhil proje hazırlarken potansiyel yararlanıcıları desteklemeyi amaçlayan bir teknik yardım projesidir.

evre koruma blgesinin¹⁸⁴ varlığına bağlı olarak orman alanları korunmaktadır. Özellikle Karpaz Milli Parkı orman alanları açısından oldukça zengindir. Ancak koruma bölgesi olmasına rağmen çıkan yangınlar, kaçak yapılar, yabani eşek nüfusu, koyun ve keçilerin aşırı otlatılması gibi faktörlere bağlı olarak orman alanları olumsuz etkilenmektedir.

Genel olarak orman alanları, Yarımada'nın kuzey kesimlerinde yer almaktadır. Özellikle kuzeybatıdaki Kantara Dağları ve doğudaki Karpaz Milli Park alanında orman alanları daha yaygındır. Bu kesimlerdeki yağış, arazinin eğim ve engebe durumu iğne yapraklı ormanlar ile makiliklerin artmasında neden olmuştur. Buna bağlı olarak söz konusu kesimlerdeki idari ünitelerin, başta Dipkarpaz yönetsel alanı olmak üzere, yüzölçümlerinin önemli bir kısmı ormanlar ve makilik alanlardan oluşmaktadır.

¹⁸⁴ Avrupa Birliği tarafından finanse edilen NATURA 2000 projesi kapsamında Yarımada içerisinde yer alan iki adet özel evre Koruma Bölgesi (KB) bulunmaktadır. Bunlar; Karpaz Milli Parkı ve Güney Karpaz Sahilleri zel evre koruma bölgeleridir.

3. Otlak Alanları

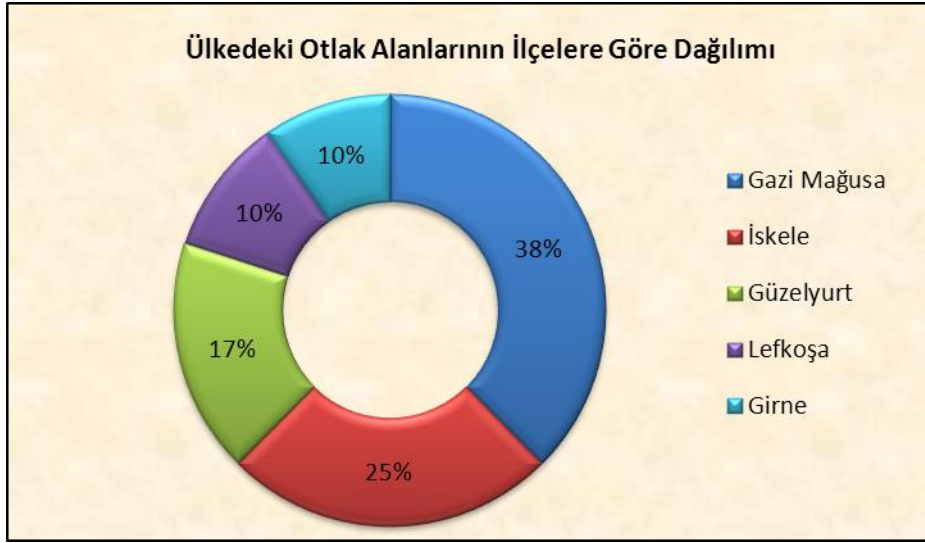
Otlak alanları, kırsal alanlarda arazi kullanımını açısından önemli bir yere sahiptir. Otlak alanları, tarım alanlarında olduğu gibi, hammadde üretim alanları içerisinde değerlendirilmektedir. Otlak alanları, adından da anlaşılacağı üzere hayvanların doğal yolla beslendikleri alanları oluşturmaktadır¹⁸⁵. Otlak alanları, arazi kullanımını bakımından çayır ve meralar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Çayırlar, taban suyunun yüksek olduğu ovalarda ve vadi tabanlarında, orman örtüsünün doğal olarak kesintiye uğradığı yüksek kesimlerde ve bazı dağların üst zonlarında yer alan bir ot formasyonudur¹⁸⁶. Çayırlar, taban suyuna ve yağışa bağlı olarak yılın büyük bir bölümünde yeşil kalan alanları oluşturmaktadır. Mera alanları ise çayır alanlarından farklı olarak yılın belirli bir döneminde üzerinde ot yetişen alanları ifade etmektedir. Yağışların arttığı dönemlerde yeşeren otlar hayvancılık faaliyetlerinin artmasına neden olurken, sıcaklığın ve kuraklığın arttığı dönemlerde ise bu faaliyetler büyük oranda azalmakta veya ortadan kalkmaktadır. Bu nedenle, mera alanlarındaki hayvancılık faaliyetleri çayır alanlarındaki kadar uzun sürmemektedir. Karpaz Yarımadası sahip olduğu yükselti, yer şekilleri ve iklim özelliklerine bağlı olarak çayır alanlarının gelişimine uygun alanları barındırmamaktadır. Dolayısıyla çalışma alanındaki otlak alanları mera alanları şeklindedir.

Otlak alanları KKTC yüzölçümünün yaklaşık % 5'ini kaplamaktadır. Karpaz Yarımadası ülkedeki otlak alanlarının % 25'ine sahiptir. Bu rakam ile Gazimağusa ilçesinden (%38) sonra ikinci sırada yer almaktadır (Şekil 58).

¹⁸⁵ Barış Taş, (2006), Tosya İlçesinde Araziden Yararlanma ve Planlamaya Yönelik Öneriler, s.201.

¹⁸⁶ Ali Özçağlar, (2011), *Coğrafyaya Giriş*, s.134.

Şekil 58: KKTC'deki Otlak Alanlarının İlçelere Göre Oransal Dağılımı

Yaklaşık 817 km² olan Yarımada'nın alanının sadece 40,6 km²'si yani yaklaşık % 5'i otlak alanları ile kaplıdır. Dolayısıyla, Karpaz Yarımadası'ndaki mera alanları arazi kullanımı bakımından değerlendirildiğinde çok geniş alanlar kaplamadığı görülmektedir. Mera alanları belirli bir bölgede toplanmamış, çalışma alanında farklı yükseltilerde ve jeomorfolojik birimlerde yer almaktadır. Genellikle engebeli sahalar ile Yarımada'nın güneybatısındaki kuru tarım alanlarının yer aldığı ve yem bitkilerinin yetiştirildiği sahalarda otlak alanları yaygındır. Ayrıca sekilerde, tabansız vadilerde, aşınım yüzeylerinde de otlak alanlarına rastlanmaktadır.

Çalışma alanı içerisindeki mera alanları idari ünitelere göre değerlendirildiğinde, mera alanlarının 2000-3000 dekar arasında olduğu 4 yönetsel alan bulunmaktadır (Çizelge 60). Bunlar; Balalan, İskele, Yenierenköy ve Ardahan'dır. 1500-2000 dekar arasında mera alanına sahip idari birimler Kalecik, Dipkarpaz, Büyükkonuk, Kuzucuk, Yeşilköy ve Altınova'dır; Kaleburnu, Gelincik, Mehmetçik ve Ergazi yönetsel alanları ise 1000-1500 dekar arasında mera alanına sahiptir (Harita 50).

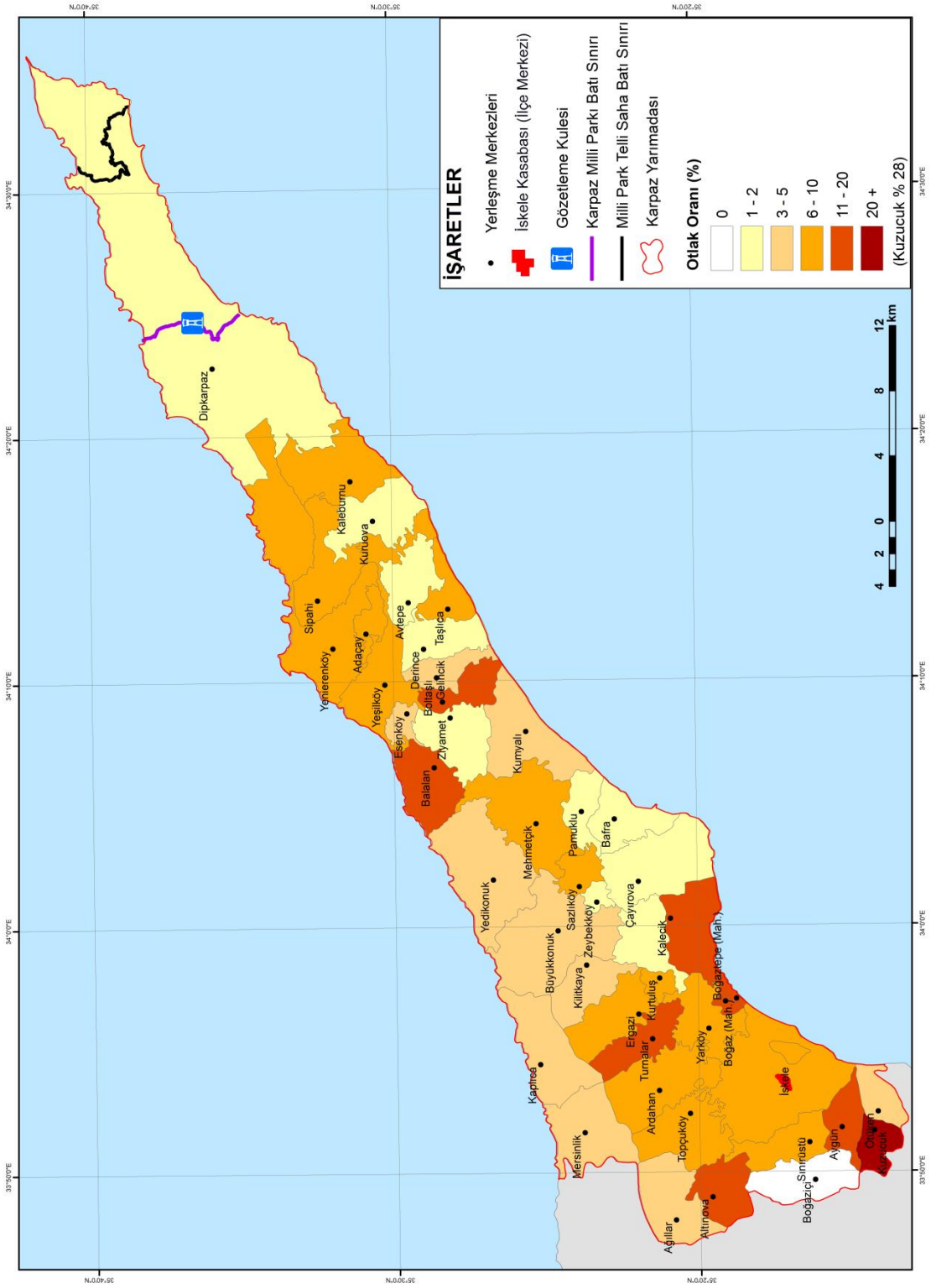
Çizelge 60: Karpaz Yarımadası'ndaki Mera Alanlarının İdari Ünitelere Göre Dağılımı

İdari Birimler	Mera Alanı (Dönüm)	Mera Alanı (Dekar)	Yüzölçümündeki Payı (%)
Balalan	2191	2932	13
İskele	1902	2545	7
Yenierenköy	1783	2386	5
Ardahan	1496	2002	10
Kalecik	1462	1956	15
Dipkarpaz	1440	1927	1
Büyükkonuk	1320	1766	4
Kuzucuk	1290	1726	28
Yeşilköy	1177	1575	7
Altınova	1138	1523	13
Kaleburnu	1085	1452	6
Gelincik	1058	1416	14
Mehmetçik	1036	1386	6
Ergazi	1026	1373	9
Turnalar	965	1291	11
Yarköy	963	1288	9
Topçuköy	875	1171	5
Aygün	791	1058	14
Sipahi	790	1057	6
Yedikonuk	712	953	3
Ağıllar	640	856	4
Kaplıca	603	807	3
Sınırüstü	578	773	7
Mersinlik	442	591	3
Taşlıca	439	587	9
Kumyalı	436	583	3
Kilitkaya	322	431	4
Sazlıköy	283	379	7
Çayırova	276	369	1
Adaçay	249	333	10
Kurtuluş	249	333	5
Ötüken	207	277	4
Derince	162	217	2
Kuruova	154	206	1
Ziyamet	154	206	1
Boltaşlı	137	183	2
Avtepe	117	157	1
Pamuklu	116	155	2
Boğaztepe	93	124	14
Esenköy	79	106	3
Boğaz	69	92	12
Bafra	48	64	1
Zeybekköy	13	17	1
Boğaziçi	0	0	0
Toplam	30366	40630	

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Karpaz Yarımadası'ndaki otlak alanlarının yönetsel alanların yüzölçümü içerisindeki oransal dağılımı incelendiğinde; Yarımada'da özellikle iki bölümde otlak alanlarının idari ünitelerdeki payının arttığı görülmektedir. Bunlardan ilki çalışma alanının güneybatısındaki alandır. İdari ünitelerin toplam alanları içerisinde otlak alanlarının en fazla yer tuttuğu idari ünite olan Kuzucuk bu sahada bulunmaktadır (Harita 51, Çizelge 60). Kuzucuk köyünün yönetsel alanının yaklaşık % 28'i otlak alanlarından meydana gelmektedir. Yarımada'nın güneybatı kenarında, Mesarya Ovası'nın devamında yer alan Kuzucuk köyünün arazilerinin % 70'i tarım neredeyse geri kalanı ise otlak alanlarından oluşmaktadır (Çizelge 13). Ancak tarım arazilerinin arazi sınıflandırmaları açısından durumuna bakıldığında köy arazilerinin tarıma çok elverişli olmadığı daha önce belirtilmiştir. Genellikle arazi kullanım kabiliyeti ve sululu tarıma uygunluk sınıflamaları bakımından IV. sınıf arazilerden ve tarımsal kullanıma uygunluk sınıflamasında III. sınıf arazilerden oluşmaktadır (Çizelge 17, 19 ve 21). Bu nedenle köyün yönetsel alanında daha çok kuru tarım yapılmakta ve tahıllardan arpa ile yem bitkilerinin tarımı yaygındır. Dolayısıyla köy yönetsel alanında yapılan tarımsal faaliyetlere ve otlak alanlarına bağlı olarak hayvancılık faaliyetleri yaygındır. Benzer bir durum Kuzucuk köyünün de kurulu olduğu Yarımada'nın güneybatı bölümündeki yönetsel alanlar için de geçerlidir. Bu nedenle bu sahada tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı, tarımsal faaliyetlerin hayvancılık faaliyetlerine yönelik olduğunu ve otlak alanları ile hayvancılık faaliyetleri arasında bir paralellik olduğu görülmektedir. Çalışma alanında otlak alanlarının payının arttığı ikinci saha ise Yarımada'nın orta kısmındaki engebe ve yükseltinin arttığı bölümdür (Harita 51). Bu bölümdeki arazi şartları da otlak alanlarının oluşmasını ve hayvancılık faaliyetlerinin artmasını sağlamıştır.

Harita 51: Karpaz Yarımadası'ndaki Otlak Alanlarının İdari Ünitelere Göre Oransal Dağılımı

Genel olarak bakıldığında, idari ünitelerin sahip olduğu otlak alanları, Kuzucuk köy yönetsel alanı hariç tutulursa, toplam alanın % 15'ini geçmemektedir. 11 idari ünite otlak alanlarının oranının % 1 ile % 2, 12 idari alanda % 3 ile % 5 arasında, 12 idari alanda % 6 ile % 10 arasında ve 8 idari alanda da %10 ile % 20 arasında değişmektedir (Çizelge 60, Harita 51). Bu durum otlak alanlarının Yarımada'daki yönetsel alanların büyük bir bölümünde az yer kapladığını göstermektedir. Dolayısıyla, Yarımada'daki hayvancılık faaliyetlerinin sadece otlak alanlarına bağlı olmadığı, besi hayvancılığının da ön planda olduğu görülmektedir.

Bu bölümde Yarımada'daki otlak alanları ile hayvancılık faaliyetleri ele alınacaktır. Hayvancılık, insanların gereksinim duydukları hayvansal ürünlerin (hammaddelerin) sağlanması amacıyla değişik ortamlarda, çeşitli türde hayvan besleme faaliyetleridir¹⁸⁷. Hayvancılık faaliyetleri arasında büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın yanı sıra kümes hayvancılığı, balıkçılık, arıcılık ve ipekböcekçiliği de yer almaktadır. Hayvancılık faaliyetlerinden elde edilen et, süt, süt ürünleri, yumurta gibi hayvansal ürünler gıda sanayisine hammadde sağlarken; ayrıca yün, yapağı, boynuz, kemik, gübre, deri gibi ürünler de farklı sanayi kollarında değerlendirilmektedir.

Kırsal kesimde önemli bir geçim kaynağı olan hayvancılık, bölgelerin iklim ve tarımsal şartlarına bağlı olarak çiftçilerin karma ziraata yönelmesine neden olmaktadır. Diğer bir deyişle çiftçiler tarım ile hayvancılık faaliyetlerini bir arada yürütmektedir. KKTC'de iklim şartlarına, su kaynaklarının azlığına bağlı olarak daha çok kuru tarım yaygındır. Kuru tarım faaliyetlerinde ise makineleşme ile tarımsal faaliyetlerin daha kısa sürmesi, elde edilen gelirin daha düşük olması gibi nedenlerle

¹⁸⁷ Ali Özçağlar, (2011), *Coğrafyaya Giriş*, s.130.

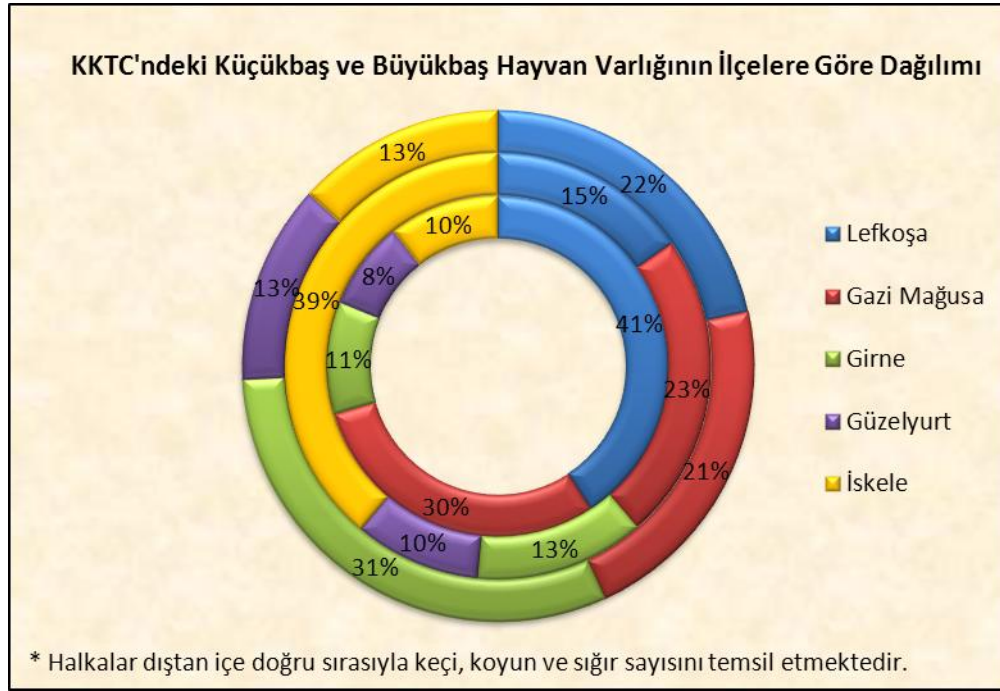
çiftçiler genellikle hayvancılık faaliyetlerini de beraber yürütmektedir. Yarımada içerisindeki köylerde de genellikle tarım ile hayvancılık birlikte yürütülmektedir. Özellikle arazinin engebeli, tarımsal verimin ve elde edilen gelirin düşük, tarım alanlarının yetersiz olduğu alanlarda hayvancılık faaliyetleri artış göstermektedir.

Yarımada'da küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık, kümes hayvancılığı, balıkçılık ve arıcılık yapılmaktadır. Ancak yapılan faaliyetler ile ilgili köy bazında veriler tutulmadığından bu faaliyetler bucak alanlarına göre değerlendirilmiştir. Ayrıca arıcılık, kümes hayvancılığı ve balıkçılık ile ilgili veriler de bakanlık tarafından ülke genelinde verilmiş ilçe bazına dahi inilmemiştir. Bu nedenle söz konusu hayvancılık faaliyetleri hakkındaki bilgiler yapılan arazi çalışmaları ve Karpaz Yarımadası ile ilgili projeler yapan Avrupa Birliği çalışmalarından elde edilmiştir.

Karpaz Yarımadası'nda hâkim hayvancılık faaliyeti küçükbaş hayvancılıktır. Mera alanlarının sınırlı olması, cılız bitki örtüsü küçükbaş hayvancılığın büyükbaş hayvancılığa göre daha yaygın olmasına neden olmuştur.

Küçükbaş ve büyükbaş hayvan sayısı bakımından küçükbaş hayvanlar ülkedeki hayvan varlığının % 84'ünü (% 79'u koyun ve % 21'i keçi) oluştururken, büyükbaş hayvan sayısı % 16'sına karşılık gelmektedir. İlçelere göre dağılımda ise, büyükbaş hayvan sayısının en fazla olduğu ilçeler sırasıyla Lefkoşa (% 41) ve Gazimağusa'dır (% 30). İskele ilçesi ise büyükbaş hayvan sayısı bakımından % 10 ile dördüncü sırada yer almaktadır (Şekil 59).

Şekil 59: KKTC’ndeki Küçükbaş ve Büyükbaş Hayvan Varlığının İlçelere Göre Oransal Dağılımı

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Küçükbaş hayvan sayısı toplamında ilk sırada İskele ilçesi gelirken, onu Gazimağusa, Girne, Lefkoşa ve Güzelyurt ilçeleri takip etmektedir. Keçi sayısı açısından dağlık alanların geniş yer kapladığı Girne ilçesi ilk sıradayken (% 31), İskele ilçesi % 13 ile dördüncü sıradadır. Koyun varlığı bakımından ise çalışma alanı % 39 ile ilk sıradadır (Şekil 59).

Karpaz Yarımadası’ndaki hayvan varlığında yıllar içerisinde değişiklikler görülmüştür. Ülkede yaşanan kuraklıklar özellikle küçükbaş hayvan sayısı bakımından geçmiş yıllarda hayvancılıkla uğraşan pek çok kişinin hayvancılığı bırakmasında neden olmuştur. Son yıllarda devletin sağladığı teşvikler ile hayvancılık faaliyetleri artırılmaya çalışılmıştır. Yarımada’da genel olarak büyükbaş hayvan sayısı azalma eğilimi gösterirken, küçükbaş hayvan sayısı bazı yıllarda artış göstermiş bazı yıllarda azalmıştır. 2004 ile 2012 yılları arasında koyun sayısı her

zaman fazla olmuş ve en yüksek değerine 2010 yılında (76,561) ulaşmıştır. Genellikle Yarımada'daki koyun sayısı 50,000 civarında seyretmektedir. Keçi sayısı ise geçmişte daha fazla olmakla birlikte, genellikle 8,000 civarındadır. Sığır sayısı ise giderek azalmaktadır. 2008 yılına kadar genellikle 11,000 civarında olan sığır sayısı, bu tarihten sonra 4500-5000 civarındadır.

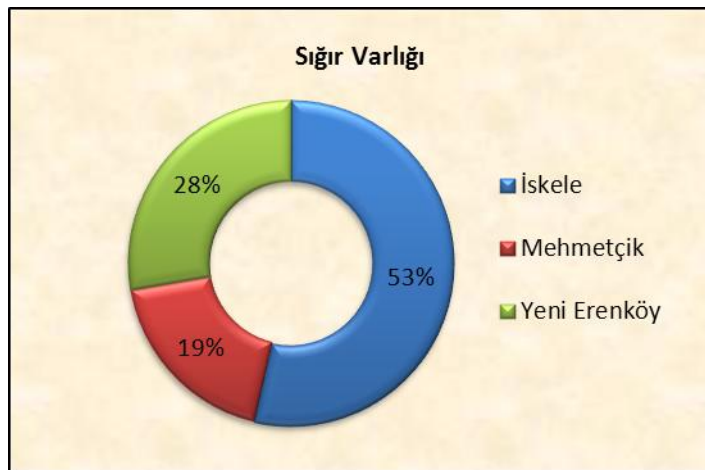
Çizelge 61: Karpaz Yarımadası'ndaki Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayısının Bucaklara Göre Dağılımı

Bucaklar	Sığır	Koyun	Keçi	Toplam
Yeni Erenköy	1.372	43.689	3.204	48.265
Mehmetçik	926	22.183	887	23.996
İskele	2.655	10.689	2.718	16.062
Toplam	4.953	76.561	6.809	88.323

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Yarımada'daki küçükbaş ve büyükbaş hayvan varlığının en fazla olduğu bucak Yenierenköy (% 55) iken, onu Mehmetçik (% 27) ve İskele (% 18) izlemektedir (Çizelge 61). Türlerine göre değerlendirildiğinde ise sığır yetiştiriciliğinin en fazla İskele bucağında yapıldığı görülmektedir (Şekil 60).

Şekil 60: Karpaz Yarımadası'ndaki Sığır Sayısının Bucaklara Göre Dağılımı

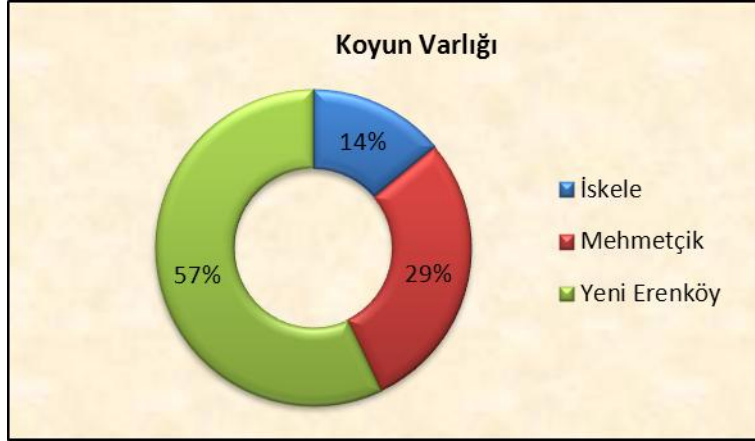
Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Büyükbaş hayvancılık özellikle İskele bucağında besi hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır. Mera alanlarının varlığı ile yem bitkilerinin üretim durumları göz önüne alındığında sığır yetiştiriciliği ile arasında bir paralellik olduğu göze çarpmaktadır. Yarımada'daki hayvancılık işletmelerinin ortalama büyüklüğü 10-15 sığırdır. Organize hayvan alanları çalışma alanında yetersizdir ve ağılların çoğu köylerin yanında veya içerisinde. Devletin ağılları köy dışına taşıma kararı özellikle Gazimağusa ilçesindeki köylerin bir kısmında uygulamaya konulmuş ve hayvancılık daha organize bir hale gelmiştir. Ancak henüz Yarımada içerisindeki köylerin büyük çoğunluğunda ağıllar çok küçük ölçekli olup köylerin içerisinde bulunmaktadır.

Ülke genelinde olduğu gibi Yarımada'da da küçükbaş hayvancılık gelişmiştir. Ülkedeki kuraklığa bağlı olarak oluşan cılız bitki örtüsü, otlak alanı olarak kullanılan meralar ve nadas arazileri küçükbaş hayvancılığın gelişmesini sağlamıştır. Mesarya Ovası ve Karpaz Yarımadası küçükbaş hayvancılıkta önemli bir yere sahiptir. Yarımada'da genellikle koyun yetiştiriciliği yaygındır. 2010 yılındaki küçükbaş hayvancılığın % 92'si koyun yetiştiriciliğinden meydana gelmektedir. Diğer yıllar incelendiği zaman küçükbaş hayvancılık içerisinde koyun sayısının Yarımada'da %80'in altına düşmediği görülmektedir. Koyun yetiştiriciliği en fazla Yenierenköy bucağında (%57) yapılmaktadır (Şekil 61). Koyun sayısı iklimle ilişkili olarak değişiklik göstermektedir. Ayrıca bazı yıllarda salgın hastalıklar yüzünden de hayvan sayısı azalmaktadır. Mera ve besi hayvancılığı şeklinde yapılan küçükbaş hayvancılık, Yarımada'da beraber yürütülmektedir. Örneğin, otlakların yeşerdiği dönemlerde mera hayvancılığı şeklinde yürütülen faaliyetler, otlakların yetersiz kaldığı dönemlerde hayvanların besiyeye alınması şeklinde yapılmaktadır.

Yarımada'da yetiştirilen yem bitkileri ve yaz döneminde hasat sonrasında kalan saplarla hayvanlar beslenmektedir.

Şekil 61: Karpaz Yarımadası'ndaki Koyun Sayısının Bucaklara Göre Dağılımı

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Yenierenköy bucağında yer alan Dipkarpaz yönetsel alanı küçükbaş hayvancılık bakımından ayrı bir öneme sahiptir. Özellikle koyun sayısının fazla olduğu idari alanda, üretilen et ve süt verimi de yüksektir (Foto 21).

Foto 21: Dipkarpaz Kasabası ile Zafer Burnu Arasında Kalan Kesimdeki Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri

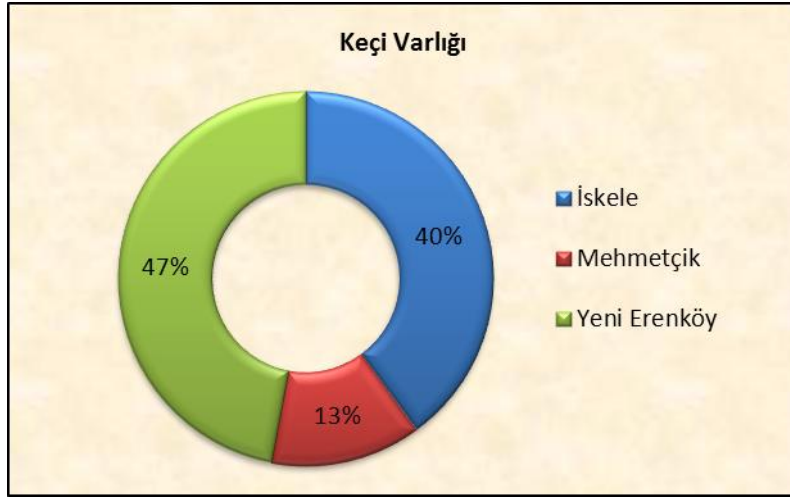
Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanında, aynı zamanda Karpaz Milli Parkı içerisinde, makilik alanların tahrip edilmesiyle otlak alanları ve kuru tarım alanları elde edilmiştir. Kuru tarım alanlarına sadece yem bitkileri ekilmekte ve hayvancılık faaliyetleri ile birlikte yürütülmektedir. Bu alanların en yaygın olduğu saha Karpaz Milli Parkı'nın telli saha sınırına gelmeden, Yarımada'nın güney kesiminde yaklaşık olarak Çoban Ovası diye bilinen mevkiye karşılık gelmektedir (Foto 21 ve 22).

Foto 22: Dipkarpaz Kasabası İle Zafer Burnu Arasında Kalan Kesimdeki Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri

Keçi yetiştiriciliğinde Yarımada ön sıralarda yer almamaktadır. Keçi sayısında da yıllar arasında iniş ve çıkışlar görülmektedir. Bucaklar arasında ise keçi sayısı bakımından Yenierenköy (% 47) ile İskele (% 40) bucakları birbirine yakındır. Yarımada'daki engebenin arttığı sahalarda keçi yetiştiriciliği artmaktadır. En fazla keçi yetiştiriciliği yine Dipkarpaz yönetsel alanında sözü geçen sahalarda yapılmaktadır (Foto 22). Geçmişte Yarımada'da, özellikle Dipkarpaz yönetsel alanındaki engebeli sahalarda keçi sayısı, yabani keçiler, oldukça fazlaydı. Ancak orman ve tarım alanlarına verdikleri zararlar nedeniyle zamanla sayıları azaltılmıştır.

Şekil 62: Karpaz Yarımadası'ndaki Keçi Sayısının Bucaklara Göre Dağılımı

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Karpaz Yarımadası'ndaki hayvancılık faaliyetlerinden elde edilen et ve yavru üretimi değerlendirilecek olursa; hayvan sayısı ile üretimin birbirine paralellik gösterdiği görülmektedir. Yarımada'da koyun-kuzu eti ile kuzu üretiminin fazla oluşu Yarımada'daki en yaygın hayvan türünün koyun olması ile ilişkilidir. Bu nedenle koyun sayısının fazla olduğu Yenierenköy bucağında koyun-kuzu eti ile kuzu üretimi en fazladır (Çizelge 62). Sığır sayısı keçi sayısından az olmasına rağmen, sığırdan elde edilen et veriminin fazla olmasına bağlı olarak, sığır eti üretimi keçi-oğlak eti üretiminden daha fazladır.

Çizelge 62: Karpaz Yarımadası'ndaki Et ve Yavru Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Et ve Yavru Üretimi		Bucaklar			İlçe Toplamı
		İskele	Mehmetçik	Yenierenköy	
Et üretimi (Ton)	Sığır	211	74	109	394
	Koyun ve Kuzu	185	385	757	1327
	Keçi ve Oğlak	31	10	37	78
	Toplam	427	469	903	1799
Yavru Üretimi (Adet)	Buzağı	898	313	464	1675
	Kuzu	9678	20085	39556	69319
	Oğlak	2115	690	2493	5298
	Toplam	12691	21088	42513	76292

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

Hayvan sayılarına bağlı olarak sığır eti ve buzağı üretimi İskele bucağında yaygınken, keçi-oğlak ve koyun-kuzu eti ile kuzu ve oğlak üretimi Yenierenköy bucağında daha fazladır (Çizelge 62). Özellikle Dipkarpaz yönetsel alanı küçükbaş hayvanlardan elde edilen et ve yavru üretiminde ön sıradadır. Yarımada'da kasaplar tarafından kullanılan dört adet belediye mezbahası bulunmaktadır Bunlar İskele, Yenierenköy, Mehmetçik ve Dipkarpaz mezbahalarıdır. İskele hariç diğerleri 2002 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı desteğiyle kurulmuştur. Genel olarak bu mezbahalar, personel ve ekipman eksikliği ile su sıkıntısı gibi nedenlerle kötü koşullarda olup İskele ve Yenierenköy mezbahaları nispeten daha iyi durumdadır¹⁸⁸.

Hayvancılık faaliyetlerinden deri, süt, gübre ve yapağı üretilmektedir. Süt üretiminin yaklaşık % 72'si inek sütünden meydana gelmektedir. İnek sayısı küçükbaş hayvanlardan az olmasına rağmen, elde edilen verimin fazla oluşu bu durumun oluşmasına neden olmaktadır. Büyükbaş hayvancılığın daha yaygın olduğu İskele bucağında ise inek sütü miktarı en fazladır (Çizelge 63).

Çizelge 63: Karpaz Yarımadası'ndaki Süt, Deri, Gübre ve Yapağı Üretiminin Bucaklara Göre Dağılımı

Süt, Deri, Gübre ve Yapağı Üretimi		Bucaklar			İlçe Toplamı
		İskele	Mehmetçik	Yenierenköy	
Süt Üretimi (Ton)	İnek	5363	1871	2772	10006
	Koyun	492	1020	2010	3522
	Keçi	128	42	150	320
	Toplam	5983	2933	4932	13848
Deri Üretimi (Adet)	Sığır	897	313	464	1674
	Koyun	9405	19518	38440	67363
	Keçi	1955	638	2304	4897
	Toplam	12257	20469	41208	73934
Gübre Üretimi (Ton)	Küçükbaş	4780	1668	2471	8919
	Büyükbaş	1072	1844	3749	6665
	Toplam	5852	3512	6220	15584
Yapağı Üretimi (Ton)		13	27	53	93

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim, 2010

¹⁸⁸ Karpaz Bölgesi Yerel Kalkınma Stratejisi (2010), s.32.

Süt üretiminde soğutma tanklı süt sağım yerleri aracılığıyla Yarımada'daki sütlerin % 90'ı soğutulmakta ancak yazın üretilen sütlerin bozulmasından dolayı üreticiler gelir kaybına uğramaktadır. Yarımada'daki tek modern süt işleme tesisi Yenierenköy'de yer alan, özel bir teşebbüs olan, Akgöl süt işleme tesisleridir. Üretilen sütlerden Kıbrıs peyniri olarak da bilinen "hellim" üretimi gerçekleştirilmektedir. Hellim ülkenin en önemli ihraç ürünleri arasındadır. Akgöl tesislerinde günlük işlenen süt miktarı 20 tondur (bu miktar kurulu kapasitenin % 50'sidir). Buradaki süt işleme sadece hellim üzerine odaklanmıştır. Üretilen hellimlerin % 95'i dış satıma (özellikle Orta Doğu) yöneliktir. Fabrika yöneticileri, mevcut pazar koşullarında ve mevcut kapasite ile dış satımın ciddi oranda artırılabilirliğini, ancak kısıtlayıcı faktörün yetersiz süt arzı olduğunu belirtmiştir¹⁸⁹.

Yarımada'da deri üretimi de oldukça önemlidir. Hayvan sayılarına paralel olarak değişen deri üretiminin büyük çoğunluğu (% 91) koyunlardan karşılanmaktadır. Koyun sayısının en fazla olduğu Yenierenköy bucağında koyun derisi üretiminin % 57'si gerçekleştirilmektedir. Toplam deri üretiminin ise yarısından fazlası (% 56) Yenierenköy bucağında gerçekleştirilmektedir.

Çalışma alanındaki büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin daha çok besi hayvancılığı şeklinde yapılması, büyükbaş hayvancılıktan elde edilen gübrenin artmasına neden olmaktadır. Büyükbaş hayvan sayısının çok az olmasına rağmen, elde edilen gübre üretimi toplam gübre miktarının yaklaşık % 43'üne karşılık gelmektedir.

¹⁸⁹ *Karpaz Bölgesi Yerel Kalkınma Stratejisi* (2010), s.34.

Son yıllarda gerek koyun miktarındaki azalmalar gerekse yapağdan elde edilen gelirin çok düşük olması yapağı üretiminin az olmasına neden olmaktadır. Koyun sayısının fazla olduğu Yenierenköy bucağı yapağı üretiminin % 57'sini karşılamaktadır.

Çalışma alanında arıcılık faaliyetlerine de rastlanılmaktadır. Özellikle Topçuköy, Ziyamet ve Yenierenköy yerleşmelerinin yönetsel alanında arıcılık faaliyetleri yaygındır. Bu üç yönetsel alandaki bal üreticileri büyük oranda üretim yapmakta ve pazarı kontrol etmektedir. Yarımada'daki arıcılık işletmeleri küçük ölçekli olup genellikle 20 ile 50 kovandan oluşmaktadır. Arıcılık ile uğraşan üreticilerin çoğu bu faaliyeti ek iş olarak yapmaktadır. 2009 yılında Yarımada'daki bal üretiminin 70 ton civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu üretimin ise büyük bir kısmını iç pazara yönelik olan kekik balı oluşturmaktadır¹⁹⁰. Bal işleme tesisi olarak Yarımada'da iki önemli işletme yer almaktadır: Kantara Bal Şirketi ile Topçuoğlu. Özellikle Kantara Bal Şirketi modern dolun ve paketleme şartlarına sahip olup İngiltere, Türkiye ve bazı Orta doğu ülkelerine ihracat yapmaktadır. Ayrıca firma Kıbrıs'a özgü "macun"¹⁹¹ ve diğer geleneksel tatlıların da üretimini ve satışını yapmaktadır.

Yarımada'da yapılan diğer bir hayvancılık faaliyeti balıkçılıktır. Karpaz Yarımadası ülkedeki en fazla tekne ve barınak sayısına sahip bölgedir. Yarımada'da 161 kayıtlı ticari tekne tarafından kullanılan 9 barınak vardır. Bu teknelerden sadece 41 tanesi, özellikle Yenierenköy barınağında kayıtlı, Yeşil Hat Ticaret tüzüğü

¹⁹⁰ *Karpaz Bölgesi Yerel Kalkınma Stratejisi* (2010), s.32.

¹⁹¹ Macun: Ceviz, narenciye, incir, kabak ve karpuz gibi çeşitli ürünlerden yapılan tatlıya (reçel) verilen addır.

gereğince balık satmak üzere onaylıdır¹⁹². Özellikle Yenierenköy ile Boğaz balıkçı barınaklarındaki kayıtlı balıkçı tekneleri fazla olup, profesyonel teknelerin yaygın olduğu görülmektedir (Çizelge 64). İskele bucağına bağlı Boğaz Mahallesi ile Yenierenköy bucak merkezi olan Yenierenköy kasabası yarımada balıkçılık faaliyetleri ile öne çıkmaktadır.

Çizelge 64: Karpaz Yarımadası'ndaki Balıkçı Barınakları ve Teknelerinin Belediyelere Göre Dağılımı

Bölgeler	Balıkçı Barınakları	Kayıtlı Ticari Balıkçı Teknesi Sayısı	Denetlenen		
			Profesyonel	Amatör	Toplam
Yenierenköy Belediyesi	Taşlıca	2	2	2	4
	Yeni Erenköy	58	36	5	41
İskele Belediyesi	Boğaz	38	34	24	58
Dipkarpaz Belediyesi	Şelonez	19	15	2	17
	Dipkarpaz (Zafer Burnu)		10	2	12
	Efendiler		2	2	4
Mehmetçik Belediyesi	Kumyalı	26	23	3	26
	Balalan	4	4	4	8
Büyükkonuk Belediyesi	Kaplıca	14	7	8	15
Toplam		161	133	52	185

Kaynak: Karpaz Bölgesi Yerel Kalkınma Stratejisi, 2010.

Devletin balıkçılık faaliyetlerini desteklemesine rağmen (gerekli harcamaların % 50'sini karşılamaktadır) tekneler küçük, zayıf donanımlı ve bakımsızdır. Balıkçı barınaklarının altyapıları ve sahip oldukları ekipmanlar yetersizdir. İskele, depolama veya balık ürünleri satışı için tesisler bulunmamaktadır. Dipkarpaz, Yenierenköy, Boğaz ve Mehmetçik barınaklarının belediyeler, balıkçılar birlikleri ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilen projeler ile desteklenmesi planlanmaktadır.

Yürütülen balıkçılık faaliyetleri profesyonel düzeyde ve açık deniz balıkçılığı şeklinde değildir. Geleneksel kıyı balıkçılığı yapılmakta ve elde edilen üretim-verim düşük olmaktadır. Avlanan temel balıklar arasında lahoz, orkinos, iskorpit, mercan,

¹⁹² Karpaz Bölgesi Yerel Kalkınma Stratejisi (2010), s.34.

barbun, tekir, sinarit, sorgoz, karagöz, uskumru, sokan, çarpan gibi türler yer almaktadır¹⁹³. Yasa dışı avlanma, yanlış avlanma yöntemleri, zararlı balık ağıları kullanımı ile Türkiye'den gelen trol tekneleri balıkçılık faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir.

Yarımada'da kültür balıkçılığı kapsamında, çipura ve levrek üretimi için iki adet balık çiftliği bulunmaktadır. Bunlar Kalecik ile Kumyalı köylerinde kurulmuştur.

¹⁹³ *Karpaz Bölgesi Yerel Kalkınma Stratejisi* (2010), s.35.

B. SANAYİ ALANLARI

Sanayi, insanların başlıca ekonomik faaliyetlerinden birisi, kalkınma ve küreselleşmenin motorudur. Bu yolla hammaddelerin şekilleri değiştirilir, daha kullanılabilir hale getirilir ve değerlendirilir¹⁹⁴. Tarım, hayvancılık, ormancılık, avcılık ve madencilik yoluyla elde edilen çeşitli türdeki hammaddeleri işleyerek fiziksel ve kimyasal yapısında değişiklikler meydana getirip insanın tüketeceği, kullanacağı veya yararlanabileceği şekle sokan faaliyetlere ise sanayi faaliyetleri denilmektedir¹⁹⁵.

Endüstri kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılan sanayi, birçok öge ile birlikte değerlendirilmektedir. Diğer bir ifadeyle bir bölgede sanayi faaliyetlerinin gerçekleşmesi ve devam etmesi için birtakım unsurlar gerekmektedir. Bunlar arasında başta hammadde olmak üzere, sermaye, ulaşım, teknoloji, pazarlama, işgücü yer almaktadır. Sanayi faaliyetlerinin dağılımını belirlemek ve kuruluş yerlerini açıklığa kavuşturabilmek için coğrafyacılar, iki sorudan yola çıkmaktadır. Bunlardan ilki, bazı sahalarda sanayiye neden çekici geldiği; ikincisi ise belirli bazı sanayi kollarının neden belirli sahalarda yoğunlaştığıdır¹⁹⁶. Bu yaklaşımlarda sanayi ile mekân ilişkilendirilmekte ve sanayi birçok açıdan ele alınmaktadır. Sanayi faaliyetlerinin yer seçimi kriterleri belirlenirken birtakım unsurlar ön plana çıkmaktadır. Yürütülen sanayi faaliyetlerinin türüne bağlı olarak, sanayi faaliyetlerinin dağılımında temelde hammadde ve pazara yakınlık etkilidir. Karpaz Yarımadası, çeşitli sanayi kollarının ihtiyaçlarını karşılayacak hammaddelerin üretilbileceği bir potansiyele sahip olmasına rağmen, sanayide üretilen ürünlerin

¹⁹⁴ Erol Tümertekin ve Nazmiye Özgüç (2005), *Ekonomik Coğrafya*, s.399.

¹⁹⁵ Ali Özçağlar, (2011), *Coğrafyaya Giriş*, s.150.

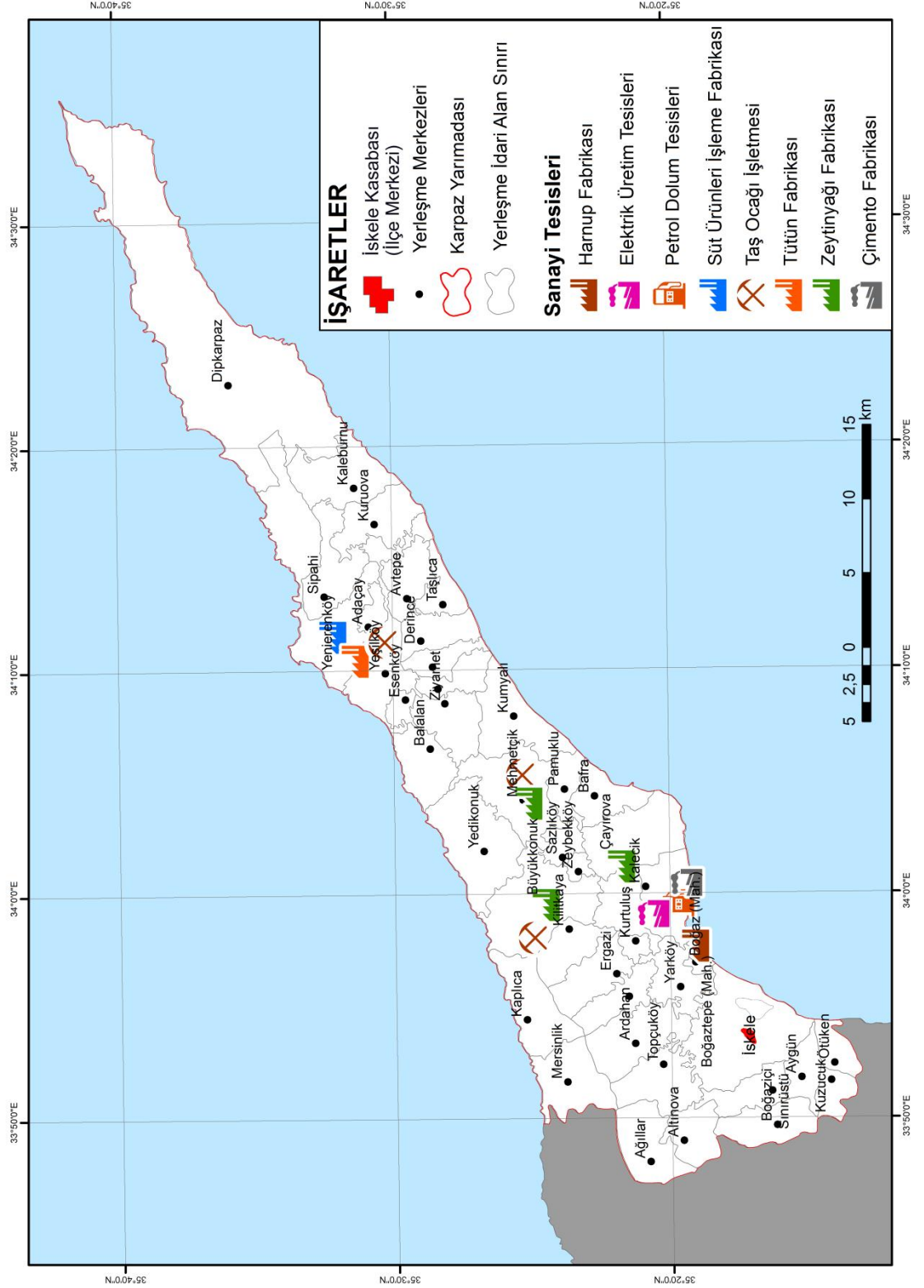
¹⁹⁶ Erol Tümertekin ve Nazmiye Özgüç, a.g.e. s.400.

pazar alanlarına uzak olmasından dolayı sanayi faaliyetleri bölgede gelişme gösterememiştir. Yarımada'nın konumu itibarıyla ülkedeki tüketici nüfusun fazla olduğu diğer ilçelere uzak oluşu sanayi faaliyetlerinin gelişmesinde dezavantaj oluşturmaktadır. İskele ilçesindeki sanayi faaliyetleri sonucunda üretilen ürünler genellikle bölge içinde ve iç pazarda tüketilmektedir. Yurt dışına satış yapan firma sayısı ise oldukça azdır. Bu durum üzerinde ülkenin en büyük sorunu olan dış ticaretteki kısıtlamalar etkilidir.

Sanayi faaliyetlerinin gelişmesine bağlı olarak bir bölgedeki sosyo-ekonomik koşullar da gelişme göstermektedir. Sanayileşen alanlar genellikle cazibe merkezi haline gelmekte, yarattıkları istihdam olanakları ile çevrelerinden nüfus çekmektedirler. Karpaz Yarımadası'nda sanayi faaliyetlerinin gelişmemiş olması bölgede yaşayan nüfusu etkilemektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, Yarımada'daki genç nüfus diğer şehirlere daha iyi iş ve yaşam koşulları için göç etmektedir. Son yıllarda bölgeye yapılan yatırımlarla yaşanan bu göçlerde biraz azalma görülmüşse de nüfus artış hızı düşüktür.

Karpaz Yarımadası'ndaki sanayi kollarının neredeyse tamamı Yarımada içerisinde elde edilen hammaddelere dayanmaktadır. İlçe alanı içerisinde üretilen en önemli hammaddeler ise tarımsal ürünlerden meydana gelmektedir. Yarımada'da üretilen tarım ürünlerinin büyük bir kısmı doğrudan tüketilmekte olup sanayiye hammadde sağlayan ürün miktarı oldukça azdır. Çalışma alanındaki sanayi kolları ise tarıma dayalı sanayi ile taş ve toprağa dayalı sanayi olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. Tarıma dayalı sanayi kolları gerek istihdam gerekse işletme sayısı bakımından daha önemli bir yere sahiptir.

Harita 52: Karpaz Yarımadası'ndaki Sanayi Tesislerinin Dağılışı

İskele ilçesindeki sanayi tesisleri belirli bir bölgede toplanmamıştır. Sanayi kollarının türüne bağlı olarak, sanayi tesislerinin dağılımında hammaddeye yakınlık etkili olmuştur. Örneğin Yarımada'daki zeytinyağı fabrikaları zeytin alanlarına yakın alanlarda, taş ocağı işletmeleri taş ocaklarının yakınında, süt fabrikası ise hayvancılığın yaygın olduğu Yenierenköy ksbasında kurulmuştur.

İlçedeki sanayi tesislerinin küçük ölçekli oluşu işgücü ihtiyacının da az olmasına neden olmaktadır. Tesislerdeki işgücü ihtiyacı bölge içinden, genellikle kurulduğu sahadaki kırsal kesimlerden karşılanmaktadır. Bölgede yaşayan nüfusun büyük bir kısmı KKTC'nin genelinde olduğu gibi, hizmet sektöründe çalışmaktadır. Sanayi sektöründe çalışanların oranı ise yaklaşık % 26 civarındadır. Ancak bu rakamın büyük bir bölümünü inşaat sektöründe (% 20) çalışanlar oluşturmaktadır. Bu durum bölgedeki turizm gelişimi ile bağlantılı inşaat işçilerinden kaynaklanmaktadır. Ancak emlak sektöründeki durgunlaşma eğilimi, inşaat sektöründeki istihdamın düşüşüne neden olmaktadır.

Sanayi faaliyetleri, sanayideki gelişim sürecine ve yeryüzündeki uygulanaşına bağlı olarak evsel sanayi, atölye sanayi ve modern sanayi olmak üzere üç grupta ele alınmaktadır¹⁹⁷. Karpaz Yarımadası'nda üç sanayi tipi de bulunmakla birlikte daha çok atölye tipi sanayi yaygındır.

Evsel sanayi kapsamında ev yapımı yiyecek ürünleri, el işleri, çevreden toplanan otlar kurulan pazarlarda, yol kenarlarına kurulan tezgâhlarda ve eko turizm kapsamında düzenlenen etkinliklerde satılmaktadır. Yarımada'da geleneksel el sanatlarını canlandırma faaliyetleri son yıllarda hız kazanmıştır. KKTC Halk

¹⁹⁷ Ali Özçağlar, 2011), *Coğrafyaya Giriş*, s.151.

Sanatları Vakfı (HASDER), Büyükkonuk'ta nitelikli el sanatları eğitimi düzenlemiş ve Avrupa Birliği ile Büyükkonuk Belediyesinin de katkılarıyla Büyükkonuk'taki tarihi yağ değirmeni restore edilerek "Kültür Evi Projesi"ne dönüştürülmüştür. Büyükkonuk Değirmen Kültür Evi Projesi ile bölge halkına yönelik sanat kursları düzenlenmiş, yöre halkına iş olanağı sağlanmış ve üretilen ürünler satılmaya başlanmıştır. Özellikle örgüçülük, dokumacılık, ahşap oymacılığı, ipek kozası¹⁹⁸ ve Lefkara işleri¹⁹⁹ yapılmaktadır.

Foto 23: Karpaz Yarımadası'nda Yapılan Geleneksel El Sanatları Arasındaki Lefkara İşi ile İpek Kozası İşi.

Karpaz Yarımadası'nda temel altyapıya sahip iki küçük site dışında, gerçek anlamda sanayi bölgesi bulunmamaktadır. Bunlardan ilki İskele'de, ikincisi ise

¹⁹⁸ İpek Kozası İşi: İpek kozaları kullanılarak dekoratif amaçlı süs eşyalarının yapılmasıdır.

¹⁹⁹ Lefkara İşi: Kıbrıs'ta Venedik döneminde adaya getirilen İtalyan dantelleri ile Lefkara köyündeki yerli halkın nakışının birbirinden etkilenmesi sonucu Lefkara işi ortaya çıkmıştır. Kıbrıs'a özgü farklı motifleri olan Lefkara işi keten kumaş üzerine beyaz ve yeşil renkte olan iki renk kullanılarak işlenmektedir.

Mehmetçik'tedir. İskele'deki sanayi sitesinde 20 işletme yer alırken, Mehmetçik'te 3 işletme bulunmaktadır. İşletmelerin büyük çoğunluğu ise otomobil tamir atölyeleri, demirciler ve inşaat firmalarından oluşmaktadır. Yarımada'da çok sayıda küçük işletme bulunmaktadır. Sanayi Odası, Ticaret Odası ve Esnaf ve Zanaatkarlar Odası ortak kayıtlarına göre çalışma alanında yaklaşık 490 aktif işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin ise % 40'ı perakendeci veya dükkân sahibi, % 13'ü inşaat işletmesi, %9'u zanaatkar (tamirci, doğramacı, demir işçisi, berber, vs), % 9'u kafe ve restoranlar, % 7'si turizm operatörleri, % 6'sı konfeksiyon perakendecisi, %5'i üretici veya işleyicidir (çoğunlukla tarımla ilgili gıda işleyicileri ve bazı sanayi ürünleri üretimi). İşletmelerin çoğunluğu köylerde yer alırken (% 67), % 31'i belediye merkezlerinde (kasabalarda) ve % 2'si de küçük sanayi sitelerinde yer almaktadır. Bu durum, kasabalarda ve küçük sanayi sitelerindeki işletmelerin daha çok mikro işletmelere hizmet vermesi, diğer taraftan büyük işletmelerin ise kasabaların çevresinde çalışması şeklinde açıklanabilir ²⁰⁰. En fazla işletmeye sahip belediye ise İskele Belediyesi'dir.

Yarımada'da faaliyet gösteren sanayi kollarının en önemlisi gıda sektörüdür. Tarım ürünleri ilçe genelinde üretilen en önemli hammaddeleri oluşturmakta ve bu da gıda endüstrisine katkı sağlamaktadır. Çalışma alanındaki modern sanayi tesisleri, yetiştirilen zeytin, harnup ile yapılan hayvancılık faaliyetlerine bağlı olarak kurulmuştur. Yarımada'da iki adet modern zeytinyağı fabrikası bulunmaktadır. Bunlar, Mehmetçik bucağında yer alan Çayırova'daki Diner Zeytinyağı firması ile Pamuklu köyündeki Mehmetçik Zeytinyağı firmasıdır. Diner Zeytinyağı firması ürettiği zeytinyağlarını "Karpaz" markası ile satışa sunmaktadır. Ayrıca un,

²⁰⁰ *Karpaz Bölgesi Yerel Kalkınma Stratejisi* (2010), s.11 ve 12.

tarhanalık ve aşurelik buğday, harnup pekmezi gibi yan ürünleri de yine Karpaz markası ile piyasaya sunmaktadır. Firma aynı zamanda içme suyu şişeleme ve dağıtımını da yapmaktadır.

Foto 24: Çayırova'daki Zeytinyağı Fabrikası

Büyükkonouk ve Ergazi'de bazı geleneksel zeytinyağı fabrikaları bulunmaktadır. Zeytinyağı üretiminin önemli bir kısmı karayağ adıyla ev tüketiminde kullanılmaktadır. Ayrıca üretilen zeytinler ev tüketiminin yanında yakın çevrede, pazarlarda satılmaktadır.

Yarımada'nın simgelerinden biri haline gelen bir diğer önemli ürünün harnup olduğundan bahsedilmişti. Çalışma alanında ve diğer bölgelerde (özellikle Mesarya Ovası) üretilen harnupların depolama ve işleme faaliyetleri İskele kasabasının yönetsel alanında yer alan tesiste gerçekleştirilmektedir. Tesis KKTC'nin tümüne hizmet vermektedir.

Hayvancılık faaliyetlerinin de tarım ile birlikte yürütüldüğü Yarımada'da modern anlamda tek bir işletme yer almaktadır. Yenierenköy kasabasının yönetsel alanında bulunan Akgöl Ltd., özellikle hellim üretimi üzerine yoğunlaşmaktadır. Eski bir kuruluş olan firmanın ürettiği hellim peynirinin % 95'i ihracata yöneliktir. Özellikle Türkiye ve Orta Doğu ülkelerine ihracat yapılmaktadır.

Arıcılık faaliyetlerine bağlı olarak çalışma alanında bal işleme tesisleri de mevcuttur. Ancak markalaşmış iki isim bulunmaktadır. Bunlardan Kantara Bal şirketi modern dolun ve paketleme tesislerine sahip olup piyasadaki en önemli firmadır. Bu şirketin çatısı altında bal üretiminin yanı sıra harnup pekmezi, ballı çerez üretimi de yapılmaktadır. İlk tesisi Topçuköy'de yer alırken İskele'de de bir tesisi bulunmakta ve üretim burada yapılmaktadırlar. Burada üretilen ürünler İngiltere, Türkiye ve bazı Orta Doğu ülkelerine ihraç edilmektedir.

KKTC'de ve Karpaz Yarımadası'nda önemli ve karlı bir faaliyet olan tütüncülük faaliyetlerine bağlı olarak tütün fabrikaları kurulmuştur. Yenierenköy kasabasında kurulan tütün fabrikası 2004 yılına kadar faaliyet göstermiş ancak sonra faaliyetlerine son vermiştir.

Taşa ve toprağa dayalı sanayi kollarında önemli tesisler arasında 1 adet çimento fabrikası, 1 adet hazır beton fabrikası ve 2 adet taş ocağı işletmesi bulunmaktadır. Çimento fabrikası Kalecik'te, Beton fabrikası Kumyalı köyünde ve Taş ocağı işletmeleri ise Büyükkonuk ve Mehmetçik kasabalarında (Harita 52).

İskele bucağında yer alan Kalecik köyünde, önemli çevre sorunlarına yol açan üç tesis bulunmaktadır. Bunlardan biri sözü edilen çimento fabrikası iken, diğerleri petrol dolun tesisi ile elektrik üretim santralidir. Petrol dolun tesislerinde petrol

taşıyan gemiler denize petrol sızmasına neden olmaktadır. 2013 yılının temmuz ayında yaşanan kaza sonucunda denize 100 tondan fazla petrol sızmıştır.

Genel olarak Karpaz Yarımadası'ndaki sanayi tesisleri küçük ölçekli tesislerden oluşmaktadır. Evsel, atölye ve modern sanayi tiplerinin bulunduğu bölgede, evsel sanayi son yıllarda eko ve agro turizm kapsamında gelişme göstermiştir. Atölye sanayisinin hâkim olduğu alanda, modern tesisler gıda ile taş ve toprağa dayalı sanayiden oluşmaktadır. Sanayi tesisleri belirli bir alanda yoğunlaşmamış, özellikle kırsal kesimde hammaddeye yakınlığa bağlı olarak yayılmışlardır. Sanayide ihtiyaç duyulan hammadde ve işgücü ilçe içerisinde karşılanmaktadır. Sanayi tesislerinin kapasitelerinin küçük oluşu işgücü ihtiyacının az olmasına neden olmuştur.

C. TURİZM ve REKREASYON ALANLARI

Turizm, özünde eğlenme ve zevk amacı olan ve belirli bir paranın ve zamanın kullanılması veya dinlemek ve tatil geçirmek amacıyla geziye çıkmaktır²⁰¹. Rekreasyon, hem günlük yaşam içindeki saatlik dinlenme, eğlenme, yenilenme faaliyetlerini hem de uzun süreli olanlarını kapsamaktadır. Bir faaliyetin turizm faaliyeti olarak nitelendirilebilmesi için çeşitli kriterler bulunmaktadır ve bu kriterler ülkelere göre değişiklik göstermektedir. Genel olarak, iç turizm faaliyetlerinde en az dört günlük, uluslararası turizm faaliyetlerinde ise en az bir günlük kalış süresi turizm faaliyeti için yeterli görülmektedir. Belirtilen sürelerin altındaki aktiviteler kısa süreli rekreasyon olarak değerlendirilmektedir²⁰².

Turizm 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyanın önde gelen ekonomik sektörlerinden biri haline gelmiştir. Çünkü bir taraftan insanların turizm talebi her geçen gün artmakta, diğer taraftan da ülkeler, ekonomilerindeki çıkmazları turizm gelirleri ile aşmaya çalışmaktadırlar. Günümüzün kent insanı, düzenli boş zamana sahip oluşunun getirdiği avantajlarla uzun tatillerini değişik mekânlarda geçirmeyi arzu etmekte, bu da turistik mekânların çeşitlenmesini ve geniş alanlar kaplamasını kaçınılmaz kılmaktadır. Öte yandan alansal çeşitlenmeye turizm türlerinin de hızla çoğalması eşlik etmektedir. Turizm, günümüzde ekonomik ve sosyal yönden önemli bir faaliyet haline gelmiştir. Turizmden elde edilen gelir, bu ekonomik sektörün büyümesine bağlı olarak sürekli artmaktadır²⁰³.

²⁰¹ Nazmiye Özgüç, (1984), *Turizm Coğrafyası*, s.9.

²⁰² Nazmiye Özgüç, (2003), *Turizm Coğrafyası*, s.15 ve Ali Özçağlar, (2011), *Coğrafyaya Giriş*, s.185.

²⁰³ Ali Özçağlar ve diğ. (2006), *Rize İli Çamlıhemşin İlçesinde Doğal ve Beşeri Kaynakların Belirlenmesi ve Arazi Kullanım Kararlarının Geliştirilmesi Projesi*, s.291.

Ülke ekonomisine yaptığı katkılardan dolayı turizm, bacasız sanayi olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle dünyada temel ekonomik faaliyetlerden biri olarak ortaya çıkan turizm yatırımları giderek artmaktadır. Özellikle artan kentleşme ve küreselleşme ile birlikte insanlar, hayatın monotonluğundan kurtulmak ve tazelenmek için turizm ve rekreasyon faaliyetlerine yönelmektedir. Buna bağlı olarak teknoloji ve kitle iletişim araçlarının da etkisiyle, yerel değerler önem kazanmaktadır. Turizm denilince akla gelen deniz, kum, güneş olgusunun yer aldığı eski klasik turizm anlayışı günümüzde değişmektedir. İnsanlar kitle turizmi yerine, eko ve agro turizm, kültür turizmi, etnik turizm, doğa turizmi, dağ turizmi, gastronomi ve botanik turizm gibi farklı alanlara yönelmeye başlamıştır. Karpaz Yarımadası, sahip olduğu doğal ve beşeri potansiyel sayesinde günümüzde daha çok talep edilen söz konusu turizm çeşitlerinin çoğuna ev sahipliği yapabilecek konumdadır.

Bir ülkenin veya bir bölgenin turist çekebilme potansiyeli üç şeye bağlıdır. Turizmin temel unsurları veya turizmin arz kaynakları denilen bu üç şey: Çekicilikler, erişim ve konaklamadır. Bunların yeterliliği ve organizasyon, turizmde gelişmenin temellerini oluşturmaktadır. *Çekicilikler*, turizmin yer seçiminde rol oynayan coğrafi kaynaklardır ve turistte bir alanı ziyaret etme isteği doğururlar; *ulaşım ve iletişim hizmetleri* sayesinde erişimi sağlayarak bu ziyareti gerçekleştirirler; *konaklama* ise kendisine ekli diğer kolaylıklarla birlikte, turistin gidilen yerde ağırlanmasını sağlar. Bunlara bir de altyapıyı eklemek gerekir ki bu da temel işlevlerin yerine getirileceğinin garantisini vermektedir²⁰⁴. Karpaz Yarımadası sahip olduğu çekicilikler açısından zengindir. Klimatik kaynaklar, kıyı kaynakları

²⁰⁴ Nazmiye Özgüç, (2003), *Turizm Coğrafyası*, s.47.

ve deniz bu zenginlikler arasında sayılabilir. Yarımada'da Akdeniz ikliminin hâkim olması deniz turizminin gelişmesini ve turizm faaliyetlerinin uzun bir süre boyunca yapılmasını sağlamaktadır. Manzara ve doğal yaşam kaynakları, tarihsel kaynaklar, kültürel ve insan yapısı kaynaklar ise Yarımada'nın sahip olduğu diğer çekiciliklerdir. Sözü edilen çekiciliklere bağlı olarak bu kaynakların nitelikleri ve kullanımını tek tek ele alınacaktır.

1. Kıyı Kaynakları ve Turizm Amaçlı Kullanımı

Kıyılar; yüzme, dalma, balık tutma, yatçılık, su sporları, manzara seyri gibi pek çok aktif ve pasif olarak yapılabilecek olan rekreasyon faaliyetlerinin gerçekleştiği mekanlardır. Kıyılara olan taleplere bağlı olarak kıyı çevrelerinde pek çok turizm ve sayfiye alanı ortaya çıkmıştır. Bu alanların bazıları var olan köylerin turizm alanına dönmesiyle bazıları ise planlı bir şekilde boş kıyılarda turizm alanlarının oluşturulmasıyla gerçekleşmektedir. Çalışma alanında her iki türün de örnekleri bulunmaktadır. Örneğin Yenierenköy kasabasının yönetsel alanında yer alan plaj ve konaklama tesisleri Yenierenköy balıkçı kasabasının varlığına bağlı olarak kurulmaya başlanmıştır. Öte yandan Bafra köy yönetsel alanında gerçekleştirilmeye başlanan “Bafra Turizm Bölgesi” ise planlı bir şekilde yapılmış bir projedir.

Çalışma alanının bir Yarımada oluşu kıyı uzunluğunun çok fazla olmasına neden olmuştur. Kıyıları boyunca pek çok doğal plaj alanına sahip olmakla birlikte yer şekilleri özelliklerine bağlı olarak özellikle güney sahillerindeki doğal plajların sayısı ve uzunluğu daha fazladır. Yarımada'daki plajların, ülkedeki diğer plajlara nazaran daha temiz, bozulmamış, kumlu ve uzun plaj alanlarından oluştuğu görülmektedir. Yarımada'nın kuzey sahilinde yer şekillerine bağlı olarak kayalık bir

sahile yayılmış yaklaşık on tane kumluk veya çakıllı plaj alanı mevcuttur. Kuzey sahildeki plajların çoğu kısa ve küçük koylar halindedir. Bu bölgede konaklama tesisi barındıran plaj alanları batıdan doğuya doğru sırasıyla Kaplıca, Yenierenköy ve Ayios Philon plajlarıdır. Kaplıca köyü sınırlarındaki Kaplıca plaj alanında son yıllarda kapasitesi artırılan üç yıldızlı Kaplıca Hotel ve Bungalows adında bir konaklama tesisi yer almaktadır. Ayrıca plaj alanında karavan ve çadırlarda da konaklama imkânı sağlayan bir kamp alanı yer almaktadır (Foto 25). Kumlardan oluşan plaj alanı aynı zamanda caretta caretaların yumurtlama sahalarından biridir.

Foto 25: Kaplıca Plajında Yer Alan Konaklama Tesisi ve Kamp Alanı

Yenierenköy kasabasında yer alan Yenierenköy halk plajı da Kaplıca plajı gibi kumlu bir plaj olup karavan park alanı ve kamp sahası içermektedir. Özellikle kasabada yaşayanlar ile çevre köylerdeki yöre halkının tercih ettiği bir plaj alanıdır. Dipkarpaz yönetsel alanında bulunan adını Ayios Philon kilisesinden alan plaj alanında ise 18 yatak kapasiteli bir pansiyon yer almaktadır. Ayios Philon plajı kuzey

sahildeki en önemli kumul alanı olan Ronnas koyuna yakındır. Ronnas koyu, Dipkarpaz yönetsel alanında bulunan, yaklaşık 3 km uzunluğunda, beyaz kumlardan oluşan, kaplumbağaların yumurtlama sahası olan bir plaj alanıdır. Ronnas Koyu'nun tüm Akdeniz bölgesinde yeşil kaplumbağalar için en önemli 3. yumurtlama alanı olduğu bilinmektedir²⁰⁵. Ronnas Koyu, bölgedeki flora ve fauna özelliklerine dayanılarak Karpaz Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB) kapsamında koruma altına alınmış ve NATURA 2000 kapsamında da koruma altına alınmak üzere önerilmiştir.

Yarımada'da hâkim rüzgârlara daha az maruz kalan güney sahilindeki plajlar daha kumlu ve uzundur. Batıda İskele ilçe sınırından başlayarak Boğaz mahallesinin yerleşim alanına kadar devam eden hat boyunca yaklaşık 11 km uzunluğunda tek plaj hattı uzanmaktadır. Buradaki plaj alanında çeşitli işletmeler, oteller yer almaktadır. Özellikle yerli turistler sıklıkla bu plaj alanlarını tercih etmektedir. Boğaz mahallesinden sonra ise irili ufaklı pek çok plaj alanı bulunmaktadır. Bunlar arasında Pamuklu köyünde yaklaşık 5 km ve Kumyalı köyünde yaklaşık 4 km uzunluğuna sahip plajlar yer almaktadır. Kaleburnu ile Dipkarpaz yönetsel alanları arasında yer alan yaklaşık 8 km uzunluğa sahip plaj alanı ise Güney Karpaz Sahilleri ÖÇKB olarak ilan edilmiştir. Sahip olduğu flora ve fauna varlığına bağlı olarak söz konusu saha NATURA 2000 kapsamında koruma altına alınması için önerilen bir diğer sahadır. Bu plaj alanından sonra ülkenin en önemli ve en ünlü plaj alanı olan Altın kum yer almaktadır. Altın kum plajı yaklaşık 4 km uzunluğunda, adından da anlaşılacağı üzere altın rengi kumlardan ve berrak sulardan oluşan bir plaj alanıdır (Foto 26). Bu saha ise Karpaz ÖÇKB kapsamında yer almaktadır. Plaj alanı kaplumbağaların en önemli yumurtlama sahalarındandır. Bölgenin koruma altında

²⁰⁵ Kasperek M, Godly BJ, Broderick AC (2001) "Nesting of the Green Turtle, *Chelonia mydas*, in the Mediterranean: a review of status and conservation needs", *Zoology in the Middle East*. 24.

olmasından dolayı kıyıda tesis olmamasına rağmen, kıyının yaklaşık 100 m gerisinde, son yıllarda sayıları artan restoran ve konaklama tesisleri bulunmaktadır (Foto 27). Gerek yerli gerekse yabancı turistlerin gözdesi durumundaki plaj alanı yazın çok sayıda turisti ağırlamaktadır. Bu durum da plaj alanındaki baskıyı artırmakta, çevre kirliliğine neden olmaktadır.

Foto 26: Dipkarpaz Yönetsel Alanının Güneyinde Yer Alan Altın Kum Plajı

Foto 27: Altın Kum Plajında Yer Alan Tesisler (Doğuya Zafer burnuna doğru bakış)

Artan talebe bağlı olarak 2013 yılında var olan konaklama tesislerine yeni bungalovlar, çadır alanları eklenmiş ve 2014 yazında turistlerin kullanımına açılmıştır. Fotoğraflarda görülen plajın gerisindeki makilik alanın ardında kalan tesisler doğuya doğru makilikleri takip edecek şekilde artış göstermiştir.

Sözü edilen plaj sahaları dışında pek çok küçük plajlar da çalışma alanında bulunmaktadır.

Yarımada içerisinde aslında kıyısals/modern kitle turizmi ve kırsal/eko/yeşil turizm modeli olmak üzere çift odaklı bir turizm mevcuttur. Kıyı denilince akla gelen deniz turizmi kitle turizmini ortaya çıkarmakta ve bu da daha geniş kapasiteli konaklama tesislerinin yapılmasına neden olmaktadır. Bu noktada çalışma alanında bulunan kitle turizm bölgelerine değinmek yerinde olacaktır. Özellikle Bafra ve İskele-Boğaz mevkesinde konaklama tesisleri yoğunlaşmaktadır. Ayrıca Yenierenköy kasabası çevresinde de küçük oteller bulunmaktadır. Gerek KKTC'nin gerekse Yarımada'nın ilk turizm bölgelerinden biri olan Boğaz turizm bölgesi, Yarımada'nın güneybatı sahilinde yer almaktadır. Buradaki oteller daha eski yapılar olup yeni yapılan otellerle rekabet şansı düşüktür. Yanlış yapılan yatırımlar; düzensiz ve yoğun konut, tatil köyü inşaatları nedeniyle bölge eskisi kadar rağbet görmemektedir. Söz konusu alanda küçük bir balıki limanı ve çok sayıda balıki restoranı bulunmaktadır.

Bafra turizm bölgesi ise Mehmetçik bucağında yer alan Bafra köyü sınırları içerisinde, Mehmetçik halk plajının bulunduğu sahada, Yarımada'da turizmin

kalkınması amacıyla öncelikli alan olarak tasarlanmıştır (Foto 28). Bölge, YAGA²⁰⁶ koordinasyonu altında sıkı planlama ve gelişme düzenlemelerine tabidir. Bölgede deniz turizmine yönelik olarak modern, yatak kapasitesi yüksek olan, yüksek standartlarda konsept oteller planlanmaktadır. Ayrıca hedef kitle olarak harcama düzeyi yüksek olan turistler hedeflenmekte olup bölgeye bir de golf sahası yapılması planlanmaktadır. 2012'ye kadar dört otel ve 15000 yatak kapasitesine ulaşmayı hedefleyen projede, bugün sadece iki otel hizmete açılmıştır: Kaya Artemis ve Nuhun Gemisi. Söz konusu oteller Artemis Tapınağı ve Nuhun Gemisi şeklinde inşa edilerek farklı tarzlar yaratılmaya çalışılmıştır. Ayrıca bölgenin tam anlamıyla hizmete geçmesiyle yöre halkı için 5000 kişilik istihdam olanağı sağlaması öngörülmektedir. Bölgedeki inşaatlar sırasında yöre halkı için iş sahaları açılmış olup otellerin hizmete girmesiyle genç nüfus için de iş olanakları doğmuştur.

Foto 28: Bafra Turizm Bölgesi ile Bölgedeki İnşaatı Biten ve Devam Eden Oteller

²⁰⁶ Kıbrıs Türk Yatırım Geliştirme Ajansı (YAGA): Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti hükümeti YAGA, Kuzey Kıbrıs'ta yatırım yapmak isteyen yerli ve yabancı yatırımcıların işlemlerini tek elden tamamlayacakları bir merkez olmak hedefindeki kuruluştur.

Kitle turizmi kapsamında çalışma alanındaki üçüncü turizm bölgesi ise Yenierenköy kasabasında yapılan ve 2013 yılında hizmete açılan Marina bölgesidir (Foto 29). Marina yaklaşık 300 tekne barındırma kapasitesine sahiptir. Marinaya ek olarak, projede, toplam 2,000 yatak kapasiteli tatil köyü ve iki resort otel bulunmaktadır. Ayrıca marina alanında plaj alanı, restoran ve bar, çeşitli aktivitelerin yapılacağı alanlar mevcuttur. Yenierenköy kasabasında liman projesinden önce ise yapılmış olan küçük otel ve pansiyonlar da bulunmaktadır.

Foto 29: Yenierenköy Kasabasında Yapılan Karpaz Marina Projesi

2. Kırsal ve Doğal Yaşam Kaynaklarının Kullanımı

Daha çok, kırsal alanlarla özdeşleşen manzara ve doğal kaynakları ziyaret etmek isteyenler, kıyı turizmine yönelenlerden daha karmaşık ve çeşitli güdülerle hareket ederler. Dünyanın doğal harikalarını görme arzusu ise bu güdülerin başında gelir. Büyük şelaleler, volkanik özellikler, mağara ve kaya formasyonları gibi

jeolojik şekiller bunlar arasında yer almaktadır. İkinci olarak, insanlar kırsal alanları kırsal mekan gerektiren bir rekreasyon faaliyetini sürdürebilmek için kullanmak isteyebilirler (yelkenli, atıcılık, dağa tırmanma, ata binme, yürüyüş, vb.). Üçüncü olarak, bir tur halindeki turizm yolculuklarında bölgenin kırsal manzaralarını ve yerleşmelerini görmek de çekiciliği artıracaktır. Dördüncü olarak, şehrsel çevrenin baskısından kurtulup şehir dışı bir yaşam tarzını denemek de istenebilir. Son olarak da, yalnızca zevk için etrafı seyretmek amacıyla da kırsal alanda bulunmak istenebilir²⁰⁷.

Karpaz Yarımadası, büyük şehrsel yapılaşmaları içermemekle birlikte, kırsal alanda dağılmış, yüksek yoğunluklar göstermeyen, çiftlikler, köyler, küçük kasabalar gibi çekirdekleşmiş yerleşmelerden oluşmaktadır. Çalışma alanındaki bu alanlar iklim koşulları, doğal özellikleri, manzara güzellikleri ve kırsal yaşam tarzı bakımından çekici unsurlar içermektedir. Ayrıca sahip olduğu geleneksel tarım da kendine özgü bir kültürel coğrafi görünüm ve yaşam tarzı yarattığından dolayı tarım ile turizm arasında da önemli bir ilişki bulunmaktadır.

Kırsal turizm çok çeşitli turizm faaliyetlerini içine almaktadır. Karpaz Yarımadası bu faaliyetlerin gerçekleşmesi için gerekli olan kaynaklar açısından zengindir. Bunlar arasında su sporları kaynakları, kampçılık alanları, kırsal alanda tur yapmak isteyenler için köy veya kasabalarda gezi yapma olanakları, yürüyüş parkurları, kuş ve yeşil kaplumbağaların yumurtlama dönemlerini gözetleme, yaban hayatı tanıma ve çiftlik tatili yapma olanakları yer almaktadır. Kırsal tatil ya da çiftlik tatili genellikle şehirli nüfusun kırsal kesimlere doğru yaptığı bir faaliyet olup yukarıda bahsedilen etkinliklerin yapılmasına olanak sağladığı gibi ek olarak tarım-

²⁰⁷ Nazmiye Özgüç, (2003), *Turizm Coğrafyası*, s.66.

turizm ilişkisi sayesinde bahçe işleri ve yemek pişirme kursları gibi faaliyetleri de kapsamaktadır. Dünyada, özellikle İtalya’da agroturizm (tarımsal turizm) içerisine giren turizm faaliyetleri yaygındır²⁰⁸. Çalışma alanındaki gibi kırsal alanların şehirselleşen merkezlerden uzak oluşu, az nüfus barındırmaları, bazı alanlarda tarım topraklarının verimsiz oluşu ve elde edilen gelirin düşüklüğü birçok toplumsal ve ekonomik sorunu da beraberinde getirmektedir. Düşük gelir, bölge dışına göç, nüfusun yaşlanması, işsizlik bu sorunların başında gelmektedir. Yaşanan göçler ulaşım, eğitim, sağlık gibi hizmetlerin pahalılaşmasına ve azalmasına neden olmaktadır. Bu tip alanlarda ise tarıma alternatif olarak turizmin geliştirilmesi önerilmektedir. Bu sayede, bölgede yaratılacak olan gelir ve istihdam olanakları ile ekonominin canlanması sağlanmaktadır. Birçok yerde deniz manzarasına ve bozulmamış doğal hayata sahip olan Yarımada bu çekicilikleri ile son yıllarda doğa turizmi ve/ veya ekoturizm alanında gelişme göstermiştir. Yarımada’ya yayılan ve yerel ekonomiye etkisi daha önemli olan kırsal ve ekoturizm modeli köy pansiyonculuğunu, kamp alanlarını, misafirhaneler ve bungalovlar gibi daha düşük kapasiteli konaklama alanlarını içermektedir. Eko turizm faaliyetlerinin gelişmesine çalışma alanının flora ve fauna özellikleri, koruma bölgeleri ve milli park alanı, köy pansiyonculuğu katkı sağlamaktadır.

Ekoturizm Bakımından Yarımada’nın Flora ve Fauna Özellikleri:

Girne Sıradağları, KKTC’de endemik bitki türlerinin en yaygın olduğu alandır. Bu dağların devamında uzanan Yarımada, zengin flora yelpazesine sahiptir. Özellikle Yarımada içerisindeki Karpaz ÖÇKB ve Güney Karpaz Sahilleri ÖÇKB sınırları içerisinde önemli endemik ve koruma altındaki bitki türleri bulunmaktadır.

²⁰⁸ Nazmiye Özgüç, (2003), *Turizm Coğrafyası*, s.66.

Karpaz Milli Park sınırları ise neredeyse Karpaz ÖÇKB sınırları ile örtüşmektedir. Önemli endemik türlerin bulunduğu bir diğer saha ise Kantara Dağları'dır. Ülkedeki flora ve fauna varlığının korunması için 2012 yılında Çevre Yasasında "Flora, Fauna ve Yaban Kuşlarının Korunması Tüzüğü" çıkarılmıştır.

Yarımada'da belirtilen bölgelere özgü 22 tür ve az rastlanan birçok bitki bulunmaktadır. Karpaz Yarımadası'nda bulunan, en çok dikkat çeken ve biyolojik çeşitlilik açısından önemli olan bitki türleri şunlardır: *Pancretium maritimum* (kum zambağı), Kıbrıs orkidesi (*Ophrys kostchyi*), *Orchis punctulata* (benli orkis), *Bosea cypria* (Kıbrıs boseası), *Astragalus cyprius* (Kıbrıs geveni), *Cyclamen persicum* (acem siklameni), *Scutellaria sibthorpii* (Kıbrıs kaside otu), *Juniperus phoenicea* (Finike ardıcı), *Sarcopoterium spinosum* (mazi), *Teucrium micropoidoides* (küme kurtluca), *Teucrium karpasiticum*, *Onopordum cyprium* (eşek diken) ve *Thymus capitatus* (tülümbe). Ayrıca *Mentha aquatica* (su nanesi) isimli bitkinin Kuzey Kıbrıs'ta yalnızca Ronnas dere yatağında yaşayabildiği Viney²⁰⁹ tarafından belirtilmiştir. Aynı şekilde ender rastlanan diğer bir bitki türü olan *Nigella ciliaris* de Ronnas dere yatağında bulunmaktadır. Ronnas sahilinde yaşama alanı bulan diğer bir bitki türü ise *Rosmarinus officinalis* (lazmarin)'dir. Ayios Philon kumsalının bulunduğu bölgede ise *Hypecoum procumbens* (budala çiçeği), *Anchusa humulis* (sığırdili) ve *Maresia nana* isimli bitkiler bulunmaktadır²¹⁰. Yarımada flora bakımından zengin olmasına rağmen bu alana özel ilgisi olan turistler dışında, bitki gözlemciliği amaçlı faaliyetler oldukça azdır. Bu durum üzerindeki en önemli etken tanıtım ve bilgilendirme eksikliğidir. Alan içerisinde bitkilerle ilgili herhangi bir levha ve tanıtım yoktur. Bazı turizm ofislerindeki broşürlerde ve internet sitelerinde ülkedeki endemik bitki türleri

²⁰⁹ Deryck E. Viney, (1994) *An Illustrated Flora of TRNC*.

²¹⁰ Şerife Gündüz, (2001) *Ecologically Important Areas. UNDP Project Report*.

hakkında kısa bilgiler verilmektedir. Ancak bu bitkilerin buldukları bölgeler, ne zaman çiçek açtıkları, en iyi hangi dönemlerde gözlem yapılabileceği ve yürüyüş parkurları hakkında bilgiler bulunmamaktadır. Bu nedenle öncelikle yürüyüş parkurları düzenlenebilir. Yarımada'da biri Büyükkonuk, diğeri ise Dipkarpaz'da olmak üzere iki parkur yer almaktadır. Var olan bu parkurlara nasıl gidileceği hakkında gerekli tanıtım ve uyarıcı levhalar konulmalıdır. Söz konusu bitkilerin çiçek açma dönemlerinde yürüyüş turları düzenlenerek bu bitkiler gözlenebilir. Ayrıca gerek farkındalık yaratmak gerekse bu türlerin korunması amacıyla buldukları sahalara bilgilendirici levhalar konulmalıdır.

Çalışma alanında farklı hayvan türleri de yer almaktadır. Akdeniz havzasındaki yeşil (chelonia mydas) ve adi (caretta caretta) deniz kaplumbağaları için Yarımada'da yer alan ÖÇKB'ler önemli yuvalama alanlarıdır ve birçok turist onların yuvalama ve yumurtlamalarını gözlemlemek için bölgeye gelmektedir. Deniz kaplumbağalarının gözleme dönemi için en uygun zaman aralığı mayısın ikinci haftasından ekim başına kadar olan süredir. Sabahın erken saatlerinde veya geceleri yumurtlamak için kumsallara çıkarlar. Yumurtalarını bıraktıkları alanlar işaretlenmekte, yumurtladığı tarih tutulmakta ve koruma altına alınmaktadır (Foto 30). Ancak önemli yumurtlama alanı olan Altın kum sahilindeki baskının her yıl hızla artması büyük bir tehlike arz etmektedir. Gerek yumurtlama alanlarını korumak gerekse sahili temiz tutmak her geçen gün giderek zorlaşacaktır.

Foto 30: Altın Kum Plajındaki Yeşil Kaplumbağaların Yumurtlama Alanı

Ayrıca, nadir görülen foklar (*monachus monachus*) da Karpaz mağaralarını dinlenmek ve yavrulamak için kullanırlar. Fokları gözlemlemek için scuba-diving yapılmaktadır. Sonbahar ve kış ayları fok gözlemciliği için uygun dönemleri kapsamaktadır. Çok sayıda yarasa, Mısır Meyvesi Yararasası (*rousettus aegyptiacus*) ve Büyük At Nalı Yararasası (*rhinolophus ferrumequinum*) da Yarımada'nın sık görülen özel habitatlarındandır. Yarasa gözlemciliği yapmak isteyenler için yaz dönemi uygundur. Kıbrıs'ta bulunan 386 kuş türünün büyük bir bölümü de, özellikle, 2 Kıbrıs endemik türü, Kıbrıs Benekli Kuyrukkakan (*Oenanthe cypriaca*) ve Ötleğen Kuşu (*sylvia melanothorax*) ÖÇKB'lerde gözlemlenebilir. Ayrıca Kantara Dağları'nın içerisinde yer aldığı Beşparmak Sıra Dağları Öneri ÖÇKB'sinde ise önemli üreyen kuş türleri²¹¹ ve bazı endemik ve nadir görülen kelebek türleri²¹² bulunmaktadır. İlkbahar ve yaz döneminde kelebekleri izlemek mümkündür.

²¹¹ *Hieraetus fasciatus*, *Falco peregrinus*, *Corvus corax*, *Coracias garrulus*, *Lanius nubicus*, *Caprimulgus europaeus*

²¹² *Maniola cypricola*, *Glaucopteryx paphos*, *Hipparcia cypriensis*, *Charaxes jasius*, *Gegenes pumilio*, *Blue leptotes pithous*

Kıbrıs iki ana Avrupa kuş göç yolu üzerinde yer almaktadır. Bu durum birçok kuşun göçleri sırasında üreme ya da kışı geçirmek için adaya uğradıklarını göstermektedir. Karpaz bölgesindeki en önemli göç alanı adanın doğu ucunda yer alan ve aynı zamanda iki nadir tür olan Tepeli Karabatak (*phalacrocorax aristotelis desmarestii*) ve Ada Martısı'nın (*larus audouinii*) da yuva yapma alanı olan Klidhes Adaları²¹³,dır. Bahar ya da kış göçlerinde bölgede görülen diğer türler ise Bayağı Tuna (*grus grus*), Arı Şahini (*pernis apivorus*) ve Kızıl Tuynun (*circus aeruginosus*)'dur²¹⁴. Özellikle ilkbahar ve sonbahar döneminde binlerce kuş için Yarımada önemli bir göç koridoru durumundadır²¹⁵. Bu nedenle bu dönemlerde kuşların yarımadadaki yaşam alanlarının, yuvalarının korunması gerekmektedir. Söz konusu dönemlerde kuş gözlemciliği için organizasyonlar düzenlenerek turizm faaliyetleri gerçekleştirilebilir.

Karpaz Yarımadası denilince ilk akla gelen ve yarımadanın simgesi durumuna gelen Karpaz eşekleri bir diğer önemli türdür (Foto 31). Yarımada'daki yaban hayatının vazgeçilmez unsuru olan yaban eşekler uzun yıllardan beri Karpaz Yarımadası'nda bilhassa Dipkarpaz çevresinde yaşamlarını sürdürmektedir. Geçmiş dönemlerde, eşekler bölgede tarım işlerinde kullanılmaktaydı. Ancak 1970'li yıllardan sonra ülkedeki ekonominin ve sosyal hayatın değişmesiyle birlikte eşekler Karpaz Yarımadası'nda kendi hallerine bırakıldı. Fakat gün geçtikçe Karpaz eşeklerinin sayısının ve beslenme ihtiyaçlarının artışı ile eşekler yöre halkı için sorun olmaya başlamıştır. Yabani eşeklerin, ekili tarlalara zarar vermeleri, yabani floranın azalması eşeklerin belirli bir bölgede tutulması ihtiyacını doğurmuştur. Bu amaçla

²¹³ Klidhes Adaları: Kıbrıs adasının en doğu ucunu oluşturan Zafer Burnundan sonra yer alan Zafer adaları diye de bilinen küçük adacıklardır.

²¹⁴ *Karpaz Bölgesi Yerel Kalkınma Stratejisi* (2010), s.16.

²¹⁵ *Karpaz Özel Çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı* (2010), s.4, 45.

Karpaz Milli Parkı'nın bir kısmı tel ile çevrilmiş ve eşekler bu bölge içine alınmıştır. Ancak burada herhangi bir kontrol noktası veya telli bölgeye giriş kısmında bir kapı bulunmamaktadır. Bu nedenle eşekler yine bu alanın dışına çıkabilmektedir. Gelen yerli ve yabancı turistlerin yoğun ilgisini çeken eşekler, turistler ve belediye tarafından beslenmektedir.

Sözü edilen pek çok bitki ve hayvan türüne ev sahipliği yapan sahalar, Yarımada'da özel çevre koruma bölgeleri ile milli park alanı içerisinde kalmaktadır. Bu nedenle eko ve doğa turizmi faaliyetleri bakımından bu sahalar hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

Foto 31: Karpaz Yarımadası'nda Altın Kum Mevkisindeki Karpaz Eşekleri

Koruma Bölgeleri ve Karpaz Milli Parkı:

Koruma bölgeleri içerisinde “Özel Çevre Koruma Bölgeleri” yer almaktadır. Önemli biyolojik çeşitliliğe ve ulusal, bölgesel veya uluslararası ekolojik öneme sahip, nesli tükenmekte olan, nadir görülen, endemik veya uluslararası öneme sahip, tarihi ağaçlar da dahil habitat türleri, flora ve/veya fauna türleri içeren karasal alanlar, sulak alanlar, su kütleleri veya deniz alanlarını koruma altına almak için belirlenen özel alanlar, mağaralar, fosil yatakları, kumullar ve deniz oluşumları da dahil doğal yollarla oluşan, nadir bulunduğu için veya estetik veya kültürel nedenlerle önemli olan, doğal yollarla oluşmuş olan yapılar, statik, ekolojik, rekreasyon amaçlı, kültürel değerler ve geleneksel yaşam açısından ayırt edici özellik sahibi olan ve bu özelliklerinden dolayı korunması gereken, insanlar ve doğa arasındaki etkileşimin bir neticesi olarak ortaya çıkan kara ve/veya deniz alanları Özel Çevre Koruma Bölgeleri olarak belirlenir ve Bakanlığın önerisi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilir²¹⁶. Diğer bir ifadeyle dünya veya ülke ölçeğinde ekolojik önem taşıyan ve/veya çevre kirlenmelerine ve/veya bozulmalarına duyarlı olan bölgeleri, ülkenin doğal zenginliklerinin ve özel bazı yörelerinde mevcut ekolojik dengenin korunması ve/veya gelecek nesillere bozulmadan aktarılması amacıyla Özel Çevre Koruma Bölgeleri belirlenip ilan edilir. Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilecek yerlerin alan sınırları Çevre Koruma Dairesi'nin isteği doğrultusunda Şehir Planlama Dairesi tarafından belirlenir. Şehir Planlama Dairesi, belirlenen kriterler doğrultusunda Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak ilan edilen her bölge için Çevre Koruma Dairesi'nin görüşlerini de dikkate alan ‘Çevre Planı’ hazırlar. Çevre planı, Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin ilan tarihinden başlayarak en

²¹⁶ 18/2012 Sayılı Çevre Yasası, (2012), Madde 42.

geç bir yıl içerisinde hazırlanır ve ilan edilir. Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin ilanından başlayarak çevre planının ilanına kadar geçecek süre içerisinde her türlü imar işlemleri durdurulur²¹⁷.

Karpaz Yarımadası içerisinde Karpaz ÖÇKB ve Güney Karpaz ÖÇKB olmak üzere 2 tane ÖÇKB yer almaktadır. Ayrıca Yarımada'nın batı bölümündeki Kantara Dağları'nı içine alan Beşparmak Sıradağları ÖÇKB önerisi hazırlanmış ancak henüz kabul edilmemiştir (Harita 54).

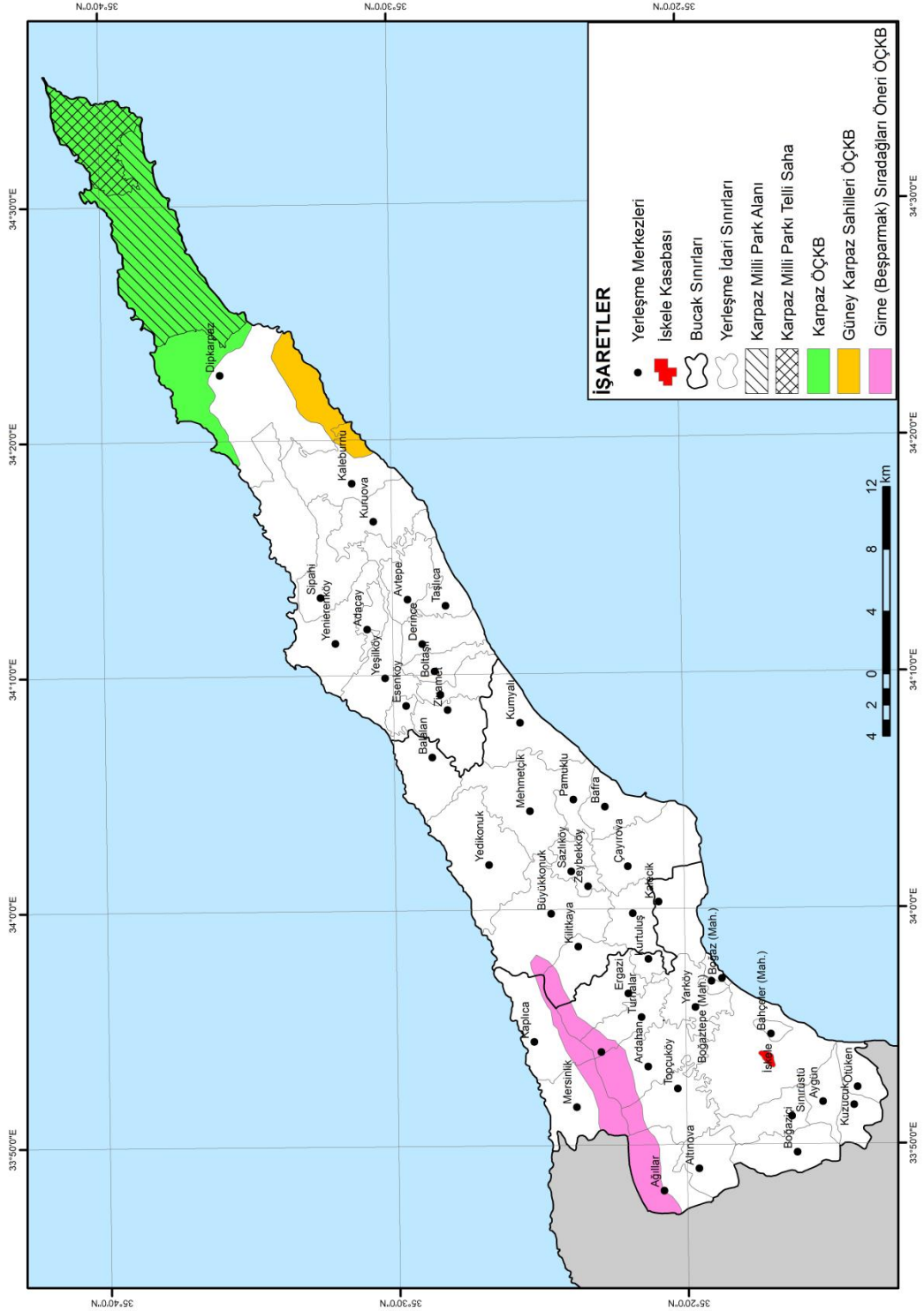
Karpaz ÖÇKB, Bakanlar Kurulu tarafından Kıbrıs'ın kuzeyinde, önemli doğal bir kaynak olarak 18/2012 sayılı çevre yasası kapsamında ilan edilen ve Özel Çevre Koruma Bölgeleri biyolojik çeşitlilik ağı içinde yer alan bir sahadır. Ayrıca, bu alan 'Ormancılık Yasası'na göre 'Ulusal Park' ve 'Eski Eserler Yasası'na göre de 'Arkeolojik SİT Alanı' olarak kabul edilmiştir. AB mevzuatına göre de bu bölge potansiyel NATURA 2000²¹⁸ niteliklerini taşımaktadır.

Karpaz ÖÇKB, Yarımada'nın uç noktasında bulunan, hem kuzey hem de güney sahillerini içine alan 9,645 hektarlık toprak ve 9,485 hektar deniz alanını kapsayan bir sahadır. Bölge toplamda 19,130 hektarlık koruma alanından ve 72,2 km sahil boyundan oluşmaktadır. Koruma bölgesi tepelik alanlardan, dere yataklarından, düz ovalardan, kumul alanlarından meydana gelmektedir.

²¹⁷ 21/1997 Sayılı Çevre Yasası, (1997), Madde 11.

²¹⁸ Natura 2000: Avrupa Birliği sınırları içinde belirlenmiş bir doğal çevre koruma ağıdır. Avrupa Birliği üye devletleri, 1992'de, Avrupa içinde tehlikede bulunan doğal yaşam alanlarının ve canlı türlerinin koruma altına alınması amacıyla hazırlanmış bir yönerge tasarısını kabul etmişlerdir. Habitat Yönergesi (Direktifi) olarak anılan bu yönerge, Avrupa Birliği'nin 1979 yılında kabul edilen Yabani Kuşlar Yönergesi'ni tamamlamak amacıyla yürürlüğe konmuştur. Bu iki yönerge, Natura 2000 ağına oluşumunu sağlayacak en önemli iki hukuki metindir. Bu yönergelerle, topluluğun ortak ilgi alanı olan doğal habitatların ve türlerin elverişli bir koruma statüsünde, iyileştirilmesini veya muhafazasını güvence altına almak için, belirli bir zaman çizelgesine uygun olarak tutarlı bir Avrupa ekolojik ağına yaratılması amacıyla özel koruma alanlarının belirlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda, Natura 2000 ağına kapsamına girecek alanlar oluşturulmaktadır.

Harita 54: Karpaz Yarımadası'ndaki Milli Park Alanı ile Özel Çevre Koruma Bölgelerinin Dağılışı

Bölgenin sınırları kuzeybatıda, Dipkarpaz kasabasından önce, kuzey sahilde yer alan Ronnas Plajı'ndan başlar. Buradan kuzey sahil boyunca Ay Philon Plajı'na oradan da adanın en ucundaki Zafer Burnu'na kadar iç kısımdaki araziye de kapsayacak şekilde uzanmaktadır. Güney kısımda ise doğudaki Zafer Burnu'ndan batı-güneybatıya doğru Dipkarpaz kasabasının yerleşim alanının başladığı alana kadar olan bölgeyi içine alır. Bölgenin batı sınırı kabaca Dipkarpaz kasabasının yerleşim alanının bittiği yerden sonra başlamaktadır. Diğer bir ifadeyle kasaba yerleşme alanı bittikten sonra kuzey ve güneyde belirtilen sınırlar birleşerek koruma alanını meydana getirmektedir (Harita 55).

Harita 55: Karpaz Özel Çevre Koruma Bölgesinin Sınırları

Bölgenin ÖÇKB ilan edilmesinin temel nedenlerinden biri hem ulusal hem de uluslararası önem taşıyan deniz kaplumbağaları yuvalarının bölgede olmasıdır. Gerek yeşil kaplumbağa (*chelonia mydas*) gerekse caretta caretta'ların çok sayıda yuvaları bölgenin çeşitli sahillerinde, özellikle Ronnas, Ay Philon ve Altın kumsal plajlarında, bulunmaktadır. Ronnas koyunun yeşil kaplumbağalar için Akdenizin 3. en önemli üreme yeri olduğundan bahsedilmiştir. Deniz kaplumbağalarının yanı sıra bölgede, fok balıkları da (*monachus monachus*) kaydedilmiştir. Aynı zamanda bölgedeki diğer önemli üreme kolonisi de audouin martılarıdır (*larus audouinii*). Bu önemli hayvan türlerine ek olarak; bölgede nadir bulunan, Kıbrıs'a özgü bazı bitkiler de yaşar²¹⁹.

Dipkarpaz çevresi, adanın diğer bölgelerinin aksine, doğal güzelliklerini, özelliklerini yapılaşma, sanayileşme gibi dış etkenlerden soyutlamayı başarmış ve hemen hemen el değmemiş olarak kalmıştır. Ancak, bazı habitatlara tarımsal faaliyetlerden ve özellikle son dönemlerde artan bölgedeki turistik gelişimlerden dolayı zarar verilmiştir.

Bölgeye giriş noktaları, Dipkarpaz kasabasının kuzey ve güney kısımlarından yapılmaktadır. Gerek yerli halk gerekse turistler tarafından bu yollar kullanılmaktadır. Bu yollar kuzeyde Efendiler Çiftliği (Efendiriga) diye bilinen alanda, güneyde ise St. Andreas Manastırına kadar motorlu taşıtların geçebileceği genişlikte olan asfalt yollardır. Belirtilen yerlerden sonra ise patika şeklindeki toprak yollar mevcuttur. Ayrıca bazı dar patikalar dışında başka yol yoktur. Patikalar ise tarımla uğraşan köylüler, avcılar, balıkçılar ve doğa hayranları tarafından kullanılır. Bu yolların bazıları sağanak yağışların ardından her türlü trafiğe kapanır.

²¹⁹ *Karpaz Özel Çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı* (2010), s.5.

Koruma bölgesindeki engebeli ve tepelik alanlar kızılçam ormanları ile makilik, özellikle zeytin ve keçiboynuzu ağaçları, alanlardan oluşmaktadır. Daha çok batı kısımda iç kesimlerde yer alan daha düz alanlarda ise tarım ve hayvancılık faaliyetleri yapılmaktadır. Bölge içinde kışın yağışlara bağlı olarak akışa geçen dereler, dere yatakları ve kıyı alanları bulunmaktadır. Kıyıları yer yer kumul alanlarından oluşurken, bazı alanlarda ise kayalık alanlardan, aşınım düzlüklerinden oluşmaktadır.

Bölgede yapılan ekoturizm faaliyetleri Dipkarpaz kasabesindeki temel geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılıktan sonra en önemli gelir kaynağıdır. Kasabada ekoturizm faaliyetleri için yapılmış 10 tane köy pansiyonu yer almaktadır. Ayrıca koruma bölgesinin içerisinde de konaklama tesislerine ve restoranlara rastlanmaktadır. Güneyde yer alan Altın kum sahilinde, kuzeyde Ay Philon plajında konaklama yerleri, kuzeydeki Ronnas Plajı yakınlarında piknik alanı, Manastır çevresinde ise belirli dönemlerde, genellikle hediyelik eşya, Lefkara işi gibi el sanatları satışının yapıldığı bir açık pazar bulunmaktadır (Foto 33).

Ayrıca koruma bölgesi içerisinde antik yerleşim yerleri bulunmaktadır. Bu antik bölgelerden bazıları; Antik Karpaz Şehri, Antik Karpaz Limanı, Tsambres Necropolis, Anavrysia Necropolis, Latsia Necropolis, Antik Taşocakları, Antik Uranya şehri, Antik Agridya şehri, Antik Khelones şehri ve Kastros bölgesidir. Kültürel miras olarak, Apostolos Andreas Kilisesi ve Manastırı (orta çağ) birçok Hristiyanın ibadet ettiği bölgenin önemli kalıntılarından. Diğer önemli kalıntılar ise şunlardır: Ayios Philon Kilisesi ve Manastırı (ilk-orta Bizans dönemi), Ayios Yeorgios (orta Bizans), Panaya Asomataos (ilk-orta Bizans dönemi), Panaya Chrissiotissa (ilk-orta Bizans dönemi) ve Afrodit Akraia Tapınağı'dır (Helenistik ve

Romalılar Döneminde)²²⁰. Özellikle Apostolos Andreas Kilise ve Manastırı ayrı bir öneme sahiptir (Foto 32). Ortodokslar tarafından kutsal sayılan manastır yabancı turistler tarafından sık sık ziyaret edilmektedir. Hristiyanların bayram, paskalya gibi dini günlerinde manastır ibadete ve ayinlere açılmaktadır. Bu nedenle bu dönemlerde gelen ziyaretçi sayısı oldukça fazladır. Yöre halkı bu günlerde yaptıkları ürünleri kurulan pazarda satmaktadır.

Foto 32: Apostolos Andreas Kilisesi ve Manastırı

²²⁰ Ertan Öztekin, (2005), *Karpaz Milli Parkı, Durum, Değerlendirme ve Öneriler*, s.21.

Foto 33: Apostolos Andreas Manastırı Yanında Kurulan Açık Pazar

Güney Karpaz Sahilleri ÖÇKB ise Yarımada'da yer alan diğer koruma alanıdır. Bu bölge, Bakanlar kurulu tarafından 18/2012 sayılı çevre yasası kapsamında ilan edilen ve ÖÇKB biyolojik çeşitlilik ağı içinde yer alan bir sahadır. Karpaz ÖÇKB gibi, bu bölge de AB mevzuatına göre potansiyel NATURA 2000 niteliklerini taşımaktadır.

Güney Karpaz Sahilleri ÖÇKB alanı, Karpaz Yarımadası'nın güney kısmında, Dipkarpaz kasabası ve Kaleburnu köyünün arasında kalan, 3,054 hektarlık koruma alanını (1,464 hektarı kara alanını, 1,590 hektarı deniz alanını içerir) ve 12,2 km uzunluğunda deniz kıyısını kapsayan bölgedir. Bölge Beyza, Laden, Dolphin ve İkidere olarak adlandırılan dört ayrı küçük plajı ve bunlara komşu olan bölgenin güney ucunda Defne ve Mine plajlarını içermektedir. Bu bölge, Karpaz ÖÇKB bölgesinin önemli kaplumbağa üreme plajlarının güney-batıdaki devamı

niteliğindedir. ÖÇKB plajları kıyıya paralel, güney-batıya doğru giden toprak yolla birbirine bağlıdır.

Bölgenin ÖÇKB olarak seçilmesinin nedeni hem uluslararası hem de ulusal olarak önemli olan deniz kaplumbağaları yuvalarını barındırıyor olmasıdır. Bölgeyi önemli kılan faktörlerden biri bahsedilen plaj alanlarında çok sayıda caretta caretta ve yeşil kaplumbağa (*chelonina mydas*) yuvalarını barındırmasıdır²²¹. Ayrıca kum tepelikleri, maki ve *Posidonia* yatakları²²² gibi önemli kıyı bölgesi habitatlarını bulundurmasıdır²²³.

Bölgede *Posidonia* yatakları ve kıyı bölgesindeki gölcükler de dâhil, Habitat Direktif (Dir 92/43/EEC) tarafından koruma altına alınacak olan 10 farklı habitat türü saptanmıştır. Bölgede koruma altına alınan Kıbrıs orkidesi ile 4 tane endemik bitki türü vardır²²⁴. Önemli bitki türlerine ek olarak, daha önce değinilen deniz kaplumbağaları ile ilkbahar ve sonbahar göç dönemlerinde de birçok göçmen kuşa ev sahipliği yapmaktadır. Aynı zamanda bölge, Ada'nın 2 endemik kuş türünü olan Kuyrukkakan Kuşu (*oenanthe cypriaca*) ve Çalibülbülünü (*sylvia melanothorax*) de barındırmaktadır²²⁵.

²²¹Küsetoğulları, H. (2007), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Deniz Kaplumbağalarının Korunması.

Asaf Şenol, (2001), *Marine Turtle Protection and Research Project Report*.

Asaf Şenol, (2003), *Deniz Kaplumbağalarının İzlenmesi ve Korunması*.

²²² *Posidonia* Yatakları (*Posidonion oceanicae*): Akdeniz'in sığ kısımlarının karakteristik bir özelliğidir. *Posidonion oceanica* Akdeniz'e özgü bir habitattır. Yaprakları 1 m kadar uzayabilen, yoğun ve geniş alana yayılan bitkiler barındırırlar. Bu sualtındaki bitkiler ekolojik olarak fonksiyoneldirler. Transparan, besin değeri az sulara ve tortula gereksinim duyarlar (Díaz-Almela and Duarte 2008). *Posidonia oceanica* habitatu ÖÇKB' nin tüm kıyı boyunca saptanmıştır ve korunma durumlarının çok iyi olduğu kaydedilmiştir.

²²³ *Güney Karpaz Sahilleri Özel Çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı* (2010), s.4.

²²⁴ *Bosea cypria*, *Onopordum cyprium*, *Teucrium micropoidoides* ve *Teucrium karpasiticum*

²²⁵ *Güney Karpaz Sahilleri Özel Çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı* (2010), s.14.

Bölgedeki turizme yönelik faaliyet daha çok kaplumbağa gözlemciliğidir. Ancak bölgeye ulaşımın zor olması ziyaretçilerin yöre halkı, avcılar ve doğa hayranları olmasına neden olmuştur. Bazı av sahalarının koruma bölgesinin sınırları içerisinde kalması bölgedeki habitat alanları üzerinde tehlike oluşturmaktadır. Özellikle yöre halkının tarımsal faaliyetleri (arpa ekimi) bölgeyi olumsuz etkilemektedir.

Her iki koruma bölgesinin de çıkarılan yasalar ve tüzüklerle korunuyor olmasına rağmen bölgelerde turizm faaliyetlerine yönelik yapılaşmanın olduğu, avcılık yapıldığı, tarımsal faaliyetlerle tahribatin arttığı görülmüştür. Bu da gerekli denetimlerin ve yaptırımların yapılmadığını göstermektedir. Bazı çevreciler bu duruma zaman zaman dikkat çekmek için bazı eylemler yapsa da herhangi bir önlem alınmamıştır.

Yarımada'nın batısındaki Kantara Dağları'nı içine alan ve Girne ilçesi sınırlarında devam eden bölge ise "Beşparmak Sıradağları ÖÇKB" olarak önerilmiştir. Bu bölge yine uluslararası anlamda korunan flora ve fauna türlerini barındırmasından dolayı önerilmiştir.

KKTC'nin tek milli parkı olan "Karpaz Milli Parkı" ise Dipkarpaz kasabasından, güneybatıdan kuzeydoğuya doğru, Zafer burnu'na doğru uzanmakta ve yaklaşık 9,486 hektarlık alan kaplamaktadır²²⁶. Daha önce bahsedilen Karpaz ÖÇKB, Karpaz Milli Park alanını kapsamaktadır. Milli park bazı kaynaklarda "Karpaz Milli Parkı", bazı kaynaklarda ise "Dipkarpaz Milli Parkı" şeklinde geçmektedir. İkisi de aynı bölgeyi ifade etmekte olup milli park ile ilgili yapılan ilk

²²⁶ *Karpaz Bölgesi Yerel Kalkınma Stratejisi*, (2010), s. 16.

atılımlarda Dipkarpaz adı geçmiş daha sonra yasalaşırken Karpaz haline dönüşmüştür. Ayrıca milli park alanı ile ilgili yasal mevzuatın karmaşık oluşu da bu durum üzerinde etkilidir. Milli park ile ilgili çalışmalar 1970’li yıllarda başlamıştır. Milli park ile ilgili ilk karar 1983 yılında alınmış ve Bakanlar Kurulu tarafından milli park olarak resmi gazetede ilan edilmiştir²²⁷. Ancak alınan bu karar herhangi bir yasa veya tüzük tarafından desteklenmemiştir. O dönemde Orman ve Çevre Dairesi olarak anılan Orman dairesi milli park ile ilgili taslak çalışmalar başlatmıştır. 1988 yılında ise Tarım ve Orman Bakanlığı ile Ulaştırma ve Turizm Bakanlığı milli parkın sınırlarının Dipkarpaz kşabasından başlaması konusunda çalışmalar yapmak için görevlendirilmiştir. 1991 yılına gelindiğinde ise Çevre Koruma Dairesi koordinatörlüğünde, Çevre, Orman, Şehir Planlama Daireleri ile Turizm Bakanlığı çalışma yapmak üzere yetkili kılınmıştır.

1994 yılında Orman, Şehir Planlama, Turizm Planlama, Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Çevre Koruma Dairesi müdürleri ile Devlet Planlama Örgütü temsilcisinin ortak olarak aldıkları kararla Karpaz Milli Park alanının korunması için bir çalışmanın başlatılması kararı alındı. Doğal korumaya yönelik herhangi bir yasanın olmaması dolayısı ile İmar Yasası altında bir çalışma yapılması ve gelişmeler açısından bölgenin denetlenmesi yönüne gidilmesi konusunda fikir birliğine varıldı. Bu çerçevede Şehir Planlama Dairesi bölgeye yönelik “Dipkarpaz Ulusal Parkı İmar Denetim ve Geliştirme Emirnamesi”ni hazırladı. Ancak bu emirname dönemin ilgili bakanı tarafından yayımlanmadı ve hayata geçirilemedi. Ortaya çıkan bu durum sonrasında ilgili kurumlar durumu tekrardan değerlendirip emirname temelinde yeni bir öneri geliştirdiler. Bu öneri içerisinde arkeolojik ve

²²⁷ Ertan Öztekin, (2005), *Karpaz Milli Parkı, Durum, Değerlendirme ve Öneriler*, s.3.

doğal güzellikler de dikkate alındı. “Dipkarpaz Ulusal Parkı İmar Denetim ve Geliştirme Emirnamesi” taslağına göre park alanı üç bölgeye ayrılmıştı ve 3 Kasım 1995 tarihinde, Dipkarpaz kasabasından Zafer Burnu’na kadar olan alan, Anıtlar Yüksek Kurulu kararı ile “Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı” olarak ilan edildi. Bu kararlar ilk defa milli park alanının büyük bir kısmında yasal anlamda bir koruma sağlanmış oldu ²²⁸.

Son olarak ise Şehir Planlama Dairesi tarafından bir çalışma başlatılmış ve 2004 yılında “Karpaz Bölgesi Planlama Sınırı İçerisinde Denetim ve Geliştirme Emirnamesi” olup bu emirname ile milli parkın bugünkü sınırları belirlenmiştir.

Anlaşılabacağı üzere milli park ile ilgili faaliyetler dağınık bir şekilde yürütülmekte ve birçok kamu kurumunun dönem dönem görevlendirilmesi tam bir yetki karmaşasına neden olmuştur. Milli park alanı ile ilgili konular pek çok kamu kurumunun sorumluluğu altındadır²²⁹. Bugün doğrudan milli park alanının korunmasından sorumlu olan iki kurum ise, Orman Dairesi ile Çevre Koruma Dairesi’dir. Ancak her iki kurumun da milli parka yönelik yasalarının ve yetki tanımlamalarının bulunması, uygulama yapılması konusunda kargaşaya neden olmaktadır. Bu nedenle günümüze kadar geçen bu sürede milli park ile ilgili gerekli yasalar oturtulamamış, uygulamaya konulamamış ve bu da gereken düzenlemelerin yapılmasını engelleyerek ilerleme sağlanamamasına yol açmıştır.

Karpaz Milli Parkı’nın sınırları hemen hemen Karpaz ÖÇKB ile örtüşmektedir (Harita 54). Bu nedenle Karpaz ÖÇKB kapsamında ele alınan habitat

²²⁸ Ertan Öztekin, (2005), *Karpaz Milli Parkı, Durum, Değerlendirme ve Öneriler*, s.4.

²²⁹ Çevre Koruma Dairesi, Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Anıtlar Yüksek Kurulu, Turizm Planlama Dairesi, Turizm Pazarlama Dairesi, Şehir Planlama Dairesi, İskele Kaymakamlığı, Dipkarpaz Belediyesi, Orman Dairesi, Devlet Planlama Örgütü, Emniyet Müdürlüğü.

alanları; bitki ve hayvan varlığı milli park alanında da yer almaktadır. Dolayısıyla tekrar flora ve fauna özelliklerine değinilmeyecektir. Park alanında tek tek bulunan tarihi eserlerin yanı sıra arkeolojik sit alanları da mevcuttur (Çizelge 65 ve Çizelge 66).

Çizelge 65: Karpaz Milli Park Alanında Yer Alan Arkeolojik Sit Alanları

ARKEOLOJİK SİT ALANLARI		
Adı	Dönemi	Özellikleri
Karpasia Antik Kenti	Klasik – Orta Bizans	Milli Park alanının en önemli sit alanlarından birisi olup Dipkarpaz kasabası ile buradan yaklaşık üç mil kuzeydeki kayalık körfezler arasında kalan alanda yer almaktadır. Antik Karpasia kenti kalıntılarının hemen hemen tümü toprak altında olmasına karşın ortaya çıkarılan eserleri arasında; Antik Karpasia kent limanı, Tsambres mezarlık alanı, Anavrysia mevki mezarlığı, Latsia mevki mezarlığı, Antik taş ocakları
Urania kenti	Klasik – Orta Bizans	Urania Kenti'nin şimdiki Afendrika bölgesinde yer almaktadır. Kentin M.Ö. II. yüzyılda Kıbrıs'ın önemli altı kentinden birisi olduğu bilinmektedir. Araştırmalarda bu kente ait kale, nekropolis, tapınak alanı ve bugün dolmuş olan limanı tespit edilmiştir.
Agridia kenti	Orta Bizans	Bizans dönemindeki Arap saldırıları nedeni ile güvensiz hale gelmiş olan Karpasia ve Urania kenti, halkları daha güvenceli bir yer olan Urania kentinin güneyindeki tepelik alana yerleşmişler ve Agridia kentini kurmuşlardır. Kentte dört adet kilise kalıntısı mevcuttur.
Khelones (Chelones) kenti	Arkaik ve Erken Bizans	Dipkarpaz kasabasından Apostolos Andreas Manastırı'na giden yolun deniz ile birleştiği yerde bulunan Khelones antik kentinin bugüne kadar ulaşmış olan en önemli kısımlarından birisi antik limanıdır. Bugün genişletilmiş bir şekilde hala balıkçı limanı olarak kullanılmaktadır.
Kastros yerleşimi	Neolitik ve Kalkolitik	Apostolos Andreas Burnu'nun uç noktasındaki tepenin rüzgârlardan korunaklı güney yamacında neolitik döneme ait, M.Ö. 6,000 – 5,800 yıllarına ait, insanların balıkçılıkla geçindikleri küçük bir yerleşimdir. Bu alanda yerleşim binalarının temel kalıntıları görülmektedir.

Kaynak: Ertan Öztekin, (2005), *Karpaz Milli Parkı, Durum, Değerlendirme ve Öneriler* ve KKTC Eski Eserler Dairesi

Çizelge 66: Karpaz Milli Park Alanında Yer Alan Tarihi Eserler

Tarihi Eserler		
Adı	Dönemi	Özellikleri
Apostolos Andreas Kilisesi ve Manastırı	Ortaçağ	Park alanındaki en önemli tarihi ve kültürel varlıklardan birisidir. Ortodokslar için önemli kutsal yerlerdendir. Su kaynağının çıktığı yere inşa edilen şapel XV. yüzyıla aittir. Eski kilise ile manastır Apostolos Andreas'a atfen inşa edilir. Adada yaşayan Hristiyanlar ve Müslümanlar tarafından da manastır kutsal bir yer olarak kabul edilmektedir.
Ayios Philon Kilisesi ve Manastırı	Erken orta Bizans	Kilise son şekli itibarı ile M.S. XIV. yüzyıla aittir. Çok az bir kısmı ortaya çıkarılan kilise kalıntısı V.yüzyılın başında Helenistik ve Roma döneminden kalan yıkıntıların üzerine kurulmuştur. Mevcut kilise bir manastır dâhilinde yer almakta olup, manastırın etrafı bir duvar ile çevrilidir. Mimarisi sütunlarla çevrili bir avlu, narteks, orta nef ve yan nefler ile üç bölümlü bir apsisten oluşmaktadır.
Ayios Yeorgios	Orta Bizans	Afendrika bölgesinde bulunan kiliselerin ilki olan Ayios Yeorgios kilisesi XX. yüzyılda yapılmış tek kubbeli bir kilisedir.
Panaya Asomataos	Erken ve Orta Bizans	VI. yüzyılda yapılan ilk kilisenin planı Panaya Chrysotissa kilisesi ile aynıdır. Arap akınları sonrasında yıkılan kilise, XX. yüzyılın sonunda tekrar yapılmıştır.
Panaya Chrissiotissa	Erken ve Orta Bizans	VI. yüzyılda inşa edilmiş olan kilise bölgedeki XX. yüzyıldaki arap akınları sonrasında yıkılmış ve aynı yüzyılın sonlarında tekrardan inşa edilmiştir.
Afrodit Akraia Tapınağı	Helenistik ve Roma	Apostolos Andreas Burnu'nda bulunan Afrodit Akraia tapınağından herhangi bir alıntıya rastlanmamaktadır.

Kaynak: Ertan Öztekin, (2005), *Karpaz Milli Parkı, Durum, Değerlendirme ve Öneriler* ve KKTC Eski Eserler Dairesi

Başta Apostolos Andreas Manastırı olmak üzere, söz konusu sit alanlarını ve tarihi eserleri görmek üzere pek çok yerli ve yabancı turist milli park alanını ziyaret etmektedir. Ancak milli park alanını yılda ne kadar kişinin ziyaret ettiği bilinmemektedir. Yarımada'da milli park alanı ile ilgili yönlendirici herhangi bir levha bulunmadığı gibi alan net bir şekilde çevrilmemiştir. Sınırları Dipkarpaz yerleşmesinden sonra başlamasına rağmen, Altın kum plajını geçtikten sonra bir giriş kapısı göze çarpmaktadır. Bu alan aslında milli park alanının tel ile çevrilmiş bölümüdür. Daha önce de söz edildiği üzere eşeklerin tutulması planlanan alanı kapsamaktadır. Ancak girişte herhangi bir gişe, görevli bulunmamaktadır. Milli park ile ilgili bir tanıtım, uyarıcı levha yoktur. Dipkarpaz'dan itibaren milli park alanında olmanıza rağmen telli sahaya gelindiği zaman milli parkın başladığı düşünülmektedir. Ayrıca bu alanın neden dolayı milli park statüsünde olduğunu öğrenmek için gidebileceğiniz en yakın turizm ofisi ise Yenierenköy kasabasında bulunmaktadır.

Karpaz Milli Park alanı ile ilgili pek çok sorun bulunmaktadır. Bu alanın tam anlamıyla milli park işlevinin kazandırılıp korunması ve milli park alanına zarar vermeden turizm faaliyetlerinin yürütülmesi için bir takım uygulamalar yapılmalıdır. Öncelikle sınırları netleştirilmeli ve başladığı alanda yer alan giriş noktalarına levhalar ve görevliler konulmalıdır. Bu sayede gelen kişi sayısı hakkında da bilgi edinilebilir ve denetim yapılabilir. Milli park ile ilgili yasalar birleştirilmeli ve tek bir yasa haline getirilerek yasal düzenlemeler netleştirilmelidir. İlgili kurumların yetki ve sorumlulukları kesinleştirilerek uygulamaya geçirilmelidir. Park alanı içerisinde de sorumlu kişilerin yer alacağı bürolar oluşturulabilir. Alanın korunması ve geliştirilmesi için planlar yapılabilir. Ayrıca kaçak yapılaşma ve avcılık

faaliyetlerinin önlenmesi için caydırıcı cezalar verilmelidir. Park içinde yapılacak olan turizm faaliyetlerini organize edebilmek için bir turizm bürosu kurularak düzenlemeler yapılabilir. Örneğin yürüyüş parkurları belirlenebilir, gözlem yapılabilecek alanlar belirlenip uygun dönemlerde turlar düzenlenebilir, önemli türler hakkında bilgi verici tabelalar konularak farkındalık yaratılabilir.

Köy Pansiyonculuğu ve Diğer Faaliyetler:

Ekoturizm ve köy pansiyonculuğu çalışmaları KKTC’de turizmden sorumlu bakanlığın planlama birimi tarafından hazırlanmış olan “KKTC Turizm Master Planı” kapsamında, Karpaz bölgesindeki konaklama tesislerinin durum ve kapasitesinin değerlendirilmesi ve bölge özellikleri ile genel turizm politikalarına uygun yeni turistik konaklama tesislerinin oluşturulması öngörüsü ile başlamıştır. Yarımada’da Dipkarpaz kasabasında 1999 yılında, atıl durumda olan beş ev turizm amaçlı kullanılmaları koşulu ile restore edilerek 2002 yılında Karpaz Arch Houses adında pansiyon olarak hizmete açılmıştır (Foto 34). Tesis, gerek yerli gerekse yabancı turistlere ev sahipliği yapmakta ve diğer kurulan tesislere de örnek teşkil etmektedir. 2006 yılında ise yeni bir bakanlar kurulu kararı ve Türkiye Cumhuriyeti’nin mali katkılarıyla Yarımada’da bu konudaki çalışmalar başlatılmıştır.

Kurulan pansiyonların çoğu Karpaz Eko Turizm Birliğinin üyesidir. Birlik, Karpaz Yarımadası’nın korunması amacıyla sorumlu yatırım ve ziyaretleri teşvik etmek ve yöre halkını bilgilendirerek farkındalığın yaratılmasına ve turizm bilincinin artırılmasına katkı sağlamak amacıyla 2007 yılında kurulmuştur. Aynı zamanda birliğin amaçları arasında Yarımada’nın doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğinin

güvence altına alınması, bölgede yaşayanların ekonomik kalkınmalarına destek olmak, sosyal ve kültürel bütünlüklerini korumak, birliğe üye tesisleri tanıtmaya ve pazarlama faaliyetleri yer almaktadır.

Foto 34: Dipkarpaz kasabesindeki İlk Köy Pansiyonu Olan Karpaz Arch Houses.

Köy pansiyonculuğu kapsamında genellikle geleneksel Kıbrıs evleri şeklinde olan taş evler yapılmaktadır. Bu evler ya yeniden inşa edilerek ya da eskiden var olan atıl veya kötü durumda olanların restore edilmesi ile turizme kazandırılmakta olup yüksek standartlardadır. Taş evlerin dışında ahşaptan yapılan evlere de rastlanmaktadır.

Köy pansiyonculuğunda pek çok turist ağırlayan, en önemli ve en iyi hizmet sunanlar arasında Kumyalı'daki Nitovikla Otel ve Dipkarpaz'daki Archouse yer almaktadır. Özellikle Nitovikla Otel diğerlerinden farklı bir yapıya sahiptir. Orijinal bir çiftlik evi deneyimi olarak tasarlanan tesis, aynı zamanda adada tipik geleneksel yiyecekler sunan beş restorandan birisi olarak bilinmektedir. Bunun yanında tesiste

geleneksel el sanatları tanıtılmakta ve satışı yapılmakta, Yarımada'daki eko ve agro turizm hakkında bilgiler verilmekte, yürüyüş, bisiklet turları düzenlenmektedir. Son dönemlerde devletin teşviklerinden yararlanarak yapılan bazı tesisler ise birbirinden farklı olmayan sınırlı hizmetler sunan, panoramik görünüşe sahip olmayan bir alanda konumlanmakta, denizden uzaklık nedeniyle ihtiyaç duyulan havuzlardan veya plajlara özel servis gibi bazı temel olanaklardan yoksun durumdadır. Bu nedenle doluluk oranları düşüktür.

Köy pansiyonculuğu ve ekoturizm kapsamında Yarımada'da hizmet veren, Dipkarpaz'da 10, Büyükkonuk'ta 3, Mehmetçik'te 1, Kumyalı'da 2 adet olmak üzere toplam 16 tesis bulunmaktadır.

Köy pansiyonlarının bir kısmında, özellikle birliğe üye olanlarda, bölge ile ilgili broşürler, el sanatları tanıtımı ve satışı, geleneksel yiyecekler sunulmaktadır. Pansiyonların dışında ekoturizm kapsamındaki en önemli faaliyetler arasında her yıl, mayıs ve ekim aylarında olmak üzere 2 kez düzenlenen, "Büyükkonuk Eko Gün" etkinlikleri yer almaktadır. Etkinlik yerli ve yabancı pek çok kişiye ev sahipliği yapmaktadır (Foto 35). Büyükkonuk Belediyesi ile Büyükkonuk Eko Turizm Derneği'nin ortaklaşa düzenlediği günlerde bölgede üretilen tarımsal ve hayvansal ürünler ile yöresel ve geleneksel ürünlerin tanıtımı ve satışı yapılmaktadır (Foto 36). Bu sayede tarım ve turizm faaliyetleri birlikte yürütülerek eko-agro turizm kapsamında çalışma alanının ekonomisine katkı sağlamaktadır. Ayrıca etkinlik bir festival havasında gerçekleştirilmekte, geleneksel halk oyunları gösterileri yapılmakta, pazarda satış yapanlar geleneksel kıyafetler giymektedir.

Büyükkonuk, Kıbrıs Adası'nda ilan edilen ilk pilot eko-egro turizm yerleşmesidir. Eko-agro turizmin merkezi olan Büyükkonuk bu anlamda bir marka olmuştur. Doğal çevresi, mimari yapısı, bozulmamış kültürü ve insan yapısı ile eko-agro turizmi Kuzey Kıbrıs'ta en iyi sürdürülebilir yürüten ve yaşatan tek yerdir. Kıbrıs Adası haricinde Türkiye ve diğer ülkelerde de tanınan ve bilinen en düzeyli kültürel etkinliktir²³⁰.

Foto 35: Büyükkonuk Eko Gün Etkinlikleri

Foto 36: Büyükkonuk Eko Gün Etkinlikleri Kapsamında Yapılan Geleneksel Ürünlerin Tanıtılması

²³⁰ <http://www.karpazekoturizm.com/>

Büyükkonuk eko gün faaliyetlerinin dışında çalışma alanında gelenekselleşen festivaller de bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Mehmetçik Üzüm Festivali; Kıbrıs'ın kuzey kesiminin en eski ve en iyi bilinen festivallerinden birisidir. Festival her yıl ağustos ayında gerçekleşir ve köylülere yerel ürünlerini satma fırsatı verir. Festival aynı zamanda kısa belgesel filmlerin de gösterildiği bir tanıtım etkinliğine dönüşmüştür. İskele Uluslararası Halk Oyunları Festivali, 46 yıldan beri her yıl düzenlenmektedir. Festivalin ana teması halk oyunlarıdır ve İskele halk oyunları ekibi uluslararası halk oyunları yarışmalarına da katılmaktadır. Bir diğeri olan Avtepe Lale Festivali (Avtepe) ise 10 yıldan beri Mart ayında düzenlenmektedir. Köylüler ve tüm Karpaz halkı Kıbrıs'a özgü olan Medoş lalelerinin açmasını kutlar. Festival Kıbrıs'taki Yeşil Barış Hareketi tarafından düzenlenmektedir.

3. Tarihsel Kaynaklar ve Kullanımı

Tarihsel kaynaklar, bir ülkenin önceki nesillerden kendisine miras kalan binalar, eski anıtlar ve başka çeşitli maddi varlıklardır. Turistler tarihsel kaynakları çeşitli nedenlerle çekici bulurlar. Geçmiş medeniyetlerin kalıntıları ve o dönemde yaşayan insanların, makinelerin olmadığı devirlerde vardıkları teknolojik düzey turistleri çekebilmektedir²³¹.

Karpaz Yarımadası tarihsel kaynaklar bakımından da zengindir. Alan içerisinde pek çok arkeolojik sit alanı, anıt ve tarihi eser bulunmaktadır. Bunlardan bazıları (St. Andreas Manastırı gibi) kutsal sayılan yerler arasında olup inanç turizmi açısından da önemli bir yere sahiptir.

²³¹ Nazmiye Özgüç, (2003), *Turizm Coğrafyası*, s.76 ve 148.

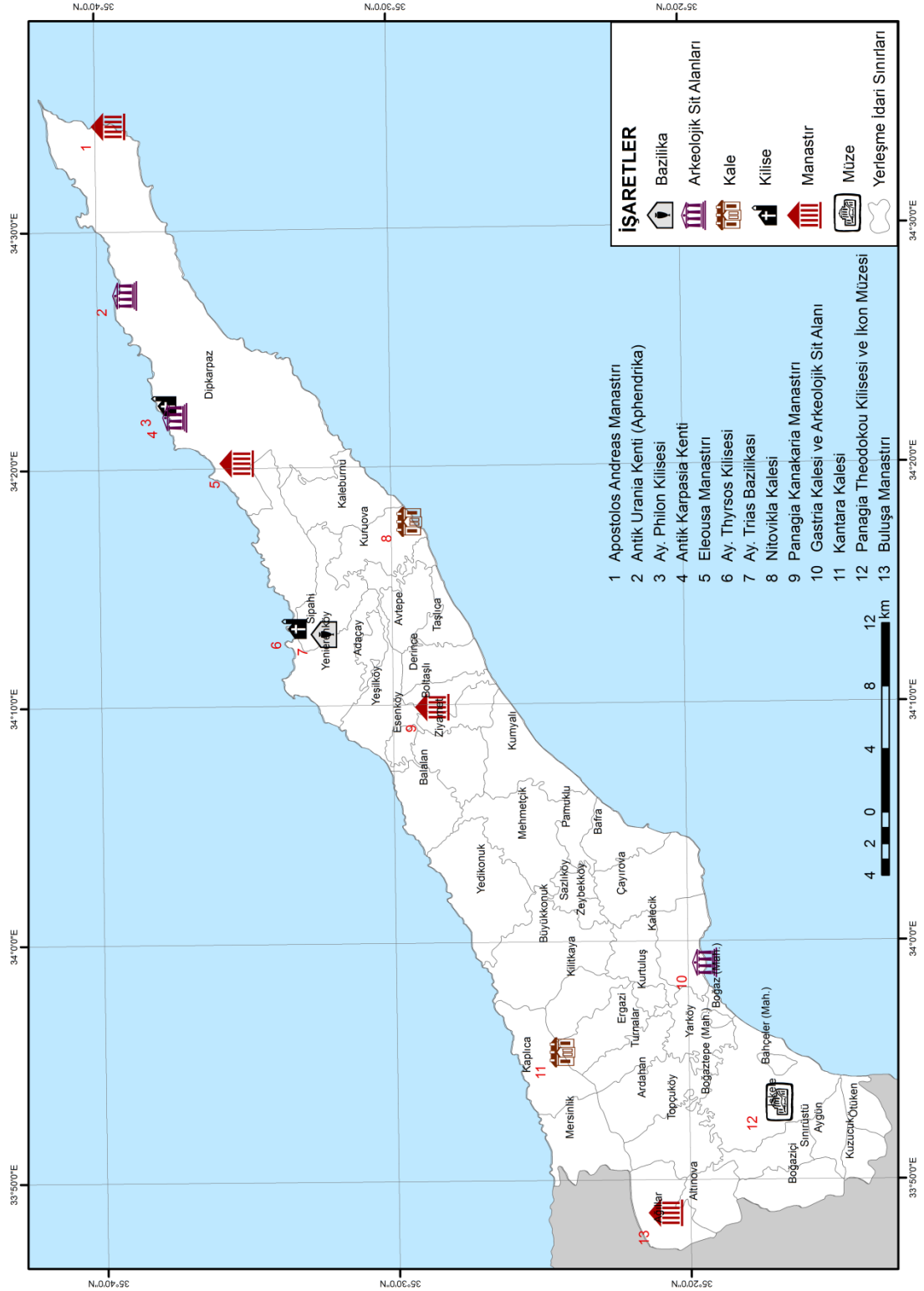
Çizelge 67: Karpaz Yarımadası'nda bulunan bazı Tarihi Eserler ve Arkeolojik Sit Alanları²³²

Adı	Bulunduğu Yer
Kantara Kalesi	Kaplıca
Harup Ambarı	Kaplıca
Galounia Eski Şehir Kalıntıları	Kaplıca
Apostolos Andreas Kilisesi ve Manastırı	Dipkarpaz
Karpasia Antik Şehri	Dipkarpaz
Ayios Philon Kilisesi	Dipkarpaz
Aphendrika (Antik Urania Kenti)	Dipkarpaz
Kastros Kenti	Dipkarpaz
Agridia kenti	Dipkarpaz
Khelones kenti	Dipkarpaz
Panaya Asomataos ve Panaya Chrissiotissa Kiliseleri	Dipkarpaz
Afrodite Akraia Tapınağı	Dipkarpaz
Ayios Yeorgios Kilisesi	Dipkarpaz
Ayios Photios Kilisesi	Dipkarpaz
Harup Ambarı	Dipkarpaz
Gastria Kalesi Arkeolojik Sit Alanı	Kalecik
Kumyalı-Kyrgos/Sophia/Kaminia Arkeolojik Sit Alanı	Kumyalı
Kumyalı-Ayias Arkeolojik Sit Alanı	Kumyalı
Ay Trias Bazilikası	Sipahi
Panagia Kanakaria Kilisesi	Boltaşlı
Kaleburnu Trachonas Antik Şehri ve Kral Tepeleri	Kaleburnu
Ayios Ioannis Antik Mezarlığı	Mersinlik
Harup Ambarı	Mersinlik
Nitovikla Kalesi	Kuruova
Panayia Tis Kyros Kilisesi	Sazlıköy
Dolap Kuyusu ve Su Kemerleri	Kuzucuk
Tunç çağı yerleşim yeri ve Aynakofu Tapınakları	Altınova
Ayios İakovos Kilisesi	İskele
Panayia Theodokos Kilisesi	İskele
Arkhangelos Kilisesi	Yenierenköy
Harup Ambarı	Yenierenköy
Bluşa Manastırı (Panayia Tochniou manastırı)	Ağıllar
Knidos Antik Şehri	Çayırova
Büyük Mağara Mezarlar	Avtepe
Ay. Luka Kilisesi I	Yedikonuk

Karpaz Yarımadası'nda bulunan bazı tarihi kaynaklar yukarıdaki çizelgede verilmiştir. Bunların dışında daha pek çok tarihi eser ve kalıntı bulunmaktadır. Yarımada'da yerleşmelerin çoğunda tarihi kalıntılara rastlamak mümkündür.

²³² Yaralanılan Kaynaklar: KKTC Eski Eserler Dairesi, Bener Hakkı Hakeri, (2008), *Kıbrıs'taki Tarihi Eserler*
Ertan Öztekin, (2005), *Karpaz Milli Parkı, Durum, Değerlendirme ve Öneriler*,
Karpaz Bölgesi Yerel Kalkınma Stratejisi, (2010)

Harita 56: Karpaz Yarımadası'ndaki Önemli Tarihi Eserler ve Sit Alanları

Özellikle Yarımada'nın eskiden Hristiyan nüfusun barındığı bir yer olması neredeyse her yerleşmede bir kilise olmasına neden olmuştur. Ayrıca geçmişten beri harnup önemli bir tarımsal ürün olmuş ve özellikle kıyılarda depolanması ve buradan da gemilere yüklenmesi amacıyla özellikle Venedikliler döneminden kalma pek çok harnup ambarı bulunmaktadır. Yarımada'daki tarihi değerler arasında turizm faaliyetleri açısından en önemlileri arasında kuzeybatıda Kaplıca köyü yönetsel alanı içerisindeki Kantara Kalesi yer almaktadır. X. Yüzyılda gözetleme amacıyla Beşparmak Dağları'nın devamı olan Kantara Dağları üzerine inşa edilmiştir. Yarımada'nın en yüksek sahası üzerine kurulan kale, Yarımada'ya girişleri kontrol edebilecek konuma sahiptir (Foto 37).

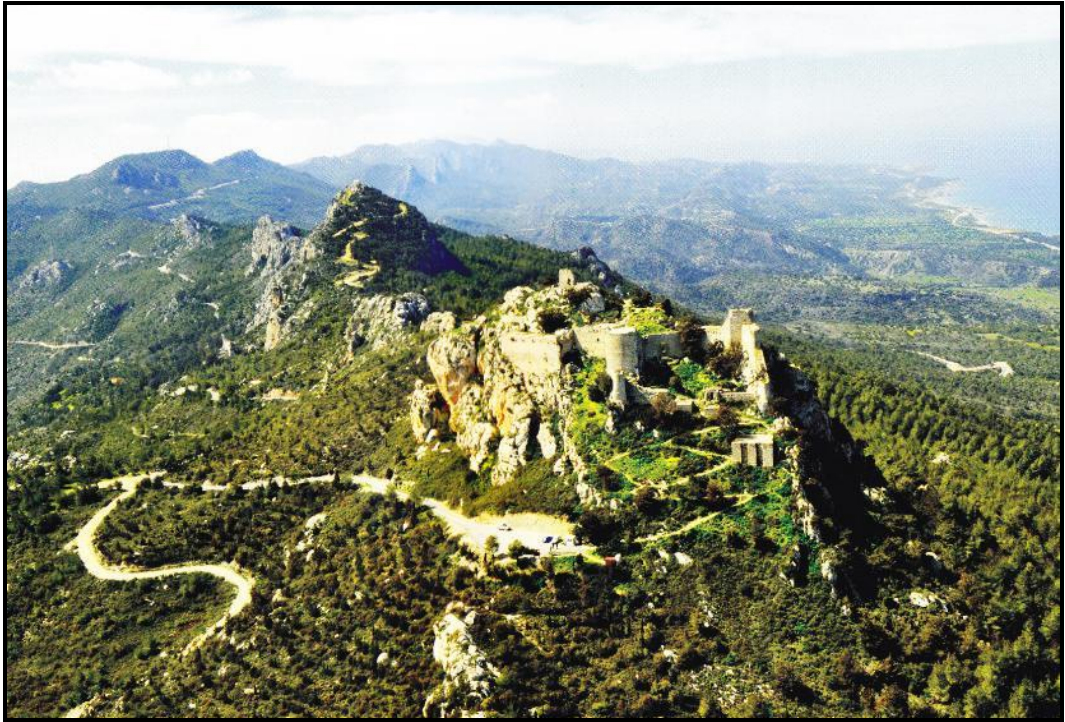

Foto 37: Yarımadaya Hâkim Konumda Olan Kantara Kalesi (Batıya Girne'ye Doğru Bakış)

Dipkarpaz kasabasında bulunan ve daha önce bahsedilen Apostolos Andreas Manastırı, Ayios Philon Kilisesi, Karpasia Antik Şehri; Kalecik köyündeki Gastria

Kalesi Arkeolojik Sit Alanı; Sipahi köyündeki Ay Trias Bazilikası; Boltaşlı köyündeki Panagia Kanakaria Kilisesi en çok turist çeken yerler arasındadır.

Karpaz Yarımadası'ndaki turizm alanları ile kullanımları genel olarak değerlendirildiğinde; kıyı kaynakları, kırsal ve doğal yaşam kaynakları ile tarihi ve kültürel kaynaklar yönünden oldukça zengindir. Sahip olduğu bu kaynaklara bağlı olarak ise kırsal/kitle ve kırsal/eko turizm modelleri ön plana çıkmaktadır. Kitle turizmi daha çok deniz turizmine yönelik olup kıyılardaki konaklama ve diğer tesislerin yapılmasına neden olmaktadır. Yarımada'da kuzey ve güney sahilde pek çok yerde bu tesislere ve plaj alanlarına rastlamak mümkündür. Bu faaliyetlerin daha yoğun olduğu, öne çıkan alanlar Boğaz, Bafra ve Yenierenköy bölgeleridir. Bunlardan Bafra ve Yenierenköy son dönemlerde yapılan projelerle desteklenmektedir. Kırsal/eko turizm ise Yarımada'da gerek kıyılarda gerekse iç kesimlerde yapılmaktadır. Bu faaliyetler kapsamında köy pansiyoncuğu geliştirilerek daha az kişiye ulaşmak hedeflenmektedir. Bu sayede doğal kaynaklar üzerindeki baskı azaltılarak, koruma altına alınabilir. Bölgedeki tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile paralel şekilde yürütülen ekoturizm faaliyetleri Yarımada'nın sürdürülebilirliği açısından daha önemli bir yere sahiptir. Zengin flora ve fauna yelpazesi koruma bölgeleri ile milli park alanının oluşmasını sağlamıştır. Ancak bu bölgeler için etkin bir yönetim planı bulunmamaktadır. Son yıllarda artan turizm faaliyetlerine bağlı olarak Yarımada'daki yapılaşma, tahribat ve kirlilik artmıştır. Dolayısıyla daha önce ele alınan bir takım önlemlerin ele alınması şarttır. Geleneksel el sanatları ve yöresel ürünlerin ön plana çıkarılması ile yöre halkına, özellikle kadınlara, istihdam olanağı sağlanmaktadır. Tarihi ve kültürel turizm açısından da önemli alanlara sahip olan alanda inanç turizminin de payı büyüktür. Yerleşmeler açısından bakıldığında

Dipkarpaz kasabası avantajlı bir konumdadır. Kasabada pek çok turizm alanı ve çeşitli turizm faaliyetleri yapılmaktadır. Ekoturizm alanında öne çıkan diğer yerler ise başta Büyükkonuk olmak üzere, Yenierenköy, Mehmetçik ve son dönemlerde Kaplıca köyüdür. Deniz ve kitle turizminde ise Bafra köyü önde gelmektedir. Hatta turizm bölgesi ilan edilmesiyle birlikte köyün nüfusu katlanarak artmakta ve bölgede pek çok kişiye iş olanağı sağlanmaktadır. Ayrıca İskele kasabası ve Boğaz mahallesi çevresi ile Yenierenköy kasabası da diğer yerleşmelerdir.

D. YERLEŞİM ALANLARI

İnsanın varlığını sürdürebilmesi için; su yiyecek, giyecek, dinlenme ve korunma gereksinimlerinin karşılanması bir zorunluluktur. Hava olayları, yırtıcı hayvanlar veya diğer insanların saldırılarına karşı can ve mal güvenliğini sağlamak, doğal veya yapay kapalı bir mekânda yiyeceklerini yeme, uyuma arzu ve içgüdü, insan için büyük önem arz etmektedir. Bunun yanında diğer temel gereksinimlerin peşinden sürekli koşmak yerine, bunların bir arada kolaylıkla bulunabileceği yerlerde, sabit bir hayat sürme isteği, insanın ve onun oluşturdukları toplulukların uzun bir süreç sonucunda ulaştıkları dönüm noktalarından biridir²³³. Bunun sonucunda insan ile mekân etkileşimine bağlı olarak yerleşmeler ortaya çıkmıştır. Yerleşim faaliyeti sadece bir meskende barınmak değildir, aynı zamanda birtakım ekonomik faaliyetleri de içine almaktadır. Bu nedenle yerleşmeleri incelerken fonksiyonları ile birlikte ele almak gerekmektedir. Doğal ve beşeri koşullar, ekonomik faaliyetler yerleşmelerin özelliklerini etkilemektedir. Buna bağlı olarak yerleşmelerin dokusu, yoğunlukları, gelişmişlikleri değişiklik göstermektedir. Doğal, beşeri ve ekonomik kaynaklar yönünden zengin ve avantajlı konumda olan yerleşmelerin nüfusu, sayısı, yoğunlukları artmakta ve şehir özellikli yerleşmeler ortaya çıkmaktadır. Öte yandan söz konusu kaynaklar bakımından yoksun veya dezavantajlı olan yerleşmeler ise ekonomik olarak gelişmemekte, genellikle birincil faaliyetler baskın duruma gelmektedir. Böyle alanlarda ise karşımıza kır yerleşmeleri çıkmaktadır. Kırsal ve kentsel yerleşmeler arasında doku, nitelik, fonksiyon gibi pek çok konuda büyük farklılıklar bulunmaktadır.

²³³ E. Murat Özgür, (2000), *Türkiye Nüfus Coğrafyası*, s.93.

Yerleşme alanı, üzerinde yerleşim faaliyetinin gerçekleştiği arazi parçalarıdır. Bu alanlar, insanların barınmak veya çeşitli ekonomik etkinliklerde bulunmak amacıyla yerleştikleri yerleri ifade etmektedir. Yerleşilen bu yerler sadece jeomorfolojik birim veya arazi parçasına karşılık gelmeyip doğal ortamın diğer unsurlarıyla iç içe girmiş olan ve bir veya birden fazla sayıdaki konut/konutlar tarafından işgal edilmiş bütünleşik bir oluşumdur²³⁴. Karpaz Yarımadası'ndaki yerleşme alanlarının kapladıkları alan hesaplanırken Corine haritalarından ve Google earth üzerinden yapılan ölçümlerden yararlanılmıştır. Yarımada içerisinde yerleşme alanları toplam 27,713 dekar alan kaplamaktadır. Bu rakam ile yerleşme alanları Yarımada'daki alanların yaklaşık %3,4'üne karşılık gelmektedir. Bu alanların ise %38'i (10,544 dekar) belediye örgütlü yerleşmelerden, %62'si (17,169 dekar) kırsal yerleşmelerden oluşmaktadır. Belediye örgütlü yerleşmeler içerisinde en fazla yer kaplayan Dipkarpaz kasabası'dır. Onu sırasıyla Yenierenköy, İskele kasabaları izlemektedir (Çizelge 68). Mehmetçik ve büyükkonuk kasabaları ise Yeşilköy ve Sipahi köyünden sonra gelmektedir. İlçe merkezi olan İskele kasabasının yerleşim alanına Bahçeler, Boğaz ve Boğaztepe mahalleleri de katıldığı zaman İskele kasabasının alanı yaklaşık 3,120 dekara çıkmaktadır. Bu değer ile Dipkarpaz kasabasından sonra ikinci sıraya yükselmektedir. Dipkarpaz ve Yenierenköy kasabalarının yerleşim alanlarının büyük yer kaplamasında yerleşmelerinin gevşek dokulu olmasının büyük etkisi söz konusudur. Dipkarpaz kasabası daha önce de belirtildiği gibi Polatpaşa, Sancarpaşa ve Enverpaşa olmak üzere üç mahalleden oluşmaktadır. Bu mahallelerin ortaya çıkmasında yerleşme alanının geniş olması etkilidir. Kasabada yerleşme sahaları ile tarım alanları içiçe geçmiş durumdadır. Bu

²³⁴ Ali Özçağlar, (2011), *Coğrafyaya Giriş*, s.77.

nedenle yerleşme sahaları arazide geniş alanlara yayılmış durumdadır. Yenierenköy kasabasında da benzer bir durum söz konusudur. Kasabanın yerleşim alanı daha engebeli bir sahada bulunmakta, yer yer makililiklerle içiçe geçmiş durumda yer almaktadır. Yine tarım alanları ile mesken sahaları birarada bulunmaktadır. Ayrıca kasabanın ilk yerleşim alanı kıydan içeride yer alırken, son dönemlerde turizm faaliyetlerine bağlı olarak kasabanın yönetsel alanının kıyı kuşağında, villalar ve sitelerden oluşan yeni yerleşim sahaları da ortaya çıkmıştır. Tüm bu faktörler kasabanın yerleşim alanının gevşek dokulu olmasına ve geniş yer kaplamasına sebep olmuştur.

Çizelge 68: Karpaz Yarımadası'ndaki Kasaba, Köy ve Mahalle Yerleşmelerinin Kapladıkları Alanlar

Yerleşme Adı	Yerleşme Alanı (Dekar)	Yüzölçümündeki Payı (%)	Yerleşme Adı	Yerleşme Alanı (Dekar)	Yüzölçümündeki Payı (%)
Dipkarpaz Kasabası	3819	3	Bafra	323	3
Yenierenköy Kasabası	2530	6	Yarköy	318	2
İskele Kasabası	2075	5	Sınırustü	300	3
Yeşilköy	2067	8	Kaplıca	296	1
Sipahi	1447	8	Boğaztepe Mah.	296	23
Mehmetçik Kasabası	1193	4	Ötüken	290	4
Büyükkonuk Kasabası	929	3	Avtepe	288	2
Kumyalı	826	4	Pamuklu	272	3
Ziyamet	790	5	Ağıllar	268	1
Yedikonuk	644	2	Ergazi	266	2
Derince	592	5	Balalan	264	2
Çayırova	570	2	Altınova	261	2
Topçuköy	560	3	Ardahan	258	1
Gelincik	551	6	Kilitkaya	257	2
Kaleburnu	465	2	Kalecik	254	2
Boltaşlı	460	6	Esenköy	222	6
Aygün	387	4	Sazlıköy	219	4
Boğaz Mah.	385	34	Adaçay	201	4
Kuzucuk	377	5	Kurtuluş	197	6
Boğaziçi	366	2	Taşlıca	175	2
Bahçeler Mah.	364	18	Zeybekköy	158	6
Kuruova	339	2	Mersinlik	143	1
Tuzluca	323	2	Turnalar	132	1

İskele'nin mahallesi durumunda olan yerleşmelerde yerleşim sahalarının önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Söz konusu mahalleler Yarımada'nın batısında yer almaktadır. Genellikle artan turizm yatırımlarına bağlı olarak yüzölçümlerinin önemli bir kısmında siteler ve villa tipindeki meskenler yaygındır.

Yarımada'daki kırsal yerleşmeler içerisinde en fazla yerleşim alanına Yeşilköy (2,067 dekar) sahiptir. Onu ise 1,447 dekar ile Sipahi köyü zlemektedir. Bu iki köy yerleşmesinin Büyükkonuk ve Mehemtçik kasabalarından daha fazla yerleşim sahasına sahip olduğu dikkat çekicidir (Çizelge 68). Söz konusu yerleşmeler kalabalık bir nüfusa sahip olmakla birlikte, nüfusları belirtilen kasabalardan azdır (Çizelge 8). Yeşilköy, verimli tarım alanlarının bulunduğu bir yerleşmedir. Yeşilköy akiferine bağlı olarak da yerleşmede tarım önemli bir faaliyet durumundadır. Bu nedenle köyde tarım alanları ile meskenler içiçe geçmekte ve yerleşme sahasının gevşek dokulu olması ile birlikte yerleşme alanı genişlemektedir. Sipahi köyü ise Yenierenköy bucağında Yarımada'nın ikinci yüksek sahası olan bölgede, engebeli bir arazide bulunmaktadır. Meskenler bu nedenle arazide yayılmış, makiliklerin tahrip edilmesiyle yerleşme alanları açılmıştır. Turnalar, Mersinlik, Zeybekköy, Taşlıca ve Kurtuluş gibi köylerde yerleşme alanları az yer kaplamaktadır. Yerleşmelerin nüfusları göz önüne alındığı zaman bu durumun ortaya çıkması olağandır. Daha önce Yarımada içerisindeki yerleşmelerin nüfus özellikleri incelenirken belirtilen köylerin az nüfusa sahip olduğu belirtilmişti (Çizelge 8) .

Karpaz Yarımadası'ndaki yerleşmeler, kırsal ve belediye örgütlü yerleşmeler şeklinde iki bölümde ele alınacaktır.

1. Belediye Örgütlü Yerleşmeler

Kent, günümüz Türkiye'sinde yaygın olarak şehir karşılığı kullanılan ve şehirle eş anlamlıymış gibi algılanan bir sözcüktür. Özellikle genel yaşam söz konusu olduğunda “kırsal”, “kentsel” sözcükleri; insanları yaşadıkları yerlerle ilişkilendirilerek ele alındığında da “köylü”, “kentli” şeklinde bir ayrım yapılmaktadır. Burada vurgulanan kent kavramı içerisinde hem kasabalar, hem de şehirler yer almaktadır. Bu nedenle, Türkiye'deki kasaba ve şehir yerleşmelerini özelde herhangi bir fonksiyonel ayrıma tabi tutmadan genelleştirerek “kentsel yerleşmeler” başlığı altında toplamak mümkündür²³⁵. Dolayısıyla kasaba ve şehir yerleşmelerinin içerisinde bulunduğu belediyelerce yönetilen yönetsel alanlara kentsel idari alan denilmektedir.

Kentsel yerleşmeler içerisinde yer alan kasaba ve şehirlerin ortak özelliği belediye örgütlerinin bulunmasıdır. Karpaz Yarımadası'nda bu bağlamda şehir yerleşmesine rastlanılmamakta ve beş kasaba yerleşmesi bulunmaktadır. Bunlar arasında aynı zamanda ilçe merkezi olan İskele kasabası ile Büyükkonuk, Mehmetçik, Yenierenköy ve Dipkarpaz yerleşmeleridir.

1.1 İskele Kasabası

Şehir tanımı ile ilgili çeşitli disiplinler farklı esaslar üzerinde durmaktadır. Coğrafyacıların yaptıkları şehir tanımlarından bir kısmı değerlendirilecek olursa; Dörries, şehir adı altında, az veya çok plan dâhilinde inşa edilmiş, toplu ve genellikle bariz bir şekilde ayırt edilebilen bir çekirdek etrafında gruplanmış ve çok çeşitli

²³⁵ Ali Özçağlar, (2005), “Türkiye’de Mülki İdare Bölümlerinin İdari Coğrafya Analizi”, Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, s.9.

unsurların birlikte yer aldığı bir yerleşmeyi tarif etmektedir²³⁶. Bobek'e göre, coğrafi anlamda bir şehir çok yönlü, iktisadi olduğu kadar siyasi ve kültürel bakımdan da kesin hatlarla sınırlanmamış bir bölgenin kavşak noktasıdır²³⁷. Mayer ise, şehirleri homojen olmayan karaktere sahip yerleşmeler olarak ifade etmiştir²³⁸. Fransız ve İngiliz coğrafyacılar şehirler, özellikle de şehre has hayat tarzı üzerinde durmuşlardır. İsveçli bir şehir coğrafyacısı olan Enequist ise, daha çok şehirler içindeki toplumsal farklılaşmalar üzerinde durmuştur²³⁹.

Şehirlerin tanımlanmasında tek bir unsur yeterli değildir. Dikkate alınan kriterlerden biri de nüfustur. Ancak nüfus miktarının ne olacağı konusu bölgelere ve ülkelere göre değişmektedir. Örneğin kuzeybatı Avrupa'da, özellikle Almanya'da nüfusu 2,000-5,000 kişi olan yerleşmeler şehir ile köyler arasında geçiş teşkil etmektedir. Bunlar Türkiye'de kasaba denilen yerleşmelere benzemektedir. Almanya'da 5,000 ile 20,000 arasında nüfus içeren şehirleri küçük şehir, 20,000-100,000 arasındakileri büyük şehir olarak, nüfusu 500,000'den fazla olanları, özellikle milyon ve onun üstündekileri ise tanımlamak gerekmektedir. Bunlara metropol veya dünya şehri denir²⁴⁰. Türkiye'de 1923-1950 döneminde yerleşmelerin şehirsellik kazanmasındaki nüfus sınırı (kasaba-şehir sınırı) 3000 veya 5000 iken, 1950-1970 döneminde 10,000'e yükselmiştir. 1970-2000 döneminde 20,000'e hatta 30,000'e çıkmıştır. Türkiye'de yapılan son coğrafi araştırmalar, nüfusu 30,000-

²³⁶ Hans Dörries, (1930), *Der gegenwertige Stand der Stadtgeographie*, s.310-325.

²³⁷ Hans Bobek, (1927), "Grundfragen der Stadtgeographie", *Geographischer Anzeiger* 28, s.216.

²³⁸ Robert Mayer, (1943), "Stadtgenerationen im Donauraum", *M. Geog. Ges.*, Cilt 86, s.1.

²³⁹ Süha Göney, (1977), *Şehir Coğrafyası*, s.7.

²⁴⁰ Süha Göney, a.g.e. s.7.

50,000 arasında olan yerleşmelerin çoğunlukla şehirleşmeye başlamış büyük kasabalardan oluştuğunu ortaya çıkarmıştır²⁴¹.

KKTC'deki durum değerlendirildiğinde ise ülke nüfusunun daha az olmasına paralel olarak şehirler için belirlenen nüfus eşikleri neredeyse Türkiye'nin 1923-1950 dönemine denk gelmektedir. Ülkedeki belediyeler yasasına göre; "Kasaba" kavramı nüfusu 5,000'e kadar olan beldeleri, "Kent" kavramı, nüfusu 5,001 veya daha fazla olan beldeleri anlatmaktadır. Ancak İlçe merkezleri, nüfusuna bakılmaksızın kent sayılmaktadır. "Belde" ise belediye kuruluşuna sahip yerleşim birimlerini ifade etmektedir²⁴². Bu doğrultuda aslında Karpaz Yarımadası'nda nüfusu 5000'in üzerinde yerleşme bulunmamasından dolayı şehir yoktur. Ancak mahalleleri ile birlikte 3,527 nüfuslu İskele yerleşmesinin ilçe merkezi statüsünde olması yerleşmeye şehir unvanını kazandırmıştır. Elbette ki şehir kavramı için sadece nüfusa bakılması yeterli değildir. Genel olarak şehir; bünyesinde barındırdığı nüfusun ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olan, alt ve üst yapı bakımından gelişmiş veya fazla eksikliği olmayan, ekonomisinde daha çok ikincil ve üçüncül fonksiyonların egemen olduğu, konut sayısının fazla ve yoğun olduğu, sosyal ve kültürel etkinliklerin fazla ve çeşitli olduğu, yaşam tarzının değişiklik kazandığı, meslek gruplarının çeşitlendiği belediye örgütlü yerleşmelerdir. İskele kasabası bu açıdan ele alındığında, bu özelliklerin bir kısmına sahip olduğu ancak yeterince ileri düzeyde olmadığı görülmektedir. Sonuç olarak İskele kasabası, aslında ilçe merkezi olmasından dolayı şehir statüsü kazanmış ancak henüz tam anlamıyla şehirleşmemiş bir kasaba yerleşmesidir.

²⁴¹ Ali Özçağlar, (2011), *Coğrafyaya Giriş*, s.92.

²⁴² KKTC 51/1995 Sayılı Belediyeler Yasası, (33/2014 sayılı değişiklik yasaları ile değiştirilmiş ve birleştirilmiş haliyle).

İskele kasabasının Merkez, Bahçeler (Cevizli), Boğaz ve Boğaztepe olmak üzere dört mahallesi bulunmaktadır. Merkez mahalle İskele kasabasına karşılık gelirken, Bahçeler mahallesi merkez mahalleye en yakın olan ve neredeyse kasabayla birleşmiş olan tek mahalledir. İskele kasabasının nüfusu 2011 yılında, mahalleleri de dâhil edildiği zaman, 3,527 kişidir. İskele kasabasının merkezinin nüfusu ise sadece 1,948 kişidir. En yakın mahallesi olan Bahçeler mahallesinin nüfusu 1,110 kişi, Boğaz 157 ve Boğaztepe 312 kişidir.

İskele kasabasının 1974 yılından önceki adının Trikomo olduğu bilinmektedir. 1974 yılındaki Barış Harekâtı'ndan sonra adanın güney bölümünden kuzey kesimine toplu göçler yaşanmıştır. Yaşanan bu göçlerde bugün Güney Kıbrıs Rum Yönetimi sınırları içerisinde bulunan Larnaka'da yaşayan Türkler, bugünkü İskele kasabasının olduğu yere yerleştirilmiş ve bu tarihten itibaren adı İskele olarak değiştirilmiştir. Trikomo, Rumcada İskele anlamına gelmektedir. Bu nedenle ilk yıllarda buraya Yeni İskele de denilmiştir. 1998 yılına kadar KKTC'de 3 olan ilçe sayısı bu tarihte 5'e çıkarılmış ve Gazimağusa ilçesine bağlı bir bucak merkezi olan İskele, bu tarihten sonra ilçe merkezi durumuna gelmiştir. İlçe merkezi olması ile birlikte kent unvanına sahip olmuştur. Bu tarihten sonra artan yatırımlara bağlı olarak gelişmesi artmışsa da Gazimağusa şehrine olan yakınlığı onun gölgesinde kalmasına ve geçen süre zarfında beklenen ilerlemeyi kaydedememesine neden olmuştur.

İskele kasabası, Karpaz Yarımadası (İskele İlçesi) sınırının güneybatısında, Mesarya Ovası'nın Yarımada sınırları içerisinde kalan kısmında yer almaktadır. Yaklaşık 20-30 metre yükselti aralığına kurulmuş ve genişlemiştir. Doğusunda bulunan Bahçeler mahallesi ile birleşmek üzere olan kasaba için 0-30 metre arasına yayılmıştır diyebiliriz. Yükselti, eğim, engebe ve yer şekilleri yönünden avantajlı bir

konumdadır. Çevresine doğru genişlemesini sınırlayıcı faktörler bulunmamaktadır. Denize yaklaşık 3-3,5 km uzaklığında olan kasaba merkezi, birçok yerde olduğu gibi denize doğru (doğuya) genişlemektedir. Özellikle merkezinden doğuya doğru uzaklaştıkça konut alanlarının havuzlu, lüks sitelerden oluştuğu görülmektedir. Kasabanın hemen güneyinden eski Lefkoşa-Gazimağusa ana yolu geçmektedir. Bugün bu yol özellikle Mesarya Ovası'ndaki birçok köyden geçtiği için hala Lefkoşa-Gazimağusa güzergâhı olarak kullanılmaktadır. Kasabanın doğusunda bu yol Karpaz-Gazimağusa ana yolu ile birleşmektedir. İskele'nin içindeki önemli caddeler ise, Dr. Fazıl Küçük, Şht. Üstğm. Mustafa Orhan, Şht. Günay Bey, Onay Fadıl Demirciler, Dr. Orhan Müderrisoğlu ve 20 Temmuz Caddesidir. Dr. Fazıl Küçük Caddesi kısa bir cadde olup daha çok kamu binalarını barındırmaktadır. Dr. Orhan Müderrisoğlu Caddesi şehrin kuzeyindeki okulların olduğu eğitim alanlarına ve mezbaha alanlarına gitmektedir. Şht. Üstğm. Mustafa Orhan ve Şht. Günay Bey caddeleri kasabanın güneyini çevrelemektedir. İskele'nin güneyinden Gazimağusa şehrine gitmek isteyenler ise Onay Fadıl Demirciler Caddesi'ni kullanmaktadır. Kasabanın doğusunda yer alan ve genişleyen bölgede bulunan 20 Temmuz Caddesi en önemli ve işlek caddelerindendir. İskele'deki en uzun yol olan bu cadde Bahçeler mahallesinden geçmekte ve daha sonra Karpaz-Gazimağusa ana yolu ile birleşmektedir. Yeni konut alanları ve turistik tesisler bu cadde üzerinde yer almaktadır.

İskele, şehre ait fonksiyonların bir kısmını barındırmaktadır. 3 banka şubesi ve 2 seyahat acentesi bulunmaktadır. Eğitim yönünden ele alındığında; 1 anaokulu, 1 ilköğretim okulu, 1'i düz lise, 1'i ticaret lisesi 1'i pratik kız sanat okulu olmak üzere 3 adet lise bulunmaktadır. Liseler Yarımada içerisindeki köylerden, özellikle batı

kesimde yer alanlardan, öğrenci almaktadır. Bunun nedeni Yarımada'da İskele'deki liseler dışında sadece Yenierenköy'de bir düz lise ve Kumyalı köyünde 1 meslek lisesi bulunmaktadır. Ancak orta ve lise eğitimi için İskele yerine daha çok seçeneğin ve daha büyük okulların yer aldığı Gazimağusa'yı seçenler de vardır.

Sağlık hizmetleri bakımından İskele'nin yetersiz olduğu söylenebilir. Burada sağlık hizmeti veren 1 adet sağlık ocağı bulunmaktadır. Sağlık ocağının ise personel sayısı yetersizdir. Ayrıca 2012 yılında hizmete giren bir özel tıp merkezi bulunmaktadır. Ancak devlet hastanesi yer almamaktadır. Bu nedenle sağlık hizmetleri için nüfus Gazimağusa şehrine gitmektedir. İskele'de devlet ve özel sektör tarafından sağlık alanında herhangi bir yatırım yapılmamasının nedeni ise kasabanın Gazimağusa'ya yakınlığıdır.

İlçe'nin yönetim merkezi durumunda olan İskele kasabasında resmi kurumların çoğu bulunmamaktadır. Kaymakamlık binası, Belediye binası, Tarım Dairesi, PTT, Toprak Ürünleri Kurumu Ambarı, Sosyal Sigortalar ve Çalışma Dairesi bulunmaktadır. Kooperatif Merkez Bankası, Limasol Türk Kooperatif Bankası ve Akdeniz Garanti Bankalarının da şubeleri kasabada yer almaktadır. Ancak pek çok resmi kurumun müdürlüğü ilçede yer almadığı için halk evrak işleri için ya başkent Lefkoşa'ya ya da Gazimağusa'ya gitmek zorundadır.

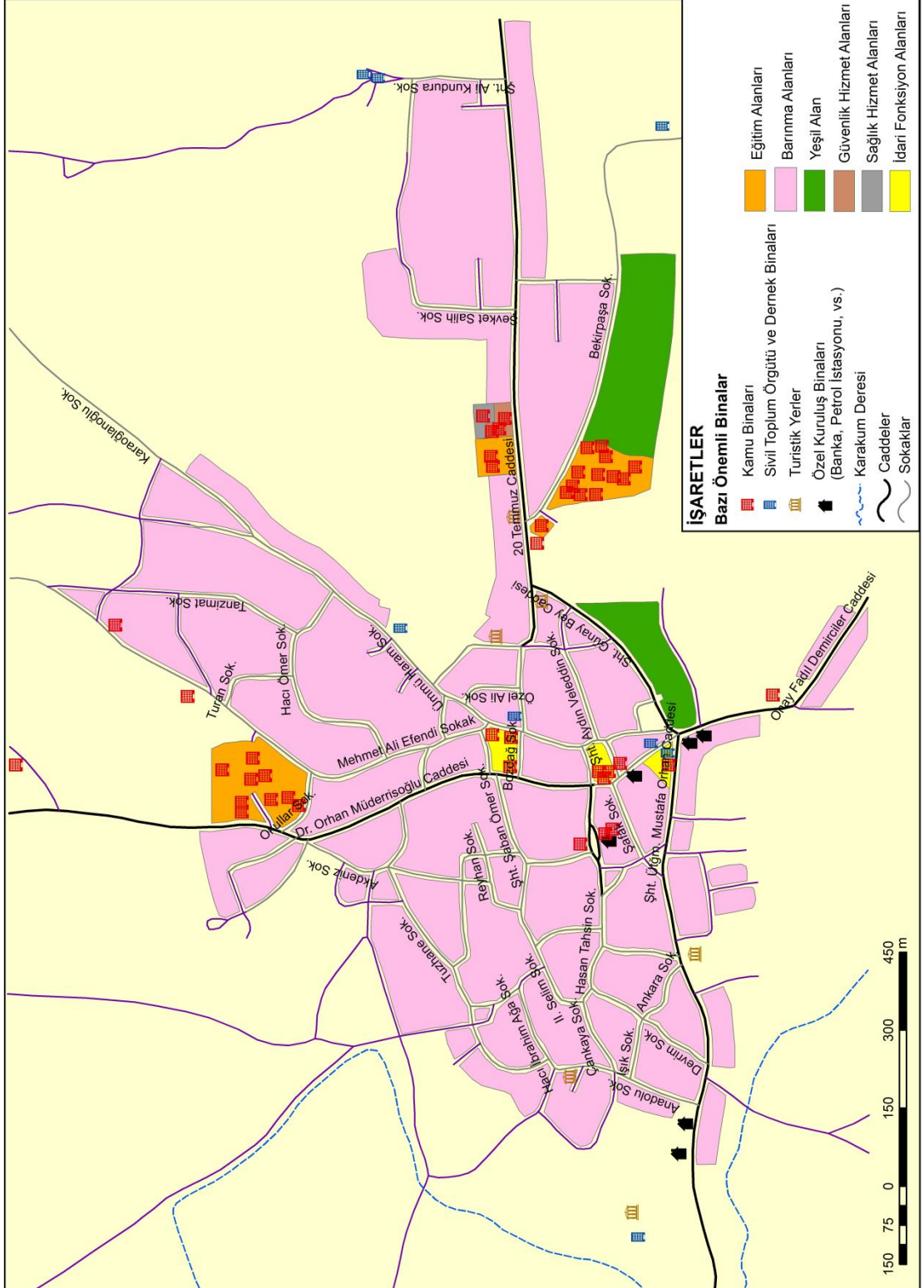
Kasabadaki en eksik hizmetlerin başında ise toplu taşıma gelmektedir. Ülkenin pek çok yerinde toplu taşımacılık bir sorun halindedir. İskele, ilçe merkezi olmasına rağmen yerleşmede otobüs terminali yoktur. Oysaki diğer tüm ilçe merkezlerinde otobüs terminali vardır, bu terminallerden diğer ilçelere ve kendilerine bağlı köylere otobüs seferleri, az da olsa, yapılmaktadır. İskele'de okullara olan

ulaşım için eğitim ğretim saatlerinde köylerden gelen öğrenciler için otobüsler yer almaktadır. Bu durum, özel arabası olmayan kişilerin kasabaya gelmesini kısıtlayarak, buradaki ekonomik faaliyetleri de olumsuz etkilemektedir. Esnaf bu durumdan oldukça şikyetidir.

İskele kasabasının yerleşim alanlarıyla ilgili arazi kullanımı değerlendirildiğinde, barınma alanlarının geniş yer kapladığı görülmektedir. Pazarlama ve ticaret alanları genellikle yol kenarında, liselerin kasabanın doğusunda, ilköğretim kurumlarının ise kuzeyinde olduğu görülmektedir. Sanayi ve ticaret alanlarının genellikle Ecevit Meydanı çevresinde özellikle şht.Üsteğmen Mustafa Orhan ile Dr. Fazıl Küçük caddeleri civarında olduğu görülmektedir. Kasabada büyük sanayi tesislerinden ziyade küçük atölyeler ve tamirciler yer almaktadır. Konut alanları genellikle müstakil tek veya iki katlı evlerden oluşmaktadır. Çok katlı apartman tarzı konut alanları azdır ve daha çok yeni binaların yer aldığı güney kesimde bulunmaktadır. Yeni konut alanlarının geliştiği bir diğer alan ise doğu kesimdeki 20 Temmuz Caddesi'dir. Buradaki konutlar daha önce de bahsedildiği gibi lüks, villa tipi şeklinde olup bazıları site şeklinindedir. Kasabadaki konutlar genellikle bahelidir. Ülkenin pek çok yerinde bu durum yaygındır. İskele'nin şehirleşme sürecini tamamlayamaması bu şekildeki konutların fazla olmasına neden olmuştur.

İskele, genel olarak şehirleşme sürecini tamamlayamamış kasaba özellikli bir yerleşmedir. Bu nedenle barınma alanları kasaba veya küçük şehirlerde olduğu gibi geniş alan kaplamaktadır. Sanayi alanları yok denecek kadar azdır ve atölye tipi sanayi yaygındır. Sağlık, ulaşım hizmetlerinin yetersiz olduğu kasabada, eğitim hizmetleri de kendine yetecek düzeydedir.

Harita 57: İskele Kasabasının Arazi Kullanım Haritası

1.2. Büyükkonuk Kasabası

Kasaba yerleşmeleri, kırsal yerleşmelerin en büyüğü olan köyler ile şehirlerarasında geçiş özelliği gösteren yerleşmelerdir. Tarımın önemini koruduğu, gerçek şehirlerde bile tarım sektöründe önemli miktarda insanın yaşadığı bir ülkede, kasabalar ayrı bir yerleşme tipi olarak karşımıza çıkar ki, bu tip kendini hem köy hem de şehir karakteriyle belli eder²⁴³. Kır ve kasaba yerleşmeleri arasında benzerlikler ve farklılıklar bulunmakla beraber, aralarındaki en büyük fark idari teşkilatlanma yapılarıdır. Köyler muhtar tarafından, kasabalar ise belediye başkanı tarafından yönetilmektedir. Türkiye’de mülki idare içinde il veya ilçe merkezliği görevi üstlenmemiş belediye örgütlü yerleşmelere yerel yönetim bakımından belde unvanı verilmektedir²⁴⁴. KKTC’de bir yerleşim biriminin belde olabilmesi için nüfusunun 2000’den fazla olması ve en yakın beldeden 5 km uzakta olması gerekmektedir. Ayrıca belediyeler yasasına göre; bir veya birden fazla yerleşim birimi veya birimlerinde oturan ve seçme yeterliliğine sahip bulunan kişilerin 1/3’nün yerleşim birim veya birimlerinde bir belediye oluşturulması için yapacakları yazılı ve imzalı müracaatları üzerine Kaymakam, kendi görüşü ile birlikte konuyu Bakana aktarır. Gerekli incelemelerin ardından yapılan halk oylaması ile belediye teşkilatının kurulup kurulmayacağına karar verilir.

Gerek Türkiye’de gerekse KKTC’de nüfusu 5000’in üzerinde olan yerleşmelerde belediye teşkilatının kurulması gerektiği kanunla belirtilmiştir. Bu nedenle nüfusu 5000’i aşan yerleşmeler kasaba olarak nitelendirmektedir. Ancak bir yerleşmenin kasaba özelliği kazanmasında nüfusun yanında sahip olduğu fonksiyonların da göz önüne alınması gerekmektedir.

²⁴³ E. Murat Özgür, (2000), *Türkiye Nüfus Coğrafyası*, s.121.

²⁴⁴ Ali Özçağlar, (2011), *İdari Coğrafya*, s.99.

Karpaz Yarımadası'nda belediye teşkilatı bulunan ve fiili anlamda bir misyonu olmadığı halde yasal anlamda bucak merkezliği yapan üç yerleşim merkezi bulunmaktadır. Bunlardan ilki İskele bucağının ve ilçesinin merkezliğini yapan daha önce ele aldığımız İskele'dir. Diğerleri ise Mehmetçik ve Yenierenköy bucaklarının merkezliğini yapan Mehmetçik ve Yenierenköy kasabalarıdır. Ayrıca Mehmetçik bucağında Büyükkonuk; Yenierenköy bucağında da Dipkarpaz belediyeleri bulunmaktadır. Söz konusu bu kasaba yerleşmeleri aslında tam olarak kasaba fonksiyonları kazanmamış, köy ile kasaba arasında küçük yerleşmelerdir.

Büyükkonuk kasabasının kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte; antik dönemlere ait bir mezarlık alanı üzerine kurulu olduğu bilinmektedir. Kasabanın kuzeyinde yer alan Ay.Fodi, Hebo (Thepos), Lumiona, Klima ve Şerno gibi yerlerde bulunan kalıntılar, büyük yerleşim birimlerinin önceleri kuzeyde, denize doğru kurulduklarını ortaya koymaktadır. Ancak denizden gelen tehlikelere açık olan bu yerlerin muhtemelen Bizans döneminde başlayıp devam eden, Araplar ve korsan akınlarının bir sonucu olarak terk edildikleri ve şimdiki yerleşim biriminin denizden görünmeyen Girne Sıradağları'nın güney yamaçlarındaki antik mezarlık alanının üzerine kurulduğu tahmin edilmektedir²⁴⁵. Kasabanın eski adının Erken Hristiyanlık döneminde "Gomi (Komi)", Osmanlı döneminde ise sonuna "büyük" (ulu) anlamına gelen Kebir'in eklenmesiyle Kom-i Kebir olduğu bilinmektedir. 1996 yılında nüfusu 779 kişi iken, 2006 yılında 775 ve 2011 yılında 812 kişi olmuştur.

İskele ilçesinin Mehmetçik Bucağına bağlı olan Büyükkonuk, Girne Sıradağları'ndaki Ay. Fodi Dağı'nın (Kaşakkaya Tepesi) güney eteklerindeki ormanlık alana kurulmuş bir yerleşmedir. Kurulu olduğu alan deniz seviyesinden

²⁴⁵ Kaynak: Büyükkonuk Belediyesi

yaklaşık 90 metre yüksekliktedir. Kasabanın kuzeyi Ay. Fodi Dağ yamacına tırmanırken güneyi ise düzlükte yer almaktadır (Foto 38). Bu nedenle yerleşme güneye doğru gelişmekte ve tarım alanları bu sahada yer almaktadır. Eskiden beri bahçeciliğe olanak sağlayan bol su kaynaklarının yanı sıra geniş bir araziye sahip olması itibariyle bölgenin en önemli yerleşim merkezlerinden biri olarak bilinmektedir. Büyükkonuk kasabasının idari sınırları, batıda Kaplıca köyü ile başlayıp güneye doğru Kilitkaya köyü, güneyde Tuzluca köyü, daha sonra güneydoğusunda Zeybökköy ile Sazlıköy, doğusunda ise Mehmetçik ile Yedikonuk yerleşmelerinin idari sınırlarıyla kesişmektedir.

Büyükkonuk kasabasında hâkim ekonomik faaliyet tarımdır. Yönetsel alanının % 54'ü tarım, % 22'si orman, % 4'ü otlak alanlarından oluşmaktadır (Çizelge 13). Orman alanları kasaba yönetsel alanının kuzeyindeki engebeli ve yüksek sahada bulunmaktadır. Güney kesimdeki geniş ovalık alanda ise tarım arazileri yer almaktadır. Tarımsal faaliyetler geçmişten beri ekonomisinde önemli yer tutmaktaydı. Özellikle geçmişte önemli bağ alanları olduğu bilinmektedir. Hatta 1878 yılında yerleşme alanının çevresi, kuzeydoğusu, Laksi Bölgesi olarak bilinen kuzeyi ve Kaplıca köyüne kadar olan kısımların tamamının bağlık olduğu söylenmektedir. Ayrıca aynı dönemlerde zeytinliklerin de çok yaygın olduğu söylenmektedir. Günümüzde ise bağ alanları kasabanın çevresinde yer almaktadır. Genellikle aileler geçimlik olarak üretim yapmakta, ihtiyaçlarının fazlasını satmaktadır. Elde edilen üzümlerden sirke, zivaniya, sucuk gibi ürünler yapılmaktadır.

Foto 38: Büyükkonuk Kasabasına Kuzeyden Bakış.

Kasabada sulu tarım, açılan kuyular vasıtasıyla yapılmaktadır. Günümüzde işlevini yitirmiş 15 tane dolap kuyusu bulunmaktadır. Çok iyi korunmuş bir durumda günümüze gelen dolap kuyusu, yerleşmenin Tuzluca yol ayrımının ilerisindeki bir bahçede yer almaktadır (Foto 39). Sulu tarıma bağlı olarak geçmişten beri yaygın olan bahçe tarımında salatalık, kereviz, patlıcan, domates, börülce, kabak gibi ürünler ekilir. Geçmişte çiftçiler bu ürünleri köy köy dolaşarak satardı. 1974'ten önce önemli bir geçim kaynağı da turşuculuktan ve turşular İngiltere'ye ihraç edilirdi.

Foto 39: Büyükkonuk Kasabasında Bulunan Eski Bir Dolap Kuyusu

Kasabada geçmişte daha yaygın olmakla birlikte zeytincilik de yapılmaktadır. Elde edilen zeytinlerden ise çakıstes denilen kırma sofralık zeytin dışında yağ üretiminde de faydalanılmaktadır. Yağ elde etmek için zeytinyağı değirmenleri kullanılmaktaydı. Eski dönemlere ait günümüzde kullanılmayan 3'ü hayvan gücüyle, 4'ü de buharlı motor gücüyle çalışan toplam 7 adet yağ değirmeni bulunmaktadır. Günümüzde ise yaklaşık elli yıllık bir geçmişi olan geleneksel bir yağ değirmeni aktif durumdadır. Zeytinlerden özellikle iki tip yağ üretilmektedir: Karayağ²⁴⁶ ve beyaz yağ diye anılan normal yağ. Karayağ normal yağdan daha pahalı bir zeytinyağı türüdür.

Patates, kolokas, kavun, karpuz ve molehiya tarımı da yapılmaktadır. Toprak özelliklerine bağlı olarak patatesi ile ünlüdür. Patates ile kolokas üretiminde Yeşilköy'den sonra gelmektedir.

Yarımada'da önceden önemli bir faaliyet olan tütüncülük kasabada da 1974'den önce yaygın olarak yapılmaktaydı. Pipo tütünü yapmakta kullanılan yan yana üç tütsüleme fırını günümüze kadar gelmiştir. Tütüncülük daha çok yerleşmedeki genç kızlar tarafından yapılmaktaydı. Tütünlerin bakımı, yaprakların toplanması, ipliklere dizilip kurutulması görevi kızlarındı. O zamanlar tütünden sağlanan gelir kızların "çeyiz parası" olarak anılır ve sadece bu amaçla kullanılırdı. Ayrıca günümüzde kasabada organik yaşam ve tarım sertifikalı 3 adet üretici bulunmaktadır. Özellikle zeytin, bostan tarımı ve bağcılık yapılmaktadır.

²⁴⁶ Karayağ: Tam olarak siyahlaşmamış yeşilimsi zeytinlerden yapılmaktadır. Bu zeytinler toplandıktan sonra kaynatılmakta, öğütme kıvamına gelmeleri için de 3-4 gün süreyle evlerin damlarında kurutulmaktadırlar. Bu şekliyle değirmende öğütülüp preslenerek karayağ elde edilmektedir. Normal yağ elde etmek için ise siyahlaşan zeytinler kullanılmaktadır.

Tarımın yanında hayvancılığın da kasabada önemli bir faaliyet olduğu görülmektedir. Kasabada 2 üreticinin besi çiftliği yer almaktadır ve bu iki çiftlikte toplam 750 inek yetiştirilmektedir. Küçükbaş hayvancılıkla uğraşan 21, büyükbaş hayvancılıkla uğraşan 14 kişi bulunmaktadır. Bu faaliyetler sonucunda kasabada 1,456 küçükbaş ve 351 adet büyükbaş hayvan vardır. Yetiştirilen hayvanlardan ise aylık ortalama 3,000 kilo süt, kooperatife verilmektedir.

Kasabada önceleri elliden fazla esnaf olduğu ve buraya diğer köylerden işçilerin geldiği söylenmektedir. Günümüzde ise 1 alüminyum atölyesi, 1 demir atölyesi, 1 berber, 1 kuaför, 1 terzi, 5 dükkân, 3 kahvehane, 1 turistik eşya imal edip satan dükkân, 1 marangoz atölyesi, 1 lastikçi, 1 ekme fırını, 4 inşaat-hırdavat malzemesi satış dükkânı, 2 konfeksiyoncu, 1 düğün salonu, 1 restoran, 1 yağ değirmeni, 1 briket fabrikası, 1 petrol istasyonu, 1 kolonya imalathanesi, 1 kasap ve 1 bankacılık bürosu bulunmaktadır.

Kasabada 80 dönümlük -içerisinde halı saha, futbol sahası ve restoranın da bulunduğu- bir piknik alanı yer almaktadır. Eğitim alanı olarak 1 adet ilkokul bulunmaktadır. Okulda 3 öğretmen görev yapmakta ve 54 öğrenci bulunmaktadır. Ayrıca 1 adet köy kadın kursu bulunmaktadır. Bu kursta oymacılık, sele sepet örücülüğü, lefkara işi, ipek böceği koza işleri ve çember boyama kursları düzenlenmektedir. Belediyenin desteklediği kurslarda, üretilen ürünler sergilenmekte ve eko gün etkinliklerinde ve pazarlarda satılmaktadır. Kasabanın en önemli faaliyetlerinden birinin de ekoturizm faaliyetleri kapsamında düzenlenen eko gün etkinlikleri olduğu daha önce belirtilmişti. Yılda iki kez, mayıs ve ekim aylarında düzenlenen etkinliğin 2014 ekim ayında 15.'si düzenlenecektir. Ekoturizm

kapsamında köy pansiyoncuğu da yerleşmede görülmektedir. Kasabada 3 adet köy pansiyonu bulunmaktadır.

Genel olarak köy fonksiyonlarının devam ettiği, kasabalaşma süreci devam eden Büyükkonuk'ta tarım-hayvancılık ile turizm faaliyetlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Hatta günümüzde artan ekoturizm faaliyetleri ile yerleşmeye “eko köy” denilmektedir. Çevresindeki yerleşmelere göre daha gelişmiş olmakla birlikte yerleşmede hala birçok eksiklik bulunmaktadır.

1.3. Mehmetçik Kasabası

Karpaz Yarımadası'ndaki diğer bir kasaba yerleşmesi Mehmetçik'tir. Mehmetçik, 1998 yılında İskele ilçe olmadan önce Gazimağusa'ya bağlı olan Mehmetçik bucağının bucak merkezi durumundaydı. İskele'nin ilçe olması ile birlikte İskele ilçesindeki üç bucak alanından biri olan Mehmetçik bucağının merkezi durumuna gelmiştir. Yerleşmenin nüfusu 1996 yılında 1.054, 2006 yılında 1,196, 2011 yılında 1,249 kişidir.

1974 Barış Harekâtı'ndan önce, Akıncılar köyünden sonra en büyük Türk köyü olan Mehmetçik, tıpkı Akıncılar gibi, İngiltere'ye en çok göçmen gönderen köylerden biri olmuştur. Eski adı olan Galatya'nın İstanbul'un Galata semtinden geldiği söylenmektedir. Kutlu Adalı'nın Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi adına yazmış olduğu 1961–1963 köy raporlarına göre, 1575 senesinde Venediklilerin terk ettiği bu yerleşmeye İstanbul'un şu an ki Beyoğlu ilçesinde bulunan Galata semtinden 12 aile gelip yerleşmiş ve zamanla bu köyün adı “Galatya” olarak anılmaya başlanmıştır.

Mehmetçik, yaklaşık 100 metre yükseklikteki bir plato alanının üzerinde kurulmuştur. Yerleşmenin güneybatısında yaklaşık altı bin dönümlük arazide

Mehmetçik göleti bulunmaktadır. Çukur bir alanda bulunan gölet kış yağışlarıyla dolmaktadır. Yerleşmenin güney ve güneydoğusu plato yamacıyla çevriliyken, yamacın altında ovalık alanı yer almaktadır (Foto 40 ve 41). Gerek platoda gerekse ovada tarım alanları bulunmaktadır.

Foto 40: Mehmetçik Kasabasının Kurulu Olduğu Plato Alanı ve Güneyindeki Ovalık Saha

Foto 41: Mehmetçik Kasabası

Mehmetçik kasabasındaki hâkim ekonomik faaliyet tarımdır. Kasabanın yönetsel alanının % 91 gibi büyük bir kısmı tarım alanlarından oluşmaktadır. Orman alanı yok denecek kadar azdır (16 dekar). Otlak alanları ise % 6'lık bir yer kaplamaktadır (Çizelge 13). Tarım alanlarında ise özellikle bağcılık ve meyve yetiştiriciliği yapılmaktadır. Bağ alanlarının geniş yer kapladığı kasabada her yıl ağustos ayında üzüm festivali de düzenlenmektedir. Festivalin 1960'lı yıllarda başladığı söylenmektedir. Meyve bahçelerinde birçok meyve türü yetiştirilirken özellikle badem ağaçlarının fazla oluşu dikkat çekmektedir. Üretilen bademler ve üzümlerden üzüm sucukları yapılmaktadır. Düzenlenen festivalde, pazarlarda üretilen üzüm sucukları, zivaniya, köfter (pestil) satılmaktadır. Bir dönem, üretilen üzümlerin değerlendirilmesi için şarap fabrikası da açılan kasabada ihracatın olmaması ve yaşanan ambargolar sonucu beklenen gelir sağlanamamış dolayısıyla bağcılık gerilemiştir. Ayrıca diğer ürünler arasında Yarımada'da yaygın olan keçiboynuzu ve zeytin bulunmaktadır. Sofralık ve yağlık zeytin elde edilen kasabada eskiden geleneksel zeytin değirmenleri de bulunmaktaydı. Günümüzde zeytin de eskiye göre önemi azalan bir üründür.

Yerleşmede hayvancılık faaliyetleri de görülmektedir. Eskiden yerleşme alanının içerisinde bulunan hayvan barınakları belediye tarafından yerleşmenin dışına alınmıştır.

Kasaba içerisinde, Belediye binası, Bucak Kaymakamlığı, Posta Dairesi, Elektrik Dairesi, Sosyal Hizmetler Dairesi, bankalar, eczaneler, kooperatiflerin yanında ticarethane ve fabrikalar açılmıştır. Kasabanın yönetsel alanında bir taş ocağı işletmesi ve zeytinyağı fabrikası yer almaktadır. Ayrıca 1 adet ilköğretim okulu ve 1 adet ortaokul bulunmaktadır. Evler genellikle tek katlı ve bahçeli olup, eskiden yapı malzemesi olarak kerpiç kullanılmaktaydı. Daha sonra ev yapımında taş kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde betonarme evlerin artış gösterdiği yerleşmede modern çift katlı evler de yapılmaya başlanmıştır (Foto 42). Yolların durumuna bakıldığında ise cadde ve sokak sisteminin fazla gelişmediği görülmektedir. Ekoturizm kapsamında olan yerleşmede 2 adet köy pansiyonu da yer almaktadır. Bafra Turizm Bölgesi de Mehmetçik belediye sınırları içerisinde. Artan turizm faaliyetleri ile kasabanın ekonomisinin canlanması beklenmektedir.

Foto 42: Mehmetçik Kasabasındaki Konut Alanları

Genel olarak ele alındığında, Mehmetçik kasabası köy fonksiyonlarının daha ağır bastığı bir yerleşme durumundadır. Mehmetçik kasabası, 11 köy ve 1 kasaba yerleşmesinin bağlı olduğu bir bucak merkezidir. Bafra, Balalan, Çayırova, Kilitkaya, Kumyalı, Pamuklu, Sazlıköy, Tuzluca, Yedikonuk ve Zeybekköy ile Büyükkonuk kasabası bucak alanında yer almaktadır.

1.4. Yenierenköy Kasabası

Karpaz Yarımadası'ndaki kasabalardan biri de Yenierenköy'dür. Yenierenköy kasabası aynı zamanda Yenierenköy bucağının bucak merkezidir. Yenierenköy bucağı en doğudaki bucak alanı olup, Yenierenköy ve Dipkarpaz kasabası ile 12 köy yerleşmesinden meydana gelmektedir. Yeşilköy, Adaçay, Sipahi, Kaleburnu ve Dipkarpaz yerleşmeleri ile sınır komşusudur (Harita 2). Yaklaşık 100 metre civarında kurulmuş olan kasabanın güneyine doğru yükselti ve engebe artmaktadır.

Yenierenköy kasabasının eski adının "Yalusa" olduğu bilinmektedir. 1974 yılından sonra kasabaya Karadeniz bölgesinden özellikle Rize çevresinden gelen nüfus yerleştirilmiştir.

Yaklaşık 50,080 dekar yüzölçümüne sahip olan yerleşmenin yönetsel alanının % 36'sı tarım, %26'sı orman ve %5'i ise otlak alanlarından meydana gelmektedir (Çizelge 13). Ormanlık alanlar, yerleşmenin güneyinde yükselti ve engebenin arttığı alanlardaki makiliklerden oluşmaktadır. Kasabanın ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Kasabada tarım daha çok geçimlik bir faaliyet olup çiftçiler alternatif geçim kaynaklarından yoksundur ve daha çok koyun ve keçi yetiştirmektedir. Özellikle hayvancılığın ön plana çıktığı yerleşmede koyun sayısı fazladır.

Yarımada'daki tek modern süt işleme tesisi ise Yenierenköy kasabasında bulunmaktadır. Daha önce de belirtildiği özel bir teşebbüs olan tesis, üretimini "hellim" zerine yoğunlaştırmaktadır. rettiği rnleri ise, başta Orta Doğu ülkelerine olmak üzere, ihraç etmektedir. Kasabadaki bir diğer önemli faaliyet balıkçılıktır. Karpaz Yarımadası'ndaki en fazla tekne ve barınak sayısına sahip yerleşme Yenierenköy kasabasıdır. Yarımada'da 161 kayıtlı ticari tekne tarafından kullanılan 9 barınak vardır. Bu teknelerden sadece 41 tanesi, özellikle Yenierenköy barınağında kayıtlı, Yeşil Hat Ticaret Tüzüğü gereğince balık satmak üzere onaylıdır²⁴⁷. Yenierenköy balıkçı barınağında kayıtlı balıkçı tekneleri fazladır ve profesyonel teknelerin yaygın olduğu görülmektedir (izelge 64). Ayrıca arıcılık faaliyetleri de yapılmaktadır. Bal retiminde Yenierenköy kasabadaki önemli yerleşmelerden biridir. Arıcılık işletmeleri, genellikle küçük ölçekli, ortalama 20 ile 50 kovan ile yarı-geçimlik işletmeler olarak kabul edilmektedir. Çoğu arıcı, arıcılığı ek iş olarak yapmaktadır.

Kasabada, geçmişte tütüncülük yapılmaktaydı ve tütüncülük faaliyetlerinin önemli bir merkezi durumundaydı. Kasabada yer alan tütün fabrikası 2004 yılında faaliyetine son vermiş, günümüzde sadece tütün stoklarının satışını gerçekleştirmektedir.

Kasabada, belediye merkezi, turizm enformasyon merkezi gibi birçok kamu dairesi ve belirli ölçüde küçük işletmeler yer almaktadır. Kasabada kapalı spor salonu, tiyatro gösterileri için kullanılan kültür merkezi bulunmaktadır. Ayrıca halkın ve tüccarların ürünlerini sattıkları haftalık pazar kurulmaktadır. 1 ilkokul ve 1 adet lise bulunan yerleşmede 1 adet sağlık ocağı da vardır. Belediye

²⁴⁷ Karpaz Bölgesi Yerel Kalkınma Stratejisi (2010), s.34.

merkezlerindeki sağlık ocaklarında birkaç tam zamanlı ya da yarı zamanlı çalışan pratisyen hekim, pediastrist, jinekolog ve dişçi bulunmaktadır. Sağlık Merkezlerinin her birinde birer ambulans bulunmakta fakat bunların bir kısmında hayat kurtarma ekipmanları bulunmamaktadır. Yenierenköy Sağlık Merkezi ise yaşlılar için bakım projesi yürüten tek sağlık merkezidir. Yarımada'daki aktif olan tek turizm ofisi de kasabada bulunmaktadır.

Kasabanın kuzey sahili boyunca birçok emlak projesi geliştirilmiştir. Özellikle villalar ile sitelerin inşa edildiği alanların bir kısmı krizden etkilenmiştir. Kasabanın doğusunda yarım kalan inşaat alanları yaygındır.

Foto 43: Yenierenköy Kasabası

Yerleşmedeki diğer bir ekonomik faaliyet ise turizmdir. Özellikle kasabanın kuzeyindeki sahil şeridinde turizm alanları görülmektedir. Bir halk plajı bulunan kasabada, sahil boyunca pek çok otel, restoran ve balıki bulunmaktadır. Halk plajında ayrıca kamp alanı da yer almaktadır. Yenierenköy Marina Projesi ile yerleşmede ve bölgede yatırımların artması ve turizmin canlanması beklenmektedir.

Marina ile bağlantılı resort oteller planlanmaktadır. Önümüzdeki yıllarda hayata geçirilmesi planlanan proje ile kasabada turizmden elde edilen gelir artabilecektir.

Yenierenköy kasabasının nüfusu 2011 yılında 1,774 kişidir. Mehmetçik ve Büyükkonuk kasabalarına göre daha kalabalık olan yerleşmede sanayi ve ticaret alanları ile turizm alanları daha yaygındır. Ekonomik fonksiyonların nispeten daha fazla geliştiği yerleşmenin, kasaba yerleşmesi özelliklerini taşıdığı söylenebilir.

1.5. Dipkarpaz Kasabası

Karpaz Yarımadası'nın en doğusunda yer alan ve en geniş yönetsel alana sahip yerleşmedir. Kasaba, Ersinpaşa, Polatpaşa ve Sancarpaşa mahalleri olmak üzere üç mahalleden oluşmaktadır. Kasabanın nüfusu 2011 sayımına göre 2,016 kişidir. Makilik alanların tahrip edilmesi sonucu yaklaşık 150 metre yüksekliğe kurulmuş olan yerleşme, Kıbrıs'ta Türkler ile Rumların birlikte yaşadığı birkaç yerleşmeden biridir. Karpaz Yarımadası'nda ise tek yerleşmedir. 1974 öncesinde sadece Rum nüfusun yaşadığı kasabada, bu tarihten sonra Türk nüfusun da kasabaya yerleştirilmesiyle bu iki toplum bir arada yaşamaya başlamıştır. Bu nedenle kasabada cami ile kilise seslerini bir arada duymak, Türk ve Rum okullarını görmek, birçok dükkân, market gibi hizmet alanlarında çift kültürlülüğü görmek mümkündür. Etnik ve kültürel açıdan Yarımada'daki en ilginç ve ilgi çekici yerleşmedir.

Kasabanın eski adı "Rizokarpaso"dur. Rizo, Rumcada son, dip anlamlarına gelmektedir ve Karpaz Yarımadası'nın son yerleşmesi olduğunu ifade etmektedir. Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanının büyük çoğunluğu eğimli, engebeli ve tepelik arazilerden oluşmaktadır. Yükseltinin ve engebenin artmasına bağlı olarak ormanlık ve makilik alanlar çok fazladır. Eğimin azaldığı düzlük alanlarda ise bitki örtüsü

tahrip edilerek yerleşme, tarım ve otlak alanları kurulmuştur. Yerleşmenin Yarımada'nın en uç kesiminde yer alması, Yarımada'daki diğer yerleşmelere göre kasaba alanının doğal koşullarının günümüze kadar en az tahribatla gelmesini sağlamıştır.

Kasaba, zengin tarihi yapıları, doğal ve kültürel değerleri ile Yarımada'daki en farklı yerleşim alanıdır. Yarımada'da daha önce de belirtildiği gibi çok sayıda tarihi eser, anıt ve arkeolojik sit alanı bulunmaktadır (Çizelge 65, 66 ve 67). Bunlar önemli turizm alanlarıdır ve özellikle Apostolos Andreas manastırının inanç turizmi açısından önemli olduğu belirtilmişti. Kasabanın yönetsel alanında, yerleşme alanının doğusunda, yerleşme alanı bittikten sonra koruma alanları başlamaktadır. Yönetsel alanında iki çevre koruma bölgesi ve bir milli park alanı bulunmaktadır. Karpaz Milli Park alanı ile Karpaz ÖÇKB alanının sınırlarının hemen hemen örtüştüğü belirtilmişti. Bu alanlarda flora ve fauna özellikleri açısından önemli türlerin bulunması bu alanları önemli kılmaktaydı. Ayrıca kuzey ve güney sahillerinde pek çok doğal plaj alanı bulunmaktadır. Tüm bunlara bağlı olarak turizm potansiyeli yüksek olan yerleşmede son yıllarda bu faaliyetlerde artış olmuştur. Bu nedenle kasabada köy pansiyonculuğu gelişmiştir. Yerleşme merkezinde bu amaçla kurulan ve faaliyet gösteren 10 tane köy pansiyonu ve çiftlik evi bulunmaktadır. Bu tesislerin bir kısmı, eskiden var olan ama bakımsız veya atıl durumdaki yapılar restore edilerek (Foto 44), bir kısmı da yeniden inşa edilerek turizme kazandırılmıştır (Foto 45). Karpaz Ekoturizm Birliği, Turizm Bakanlığı yapılan tesisleri desteklemektedir.

Foto 44: Dipkarpaz Kasabasındaki Geleneksel Mimariyle Kemerli Yapılardan ve Taş Malzemeden Yapılmış Olan Bir Tesisin Restore Edilmiş Hali

Foto 45: Dipkarpaz Kasabasında Taş Malzeme Kullanılarak Yeniden İnşa Edilen Tesislerden Biri

Yaklaşık 142,104 dekar alana sahip olan Dipkarpaz kasabasının yönetsel alanının arazi bölünüşünde en büyük pay % 49 ile orman alanlarına aittir. Tarım alanları % 41 ve otlak alanları % 1 paya sahiptir. Kasabanın geçim kaynaklarının başında tarım ve hayvancılık gelmektedir. Özellikle kasabanın girişinde tarım alanları ile konut alanları iç içe geçmiştir (Foto 18). Dipkarpaz akiferinin varlığı kasabada sulu tarıma olanak sağlamıştır. Pek çok sebze, meyve tarımı ve bağcılık

yapılmaktadır (Foto 19). Geçmişte tarımda en fazla gelir tütünden elde edilmekteydi. Ayrıca pamuk, keçiboynuzu, zeytin, tahıl önemli ürünleri arasındaydı. Ancak günümüzde pamuk ve tütün tarımı yapılmamaktadır. Tahılların önemli yer tuttuğu ekonomisinde, sebze ve meyve tarımı daha çok ihtiyaca yöneliktir. İhtiyaç fazlası diğer yerleşmelerde olduğu gibi pazarlarda ve ekoturizm kapsamında yerleşmedeki pansiyonlara satılmaktadır.

Hayvancılık diğer bir önemli faaliyettir. Özellikle küçükbaş hayvan sayısı bakımından Yarımada'nın önde gelen yerleşmelerinden birisidir. Yerleşme alanının doğusundaki otlak alanlarında tahıl tarımı ile birlikte hayvancılık faaliyetleri yapılmaktadır (Foto 22). Ayrıca balıkçılık ve arıcılık da yapılan hayvancılık faaliyetlerindedir.

Dipkarpaz kasabasında, belediye binası, sağlık ocağı, karakol, PTT, banka, ilköğretim ve ortaöğretim okulu bulunmaktadır. Ayrıca çok sayıda küçük işletme; market, bakkal, kahvehane, kasap yer almaktadır. İşletmelerin bir kısmı Rumlara bir kısmı Türklere aittir. İki halkın beraber yaşadığı kasabada tabelalarda hem Türkçe hem de Rumca yazıları görmek mümkündür.

Gerek nüfus gerekse fonksiyonel özellikler bakımından Karpaz Yarımadası'ndaki beldeler içerisinde Dipkarpaz yerleşmesinin kasaba özelliklerini taşıdığı söylenebilir. Ancak kasabanın diğer yerleşmelere uzaklığı, çevre köyler ile ilişkilerinin daha az olmasına ve onların ihtiyacını karşılama özelliğinden yoksun olmasına neden olmuştur.

Karpaz Yarımadası'ndaki belediye örgütlü yerleşmeler içerisinde, tam anlamıyla şehir fonksiyonlarına sahip yerleşme yoktur. İskele kasabası, ilçe merkezi

olmasına bağlı olarak Şehir unvanı kazanmış Şehirleşme sŐrecini tamamlamamış bir kasaba yerleşmesidir. İlçe genelindeki yerleşmeler için bir cazibe merkezi halinde değildir. Yöre halkı ihtiyaçlarını karŐılamayacak durumda olduklarında ya en yakındaki kasaba yerleşmesine ya da daha bŐyŐk ihtiyaçlarda Gazimağusa Şehrini tercih etmektedir. Yarımada'da bulunan dört belediye ŐrgŐtlŐ yerleşmeden (İskele belediyesi hariç) ise kasaba fonksiyonlarının bŐyŐk kısmını bŐnyesinde barındıran iki yerleşme bulunmaktadır. Bunlar; Dipkarpaz ve Yenierenköy kasabalarıdır. Mehmetçik ve BŐyŐkkonuk'ta kasabalaşma sŐreleri devam etmektedir. Özellikle yarımada da artan turizm faaliyetlerine bağlı olarak beldelerin ekonomileri canlanmakta ve kasabalaşma faaliyetleri hızlanmaktadır.

2. Kırsal Yerleşmeler

Şehir ve kasaba alanları dışında kırsal alanda yer alan, bu alanlara göre fonksiyonları gelişmemiş, doğal ortam içerisinde yalın Őzellięe sahip olan yerleşmelere kır yerleşmeleri denilmektedir²⁴⁸. Doğal ortam kır yerleşmeleri Őzerinde Önemli bir belirleyicidir. Kır yerleşmelerinde en Önemli ekonomik faaliyet tarım, hayvancılık ve ormancılık gibi faaliyetlerdir. KÖyler, kır yerleşmelerinin en bŐyŐęŐdŐr ve bir muhtar ile muhtar heyeti tarafından yönetilmektedir. İdari bŐlŐnŐŐ içerisinde ise köyler en kŐŐk idari birimdir. Yararlanma sŐrelerine bağlı olarak kır yerleşmeleri sŐrekli ve dönemlik olarak, yerleşme sayısına bağlı olarak ise tek yerleŐmeli ve çok yerleŐmeli kır yerleşmeleri Şeklinde sınıflandırılmaktadır.

Karpaz Yarımadası'ndaki kır yerleşmelerinin tamamı sŐrekli kır yerleşmesidir. Ayrıca doğal faktörlerin çok fazla sınırlayıcı Özellik gŐstermedięi çalışma alanında yerleşmelerin tamamı tek yerleŐmelidir. Yerleşmeler daha çok kıyı

²⁴⁸ Ali Őzaęlar, (2011), *Coğrafiyaya Giriş*, s.84.

ovalarına kurulmuştur. Yer şekillerinin sade oluşu ve su kaynaklarının kısıtlı oluşu Yarımada'daki kır yerleşmelerinin dokusunun toplu bir özellik göstermesine neden olmuştur. Su kaynaklarına da bağlı olarak çoğu yerde tarım alanları ile yerleşmeler iç içe geçmiş durumdadır. Tarım alanlarının bir kısmı ise yerleşmeye yakın kesimlerde bulunmaktadır. Karpaz Yarımadası'nın ortalama yükseltisinin düşük ve ovalık alanların fazla oluşu yerleşmelerin alçak kesimlerde kurulmasında etkili olmuştur. Genellikle yerleşmeler 0-200 metre arasında kurulmuştur.

2011 yılı nüfus sayımına göre Yarımada içerisinde nüfusu 1000'in üzerinde olan iki yerleşme bulunmaktadır. Bunlardan biri 1,110 nüfus miktarı ile İskele kasabasının mahallesi durumundaki Bahçeler (Cevizli) Mahallesi ve 1,019 nüfus miktarıyla Mehmetçik bucağında yer alan Bafra köyüdür. Bafra köyü son yıllardaki turizm yatırımları ve yönetsel alanındaki turizm bölgesi projesiyle nüfusu artan bir yerleşmedir. Bahçeler mahallesi ise İskele kasabasına olan yakınlığına bağlı olarak gelişmektedir.

Yarımada'daki yer şekillerine bağlı olarak tarım alanları geniş yer kaplamaktadır. Bu da tarımın kır yerleşmelerinde önemli bir faaliyet olmasına neden olmuştur. Ancak bölgedeki su sıkıntısı daha çok kuru tarım alanlarının özellikle tahıl, zeytin ve keçiboynuzu tarımının fazla olmasına neden olmuştur. Arpa ve buğday en fazla yetiştirilen ürünler arasındadır. Sulu tarım ise köy merkezlerine yakın yerlerde, kuyulardan elde edilen su vasıtasıyla yapılmaktadır. Bu alanlarda ise bağcılık, sebze ve meyve tarımı yaygındır. Sulu tarımda Yeşilköy ön plana çıkarken, Ziyamet, Pamuklu çevrelerinde sulu tarım yaygındır. Yeşilköy'de neredeyse Yarımada'daki tüm sulu tarım ürünleri yetiştirilmektedir. Özellikle patates ve kolokası ile ünlüdür. Ziyamet köyü ise bağcılık ile ön plandadır. Ancak Yarımada'daki tarımsal faaliyetler

genellikle geçimlik düzeydedir. Sınırlı ihracat olanakları, ambargolar ve artan su sıkıntısı ile tarımdan elde edilen gelir azalmıştır. Bu nedenle çiftçiler çoğu yerde tarım ve hayvancılık faaliyetlerini birlikte yürütmektedir. Ayrıca birçok kişinin tarım ve hayvancılık faaliyetlerini ek iş olarak yaptığı görülmüştür. Tarımla uğraşmanın yanı sıra kamuda ve özel sektörde çalışanların sayısı da fazladır.

Hayvancılık faaliyetleri olarak ise yerleşmelerde küçükbaş hayvancılık yaygındır. Tahıl tarımının yaygın olduğu İskele ve Yenierenköy bucaklarındaki kır yerleşmelerinde hayvancılık faaliyetleri de yaygındır.

Kır yerleşmelerinin ulaşım olanaklarına bağlı olarak da gelişimlerinde farklılıklar bulunmaktadır. Gazimağusa-Karpaz ana yolu ve yeni yapılan kuzey sahil yolunun üzerinde yer alan kır yerleşmeleri daha fazla gelişim göstermektedir. Gazimağusa-Karpaz ana yolu Yarımada'nın batısında güney kısımları takip ederken, daha sonra kuzeye yönelmektedir. Ayrıca tamamlanan kuzey sahil yolu ile Girne ilçesinden kıyıyı takip ederek Yarımada'ya ulaşılmaktadır. Boğaz, Kalecik, Pamuklu, Kumyalı, Yeşilköy gibi köyler gerek ulaşım gerekse yer şekilleri avantajından dolayı ekonomik olarak daha iyi durumdadırlar. Balalan, Boltaşlı, Taşlıca, Derince, Adaçay, Avtepe gibi genellikle engebeli alanlardan oluşan ve ana ulaşım güzergâhında bulunmayan köylerin ise ekonomik olanakları kısıtlıdır.

VII. KARPAZ YARIMADASI'NDA ARAZİ KULLANIMI PLANLAMASINA İLİŞKİN ÖNERİLER

Planlamanın özünü; neyin, nerede, ne zaman, niçin ve nasıl yapılacağı sorularına cevap aramak oluşturmaktadır. Planlama ile mekân arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Erinç, planlamayı “mekânın maksada en uygun şekilde düzenlenmesi” şeklinde tanımlamıştır²⁴⁹. Sürdürülebilirlik açısından bir mekânın planlaması yapılırken dikkat edilmesi gereken birtakım hususlar bulunmaktadır. Bugün birçok disiplinin konusu içerisinde yer alan planlama, farklı açılardan değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Bu doğrultuda planlama faaliyetlerinde disiplinler arası koordinasyon ve ortak çalışma önem kazanmakta, özellikle mekânın düzenlenmesi ve planlanması söz konusu olduğunda coğrafyanın mekân planlamasına yönelik çalışmalarda mutlaka yer alması gerekmektedir²⁵⁰. Arazi kullanımı planlama çalışmalarında pek çok yöntem ve analizlerden yararlanılmaktadır. SWOT analizi de pek çok disiplin tarafından gerek planlama gerekse arazi kullanımı çalışmalarında kullanılmaktadır. Bu çalışmada da, daha önce vurgulandığı gibi, temel hedeflerden biri planlamaya yönelik öneriler oluşturmaktır. Bu amaçla Karpaz Yarımadası'nın güçlü ve zayıf yönleri belirlenmiş, çalışma sahasını bekleyen fırsat ve tehditler saptanmış ve bu doğrultuda planlamaya yönelik kararlar geliştirilmiştir.

Karpaz Yarımadası'nda arazi kullanımı; hammadde üretim alanları, sanayi alanları, turizm alanları ve yerleşim alanları olmak üzere dört ana başlık altında ele alınmıştır. Planlamaya yönelik kararlar geliştirilirken yapılan öneriler de bu dört ana başlık altında ele alınmıştır.

²⁴⁹ Sırrı Erinç, (1963), “Tatbiki Coğrafya ve Planlama”, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yay. (Şehircilik Kürsüsü), Şehircilik Konferansları No:1, s.32.

²⁵⁰ Barış Taş, (2011), “Tarım Alanlarının Planlaması Sürecinde SWOT Analizi Kullanımına Bir Örnek: Sandıklı İlçesi”, Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt IX (Sayı 2), s.190.

A. HAMMADDE ÜRETİM ALANLARININ PLANLANMASINA İLİŞKİN ÖNERİLER

Karpaz Yarımadası'ndaki hammadde üretim alanları; tarım alanları, orman alanları ve otlak alanları olmak üzere üç grupta ele alınmıştı. Çalışma alanında kullanım biçimleri arasında en büyük pay tarım alanlarına aittir. Kapladığı alan bakımından tarım alanlarını sırasıyla orman ve otlak alanları izlemektedir. Söz konusu alanlar, sanayi kollarına doğrudan veya dolaylı olarak hammadde sağlayan alanlardır. Bu açıdan arazi kullanımını içerisinde önemli bir yere sahiptirler.

1. Tarım Alanları ve Tarımsal Faaliyetlere İlişkin Öneriler

Karpaz Yarımadası'ndaki tarım alanları 409,789 dekar alan ile çalışma alanındaki arazilerin yaklaşık yarısını kaplamaktadır. Bu miktar ile ülkedeki tarım alanlarının % 22'sini kaplamakta; ancak mevcut tarım alanlarının ise % 67'si kullanılmaktadır. Tarım alanları ekili ve dikili alanlar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Yarımada'nın genelinde ekili alanların dikili alanlara göre daha fazla yer kapladığı önceki bölümlerde vurgulanmıştı. Sulanma durumlarına göre de ekili ve dikili alanlar sınıflandırılabilir. Karpaz Yarımadası'nda sulanan alanların payı su sıkıntısından dolayı oldukça düşüktür. Yarımada'daki tarım yapılan alanların sadece %2'sinde sulu tarım yapılmaktadır. Sulu tarım alanlarının yaklaşık %63'ü ekili alanlardan, %37'si ise dikili alanlardan oluşmaktadır. Ekili tarım alanlarının önemli bir kısmında kuru tarım özellikle tahıl tarımı yapılmaktadır. Ayrıca yem bitkilerinin tarımı da yaygındır. Başta arpa olmak üzere buğday ve fiğ tarımı yaygın olan Yarımada'da üretilen arpa, fiğ ve balyalar hayvan yetiştiriciliğine önemli katkı sağlamaktadır. Ekili tarım alanlarının dağılımını incelendiğinde, kuru tarım alanlarının daha çok İskele bucak alanında Kantara Dağları'nın güney kesimlerinde yaygın olduğu görülmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi Kantara Dağları kuzeybatıdan

gelen nemli ve yağışlı hava kütlelerinin iç kesimde yer alan geniş tarım alanlarına ulaşmasını engellemekte ve bu alanların yağış duldasında kalmasına neden olmaktadır. Yarımada'da çok az bir yer kaplayan sulu ekili tarım alanları ise daha çok Yenierenköy ve Mehmetçik bucaklarındadır. Çalışma alanında genellikle yerleşme merkezlerine yakın yerlerde açılan kuyuların vasıtasıyla sulama yapılmaktadır. Bu nedenle yerleşme merkezlerine ve akiferlere yakın alanlarda özellikle Yarımada'daki en büyük akifer olan Yeşilköy akiferinin çevresinde bu alanlar artmaktadır. Yeşilköy akiferinin yer aldığı Yeşilköy idari alanı tarımsal faaliyetleri açısından ayrı bir öneme sahiptir. Köyün yönetsel alanında sulama imkânlarının fazla olması, topraklarının verimli olması sayesinde tarımdan elde edilen verim yüksektir. Yeşilköy, özellikle ürettiği patates ve kolokaslarla ünlenmiştir. Yarımada'da sulanan ekili alanlarda patates, karpuz, kavun ve enginar tarımı ağırlık kazanmaktadır. Üretilen ürünler genellikle çiftçilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. İhtiyaç fazlası ürünler iç piyasada kurulan pazarlarda, marketlerde satılmaktadır. Dar bir alan kaplayan dikili tarım alanlarının neredeyse tamamı (%90) kuru tarım alanlarından oluşmaktadır ki bu alanların tamamında zeytin ve harnup (keçiboynuzu) tarımı yapılmaktadır. Zeytin ve harnup tarımı Yarımada'nın geneline yayılmış durumdadır. Dikili alanların geri kalan %10'unda ise başta bağcılık yapılmakla birlikte badem, nar, zerdali ve incir gibi ürünler yetiştirilmektedir. Sulanan dikili alanların dağılışı, sulanan ekili sahalara paralellik göstermekte; yerleşme merkezlerine ve su kaynaklarına yakın yerlerde görülmektedir. Yarımada'daki bazı tarım alanlarında ise bu sahalara iç içe geçerek, meyve tarımının yapıldığı alanların tabanında ve çevresinde sebze tarımı da yapılmaktadır. Dikili alanlarda yetiştirilen ürünlerden üzüm ve badem ekonomik

olarak önem taşıırken diğere ürünler çoğunlukla bölge içindeki tüketime yöneliktir. Bağcılık ve meyvecilik alanlarında Ziyamet, Mehmetçik, Yenierenköy yerleşmelerinin yönetsel alanları öne çıkmaktadır. Çalışma alanında sera ve tünellerde de tarımsal faaliyetler yapılmaktadır. Seracılık faaliyetlerinin ise büyük çoğunluğu (% 73'ü) İskele bucağındadır. Yenierenköy bucağındaki arazilerin tamamı seralardan oluşurken, İskele bucağındaki arazilerin %86'sı tünellerden meydana gelmektedir. Sera ve tünellerde en fazla kavun, domates ve karpuz yetiştirilmektedir. Su sıkıntısının yaşandığı çalışma alanında modern sulama sistemleri de kullanılmaktadır. Özellikle patates ve sebze üretiminde bu sistemlerden daha fazla yararlanılmaktadır. Patates alanlarında yağmurlama, sebze alanlarında ise damlama yöntemi tercih edilir. Yenierenköy, sulama sistemlerinin en yaygın olduğu bucaktır.

Karpaz Yarımadası'nda tarım alanları ve tarımsal faaliyetlerin gelişimi bakımından pek çok güçlü yön ve fırsatların yanı sıra, tarımsal faaliyetleri olumsuz etkileyebilecek olan zayıf yönler ile tehdit edici unsurların da varlığından söz etmek mümkündür.

Çizelge 69: Karpaz Yarımadası'nın Tarımsal Arazi Kullanımı için Uygulanan SWOT Analizi

İçsel Faktörler	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none"> Tarım alanları için bölgenin büyük bölümünde uygun doğal koşulların varlığı Bölgede üretilen patates, zeytin, harnup, üzüm, kavun gibi ürünlerin gerek bölge ve gerekse ülke için önem taşıması Geleneksel ürünlerin üretim potansiyeli ve bölgedeki ürünlere olan talep Geleneksel ürünlerin üretimi için potansiyel iş gücünün varlığı Ülkedeki diğer bölgelere göre düşük zirai kirlilik Organik tarım faaliyetleri için uygun doğal ortam Tarım sektöründe çalışanların ülkedeki diğer bölgelere göre fazla oluşu Bölgedeki eko ve agro turizm potansiyeli ve bu faaliyetlerdeki artış 	<ul style="list-style-type: none"> Yaşanan su sıkıntıları ve kuraklık Yer altı sularının kontrolsüz ve aşırı kullanımı Bazı alanlardaki salma sulama yöntemi Tarımsal faaliyetlerin ve tarımla uğraşanların sayısının azalması Tarımsal işletmelerin azlığı ve küçük ölçekli oluşu Bazı yerlerde ilkel tarım yöntemleri uygulanması Kaliteli tohum kullanımının ve teknolojinin yetersiz oluşu Tarımsal nüfusun büyük kısmının tarımı ek iş olarak yapması Standart, pazarlama ve markalaşma eksikliği Depolama tesislerinin ve paketlemenin yetersiz oluşu
Dışsal Faktörler	
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> Eko ve agro turizme olan talepteki artış KKTC su projesi ile su sıkıntısının ortadan kalkacak olması Ürün çeşitliliğinin fazla oluşu Geleneksel gıdalara ve ürünlere olan talebin artması Festival ve fuar gibi kültürel etkinliklerin artması Su sıkıntısının giderilmesiyle önceden yetiştirilen pamuk ve tütün gibi ürünlerin ve birçok ürünün üretimine başlanabileceği olunması, verimin ve gelirin artması Bölgeye olan talebin artışıyla özel sektörün de yatırım yapma eğiliminin artması Tarım ürünlerinin sanayide hammadde olarak kullanılabilmeleri Üretilen ürünlerin bölge içinde artan turizm alanlarına pazarlanmaları 	<ul style="list-style-type: none"> Siyasi istikrarsızlıklar ve arazi mülkiyeti konusundaki belirsizlikler Göçler sonucu tarımla uğraşan genç nüfusun giderek azalması Giderek artan dış rekabet Bölgedeki turizmin faaliyetlerinin artışıyla tarım alanların, su kaynaklarının azalması, doğal ortamın bozulması, kirliliğin artması Mevcut su kaynaklarının giderek tükenmesi Gerek evsel gerekse sanayi atıklarından kaynaklanan çevre ve su kirliliği Tarım ilaçlarının yanlış kullanılması ve kimyasal kirliliğin artması Dış ticarete yaşanan sınırlılıklar ve kısıtlamalar Hızlı ve plansız inşaatlaşma (Turistlere yönelik villa, apartman ve resort)

Karpaz Yarımadası için tarım, son yıllarda turizm faaliyetlerinin artmasına rağmen, özellikle kırsal kesimde hala en önemli geçim kaynağıdır. Bölge tarım alanında pek çok güçlü yöne sahiptir. Öncelikle yer şekillerinin sade oluşu, iklimin olanak sağladığı uzun vejetasyon dönemi ve ürün çeşitliliği, verimli toprak koşulları, yer altı sularının varlığı sayesinde tarımsal potansiyeli yüksek olan bir bölgedir. Özellikle Yarımada'nın güney ve güneybatı bölgesinde yer şekilleri daha sade olduğu için tarım alanları genişlemektedir. Doğal şartları kimyasal ilaçlara gerek kalmadan organik ürün yetiştirmeye elverişlidir. Ayrıca diğer bölgelere oranla tarımsal kirlilik yani pestisit ve zirai ilaç kullanımı bölgede daha azdır. Bu da bölge ürünlerine olan talebi artırmaktadır. Bölgede tarım geçmişten beri yapılmakta ve pek çok ürün yetiştirilmektedir. Bu nedenle bölgede kalifiye iş gücü fazladır. Tarımda çalışanların payı ülke ortalamasının üstündedir ve bu da tarımın önemini göstermektedir. Bölge patates, zeytin, harnup, üzüm ve kavun gibi ürünlerde ön sıradadır. Bu ürünlere kalitesinden dolayı ülkedeki diğer bölgelerden talep olmakta ve bu ürünlerin bir kısmı ihraç edilmektedir. Ayrıca arpa ve buğday gibi tahıllarda Mesarya Ovası'ndan sonra önemli bir paya sahiptir. Son yıllarda bölgede artan eko ve agro turizme bağlı olarak yöresel ürünlere olan talep artmıştır. Bu ürünler, festivallerde, Büyükkonuk Eko Günleri'nde, bölgede artan köy pansiyonlarında, yöresel pazarlarda satılmaya başlanmıştır. Bu durum bölgedeki tarım faaliyetlerinin ve teşviklerin artmasını sağlamıştır.

KKTC'de yağış miktarı, kuzey sahili ve Beşparmak bölgesinden sonra en fazla Yarımada'da olmasına karşın yüksek sıcaklık, buharlaşma ve nem ile birlikte yaşanan kuraklık şiddeti artmaktadır. Kuraklık, hem ülkenin hem de bölgenin tarımdaki en zayıf yönüdür. Mevcut yer altı kaynaklarına rağmen, bu kaynakların

yanlış kullanımı ciddi sorunlara yol açmaktadır. Kıyıya yakın alanlarda aşırı su çekimleri kuyuların tuzlanmasına, bölge içinde kontrolsüz açılan yeni kuyular su rezervinin tükenmesine neden olmakta, bazı alanlarda modern sulama sistemleri uygulanmasına rağmen bazı yerlerde ise salma sulama yönteminin devam etmesi gibi faktörler zaten az olan su kaynaklarının üzerindeki baskıyı daha da artırmaktadır. Ayrıca bölgedeki katı ve sıvı atıklar hem toprağı hem de suları kirletmektedir. Bölgede tarımla uğraşanların sayısı azalmakta ve tarımdan elde edilen gelir düşük olduğu için genelde ikinci iş olarak yapılmaktadır. Bu durum profesyonelleşmeyi engellemektedir. Ürün çeşitliliğı fazla olmasına rağmen yanlış uygulamalar, kaliteli tohumun kullanılmaması, depolama ve pazarlama yetersizliğı gibi nedenler verimi azaltmaktadır. Üretilen ürünlerin düzgün ambalajlanmaması ve marka eksikliğı kaliteyi düşürmektedir. Ayrıca bazı tarıma dayalı geleneksel ürünlerin üretilmesinde hijyen eksikliğı de ayrı bir sorun yaratmaktadır.

Bölgede son yıllarda yaşanan bazı olaylar, fırsatları ve tehditleri beraberinde getirmiştir. Öncelikle eko ve agro turizm kapsamında bölge ürünlerine olan talep artmış, bu da hem üretimi artırmış, hem de üreticileri tarımla uğraşmak için teşvik etmiştir. Ayrıca festival gibi etkinliklerin artması da talebi artırmaktadır. Alanın en büyük sorunu olan su sıkıntısı, Türkiye’de Alaköprü barajından denizin altından borularla, KKTC’deki Geçitköy barajına su getirme projesi olan “KKTC Su Temin Projesi”nin tamamlanması ile gerek bölgenin gerekse ülkenin tarım sektöründe bir artış yaşanması beklenmektedir. Bu yıl tamamlanması beklenen projede, İskele bölgesine yapılacak olan su dağıtım şebekesi için açılacak ihaleler sonucunda hatların döşenmesi planlanmaktadır. Zaten ürün çeşitliliğı fazla olan bölgede su ile birlikte pek çok ürün yetiştirilebilecek, özellikle eskiden bu bölgede çok yaygın olan

pamuk ve tütün tarımına tekrar başlanabilecektir. Bununla birlikte tarıma dayalı sanayi kollarının sayısı artabilir. Özellikle özel sektörde girişimcilerin yatırımlarının artması ve devletin yaptığı teşvikler, iyileşmeler sağlayacaktır. Ayrıca artan turizm faaliyetlerine paralel olarak tarımsal ürünler bu sektörde pazarlanarak hem gelir elde edilmesini hem de tanıtım imkânlarının artırılmasını sağlayacaktır.

Bölgenin pek çok olumlu özelliğine ve potansiyeline rağmen en önemli tehditlerden biri, ülkedeki siyasi istikrarsızlıktır. Bilindiği gibi KKTC diğer ülkeler tarafından (Türkiye hariç) siyasi olarak tanınmamakta, pek çok kısıtlamalara ve ambargolara maruz kalmaktadır. Ne kadar kaliteli ürün yetiştirilirse yetiştirilsin uygulanan ambargo ve politikalar sonucunda maalesef üretilen ürünlerin pazarlanmasında büyük güçlükler çekilmektedir. Limanlarının uluslararası ticarete açık olmayışı ve pek çok ülkeyle doğrudan ticaret yapamayışı ülke ekonomisine büyük zarar vermektedir. Ayrıca ülkedeki arazi mülkiyetindeki belirsizlikler de girişimcilerin yatırım yapmasını engellemektedir. Bölgede gerek muhtarlarla gerekse yöre halkıyla yapılan görüşmeler sonucunda özellikle gençlerin evlendikten sonra diğer ilçe merkezlerine veya İskele ilçe merkezine göç ettikleri ve tarımla uğraşmadıkları görülmüştür. Küreselleşmeyle birlikte dış ticarete rekabet gücü önem kazanmıştır. Bu durum ülkenin şimdiki şartları göz önüne alındığında önemli ölçüde bir tehdit oluşturmaktadır.

Bölgedeki turizm faaliyetlerinin olumlu etkilerinin yanında olumsuz sonuçları da mevcuttur. Bölgede su sıkıntısı bulunmakta ve turizm faaliyetlerinin artmasıyla bu sıkıntı büyümektedir. Karpaz Yarımadası içerisinde hızlı bir inşaatlaşma başlamıştır. Hatta ekonomik nedenlerden dolayı yapılan pek çok villa, yerleşim siteleri alıcı bulamamış, kimi proje tamamlanamamış ve bu alanların bir kısmı atıl durumda ölü

yatırım olarak kalmıştır. Bu tür alanlara bölgede Yenierenköy ile Sipahi arasında ve Dipkarpaz çevresinde rastlanmaktadır.

Bu değerlendirmeler doğrultusunda, Karpaz Yarımadası'ndaki tarım alanları ve tarımsal faaliyetler bakımından elde edilen sonuçlar ve tarımsal kullanıma yönelik geliştirilen kararları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Ekonomileri tarım ve hayvancılığa dayanan kırsal alanlar, Karpaz Yarımadası'nda olduğu gibi, zengin doğal potansiyellerine rağmen yeterli düzeyde gelişme gösterememişlerdir. Yarımada sahip olduğu doğal ve beşeri potansiyeli sayesinde turizm alanında, özellikle eko turizm, hızlı bir gelişme kaydetmiş ve bugün araştırma alanında önemli bir yere sahip olmuştur. Özellikle eko ve agro turizm kapsamındaki faaliyetler tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle birlikte yürütülmeye başlanmıştır ve bu, bölge ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle bu faaliyetlerin birbiriyle koordineli olarak yürütülmesi gerekmektedir.

- Yarımada içerisinde tarım arazisi fazla olmasına rağmen değerlendirilmeyen ve boş bırakılan tarım alanları mevcuttur. Bu durum üzerinde kuşkusuz su sıkıntısının etkisi büyüktür. Su projesiyle birlikte su dağıtımını planlı bir şekilde yapılırsa bu sorun giderilecektir. Ancak çiftçiler eğitilmeli ve modern tarım yöntemlerini kullanmaya teşvik edilmelidir. Kaliteli tohum ve fidan kullanımı sağlanmalıdır. Alan içerisinde çok sayıda zeytin ve harnup (keçiboynuzu) ağacı olmasına rağmen üretim ve verimin düşük olduğu görülmüştür. Bazı teşvikler yapılmaya başlandıysa da bunlar devam ettirilip artırılmalıdır.

- Tarım ürünlerini işleme ve depolama tesisleri artırılmalıdır. Özellikle patates depolama tesisleri yetersizdir. Patates bölge için önemli bir üründür ve depolama alanları artırılarak üretimi de artırılabilir. Bölgede sera ve tüneller oldukça

azdır. Bölge seracılık ve sebzeçilik faaliyetlerine oldukça uygundur ve bu faaliyetler artırılabilir. Bölge tarımı geçmişe göre bakıldığı zaman oldukça gerilemiştir. Önceden pamuk, tütün, susam gibi ürünler yetiştirilirken bugün bu ürünlerin tarımı yapılmamaktadır ayrıca zeytin, harnup, üzüm gibi pek çok ürünün üretim miktarlarında ciddi düşüşler gerçekleşmiştir. Bu durum üzerinde tarımdan elde edilen gelirin azalması, dış rekabetin giderek artması etkili olmuştur Bu nedenle bu ürünlerin veriminin artırılması için ağaç sayısının artırılması, aşılamar ve zirai mücadelenin yapılması gerekir. Yarımada'da menengiçlere de sıkça rastlanmaktadır. Bu ağaçlar aşılarak bu ağaçların bulunduğu bölgeler antepfıstığı alanına dönüştürülebilir.

- Tarım ve turizm faaliyetleri birlikte yürütülerek geleneksel ürünlerin üretimi ve pazarlanması artırılmalıdır. Örneğin macun, pekmez, sabun, yağlar, hellimli²⁵¹, zeytinli²⁵² gibi Kıbrıs'a özgü ürünlerin üretimi, tanıtımı ve pazarlanması artırılarak hem yöre halkının iş olanakları, bilhassa kadın iş gücü artışı, hem de tarım ve turizm alanında hedeflenen gelir artışı sağlanabilir.

- Ürünlerin paketlenmesi ve piyasaya sunulmasında eksiklikler bulunmaktadır. Bir ürünün üretimi ve kalitesi kadar kuşkusuz ki sunumu da önemlidir. Bu nedenle paketlemeye yönelik işletmeler açılmalı, teşvikler yapılmalı ve "Karpaz" markasının yaygınlaşması için bölge ürünlerinde markalaşmaya gidilmelidir.

- Turizm faaliyetlerine paralel olarak artan hızlı ve düzensiz yapılaşma, atık sorunu, çevre kirliliği, su problemi ile ilgili konularda planlamalar ve denetimler yapılmalıdır.

²⁵¹ Hellimli: Kıbrıs'a özgü bir peynir olan hellimden yapılan poğaçaya türü bir hamur işi.

²⁵² Zeytinli: zeytinden yapılan poğaçaya türü bir hamur işi.

2. Orman Alanları ve Ormancılık Faaliyetlerine İlişkin Öneriler

Karpaz Yarımadası'nda orman alanları toplam alanının % 30'unu kaplamaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi orman alanları kendi içerisinde iğne yapraklı orman alanları ile makilik alanlar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Kızılcamlar iğne yapraklı orman ağaçları arasında hâkim konumdadır, ayrıca ardıç, servi, fıstık çamı gibi türler de bulunmaktadır. Ardıçlar genellikle deniz seviyesine yakın alanlarda makilikler arasında da görülmektedir. Yarımada'daki makilik alanlarda tür çeşitliliği iğne yapraklı orman alanlarına göre daha fazladır. Makilik alanlarda kermes meşesi, delice, keçiboynuzu, menengiçler yaygın türlerdir. Makilikler genellikle ağaç formunda olup boyları yer yer iki metreyi geçmektedir. Yenierenköy kasabasından Zafer Burnu'na kadar olan kesimde yer alan makilikler çok sık, gür olmakla birlikte adeta orman halini almaktadır.

Yarımada'daki orman alanlarının bulunduğu sahalar doğal faktörlerin etkisi altında oluşmuştur. Genel olarak yükseltinin ve yağışın arttığı yerlerde orman alanları yaygındır. Özellikle Yarımada'nın kuzeybatısında yer alan Kantara Dağları'nda iğne yapraklı orman alanları artış göstermektedir. Bu dağların nemli kuzeybatı rüzgârlarına bakan kısımlarındaki ormanlar daha gürken, güney yamaçtaki orman alanları daha seyreklerdir.

Karpaz Yarımadası'ndaki orman alanları pek çok güçlü yöne ve fırsata sahiptir (Çizelge 70). Ülkedeki orman alanlarının önemli bir kısmını barındıran Yarımada'da ormanlar bazı tahribatlara rağmen, diğer bölgelere oranla, korunmuş haldedir. Orman alanlarının bir bölümü Karpaz Milli Parkı ile Karpaz ve Karpaz Güney Sahilleri ÖÇKB alanının içerisinde bulunmaktadır. Bu sayede buradaki orman alanları ve ormandaki canlı yaşamı nispeten daha korunaklı durumdadır. Yarımada

söz konusu koruma alanlarında ve orman sahalarında zengin flora ve faunaya sahiptir. Göçmen kuşların geçiş koridorunda olan çalışma alanında Kuyrukkakan, Çalibülbülü, Tepeli Karabatak, Ada Martısı, Bayağı Tuna, Arı Şahini ve Kızıl Tuynun gibi türler görölmektedir. Orman alanlarında yabani eşeklerin sayısı da bir hayli fazladır. Yarımada'da pek çok endemik ve koruma altında olan bitki türü bulunmaktadır. Bunlar arasında; kum zambağı, Kıbrıs orkidesi, benli orkis, Kıbrıs boseası, Kıbrıs geveni, acem siklameni, Kıbrıs kaside otu, finike ardıcı, mazi gibi türler yer almaktadır.

Orman ve orman altı florası bakımından zengin olan çalışma alanı arıcılık faaliyetleri için de uygun ortam sunmaktadır. Yarımada'da çam balının yanı sıra kekik balı üretimi de yaygındır. Yarımada'da gerek hane halkı tarafından kullanılmak gerekse ek gelir elde etmek amacıyla orman altı flora bitkilerini toplayıcılık faaliyetleri de yapılmaktadır. Bu faaliyetler kapsamında genellikle kuşkonmaz, yabani mantar, alıç, kapari, adaçayı, kekik, çamfıstığı, harnup gibi ürünler toplanmaktadır. Ayrıca orman alanları içerisinde buluna keçiboynuzu ve delice ağaçları tarıma kazandırılmaktadır. Yarımada'daki doğal potansiyel kırsal ve ekoturizm faaliyetleri için uygun bir zemin hazırlamaktadır. Son yıllarda bu kapsamdaki faaliyetlerin artması bölgedeki ekonominin canlanmasına ve bu faaliyetlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması için de orman alanlarının korunması bilincinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Çizelge 70: Karpaz Yarımadası'ndaki Orman Alanları ve Ormancılık Faaliyetleri için Uygulanan SWOT Analizi

İçsel Faktörler	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none"> Orman alanlarının ülkedeki orman alanlarının % 38'ine, Yarımada'daki toplam arazinin % 30'una karşılık gelmesi Özellikle Yarımada'nın kuzeybatısında ve doğusunda bulunan iyi korunmuş orman alanlarının varlığı Orman alanlarının bir kısmının milli park ve özel çevre koruma bölgesi sınırları içerisinde yer alması Zengin flora ve faunaya sahip olması Kırsal turizm, ekoturizm ve rekreasyon faaliyetlerinin varlığı ve bunlar için uygun ortam oluşturması Arıcılık faaliyetleri için uygun ortam oluşturması Orman alanlarının toplayıcılık faaliyetleri açısından ticari amaçlı olarak değerlendirilebilmesi (bazı bitki, ot, meyveler vs.) 	<ul style="list-style-type: none"> Kontrolsüz bina ve inşaatlar Taş ocakçılığı faaliyetleri Ekonomik yönden yarımada'ya katkısının yeterli düzeyde olmayışı Yangınlar, yasa dışı ağaç kesme, hayvanların aşırı otlatılması, yabani eşek sayısının çokluğu Orman alanlarının otlak ve tarım alanına dönüştürülmesi Orman içi yolların yetersiz oluşu İyi bir denetim mekanizmasının olmaması Yapılan yanlış ve yasa dışı arazi uygulamalarına yönelik caydırıcı cezaların olmayışı
Dışsal Faktörler	
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> Potansiyel ÖÇKB ve NATURA 2000 bölgelerinin varlığı ve bu bölgelerle ilgili yatırımlar Koruma bölgeleri ve milli park ile orman alanlarının korunması ile ilgili yapılan çalışmalar Çevre koruma projeleri için belediyelere ve sivil toplum örgütlerine Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Yardım Kuruluşu'nun (USAID) sağladığı dış destekler Kırsal ve ekoturizm faaliyetlerine uluslararası olan talep Ormandan elde edilen bazı ürünlere olan talep 	<ul style="list-style-type: none"> Yeni yatırımların ve inşaatların hızla artması Koruma altındaki bitki türlerinin kontrolsüz toplanması Kaçak kesimler Orman yangınları Artan turizm faaliyetleri

Bölgedeki mevcut koruma alanlarına ek olarak potansiyel durumda yeni ÖÇKB ile NATURA 2000 bölgeleri yer almaktadır. NATURA 2000 bölgeleri Avrupa Birliği tarafından desteklenmekte ve bu bölgelerde gerçekleştirilecek olan yatırımlar finanse edilmektedir. Bu sayede yarımada'daki orman alanları ve barındığı canlı yaşamının korunmasının yanında bu alanlar ekoturizm faaliyetleri bakımından da değerlendirilerek ekonomik kazanç sağlanabilir. Çalışma alanındaki koruma bölgeleri ile milli park alanlarında pek çok sivil toplum örgütü, belediyeler, ilgili bakanlıklar bölgenin kalkınması ve özellikle kırsal sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalar AB ve USAID tarafından da desteklenmektedir. Yarımada'daki ekoturizm faaliyetlerinin artmasıyla birlikte gerek yurt içinden gerekse yurt dışından bu faaliyetlere olan talep de giderek artmaktadır. Orman ve orman altı florasından elde edilen ürünlere de talep oldukça fazladır.

Orman alanlarında taş ocakçılığı faaliyetleri de yapılmakta ve ormanlara ciddi ölçüde zarar verilmektedir. Ayrıca artan faaliyetlere bağlı olarak kaçak yapılaşma, hızlı inşaatlaşma da orman alanlarını tahrip etmektedir. Koruma bölgelerinin varlığına rağmen bu alanlar ile ilgili yasal mevzuat ve denetim eksikliği, herhangi bir ceza uygulamasının olmayışı nedeniyle aslında korunmamaktadır. Bu durum bu alanlar için büyük tehlike oluşturmaktadır. Geçmişte daha fazla olan orman alanları gerek tarım gerekse otlak alanları tarafından işgal edilmiştir. Özellikle hayvanların aşırı otlatılması ile tahribat artmıştır. Günümüzde yabancı eşekler de orman alanlarına zarar vermektedir. Yöre halkı ihtiyaçlarını karşılamak için ormanlardan kaçak ağaç kesimi yapmaktadır, ayrıca bölgedeki önemli nadir bulunan bitki türleri de toplanmaktadır. İhmal, dikkatsizlik gibi nedenlerle Yarımada'da son yıllarda yangınlar da artmaktadır. Ayrıca orman içi yolların yetersizliği yangınlara müdahale

şansını da azaltmaktadır. Bunun yanında çalışma alanındaki itfaiye teşkilatı sadece Yeşilköy'de bulunmaktadır ki çalışma alanının yüzölçümü ile orman varlığı göz önüne alındığı bu büyük bir eksiklik ve tehdittir.

Genel olarak Karpaz Yarımadası'ndaki orman alanlarının güçlü yönleri ile sağladığı fırsatlar, sahip olduğu zayıf yönler ve tehdit edici unsurlardan daha fazladır (Çizelge 70). Orman alanlarından verimli bir şekilde yararlanmak ve sürdürülebilirliği sağlamak için şu öneriler sıralanabilir:

Yarımada'da özellikle yükseltinin ve eğimin arttığı bazı alanlarda orman alanları tarım alanlarına dönüştürülmüştür. Bu alanlarda zaten kuru tarım yapılmakta, daha çok tahıl ve yem bitkileri ekilmektedir. Elde edilen verim de düşük olmaktadır. Yarımada'daki tarım alanlarının varlığı da göz önüne alındığında söz konusu sahalarda tarım yapılmamalıdır.

Orman alanlarının otlak alanına dönüştürülmesi ve uygunsuz otlatma faaliyetleri ormanların tahrip olmasına neden olmaktadır. Hayvancılık faaliyetleri için belirlenen otlak alanları kullanılmalı ve daha yüksek verim elde etmek için ahır hayvancılığı teşvik edilmelidir.

Arıcılık faaliyetleri için orman alanları uygun ortam hazırlamaktadır. Ancak arıcılık faaliyetleri bölgede yeterli düzeyde değildir, genellikle geçimlik düzeydedir. Bu nedenle arıcılığı teşvik edici yatırımlar yapılmalıdır.

Orman alanları ile ilgili envanterler yetersizdir. Orman alanlarındaki kaçak kesimlerin ve orman tahribatlarının önlenmesi ve gerekli planlamaların yapılabilmesi amacıyla bölgedeki orman alanlarının detaylı envanteri yapılmalıdır. Bu sayede

kesilen ağaç sayısı, yaşlı ağaçlar tespit edilebilir ve yeni orman alanları da oluşturulabilir.

Orman alanlarındaki delice, menengiç gibi türler aşılılarak zeytin ve antepfıstığı üretimi yapılarak yöre halkının gelir elde etmesi sağlanabilir.

Son yıllarda Yarımada'daki turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin artışı ile sayfiye ve piknik alanları da artmıştır. Buna bağlı olarak yaz aylarında Yarımada'da küçük yangınlar çıkmaya başlamıştır. İleride daha büyük felaketlerden korunmak için gerekli önlemlerin alınması ve denetimlerin yapılması gerekmektedir. Öncelikle Yarımada'da milli park alanında bulunan gözetleme kulesinin dışında belirlenecek alanlara gözetleme kuleleri yapılmalıdır. Orman alanlarında çıkabilecek bir yangın ihtimaline karşı orman içi yollar düzenlenmeli ve Yeşilköy'deki itfaiye teşkilatının etki alanı göz önüne alınarak yeni bir itfaiye birimi kurulmalıdır.

Yarımada'daki orman alanları kırsal ve ekoturizm için Yarımada'nın ekonomisi için büyük bir potansiyel teşkil etmektedir. Diğer taraftan bu faaliyetlerin artışı orman alanları üzerindeki baskıyı artırarak tehdit edici unsur da oluşturmaktadır. Bu nedenle bu faaliyetlerin çok iyi planlanması ve sürdürülebilirliğin sağlanması için gerekli önlemlerin alınması sağlanmalıdır. Öncelikle orman alanları, koruma alanları ve milli park ile ilgili yasalar bir an önce düzenlenmeli ve uygulamaya konulmalıdır. Bu doğrultuda sık sık denetimler yapılmalı ve uygunsuzlukların tespiti halinde caydırıcı cezalar verilmelidir. Belirli alanlara kontrol noktaları konulmalı ve koruma altındaki bölgelere giriş çıkışlar düzenlenmelidir. Ayrıca turizm faaliyetleri de ilgili birimler tarafından organize edilerek denetim sağlanabilir.

3. Otlak Alanları ve Hayvancılık Faaliyetlerine İlişkin Öneriler

Karpaz Yarımadası otlak alanları yönünden oldukça fakirdir. Daha önce de belirtildiği gibi, Yarımada sahip olduğu yükselti, yer şekilleri ve iklim özelliklerine bağlı olarak çayır alanlarının gelişimine uygun alanları barındırmamaktadır. Çalışma alanındaki otlak alanları mera alanları şeklindedir. Otlak alanları toplam arazinin sadece % 5'ini kaplamaktadır. Otlak alanları içerisinde sadece mera alanları yer almaktadır. Yağışların azlığı ve kuraklık nedeniyle mera alanları hayvanlara yetecek durumda değildir. Mera alanları çalışma alanında farklı yükseltilerde ve jeomorfolojik birimlerde görülmektedir. Genellikle engebeli sahalara ile Yarımada'nın güneybatısındaki kuru tarım alanlarının yer aldığı ve yem bitkilerinin yetiştirildiği sahalarda otlak alanları yaygındır. Ayrıca sekilerde, tabansız vadilerde, aşınım yüzeylerinde de otlak alanlarına rastlanılmaktadır.

Karpaz Yarımadası'nda hayvancılık faaliyetleri değerlendirildiğinde, hâkim hayvancılık türünün küçükbaş hayvancılık olduğu görülmektedir. Bu durum üzerinde mera alanlarının sınırlı olması ve cılız bitki örtüsü etkili olmuştur. Büyükbaş hayvancılık ise yem bitkilerinin ekim alanının yaygın olduğu alanlarda ve daha çok ahır hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır. Geçmişe göre hayvan varlığında ciddi düşüşler gerçekleşmiştir. Arıcılık faaliyetleri ise küçük ölçekli olarak yapılmaktadır. Yarımada'nın kıyı şeridinin uzunluğu dikkate alınrsa, balıkçılık faaliyetlerinin çok önemli bir yer tutması beklenmektedir. Ancak balıkçı teknelerinin küçük, zayıf donanımlı ve bakımsız oluşu, balıkçı barınaklarının altyapıları ve sahip oldukları ekipmanların yetersiz oluşu, depolama veya balık ürünleri satışı için tesislerin bulunmayışı, yürütülen balıkçılık faaliyetlerinin profesyonel düzeyde ve açık deniz

balıkçılığı şeklinde olmayışı, geleneksel kıyı balıkçılığının yapılması sonucunda balıkçılık faaliyetleri beklenen düzeyde gerçekleşmemektedir.

Karpaz Yarımadası'nda otlak alanlarının sahip olduğu güçlü yönler oldukça azdır (Çizelge 71). Hayvancılık faaliyetleri açısından ise güçlü yönler ile fırsatların iyi değerlendirilmesi halinde mevcut zayıf noktalar ile olası tehditlerin etkisi azaltılabilir.

Çizelge 71: Karpaz Yarımadası'ndaki Otlak Alanları ve Hayvancılık Faaliyetleri için Uygulanan SWOT Analiz

İçsel Faktörler	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none">• Yem bitkilerinin ve tahılların ekildiği alanların otlak alanı olarak kullanılması• Yöre halkının hayvancılık konusunda deneyimli olması• Dört belediye mezbahasının bulunması• Süt ürünleri fabrikasının varlığı• Özellikle hellim gibi hayvansal ürünlere olan talep	<ul style="list-style-type: none">• Otlak alanlarının azlığı• Yağış azlığı ve kuraklık nedeniyle otlaklardan yararlanma süresinin kısa olması• Hayvancılık faaliyetlerinin genellikle çiftçilerin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olması• Hayvan çiftliklerinin küçük ölçekli olması• Geleneksel hayvancılık yöntemlerinin uygulanması• Süt soğutucularının yetersiz oluşu• Kötü beslenme, düşük hijyen koşulları ve hayvan hastalıkları
Dışsal Faktörler	
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none">• Ekoturizm ve agro turizm faaliyetleri ile hayvansal ürünlere olan talebin artması• Hayvancılıkla uğraşanların yeniliklere ve eğitime açık oluşu• Balıkçı barınaklarını iyileştirmek için Avrupa Birliği hibeleri• Türkiye Cumhuriyeti desteğiyle balıkçı barınaklarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi projesi	<ul style="list-style-type: none">• Hayvancılık faaliyetlerinde geçmişe göre azalmaların olması• Hayvancılıkla uğraşan nüfusun önemli bir kısmının yaşlı olması• Dış ticaret sınırlamaları• Yasa dışı balıkçılık ve yabancı balıkçı tekneleri

Karpaz Yarımadası'ndaki otlak alanlarının azlığı tahıl ve yem bitkileri yetiştirilen alanların otlak alanı olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Bu sayede tarım ile hayvancılık faaliyetleri birlikte yürütülmektedir. Geçmişten beri hayvancılık, çalışma alanında yaygın bir faaliyet olmuş ve bu durum yöre halkının bu faaliyetlerde belli bir deneyime sahip olmasına neden olmuştur. İskele, Yenierenköy, Mehmetçik ve Dipkarpaz belediyelerinde mezbahalar bulunmaktadır. Bunlardan İskele ve Yenierenköy mezbahaları nispeten daha iyi durumdadır. Yarımada'daki tek modern süt işleme tesisi Yenierenköy kasabasında bulunmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi buradaki üretim daha çok hellim peyniri üretimine ve ihracatına yöneliktir. Hellim hayvansal ürünler arasında en fazla talep alan üründür. İç piyasadaki tüketimin dışında, yurtdışından da bu ürüne talep fazladır. Dış ticaretteki kısıtlamalara rağmen önemli bir ihraç ürünüdür.

Yarımada'daki iklim özellikleri otlak alanları içerisindeki çayırların oluşmasını engellemiştir. Mera alanlarında ise yaşanan kuraklıklardan dolayı verim düşüktür ve bu alanlardan yararlanma süresi de kısıtlıdır. Hayvancılıkla uğraşanlar genellikle bu faaliyetleri tarım ile birlikte yürütmekte ve ek iş olarak yapmaktadır. Hayvan çiftliklerinin küçük ölçekli olması, geleneksel yöntemlerin kullanılması, hayvan hastalıkları gibi nedenlerle elde edilen gelir düşmektedir. Dolayısıyla bu faaliyetler daha çok ailelerin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde kalmaktadır. Alanda modern anlamda tek süt işleme tesisinin olması, soğutma tanklı süt sağım yerlerinin olmaması büyük eksikliklerdir. Soğutmalı tankların olmaması özellikle yaz aylarında sütün bozulmasına ve üreticilerin zarar etmesine neden olmaktadır. Hayvanların meralarda yeterince beslenmemesi, organize hayvan çiftliklerinin olmaması, kötü

koşullardaki barınaklar, düşük hijyen koşulları hayvancılık faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir.

Eko ve agro turizm faaliyetleri hayvancılık üzerinde de olumlu katkı yapmaktadır. Bu faaliyetler kapsamında düzenlenen festival, etkinliklerde hayvansal ürünlerin de hem tanıtımı hem de satışı yapılmaktadır. Ayrıca yapılan köy pansiyonculuğu kapsamında bazı tesisler çiftlik evi şeklinde inşa edilmiştir. Özellikle Kumyalı'daki çiftlik tarzı olan tesiste konaklayan kişiler hayvanları beslemekte, süt sağmakta, yumurta toplamaktadır. Şehir yaşamından kurtulup köy yaşamını tatmak isteyenlerin son dönemlerdeki en fazla tercih ettikleri turizm türlerinden biridir. Bu sayede organik çiftlikler ve hayvancılık teşvik edilmektedir. Hayvancılıkla uğraşanların bu faaliyetleri genellikle geleneksel tarzda yapmalarına rağmen yeniliklere açık olmaları fırsata dönüştürülebilir. Başta AB olmak üzere, Türkiye Cumhuriyeti hayvancılık faaliyetlerine destekler vermekte ve projeler geliştirmektedir. Bu faaliyetler içerisinde ise özellikle balıkçılık sektörüne ayrı bir önem verilmektedir.

Hayvancılık faaliyetlerinin yaygın olmasına rağmen geçmişe oranla ciddi düşüşler yaşadığı görülmüştür. Hayvancılıkla uğraşanların sayısı, hayvan varlığı gün geçtikçe azalmaktadır. Hayvancılıktan elde edilen gelirin düşük olması bu faaliyetin ek iş olarak yapılmasına ve genellikle daha yaşlı nüfusun uğraş alanı haline geldiği görülmüştür. Bu durum ileride ciddi sorunlar doğurabilir ve iş gücü sıkıntısına neden olabilir. Siyasi istikrarsızlıklar ve dış ticaretteki sıkıntılar diğer sektörleri olduğu gibi hayvancılık sektörünü de etkilemektedir. Et ve süt ürünlerinin dış satımında dönem dönem ciddi engellerle karşılaşmaktadır. Balıkçılık faaliyetleri, desteklenmesine

rağmen çok gelişmemiştir. Adadaki kaçak tekneler, yasa dışı balıkçılık faaliyetleri balıkçılık üzerinde baskı yaratmaktadır.

Otlak alanları ve hayvancılık ile ilgili öneriler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Destek, teşvik ve kredilerle hayvan sayısı artırabilir, hayvan hastalıkları ile mücadele edilebilir. Halkın hayvancılıktan elde ettiği gelirin artmasıyla hayvancılık faaliyetlerinin geçmişteki gibi artışı sağlanabilir.
- Süt ürünleri ile ilgili tesislerin, özellikle soğutuculu tankların olmayışı hayvancılığı olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle süt işleme tesisleri ile soğutuculu süt sağım tankları tedarik edilmelidir. Söz konusu süt sağım tankları devlet tarafından sağlanabileceği gibi yapılacak teşvikler ve destekler ile özel sektörün katkısı sağlanabilir.
- Bölge halkının hayvancılık bakımından deneyimli olmasına rağmen bu faaliyetleri geleneksel şekilde ve küçük çiftliklerde sürdürmesi elde edilen verimin düşmesine neden olmaktadır. Ahır ve besi hayvancılığı teşvik edilerek ve daha organize büyük çiftlikler kurularak gelişim sağlanabilir. Ayrıca bazı köylerde olduğu gibi ahırlar yerleşme alanlarının dışına taşınarak daha sağlıklı koşullar sağlanabilir.
- Arıcılık faaliyetleri için uygun ortamlar mevcuttur. Ancak yapılan faaliyetler çok yetersiz olup kovan sayısı oldukça düşüktür. Bu faaliyetler teşvik edilerek önemli bir gelir kaynağı sağlanabilir.
- Balıkçılık faaliyetleri için balıkçı barınakları olmasına rağmen çoğu kötü durumdadır. Yanlış avlama yöntemleri, kaçak avlanma, kayıt dışı tekneler de balıkçılığı tehdit etmektedir. Balıkçılıktan daha fazla gelir elde edilebilmesi için var

olan destekler devam ettirilmeli, projeler hayata geçirilmeli, profesyonel balıkçılık konusunda eğitimler ve teşvikler verilmelidir.

B. SANAYİ ALANLARI ve SANAYİ FAALİYETLERİNİN PLANLANMASINA İLİŞKİN ÖNERİLER

Karpaz Yarımadası'nda hammadde olanaklarının farklı sanayi kollarının ihtiyaçlarını giderecek durumda olmasına karşın sanayi gelişme gösterememiştir. Özellikle tarımsal ve hayvansal ürünlere yönelik sanayi kolları açısından Yarımada zengin potansiyele sahip olup tarımsal ürünlere ve taş-toprağa bağlı sanayi kollarının yaygın olduğu görülür. Sanayide kullanılan hammaddeler bölge içinden karşılanmaktadır. Evsel, atölye ve modern sanayi tiplerinin üçüne de rastlanmaktadır. Ancak küçük ölçekli atölye tipi sanayi daha yaygındır. Atölye tipi sanayi kolları kapsamında daha çok demir, torna, elektrik atölyeleri ile otomobil tamircileri bulunmaktadır. Son yıllarda turizm faaliyetlerine bağlı olarak oymacılık, dokumacılık faaliyetlerinde ve inşaat sektöründe artışlar görülmüştür.

Yarımada içerisinde büyük organize sanayi bölgesi yoktur. Sanayi tesisleri belli bir alanda yoğunlaşmamıştır. İskele şehrinde çok sayıda küçük işletme bulunmakta, ayrıca belediye örgütlü yerleşmelerde de bu işletmelere rastlanılmaktadır. Modern anlamda fabrika tipi sanayi tesisleri çok azdır. Süt işleme tesisi, zeytinyağı fabrikası, hazır beton ve çimento fabrikaları bunlar arasında sayılabilir. Yarımada'daki sanayi tesislerinin küçük ölçekli oluşu iş gücü ihtiyacının az olmasına neden olmuş, bu da sanayide çalışan nüfus miktarının az olmasına yol açmıştır.

Sanayi faaliyetlerinin yetersiz olduğu Yarımada'da bu faaliyetler için güçlü yönlerin varlığından söz etmek mümkündür (Çizelge 72). Öncelikle ekonomisinde tarım ve hayvancılığın önemli bir yer tutması, bu ürünlere bağlı olarak kurulacak olan gıda ve tekstil gibi sanayi faaliyetleri için önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Taşa ve toprağa dayalı sanayi kolları için de gereken hammadde kaynakları Yarımada'da bulunmaktadır. Dolayısıyla bu faaliyetler için gereken hammadde kaynakları bölge içinden karşılanabilir.

Çizelge 72 : Karpaz Yarımadası'ndaki Sanayi Alanları ve Sanayi Faaliyetleri için Uygulanan SWOT Analizi

İçsel Faktörler	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none"> Tarımsal ve hayvansal hammadde kaynakları Taşa ve toprağa dayalı sanayi kolları için gereken hammadde kaynaklarının varlığı Ev tipi sanayi kollarının ve geleneksel ürünlerin üretimi için gerekli potansiyel ve deneyimli işgücünün varlığı Eko ve agro turizm kapsamında geleneksel ve tarımsal ürünlere yönelik talep olması 	<ul style="list-style-type: none"> Yarımada'daki sermaye ve yatırım eksikliği Zayıf katı atık ve su yönetimi Özellikle Kalecik'te yer alan tesislerden kaynaklanan kirlilik (Petrol dolum tesisi, çimento fabrikası ve elektrik santrali) Yetersiz altyapı Yarımada'ya ulaşımın zor olması Organizasyon eksikliği, standartların düşük oluşu Paketleme, pazarlama ve tanıtım faaliyetlerinin yetersiz oluşu Tarıma dayalı sanayi tesislerinin yetersiz oluşu Ticaretteki sınırlamalar
Dışsal Faktörler	
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> Turizm faaliyetlerinin artması ile üretilen ürünlere olan talep artışı ve bölge ürünlerinin tanınması Geleneksel ürünlerin ihracatına yönelik talep (özellikle hellim) Geleneksel ürünlerin, el sanatlarının üretimi için kursların açılması Kolay ve ucuz hammadde temini Ercan Havaalanı'ndan ve Girne ilçesinden bölgeye olan ulaşım 	<ul style="list-style-type: none"> Gazimağusa gibi yakın mesafedeki sanayi merkezlerine yakınlık Dış Ticaretteki sınırlamalar Siyasi istikrarsızlıklar, arazi mülkiyet sorunlarının yarımadaya olan yatırımlar için caydırıcı olması Düşük fiyatlı ithal ürünlerden kaynaklanan rekabet Zayıf yasal düzenlemeler, çevre yönetimi eksikliği ile bölgedeki doğal ve

koşullarının iyileştirilmesi	koruma alanlarına zarar verilebilmesi
<ul style="list-style-type: none">• Yenilenebilir enerji kaynakları potansiyeli (güneş, rüzgar, biyomas)• AB kaynaklı katı atık yönetim projesi ve bölgeye olan AB yatırımları	

Evsel sanayi faaliyetlerinin yapıldığı bölgede bu kapsamda gerek tarımsal, gerekse hayvansal ürünlerden üretilen geleneksel yiyeceklerin (hellim, macun, sucuk, hellimli, zeytinli, pekmez gibi) ve el sanatlarının (lefkara işi, ipek kozası, dokumacılık, oymacılık) üretimi yapılmaktadır. Üretilen bu ürünler genellikle kadın iş gücü tarafından yapılmaktadır. Bu sayede kadınlara da iş sahası açılmış olmaktadır. Bölgede bu alanda deneyimli kadın işgücünün varlığı faaliyetlerin gelişimi açısından avantaj sağlamaktadır. Özellikle son yıllarda artan eko ve agro turizm çerçevesinde bu faaliyetler yeniden canlanmış, yapılan teşvikler ve açılan kurslar ile desteklenmiştir.

Söz konusu turizm faaliyetlerinin artması ve bu faaliyetlere yönelik etkinlikler ile bölgede ürünlerin tanıtımı artmıştır. Böylelikle ürünler gerek iç gerekse dış piyasadan talep görmeye başlamıştır. Artan taleplere bağlı olarak pek çok kuruluş, sivil toplum örgütü bu faaliyetlerin devamlılığının sağlanması ve geliştirilebilmesi için çalışmalara destek vermeye, eğitimler düzenlemeye başlamıştır. Özellikle tarım ve hayvancılığa bağlı olan sanayi faaliyetlerinin devamlılığı için hammaddelerin Yarımada içinde yeterince bulunması, kolay temin edilmesi maliyetleri de düşürmektedir. Sanayi tesislerinde gereken enerji kaynakları için Yarımada'nın sahip olduğu potansiyel enerji kaynakları değerlendirilebilir. Rüzgâr, güneş, biyomas gibi enerjiler tercih edilerek çevreye daha az zarar verilmesi de sağlanabilir. Son yıllardaki yol yatırımları ile diğer ilçelere, sanayi bölgelerine ve limanlara ulaşım yönünden sıkıntılı olan bölgenin ulaşım olanaklarının geliştirilmesi

hedeflenmektedir. Bölgeye Avrupa Birliği tarafından pek çok destek verilmektedir. Özellikle atıkların bir sorun olduğu Yarımada'da sanayi tesislerin artmasıyla bu problem daha da büyüyecektir. AB kapsamında planlanan katı atık projesi ile bu sorunlar azaltılabilir.

Sahip olduğu güçlü yönler ve fırsatlara rağmen sanayi alanında pek çok zayıf yön ve tehdit edici unsur da bulunmaktadır. Yarımada'da sermaye birikimi ve yatırımlar yetersizdir. Bu durum üzerinde pek çok faktör etkilidir. Bunların başında dış ticaretteki kısıtlamalar, ambargolar ve mülkiyet sorunu gelmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi KKTC'nin siyasi olarak tanınmamış olması ürünlerini dış piyasada pazarlayamamasına neden olmaktadır. Limanları dış ticarete açık değildir, ürünlerin satışında sürekli ambargolarla karşılaşmaktadır. Ayrıca Annan Planı'ndan sonra daha da önem kazanan mülkiyet sorunu da yatırımcıları da olumsuz etkilemektedir. Yatırımcılar bölgeye yatırım yapmak konusunda endişelenmekte ve bu durum büyük yatırımların yapılmasının önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Ülkede ihracat olanakları bu kadar kısıtlı iken ithal ürünlerin çok fazla olması da ayrı bir sorundur. İthal edilen ürünlerin ucuz oluşu yerli ürünlerin rekabet gücünü azaltarak bu ürünlerin üretiminin azalmasına hatta bitmesine neden olmaktadır. Yapılan sanayi faaliyetlerinde paketleme, pazarlama ve sunum oldukça önemlidir. Ancak Yarımada'da bu alanda büyük eksiklikler bulunmaktadır. Profesyonelleşmenin olmaması, organizasyon eksikliği, markalaşma eksikliği de kaliteyi düşürmektedir. Ada'nın doğusunda uzanan Yarımada'ya ulaşım zordur. Diğer ilçe merkezlerine uzak oluşu, ulaşım maliyetlerini artırmaktadır. Genellikle sanayi tesisleri ülkenin önemli ihraç limanının da bulunduğu Gazimağusa şehrinde yoğunlaşmıştır. İskele kasabasının Gazimağusa şehrine yakınlığı sanayi kollarındaki

rekabet koşullarını artırmaktadır. Öte yandan tarıma dayalı sanayi kollarının Yarımada'nın doğusuna kadar yayılmış olması üretilen ürünlerin diğer bölgelere pazarlanmasında mesafenin artmasına bağlı olarak ulaşım maliyetlerini artırmaktadır. Sanayi alanlarındaki diğer bir problem ise katı ve sıvı atık yönetimi ile çevre kirliliğidir. Bölgede atıklar için etkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Özellikle Kalecik'teki sanayi tesisleri ile bölgedeki taş ocakları çevreye zarar vermektedir. Çevresel düzenlemeler ile ilgili yasal düzenlemelerin ise eksik olması bu durumun daha da artmasına sebep olmaktadır. Karpaz Yarımadası'ndaki koruma bölgeleri göz önüne alındığında bu ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Karpaz Yarımadası'ndaki sanayi alanları ve yapılan sanayi faaliyetlerinin güçlü yönleri, fırsatları ile zayıf yönleri, tehdit unsurları planlama yapılırken çok dikkatli değerlendirilmelidir. Genel olarak zayıf yönler ile tehdit edici unsurların daha ağır bastığı bölgede bu faaliyetler için aşağıdaki öneriler sıralanabilir:

- Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin ön planda olduğu çalışma alanında bu faaliyetlere yönelik sanayi kolları geliştirilebilir. Bu sayede ucuz ve kolay hammadde temini sağlandığı gibi, tarımsal faaliyetlerin de devamlılığı sağlanabilir. Tarımsal ürünlerde eskiden üretilen pamuk ve tütün tarımı bu ürünlerden elde edilen gelirin azalmasıyla terk edilmiştir. Bu ürünlere yönelik teşvik ve bu ürünlere bağlı tesislerin yeniden hayata geçirilmesi sağlanabilir. Hayvansal ürünlerin üretimindeki tesis sayısı yetersizdir. Hayvancılığa yönelik olarak besi, kümes hayvancılığı entegre bir şekilde yapılabilir. Yem fabrikaları kurulabilir. Süt ve hellim gibi süt ürünlerine olan talep göz önüne alınarak süt işleme tesisleri artırılmalıdır. Örneğin hayvancılığın ön plana çıktığı İskele, Yenierenköy,

Mehmetçik kasabalarında devlet ve özel sektörün işbirliği ile modern tesisler kurulabilir.

- Taşa ve toprağa dayalı sanayi kollarının çevreye verdiği zararlar göz önüne alındığı zaman, uzun vadede götürüsünün daha çok olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle ağır sanayi kolları veya çevreye zararının nispeten daha çok olacağı sanayi kollarının seçiminde yarar-zarar ilişkisi değerlendirilmelidir. Bölgenin birçok yerinde koruma bölgelerinin olması, bozulmamış doğal yapısı ile tanınması ve bu değerler sayesinde son yıllarda tarım ve turizmde gelişme kaydetmesi düşünülürse sanayi tesislerinin vereceği zarar bölgenin gelişimini engelleyecektir.

- Evsel, atölye ve modern sanayi tesislerinin yer aldığı yarımada evsel ve atölye tipi sanayiye ağırlık verilmelidir. Bu sayede hem çevreye daha az zarar verilmesi sağlanabilir, hem de tarım ve turizm sektörleriyle koordinasyon sağlanarak sektörler arasında denge sağlanabilir. Modern sanayi tesislerinde ise daha önce de belirtildiği gibi tarım ve hayvancılığa bağlı üretimler yapılmalıdır.

- Mevcut tesislerin önemli bir kısmı bakımsız durumdadır. Var olan tesisler yenilenmeli, altyapıları oluşturulmalı, atık yönetimi hayata geçirilmelidir. Yeni yapılacak olan tesislerde de altyapı çalışmalarına dikkat edilmeli ve koruma bölgelerine olan etkisi göz önüne alınarak yer seçimi yapılmalıdır. Sanayi tesislerinde kullanılacak olan enerji için de yenilenebilir enerji kaynakları tercih edilmelidir.

C. TURİZM ALANLARI ve TURİZM FAALİYETLERİNİN PLANLANMASINA İLİŞKİN ÖNERİLER

Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin ön plana çıktığı Karpaz Yarımadası'nın turizm potansiyeli bakımından çok zengin olduğu daha önce de belirtilmişti. Son yıllarda bölgede artan turizm yatırımlarına bağlı olarak turizm alanları ve turizm faaliyetleri artmıştır.

Kıyı kaynakları, kırsal ve doğal yaşam kaynakları ile tarihi ve kültürel kaynaklar yönünden oldukça zengin olan Yarımada; deniz turizmi, tarihi ve kültürel turizm, inanç turizmi, doğa turizmi, eko ve agro turizm gibi pek çok turizm türünün gelişmesine olanak sağlamaktadır. Söz konusu turizm faaliyetlerinde ise kıyısal/kitle ve kırsal/eko turizm modelleri ön plana çıkmaktadır. Daha önce ele alındığı gibi kitle turizmi daha çok deniz turizmine yönelik olup, kıyılardaki konaklama ve ilişkili diğer tesislerin yapılmasına neden olmaktadır. Bu faaliyetlere hem kuzey hem de güney sahillerde pek çok yerde rastlamak mümkündür. Ön plana çıkan yerlerin başında ise planlı bir şekilde lüks otellerin inşa edildiği Bafra Turizm Bölgesi gelmektedir. Ayrıca Yenierenköy ve Boğaz çevresinde de bu alanların yaygın olduğu görülmektedir. Kırsal/eko turizm ise yarımada da gerek kıyılarda gerekse iç kesimlerde yapılmakla birlikte yarımada nın doğusuna doğru, koruma bölgelerine yakın alanlarda, bu faaliyetler artmaktadır. Yerleşme açısından Büyükkonuk, Dipkarpaz, Yenierenköy, Mehmetçik kasabaları öne çıkan alanlardır.

Karpaz Yarımadası, ülkedeki diğer bölgelerden, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nden ve yurtdışından gelen insanların günlük yaşamdan uzaklaşarak bölgenin tarihi ve doğal dokusu içerisinde rekreasyonel ihtiyaçlarını karşıladığı bir merkez durumuna gelen gelmiştir. Özellikle iç turizmde hafta sonları pek çok kişi

Yarımada'daki köy pansiyonlarında konaklayarak hafta sonu tatillerini bölgede geçirmektedir.

Çalışma alanında turizm faaliyetlerinin sürdürülebilmesi ve geliştirilmesi için pek çok güçlü yön ve fırsat bulunmaktadır (Çizelge 73). Daha önce ayrıntılı olarak ele alındığı gibi tarihi turizm, kültür ve inanç turizmi açısından pek çok tarihi eser, arkeolojik sit alanı, kiliseler, manastırlar bulunmaktadır. Doğa, eko ve agro turizm çerçevesinde değerlendirebilecek milli park ile koruma bölgelerinin varlığı, bozulmamışlık, zengin flora ve fauna yelpazesi, geleneksel ve yöresel ürünler, doğal plaj ve kumul alanları gibi pek çok unsura sahiptir. Kıyı uzunluğu, doğal plaj alanları ve bu alanların temiz oluşu deniz turizmi açısından talep edilmesine neden olmaktadır.

Çizelge 73: Karpaz Yarımadası'ndaki Turizm Alanları ve Turizm Faaliyetleri için Uygulanan SWOT Analiz

İçsel Faktörler	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none">• Kıyı kaynaklarının deniz turizmine uygunluğu• Tarihi ve kültürel kaynakların varlığı• Doğal kaynakların, koruma bölgelerinin ve milli park alanının varlığı• Zengin flora ve fauna varlığı• Doğaya-spora özel ilgi turizmi, dini turizm gibi faaliyetlerle uzun turizm sezonu olması• Eko ve agro turizm başta olmak üzere alternatif turizm türlerine uygun olması• Turizm projeleri ve yatırımları• Köy pansiyonculuğu için teşvik programları• Ekoturizmde seçilen pilot bölgelerde başarı sağlanması• Festivaller gibi zengin folklorik faaliyetlerin olması• Yöre halkının misafirperverliği ve turizm	<ul style="list-style-type: none">• Bakımsız, geliştirilmemiş tarihi ve doğal miras• Yetersiz altyapı ve zor erişim• Nitelikli turizm personelinin olmayışı• Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz oluşu• Yetersiz hizmetler• İmar Planı olmayışı• Milli park yasasının olmaması• Ziyaretlerin önemli bir kısmının günübirlik olması• Turizm ile ilgili planlamaların yetersiz olması, organizasyon ve işbirliği eksikliği• Kurumlar arasındaki yetki ve koordinasyon karmaşası• Yanlış arazi kullanımları, yasadışı uygulamalara karşı yasaların olmayışı• Kırsal alanlarda genellikle yaşlı nüfusun

faaliyetlerini desteklemesi	geleneksel faaliyetler içinde yer alması • Kırsal alanda toplu taşıma hizmetlerinin olmaması
Dışsal Faktörler	
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> • Özellikle turizm faaliyetleri açısından ön planda olması • Eko ve agro turizme olan talebin artması • Natura 2000 projesinin varlığı • Yabancı doğa ve ekoloji dernekleri ile tur operatörlerinin bölgeyi yeni hedef olarak görmeleri • AB projeleri ve destekleri • Yolların iyileştirilmesi, kuzey sahil yolu ve marina projesi • Turistlerin günlük turlara ilgisini çekebilmek için Bafra Turizm Komitesi ile işbirliği • İnanç turizmi kapsamında artan talep • Özellikle kuzey kesimde turistik gezi rotaları yaratma girişimleri • Eko ve agro turizm faaliyetlerinin yerel organik ve geleneksel ürünlerin markalaştırılması için bir araç olması • Belediyelerin, ilgili bakanlıkların ve sivil toplum örgütlerinin turizm faaliyetlerini desteklemesi 	<ul style="list-style-type: none"> • KKTC'nin siyasi tanınmaması, doğrudan uçuşların olmayışı • Artan turizm faaliyetleri, inşaatlar ile birlikte doğal kaynaklar üzerindeki baskının artması • Çevre kirliliğinin artması • Yapılacak yatırımlar konusundaki endişeler (Siyasi istikrarsızlıklar, mülkiyet sorunu)

Eko ve agro turizm başta olmak üzere alternatif turizm faaliyetlerine gerek yurtiçinden gerekse yurtdışından talep artmaktadır. Yarımada'da bu faaliyetlerin başlamış olması ve olumlu dönütler alınması en güçlü yönlerinden biridir. Özellikle Büyükkonuk gibi ekoturizm alanında seçilen pilot bölge uygulamaları başarılarla imza atmıştır. Düzenlenen eko-gün etkinlikleri, festivaller geleneksel hale gelmiş, hatta artık uluslararası olarak düzenlenmeye başlanmıştır. Çiftlik ve köy pansiyonculuğu çalışmaları eko turizm ile birlikte başlamıştır. Bu çalışmalar belediyeler, sivil toplum örgütleri, AB ve Türkiye Cumhuriyeti gibi pek çok yerden

teşvik ve destek almaktadır. Bölgedeki turizm faaliyetleri ve turizm türleri için pek çok proje planlanmaktadır. Bafra turizm bölgesi, marina projesi ve ona bağlı resort otel planı, köy pansiyonculuğu, ekoturizm programları bunların başında yer almaktadır. Yarımada'daki halkın misafirperverliği, geleneksel ürünlerin üretimindeki deneyimleri de turizme katkı sağlamaktadır. Koruma bölgelerinin potansiyel NATURA 2000 bölgeleri olması bu alanların sürdürülebilirliği ve koruması açısından önemlidir. Bölgenin tanınmasıyla birlikte yabancı tur operatörleri ve turizm acentelerinin de Yarımada'ya olan ilgisi artmıştır. Doğa ve ekoturizm faaliyetleri için Yarımada yeni bir alan olarak görülmektedir. Bölgeye erişimi kolaylaştırmak için yeni yollar yapılmıştır. Kuzey sahil yolu ile turistlerin en çok konakladığı bölge olan Girne sahil şeridi ile Yarımada birbirine bağlanmış oldu. Ayrıca marina projesi ile bölgeler arası deniz ulaşımı da sağlanabilecektir. Bu yollarla diğer bölgelerde konaklayan turistler gününbirlik olarak Yarımada'yı ziyaret edebileceklerdir. Apostolos Andreas Manastırı daha önce de bahsedildiği gibi inanç turizmi açısından önemlidir. Bu alan iyi bir planlama ile daha verimli kullanılabilir. Geleneksel ve yöresel ürünler tarım ile turizm faaliyetlerinin gelişmesinde büyük bir fırsat oluşturmaktadır.

Yarımada'nın bütün bu güçlü yönlerine ve fırsatlarına rağmen turizm kaynakları ve faaliyetleri açısından zayıf yönleri ve tehditleri de bulunmaktadır (Çizelge 73). Önemli eksikliklerden bazıları siyasi istikrarsızlıklar, tanınmamışlık, mülkiyet sorunu ve ülkeye doğrudan uçuşların olmamasıdır. Ülkenin yurtdışı ile doğrudan bağlantısının olmaması maliyetleri artırdığı için turistler tarafından tercih edilme şansını düşürmektedir. Pek çok tarihi eser ve arkeolojik sit alanına rağmen bu alanların çoğu bakımsız haldedir, bu alanlara ulaşacak yeterli yollar, tanıtıcı levhalar

bulunmamaktadır. Altyapı, rehberlik hizmetleri çok yetersizdir. Bölge içinde turizm ofisleri yetersizdir ve nitelikli personel yoktur. Çoğu turistik alanda yabancı dil bilen iş gücünün olmaması, yollarda tanıtıcı levha eksikliği, yeterli broşürlerin ve tanıtımların yapılmaması Yarımada'yı ziyarete gelen turistler için büyük bir sıkıntı oluşturmaktadır. Artan turizm faaliyetleri ile birlikte doğal kaynaklar üzerindeki baskı, çevre kirliliği, kaçak yapılaşma artmaktadır. Koruma bölgesi ve milli park alanına sahip olmasına karşın bu alanlar ile ilgili yasal mevzuatın eksikliği, ceza uygulamalarının ve denetimlerin olmayışı beraberinde pek çok sorun getirmektedir. Ayrıca ilgili kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği ve yetki karmaşası bu sorunun artmasına neden olmaktadır.

Yarımada'ya ulaşmak isteyen ziyaretçilerin sorunlarından biri de ulaşım'dır. Ülke genelinde olduğu gibi Yarımada'da da toplu taşımacılık yetersizdir. Kırsal alanlara toplu taşıma ile ulaşmak ve gezmek imkânsızdır. Bu nedenle turistler özel araçlarıyla veya kiralık araçlarla Yarımada'yı gezmektedir. Genç nüfusun az olduğu bölgede, geleneksel ürünlerin üretiminde daha çok yaşlı nüfus yer almaktadır. Bu durum ileride işgücü temini ve geleneksel ürünlerin, el sanatlarının üretiminin devamının sağlanması açısından tehlike arz etmektedir.

Karpaz Yarımadası'ndaki turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve sürdürülebilirlik sağlanması açısından birtakım önerilerde bulunmak mümkündür:

- Son dönemlerde insanların doğaya, spora özel ilgi turizmi kapsamında merak salması Yarımada'nın sahip olduğu potansiyel açısından önemlidir. Bu bağlamda çalışma alanında, nadir bulunan bitkiler, kuşlar, kaplumbağalar gözlemlenebilir. Belirlenecek olan uygun rotalarda yürüyüş, trekking, bisiklet

parkurları düzenlenebilir, uygun dönemlerde bu faaliyetler için etkinlik takvimleri oluşturulabilir.

- Kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon, yetki karmaşası çözülmelidir. Bunun için önce gereken yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Özellikle milli park ve koruma bölgeleri ile ilgili yasalar yapılmalı ve uygulamaya konulmalıdır. İmar planı düzenlenmeli ve yapılacak olan inşaatlar, yeni yatırımlar var olan yasalara uygun olarak düzenlenmelidir. Yasalar yapılına kadar inşaat izinleri bir süre durularak yanlış ve uygunsuz yapılaşmanın önüne geçilebilir. Yarımada'da koruma alanlarının ve milli parkın içinde yapılaşmaya kesinlikle izin verilmemelidir. Yapılan kaçak inşaatlar içinse yıkım kararı çıkarılmalıdır.

- Yarımada'daki doğal ve kültürel değerlerin önemli bir kısmı koruma altında olan bölgelerde yer almaktadır. Bu alanlara ulaşım için yeni yollar yapmak yerine mevcut yollar iyileştirilmeli, koruma bölgelerine motorlu araçlarla giriş engellenmelidir. Bunun yerine patikalarla, yürüyüş yolları belirlenebilir. Çok uzak sahalara erişimde faytonlar kullanılabilir veya karbon salınımını en aza indirmek için belediyenin koyacağı ulaşım araçları ile erişim sağlanabilir.

- Bölgede bazı alanlarda elektrik hattı bulunmamaktadır ve yine koruma bölgelerine, ormanlık alanlara bu hatlar götürülmeye çalışılmaktadır. Bunun yerine var olan tesislerin küçük ölçekli, kendi ihtiyacını karşılayacak düzeyde alternatif enerji kaynaklarını (güneş, rüzgâr gibi) kullanmaları sağlanabilir.

- Kitle turizm modeli yerine kırsal/eko turizm modeli benimsenmelidir. Kitle turizmi planlı bölgelerde sınırlı kalmalıdır. Özellikle Bafra Turizm Bölgesi dışında yeni alanlar yaratmaya gidilmemelidir. Bu bölgede kalan turistlerin ise

ekoturizm faaliyetlerine katılımlarını sağlamak için tekne ve otobüslerle turlar düzenlenebilir.

- Turizm faaliyetlerinde tanıtım ve pazarlama alanında büyük eksiklikler bulunmaktadır. Bunun için kitle iletişim araçları kullanılarak tanıtımlar yapılmalı, Karpaz markası yaygınlaştırılmalı, belli yerlere bilgi noktaları konulmalı, turizm ofisleri açılmalı, kalifiye eleman ihtiyacı için eğitimler verilmeli, halk bilinçlendirilmeli, doğal, tarihi ve kültürel değerleri koruma bilinci geliştirilmelidir. Hizmet ve kalite standartlarına dikkat edilmeli ve profesyonelleşme sağlanmalıdır.

- Yarımada'nın batısında bulunan ve potansiyel ÖÇKB alanı olan Kantara Dağları'nda yürüyüş rotaları belirleme projesi hayata geçirilmelidir. Bunun gibi projelerin hayata geçmesiyle, bu faaliyetler organize edilmelidir. Turizm faaliyetleri ile ilgili düzenlemeler iyi planlanmalı ve gerekli duyuru ve tanıtımlar yapılmalıdır.

- Turizm faaliyetleri tarım ve hayvancılık sektörleriyle ilişkili bir biçimde düzenlenmelidir. Tarım ve hayvancılık faaliyetlerine bağlı olarak üretilen geleneksel el sanatları ve yöresel ürünler köy pansiyonculuğu, düzenlenen festivaller ile ekogünler vasıtasıyla tanıtımı ve satışı yapılarak birlikte yürütülmelidir. Bölge içindeki turizm alanlarında yine bölge içinde üretilen ürünler tüketilmelidir.

D. YERLEŞİM ALANLARI ve YERLEŞİM FAALİYETLERİNİN PLANLANMASINA İLİŞKİN ÖNERİLER

Karpaz Yarımadası'ndaki yerleşmeler, yer Şekillerinin sade olmasına, ovalık alanların yaygın olmasına bağlı olarak genelde döz alanlarda yer almaktadır. Özellikle tarım alanlarına yakın yerlerde yerleşme alanlarının da bulunduğu görölmüŐtür. Çalışma alanındaki kır yerleşmelerinin tamamı sürekli kır yerleşmesidir. Ayrıca doğal faktörlerin çok fazla sınırlayıcı özellik göstermediği çalışma alanında yerleşmelerin tamamı tek yerleŐmelidir ve genellikle kıyı ovalarına kurulmuştur. Yer Şekillerinin sade ve su kaynaklarının kısıtlı oluşu Yarımada'daki kır yerleşmelerinin dokusunun toplu bir özellik göstermesine neden olmuştur. Su kaynaklarına yakınlıktan dolayı çoğu yerde tarım alanları ile yerleşmeler iç içe geçmiş durumdadır. Karpaz Yarımadası'nda yerleşmeler genellikle 0-200 metre arasında kurulmuştur. Çalışma alanının ortalama yükseltisinin düşük oluşu ve ovalık alanların fazla oluşu yerleşmelerin alçak kesimlerde kurulmasında neden olmuştur. Kırsal yerleşmelerde hâkim olan tarım ve hayvancılık faaliyetlerine ek olarak turizm faaliyetleri de artmaya başlamıştır. Kırsal yerleşmelerde özellikle Yeşilköy verimli toprakları ve su kaynakları sayesinde tarımsal üretimde ön plandadır. Turizm faaliyetleri ile öne çıkan yerlerin başında ise Bafra köyü gelmektedir. Ayrıca Boğaz ve Boğaztepe mahalleri ile Boğaziçi, Kaplıca, Kumyalı köylerinde turizm faaliyetleri yaygındır. Bafra köyünün idari alanındaki turizm bölgesi ile köy nüfusu hızla artmaktadır. Gelişiminin bu hızla gitmesi halinde potansiyel kasaba yerleşmesi olabilir.

Karpaz Yarımadası'ndaki belediye örgütlü yerleşmeler içerisinde beş kasaba yerleşmesi bulunmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, İskele kasabasına ilçe

merkezi olmasına bağlı olarak Şehir unvanı verilmiş olmasına karşın Şehirleşme sũrecini tamamlamamış bir kasaba yerleşmesidir. Gerek nũfus gerekse sahip olduğu fonksiyonlar açısından Şehir karakterine sahip değildir. İlçe genelindeki yerleşmeler için bir cazibe merkezi durumunda değildir. Yũre halkı ihtiyaçlarını karşılamak için ya en yakındaki kasaba yerleşmesine ya da daha bũyũk ihtiyaçlarda Gazimağusa Şehrine gitmektedir. Yarımada'da Dipkarpaz, Yenierenkũy, Mehmetçik ve Bũyũkkonuk olmak ũzere dũrt belediye örgũtlũ yerleşmeden; kasaba fonksiyonlarının bũyũk kısmını bũnyesinde barındıran iki yerleşme bulunmaktadır. Bunlar: Dipkarpaz ve Yenierenkũy kasabalarıdır. Mehmetçik ve Bũyũkkonuk'ta ise kasabalaşma sũreci devam etmektedir. Özellikle Yarımada'da artan turizm faaliyetlerine bağlı olarak sũz konusu yerleşmelerin ekonomileri canlanmakta ve kasabalaşma faaliyetleri hızlanmaktadır.

Karpaz Yarımadası'nda gerek belediye örgũtlũ yerleşmeler gerekse kırsal yerleşim alanları dũz alanlara kurulmuştur. Yerleşmelerin alansal gelişimini sınırlayan doğal faktũrler azdır. Yerleşmeler toplu yerleşme alanları Őeklinindedir ve tarım alanlarına yakındır. Kırsal yerleşmelerde kullanılan taş ve kemerli yapılar, artan turizm faaliyetleri ile yeniden canlandırılmaya başlanmıştır. Özellikle kũy pansiyonu olarak inşa edilen yapılarda geleneksel mimarinin kullanılmasına ũzen gũsterilmiŐtir. Turizm faaliyetleri yerleşmelerdeki ekonomik faaliyetlerin canlanmasına dolayısıyla ekonomik olarak gelişmesini sağlamaktadır. Yũre halkına yeni iş alanlarının açılmasıyla, işsizlik bir nebze olsun azalmıştır. Kırsal yerleşmelerin sorunlarını tespit etmek ve bunlara özũm bulmak amacıyla belediye kanunu ile muhtar danışma komiteleri kurulmuştur. Yarımada'daki mevcut yolların iyileştirilmesi ve yeni yol yapım projeleri ile kũylere erişim olanakları artmıştır.

Ancak özellikle kırsal kesime ulaşmak için mevcut toplu taşıma araçları oldukça yetersizdir. Düzenli seferler olmadığı gibi her köye giden araçlar da bulunmamaktadır. Bu da yerleşmelerin gelişimi için büyük engel oluşturmaktadır.

Çizelge 74: Karpaz Yarımadası'ndaki Yerleşim Alanları ve Yerleşim Faaliyetleri için Uygulanan SWOT Analiz

İçsel Faktörler	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none"> • Yerleşme için düz alanların fazla olması • Yerleşmelerin toplu dokuya sahip olması • Hammadde kaynaklarına yakın olmaları • Köy pansiyonculuğunun yaygın olduğu alanlarda geleneksel mimari • Turizm faaliyetlerindeki artış 	<ul style="list-style-type: none"> • Toplu taşımacılığın yetersiz oluşu ile kırsal yerleşmelere erişim zorluğu • Atık sorunu • Eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği • Genç nüfusun göç etmesi • Yapılan ölü yatırım alanlarının varlığı
Dışsal Faktörler	
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> • Yarımada'daki yolların iyileştirilmesi ve yapılan yeni yollar • Artan turizm faaliyetlerinin yatırımları artırması, yeni iş alanlarının açılması • Belediye kanunu ile yürürlüğe giren muhtar danışma komiteleri 	<ul style="list-style-type: none"> • Plansız yapılaşma • Mülkiyet sorunu, siyasi istikrarsızlıklar • Yerleşmelerin nüfusunun azalması

Ulaşımın dışında eğitim ve sağlık hizmetleri de yeterli düzeyde değildir. İlköğretim okulları birkaç köyün birbirine yakın olduğu alanda belirlenen bir köye kurulmaktadır. Ortaokul ve liseler ise daha çok kasabalarda yer almaktadır. Bu okullara taşınmalı eğitim yapılmaktadır. Okulların fiziki şartları ise oldukça yetersizdir. Sağlık hizmetlerinde ise Yarımada'da tam teşekküllü bir hastane bulunmamaktadır. Bunun için en yakın merkez Gazimağusa şehridir. Genellikle sağlık ocaklarının yer aldığı çalışma alanında sağlık ve ambulans hizmetleri oldukça kısıtlıdır. Diğer bir sorun atıklardır. Kanalizasyon alt yapısı yoktur, konutların ve kamu binalarının atık suları yer altı septik tanklarında toplanır ve vidanjörler vasıtasıyla belediyelerin çöplük alanlarında bertaraf edilir. Katı atıkları ise kırsal

kesimde belediyeler haftanın belli günlerinde toplamakta ve çöp alanlarına boşaltmaktadır. Ancak bu alanlar ile ilgili bir atık yönetiminin olmaması, çöp alanlarının sınırlarının belli olmaması, çöp alanlarının yanlış yerlere kurulması sorun teşkil etmektedir. Turizm faaliyetleri ile birlikte Yarımada'da bazı bölgelerde (Yenierenköy kasabası gibi) inşaatlar artmış, tatil siteleri yapılmıştır. Ancak bu alanlar yarım kalmış ve ölü yatırımlar haline dönmüştür. Yarımada'daki iş olanaklarının azlığı, altyapı ve hizmet eksiklikleri genç nüfusun göç etmesine neden olmaktadır. Nüfusun giderek yaşlanması ise ileride yerleşmelerin boşalmasına, doğal kaynakların değerlendirilememesine neden olabilir. İmar planının olmayışı plansız yapılaşmayı artırmakta ve yanlış yerleşmelere neden olmaktadır.

Karpaz Yarımadası'nın yerleşim alanları ve yerleşim faaliyetleri için karar geliştirmeye yönelik olarak aşağıdaki öneriler sıralanabilir:

- Köy pansiyonculuğu kapsamındaki tesislerde kullanılan geleneksel mimari yapısı yaygınlaştırılarak, köylerdeki konut alanlarına da bu yapıların kullanılması sağlanabilir.
- Atıkların bir sorun oluşturduğu Yarımada'da atık yönetim planları oluşturulmalı, çöp alanlarının sınırları belirlenmeli, çöp alanları yerleşim alanlarından uzak yerlere alınmalı ve geri dönüşüm sistemleri kurulmalıdır. Köylerde çöpler belediyelerin çöp toplama günlerinde ve geç saatlerde dışarıya konularak kötü kokuların, çirkin görüntülerin oluşması engellenebilir.
- İmar planı yasası çıkarılmalı, planlı yerleşim faaliyetleri hayata geçirilmelidir. Kaçak, usulsüz yerleşim alanlarını engellemek için gerekli yasalar düzenlenmelidir.

- Toplu taşımacılıktaki eksiklikler yerleşmelerin gelişmesini engellemektedir. Bu nedenle kamu kurumlarının, belediyelerin destekleriyle düzenli otobüs seferleri düzenlenmelidir. Diğer tüm ilçe merkezlerinde şehirlerarası otobüs terminali bulunurken, İskele kasabasında terminal yoktur. İskele kasabasına otobüs terminali inşa edilmeli ve buradan ilçe alanındaki köylere ve diğer şehirlere seferler koordine edilmelidir.

- Eğitim ve sağlık hizmetlerindeki yetersizlikler yöre halkının ihtiyaçlarını karşılamak için diğer bölgelere gitmesine, hatta göç etmesine neden olmaktadır. Öncelikle Yarımada'da tam teşekküllü bir hastane kurulması gerekmektedir. Kurulacak olan hastane için yer seçiminde Yarımada'daki tüm yerleşmelerin hastaneye erişim koşulları göz önüne alınarak bir yer belirlenmelidir. Ayrıca mevcut sağlık ocakları iyileştirilmelidir. Eğitim hizmetleri için de benzer bir durum söz konusudur. Öncelikle ilçedeki eğitim kurumlarının fiziki şartları iyileştirilmelidir. Nüfusun diğer bölgelere gitmesini önlemek için yarımada içerisinde belirlenecek alanlara nüfusun ihtiyaçları doğrultusunda yeni okullar yapılmalıdır. Özellikle turizm meslek liseleri ile sanat okullarına ağırlık verilmelidir. Bu sayede buralarda yetişen öğrenciler Yarımada'nın gelişen sektörlerinde işgücü olarak çalışabilecektir. Böylelikle hem genç nüfus yaratılan iş olanakları ile bölge içinde tutulabilir hem de ihtiyaç duyulan kalifiye işgücü ihtiyacı karşılanmış olur.

SONUÇ

Karpaz Yarımadası'nın arazi kullanımı başlıklı bu çalışmada, Yarımada'nın mevcut arazi kullanımı tespit edilerek arazi kullanımı planlamasına temel oluşturacak olan doğal ve beşeri kaynak potansiyeli belirlenmiştir. Belirlenen arazi kullanımı potansiyeli doğrultusunda arazi kullanım alanlarının gelişimini etkileyen faktörler dikkate alınarak, planlamaya yönelik kararlar geliştirilmiştir.

Bu çalışmalar yapılırken Yarımada'nın doğal sınırları yanında idari sınırlara da dikkat edilmiştir. Gerek çalışma için elde edilen verilerin daha verimli bir şekilde değerlendirilmesi gerekse yapılan planlama çalışmalarının daha iyi yürütülebilmesi ve yönetilebilmesi açısından Yarımada'nın batı sınırı ile İskele ilçesinin sınırları örtüştürülmüştür. Dolayısıyla bu çalışma aynı zamanda ilçe bazında bir arazi kullanım çalışmasıdır.

Öncelikle Karpaz Yarımadası'ndaki arazi kullanımına etki eden doğal ve beşeri kaynaklar belirlenmiştir. Ada'nın doğu kısmında bir işaret parmağı şeklinde olan Yarımada, idari açıdan İskele ilçesine karşılık gelmektedir.

Çalışma sahası olan Karpaz Yarımadası çoğunlukla miosen yaşlı arazilerden oluşmaktadır. Ada'nın kuzeyinde bulunan Girne Sıradağları'nın devamı olan Kantara Dağları jura-kretase yaşlı kireçtaşı, tebeşir, marn gibi kayalardan oluşmakta ve onun çevresinde oligo-miosen yaşlı kumtaşı, kireçtaşı gibi kayalar yer almaktadır. Yarımada'nın gerek kuzey gerekse güneyinde yer alan kıyı ovaları ise kuaterner ve pleistosen yaşlı alüvyon, kumtaşı, kil gibi kayalardan oluşmaktadır. Yarımada'nın güneybatısında İskele kasabasına kadar olan alanda Mesarya Ovası'nın uzantısı yer almakta ve kuaterner yaşlı alüvyonlardan oluşmaktadır. Geniş ovaları daha çok

Yarımada'nın güneybatısında ve güneyinde yer almaktadır. Kuzeydeki kıyı ovaları ise yer yer genişlemekle beraber daha dardır. Yarımada'nın en yüksek kesimleri kuzeybatıdaki Kantara Dağları'na karşılık gelmektedir. Kantara Dağları'ndan sonra plato alanı ve onun üzerinde yer alan tepelik alanlar bulunmaktadır.

Akdeniz ikliminin görüldüğü çalışma alanı Beşparmak Dağları'nın yer aldığı kuzey kesimden sonra en fazla yağış alan ikinci bölgedir. Ancak güneybatıda bulunan geniş ovalık alan Kantara Dağları'nın yağış duldasında kalmakta ve kuru tarım faaliyetlerinin artmasına neden olmaktadır.

Çalışma alanındaki en büyük problemlerin başında su sıkıntısı gelmektedir. Sürekli akışı olan akarsulardan yoksun olan Yarımada'da su ihtiyacı akifer alanlarına açılan kuyular vasıtasıyla temin edilmektedir. En önemli akifer ise Yeşilköy akiferidir. Bölgedeki akiferler turizm faaliyetlerinin de artışıyla özellikle yaz aylarında ihtiyacı karşılamamaktadır. Su sıkıntısı Türkiye'den su getirme projesi ile çözülebilir. Türkiye'deki Alaköprü barajından denizin altından borularla, KKTC'deki Geçitköy barajına su getirme projesi olan "KKTC Su Temin Projesi"nin tamamlanması ile gerek bölgenin gerekse ülkenin tarım sektöründe bir artış yaşanması beklenmektedir. Bu yıl tamamlanması beklenen projede, İskele bölgesine yapılacak olan su dağıtım şebekesi için yapılacak olan ihaleler sonucunda hatların döşenmesi planlanmaktadır.

Orman alanları bakımından zengin olan Yarımada'da iğne yapraklı ormanlar ile makilikler geniş yer kaplamaktadır. İğne yapraklı ormanlarda hâkim tür kızılçamlar iken, makilik alanlar pek çok türden oluşmaktadır. İğne yapraklı ormanlar Kantara Dağları'nda yaygınken, makilik alanlar Yarımada'nın pek çok

yerinde görülmektedir. Özellikle Yenierenköy ile Dipkarpaz kasabalarının idari alanlarındaki makilik alanların çok yaygın olduğu ve korunmuş oldukları tespit edilmiştir.

Yarımada'yı kapsayan İskele ilçesi, ülkenin en az nüfusa sahip ilçesidir. İlçe statüsüne kavuşması ile birlikte nüfusu artış göstermiş olsa da bu artış oranı çok düşüktür. 1996 yılında ilçede ülke nüfusunun yaklaşık % 14'ü yaşamaktayken, 2006 ve 2011 yılında bu rakam yaklaşık % 8'e düşmüştür. İlçede yaşayan nüfus oranı düşse de aslında nüfus miktarı artış göstermiştir. Nüfus daha çok ilçe merkezi durumundaki İskele kasabasında ve belediye örgütlü yerleşmelerde toplanmıştır. Yarımada'da 5 adet belediye örgütlü yerleşme ve 41 tane kırsal yerleşme bulunmaktadır. Kırsal yerleşmelerin 3 tanesi mahallelerden oluşurken, geri kalan 38 yerleşme köylerden meydana gelmektedir.

Karpaz Yarımadası'nın arazi kabiliyet sınıflandırılması (AKK) içerisinde en fazla VI. sınıf araziler yer kaplamaktadır. II. ve III. sınıf arazilerin de yoğun olduğu Yarımada'da, I. sınıf arazilerin ise dar bir alanda yayıldığı görülmektedir. V. sınıf araziler ise Yarımada'da yok denecek kadar az olup, tamamı Kurtuluş köyünün idari alanında yer almaktadır. Arazi kabiliyet sınıflandırması üzerinde yükselti faktörünün fazla etkili olmadığı, yer şekilleri ile toprak özelliklerin daha etkili olduğu görülmüştür. Özellikle Kantara Dağları'nın güneyindeki düz sahalarda I. sınıf arazilere rastlanılmaktadır. II. sınıf araziler de daha çok çalışma alanının güney kesimlerinde ve güney yamaçlarda görülmekle birlikte kuzeyde görüldüğü yerler ise kıyı ovalarına karşılık gelmektedir. III ve IV. sınıf araziler Yarımada'nın pek çok yerinde görülürken, daha çok kuru tarım yönünden bu arazilerden yararlanılmaktadır. Genel olarak I-IV arasındaki arazilerde tarım alanları yaygınken, bu alanlarda

Yarımada'daki su sıkıntısından dolayı daha çok kuru tarım yapılmaktadır. Kuru tarımı ise genelde karışık tarım alanları izlemektedir. VI. ve VII. sınıf araziler ise engebeli alanlarda artmaktadır. Bu arazilerde daha çok orman alanları bulunmakta, tarım alanlarının da önemli yer tuttuğu görülmektedir.

Tarımsal kullanıma uygunluk sınıfları (TKUS) içerisinde II. ve V. sınıf arazilerin yaygınken, I. sınıf araziler ise az yer kaplamaktadır. Yer şekillerine, eğim özelliklerine, toprak yapısına bağlı olarak araziler dağılım göstermektedir. Kantara Dağları'nın yer aldığı sahada, orta kesimdeki plato sahasının üzerindeki tepelik alanlarda ve doğudaki engebeli arazilerde tarımsal kullanıma uygunluk sınıflarının giderek V. sınıftaki arazilere doğru yaklaştığı görülmektedir. Öte yandan Yarımada'nın güneybatısındaki geniş ovalık sahada, kıyı ovalarında, I. ile III. sınıf arasındaki araziler daha yaygındır. Tarımsal kullanıma uygunluk sınıfları genel olarak arazi yapısına uymaktadır. Ancak Yarımada'daki su sıkıntısından dolayı I. ve II. sınıf verimli arazilerde bile hâkim olan tarımın kuru tarım olduğu görülmektedir. Turizm alanlarının Yarımada'da artışıyla birlikte I. ve II. sınıf araziler üzerinde de turizm alanları görülmektedir.

Sulu tarıma uygunluk sınıflamasının (SAT) Yarımada'daki dağılımı, tarımsal kullanıma uygunluk sınıfları ile benzer özellikler göstermektedir. Sulu tarıma elverişli olmayan VI. sınıf araziler neredeyse Yarımada'nın yarısını kaplarken, III. ve II. sınıf arazilerin de yaygın olduğu, I. sınıf arazilerin çok dar bir alanda görüldüğü ve V. sınıf arazilere ise hiç rastlanmadığı tespit edilmiştir. I ile III. arasındaki sulu tarıma uygun araziler daha çok güney bölümlerde, Yarımada'nın güneybatısındaki geniş ovalık arazilerde ve kuzeyde ise kıyı ovalarında görülür. Batıdaki dağlık

alanlardan doğudaki engebeli arazilere doğru özellikle kuzey kesimlerde IV. ve VI. sınıf topraklar yer alır.

Karpaz Yarımadası'nın genel arazi bölünüşünde tarım alanları önemli bir yer tutmaktadır. Tarım alanları bölgedeki arazilerin yarısına karşılık gelmektedir. Orman alanları açısından da zengin olan Yarımada, ülkedeki orman alanlarının yaklaşık %38'ini barındırmaktadır. Otlak alanları ise oldukça az yer kaplamaktadır.

Karpaz Yarımadası'ndaki tarım alanlarının büyük bir kısmı ekili alanlardan oluşmaktadır. Sulanan alanların payı ise yaşanan su sıkıntısından dolayı oldukça düşüktür. Sulu tarım alanlarının yaklaşık % 63'ü ekili alanlardan, % 37'si ise dikili alanlardan oluşmaktadır. Ekili tarım alanlarının büyük bir bölümünde kuru tarım, özellikle tahıl tarımı ve yem bitkilerinin tarımı yapılmaktadır. Arpa en fazla üretilen ürün olup onu buğday ve fiğ tarımı takip etmektedir. Üretilen arpa, fiğ, balyalar hayvan yetiştiriciliğine önemli katkı sağlamaktadır. Ekili tarım alanları içerisindeki kuru tarım alanları genellikle İskele bucak alanında Kantara Dağları'nın güney kesimlerinde yaygındır. Az olan sulu ekili tarım alanları ise daha çok Yenierenköy ve Mehmetçik bucaklarında yerleşme merkezlerine ve akiferlere yakın alanlarda artmaktadır. Yarımada'da sulanan ekili alanlarda patates, karpuz, kavun ve enginar tarımı ağırlık kazanmaktadır. Dar bir alan kaplayan dikili tarım alanlarının % 90'ında kuru tarım alanları yer almaktadır. Bu alanların tamamında ise zeytin ve harnup tarımı yapılmaktadır. Dikili alanların geri kalan % 10'unda ise badem, nar, zerdali ve incir gibi ürünler yetiştirilmekte ve yoğun olarak bağcılık yapılmaktadır.

Tarım alanlarından sonra önemli bir yere sahip olan orman alanları Yarımada'nın % 30'unu kaplamaktadır. Orman alanlarının bulunduğu sahalar doğal

faktörlerin etkisi altında oluşmuştur. Genel olarak yükselti ve yağışın arttığı alanlarda orman alanları artış göstermektedir.

Çalışma alanı otlak alanları yönünden oldukça fakirdir. Otlak alanları mera alanlarından oluşmaktadır. Mera alanları yağış azlığı, kuraklık gibi nedenlerle hayvancılık faaliyetlerine yetecek durumda değildir. Genellikle engebeli sahalara ile Yarımada'nın güneybatısındaki kuru tarım alanlarının yer aldığı ve yem bitkilerinin yetiştirildiği sahalarda otlak alanları yaygındır. Ayrıca sekilerde, tabansız vadilerde, aşınım yüzeylerinde de otlak alanlarına rastlanmaktadır.

Yarımada'daki hâkim hayvancılık faaliyeti küçükbaş hayvancılıktır. Mera alanlarının sınırlı olması, cılız bitki örtüsü, kuraklık küçükbaş hayvancılığın artmasına neden olmuştur. Yem bitkilerinin ekim alanının yaygın olduğu alanlarda büyükbaş hayvancılık faaliyetleri yapılmaktadır. Genellikle ahır hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır. Hayvan varlığında, et ve süt üretiminde Yarımada'da ciddi düşüşler gerçekleşmiştir. Arıcılık faaliyetleri ise küçük ölçekli olarak yapılmaktadır. Çam balı ve kekik balı üretimi yapılmaktadır. Balıkçılık faaliyetleri, yapılmasına rağmen istenilen düzeyde değildir.

Sanayi tesisleri küçük ölçeklidir. Eysel, atölye ve modern sanayi tiplerinin bulunduğu Yarımada'da, evsel sanayi son yıllarda eko ve agro turizm kapsamında gelişme göstermiştir. Genellikle çalışma alanında atölye sanayisi hâkimdir. Bu kapsamda demir, torna atölyeleri, elektrik, otomobil tamircileri yaygındır. Modern tesisler ise gıda ile taş ve toprağa dayalı sanayiden oluşmaktadır. Sanayi tesisleri belirli bir alanda yoğunlaşmamış, özellikle kırsal kesimde hammaddeye yakınlığa bağlı olarak yayılmışlardır.

Yarımada turizm kaynakları yönünden oldukça zengindir. Sahip olduğu bu kaynaklara bağlı olarak ise kıyısız/kitle ve kırsal/eko turizm modelleri ön plana çıkmaktadır. Kitle turizmi daha çok deniz turizmine yönelik olup Boğaz, Bafra ve Yenierenköy Bölgesinde daha yaygındır. Bunlardan Bafra ve Yenierenköy bölgeleri son dönemlerde yapılan projelerle desteklenmektedir. Kırsal/eko turizm faaliyetleri ise Yarımada'da daha çok yayılmıştır. Tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile birlikte yürütülen ekoturizm faaliyetleri Yarımada'nın sürdürülebilirliğinin sağlanması bakımından önemlidir. Sahip olduğu zengin flora ve fauna varlığı koruma bölgeleri ile milli park alanının oluşmasına neden olmuştur. Ancak bu bölgelerin için etkin bir yönetim planı, yasal düzenlemeler bulunmamaktadır. Artan turizm faaliyetlerine bağlı olarak bu alanlar üzerindeki baskı artmıştır. Geleneksel el sanatları ve yöresel ürünlerin ön plana çıkarılması ile yöre halkına, özellikle kadınlara, istihdam olanağı sağlanmaktadır. Tarihi ve kültürel turizm açısından da önemli alanlara sahip olan alanda inanç turizminin de payı büyüktür. Ekoturizm alanında öne çıkan yerler arasında Büyükkonuk, Dipkarpaz, Yenierenköy, Mehmetçik kasabaları ve son dönemlerde Kaplıca köyüdür.

Karpaz Yarımadası'ndaki belediye örgütlü yerleşmeler içerisinde, tam anlamıyla şehir fonksiyonlarına sahip yerleşme yoktur. İskele kasabasına, ilçe merkezi olmasına bağlı olarak şehir statüsü verilmiş; ancak yerleşme şehirleşme sürecini tamamlamamış bir kasaba yerleşmesidir. Yarımada'da İskele kasabası dışında dört belediye örgütlü yerleşme bulunmaktadır. Bunlardan Dipkarpaz ve Yenierenköy kasaba fonksiyonlarının büyük kısmını barındırırken, Mehmetçik ve Büyükkonuk'ta kasabalaşma süreçleri devam etmektedir. Turizm faaliyetlerinin son

dönemlerde artmasıyla birlikte yerleşmelerdeki ekonomik faaliyetler çeşitlenmekte ve yerleşmeler ekonomik olarak gelişmeye başlamaktadır.

Karpaz Yarımadası'nın ekonomisinde önemli pay tarım ve turizm faaliyetlerine aittir. Yarımada'nın ekonomik yönden gelişmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması için söz konusu iki sektör itici güce sahiptir. Son dönemlerde yapılan bazı planlamalar ve uygulamalarla önemli girişimler başlatılmıştır. Ancak yapılan düzenlemelerde eksiklikler yer almaktadır. Bunlar başında ise yapılan uygulamalardaki yetkili kurum ve kuruluşların yetkilerinin ve sınırlarının tam olarak belirlenmemesi ile koordinasyonsuzluk yer almaktadır. Bu nedenle daha önce de belirtildiği gibi bu sorunun giderilmesi, yetki tanımlarının netleştirilmesi ve yasalştırılması gerekmektedir. Yasaların ise uygulanması, denetlenmesi ve gereken cezaların yürürlüğe konulması şarttır.

Yarımada'daki yüksek tarım ve turizm potansiyeline rağmen gelişmesindeki en büyük engel, ülkenin de en önemli sorunu olan, siyasi ve politik problemlerdir. Bilindiği gibi, Ada'da iki toplumlu bir yaşam yer almakta; Ada'nın kuzeyinde Türklerin yaşadığı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, güneyinde ise Rum nüfusun yaşadığı Güney Kıbrıs Rum Yönetimi bulunmaktadır. GKRY, uluslararası alanda "Kıbrıs Cumhuriyeti" olarak tanınmakta ve Ada bir bütün olarak kabul edilmektedir. GKRY, Kıbrıs Cumhuriyeti olarak Avrupa Birliği'ne üye iken ve Birliğin tüm olanaklarından yararlanırken, KKTC devleti siyasi olarak tanınmamakta ve çeşitli izolasyonlara, ambargolara maruz kalmaktadır. KKTC devleti siyasi olarak Türkiye dışında bir ülke tarafından tanınmamaktadır. Bazı dönemlerde çeşitli ülkelerle siyasi ilişkiler başlatıldıysa da BM ve Avrupa ülkelerinin baskılarıyla ilişkilerde süreklilik sağlanamamıştır.

KKTC'ye siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve spor alanlarında çeşitli ambargolar uygulanmaktadır. Dolayısıyla başta ekonomik kalkınması olmak üzere her alanda gelişmesi ve dünya ile bütünleşmesi engellenmektedir. Söz konusu ambargoların en önemlilerinden biri GKRY'nin engellemeleri ile Türkiye dışındaki ülkelerden KKTC'ye doğrudan uçuşların yapılamamasıdır. KKTC'ye yapılan tüm uçuşlar Türkiye'de zorunlu iniş yapılarak gerçekleştirilmektedir. Bu durum ise uçuş maliyetlerinin artmasına ve zaman kaybına neden olmaktadır. 2005 yılında Azerbaycan'la KKTC arasında gelişen ilişkiler çerçevesinde ilk kez Bakü'den özel bir havayolu şirketi KKTC'ye direkt uçuş gerçekleştirmiştir. Ancak Rum tarafının baskıları nedeniyle ne yazık ki uçuşlar devam etmemiştir. Ayrıca KKTC limalarının uluslararası faaliyetlere (ticaret, turizm) açık olmaması da bir diğer sorundur. KKTC ekonomisine etkiyen bir diğer ambargo ise GKRY'nin girişimiyle Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın (ABAD) 1994 yılında KKTC'den AB ülkelerine yapılan ihracatta menşe belgeleri ve sağlık sertifikalarının "Kıbrıs Cumhuriyeti makamları" tarafından verilmesi zorunluluğu getirmiş olmasıdır. ABAD'ın bu kararı AB ülkelerine yapılmakta olan tekstil ve narenciye ihracatını durdurmuş, KKTC ekonomisine büyük darbe vurmuştur.

24 Nisan 2004'te Kıbrıs sorununa çözüm getirmesi için düzenlenen BM'nin hazırladığı Annan Planı, her iki kesimde yapılan referandum ile oylamaya sunulmuş, referandum sonucunda, plan Türk toplumu tarafından büyük çoğunlukla kabul edilirken (%65), Rum toplumu tarafından (%75) reddedilmiştir. Bu oylamaya rağmen GKRY, Avrupa Birliği'ne kabul edilirken, KKTC'ye verilen sözler tutulmamış ve izolasyonlar devam etmiştir. Referandumdan sonra Avrupa Birliği Konseyi Kıbrıslı Türklere yönelik kısıtlamaların kaldırılması yönünde sözler vermiş,

iki taraf arasındaki ekonomik dengesizliği ortadan kaldırmak ve çözüme yardımcı olmak amacıyla Yeşil Hat Tüzüğü, Mali Yardım Tüzüğü ve Doğrudan Ticaret Tüzüğü olarak adlandırılan Tüzükleri hazırlatmıştır. Ancak bunlardan Yeşil Hat Tüzüğü uygulamaya geçirilirken, KKTC'nin AB ülkeleriyle doğrudan ticaret yapmasına olanak sağlayacak olması açısından diğer iki tüzükten çok daha önemli olan Doğrudan Ticaret Tüzüğü, GKRY'nin veto etmesi nedeniyle yürürlüğe konulmamıştır. Yeşil Hat Tüzüğü ise malların, hizmetlerin ve kişilerin dolaşımını düzenlemektedir. Tüzük, KKTC'de üretilen ürünlerin Güney Kıbrıs'a Kıbrıs Türk Ticaret Odası'nın vereceği Refakat Belgesi (Accompanying Document) ile satışının yapılmasını kapsamaktadır. En fazla ihraç edilen ürünler meyve, sebze, plastik ürünler, balık ve hurdalardır. Ancak Tüzük kapsamında yapılan ticaret beklenen rakamlara ulaşamış, 2004-2008 yılları arasında yapılan ticaret artarken bu yıldan sonra giderek düşmüştür.

Sonuç olarak gerek ülkenin gerekse Karpaz Yarımadası'nın sahip olduğu yüksek potansiyele rağmen ekonomik olarak gelişmesi, yapılan projelerin, planlamaların uygulanabilmesi için söz konusu amabrgoların kalkması ve siyasi istikrarın sağlanması şarttır.

ÖZET

Kıbrıs Adası'nda ana kütleden kuzeydoğuya doğru bir işaret parmağı gibi uzanan Karpaz Yarımada'sı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yer almaktadır. Yarımada, Mesarya Ovası'nın kuzeydoğu kenarından başlayarak doğu ve kuzeydoğuya doğru genel olarak daralarak uzanan ve Zafer Burnu'nda sonlanan alandır. Yarımada'nın sınırları çizilirken doğal sınırların yanında idari sınırlara da dikkat edilmiş, bu doğrultuda alanın batı sınırı ile İskele ilçesinin sınırları örtüştürülmüştür. Dolayısıyla bu çalışma aynı zamanda ilçe bazında bir arazi kullanım çalışmasıdır. Karpaz Yarımadası'nda doğal ve beşeri özellikler arazi kullanımını üzerinde etkiler yaratmıştır. Bu nedenle çalışmada arazinin doğal ve beşeri potansiyeli ortaya konulduktan sonra, bu özelliklerinin arazi kullanımına etkileri belirlenmiş, mevcut arazi kullanım özellikleri saptanmış ve ortaya çıkan sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir. Yarımada içerisindeki önemli dağlık saha Girne Sıradağları'nın devamı olan kuzeybatıdaki Kantara Dağları'dır. Kantara Dağları'ndan sonra, doğuya doğru, plato alanı ve onun üzerinde yer alan tepelik alanlar bulunmaktadır. Söz konusu sahalarda orman alanları yer almaktadır. Orman alanı bakımından zengin olan çalışma alanında makilikler önemli yer kaplamaktadır. Yarımada'nın güneybatısında İskele kasabasına kadar olan alanda Mesarya Ovası'nın uzantısı yer almaktadır. Geniş ovalık alanlar daha çok Yarımada'nın güneybatısında ve güneyinde bulunmaktadır. Kuzeydeki kıyı ovaları ise yer yer genişlemekle beraber daha dardır. Ovalık alanların geniş alan kaplaması Yarımada'daki arazilerin yaklaşık yarısının tarım alanlarından meydana gelmesine neden olmuştur. Dolayısıyla ekonomisinde tarım ve hayvancılık faaliyetleri önemli yer tutmaktadır. Yaşanan su sıkıntısından dolayı tarımsal faaliyetler daha çok kuru

tarım şeklinde yürütülmektedir. Ekili alanlarda tahıl ve yem bitkilerinin tarımı yaygınken, dikili sahalarda zeytin ve keçiboynuzu önemli bir yer tutmaktadır. Yem bitkilerinin ekim alanlarına bağlı olarak hayvancılık faaliyetleri artış göstermektedir. Sulu tarım alanları Yarımada'daki akifer alanlarına ve yerleşme merkezlerine yakın sahalarda görülmektedir. Sebze ve meyve tarımının yapıldığı sahalarda bağcılık ve bostan tarımı önemlidir. Türkiye'den borularla su getirme projesinin tam anlamıyla uygulamaya geçmesi ile birlikte Yarımada'daki tarımsal üretim ve verim daha da artacaktır. Yüksek tarım potansiyelinin yanı sıra Yarımada çeşitli turizm faaliyetleri açısından da uygun doğal ve kültürel özelliklere sahiptir. Özellikle son dönemlerde artan agro ve eko turizm faaliyetleri ilçe insanı için önemli bir geçim kaynağı durumuna gelmiştir. Ancak artan turizm faaliyetleri bazı sahalarda arazinin yetenek sınıflarına uygun bir şekilde kullanılmamasına ve planlamada bir takım sorunlara yol açmıştır. Bu nedenle Yarımada'nın ekonomisinde iki önemli ana sektör olan tarım ve turizm faaliyetlerinin birbiriyle ilişkili bir biçimde planlanıp yürütülmesi gerekmektedir.

ABSTRACT

To the Northeast of Cyprus Island lies the Karpaz Peninsula along the borders of the Turkish Republic of Northern Cyprus, in the shape of index finger. The peninsula narrows to eastward to the northeast from the Mesarya Plain and ends at Zafer Cape. Official boundaries were taken into account as well as natural borders during the mapping process of the peninsula and within this framework; western borders and district boundaries of Iskele were overlapped. Therefore, the study also covers the land use research of Iskele district, as an administrative zone. In the Karpaz Peninsula, natural and human characteristics have influenced the land use. Thus, the study first revealed the natural and human potential of the land and then the effects on the land use. Later, the current land use was explored and recommendations on the arising problems were made. The significant mountainous area of the peninsula is the Kantara Mountains in the northwest, a continuation of the Kyrenia Mountain Range. Eastward from the Kantara Mountains, the plateau and the hills above are located. In those areas, forestlands are traced. In the study field, rich in forests, macquis groves have a large portion. In the southwest of the peninsula to the border of Iskele County, natural extension of the Mesarya Plain is situated. Wide bottom lands are largely seen in southwestern and southern parts of the peninsula. Coastal plains in the north are locally extended yet get narrower. The considerable portion of the bottom lands has caused almost half of the lands in the peninsula to become agricultural. Hence, agriculture and livestock have an important role in the economic activities of the peninsula. Due to the experienced water shortage, agricultural activities have mostly been dry farming manner. In plantations, grain and feed crops are commonly cultivated, whereas olives and locust beans are

significantly seen in planted fields. Animal breeding activities are increasing depending on feed crop fields. Wet farming areas are located near water bearing areas and centers of population in the peninsula. Vine cultivation and vegetable garden are made in agricultural fields eligible for fruit and vegetables. Together with the full capacity implementation of water pipe irrigation system project ex-Turkey, agricultural production and growing crops in the peninsula will become higher. The peninsula has apt natural and cultural characteristics for various tourism activities as well as high agricultural potential. Particularly the recently increasing agro-eco tourism activities have become a significant source of income for the local people. However, the increasing tourism activities have entailed certain problems in planning and inefficient use of lands in some areas according to land use classification. As a result, it is essential to plan and implement agricultural and touristic activities, the two main industries of the peninsula economy, in an associated fashion.

KAYNAKÇA

- Abi, M. (2006)**, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Tarım Coğrafyası, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Alagöz, C. A. (1959)**, "Coğrafya Gözü ile Kıbrıs", Türk Coğrafya Dergisi, XIV-XV, sayı 18-19'dan ayrı baskı, s. 1-9, İstanbul.
- Atalay, İ. (1994)**, Türkiye Vegetasyon Coğrafyası, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Atalay, İ. (2006)**, Toprak Oluşumu ve Sınıflandırılması ve Coğrafyası, 3. Baskı, Meta Basım Matbaacılık.
- Atasoy, A. (2011)**, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Nüfus Coğrafyası" Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 8, Sayı 15, s.29-62.
- Bayar, R. (2002)**, Anamur İlçesinde Araziden Yaralanma, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Bayar, R. (2003)**, "Arazi Kullanımı-Nüfus İlişkisi: Anamur Örneği". Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt I, Sayı 1, s. 97-116, Ankara.
- Benek, S. (2005)**, Coğrafi Planlama Yönünden Şanlıurfa İlinin Tarımsal Yapısı, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Bennet, H. H. (1939)**, Soil Conservation, McGraw Hill Book.
- Bobek, H. (1927)**, Grundfragen der Stadtgeographie, Geographische Anzeiger, Cilt 28.
- Corey, K.E. (1968)**, "The Role of Field Work in Geographic Research and Instruction", Field Training in Geography, s. 3-10, AAG, Washington.
- Çevikel, N. (2000)**, "Kıbrıs-Akdeniz'de Bir Osmanlı Adası (1570-1878)", 47 Numaralı Yayıncılık / Tarih-İnceleme Dizisi, İstanbul.

- Daugherty, R. (1975)**, Data Collection, Science in Geography 2, Londra.
- Díaz-Almela E.; Duarte C.M. (2008)**, Management of Natura 2000 Habitats, 1120*Posidonia beds (Posidonion oceanicae). European Commission. (http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/habitats/pdf/1120_Posidonia_beds.pdf)
- Dimililer, A. (2008)**, Mesarya ve Omorfo (Güzelyurt) Ovalarının (KKTC) Karşılaştırmalı Arazi Kullanımı Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Dixey, F. (1972)**, The Geology of the Kyrenia Range, Ministry of Overseas Development, London.
- Doğanay, H. (1994)**, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Gazi Büro Kitabevi, Ankara
- Doğanay, H. (2007)**, Ziraat Coğrafyası (Ekonomik Coğrafya 3), Aktif Yayınevi, İstanbul.
- Dönmez, Y. (1985)**, Bitki Coğrafyası, Güryay Matbaacılık, İstanbul.
- Dörries, H. (1930)**, Der gegenwartige Stand der Stadgeographie, Petermans Mitteilungen Erg. Heft.
- Dreghorn, W. (1978)**, Landforms In The Girne Range Northern Cyprus. MTA Enstitüsü Yayınları No: 172, Ankara.
- Erinç S., (1963)**, "Tatbiki Coğrafya ve Planlama", İTÜ Mimarlık Fakültesi Yay. (Şehircilik Kürsüsü), Şehircilik Konferansları No:1, İstanbul.
- FAO-UNESCO, (1990)**, Soil Map of the World, Revised Legend, World Soil Resources Report 60, Rome.
- Fırtına, F. (2000)**. KKTC Lefkoşa-Gazi Mağosa Bölgesi Arazi Kullanım Haritalarının Uydu Görüntüsü Yardımı ile Hazırlanması, Çukurova Üni., Fen Bilimleri Enst., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Geneletti, D.; Bagli, S.; Napolitano, P.; Pistocchi, A. (2007)**, “Spatial decision support for strategic environmental assessment of land use plans. A case study in southern Italy”, *Environmental Impact Assessment Review*, 27: 408-423.
- Gökmenoğlu, O.; Erduran, B.; Özgür, C.; Tamgaç, Ö.F. (2002)**, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Hidrojeolojisi*, MTA Raporu, Ankara.
- Gönençgil B.; Çavuş, E. (2006)**, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İklimi*, Elçi Yayıncılık, İstanbul.
- Göney, S. (1977)**, *Şehir Coğrafyası I*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay. No:2274, Coğrafya Enstitüsü Yay. No:91, İstanbul.
- Gözenç, S. (1978)**, *Küçük Menderes Havzasında Arazinin Kullanılışı ve Sınıflandırılması*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Gözenç, S. (1979)**, *Bolu Depresyonu ve Yakın Çevresinde Araziden Faydalanma (Land Use)*, İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü Yayınları, Yay. No:108, İstanbul.
- Gözenç, S. (1980)**, "Arazi kullanma "Land Use" haritalarında standardizasyon ve Türkiye için bir öneri". İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Sayı 23, İstanbul.
- Gülersoy, A. E. (2008)**, *Bakırçay Havzası'nda Doğal Ortam Koşulları ile Arazi Kullanımı Arasındaki İlişkiler*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Günel, N. (2013)**, “Türkiye’de İklimin Doğal Bitki Örtüsü Üzerindeki Etkileri”, *ACTA TURCICA (Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi)*, Yıl V, Sayı 1, s.1-22.
- Gündüz, Ş., (2001)**, *Ecologically Important Areas*, UNDP Project Report.
- Gürsoy, C. R. (1962)**, “Kıbrıs Müşahedeleri”, *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt: XX, Sayı:3-4, s. 161-212, Ankara.

- Hakeri, B.H. (2008)**, Kıbrıs'taki Tarihi Eserler, Kıbrıs Türk Eğitim Vakfı Yayınları, Lefkoşa.
- Hakyemez, H.Y.; Sönmez, İ.; Sümengen, M.; Turhan, N. (2000)**, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Jeolojisi, Jeoloji Etüdüleri Dairesi, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Haring, L.L.; Lounsbury I.F. (1977)**, Introduction to Scientific Geographic Research, Dubuque, Iowa.
- İderman, E. (2006)**, Salamis Antik Kenti ve Çevresinin Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanılarak Tarihsel ve Güncel Arazi Kullanımları Yönünden İncelenmesi, Çukurova Üni., Fen Bilimleri Enst., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kaçmaz, M. (2010)**, Sapanca Gölü Havzası'nda Arazi Kullanımı ve Mekânsal Değişim, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Kangas, J.; Kurttila, M.; Kajanus, M.; Kangas, A. (2003)**, "Evaluating the management strategies of a forestland estate- the S-O-S approach", Journal of Environmental Management, 69, p. 349–358.
- Karabacak, K.; Meray, K. (2012)**, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Aktif Nüfusun Nitelikleri, I. Ulusal Coğrafya Sempozyumu 2012, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Erzurum.
- Karpaz Özel Çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı (2010)**, KKTC Çevre Dairesi, Lefkoşa.
- Kasperek, M.; Godly, B.J.; Broderick, A.C. (2001)**, "Nesting of the Green Turtle, Chelonia mydas, in the Mediterranean: a review of status and conservation needs", Zoology in the Middle East. 24, 45-74.
- Ketin, İ. (1987)**, "Anahatlarıyla Kıbrıs'ın Jeolojisi ve Güney Anadolu İle Bağlantısı- Outlines Of The Geology Of Cyprus And Its Comparison With The Southern Anatolia", Yerbilimleri, 14, s. 207- 229.

- Koday, S. (1995)**, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Yerleşmeler”, Atatürk Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enst. Derg. Sayı:2, Erzurum.
- Kuhn, T.S. (2008)**, Bilimsel Devrimlerin Yapısı (Çev. N. Kuyaş), Kırmızı Yayınları. İstanbul.
- Kusetoğulları, H. (2007)**, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde deniz kaplumbağalarının korunması, II. Ulusal Deniz Kaplumbağaları Sempozyumu, 25-27 Ekim, Dalyan Muğla, s.36-39.
- Kutoğlu, S. (2004)**, Girne-Lefkoşa Hattının Batısında Kalan Sahadaki Hatalı Arazi Kullanımının Neden Olduğu Jeomorfolojik Problemler, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kutoğlu, S. (2010)**, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Jeomorfolojik ve Uygulamalı Jeomorfolojik Etüdü, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Detaylı Toprak Etüd ve Haritalama Projesi (2000)**, KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı - Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Toprak Bölümü, Bilimsel ve Teknik İşbirliği, Cilt I-II, Lefkoşa.
- Lee, D. R. (1970)**, "The Location of Land Use Types", Economic Geography, Vol:35.
- Lewis, P.F. (1968)**, “On Field Trips in Geography”, Field Training in Geography, s. 53-66, AAG, Washington.
- Mater, B. (1982)**, Urla Yarımadasında Arazinin Sınıflandırılması ile Kullanılışı Arasındaki İlişkiler, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul.
- Mater, B. (2004)**, Toprak Coğrafyası, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Mayer, R. (1943)**, “Stadtgenerationen im Donaauraum”, M. Geog. Ges., Cilt 86, Viyana.
- McNee, R. B. (1970)**, "Regional Planning, Bureacracy and Geography". Economic Geography, Vol:46.

- Natoli, S. J. (1971)**, "Zoning and The Development of Urban Land Use Patterns". Economic Geography, Vol:47.
- Necdet, M. (1999)**, Ülkemizdeki Su Sorununun Nedenleri Akiferlerimizin Durumu ve Çözüm Önerileri, 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı Su Özel İhtisas Komisyonu Yeraltı Su Kaynakları Raporu, Lefkoşa.
- Necdet, M. (2002)**, Kuzey Kıbrıs Jips Yatakları, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana.
- Özçağlar, A. (1994)**, "Çarşamba Ovası ve Yakın Çevresinde Araziden Yararlanma". Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı 3, Sayfa 93-128, Ankara.
- Özçağlar, A. (2003)**, Coğrafyaya Giriş (3. Baskı), Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara.
- Özçağlar, A. (2005)**, "Türkiye’de Mülki İdare Bölümlerinin İdari Coğrafya Analizi", Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, Ankara.
- Özçağlar, A.; Özgür, E.M.; Somucu, M.; Bayar, R.; Yılmaz, M.; Yüceşahin, M.M.; Yavan, N.; Akpınar, N.; Karadeniz, N. (2006)**. "Çamlıhemşin İlçesinde Doğal ve Beşeri Kaynak Tespitine Bağlı Olarak Geliştirilen Arazi Kullanım Kararları". Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt IV, Sayı 1, s.1-27, Ankara.
- Özçağlar, A.; Özgür, E.M.; Akpınar, N.; Somuncu, M.; Karadeniz, N.; Çabuk, N.; Kendir, H.; Bayar, R.; Yılmaz, M.; Yüceşahin, M.M.; Yavan, N. (2006)**, "Rize İli Çamlıhemşin İlçesinde Doğal ve Beşeri Kaynakların Belirlenmesi ve Arazi Kullanım Kararlarının Geliştirilmesi", TÜBİTAK Proje No: 102K025 ve Ankara Üniversitesi BAP No:2003-09-01-017
- Özçağlar, A. (2009)**, Coğrafyaya Giriş, Genişletilmiş 5. Baskı, Hilmi Usta Matbaacılık. Ankara
- Özçağlar, A. (2011)**, Coğrafyaya Giriş, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara.

- Özçağlar, A. (2011)**, İdari Coğrafya, Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara.
- Özgen, N. (2007)**, Bismil İlçesinin Coğrafyası. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Özgen, N. (2010)**, “Bilim Olarak Coğrafya ve Evrimsel Paradigmaları”, Ege Coğrafya Dergisi, 19/2, s.1-25, İzmir.
- Özgüç, N. (1984)**, Beşeri Coğrafya’da Veri Toplama ve Değerlendirme Yöntemleri, (2. Baskı), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:2511, İstanbul.
- Özgüç, N. (1984)**, Turizm Coğrafyası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Özgüç, N.; Tümertekin, E. (2000)**, Coğrafya: Geçmiş, Kavramlar, Coğrafyacılar, Çantay Kitabevi, İstanbul,
- Özgüç, N. (2003)**, Turizm Coğrafyası, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Özgür, E.M. (2000)**, Türkiye Nüfus Coğrafyası, GMC Basın-Yayın, Ankara.
- Öztek, E. (2005)**, Karpaz Milli Parkı, Durum, Değerlendirme ve Öneriler, Report. Ministry of Environment and Natural Resources, Nicosia.
- Öztepe, E. (2007)**, “Karpaz Yarımadası Arkeolojik Yerleşimleri”, Anadolu /Anatolia 33.
- Platt, R.S. (1967)**, “The Role of Field Work”, Introduction to Geography: Selected Readings, (Ed. Dohrs, F.E. ve Sommers, L.M.), s. 183-187, New York.
- Platt, R. H. (2004)**, Land Use and Society: Geography, Law and Public Policy (Revised Edition).
- Sanır, F. (2000)**, Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Sauer, C. O. (1942)**, "Problem of Land Classification”, Ann. of American Geographier, Vol: XI, Lanchester.
- Soil Survey Staff (1999)**, Soil Taxonomy, Ninth Edition, USDA Washington. D.C.

- Stamp, L. D. (1950)**, The Land of Britain: Its Use and Misuse, London.
- Şahin, C.; Doğanay, H. (2000)**, Türkiye Coğrafyası (Fiziki, Beşeri, Ekonomik, Jeopolitik), Gündüz Eğitim Yayıncılık, Ankara.
- Şenol, A. (2001)**, Marine Turtle Protection and Research Project, Project Report, UNOPS.
- Şenol, A. (2003)**, Deniz Kaplumbağalarının İzlenmesi ve Korunması (Contract No: WSE-PS02-4164, UNOPS, UNDP, USAID) Proje Raporu, Turizm, Çevre ve Kültür Bakanlığı, Lefkoşa, KKTC.
- Tanoğlu, A. (1969)**, Beşeri Coğrafya: Nüfus ve Yerleşme, İstanbul Üniv. Yay. No:1183, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Ens. Neşriyatı No:4-5, İstanbul.
- Tarkan, M. T. (1975)**, Kıbrıs (Genel Çizgileriyle), Atatürk Üni. Yay. No: 417, Edebiyat Fak. Yay. No: 77, Ders Kitapları Serisi No:4, Ankara.
- Tarkan, M. T. (1978)**, “Kıbrıs Adasında Tabii-Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Bakımından Bir Araştırma”, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:131, Erzurum.
- Taş, B. (2006)**, Tosya İlçesinde Araziden Yararlanma ve Planlamaya Yönelik Öneriler, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Taş, B. (2011)**, “Tarım Alanlarının Planlaması Sürecinde SWOT Analizi Kullanımına Bir Örnek: Sandıklı İlçesi”, Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt IX, Sayı 2, s.189-207, Ankara.
- Tayanç, M. (1997)**, The possibility of Applying Cloud Seeding Over Cyprus, International Conference on Water Problems in the Mediterranean Countries, s,165-171.
- Tunçdilek, N. (1980)**, “Kıbrıs Adasının Türk Federe Devleti Bölümünde Fiziki Ortam ve Potansiyeli”, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Sayı 23'den ayrı baskı, İstanbul.

- Tunçdilek, N. (1985)**, Türkiye'de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı, İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:3, İstanbul.
- Tunçdilek, N. (1986)**, "Araziden Yararlanmada Yeni Bir Yöntem Denemesi için Coğrafi Gerekçe", İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni, Cilt: 2, Sayı: 3, İstanbul.
- Turan, F. (1997)**, Water and Land Resources Potential of Turkish Republic of Northern Cyprus, International Conference on Water Problems in Mediterranean Countries, Rroceedings, 17-21 November, pg. 561-569, Nicosia.
- Tümertekin, E. (1984)**, Ekonomik Coğrafya, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Tümertekin, E.; Özgüç, N. (2005)**, Ekonomik Coğrafya: Kalkınma ve Küreselleşme, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Türkan, O. (2012)**, Beypazarı İlçesinde Arazi Varlığının Tespiti ve Arazi Kullanım Planlamasına Yönelik Öneriler, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- USBR. (1953)**, "Irrigated Land Use" Bureau of Reclamation Manual, Vol. V., Part 2 Land Classification, Denver, U.S. Dept. Interior Colorado.
- Vehbi, V. (1991)**, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Yabancı Çiçekleri ve Tıbbi Bitkileri: K.K.T.C. Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı.
- Viney, D.E. (1994)**, An Illustrated Flora of TRNC, Published by Koeltz Scientific Books, Koenigstein, Germany.
- Wheelen, T.L.; Hunger, J.D. (1995)**, Strategic Management and Business Policy Fifth Ed., Addison-Wesley, Reading, MA.
- Yorgancıoğlu, G. (1998)**, Kıbrıs Coğrafyası (Fiziki), Boğaziçi Yayınları.
- 9/1980 Sayılı KKTC Mülki Yönetim ve Bölümleri Yasası (1980).

KKTC 51/1995 Sayılı Belediyeler Yasası, (33/2014 sayılı değişiklik yasaları ile değiştirilmiş ve birleştirilmiş haliyle).

21/1997 Sayılı Çevre Yasası, (1997), KKTC Çevre ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı.

33/1998 Sayılı KKTC Mülki Yönetim ve Bölümleri Yasası, (1998).

5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu (2005).

18/2012 Sayılı Çevre Yasası, (2012), KKTC Çevre ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı.